SOCIALA MEDDELANDEN

År 1956

Nr 1-Nr 6

Kungl. Socialstyrelsen, Stockholm

INLEDNING

TILL

Sociala meddelanden / utgifna af K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. – Stockholm, 1912-1967. Ingår 1912-1953 i: Statistiska meddelanden. Ser. F, Sociala meddelanden. – Fr. o. m. 1913 utgiven av Socialstyrelsen.
Kumulerade sakregister för 1903-1922, 1923-1932, 1933-1942 och 1943-1947.
1915-1944 även med innehållsförteckning på franska, 1945-1957 med sammanfattningar på franska och engelska, 1958 med sammanfattningar på engelska, och 1959-1962 vissa nummer med sammanfattningar på engelska.
1959-1962: "Tidskriften Sociala meddelanden utges med åtta artikelnummer (Allmänna häftet) och tolv separata häften med statistiskt informationsmaterial (Statistisk information)".

Föregångare:

Meddelanden från K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. – Stockholm : 1903-1911.

Efterföljare:

Socialnytt : sociala meddelanden / Socialstyrelsen. – Stockholm : Socialstyrelsen, 1968-1990.

Sociala meddelanden. 1956: 1-6.
Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2009.

urn:nbn:scb:se-socmed-19561

SOCIALA MEDDELANDEN

År 1956

Nr 1-Nr 6

Kungl. Socialstyrelsen, Stockholm

STOCKHOLM 1957
KUNGL. BOKTRYCKERIET P. A. NORSTEDT & SÖNER
560090

Sociala Meddelanden År 1956

Utg. av Kungl. Socialstyrelsen

ANSV. UTGIVARE: ERLAND V. HOFSTEN. REDAKTÖR: BERTIL BAGGER-SJÖBÄCK

År 1903: 2 häften. — År 1904—07: årligen 4 häften. — Fr. o. m. år 1908: årligen 12 häften. Pris per årgång (12 häften) 12 kr, per häfte 1,25 kr. Prenumeration kan ske på postanstalt eller i bokhandeln.

INNEHÅLL

Nr 1

Om utvecklingen hos omhändertagna spädbarn. Av dr *Gunnar Klackenberg* 1

Pensionärerna på ålderdomshemmen. Av aktuarie *Thore Grönqvist* 8

Erfarenheter från en kostvaneundersökning. Av fil. lic. *Rune Persson* 14

1951 års företagsräkning. Av professor *Ulf af Trolle* 20

Meddelanden

Förslag om utredning av vården av unga svårbehandlade psykopater 23

Ungdomens totospel motarbetas 25

Åldringsproblem på medicinsk riksstämma 25

Socialstyrelsens yttrande över förslag om samarbetsnämnd för den högre undervisningen 28

Ny abortlagstiftning i Sovjetunionen .. 29

Internationella statistiska institutets 29:e session 29

Dyrortsnämnden 29

Periodiska översikter

Register 30

Löneförhållandena år 1953 för arbetare vid kommunala verk och byggnadsarbeten 30

Kollektivavtalen under år 1955 34

Konsumentprisindex för november 1955 44

Sysselsättning och arbetslöshet..... 47

Litteraturöversikt 53

Recensioner 59

Förteckning över viss personal hos socialstyrelsen samt adressförteckning över vissa lokala organ anknutna till socialstyrelsen 64

Nr 2

Åldringsvården. Betänkande av 1952 års åldringsvårdsutredning 73

Personalen på ålderdomshemmen. Av aktuarie *Thore Grönqvist* 89

Kommentar: Kostvanor och levnadskostnader. Av förste aktuarie *Linnéa Jonsson* 100

Meddelanden

Socialstyrelsens utlåtande över familjeutredningens betänkande 102

Socialstyrelsens utlåtande över förslag till ny förordning om erkända arbetslöshetskassor 108

Socialstyrelsens utlåtande över förslag om kontantunderstöden åt arbetslösa 109

Periodiska översikter

Register 112

Statens utgifter för sociala ändamål 1956/57 112

Omsättningen inom detaljhandeln 3:e kvartalet 1955 115

Konsumentprisindex för december 1955 126

Sysselsättning och arbetslöshet..... 131

Litteraturöversikt 137

Recensioner 142

Nr 3

Förekomsten av deltidsarbete inom offentlig verksamhet 145
Hyreslagstiftning och lägenhetsbyten. Av prof. emer. *Gustaf Åkerman* 158
Ungdomsbrottsligheten och idrotten. Av amanuens *Arved Oksaar* 163

Meddelanden

Socialstyrelsens yttrande över betänkande angående hyresregleringens avveckling och promemoria angående besittningsskydd för hyresgäst 167
Socialstyrelsens utlåtande över förslag till nya skatteskalor 170
Bostadsposten i konsumentprisindex... 171
Byggnadskostnaderna i Stockholm 172
Stipendier för studier vid Internationella arbetsbyrån 173

Periodiska översikter

Register 174
Samhällets barnavård år 1954 174
Fattigvård och barnavård till utlänningar under 1953 180
Nykterhetsnämndernas verksamhet år 1954 181
Ålderdomshemmen år 1954 188
Byggnadsverksamheten i städer och köpingar under fjärde kvartalet 1955 194
Sysselsättning och löner inom industrin i november 1955 198
Konsumentprisindex för januari 1956 205
Sysselsättning och arbetslöshet..... 210
Litteraturöversikt 216
Recensioner 221

Nr 4

Bostadsstandard och välståndsutveckling. Av generaldirektör *Alf Johansson* 225
Ungdom och brott. Av chefsläkare *Gustav Jonsson* 233
Internationellt arbetsutskott för distributionsstatistik. Av tf. byråchef *Leif Björk* 241

Meddelanden

Socialstyrelsens utlåtande över 1951 års pensionsutrednings betänkande 244
Ungdomsproblem på RFSU-konferens. 249
Danskt betänkande om de stora ungdomskullarna 253
Riktlinjer för ålders- och invalidpension i Västtyskland 253

Periodiska översikter

Register 255
Utbetalade allmänna barnbidrag under år 1955 255
Fattigvården under år 1954 256
Frånvarofrekvensen vid vissa industriföretag i november 1955 260
Konsumentprisindex för februari 1956 263
Sysselsättning och arbetslöshet 266
Litteraturöversikt 272
Recensioner 277

Nr 5

Barn i hem och skola 281
Varifrån härstammar tattarna? Av museiassistent *C.-H. Tillhagen* ... 287

Meddelanden

Socialstyrelsens utlåtande rörande tvångskvarhållande inom barnavården 300
Socialstyrelsens utlåtande över betänkande angående arbetskraftsbehovet inom offentlig verksamhet 302
Rikskonferens om Kommunerna och ungdomen 306
Höjning av vissa i riksförsäkringsanstalten inköpta livräntor till barn utom äktenskap 311
Internationella problem på sommarkurser 311

Periodiska översikter

Register 313
Socialvårdens kostnader och finansiering 1954 313
Nykterhetsvårdsklientelet under år 1954 318

Ungdomsvårdsskolornas elever år 1955 327
Utlänningar i Sverige. En översikt för år 1955 och läget den 1 januari 1956 329
Omsättningen inom detaljhandeln 4:e kvartalet 1955 336
Konsumentprisernas utveckling i Sverige och utlandet 340
Konsumentprisindex för mars 1956 343
Sysselsättning och arbetslöshet 346
Litteraturöversikt 352
Recensioner 358

Nr 6

Ensamma mödrars sociala och ekonomiska förhållanden — några data ur en statistisk undersökning 361
De s. k. beroende uppdragstagarna och arbetstagarbegreppets utveckling. Av docent *Axel Adlercreutz*.. 370

Meddelanden

Socialstyrelsens utlåtande över förslag rörande epileptikervården 394
UNICEF:S verksamhet 1955—1956 .. 395
Ny lag om socialhjälp i Finland 398
Allmän sjukförsäkring i Norge 399
Barnbidragsreformer i Norge 400
Höjda folkpensioner i Norge 400
Anslag till forskning och experiment inom rehabiliteringsområdet 400

Periodiska översikter

Register 401
Utlänningar i Sverige under första kvartalet 1956 401
Sysselsättning och löner inom industrin i februari 1956 403
Byggnadsverksamheten i städer och köpingar under första kvartalet 1956 410
Konsumentprisindex för april 1956 414
Sysselsättning och arbetslöshet 417
Litteraturöversikt 424
Recensioner 430

Nr 7

Befolkningsutvecklingen i OEEC-länderna. Av kanslirådet *Bertil Olsson* 433
Om psykoanalysens räckvidd. Av *James Rössel* 440
Om ungdomskriminologi. Av socialläkare *John Takman* 447

Meddelanden

Konsumentprisindex och prissättningen på jordbrukets produkter 456
Utredning om sjukförsäkringens tillämpning på utlandssvenskarna 457
Folkpensionsreform i Finland 458
Ny bok om Socialsverige 458

Statliga bostadslånegivningen budgetåret 1956/57 459
Indexnämnden 459

Periodiska översikter

Register 460
Allmänna arvsfonden budgetåret 1954/55 460
Mödrahjälpen under år 1955 462
Om statsbidrag till ålderdomshem . 469
Konsumentprisindex för maj 1956 . 471
Sysselsättning och arbetslöshet 474
Litteraturöversikt 481
Recensioner 487

Nr 8

Hur går det för fosterbarnen? 493

Meddelanden

Socialstyrelsens utlåtande över 1952 års åldringsvårdsutrednings betänkande om åldringsvård 520
Regeringens beslut om oförändrade hyror 529
Utredning om ungdomsbrottsklientelet 530
Utredning om sjukkassetaxan 531

Periodiska översikter

Register 533
Social hemhjälp år 1955 533
Omsättningen inom detaljhandeln 1:a kvartalet 1956 539
Konsumentprisindex för juni 1956 . 544
Sysselsättning och arbetslöshet 547
Litteraturöversikt 553
Recensioner 557

Nr 9

Zigenarfrågan i Finland. Av kanslirådet *Gunnar Modeen* 561
Internationella arbetskonferensens 39:e sammanträde. Av förste kanslisekreterare *Sten-Eric Heinrici* .. 568

Meddelanden

Nordisk debatt om familjepolitik 573
Ny dansk abortlag 577
Socialstyrelsens utlåtande över allmänna statsbidragsutredningens betänkande om primärkommunala driftbidrag 578

Periodiska översikter

Register 584
Utlänningar i Sverige under andra kvartalet 1956 584
Byggnadsverksamheten i städer och köpingar under andra kvartalet 1956 586
Bostadsbyggandet år 1955 590
Sysselsättning och löner inom industrin i maj 1956 605
Konsumentprisindex för juli 1956 . 612
Sysselsättning och arbetslöshet 615
Litteraturöversikt 621
Recensioner 626

Nr 10

Zigenarna i Sverige. Av museiassistent *C.-H. Tillhagen* 629
Sociala frågor vid 1956 års vår-riksdag 647
Fosterbarn — social upplysningsfilm 654

Meddelanden

Socialstyrelsens utlåtande över polisarrestutredningens betänkande Häkten och arrester 657
Den nordiska konventionen om social trygghet träder i kraft 659
Folkpensionering i Frankrike 659

Periodiska översikter

Register 660
Konsumentprisindex för augusti 1956 660
Sysselsättning och arbetslöshet 663
Litteraturöversikt 669
Recensioner 674

Nr 11

Den nya nykterhetslagstiftningen — ett års erfarenheter. Av direktör *Olof Burman* 677
Ny norsk syketrygdlovgivning. Av direktör *Finn Alexander* 684
Tekniken omvärderar arbetskraften — nya chanser för de mindre arbetsföra. Av redaktör *Thor Brunius* 690

Meddelanden

Socialstyrelsens utlåtande över utredningen om kortare arbetstid 694
Förslag om ny levnadskostnadsundersökning 696
Svenska socialvårdsförbundets jubileumskongress 704
Dansk folkpension 707
Världskongress mot alkoholim i Istanbul 708

Periodiska översikter

Register 709
På alkoholistanstalt intagna år 1955 709
Omsättningen inom detaljhandeln 2:a kvartalet 1956 711
Konsumentprisindex för september 1956 718
Sysselsättning och arbetslöshet 720
Litteraturöversikt 726
Recensioner 732

Nr 12

Förord. Av generaldirektör *Ernst Bexelius* 737
Medlingsarbetet förr och nu. Av landshövding *Olle Ekblom* 738
Förlikningsinstitutionen. Av byrådirektör *Carl Chr. Schmidt*..... 744
Det danske system for mægling i arbejdsstridigheder. Av cand. jur. *Erik Dreyer* 763
Några drag ur 1946 års arbetsfredslagstiftning och dennas betydelse i Finland. Av vice häradshövding *J. N. Lehtinen* 769
Alternativ til arbeidsstans. Av cand. jur. *Thoralf Evje* 772
Några erfarenheter från förlikningsverksamhet. Av förlikningsman *Erik Bendz* 775
Om varselplikten. Av förlikningsman *Arvid Berggren*..... 778
Mitt besvärligaste medlingsuppdrag. Av förlikningsman *Stig Gullberg* 783
Några tankar om medling. Av förlikningsman *Sten Lindquist*..... 785
Anekdoter kring förhandlingsbordet 787
Instansordningen 793
Statens förlikningsmän 801

Periodiska översikter

Register 805
Konsumentprisindex för oktober 1956 806
Sysselsättning och arbetslöshet 808
Litteraturöversikt 814
Recensioner..... 820

Sakregister till årgång 1956 824
Författarregister till årgång 1956.. 827
Recensioner år 1956 828

SOCIALA MEDDELANDEN

1956 · Nr 1

Om utvecklingen hos omhändertagna spädbarn

Av dr *Gunnar Klackenberg*, överläkare hos styrelsen för vård och undervisning av psykiskt efterblivna, Stockholm

Bland de i sociala sammanhang mera uppseendeväckande resultaten av barnpsykiatrisk forskning de senaste åren har varit den påvisade skadliga mentala effekt, som *kan* bli följden av upprepade eller långvariga skilsmässor mellan mor och barn. Erfarenheterna från evakueringar av stora barnskaror till barnhem och uppsamlingsläger, som ägde rum i bombhärjade länder under det senaste världskriget, gav i jätteskala relief åt iakttagelser, som tidigare men mindre inträngande gjorts även i fredligt socialt barnavårdsarbete. Det var nog ingen tillfällighet att engelska läkare starkt engagerade sig i forskningar på detta område. Bowlbys WHO-rapport för några år sedan var ett försök att samla och systematisera undersökningar kring detta problem i skilda länder[1]. Han angav gränserna för vår dåvarande kunskap, vilken i hans sammanställning var oroväckande nog. Han gav impulser och satte sig själv i spetsen för ett lag av medarbetare, som nu i London och Paris med stöd bl. a. av Centre international de l'enfance söker vidga kunskapsfältet med detaljerade, systematiska studier av barn på barnhem och sjukhus. De utgår ifrån som säkerställt att barn i vissa åldrar, speciellt de i 1—4-årsåldern, är särskilt utsatta om de berövas den kontinuerliga moderskontakten utan att få någon mera stadigvarande ersättare i stället, och att man har tillräcklig dokumenterad erfarenhet av att det inte är bara för stunden utan även för framtiden, som ett barn kan lida men av skilsmässan från sin mor.

Men vi vet otillräckligt om vilka barn som löper de största riskerna och vilka psykologiska processer som sätts igång vid dessa tillfällen. Alla som arbetat i social barnavård eller med barn på sjukhus och som är utrustade med normal känslighet har säkerligen rikliga minnesbilder av de tragedier som kan utspelas när ett barn lämnas bort, av den djupa förtvivlan som länge kan prägla den övergivnes ansikte. Men vi har också flerfaldiga gånger upplevt charmen i småttingarnas tillgivenhet och i att se deras normala

[1] Bowlby, John: *Maternal care and mental health.* Geneva: World Health Organization, 1951. Utgiven på svenska under titeln *Modern och barnets själsliga hälsa.* Stockholm: Natur och kultur, 1954.

utveckling och anpassning. Vad som här är äkta eller skenbart är svårare att upptäcka för den psykologiskt okänslige.

Även om man är tämligen enig om den allmänna principen att risker finns för djupgripande personlighetsförändringar genom skilsmässa mellan mor och barn så är tveksamheten större när det gäller mer preciserade detaljer. Är det sannolikt att redan spädbarnen, dvs. barn under 1 års ålder, befinner sig i riskzonen? Spelar ärftlighet och konstitution någon roll? Har hemförhållandena före omhändertagandet något inflytande på barnets reaktioner? I vilken grad kan personalen på barnhemmet eller sjukhuset genom mera individuell vård minska eller eliminera riskerna? Hur länge kan barn i olika åldrar vara borta utan risk? Är föräldrabesök under bortovaron till fördel eller av ondo? Vilka möjligheter har föräldrarna att återställa psykisk jämvikt, när barnen kommer hem? Se här ett knippe frågor bland många andra som pockar på en bättre belysning och om möjligt slutgiltig lösning. Min avsikt är inte att söka ge svar på alla dessa frågor, inte ens diskutera dem, utan endast redogöra för en undersökning över ett begränsat avsnitt av frågekomplexet, nämligen förhållandena hos spädbarnen.

Hur bör vi tänka oss spädbarnets natur? Under sina allra första levnadsmånader är det en liten varelse, vars livsyttringar och livsrytm dirigeras av kravet på mat och omvårdnad. Han har inte stort andra intressen i yttervärlden, och, när dessa enkla behov är tillfredsställda, är han nöjd. Han tillbringar större delen av dygnets timmar i slummer eller djupare sömn. Efter några månader blir han gradvis intresserad av den person som ger honom mat och sköter honom, men han kan ännu inte skilja henne från andra människor. Om han skils från mamman vid denna tidpunkt blir det ingen märkbar reaktion, bara han får sin mat och trygga skötsel. I nästa stadium, som kanske inträffar mellan 3 och 6 månader, tillkommer något nytt. Han börjar uppleva mamman som en individ och inte bara som en som ger mat och sköter om honom. Hans ögon börjar söka henne och ansiktet lyser upp i ett leende när hon kommer i hans väg. En känslobindning har vuxit fram, den blir under följande månader allt starkare. Om vi ser på honom litet längre fram, vid exempelvis 1 1/2—2 års ålder upptäcker vi en liten varelse med viss individualitet, som nu är ytterst beroende av sina föräldrar, speciellt sin mamma. Det är inte alls säkert att han låter sig matas av vem som helst, att vilken främling som helst kan närma sig honom utan att mötas av misstänksamhet och avvärjande rörelser. Han uppskattar sin mamma som en särskild person och har lika starka behov av hennes kärleksfulla omsorger och närvaro som hans kropp behöver mat. Hon är hans förtröstan och trygghet, så gott som hela hans värld, och de små utflykter han gör ifrån henne sker i tillit till hennes skydd, om fara är på färde. Han är avvand från bröstet, men inte avvand från beroendet av henne på länge än. De reaktioner han demonstrerar vid besvikelser är präglade av självisk intolerans och ägorättskänslor. Hans register att uttrycka sina känslor på vid besvikelser är begränsat, instinktivt och tämligen odifferentierat: skrik eller apati, raseriutbrott eller sorgmodig isolering i sig själv. Vi ser dessa

yttringar kanske mest prononcerat kring 2-årsåldern, men vad är innebörden av de reaktioner och utvecklingsdrag, som beskrivits redan hos barn i slutet av första levnadsåret i samband med omhändertagande på spädbarnshem? Kan de nedslående utländska erfarenheterna utan vidare överföras på svenska förhållanden? Det var för att få ett svar på dessa frågor som denna undersökning sattes i verket. Redan här kan sägas att förhållandena är annorlunda i vårt land, åtminstone på de spädbarnshem i Stockholm där undersökningen utförts. Studien är i sin helhet publicerad i *Acta pediatrica*. Nedanstående utgör brottstycken ur publikationen med kompletterande kommentarer.

Undersökningen är utförd på spädbarnshem som drivs och står under ledning av Stockholms stads barnavårdsnämnd. Intagningarna per år på dessa hem uppgår till mellan 400—500 barn. En del tas in för kortare tid, andra åter stannar på hemmen upp till 1 års ålder, varefter de i de flesta fall kommer ut i fosterhem eller tillbaka till föräldrahemmet. Ett mindre antal överflyttas vid spädbarnsårets slut av olika sociala skäl till andra barnhem. Det är således rätt många barn som redan under första levnadsåret får tillväxa och utvecklas utan kontinuerlig moderskontakt. Anledningen till omhändertagandet är i de flesta fall moderns sjukdom, bostadsbrist, önskan om bortadoption eller allmän sjaskighet i hemmet.

Den ena undersökta gruppen barn utgjordes av sådana som vårdats på spädbarnshemmet från före 1 månads ålder till så nära 1-årsdagen som möjligt (grupp I). Den andra bestod av barn, som omhändertagits först efter 6 månaders ålder och som fram till denna tidpunkt oavbrutet vårdats av sina egna mödrar (grupp II). En stor del av dessa kom från mödrahem. Mammorna hade ammat färdigt och önskade börja ett yrkesarbete med ett mer eller mindre fåfängt hopp att senare, när situationen för dem ljusnat, åter kunna ta hand om sina barn. Denna andra grupp undersöktes efter minst 3 månaders vistelse på spädbarnshemmet.

Någon skillnad i gruppernas sociala härkomst föreligger icke. De har kommit från olika samhällslager med en självklar procentuell övervikt för de lägsta. Herediteten har inte utgjort någon urvalsfaktor. Alla barn som i första hand uppfyllt ovanstående krav på angivna vårdtider har kontinuerligt anmälts till undersökningen. För att få ett så rent och lättbedömt material som möjligt har vi sedan gjort vissa begränsningar av medicinskt slag. Alla måste ha en födelsevikt över 2 500 gr, de får icke ha företett några tecken eller misstanke på hjärnskada i samband med förlossningen eller senare, och inte ha haft några sjukdomar av allvarligare slag. Lättare infektioner i form av svalgkatarr och diarréer har givetvis måst tolereras för att överhuvudtaget få material. Alla barn med kroppsliga missbildningar, säkra hjärtfel, mongolismer etc., har uteslutits ur materialet. Om ett barn i grupp I måst avbryta sin barnhemsvistelse för vård på sjukhus eller ett barn i grupp II av samma skäl varit åtskilt från modern viss tid innan intagningen på barnhemmet, har detta rubbat principen av kontinuitet i vårdformen och därför utgjort hinder för att barnet räknas med i materia-

let. Det enda som skilde grupperna åt var sålunda längden av vårdtiden på barnhemmet och att barnen i grupp II varit i oavbruten moderskontakt de 6 första levnadsmånaderna. Undersökningen avbröts när båda grupperna omfattade 50 barn.

Som kontrollgrupp (grupp III) har tjänstgjort fosterbarn som sedan första levnadsmånaden och i en följd fram till 1 års ålder vårdats i sina blivande adoptivhem. Samma kriterier på hälsotillståndet har gällt som för de övriga grupperna. Det är den från härstamningssynpunkt mest likartade grupp som varit möjlig att använda. I denna grupp liksom i de förutnämnda finns både utom-äktenskapliga och inom-äktenskapliga barn. Alla barn som under viss tid fyllt ovanstående krav har kunnat undersökas. Ingen familj har vägrat sin medverkan. Men det ligger i sakens natur att med de stränga krav på vårdtid och kontinuitet som uppställts har insamlingen av detta material varit tidsödande. Antalet barn är därför icke mer än 21 i grupp III.

Barnen har testats med ett utvecklingstest, kroppsundersökts och observerats under lekar. Tidpunkten för undersökningen har i grupp I och III alltid varit i nära anslutning till 1-årsdagen. I grupp II vanligen också vid samma tid, men då kriteriet för denna grupp var att skilsmässan från modern skulle utgöra minst 3 månader under andra levnadshalvåret innebär det att vissa barn undersökts mellan 9 och 12 månaders ålder. Vid undersökningarna har alla observerats i den miljö och det rum som barnen varit vana vid. Detta har beträffande fosterbarnen varit liktydigt med hembesök för undersökarna. Någon särskild uppståndelse eller särskilda arrangemang har inte förekommit. Även testningen, som utförts av en tränad psykolog, har inpassats så naturligt som möjligt och alltid när barnet varit i utvilat tillstånd. Det relativt främmande i situationen har varit lika för alla barn, det har bestått av testmaterialet, testaren och författaren.

Vi har använt den testmetod, Bühler-Hetzer, som till på senaste tid varit den vanligaste i Sverige för att mäta utvecklingen hos spädbarn. Samma metod har legat till grund för en välkänd amerikansk undersökning (Spitz), vars nedslående slutsatser nått en vidsträckt publicitet via tidskrifter, böcker och film.[1] Det har genom användningen av samma metod blivit lättare att jämföra resultaten.

Det är inte de genomsnittliga kvotvärdenas höjd hos grupperna som i och för sig har det största intresset i denna undersökning utan mera värdenas inbördes relationer till varandra. Beteendet under testningen och den övriga observationen, barnens sätt att närma sig och hantera lekmaterialet, den spontana aktiviteten och sociala kontakten, deras frimodighet eller ängslan, allt har varit minst lika betydelsefullt för att ge bilden av barnets reaktioner, även om dessa inte kunnat anges i siffror. Utan tvivel spelar de emotionella faktorerna vid spädbarnstesten en relativt större roll än vid testningar under senare åldersstadier. Som prognos rörande barnets framtida utveckling anses Bühler-Hetzer-kvoten ha ett begränsat värde.

[1] Spitz, R. A.: »Hospitalism: an inquiry into the genesis of psychiatric conditions in early childhood», *The psychoanalytic study of the child*, vol. I (1945), sid. 53.

Beträffande utvecklingskvoterna gav undersökningen till resultat att de båda barnhemsgrupperna med olika vårdtid inte skilde sig nämnvärt åt. Men mellan dessa å ena sidan och fosterbarnen i kontrollgruppen å den andra fanns en liten men statistiskt signifikant skillnad till fosterbarnens fördel. Barnens emotionella reaktioner gentemot testmaterialet, testaren eller observatören skilde sig också grupperna emellan. En del av barnhemsbarnen reagerade så utpräglat negativt att de inte tillät testning, medan fosterbarnen utan större svårighet etablerade kontakt med den främmande besökaren och dennas testleksaker. Alla grader från blyghet och reservation under de första minuterna över en påtaglig skygghet, som höll i påfallande länge, fanns representerade i de båda barnhemsgrupperna. Mest iögonenfallande reaktioner visade den grupp barn, som första levnadstiden vårdats tillsammans med mamman och därefter varit skilda från henne minst 3 månader. Ca hälften av dessa barn avvek i testsituationen eller leksituationen från de beteenden ett barn vid denna ålder normalt visar gentemot främlingar. Motsvarande för barn med den långvariga barnhemsvistelsen bakom sig var en tredjedel. I fosterbarnsgruppen var trygghetsläget så gott som genomgående ett annat. De för åldern normala blyghetsreaktionerna gav snart plats åt den spontana nyfikenhet och verksamhetslust, som testmaterialet normalt stimulerar till. I endast ett fall ansåg vi oss berättigade att med samma bedömningsgrunder som för barnhemsbarnen beteckna avvikelsen som anmärkningsvärd i så måtto att flickan förhöll sig avvaktande till våra närmanden påfallande länge. Testningen genomfördes dock utan större svårigheter.

Den grava personlighetsförändring som på amerikanskt håll (Spitz) benämnts genuin spädbarnsdepression och som i ett undersökningsmaterial därifrån i sin utbildade form återfunnits hos inte mindre än 10 av 123 institutionsbarn har i detta material ej kunnat iakttas. Sjukdomen utvecklas enligt Spitz hos barn i andra levnadshalvåret, hos barn som tidigare haft ett gott modersförhållande men mist detta.

I föreliggande studie borde alltså dessa barn företrädesvis kunnat återfinnas i grupp II. Efter några månaders barnhemsisolering utvecklas enligt Spitz hos dessa barn som tidigare varit glada, utåtriktade och kontaktsökande en grinighet, ängslan och irritabilitet. Detta tillstånd lämnar efter ytterligare någon tid plats för en svårartad kontaktbrist, som är särskilt allvarlig med tanke på den kommande personlighetsutvecklingen. Barnen drar sig inom sig själva, behandlar omgivningen som luft och visar inget intresse för sköterskornas ansträngningar att roa dem. De har ett allvarligt sorgmodigt ansiktsuttryck, de verkar invärtes frusna, de ställer inte till mycket besvär och betecknas som snälla efter en period av grinighet. Men det är ingen levnadsglad snällhet, inget babbel och inga frustningar, inga initiativ, ingen kontakt. De ger i sin utpräglade form en bild av kontaktlös depression, spädbarnsdepressionen. De har förlorat det bindemedel utan vilken ingen fostran är möjlig — känslokontakten. Sjukdomsbilden bör inte förväxlas med den reaktion som följer strax på en intagning. Denna sist-

nämnda depression är i allmänhet av mera tillfällig, övergående natur. Barn med genuin spädbarnsdepression som stått kvar i över 3 månader är enligt Spitz irreparabelt skadade. Vid tidigare återknuten moderskontakt kan symptomen till synes restlöst gå tillbaka.

Detta tillstånd har inte funnit någon beskrivande iakttagare i Sverige. Det kan sammanhänga med dess sällsynthet här eller att uppmärksamheten inte varit fäst vid det. Dessa barn företer bilden av psykisk efterblivenhet och tolkas kanske ofta som efterblivna av ärftligt eller okänt ursprung. Men även om man är speciellt inriktad på att efterforska de fullt utbildade symptomen bland en grupp systematiskt undersökta barn som i här föreliggande studie, framträder det inte övertygande. Genom det annorlunda psykiska klimat som personaltillgången på de här undersökta spädbarnshemmen ger möjligheter till i jämförelse med de av Spitz undersökta, är förutsättningen för en profylax avsevärt bättre. Mera därom nedan.

Även om undersökningarna visar en skillnad mellan barnhemsbarnen och fosterbarnen vad såväl utvecklingsgraden som de känslomässiga störningarna beträffar så är resultaten av vården vid de stockholmska spädbarnshemmen avsevärt olika de av Spitz refererade. Dessa bör ses som bakgrund. Han jämförde barn dels från ett spädbarnshem där barnen omhändertagits av sociala skäl, moderns sjukdom etc., och dels från ett spädbarnsmödrahem, anknutet till ett fängelse, där mödrarna på grund av asocialitet var intagna under lång tid. Mödrarna skötte i senare fallet själva sina barn under en fåtalig personals överinseende och hjälp. Vad gäller hereditet så betecknades dessa barns belastning såsom större, men under de säregna omständigheter som mödrarna levde betydde barnen oerhört mycket som stimulans och som ett objekt för deras instängda ömhet. Barnen i båda grupperna följdes kontinuerligt med systematiska Bühler-Hetzer-testningar fram till 1 år. Genomsnittskvoterna som ursprungligen var lika sjönk i spädbarnshemsgruppen (61 barn) från normala värden till säker psykisk debilitet, medan kvoten var oförändrat normal i fängelsegruppen.

Det är inte svårt att finna en trolig förklaring till att resultaten av undersökningen på de stockholmska spädbarnshemmen gett så positiva resultat i jämförelse med dem på de av Spitz skildrade barnhemmen. Även dessa hem stod visserligen på en hög hygienisk standard med daglig kontakt med vältränad pediatriker, de hade en fullgod kostordning och lokaler, som borde varit acceptabla i infektionsprofylaktiskt hänseende. Men de saknade det i detta sammanhang kanske viktigaste: tillräckligt med vårdpersonal, barnsköterskor, ersättningsmödrar. Varje sköterska (i denna benämning inbegrips all vårdpersonal i direkt kontakt med barnen) hade på sin lott ca 7 à 8 barn att ta hand om. Det innebär knappt om tid för kroppslig rutinskötsel och ingen tid för umgänge med barnen utöver skötningarna.

På de stockholmska spädbarnshemmen uppgick vid tiden för undersökningen antalet barn per sköterska till mellan 2 och 3 (häri inräknat samtliga anställda utom ekonomipersonal). Barnsköterskorna har bättre tid till och behöver inte förkväva sin inneboende lust att leka och kela med barnen,

inte vara rädda för att ta upp dem och ha dem omkring sig på golvet eller i knäet. I stor utsträckning har man sökt ordna det så att samma sköterska har ansvaret för »sina» barn under hela vårdtiden. Arbetet blir inte bara plikt utan det ger ett ömsesidigt emotionellt utbyte till glädje för båda parter. Men denna omvårdnad tar tid och en av förutsättningarna är riklig tillgång till personal.

Samhällets barnavård har här ett fält för ytterligare förbättringar trots de framsteg de senaste årtiondena fört med sig. Barnläkare och barnpsykiater måste i sitt arbete vid barnhemmen se som en av sina väsentliga uppgifter att slå vakt om personalens tid till känslokontakt med barnen. Andra välgjorda undersökningar omfattande barn i förskoleåldern har också gett till resultat att barnens reaktioner vid vård på barnsjukhus avsevärt kan mildras genom den psykiska atmosfär som omger barnen på sjukhuset. Kontinuitet i omvårdnaden hörde även där till en av rekommendationerna.

Vid studiet av dessa undersökningsserier och de resultat som framkommit är man benägen att göra vissa reflexioner av mera praktisk innebörd. Den stora betydelsen av personalens goda insatser har redan omnämnts. De utgör ändå bara en mildrande faktor. Profylaxen i vidare bemärkelse blir här som annorstädes av mer genomgripande art. Även om vi inte inom rimlig tid torde kunna komma ifrån att ett stort antal barn redan under spädbarnstiden tvingas leva utan kontakt med den biologiska modern borde vi ändå ha möjlighet att göra tidpunkten för denna skilsmässa mera lämpad att tillgodose barnets psykiska behov.

Det är sannolikt bättre att omhänderta ett barn under första levnadshalvåret än under det andra. Mödrar bör inte tvingas kvar på mödrahem om det står klart att de inte har möjlighet att ta hand om barnet efteråt. Bröstmjölken spelar därvidlag en sekundär roll jämfört med avbrottet i den gryende kontakten och börjande jagutvecklingen. Adoptionsplaceringar bör med hänsyn till barnet göras tidigt, i varje fall före 6 månaders ålder. En avvaktan under spädbarnstiden med observationer på anstalt för att kontrollera utvecklingen kan under olyckliga förhållanden bli orsak till en utvecklingshämning.

Vi bör försöka göra den definitiva placeringen så tidigt som möjligt och undvika dessa förflyttningar från spädbarnshem till småbarnshem även om 1-årsdagen har överskridits. De som rotat sig efter 1 års vistelse på spädbarnshem kan vid en sådan förflyttning reagera lika ofördelaktigt som ett familjebarn vid intagning på anstalt. Den psykiska tillväxten hos ett barn som förflyttas vid denna ålder kan liknas vid en växt som löper risk att förtvina, när dess rottrådar ständigt rycks bort. Vi barnläkare får inte dra oss undan vårt ansvar att med vår kunskap om dessa förhållanden bistå de sociala myndigheterna i deras arbete.

Pensionärerna på ålderdomshemmen

Av aktuarie *Thore Grönqvist*, socialstyrelsen

På uppdrag av 1952 års åldringsvårdsutredning har inom socialstyrelsen utförts en statistisk undersökning av rikets ålderdomshem. Undersökningen, som avsåg tidpunkten 1 mars 1955, skulle belysa hemmens antal, storlek och beläggning samt antalet vårdtagare, antal personal av olika kategorier samt vissa uppgifter om föreståndarinnan och hennes utbildning.

Beträffande uppgifterna om antal hem, platser, vårdtagare samt beläggningen för olika slags hem har inga större skillnader konstaterats i jämförelse med de sifferuppgifter som redovisas i socialstyrelsens årliga statistik, varför dessa frågor ej närmare kommer att beröras i denna artikel. Här kommer att lämnas några uppgifter beträffande omsättningen av vårdtagare, antal kropps- och sinnessjuka på hemmen samt läkarbesök. Antal personal av olika kategorier samt föreståndarinnornas utbildning kommer att redovisas i ett senare häfte av denna tidskrift.

Omsättningen av vårdtagare under 1954. På blanketterna efterfrågades antalet vårdtagare på hemmet den 1 januari resp. den 31 december 1954, samt hur många som inflyttat, avflyttat och avlidit under år 1954. Uppgifter för de hem som tillkommit under detta år är givetvis ej medräknade, liksom ej heller hem som fanns vid detta års början men som under 1954 avvecklats. Då uppgifterna avser identiska hem, kan man få en uppfattning om storleken av omsättningen. I tab. 1 har dessa uppgifter sammanställts. Sammanlagt ökade antalet vårdtagare under 1954 med 2,2 %. Ökningen är störst i hem med 76—100 platser (10,8 %), därnäst i storleksgruppen 26—30 platser (6,2 %). Endast en grupp (med 11—15 platser) uppvisar en mindre nedgång av antalet vårdtagare. Ser man på olika delar av riket, finner man att i de tre storstäderna, Stockholm, Göteborg och Malmö, antalet vårdtagare minskat något, medan övriga grupper ökat, mest i »städer med 25 000—100 000 invånare» (6,6 %).

Av intresse är att få en belysning av hur många på hemmen som avlidit. Hela detta antal var 9 456 eller 27,6 % av de vårdtagare som fanns på hemmen vid årets början. Man kan här skönja en svag tendens till att det relativa antalet avlidna skulle öka med hemmens storlek. I de lägsta storleksgrupperna ligger den relativa andelen avlidna ungefär vid 20 à 23 %, i de högsta mellan 31 och 34 %, medan den relativa andelen avlidna i de medelstora hemmen uppgår till 26 à 28 %. Att märka är att i Göteborg endast 6 % av vårdtagarna avlidit. Anledningen till att Göteborg skiljer sig så markant från övriga delar av riket är, att där finns ett särskilt ålderssjukhus, som står under sjukhusdirektionens regi. Detta har ej medräknats i ifråga-

Tab. 1. Omsättning av vårdtagare inom hem av olika storlek och kommuntyper under år 1954

Storlek och kommuntyp	Antal den 1/1 1954	Inflyttade	Utflyttade	Döda	Antal den 31/12 1954	Ökning resp. minskning i % under 1954
— 15 platser	5 733	2 310	1 017	1 298	5 728	— 0,1
16— 25 »	7 948	3 363	1 382	1 791	8 138	+ 2,4
26— 40 »	5 507	2 815	1 132	1 469	5 721	+ 3,9
41— 50 »	1 787	1 059	508	508	1 830	+ 2,4
51— 75 »	3 045	2 286	1 156	1 039	3 136	+ 3,0
76—100 »	2 025	1 505	664	622	2 244	+ 10,8
101— »	8 175	7 251	4 521	2 729	8 176	+ 0,0
Summa	**34 220**	**20 589**	**10 380**	**9 456**	**34 973**	**+ 2,2**
Därav i						
Stockholm	3 200	2 122	1 210	958	3 154	— 1,4
Göteborg	945	1 347	1 298	57	937	— 0,8
Malmö	962	855	423	435	959	— 0,3
Städer med 25 000—100 000 invånare	4 026	4 160	2 417	1 477	4 292	+ 6,6
Städer med under 25 000 invånare	4 332	2 576	1 141	1 344	4 423	+ 2,1
Köpingar	1 944	893	334	471	2 032	+ 4,5
Landsbygd	18 811	8 636	3 557	4 714	19 176	+ 1,9

varande undersökning, som ju endast avsåg de hem som sorterar under fattigvårdsstyrelserna. De sjuka vårdtagarna på ålderdomshemmen i Göteborg förs över till detta sjukhus, där de kan få bättre vård. Detta måste givetvis påverka frekvensen av antalet avlidna på ålderdomshemmen. Likaså påverkas siffrorna beträffande omsättningen; de åldringar som efter sjukhusvården återflyttar till ålderdomshemmen räknas nämligen som nyinflyttade.

Hur stor omsättningen på ett hem är, kan man mäta på olika sätt. Bäst torde vara att ta antalet nyinflyttade i procent av antalet vårdtagare vid årets början. Gör man detta för här ifrågavarande siffermaterial, får man följande tal.

Kommuner	%
Stockholm	66,3
Göteborg	142,5
Malmö	88,9
Städer med 25 000—100 000 invånare	103,3
Städer med under 25 000 invånare	59,5
Köpingar	45,9
Landsbygd	45,9

Hem med	%
högst 10 platser	37,5
11— 15 »	41,1
16— 20 »	40,4
21— 25 »	45,1
26— 30 »	52,8
31— 40 »	49,8
41— 50 »	59,3
51— 75 »	75,1
76—100 »	74,3
mer än 100 »	88,7
Samtliga hem	**60,2**

Det är alltså en betydligt högre omsättning på de större hemmen och framför allt på de större och medelstora städernas ålderdomshem. Hemmen i de mindre städerna motsvarar mer genomsnittet, medan köpingarnas och landsbygdens hem har en avsevärt lägre omsättning.

Antal kroppssjuka och sinnessjuka. När det gäller att bedöma hur många kroppssjuka och sinnesabnorma personer som vistas på ett ålderdomshem, stöter man på en rad svårigheter. På grund av tidsbrist kunde vid denna undersökning uppgifter inte inhämtas från läkare, utan föreståndarinnan har efter eget bedömande lämnat uppgifter om hur många vårdtagare hon ansett vara kroppssjuka resp. sinnesabnorma. Inom varje grupp skulle dessutom anges om vederbörande var svårskött eller lättskött samt huruvida han var sängliggande eller uppegående.

Det ligger i sakens natur att dessa uppgifter i stor utsträckning blir subjektiva. Att utfärda enhetliga normer för bedömningen av olika fall har ansetts meningslöst. Den enda anvisning som lämnats var att i antalet kroppssjuka inte skulle inräknas sådana som rent tillfälligt, på grund av en förkylning el. dyl., var sjuka. Det ställer sig även svårt att försöka bedöma i vilken riktning eventuella felkällor går vid uppskattningen av antalet kroppssjuka och sinnesabnorma. Vissa uppgiftslämnare anser kanske att de flesta åldringar är sjuka på ett eller annat sätt, och de kan förväxla en normal ålderssenilitet med sinnesabnormitet. Å andra sidan kan man räkna med att andra uppgiftslämnare mer eller mindre medvetet underskattar antalet sinnesabnorma, för att inte alltför starkt framhäva klientelblandningen på hemmet. Dessa bägge faktorer påverkar ju siffrorna i olika riktningar, men vilken som väger tyngst är omöjligt att bedöma. Av dessa anledningar skulle det ha varit synnerligen värdefullt om man fått en läkares utlåtan-

Tab. 2. Antal kroppssjuka och sinnesabnorma på hem av olika storlek och olika kommuntyper

Antal platser	Antal kroppssjuka					Antal sinnesabnorma				
	sängliggande		uppegående		Summa	sängliggande		uppegående		Summa
	svårskötta	lättskötta	svårskötta	lättskötta		svårskötta	lättskötta	svårskötta	lättskötta	
— 15 platser . .	323	267	280	1 634	2 504	44	19	73	542	678
16— 25 » . .	548	406	487	2 148	3 589	58	29	161	751	999
26— 40 » . .	433	309	321	1 598	2 661	44	24	128	536	732
41— 50 » . .	190	113	94	364	761	24	8	31	176	239
51— 75 » . .	500	220	166	574	1 460	39	13	72	279	403
76—100 » . .	201	90	141	493	925	54	25	135	444	658
101— » . .	1 329	429	834	2 385	4 977	173	62	260	678	1 173
Summa	**3 524**	**1 834**	**2 323**	**9 196**	**16 877**	**436**	**180**	**860**	**3 406**	**4 882**
Därav i										
Stockholm	468	156	419	1 373	2 416	48	8	63	127	246
Göteborg	33	26	43	213	315	1	—	12	157	170
Malmö	252	39	22	179	492	30	9	60	168	267
Städer med 25 000—100 000 invånare .	681	222	397	868	2 168	109	60	182	534	885
Städer med under 25 000 invånare . .	536	273	279	942	2 030	69	14	148	402	633
Köpingar	151	89	129	436	805	18	6	44	202	270
Landsbygd	1 403	1 029	1 034	5 185	8 651	161	83	351	1 816	2 411

de, men, som förut nämnts, var detta av tidsskäl omöjligt. De siffror som här publiceras måste av sagda skäl användas med stor försiktighet.

I tab. 2 redovisas antalet kroppssjuka och sinnesabnorma på olika stora hem samt inom olika delar av riket. Inte mindre än 47,5 % av samtliga vårdtagare har betecknats som kroppssjuka, och 13,7 % som sinnesabnorma. Jämför man dessa siffror med resultatet av socialstyrelsens undersökning av vårdtagarna i maj 1950, en jämförelse som bör ske med försiktighet, finner man att antalet kroniskt sjuka plus de lytesbehäftade då utgjorde 37 % och antalet sinnessjuka och sinnesslöa tillsammans 20 % av vårdtagarna. Man kan härav emellertid inte dra den slutsatsen att den relativa andelen kroppssjuka ökat, medan andelen sinnesabnorma minskat. Särskilt i det förstnämnda fallet är jämförelsen ytterst vag. Vad vi här betecknat som kroppssjuka är endast delvis identiskt med vad 1950 års undersökning kallade kroniskt sjuka, även om man lägger till de lytta.

En jämförelse mellan antalet sinnesabnorma vid de bägge tidpunkterna är troligen behäftad med mindre mätningsfel, men på grund av den subjektiva bedömningen, bör man även här vara försiktig med slutsatserna.

Hur de kroppssjuka och de sinnesabnorma fördelar sig efter huruvida de är sängliggande eller uppegående, svårskötta eller lättskötta framgår av nedanstående tablå.

	Kroppssjuka			Sinnesabnorma		
	antal	i %	i % av samtliga vårdtagare	antal	i %	i % av samtliga vårdtagare
Samtliga	16 877	100	47,5	4 882	100	13,7
därav						
sängliggande	5 358	31,7	15,1	616	12,6	1,7
uppegående	11 519	68,3	32,4	4 266	87,4	12,0
svårskötta	5 847	34,6	16,5	1 296	26,5	3,6
lättskötta	11 030	65,4	31,0	3 586	73,5	10,1

Av de kroppssjuka har de flesta betecknats som lättskötta (31,0 % av *samtliga* vårdtagare) och som uppegående (32,4 %). Det föreligger några smärre skillnader i frekvensen kroppssjuka mellan olika stora hem, men detta torde bero på förekomsten av särskilda sjukavdelningar på de större hemmen. Särskilt den relativa andelen sängliggande och svårskötta ökar med hemmens storlek. I de minsta hemmen är ca 10 % sängliggande och ungefär lika många svårskötta, i de större hemmen ungefär dubbelt så många.

Undersöker man dessa förhållanden inom olika delar av riket, finner man, att Stockholm har en hög andel kroppssjuka (75,4 %), medan Göteborg har en låg (32,9 %). I Malmö är den relativa andelen sängliggande särskilt hög (29,5 %), medan det i Göteborg finns ytterst få sängliggande och svårskötta fall, vilket sammanhänger med vad som förut nämnts om ett särskilt kroppssjukhus för åldringar utanför socialvårdens regi. På landsbygden och i köpingarna är de svårskötta fallen något ovanligare än i genomsnitt för hela riket.

Tab. 8. Antal läkarbesök per år på

Antal platser per hem	Antal hem	D ä r a v		
		utan avtal om läkarbesök	med regelbundna läkarbesök enl. avtal	d ä r a v
				mindre än 1 gång i månaden
— 10 platser	172	88	84	21
11— 15 »	380	159	221	28
16— 20 »	303	109	194	26
21— 25 »	159	58	101	7
26— 40 »	201	72	129	6
41— 50 »	43	8	35	—
51—100 »	83	8	75	—
101— »	34	1	33	—
Summa	**1 375**	**503**	**872**	**88**
därav				
landsbygd	1 102	432	670	77
köpingar	88	29	59	7
städer	185	42	143	4

Även den relativa andelen sinnesabnorma varierar något med hemmens storlek och läge, och även i detta avseende förorsakas skillnaderna i viss utsträckning av att på vissa hem särskild specialavdelning finns för de sinnessjuka. I hur stor utsträckning de sinnesabnorma vistas på egentliga ålderdomshem har ej kunnat utrönas, då någon uppdelning på olika specialavdelningar ej gjorts vid denna undersökning. Emellertid vet man från socialstyrelsens årliga statistik över ålderdomshemmen, att antalet vårdtagare på de speciella avdelningarna för sinnessjuka den 31/12 1953 utgjorde 823. I här ifrågavarande undersökning redovisas 1 296 svårskötta sinnesabnorma, och man kan med stor sannolikhet förutsätta att det är dessa som i första hand finns på de speciella sinnessjukavdelningarna. De övriga svårskötta sinnessjuka, drygt 450, samt de lättskötta sinnesabnorma, till antalet 3 586, skulle alltså alltjämt finnas kvar på de egentliga ålderdomshemmen. Klientelblandningen är fortfarande betydande, även om en smärre minskning sedan 1950 kan konstateras. Då redovisades 5 606 sinnessjuka och sinnesslöa på de egentliga ålderdomshemmen; nu är siffran för de sinnesabnorma 4 882.

I Stockholm redovisas ytterst få sinnesabnorma (7,7 % av *samtliga* vårdtagare), medan Malmö har 27,0 %, de medelstora städerna 20,4 % och Göteborg 17,8 %.

Läkarbesök. Hur läkarbesöken är ordnade på hem av olika storlek redovisas i tab. 3. Vid flera tillfällen har socialstyrelsen rekommenderat fattigvårdsstyrelserna att hålla god kontakt med tjänsteläkaren och att träffa avtal om regelbundna besök på ålderdomshemmen. På drygt en tredjedel av alla hem fanns dock fortfarande intet avtal om läkarbesök, utan läkaren kom endast på kallelse vid behov.

ålderdomshem av olika storleksklass

					Antal hem i % som	
1 gång i månaden	2—3 ggr i månaden	1 gång i veckan	2—3 ggr i veckan	oftare	har avtal om regelbundna läkarbesök	har läkarbesök endast på kallelse
59	2	2	—	—	48,8	51,2
183	7	3	—	—	58,2	41,8
135	13	20	—	—	64,0	36,0
70	13	10	1	—	63,5	36,5
76	21	26	—	—	64,2	35,8
5	11	19	—	—	81,4	18,6
2	8	50	13	2	90,4	9,6
—	—	8	10	15	97,1	2,9
530	**75**	**138**	**24**	**17**	**63,4**	**36,6**
470	47	73	3	—	60,8	39,2
33	12	7	—	—	67,0	33,0
27	16	58	21	17	77,3	22,7

Som jämförelse kan nämnas att i statistiken för år 1951 denna fråga medtogs. Då visade det sig, att endast 28 % av ålderdomshemmen hade avtal om regelbundna läkarbesök. Då nu 63 % har dylikt avtal, kan man konstatera att under de senaste åren en stark omsvängning har ägt rum.

På de hem där regelbunden läkarkontroll förekom, bestod den vanligen i ett besök per månad, 530 hem hade dylikt avtal. Avtal om mer sporadiskt förekommande läkarbesök hade träffats i 88 fall, det gällde i allmänhet ett besök per kvartal. Läkarbesök en gång i veckan förekom på 138 hem och oftare på 41 hem. Det råder en stark korrelation mellan läkarbesökens frekvens och hemmens storlek. De hem som hade färre besök än en gång i månaden har i genomsnitt ca 15 platser, de som hade ett besök per månad 18 platser, hemmen med 2 à 3 gånger i månaden 32 platser. Hemmen med läkarbesök en gång i veckan hade 52 platser, samt slutligen de hem som hade oftare än en gång i veckan 104 platser. De hem som ej träffat avtal med läkare hade i genomsnitt 18 platser.

Det är framför allt på landsbygden, som man under de senaste åren i stor utsträckning träffat avtal om läkarbesök. År 1951 hade 22,7 % av landsbygdens hem och 72,8 % av städernas avtal, men nu redovisas 77,3 % för städerna, 60,8 % för den rena landsbygden samt 67,0 % för köpingarna. För de större städerna är givetvis dessa procenttal ännu högre; i samtliga städer med över 25 000 invånare är det således 81,2.

I de hem som har en normal beläggning, har avtal med läkare om regelbundna besök träffats i större utsträckning än i de hem där över- resp. underbeläggning förekommer. Detta sammanhänger givetvis med att hemmen med normalbeläggning i genomsnitt är betydligt större än de övriga.

Erfarenheter från en kostvaneundersökning

Av fil. lic. *Rune Persson*, Lund

Den undersökning av kostvanorna och deras bakgrund i två svenska städer, vars metodologiska erfarenheter behandlas i denna artikel, har ekonomiskt möjliggjorts genom ett anslag från AB Marabou.

Red.

I samråd med docent Gunnar Biörck utförde författaren tillsammans med amanuens Björn Nystrand våren 1955 en undersökning av matvanorna i två svenska städer, Trelleborg och Lidköping. De väsentligaste resultaten från undersökningen är redovisade på annat ställe,[1] varför de här inte skall återges. Avsikten med den följande artikeln är i stället att i några avseenden, som måhända kan ha ett mera allmänt intresse, redogöra för de använda metoderna samt att därefter diskutera en del resultat av mera generell art.

Urval. Av praktiska skäl kunde vi inte ta med alla familjetyper, och undersökningen begränsades därför till att omfatta endast familjer med man och hustru och minst ett hemmavarande barn under 16 år. Det hade också stött på betydande svårigheter att ta med landsbygden, som kan förväntas ha speciella kostvanor, och därför måste vi inskränka oss till kostvanorna i staden.

För att kunna studera variationerna inom socialgrupperna gjordes urvalet av de undersökta familjerna så att ett lika stort antal familjer ur de tre socialgrupperna (i huvudsak klassificerade enligt valstatistikens yrkesgruppering) medtogs. Likaså ansågs det betydelsefullt att studera skillnaderna i matvanorna mellan familjer där husmodern är förvärvsarbetande och familjer där hon uteslutande arbetar i hemmet. Därför gjordes uttagningen så att inom varje socialklass hälften av husmödrarna var förvärvsarbetande, hälften icke.

Man kan vidare anta, att matvanorna är ganska regionalt betingade, och för att få en uppfattning om denna variation ville vi ha material från två landsändar. Valet kom att falla på Trelleborg och Lidköping, städer som har vissa gemensamma karakteristika. De är jämförbara i bl. a. följande avseenden: storlek, andel LO-anslutna, andel KF-anslutna, kommunal uttaxering, tillgång till färsk fisk. Båda städerna har läroverk och lasarett och ingen av dem är regementsstad. De har var sin storindustri: gummifabriken

[1] G. Biörck - R. Persson - B. Nystrand: »Något om kostvanor och deras bakgrund i en svensk befolkning.» Socialmedicinsk tidskrift 1955: 9. För en utförligare redogörelse för den använda metoden hänvisas till R. Persson - B. Nystrand: »En undersökning av matvanorna i två svenska städer». Lund 1955 (Stencil).

Tab. 1. Det erhållna materialet

	Trelleborg (Tg)						Lidköping (Lg)						Summa
	I		II		III		I		II		III		
	H	F	H	F	H	F	H	F	H	F	H	F	
Utlämnade adresser	64	38	56	76	62	56	54	24	55	58	55	59	657
Obefintliga + flyttade	3	3	1	4	3	2	4	—	2	—	2	3	27
På dietkost	2	—	1	2	1	1	—	—	1	—	1	3	12
Kvarvarande adresser	59	35	54	70	58	53	50	24	52	58	52	53	618
Sjuka	1	—	1	—	2	1	—	—	1	—	—	1	7
Bortresta	—	1	2	—	—	—	—	—	1	1	—	—	5
Vägrare	1	—	1	2	—	—	—	—	—	2	2	1	9
Intervjuade	57	34	50	68	56	52	50	24	50	55	50	51	597
Kasserade	—	1	—	1	—	2	—	—	—	5	—	1	10[1]
Bortsamplade	7	—	—	17	6	—	—	—	—	—	—	—	30
Material	50	33	50	50	50	50	50	24	50	50	50	50	557

[1] Av dessa 10 åt 8 ute på restaurant, hos föräldrarna osv., 2 saknade hemmavarande barn.

Anm. H = familjer med hustrun uteslutande arbetande i hemmet. F = familjer med hustrun förvärvsarbetande utanför hemmet.

i Trelleborg och Rörstrands i Lidköping, samt är bägge handelscentrum för en ganska stor landsbygd.

Två städer, två slag av yrkesverksamhet för husmodern och tre socialgrupper innebär att man får 12 undergrupper. För att få ett relativt tillförlitligt material ville vi ha samma antal i alla grupper, och för att den efterföljande bearbetningen skulle underlättas, beslöt vi att detta antal skulle vara 50 för varje undergrupp. Det totalt erhållna materialet framgår av tab. 1.

Insamling. Vid en sampling efter de grunder som ovan nämnts ställs man dock inför en del praktiska problem. Samplingen måste ju göras ur mantalslängderna, och uppgifterna där är inte alltid säkert underlag för socialgruppering och framför allt inte för arten av husmoderns yrkesverksamhet. Detta fick till följd, att vi gjorde en betydande översampling; ur denna samplade vi sedan ut de 50 namnen i varje grupp, och resten bildade reservlistor. Efterhand som intervjuerna framskred, uppstod naturligtvis en del brister, orsakade bl. a. av att mantalslängdernas uppgifter visat sig vara felaktiga. För att fylla dessa drogs då slumpvis nya adresser ur reservlistorna.

Det kan nämnas, att vi i Trelleborg av misstag råkade lämna ut onödigt många sådana reservadresser, vilket hade till följd att vi måste intervjua ett ganska stort antal utöver vad som strängt taget hade varit nödvändigt. För att samplingproceduren skall få någon mening, måste ju uppenbarligen alla utlämnade adresser uppsökas och intervjuas; eventuellt överskott får sedan slumpmässigt samplas bort, om man som vi önskar hålla ett fixt antal i varje grupp. I Lidköping klaffade dock systemet utmärkt, och något överskott uppstod inte.

Vägrarna utgör alltid ett väsentligt problem. I dennna undersökning lyckades vi reducera dem till nio genom att återuppsöka alla som första gången vägrat, i vissa fall upp till tio gånger. Vi gjorde så att det nya besöket utfördes av en annan intervjuare för att därigenom skapa en ny situation och på så sätt söka reducera den känsla av prestigeförlust, som eventuellt kunde ligga i att låta sig övertalas av samma person. För att göra denna »personförändring» än mera markant lät vi den andra intervjuaren vara av motsatt kön mot den tidigare.

Grunden för vägran kan naturligtvis variera. De som definitivt vägrade, kunde vi naturligtvis inte få några upplysningar om i detta avseende, men det föreföll som om flera av dem som i början ställde sig negativa, gjorde så helt enkelt av den orsaken, att de inte trodde sig kunna klara svaren på alla frågorna. Naturligtvis fanns också många andra skäl, en individ hade exempelvis trott att uppgifterna skulle ligga till grund för en befarad ost(!)-ransonering.

Det är uppenbart att det skildrade systemet nödvändiggör, att undersökningsledarna är närvarande vid intervjuernas insamlande. Att så sker har emellertid också andra betydande fördelar. Främst bör väl nämnas den fortlöpande kontrollen över de insamlade intervjuernas kvalitet. I den här refererade undersökningen gicks samtliga intervjuer igenom dagligen och diskuterades med intervjuarna. Känslan av att arbeta i lag torde också vara värdefull för intervjuarna, för vilka intervjuarbetets psykiska påfrestningar lättas upp.

Än viktigare är kanske, att undersökningsledarna får en värdefull förstahandskontakt med materialet, särskilt om de också gör åtminstone några egna intervjuer. För att vi skulle få ytterligare sådana bakgrundsupplysningar, hade intervjuarna instruktioner att skriva en kommentar till varje intervju. Mer än en halv sida var lämnad för detta i formuläret och rapporterna var genomgående utförliga och av stort värde för att närmare bedöma undersökningsresultaten. Intervjuarna skulle likaså skatta den kontakt de ansett sig ha fått med den intervjuade. Denna skattning användes dock huvudsakligen som information vid den dagliga genomgången.

Åtskilliga undersökningar görs utan att undersökningsledarna tar aktiv del av fältarbetet eller i detalj övervakar det, men det är författarens åsikt att det borde vara lika självklart för en samhällsforskare att själv arbeta på fältet som det är för naturvetaren att hålla till i laboratoriet. Av denna orsak har jag så utförligt skildrat denna del av undersökningen.

Formulär. Sin slutgiltiga utformning hade formuläret fått efter två förförsök på sammanlagt 65 familjer. Det sista försöket tillgick så att de intervjuare, som senare skulle utföra huvudundersökningen, fick göra ett antal provintervjuer på ur mantalslängderna i Lund slumpvis utvalda familjer. På detta sätt kunde vi alltså kombinera en slutlig testning av formuläret med en praktisk kurs för intervjuarna.

Formuläret upptog dels frågor om den faktiska förbrukningen av vissa

livsmedel, varibland väl också får inräknas en »matsedel», där intervjuaren skulle fylla i de sju senaste dagarnas faktiska mathållning, dels frågor om inställningen till olika livsmedel.

Uppgifterna om den faktiska konsumtionen är kanske mindre intressanta ur metodisk synpunkt, här skall endast nämnas att rekonstruktionen av en veckomatsedel för de senaste sju dagarna visade sig gå utmärkt. Svårare var det att få tillförlitliga svar på frågor om inställningen till vissa livsmedel. Vad som intresserade oss i denna undersökning var att få en uppfattning om, vilka faktorer som de intervjuade själva ansåg spelade in, när de använde ett visst livsmedel. Den metod vi använde var en modifikation av ett tidigare av Lewin[1] konstruerat schema. Han lät intervjuarna notera svaren på frågor av typen »Hur kommer det sig att Ni använder . . .» i ett schema med kategorierna: smak-, hälso-, traditions-, pris-synpunkter.

Ett sådant schema har naturligtvis mycket stora metodiska svagheter, dels beroende på intervjuarnas skiljaktiga uppfattning om, vilka svar som skall hänföras till respektive kategorier, dels beroende på att olika husmödrar naturligtvis inte ger samma innebörd åt samma språkliga utsagor osv. Intervjuarna som felkälla är måhända mindre allvarlig här, eftersom de var förhållandevis samtränade och det fanns dagliga möjligheter till diskussion hur man skulle göra klassificeringen. De intervjuades egna uttryck skulle dessutom antecknas vid sidan av varje skattning.

I fråga om husmödrarna finns just inga stora möjligheter till kontroll; vi får nöja oss med att betrakta svaren som vissa verbala utsagor och sedan göra tolkningarna med tillbörlig försiktighet. Intervjuarna hade dock instruktioner att på dessa frågor inte pressa de intervjuade så att den ytterligare felkällan skulle uppkomma att några av svaren var spontana, andra mer eller mindre framtvingade. De erhållna svaren får alltså ses som förhållandevis spontana.

Redan vid förförsöken stod det klart att Lewins schema måste byggas ut med ännu en kategori: lätthet att tillaga. Det är naturligt att denna faktor nu tycks spela en ganska stor roll, medan den i Lewins undersökning från början av 40-talet inte ens är redovisad. En annan faktor lades också till vid den slutliga bearbetningen, nämligen omväxling.

Av de använda kategorierna återfanns tradition mycket sällan. Detta får inte tolkas så att traditionen, vanan, inte skulle vara en väsentlig faktor, utan innebär helt enkelt, att de intervjuade sällan själva anger enbart vanan som skäl för att de använder ett visst livsmedel. Också priset förekommer förhållandevis sällan. Detta får icke heller omedelbart fattas så att priset inte skulle anses spela någon roll, snarare är det kanske naturligt att tänka sig att familjen en gång för alla dragit upp en någorlunda bestämd ram för matkostnaderna och att *innanför* denna ram priset inte har så stor betydelse. I varje fall tycks det inte vara priset som husmödrarna spontant associerar med olika livsmedel. Detta bestyrks också av andra undersökningar,

[1] K. Lewin: »Forces behind food habits and methods of change.» Nat. Research Council Bulletin. 108, 1943.

som kunnat visa att husmödrarnas prismedvetande inte är alltför utvecklat. Ett ytterligare belägg härför ges för övrigt av svaren på en direkt fråga om det fanns några livsmedel familjen skulle dra in på, om dessa bleve dyrare i pris. Svaren på denna fråga ger inte något intryck av prisfrågornas aktualitet.

Bearbetning. Beträffande bearbetningen är inget särskilt att anmärka, det bör endast framhållas att vi vid beräkningarna av den faktiska konsumtionen fick ta hänsyn till antalet konsumtionsenheter i de olika grupperna. Dessa beräknades enligt modifierad FAO-standards, men alla beräkningar av konsumtionsenheter är av naturliga skäl mycket diskutabla, bl. a. borde egentligen varje livsmedel ha sin egen beräkning. Det genomsnittliga antalet konsumtionsenheter per familj var emellertid 3,0, och avvikelserna grupperna emellan var som regel mycket små, endast i tre grupper var de av sådan storleksordning, att en korrektion gjordes vid beräkningarna för dessa grupper.

Några generella drag i familjernas matvanor. I denna artikel skall endast tas upp vissa generella drag i familjernas matvanor.

Det är bl. a. tydligt att de allra flesta, i Trelleborg 94 % och i Lidköping 85 %, endast äter ett mål lagad mat om dagen. I övrigt tar man huvudsakligen till kaffe och smörgåsar. Det förefaller sannolikt att matvanorna härvidlag gått mot en förenkling och att detta skett så hastigt att hushållsekonomer och andra kanske inte är riktigt på det klara med vilken förändring som faktiskt skett.

Tab. 3 ger upplysning om vem i familjen som utövar det största inflytandet på mathållningen. Här är att märka, att det gäller inflytandet de facto, antingen detta nu har psykologiska orsaker eller helt enkelt är en följd av att någon i familjen har besvärlig mage eller speciellt tungt arbete. Dessa data erhölls genom att intervjuarna fick göra en skattning. Som regel ansåg intervjuarna, att denna skattning inte stötte på några större svårigheter, och tabellen bör i varje fall ge den allmänna tendensen.

Två resultat till av mera allmänt intresse kan omnämnas. Det visade sig genomgående, att socialgrupp I ledde i konsumtion av de nya halvfabrikaten, djupfryst, färdiga soppor m. m. och att dessa livsmedel tydligen först så småningom håller på att tränga igenom i socialgrupp III. Ett allmänt intryck är nog att detta knappast är en följd av priset utan snarare beror på en viss konservatism i matfrågor inom socialgrupp III.

Tab. 2. Huvudmål i de båda städerna, i %

	Tg	Lg
Endast lunch	87	61
Endast middag	7	24
Både lunch och middag	6	16
Summa	100	100

Tab. 3. I matfrågor dominerande familjemedlem, fördelat efter socialgrupp

Socialgrupp	Absoluta tal			I procent		
	I	II	III	I	II	III
Mannen	37	70	47	24	35	24
Hustrun	31	31	38	20	16	19
Barnen	28	21	33	18	11	17
Mannen + barnen	32	34	49	20	17	25
Andra komb. eller oklart	29	44	33	18	22	17
Summa	157	200	200	100	100	100

Det andra resultatet är enligt författarens mening ett av undersökningens värdefullaste och borde vara förtjänt av ett mera ingående studium. Det visade sig nämligen att det i fråga om konsumtionen av halvfabrikat inte rådde några som helst skillnader mellan de familjer där husmodern var förvärvsarbetande och dem där hon arbetade i hemmet. Urvalet hade ju annars gjorts just med tanke på en enligt vår mening ganska naturlig skillnad mellan dessa båda familjetyper, och man borde kunna anta, att den förvärvsarbetande husmodern i större utsträckning rationaliserar hemarbetet för att få tiden att räcka till. Så tycks det alltså inte vara. Intervjuarnas intryck, som också klart framgår av deras kommentarer över varje intervju, är att det i stället är en rent individuell inställning och förmåga, som tar sig uttryck i olika åtgärder för rationalisering. När resultatet nu är klart, kan man naturligtvis också tänka sig sådana förklaringar som att den hemarbetande husmodern är mera intresserad av att rationalisera »sitt» arbete, vilket då skulle vara en tendens som motverkade den utearbetandes »tvång» till rationalisering. Hur som helst kvarstår ett faktum, som det förefaller angeläget att beakta.

Undersökningarna har tvingats spänna över ett ganska vitt område för att överhuvudtaget kunna ge en viss kartläggning av det ännu outforskade fält som våra kostvanor utgör. Framtida undersökningar kanske med fördel kunde inrikta sig på några få utvalda problem. I det sammanhanget vill man gärna föra fram ett förslag till diskussion. Varför inte utnyttja socialstyrelsens levnadskostnadsundersökningar, som ju numera företas med intervjumetoden, till att öka denna kunskap, och alltså »koppla på» några extra frågor varje gång? Förmodligen är den tanken inte ny och troligt är väl också att det skulle innebära åtskilliga svårigheter. Men en diskussion i saken kanske skulle leda till att man hittade möjliga utvägar.

1951 års företagsräkning

Av professor *Ulf af Trolle*, Göteborgs handelshögskola

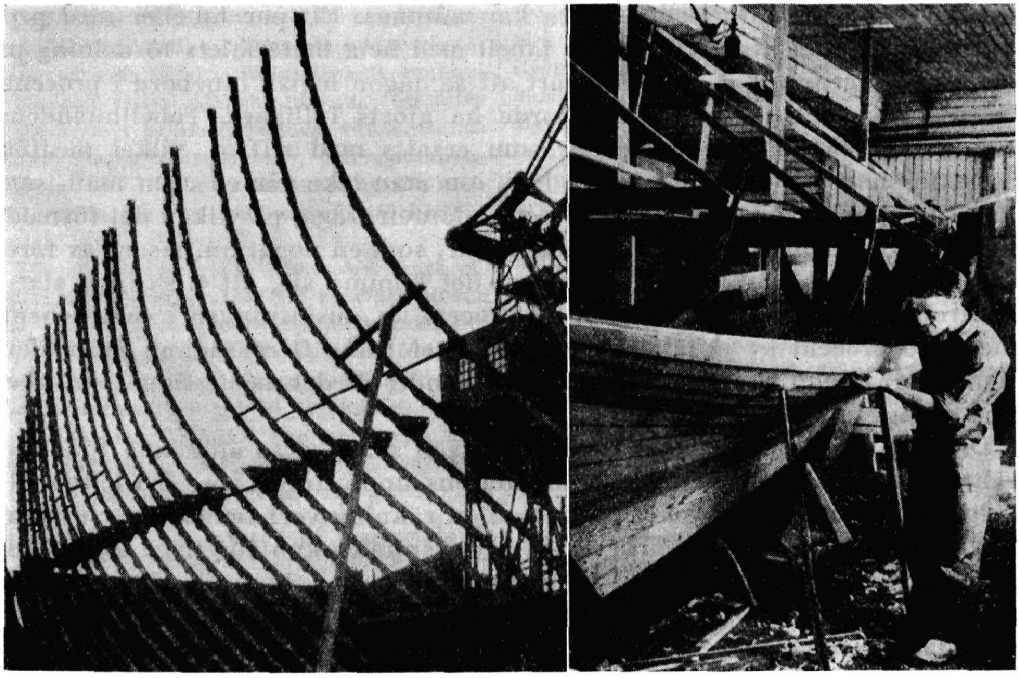
De allmänna företagsräkningarna är avsedda att fylla en lång rad olika uppgifter. För en lärare i ekonomiska ämnen ligger det närmast till hands att först och främst vilja ha dem som underlag för sina beskrivningar av näringslivet. Försäljningscheferna behöver dem som underlag för sin försäljningsplanering, t. ex. för kundurval, fastställande av försäljningskvoter och avgränsning av försäljningsdistrikt. Den statlige planeraren behöver dem för att förbättra möjligheterna att uppställa nationalbudgeten och ge en fast grund för arbetsmarknadsstyrelsens arbete. Monopolutredaren vill ha företagsräkningar såsom hjälp i sina bedömningar av konkurrensförhållandena, medan distributionskritikerna önskar dem för att kunna bedöma utvecklingstendenserna. Och åter andra intressen anmäler sig.

Alla de olika intressenterna har ett stort och gemensamt intresse, nämligen att resultatet kommer snabbt. En företagsräkning åldras snabbt och dess användbarhet minskas lika snabbt. Men därmed slutar enigheten hos intressenterna. I övrigt gäller det att tillgodose många i hög grad motstridande intressen. Undervisaren vill ha en icke alltför detaljrik översikt, som fyller stora krav på jämförbarhet med tidigare företagsräkningar. Försäljningschefen behöver en mycket detaljerad bild, medan kravet på jämförbarhet saknar betydelse för honom. Monopolutredarna önskar en branschfördelning, som bäst anger konkurrensförhållandena, medan distributionskritikerna önskar en branschfördelning, som bäst beskriver strukturen ur utvecklingssynpunkt. Listan på sådana motsättningar i intressena kan göras mycket lång. Det är knappast nödvändigt att här gå närmare in på motsättningarnas styrka, utan det räcker med att konstatera, att det är praktiskt ogörligt att tillfredsställa alla krav. Om man åstadkommer stor jämförbarhet med tidigare företagsräkningar, får man i stället en mycket sämre bild av dagens näringsliv, eftersom dettas utveckling gör, att en oförändrad branschindelning är olämplig osv. De som sysslar med företagsräkningar måste få en mycket stark känsla av dynamiken i näringslivet.

Man måste hålla de angivna svårigheterna i minnet, när man bedömer 1951 års nu publicerade företagsräkning. Man kan granska denna kritiskt ur många synpunkter, men detta kan icke utan vidare, kanske icke alls, riktas mot dem som utfört arbetet. Den väsentliga frågan ur denna synpunkt är om det överhuvudtaget varit möjligt att göra någonting bättre än vad man gjort, särskilt när man tar hänsyn till nedskärningarna i de begärda anslagen men kanske framför allt de oerhört stora svårigheterna att få in korrekta primäruppgifter från ca 300 000 företag. Man anar födslovåndorna bakom

den inledande korrekta beskrivningen av företagsräkningens uppläggning och en anmälare kan bara känna en stark befriad känsla över att själv icke ha ansvaret för något som egentligen förefaller att vara omöjligt — att åstadkomma en ur i varje fall väsentliga synpunkter tillfredsställande företagsräkning på kort tid.

Det har i olika sammanhang understrukits, att man med hjälp av företagsräkningen främst ville söka bedöma utvecklingstendenserna sedan år 1931. Om detta skall betraktas som det huvudsakliga syftet, föreligger ett klart misslyckande. Det är mycket svårt att göra några jämförelser, även om man håller sig till mycket stora kategorier. Det behöver bara hänvisas till att företagsräkningen ansett, att antalet arbetsställen i hela detaljhandeln ökat med ca 30 procent sedan år 1931 och antalet sysselsatta med ca 63 procent, medan professor Kristensson i Varudistributionsutredningen anför, att de verkliga siffrorna borde vara 20 resp. 46 procent. Felet skulle ligga i omklassificeringar mellan de båda företagsräkningarna. Går man sedan ned till detaljer är det nästan hopplöst att göra någon jämförelse. Man måste sålunda sätta mängder av frågetecken vid jämförelser inom olika branscher, där jämförbarheten påverkas av omklassificeringar men framför allt av en generell osäkerhetskänsla beträffande den tidigare företagsräkningens fullständighet. Den senaste torde ha fått ett betydligt mindre bortfall, och det förstör jämförbarheten utan att det kan lastas dem som verkställt den nya.

Företagsräkningen skall ge en god bild av dagens näringsliv

Men är ett studium av utvecklingstendenserna viktigast? Det är en bedömningsfråga. Den som sysslar med distributionsrationalisering önskar naturligtvis se, hur utvecklingen varit, men den praktiska betydelsen härav får inte överdrivas. Man åstadkommer ingen rationalisering genom jämförelser, och icke heller ger de några uppslag. Anmälaren hör till dem som personligen anser, att jämförelserna har mindre betydelse, och att det väsentliga är att utforma varje ny företagsräkning på sådant sätt, att den med utgångspunkt från dagens förutsättningar ger den bästa bilden av näringslivet. Vill man sedan göra jämförelser så måste de ske i form av specialbearbetningar, och då kan man endast ställa kravet, att primärmaterialet utformas så, att dessa kan genomföras. Om denna bedömningsnorm accepteras, kan man endast rikta den anmärkningen mot den publicerade skriften, att den icke borde ha innehållit någon jämförelse alls, icke ens en jämförelse med reservationer.

Om man endast ställer kravet, att företagsräkningen skall ge en god bild av dagens näringsliv, blir kritiken mindre väsentlig. Den fyller då undervisarens krav ur de flesta synpunkter, men däremot är den alltför översiktlig för att kunna användas i försäljningsplaneringen. För detta fordras en ingående geografisk uppdelning, och det är bara att hoppas, att någon vill åta sig en sådan. Det vore verkligen synd, om det skulle läggas ut så många miljoner (inkl. näringslivets arbete på att ifylla formulär) och arbetet sedan måste avbrytas, när det mest matnyttiga ur näringslivets synpunkt borde påbörjas.

Trots all förståelse för svårigheterna kan man rikta en rad detaljanmärkningar mot framställningen. Några kan nämnas. Ett par tabeller med procenttal kunde ha utgått (t. ex. en tabell med hela materialets fördelning på olika huvudgrupper, där det är svårt att se någon logisk innebörd i procenttalen). Branschbeskrivningarna borde ha gjorts fylligare. Tabellhuvudena saknar fullständiga kolumntexter som ersatts med siffror, vilket medför, att man snart bläddrar sönder en bok, om man icke gör en egen mall, som kan sättas in på de olika sidorna. Och sedan en fråga, på vilken det förmodligen finns något enkelt och dräpande svar, som en noggrann läsare av företagsräkningen borde ha sett: Hur kan det komma sig, att t. ex. den statskontrollerade sockerindustrin har 46 procent av omsättningen i »branschen» men 100 procent av antalet sysselsatta? Det finns flera sådana mystifikationer, där felen förefaller så häpnadsväckande, att det måste finnas en enkel förklaring.

Det har föreslagits, att det i fortsättningen skall göras allmänna företagsräkningar vart femte år. Enligt anmälarens uppfattning vore det bättre att lägga ned dubbelt så mycket pengar på en räkning vart tionde år och framför allt att då organisera arbetet så, att resultatet kan föreligga klart tidigare. Är det alltför optimistiskt att hoppas på en redovisning inom två år från räkningsdagen?

Meddelanden

Förslag om utredning av vården av unga svårbehandlade psykopater. Socialstyrelsen har i skrivelse den 17 december 1955 föreslagit regeringen, att frågan om vården av de unga svårbehandlade psykopaterna snarast blir föremål för utredning. I skrivelsen anförs bl. a.

Socialstyrelsen ser sig nu nödsakad att påkalla snara åtgärder för åstadkommande av ökade vårdresurser för de unga svårbehandlade psykopaterna. Den tilltagande platsbristen vid ungdomsvårdsskolorna liksom de bristfälliga vård- och behandlingsresurserna för ifrågavarande klientel såväl inom som utom ungdomsvårdsskoleorganisationen har medfört, att situationen på detta vårdområde blivit alltmera ohållbar.

Det aktuella läget vid de båda specialanstalterna för själsligt abnorma, Lövsta och Ryagården, är följande. Anstalterna är sedan länge fullbelagda och har vardera 10—15 exspektanter. Väntetiderna uppgår längst till 75 dagar vid Lövsta och 90 vid Ryagården. Då möjligheter saknas att under väntetiden på ett tillfredsställande sätt omhänderta och tillse exspektanterna, fortsätter de ofta med brottslighet och vanartshandlingar. Barnavårdsnämnder och polismyndigheter har i skilda sammanhang för socialstyrelsen påtalat nämnda missförhållanden.

För att i någon mån klara den stora efterfrågan på vårdplatser vid specialskolorna har ungdomar med grav psykisk abnormitet måst hänvisas till skolor avsedda för normalklientel. Antalet sådana ungdomar uppgick under år 1955 till 10 pojkar och 5 flickor. Sistnämnda skolor har emellertid haft stora svårigheter med dessa ungdomar, vilket illustreras av följande exempel.

Fall 1. Pojke intagen på Margretelund. Epilepsi av petitmal typ. Epileptikeranstalterna vägrat intagning på grund av vanarten. Debil. Får ibland våldsamma affektexplosioner. Demolerat inredningen i sitt rum på specialavdelningen. Avvikit 7 gånger och varje gång tagit andra med sig. Stulit sammanlagt 15 bilar under dessa rymningar. Håller sig fast i bilratten och måste bändas loss av polis och kamrater. Vårdattest utfärdad för intagning på sinnessjukhus. Intagningsläkaren meddelat att tidpunkten för intagning icke kan uppges, enär sjukhusets exspektantlista var lång. I avvaktan på plats där, intagning på Margretelunds specialavdelning.

Under år 1955 har en annan elev vistats vid Margretelund i 4 månader i avvaktan på sinnesundersökning och därefter såsom straffriförklarad ytterligare 2 månader i väntan på överflyttning till sinnessjukhus.

Den ökade anhopningen av liknande fall inverkar givetvis menligt på skolornas intagningskapacitet. De binder platser och hindrar därmed nyintagning av andra vårdbehövande. Om resurser tillskapas att på annat sätt omhänderta ifrågavarande klientel, ökas skolornas möjligheter att ta emot andra behandlingsbara fall.

Beträffande behovet av speciella vårdmöjligheter må följande anföras.

Vid planeringen av Lövsta-anstalten utgick de sakkunniga, som tidigare nämnts, ifrån att elev, som på grund av höggradig konstitutionell psykopati visat sig fullständigt okorrigerbar eller höggradigt farlig, skulle utan dröjsmål överföras till lämplig specialavdelning inom sinnessjukvården. I praktiken har detta icke kunnat ske annat än i mycket begränsad omfattning. Svårigheterna att verkställa sådana överflyttningar har ökat de senaste åren.

Vid behandlingen av ifrågavarande elever inom ungdomsvårdsskoleorganisationen kan man endast nå mycket begränsade resultat. I allmänhet inverkar de störande på övriga intagna, vilka jämväl känner sig illa berörda och socialt deklasserade genom närvaron av dessa särpräglade ungdomar. Ofta lockar de även andra elever med sig vid rymningar.

Socialstyrelsen har i samråd med chefen tillika läkaren vid Lövsta, Hans Hartelius, sökt uppskatta storleken av ifrågavarande klientel vid ungdomsvårdsskolorna. En genomgång av Lövstaklientelet visar att 8 elever under år 1954 och 1955 överfördes till sinnessjukhus med diagnosen psykopati el-

ler liknande. Av sådana som under samma år dömdes till ovillkorligt fängelsestraff hörde i medicinsk mening 3 hemma på psykopatsjukhus. F. n. finns på skolan 7 elever, som är i behov av vård på psykopatsjukhus. Under nämnda två-årsperiod tillhörde sålunda 18 elever ifrågavarande klientel. Av de manliga elever som hänvisats till andra skolor torde 5 vara att hänföra till nämnda kategori eller tillhopa omkring 25 manliga elever. Att en två-årsperiod har valts sammanhänger med att samtliga dessa elever är långtidsvårdfall med ett vårdbehov ej understigande två år. Motsvarande beräkning beträffande det kvinnliga klientelet ger 10—15 elever i behov av vård på psykopatsjukhus.

I medicinskt avseende är ifrågavarande klientelgrupp heterogen. Framför allt återfinns där hjärnskadade och konstitutionellt gravt belastade, medan miljöskadorna förefaller att komma mer i bakgrunden. Några olika typfall kan exemplifiera detta. Fallen 2—5 är pojkar intagna på Lövsta. Fall 6—7 är Ryagårdsflickor.

Fall 2. Överflyttad från Forsane. Skallskada vid 2 års ålder. Varit på 4 barnhem. Enstöring. Sporadiska raserianfall, mycket sensibel med darrande underläpp. Rymt efter en mindre irritation. Förföljdes av en befattningshavare. För att täcka reträtten kastade han brinnande tändstickor efter sig och skogsbrand slog upp på tre ställen. Undkom och anlade därefter eld i en lada och hönsgård.

Ångest, sömnbesvär. Sensitiva hänsyftningsidéer. Mytoman. Behöver lång tids behandling.

Fall 3. Vid 13 års ålder vårdad på psykiatrisk klinik för psykos. Elchock och långtidssömn. På Lövsta stora kamratsvårigheter. Gör ett bisarrt intryck. Ett diagnostiskt svårbedömt fall. Troligen hypomani men schizofreni icke utesluten. Behöver observeras en längre tid.

Fall 4. Skadad av spjut som trängt in i hjärnan. Avviker upprepade gånger. Missköter sig i oavbruten följd. 11 åtalseftergifter för bl. a. bilstölder.

Fall 5. Debil. Ordblind. Kronisk arbetsskräck. Epileptisk karaktär. Kantig och explosiv. Plågar kamraterna. Upprepade rymningar och stölder. Knivslagsmål. Straffriförklarad och intagen på Håga. Sinnessjuknämnden beslöt att pojken skulle vårdas på Lövsta, då placeringen på Håga ansågs olämplig. Vårdades på Lövsta i 2 år, var villkorligt utskriven i 9 månader. Nya brott. Nu överförd till sinnessjukhus.

Fall 6. Normalbegåvad flicka. Konstitutionellt betingad personlighetsförändring av hysterisk typ. Rymt upprepade gånger, håller till med tattare, återkommit nerlusad. Nymfoman med partiell frigiditet. Besväras av observationskänsla. Intar en kylig oberörd, hård och delvis aggressivt färgad attityd. Masochist. Får psykoterapi.

Fall 7. Hjärnskada. Nervös och orolig. Panisk förskräckelse för vassa föremål. Även andra tvångs- och ångestfenomen, affektlabil, infantil med kleptomana drag.

Socialstyrelsen, som närmast uppmärksammat ifrågavarande vårdproblem inom ungdomsvårdsskolorna, vill fästa uppmärksamheten på att liknande problem existerar även inom andra vårdområden.

Svårigheterna att inom mentalsjukhusvården ge de unga psykopaterna en adekvat behandling har tidigare berörts. Styrelsen har i några fall funnit, att barnavårdslagens indikationer för ett omhändertagande — »vanart» — ibland pressats för att den unge skulle kunna beredas vård på ungdomsvårdsskola i stället för på mentalsjukhus. Säkerligen finns inom mentalsjukvården ett antal unga psykopater, vilka icke är belastade med vanart eller kriminalitet och som skulle behöva vård på ett speciellt för ungdom inrättat psykopatsjukhus. Dessa fall är närmare beskrivna i 1947 års psykopatvårdsutrednings betänkande. Då nämnda utrednings klientelredovisning saknar uppgift om åldersfördelningen, kan emellertid antalet sådana ungdomar icke anges utan närmare utredning.

Även inom fångvården, vården av psykiskt efterblivna och epileptikervården torde finnas ett antal ungdomar, som närmast skulle höra hemma på ett psykopatsjukhus för ungdom.

Från de rättspsykiatriska klinikerna har påpekats det otillfredsställande i att ungdomar för sinnesundersökning intas på kliniker belägna i fångvårdsanstalter och där kommer i kontakt med äldre och mera avancerade lagöverträdare. En särskild rättspsykiatrisk ungdomsklinik har framförts som ett önskemål.

Från skilda håll anmäler sig sålunda behovet av förbättringar av vårdresurserna för det unga psykopatklientelet. Olika alternativ kan därvid komma i fråga.

En förstärkning av resurserna för vården av de unga psykopater, som tillhör ungdomsvårdsskolorna kan ske genom att i närheten av Lövsta respektive Ryagården uppföra en sidoanstalt för vardera 20—25 intagna. Sidoanstalten skulle organisatoriskt anknytas till huvudanstalten, vara av sluten sjukhuskaraktär och erhålla en sådan personaluppsättning att en medicinsk-pedagogisk-socialkurativ behandling kunde meddelas.

Ur många synpunkter vore det en fördel, om vården av samtliga ovan angivna kategorier psykopater kunde få en tillfredsställande lösning. Detta torde endast kunna ske genom att ett psykopatsjukhus för ungdom inrättas. Platsantalet vid ett sådant sjukhus kan icke anges utan närmare inventering av antalet hithörande ungdomar inom de skilda vårdområdena. Vid planeringen av sjukhuset måste givetvis de medicinskt-psykiatriska synpunkterna spela en framträdande roll. Av stor betydelse är emellertid även ungdomarnas utbildning och sysselsättning, utplacering i samhället samt eftervården.

Vissa skäl talar för att ett psykopatsjukhus för ungdom bör anslutas till sinnessjukhusorganisationen. Klientelets ålder, de pedagogiska och socialkurativa inslagen i behandlingen o. dyl. talar emellertid för en anknytning till ungdomsvårdsskoleorganisationen. Socialstyrelsen vill tills vidare hålla frågan om den organisatoriska anslutningen av sjukhuset öppen.

Ungdomens totospel motarbetas. I början av förra året begärde barnavårdsnämnden i Karlstad, att socialstyrelsen skulle rikta sin uppmärksamhet på de faror, som främst den yngre ungdomen utsattes för vid totospel. Ungdomens spelbegär, som vore alltför stort, medförde allvarliga missförhållanden. Så exempelvis hade barnavårdsnämnden i sin verksamhet upprepade gånger funnit, att ungdomar skaffat sig pengar på oärliga sätt för att spela på toto.

Socialstyrelsen inledde överläggningar med Lantbruksstyrelsen, som har Kungl. Maj:ts tillstånd att utfärda bestämmelser för totospel, samt med landets två centralorganisationer för hästkapplöpningar och travsport. Socialstyrelsen besökte även tävlingar, där totospel anordnades.

Vid prövningen av ärendet framkom, att den lämpligaste åtgärden för att hindra ungdomen delta i totospel vore att höja »spelåldern», vilken sedan år 1950 var fastställd till 16 år.

På socialstyrelsens hemställan har Lantbruksstyrelsen därför träffat överenskommelse med Jockeyklubben och Svenska travsportens centralförbund att minimiåldern för rätt till deltagande i totospel numera skall vara 18 år. De båda centralorganisationerna har på socialstyrelsens framställning vidare förbundit sig att vidta anordningar, så att obehöriga ungdomar ej får tillträde till tävlingsbanornas häststallar.

D. D.

Åldringsproblem på medicinsk riksstämma. Vid den av Svenska läkaresällskapet anordnade medicinska riksstämman den 1—4 december 1955 ägnades de inledande föredragen åt medicinska problem i samband med pensionsålderns inträdande.

Läkaresällskapets ordförande professor Arvid Wallgren framhöll i sitt hälsningsanförande, att anledningen till att pensionsålderns problem alltmer kommit i förgrunden är det minskade barnantalet, den ökade livslängden och det därigenom stigande antalet åldringar. För drygt hundra år sedan behövdes det nio arbetsföra för att ta hand om en åldring; om några tiotal år kommer den bördan att fördelas på blott tre arbetsföra personer.

När det gäller att tillvarata äldre personers arbetsförmåga, har inställningen allmänt sett ändrats. Men fortfarande handlas det härvid alltför mycket enligt traditionella och mer pessimistiska linjer. Professor Hardin B. Jones vid Berkeley-universitetet har analyserat våra befolkningssiffror och anser, att den tid varmed vårt liv förlängs läggs till den produktivt aktiva delen, inte till barndomen eller ålderdomen. (Se Hardin B. Jones: Det svenska folkets fysiologiska ålder med hänsyn till sjukdom och hälsa, Sociala Meddelanden 1955: 9, sid. 497.) Detta skulle innebära, att den totala arbetsprestationen under varje enskild individs livstid ökas.

Docent Torgny Sjöstrand, som behandlade de fysiologiska synpunkterna, ansåg att

den åldrandes fysiska arbetsförmåga måste bestämmas genom direkta prov och inte genom fastställandet av en rad åldersförändringar som har föga inverkan på de sammansatta funktioner det här är fråga om.

Med en kombinerad medicinsk och fysiologisk undersökning över hälsotillståndet och den fysiska konditionen hos ett representativt material skulle man kunna belysa lämpligheten av mer generella ändringar av pensionsåldern för olika yrkesgrupper. En höjning av pensionsåldern bör naturligtvis baseras på en förbättring av hälsotillståndet och av den fysiska och psykiska konditionen hos de pensionsberättigade. Om så inte är fallet kan höjningen bli till skada för den enskilde och hämma arbetsprestationen. Man har motiverat ett förslag om höjning av pensionsåldern f. n. med ökningen av medellivslängden. Denna beror emellertid huvudsakligen på att dödligheten under barnaåren och de yngre åldrarna minskat. Den återstående livslängden för dem som uppnått t. ex. 65-årsåldern är däremot obetydligt högre nu än tidigare trots de många framstegen inom läkekonsten. Det beror sannolikt till stor del på att de bättre medicinska och kirurgiska behandlingsmetoderna medfört att de kroniskt sjuka nu uppnår pensionsåldern. Den mer pressande livsföringen och det höjda arbetstempot inom olika yrken kan också väntas influera menligt på hälsotillståndet i högre åldrar.

När man därför under senare år har höjt pensionsåldern för en del yrken, så saknar man medicinskt stöd härför. Det innebär att man gör en besparing, därför att allt fler numera blir pensionsberättigade, en åtgärd som kan gå ut över såväl den enskilde som dennes funktion i samhället.

Då den pensionsberättigade själv skall ta ställning till pensionsfrågan bör han kunna stödja sig på en undersökning av sitt hälsotillstånd och sin fysiska kondition. Innan man vidtar mer generella åtgärder från arbetsgivare och samhället för att höja pensionsåldern, bör man också ha stöd härför i en objektiv medicinsk-fysiologisk utredning av frågan. Man kan beklaga att vi läkare idag inte kan mer ingående belysa denna och andra viktiga frågor i det sammanhanget. Vi måste f. n. nöja oss med att ange hur vi skulle kunna bidra till utredning av frågorna och hoppas att statsmakterna snart skall ge oss resurser för forskning över åldrandets problem.

Överläkare G.-A. Johansson talade om invärtes medicinska synpunkter i samband med pensionsåldern och framhöll, att vad vi nu bäst behöver, är ökade möjligheter till vetenskaplig forskning och bättre statistik. Det hade varit synnerligen önskvärt med en statistik som visade exempelvis hur nervsystemets och cirkulationsorganens sjukdomar samt de reumatiska sjukdomarna och tumörerna fördelar sig från t. ex. 55 år upp till 70 år. Men framför allt behöver vi kanske just nu ökade möjligheter att studera åderförkalkningen. Det är med all säkerhet verkliga arteriosklerotiska kärlskador som ofta är ansvariga för den nedsatta hörsel eller de jämviktsrubbningar med starkt invalidiserande besvär som vi ofta finner hos åldrande människor. Likaså är de ofta orsaken till den sämre synförmåga som inte kan kompenseras genom starkare glasögon.

Det ser ut som om vi skulle börja skymta en kausal terapi mot åderförkalkningen, bl. a. genom behandling med vitaminer och hormoner. Men alltjämt är nog en del konservativa synpunkter minst lika viktiga. Det vore av stor betydelse om våra matvanor ändrades: mera fisk, magert kött, grönsaker och färsk frukt och mindre fett fläsk och kött, sötsaker osv. Sådana vanor måste praktiseras från tidiga barnaår.

Det är självklart inte lika sensationellt att arbeta med den åldrande organismen som exempelvis med vissa avancerade kirurgiska discipliner, och åldersforskningen har mycket litet av »män i vitt» - romantiken över sig. Men denna vetenskapsgren är viktig. Om 15 år har vi mer än en miljon individer över 65 år här i landet med dess 7,5 miljoner invånare. Kan vi skjuta upp pensionsåldern bara något eller några år för en viss procent av denna stora skara, så har vi räddat inte bara stora ekonomiska värden utan också levnadsmod och lycka åt ett stort antal medmänniskor.

Överläkare Hakon Sjögren påpekade i sitt anförande om de psykiatriska synpunkterna, att framför allt kan den hastiga urkopplingen vid pensioneringen bli ett medicinsk-psykologiskt faromoment. Ena dagen står pensionären i ett hyllningarnas och uppskattningens vänliga centrum — nästa dag är glorian redan bleknad och inaktivitetsperio-

den inledd. Bristen på anpassning och tillvänjning före den definitiva pensioneringen är riskfylld.

Frågan borde lyda: I vilken utsträckning är den åldrade alltjämt vid god eller relativt god kroppslig eller andlig kapacitet? Genom sakliga undersökningar bör det bli möjligt att komma bort ifrån att ålderdomen för många tenderar att bli en slutperiod i skuggan av trista realiteter.

Men en realistisk medicinsk bedömning visar — och det bör fastslås — att det stora flertalet människor i tillbakabildningsperioden och kring tiden för pensioneringen har en god psykisk anpassningsförmåga. Upplevelserna i det senare levnadsskedet ger inte bara dissonanser utan också nya harmoniska tongångar.

Det är gott och väl att framsteg inom åldersforskningen bidrar till att skapa bättre förutsättningar för människorna att leva under gynnsammare sociala, ekonomiska och medicinska förhållanden. Det är betydelsefullt att söka finna och trygga de förutsättningar som gör att de åldrande kan leva sitt liv utan onödigt intrång på de väsentliga begreppen harmoni och integritet.

Professor Sune Genell ställde i samband med de gynekologiska synpunkterna frågan, om man genom hormonal behandling kan minska eller upphäva vitalitetsminskningen hos den åldrande kvinnan, som inkräktar på hennes arbetsförmåga. Det gäller sålunda ingenting mindre än att fördröja åldrandet. I Amerika har man gjort försök med gamla, på anstalt intagna kvinnor som behandlats med könshormoner. Man anser sig hos dem kunna konstatera stegrad intellektuell verksamhet, bättre minne, större lätthet att lära något nytt, samt en stegrad känsla av välbefinnande och vitalitet.

Det är mycket svårt att bedöma sådana undersökningars värde. Även om de två dödsfall som inträffade under behandlingen förefaller rimligt förklarade av undersökarna, pekar de hän mot risken för överstimulation av den åldrande organismen.

Det är möjligt att en begränsad och försiktig behandling med hormoner kan bli av ett visst värde för de åldringar som vårdas på anstalt. Tendensen är emellertid i våra dagar: bort från anstalterna. I stället bör de gamla socialt tas om hand helst i sina egna hem.

Under rubriken Ålderdomen och arbetslivet lämnade dr Nils Masreliez ett referat av en specialundersökning av äldre anställdas situation i arbetslivet. Den gjordes i samarbete mellan arbetsgivareföreningen och företag inom den kemiska industrin samt inom gruv-, verkstads-, gummi-, läder- och livsmedelsindustrierna med sammanlagt 13 700 arbetare och 5 900 tjänstemän. Uppgifterna avsåg män över 60 år och kvinnor över 55 år.

Av undersökningen drog dr Masreliez bl. a. den slutsatsen att de äldre anställda gärna önskar stå kvar i arbetet. Deras uppfattning om minskad arbetsförmåga och nedsatt hälsa är i regel riktig, och därför bör deras önskan att av detta skäl sluta arbetet respekteras. Orsakerna till den nedsatta arbetsförmågan och den sämre hälsan är oftast hjärt- och kärlsjukdomar och sjukdomar i skelettet och rörelseorganen. Det är fördenskull viktigt att ytterligare studera arbetsförmågan hos personer som har sådana sjukdomar eller rester därav. Likaså är det angeläget med forskning rörande förebyggande åtgärder på lång sikt.

Ofta blir det lättare för den anställde att stanna i samma arbete om t. ex. arbetstakten minskas, om han förs över från ackordsarbete till timlön, om en paus läggs in mitt på dagen eller om han får deltidsarbete. Först i andra hand bör omplacering komma i fråga.

Överläkare Sven Erlandsson, som behandlade de socialmedicinska synpunkterna på problemet, poängterade att i stället för att tvingas syssla med intygsskrivning och bli offer för blankettraseriet borde de socialmedicinska experterna få sätta in all sin kraft och auktoritet på att, gärna i samarbete med både arbetsgivare och arbetstagare, förebygga att industrialiseringen och rationaliseringen i förtid försliter de anställdas arbetskraft.

Genom sådana åtgärder och genom en så långt driven preventiv hälsovård som praktiskt är möjligt, speciellt med hänsyn till cirkulationsorganens sjukdomar, kan vi hoppas att även pensionsåldern skall bli en relativt aktiv del av individens liv.

Om en fix pensionsålder över huvud skall behållas, förefaller det lämpligt att efter individuell prövning höja pensionsåldern med ett år i taget. Någon generell maximering uppåt är knappast motiverad, då avgörandet

i högre åldrar i varje enskilt fall i första hand bör baseras på medicinska grunder. I varje fall bör man se till att det inte saknas möjligheter att uppskjuta tjänstepensionsålderns inträde.

Allra lämpligast vore att successivt minska kraven på arbetsprestation, i många fall redan före 65 år genom avkortad arbetstid, längre semester och frihet från absolut tidsbunden arbetsdag, eventuellt genom omplacering eller omskolning till lättare arbete.

I den mån samhället skall medverka till planering för ålderdomen fordras en samordning mellan sociala, arbetspolitiska och ekonomiska synpunkter, preventiva hälsovårdsåtgärder och sjukvårdande insatser, bostadsfrågor m. m. Dessa uppgifter är nu uppdelade på många myndigheter och organ. Den socialmedicinskt verksamme läkaren undrar ofta om inte tiden nu är mogen för en förenkling genom ett samordnande hälsoministerium.

Socialstyrelsens yttrande över förslag om samarbetsnämnd för den högre undervisningen. Socialstyrelsen avgav den 4 november 1955 utlåtande över 1949 års arbetskraftsutrednings betänkande angående arbetskraftsbehovet inom offentlig verksamhet (SOU 1955:34), kap. 9 (Förslag om inrättande av en samarbetsnämnd för planläggning av den högre undervisningen samt av en yrkes- och utbildningsstatistisk utredningssektion i arbetsmarknadsstyrelsen). I utlåtandet anförs bl. a.

Utredningsorganet skall genom statistiska analyser och sammanställningar m. m. bland annat lämna hållpunkter för nämndens bedömande av tendenserna i fråga om tillgång och efterfrågan på utbildad arbetskraft. Nämnden skall årligen utarbeta och till Kungl. Maj:t inge en rapport över utvecklingen på ifrågavarande område samt i anslutning härtill uppdra vissa riktlinjer. Socialstyrelsen anser att behov föreligger av att inrätta organ med de uppgifter som utredningen angett, varför förslaget i princip tillstyrks.

De ifrågavarande organen skall enligt förslaget syssla med planläggningen av den »högre» undervisningen. Härom uttalas närmare på sid. 258, att till nämndens arbetsuppgifter skall höra bland annat sådana spörsmål som »förändringarna i antalet ungdomar som efterfrågar fortsatt undervisning utöver den obligatoriska skolans ram». Uttalandet ger i förening med den omständigheten, att en representant för överstyrelsen för yrkesutbildning enligt förslaget skall ingå som obligatorisk ledamot i nämnden, anledning till viss osäkerhet i fråga om arbetsuppgifternas omfattning. Vid tidigare förda diskussioner i frågan torde man genomgående ha utgått från att utrednings- och planeringsarbetet till en början endast skulle omfatta det mest aktuella området, nämligen den högre undervisningen i egentlig mening (universitets- och högskoleutbildning och därmed jämförlig utbildning). Tar man från början med hela yrkesskoleväsendet föreligger risk för att den högre undervisningens aktuella problem icke blir tillbörligt beaktade. Socialstyrelsen finner därför önskvärt, att man i begynnelsen begränsar arbetsuppgifterna till den högre undervisningen. Sedermera, sedan de mest aktuella frågorna blivit lösta och man fått mera erfarenhet, bör arbetsområdet efter hand kunna utvidgas till att omfatta all »fortsatt undervisning utöver den obligatoriska skolans ram». Det är också nödvändigt att närmare precisera organens arbetsuppgifter för att riktigt kunna bedöma deras personalbehov.

Utredningen har understrukit vikten av att nämnden får en självständig och auktoritativ ställning. Det föreslås därför, att ordförande och ledamöter skall utses av och vara direkt underställda Kungl. Maj:t. Frågan om ett särskilt kansli för nämnden har utredningen ansett tillsvidare böra hållas öppen. Det kan enligt utredningen sannolikt finnas skäl att anförtro sekreteraruppgiften åt chefen för utredningssektionen, men utredningen anser att uppgiften tillsvidare icke bör bindas vid någon viss befattning. Behovet av skrivpersonal kan enligt utredningen tillgodoses antingen inom departementet eller av arbetsmarknadsstyrelsen.

Vad utredningsorganet beträffar har utredningen föreslagit, att detta skall förläggas till arbetsmarknadsstyrelsen och utgöra en fristående sektion av verket, dock att arbetsmarknadsstyrelsen icke avses skola överta den verksamhet med likartade uppgifter som redan nu och lämpligare äger rum på andra håll, exempelvis inom skolöverstyrelsen beträffande vissa lärarkategorier och inom medicinalstyrelsen i fråga om medicinalpersonal.

Vad utredningen anfört rörande sektionens arbetsuppgifter ger vid handen, att dennas huvudsakliga uppgift blir att skaffa fram och bearbeta material, som kan läggas till grund för nämndens ställningstaganden, och att den följaktligen skall utgöra nämndens utredningsorgan. Även om det starka samband som otvivelaktigt föreligger mellan utredningsorganets uppgifter samt annat arbetsmarknadsstatistiskt och arbetsmarknadspolitiskt utredningsarbete talar för organets förläggning till arbetsmarknadsstyrelsen, kommer emellertid enligt sakens natur den splittring av organisationen som sålunda föreslagits att medföra vissa svårigheter. Dessa skulle kunna undvikas om man, som utredningen diskuterat, läte nämnden och utredningsorganet tillsammans bilda ett helt fristående organ. I likhet med utredningen finner socialstyrelsen emellertid att en dylik arbetsenhet ur rationella arbetssynpunkter skulle bli alltför liten, och styrelsen anser sig fördenskull icke kunna motsätta sig att utredningsorganet förläggs till arbetsmarknadsstyrelsen. I vart fall är det av vikt att garantier skapas, så att nämnden kommer att få det avgörande inflytandet på arbetets uppläggning och bedrivande. Chefen för utredningsorganet bör därför vara föredragande i nämnden, och utredningsorganet bör fungera som nämndens kansli. Sekreteraruppgifterna bör ankomma på utredningsorganets personal.

Ny abortlagstiftning i Sovjetunionen. Tidningen Izvestija innehöll den 30 november 1955 ett TASS-meddelande, vari omnämndes, att Högsta Sovjets Presidium i De Socialistiska Rådsrepublikernas Union (DSRU) utfärdat ett dekret om upphävande av förbudet mot aborter.

Detta meddelande återges här i svensk översättning.

»DSRU:s Högsta Råds Presidium har den 23 november d. å. antagit en ukas 'Om upphävande av förbudet mot aborter'.

I ukasen påpekas, att de av sovjetstaten vidtagna åtgärderna för uppmuntran av moderskap och skydd för barnen samt den ständigt växande medvetenheten och kulturen hos kvinnor, som aktivt deltaga i alla grenar av folkhushållet och landets kultur- och samhällsliv, gör det möjligt att numera avstå från lagfästat förbud mot aborter, medan avståndstagandet från aborter kan uppnås genom ytterligare vidgade statliga åtgärder för uppmuntran av moderskap samt åtgärder av uppfostrings- och upplysningskaraktär.

Upphävandet av abortförbudet gör det också möjligt att undanröja de skador, som tillfogas kvinnornas hälsa genom aborter utförda utom sjukhusen.

DSRU:s Högsta Råds Presidium har i syfte att ge kvinnan möjlighet att själv avgöra frågan om moderskap och för att förebygga skador å kvinnornas hälsa genom aborter utom sjukhusen beslutat upphäva artikel 1 i den av DSRU:s Centralkommitté och Folkkommissariernas Råd utfärdade förordningen av den 27 juni 1936 om förbud mot aborter. Utförande av operationer för konstlat avbrytande av havandeskap kan ske endast inom sjukhus eller annan medicinsk anstalt och i enlighet med instruktioner från DSRU:s Hälsovårdsministerium.

Genom ukasen kvarstår straffansvaret för aborter utförda av personer utan medicinsk specialutbildning samt av läkare, som utför abort utom sjukhus eller annan medicinsk anstalt. (TASS).»

Internationella statistiska institutets 29:e session avhölls i Rio de Janeiro den 24 juni—2 juli 1955. Antalet deltagare var närmare 250 från 39 länder. Förutom Brasilien, som hade en officiell delegation på 44 personer, hade 21 stater sänt officiella delegationer med sammanlagt 74 delegater. Övriga deltagare representerade olika nationella och internationella organisationer.

Som svensk officiell delegat deltog överdirektör Karin Kock, statistiska centralbyrån. Dessutom deltog på särskild inbjudan byrådirektör Tore Dalenius, statistiska centralbyrån, och docent Ulf Grenander, Stockholms högskola.

För konferensen har utförligare redogjorts i Statistisk tidskrift, nr 10, 1955.

Dyrortsnämnden. Chefen för civildepartementet har för år 1956 till ledamöter i dyrortsnämnden förordnat regeringsrådet Henrik Klackenberg, tillika ordförande, direktören Sven Hydén, riksdagsmännen Lars Lindahl, Erik Lindblom och Per Orgård, ombudsmannen Harry Schultz samt riksdagsmannen Sten Wahlund.

Nämndens sekreterare är förste aktuarien Gustaf Berglund.

PERIODISKA ÖVERSIKTER

Register

	Senast i nr
Allmänt:	
Arvsfonden, allmänna, för varje budgetår	3, 1955
Statliga socialutgifter, årligen	2, 1955
Sociala frågor vid årets riksdag	11, 1955
Socialutgifterna i Sverige, årligen	7, 1955
Utlänningar i Sverige, varje kvartal	11, 1955
Bostäder:	
Bostadsbyggandet i Sverige, årligen	8, 1955
Byggnadsverksamheten i städer och köpingar, varje kvartal	12, 1955
Löner, sysselsättning:	
Frånvarofrekvens inom vissa industriföretag, i regel två gånger per år	8, 1955
Kollektivavtal	detta nr
Löneförhållanden för:	
Arbetare inom byggnads- och anläggningsverksamhet, årligen	10, 1954
Arbetare inom industrin, årligen	8, 1954
Arbetare inom industrin, varje kvartal	12, 1955
Lantarbetare, årligen	9, 1954
Tjänstemän m. fl. inom industrin, årligen	4, 1955
Nykterhetsvård:	
Alkoholistanstalt, intagna på, årligen	10, 1955
Nykterhetsnämndernas verksamhet, årligen	2, 1955
Nykterhetsvårdsklientelets sammansättning, årligen	4, 1955
Priser, konsumtion:	
Detaljhandelsomsättning	5, 1955
Detaljprisutvecklingen i Sverige och utlandet, årligen	3, 1955
Konsumentprisindex, månatligen	
Socialvård:	
Barnbidrag, allmänna, årligen	4, 1955
Barnavård, samhällets, årligen	1, 1955
Fattigvården, årligen	2, 1955
Fattigvård och barnavård till utlänningar, årligen	10, 1954
Mödrahjälpen, årligen	6, 1955
Social hemhjälp, årligen	7, 1955
Ungdomsvårdsskolornas elever, årligen	4, 1955
Ålderdomshemmen, årligen:	
antal platser, vårdtagare m. m.	1, 1955
kostnader och finansiering	7, 1955
statsbidrag	7, 1955

Löneförhållandena år 1953 för arbetare vid kommunala verk och byggnadsarbeten

Statistiken över kommunalarbetarnas löner var fram till år 1951 samordnad med socialstyrelsens lönestatistik för industriarbetare. Från hösten 1951 gäller en överenskommelse mellan Svenska stadsförbundet och socialstyrelsen, att siffermaterialet skall tillhandahållas av stadsförbundet, som sedan år 1949 utvidgat sin statistik över de kommunalanställdas löner.

Statistiken utarbetas av stadsförbundet i samarbete med Svenska kommunalarbetareförbundet och omfattar kommunalarbetarna i de flesta städer och i större köpingar. De kommunala trafikbolagen ingår i stadsförbundet med undantag av AB Stockholms spårvägar. Löneuppgifter från detta bolag har inhämtats direkt av socialstyrelsen och de ingår i den här redovisade statistiken.

Tab. 1. Antal redovisade arbetare och arbetstimmar år 1953 vid kommunala verk och byggnadsarbeten

Kön Arbetsområden	Antal arbetare		Antal arbetstimmar		
	månads-avlönade	tim-avlönade	totalt (1 000-tal)	därav i %	
				på ackord	på övertid
Vuxna män	19 950	16 719	76 916	32,6	3,8
Anläggningsarbeten	3 274	11 104	30 135	58,6	2,7
Verkstäder och förråd	2 097	3 597	11 828	39,0	2,6
Transport- och trafikväsen	8 895	615	20 059	21,5	5,1
Fasta maskinanläggningar	1 500	343	3 837	16,6	2,7
Renhållningsarbete	2 679	122	5 909	2,3	3,4
Byggnadsarbete	246	744	2 056	58,9	1,1
Övriga arbetsområden	1 259	194	3 092	6,6	2,5
Vuxna kvinnor	338	1 214	2 969	0,2	1,9
Minderåriga män	—	539	1 197	18,8	1,5

Stadsförbundets lönestatistik bygger på individualuppgifter för de kollektivavtalsanställda kommunalarbetarna och uppgifterna avser yrke, lönegrupp, ålder, antal arbetstimmar och arbetslön med fördelning på tidlöns- och ackordsarbete. Vidare erhålls uppgifter om övertids- och skifttillägg, övriga arbetstillägg samt semesterlön, sjuklön och andra sociala förmåner. Vid redovisningen sker en uppdelning på vuxna män, vuxna kvinnor samt minderåriga män. De vuxna männen redovisas fördelade på sju arbetsområden.

Antal arbetare och antal utförda arbetstimmar vid kommunala verk och byggnadsarbeten år 1953 framgår av tab. 1. Nära 37 000 vuxna män, ca 1 500 vuxna kvinnor samt ca 500 minderåriga män omfattas av statistiken. Mer än hälften av de vuxna männen var månadsavlönade. Den största gruppen utgjordes av de vuxna manliga arbetarna vid anläggningsarbeten, ca 14 000, och därnäst kom transport- och trafikarbetare, ca 9 500. För varje arbetsområde anges i tab. 1 ackords- respektive övertidsarbetets andel av totala arbetstiden.

Vid redovisningen av timförtjänster används samma lönebegrepp som vid löneundersökningen för industriarbetare, alltså timförtjänst a, b och c. Timförtjänst a exkluderar övertids- och skifttillägg samt semesterlön, sjuklön m. m. Timförtjänst b inkluderar de två förstnämnda tilläggen men ej semesterlön, sjuklön etc. och timförtjänst c inkluderar samtliga tillägg och förmåner.

På socialstyrelsens blankett för industriarbetarlöner har ackordskompensation redovisats tillsammans med tidlön. På stadsförbundets blankett har ackordskompensationen redovisats under rubriken övriga arbetstillägg, vari även ingår mindre betydande poster såsom tillägg för smutsigt arbete, lagförmanspengar samt kallortstillägg. Övriga arbetstillägg har hänförts till timförtjänst a.

Tab. 2. Genomsnittliga timförtjänster år 1953 för arbetare vid kommunala verk och byggnadsarbeten

a) exkl. övertids- och skifttillägg, semesterlön, sjuklön m. m.
b) inkl. övertids- och skifttillägg men exkl. semesterlön, sjuklön m. m.
c) inkl. övertids- och skifttillägg, semesterlön, sjuklön m. m.

Kön Arbetsområden	Genomsnittlig timförtjänst, kr						
	a	b	därav		c	därav	
			skift-tillägg	övertids-tillägg		semester-lön	övriga förmåner
Vuxna män	4,16	4,27	0,03	0,08	4,83	0,32	0,24
Anläggningsarbeten	4,32	4,40	0,00	0,07	4,94	0,33	0,21
Verkstäder och förråd	4,33	4,44	0,03	0,09	5,08	0,33	0,31
Transport- och trafikväsen	4,04	4,19	0,01	0,15	4,77	0,29	0,29
Fasta maskinanläggningar	3,98	4,28	0,22	0,08	4,82	0,34	0,20
Renhållningsarbete	3,62	3,72	0,02	0,09	4,24	0,27	0,24
Byggnadsarbete	4,54	4,57	0,00	0,03	5,14	0,35	0,22
Övriga arbetsområden	3,66	3,78	0,06	0,06	4,25	0,28	0,18
Vuxna kvinnor	2,76	2,80	0,00	0,04	3,21	0,18	0,23
Minderåriga män	2,33	2,36	0,00	0,03	2,52	0,11	0,05

I tab. 2 lämnas uppgifter om genomsnittliga timförtjänster för kommunalarbetare inom olika arbetsområden. Totala timförtjänsten c var genomsnittligt för samtliga vuxna män 4,83 kr. Högsta timförtjänsten noterades för byggnadsarbetare, 5,14 kr, och för verkstads- och förrådsarbetare, 5,08 kr, samt den lägsta för arbetare inom »övriga arbetsområden», 4,25 kr, och för renhållningsarbetare, 4,24 kr. Skifttillägget uppgick till genomsnittligt ett par ören per timme med undantag för arbetare vid fasta maskinanläggningar, där det uppgick till 22 öre per timme.

Hur den genomsnittliga timförtjänsten påverkas av fördelningen efter arbetarnas kvalifikationer belyses av en särskild beräkning, som gjordes på grundval av 1951 års material och som publicerades i årsboken »Löner 1952», kap. VII. Därav framgår att de okvalificerade arbetarna jämte arbetare med lägre kompetens var talrikast inom anläggnings- och renhållningsarbeten, där de utgjorde omkring hälften av samtliga arbetare.

I tabellerna har timförtjänsterna beräknats för månads- och timavlönade tillsammans. Skillnaden mellan de båda slagen av förtjänster enligt stadsförbundets material framgår av nedanstående tablå.

	Timförtjänst c, kr		Indextal för timavlönade (Månadsavlönade = 100)
	Månads-avlönade	Tim-avlönade	
Vuxna män	4,36	5,25	120
Anläggningsarbeten	4,07	5,20	128
Verkstäder och förråd	4,36	5,74	132
Transport- och trafikväsen	4,62	4,68	101
Fasta maskinanläggningar	4,67	5,48	117
Renhållningsarbete	4,24	4,37	103
Byggnadsarbete	4,10	5,50	134
Övriga arbetsområden	4,19	4,64	111

Tab. 3. Genomsnittliga timförtjänster år 1953 för arbetare vid kommunala verk och byggnadsarbeten inom olika dyrortsgrupper

Kön Arbetsområden	Genomsnittlig timförtjänst, kr											
	a				b				c			
	dyrortsgrupp				dyrortsgrupp				dyrortsgrupp			
	2	3	4	5	2	3	4	5	2	3	4	5
Vuxna män	3,49	3,78	4,12	4,62	3,54	3,86	4,25	4,76	3,93	4,33	4,84	5,42
Anläggningsarbeten	3,52	3,88	4,33	5,51	3,57	3,95	4,40	5,60	3,95	4,42	4,96	6,32
Verkstäder och förråd	3,46	3,76	4,13	4,69	3,52	3,84	4,26	4,81	3,90	4,33	4,82	5,55
Transport- o. trafikväsen	3,36	3,70	4,05	4,20	3,44	3,80	4,25	4,36	3,81	4,25	4,94	4,95
Fasta maskinanläggningar	3,45	3,66	3,92	4,43	3,71	3,94	4,26	4,74	4,15	4,42	4,81	5,35
Renhållningsarbete	3,24	3,47	3,59	3,86	3,29	3,54	3,73	3,99	3,73	3,99	4,27	4,59
Byggnadsarbete	3,72	4,11	4,34	5,26	3,75	4,13	4,37	5,28	4,16	4,59	4,94	6,03
Övriga arbetsområden	3,28	3,47	3,55	3,91	3,33	3,54	3,68	4,08	3,75	3,97	4,17	4,58
Vuxna kvinnor	2,23	2,39	2,47	3,13	2,25	2,41	2,52	3,16	2,44	2,64	2,88	3,77
Minderåriga män	2,05	2,21	2,40	2,74	2,08	2,24	2,44	2,77	2,26	2,38	2,63	2,94

I tab. 3 redovisas genomsnittlig timförtjänst a, b och c för de olika arbetargrupperna inom varje dyrortsgrupp. För samtliga vuxna män var år 1953 timförtjänsten c 28 % lägre i dyrortsgrupp 2 än i dyrortsgrupp 5. Motsvarande tal för arbetare inom egentlig industri var samma år 22 % och för statliga arbetare 16 %.

I efterföljande tablå lämnas fördelningen av den genomsnittliga timförtjänsten c på olika löneposter, dels för kommunalarbetare, dels för industriarbetare.

	Timförtjänst c, kr, år 1953			
	kommunal-arbetare		industri-arbetare	
	kr	%	kr	%
Tidlön och ackordslön	4,16	86,1	3,72	90,7
Övertidstillägg	0,08	1,7	0,06	1,5
Skifttillägg	0,03	0,6	0,05	1,2
Semesterlön	0,32	6,6	0,23	5,6
Övriga förmåner	0,24	5,0	0,04	1,0
Totalt	4,83	100	4,11	100

Övriga förmåner utgör en betydligt större andel av kommunalarbetarnas timförtjänst än av industriarbetarnas.

I övrigt bör vid en jämförelse av löneläget för dessa båda grupper av arbetare uppmärksammas, att fördelningen av antal arbetare efter dyrortsgrupp uppvisar avsevärda olikheter. Antalet arbetare i dyrortsgrupp 4 och 5 utgjorde år 1953 nära 60 % av samtliga kommunalarbetare medan motsvarande siffra för industriarbetare var 27 %. Detta resulterar i att vid en jämförelse mellan de båda gruppernas löner år 1953 kommunalarbetarnas timförtjänster låg 17 % över industriarbetarnas vid en genomsnittsberäkning för hela riket medan skillnaden inom de olika dyrortsgrupperna var för sig låg mellan 3 och 12 %.

Löneutvecklingen för kommunalarbetare åren 1946—1953 jämfört med år 1939 framgår av nedanstående tablå.

	1939	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953
Genomsnittlig timförtjänst c för kommunalarbetare . .	1,78	2,59	2,98	3,31	3,44	3,44	4,12	4,66	4,83
Index 1939 = 100	100	146	167	186	193	193	231	262	271

Tidsserien bör avläsas med försiktighet på grund av de omläggningar och utvidgningar, som statistiken över kommunalarbetarnas löner har undergått, främst under år 1951.

Lönestegringen för vuxna manliga kommunalarbetare mellan åren 1952 och 1953 var 3,6 %, medan motsvarande löneökning för industriarbetarna var 4,8 %.

M. G.

Kollektivavtalen under år 1955

Såsom angetts i föregående kollektivavtalsredogörelse (Sociala Meddelanden 1955: 2, sid. 101) hade redan under senare delen av år 1954 träffats uppgörelser om nya kollektivavtal för år 1955 inom vissa avtalsområden, nämligen garveriindustrin och gruvindustrin i Mellansverige. Under januari 1955 följde uppgörelser på ett flertal betydelsefulla områden, t. ex. för skogsbruket i Norrland och Dalarna, för den mekaniska verkstadsindustrin, järnbruken, den egentliga byggnadsindustrin och skoindustrin.

Härjämte kan märkas uppgörelse om nytt huvudavtal om allmänna bestämmelser för kollektivavtalsanställda vid kommunikationsverken. Förhandlingsläget var genomgående kärvt. Stora svårigheter visade sig inom vissa fack uppstå med anledning av anpassning av tidigare i avtalen gällande bestämmelser om sjukförmåner till den nya lagstiftningen om allmän sjukförsäkring. Speciellt var detta fallet i avtalet för de privata kraftverken, i avtalen rörande butikspersonal m. fl. inom mejeribranschen, vid slakteri- och charkuteriföretag samt vid bageri- och konditoriföretag. Inom ett flertal betydelsefulla områden och framför allt inom pappersbruks- och pappersmasseindustrierna var förhandlingarna särskilt segslitna. För de sistnämnda industrierna hade långvariga förhandlingar — i senaste skedet inför en medlingskommission — icke lett till något resultat. Förhandlingarna förklarades strandade den 18 februari. Arbetarparten hade utfärdat varsel om arbetsnedläggelse med ikraftträdande den 19 februari. Från Svenska arbetsgivareföreningens sida utfärdades i detta läge varsel om lockout på ett antal avtalsområden från och med den 22 februari. Härjämte skulle sympatilockout verkställas från och med nyssnämnda tidpunkt omfattande ytter-

ligare ett stort antal fack. I runt tal beräknades 500 000 arbetare beröras av lockoutåtgärderna.

I denna situation förordnade regeringen den 18 februari en regeringskommission med uppdrag att söka trygga arbetsfreden på de områden, där denna sålunda var hotad. Regeringskommissionen riktade samma dag den förordnats en hemställan till parterna inom pappersbruks- och pappersmasseindustrierna att varslade stridsåtgärder skulle uppskjutas tills vidare så länge kommissionens arbete pågick. Denna hemställan bifölls av parterna på ömse sidor. Även varslade stridsåtgärder på övriga områden uppsköts härvid. Inför regeringskommissionen upptogs den 28 februari förhandlingar, vilka pågick till och med den 8 mars, då preliminär uppgörelse nåddes för pappersbruks- och pappersmasseindustrierna. Uppgörelsen blev sedermera definitiv. Även inom övriga av de av lockoutvarslet berörda facken träffades under februari och mars månader slutliga uppgörelser.

Öppen konflikt utbröt den 21 februari inom järnhandelsbranschen. Den berörde omkring 500 järnhandelsanställda och pågick ca 3 veckor. Parterna var Handelns arbetsgivareorganisation och Handelstjänstemannaförbundet. Öppen konflikt förekom även på det kommunala området. Förhandlingar mellan Svenska landskommunernas förbund och Svenska kommunalarbetareförbundet rörande en central överenskommelse angående specialbestämmelser för heltidsanställda skolvaktmästare förklarades strandade den 28 mars. Den 2 april utbröt konflikt vid 43 skolor inom 18 kommuner. Konflikten löstes den 6 maj.

I slutet av april månad nåddes efter segslitna förhandlingar uppgörelser för vissa personalgrupper inom sjöfartsnäringen. Parterna var å ena sidan Sveriges redareförening och å andra sidan Svenska maskinbefälsförbundet, Svenska sjöfolksförbundet och Svenska stewardsföreningen. I avtalstvisten mellan Redareföreningen och Sveriges fartygsbefälsförening strandade emellertid förhandlingarna. Öppen konflikt följde härpå. Konflikten var mycket svårlöst. Sedan den medlingskommission, som tillsatts för att medla i tvisterna inom sjöfartsnäringen, förgäves gjort upprepade försök att på olika sätt lösa tvisten rörande fartygsbefälet, framlade regeringen den 6 maj proposition avseende tvistens lösande genom obligatorisk skiljedom. Frågan skulle den 27 maj underkastas riksdagens prövning. Medlingskommissionen kallade emellertid parterna till nya förhandlingar, och den 25 maj nåddes definitiv uppgörelse i enlighet med av kommissionen tidigare framlagda förslag med vissa jämkningar. Konflikten hade totalt berört omkring 500 man i befälskategorin och ett 75-tal fartyg.

I slutet av maj månad utbröt öppen konflikt inom droskfacket i Malmö. Konflikten berörde omkring 250 droskförare och löstes först i slutet av oktober månad. Vid frihamnarna i Göteborg och Malmö rådde öppna konflikter viss tid under juni och juli månader. De berörde magasinsarbetare och extra personal till ett antal av omkring 100 i Göteborg och 150 i Malmö. Konflikten i Göteborg pågick i cirka 14 dagar och i Malmö en vecka.

Omkring 2 000 arbetare berördes av den strejk, som utbröt vid Televerkets

verkstäder den 27 juni, sedan förhandlingarna om nytt kollektivavtal mellan Telestyrelsen samt Telegraf- och telefonmannaförbundet strandat. Konflikten blev långvarig. Först den 27 oktober nåddes definitiv uppgörelse.

I detta sammanhang kan nämnas att uppgörelse nåddes under senare delen av oktober månad i den segslitna tvisten mellan Svenska Stadsförbundet och Sveriges Akademikers Centralorganisation rörande lönetillägg och i samband därmed uppkomna spörsmål. Den långvariga konflikten rörande polispersonalen i huvudsakligen Stockholm och Göteborg löstes i slutet av december månad. En närmare redogörelse för nu nämnda uppgörelser faller emellertid utanför ramen för denna översikt.

Under årets sista månader har centrala förhandlingar ägt rum mellan å ena sidan Svenska Arbetsgivareföreningen och å andra sidan Landsorganisationen och Tjänstemännens Centralorganisation i avsikt att söka genomföra en samordnad lönerörelse inför år 1956. Förhandlingarna kommer att fortsätta på nyåret med början den 10 januari.

En tabellarisk översikt över viktigare kollektivavtalsuppgörelser under år 1955 lämnas i det följande.

Av speciellt intresse i avtalsrörelsen år 1955 är att bestämmelser om helgdagsersättning tillförts flera kollektivavtal. I riksavtalet för textilindustrin finns tidigare bestämmelser om helgdagsersättning innebärande bl. a. att arbetare med minst 4 års anställningstid, för helgdag, som infaller på annan dag än söndag, får ersättning motsvarande större delen av den vanliga dagsförtjänsten. Härjämte fordras närvaro dagen före och dagen efter ifrågavarande helgdag. Det första avtal i årets avtalsrörelse, där bestämmelser om helgdagsersättning infördes, var skoindustrins. Kvalifikationstiden fastställdes till ett år och ersättningen utgår för samtliga helgdagar under året med ett belopp per helgdag motsvarande ackordsriktpunkten för vederbörande arbetare, multiplicerad med 8. Närvaro före och efter helgen föreskrivs. Vid beräkning av semesterlönen medtas icke helgdagsersättningen. För järnbruken och den mekaniska verkstadsindustrin tillkom likalydes bestämmelser om helgdagsersättning. Här utgår helgdagsersättning med 85 % av semesterlönen per dag till arbetare, som varit anställd under föregående kalenderår och kvalificerat sig för minst 9 semesterdagar. Närvarovillkor som i skoindustrin. I stort sett liknande regler om helgdagsersättning som för järnbruken och verkstadsindustrin har införts även beträffande bl. a. bilverkstäderna, smidesfacket, Postverkets verkstäder, S. J:s verkstäder, chokladindustrin och stenindustrin. Även konfektionsindustrins och damhattfabrikationens avtal tillfördes bestämmelser om helgdagsersättning. Bestämmelserna ansluter sig till textilindustrins.

I detta sammanhang kan nämnas att huvudorganisationerna på arbetsmarknaden i Danmark och Norge under förra delen av år 1954 träffade uppgörelser, vari frågan om helgdagsersättning intog en viktig ställning. I Danmark utgår lön under helgdag, som infaller på annan veckodag än söndag, varvid grundlovsdagen anses som halv helgdag. Kvalifikationstiden är 3 månader. Ersättning utgår med per helgdag (inkl. semesterpengar) 25

Dkr för vuxna manliga arbetare, 20 Dkr för vuxna kvinnliga arbetare samt 10 Dkr för arbetare under 18 år. Närvaro före och efter helgen föreskrivs. I vissa fall kan i stället för dagsersättning helgdagslön utgå med 6 öre för vuxna manliga arbetare och 4 öre för vuxna kvinnliga arbetare per arbetad timme.[1]

I Norge utgår helgdagslön för nyårsdagen, skärtorsdagen, långfredagen, annandag påsk, Kristi himmelsfärdsdag, annandag pingst samt juldagen och annandag jul. Reglerna gäller icke därest dessa dagar infaller på en söndag eller därest betalning utgår för dessa dagar. Ersättningsbeloppen är lika med de i Danmark, likaså kvalifikationstiden, 3 månader. Närvaro dag före och dag efter helgdagen. Helgdagsersättningen inkluderar semesterpengar, som dock icke utbetalas vid det aktuella tillfället. Semesterpengarna beräknas till 1,53, 1,22 resp. 0,61 Nkr för de olika grupperna. Även i Norge har beaktats, att inom vissa fack svårigheter föreligger att uppnå 3 månaders sammanhängande tjänst hos samme arbetsgivare. Helgdagstilläggens storlek i sådana fall är i Norge 8, 6 resp. 4 öre per arbetad timme för vuxna manliga, vuxna kvinnliga och unga arbetare. Tilläggen utbetalas icke som tillägg till den vanliga lönen utan sparas till periodvis utbetalning.[2]

Viktigare avtalsuppgörelser under år 1955

Datum för uppgörelsen	Näringsgrupp och näringsgren	Avtalsparter	Ungefärligt antal berörda arbetare	Avtalet gäller t. o. m.	Anmärkningar ang. uppgörelsens innehåll m. m.
	I. Malmbrytning och metallindustri				
24/2	Malmgruvor	Luossavaara-Kiirunavaara A.-B. ./. Svenska gruvindustriarbetareförbundet	5 000	29/2 1956	Höjning av timlönerna med 28 öre för arbetare ovan jord och med 34 öre för arbetare under jord. Justering av ackord och specialtimlöner vid lokala förhandlingar.
14/1	Järn- och stålverk	Järnbruksförbundet ./. Sv. metallindustriarbetareförbundet	45 000	31/12 1955	Höjning av minimitimlönerna med varierande belopp upp till högst 30 öre. Lönejusteringar vid lokala revisionsförhandlingar. Bestämmelser införda om helgdagsersättning.
26/2	Bil- och motorreparationsverkstäder	Bilverkstädernas arbetsgivareförbund ./. Sv. metallindustriarbetareförbundet	11 000	31/1 1956	Höjning av minimitimlönerna i ortsgrupp 5 med 25 öre för de högst betalda yrkesgrupperna och lägre belopp — lägst 10 öre — för övriga yrkesgrupper. Höjning av utgående löner med 8—10 öre per timme. Penningfaktorer infördes för tidsstuderade ackord. Bestämmelser införda om helgdagsersättning.

[1] En utförligare redogörelse för helgdagsersättningen i Danmark återfinns i Henning Nielsen: *Søgnhelligdagsbetaling. Reglerne i forligsmandens mæglingsforslag af 24. marts 1954 belyst ved praksis.* København 1955.

[2] Bestämmelserna om helgdagsersättning i Norge har återgetts i *Arbeidsgiveren* 1954: 12.

Datum för uppgörelsen	Näringsgrupp och näringsgren	Avtalsparter	Ungefärligt antal berörda arbetare	Avtalet gäller t. o. m.	Anmärkningar ang. uppgörelsens innehåll m. m.
26/1	Mekaniska verkstäder	Sveriges verkstadsförening ./. Sv. metallindustriarbetareförbundet och Sv. gjutareförbundet	150 000	31/12 1955	Höjning av minimilönerna i högsta yrkesgruppen med 30—35 öre per timme för män och 26—30 öre per timme för kvinnor med varierande lägre örestal i de lägre yrkesgrupperna. Höjning av penningfaktorerna med varierande belopp, 30—36 öre per timme i högsta yrkesgrupp, med lägre örestal i lägre yrkesgrupper. Bestämmelser införda om helgdagsersättning.
	II. Jord- och stenindustri				
22/2	Stenkolsgruvor	Sv. arbetsgivareföreningens allm. grupp (för Höganäs-Billesholms A.-B.) ./. Sv. fabriksarbetareförbundet	3 000	31/12 1955	Höjning av timlönerna för fabriksarbetare och kvinnliga arbetare med 25 öre, för gruvarbetare med 30 öre, härav 5 resp. 6 öre i ackordskompensation. Höjning av ackordsriktpunkterna med 25 öre för arbetare ovan jord och med 31 öre för arbetare under jord. Höjning av tillägget för nattskift med 5 öre per timme.
5/3	Stenbrott och stenhuggerier	Stenindustrins arbetsgivareförbund ./. Sv. stenindustriarbetareförbundet	4 500	31/12 1955	Höjning av timlönerna med 20—25 öre och av ackordskompensationen i viss omfattning. 7 % höjning av ackordspriserna vid huggning av gatsten. Bestämmelser om helgdagsersättning tillfördes avtalet.
15/2	Kalk- och tegelbruk samt cementvarufabriker	Byggnadsämnesförbundet ./. Sv. fabriksarbetareförbundet	20 000	31/12 1955	Höjning av avtals- och utgående timlöner med 23—29 öre för grov- och diversearbetare samt 30—38 öre för yrkesarbetare. Höjning av ackordskompensationen med 2 öre per timme samt ackordsriktpunkterna med 29—36 öre för manliga arbetare och med 38—47 öre för kvinnliga.
26/4	Glasindustrin (småglasindustrier)	Glasindustrins arbetsgivareförbund ./. Sv. fabriksarbetareförbundet	4 500	29/2 1956	Höjning av timlönerna för vuxna manliga arbetare med 27—32 öre samt med 24 öre för vuxna kvinnliga. Utgående löner höjdes med 23 öre per timme för både manliga och kvinnliga arbetare. Varierande höjningar av ackorden.
	III. Trävaruindustri och skogshantering				
27/1	Skogsarbete i Norrland och Dalarna	Domänverket och Föreningen Skogsarbeten ./. Sv. skogs- och flottningsarbetareförbundet samt Riksförbundet landsbygdens folk (RLF)	100 000	30/9 1955	Höjning av daglönerna med 1,25 kr samt av ackordskompensationen till 4 kr per dag. Ackordsprislistorna lyftes med 3 % generellt. Härjämte skedde en teknisk omläggning av ackordsprislistorna medförande en uppskattad höjning av ackordspriserna med 4 %.

Datum för uppgörelsen	Näringsgrupp och näringsgren	Avtalsparter	Ungefärligt antal berörda arbetare	Avtalet gäller t. o. m.	Anmärkningar ang. uppgörelsens innehåll m. m.
1/2	Skogsarbete i södra och mellersta Sverige	Domänverket, Sv. lantarbetsgivareföreningen, Värmlands och Västra Bergslagens Skogsarbetsgivareförening ./. Sv. lantarbetareförbundet, Sv. skogs- och flottningsarbetareförbundet samt RLF	30 000	30/9 1955	Höjning av samtliga tidlöner — tidlön och ackordskompensation — med mellan 35—45 öre per timme. Ackordsprislistorna lyftes med 3,5—5 %.
15/2	Sågverk, hyvlerier, lådfabriker m. fl.	Sågverksförbundet ./. Sv. träindustriarbetareförbundet	16 000 (indirekt ytterligare 10 000)	31/1 1956	Höjning av samtliga ackord med 15—22 öre i olika löneklasser och fabriker. Höjning av timlönerna med 21—23 öre i de olika löneklasserna. För kvinnliga arbetare utgjorde dock höjningen 85 % av angivna öretal.
5/3	Snickerifabriker m. fl.	Sveriges träindustriförbund ./. Sv. träindustriarbetareförbundet	40 000	31/12 1955	Höjning av minimitimlönerna med 30—35 öre samt utgående löner med lägst 15 öre. Varierande höjningar av ackorden.
	IV. Pappers- och grafisk industri				
23/3	Pappersbruk och pappersmassefabriker	Sveriges pappersbruksförbund och Pappersmasseförbundet ./. Sv. pappersindustriarbetareförbundet	40 000	31/1 1956	Höjning av timlönerna med 24 öre i avtalens s. k. standardgrupper. Utjämning av lönebaserna för pappersmassefabrikerna. Justering av dyrortsgrupperingen.
5/3	Grafiska facken	Grafiska arbetsgivareförbunden ./. Sv. bokbindareförbundet, Sv. litografförbundet, Sv. typografförbundet	17 000	31/3 1956	Höjning av veckolönerna med 11—12 kr för bl. a. utlärda yrkesarbetare. Höjning av ackorden med 4—5 %.
	V. Livsmedelsindustri				
20/4	Bagerier och konditorier	Bageri- och konditoriarbetsgivareförbundet ./. Sv. livsmedelsarbetareförbundet	12 000	29/2 1956	Höjning av veckolönerna med 9 kr. Ackordskompensation infördes med 10 kr per vecka. Samtliga separatavtal hoparbetades till ett riksavtal för branschen.
22/3	Choklad- och karamellfabriker	Sveriges chokladindustriförbund ./. Sv. livsmedelsarbetareförbundet	4 000	31/12 1955	Höjning av tarifflöner och utgående löner med 20 öre per timme samt av veckolöner med 13 kr. Bestämmelser om helgdagslön tillfördes avtalet.
13/4	Bryggerier	Bryggeriarbetsgivareförbundet ./. Sv. bryggeriindustriarbetareförbundet	6 000	31/12 1955	Höjning av veckolönerna i högsta dyrortsgrupp med 14 kr för manliga bryggeriarbetare och yrkesarbetare samt med 11 kr för kvinnliga arbetare och utkörare på övriga dyrortsgrupper i proportion härtill.

Datum för uppgörelsen	Näringsgrupp och näringsgren	Avtalsparter	Ungefärligt antal berörda arbetare	Avtalet gäller t. o. m.	Anmärkningar ang. uppgörelsens innehåll m. m.
18/4	Mejerihanteringen	Livsmedelsbranschens arbetsgivareförbund ./. Sv. handelsarbetareförbundet	7 000	29/2 1956	Höjning av veckolönerna med 9 kr samt av ackordskompensationen med 10 kr per vecka. Statliga dyrortsgrupperingen helt genomförd.
6/4	Charkuteri-, slakteri- och tarmrenseribranschen	Livsmedelsbranschens arbetsgivareförbund ./. Sv. livsmedelsarbetareförbundet	8 000	29/2 1956	Höjning av tariffveckolönerna med 9 kr samt av ackordskompensationen med 10 kr per vecka.
	VI. Textil- och beklädnadsindustri				
5/3	Textilindustrin	Sveriges textilindustriförbund ./. Sv. textilarbetareförbundet	44 000	31/12 1955	Höjning av tarifflönerna med 15 i vissa fall 20 öre per timme samt av utgående löner med 12 öre per timme. Ackordsriktpunkterna ökades med 18 i vissa fall 24 öre.
4/3	Konfektionsindustri och damhattfabrikation engros	Sveriges konfektionsindustriförbund ./. Sv. beklädnadsarbetareförbundet	35 000	31/12 1955	Höjning av utgående tidlöner och ackordsförtjänster med 9 öre per timme — för veckoavlönade 16 öre. Höjning av tarifflönerna för vuxna arbetare med 15—16 öre per timme. Ackordsriktpunkterna ökades med 17—18 öre. Bestämmelser om helgdagsersättning tillfördes avtalet.
	VII. Läder-, hår- och gummivaruindustri				
7/1	Skoindustrin	Sv. skofabrikantföreningen ./. Sv. sko- och läderindustriarbetareförbundet	7 000 (+3 000 indirekt)	31/12 1955	Höjning av minimilöner och utgående löner med 10 öre per timme samt av ackordsriktpunkterna med 13 öre. Bestämmelser om helgdagslön tillfördes avtalet.
3/3	Gummiindustrin	Sv. arbetsgivareföreningens allmänna grupp ./. De förenade förbunden och Sv. fabriksarbetareförbundet	5 400	29/2 1956	Höjning av timlönerna med 24 öre i ortsgrupp 3. Anpassning till den statliga dyrortsgrupperingen. Ackordsriktpunkterna ökades till i genomsnitt 23 % utöver avtalets timlöner. Utgående tidlöner ökades med 18 öre per timme för vuxna.
	VIII. Kemisk-teknisk industri				
1/2	Kemisk-tekniska industrin	Dito parter	6 000	31/12 1955	Höjning av timlönerna med 20 öre, av utgående löner med 14 öre samt av ackorden med 11 öre per timme.
	IX. Byggnadsverksamhet				
17/1	Egentliga byggnadsindustrin (murare-, träarbetare- och grovarbetarefacken)	Sv. byggnadsindustriförbundet ./. Sv. byggnadsarbetareförbundet, Sv. murareförbundet	115 000	31/3 1956	Ökning av ackordskompensationen med i genomsnitt 33 öre. Semesterörena ökades med 2—5 öre per timme.

Datum för uppgörelsen	Näringsgrupp och näringsgren	Avtalsparter	Ungefärligt antal berörda arbetare	Avtalet gäller t. o. m.	Anmärkningar ang. uppgörelsens innehåll m. m.
27/5	Bleck- och plåtslagarefacket	Sveriges bleck- och plåtslagerimästareförbund ./. Sv. bleck- och plåtslagareförbundet	3 500	31/3 1956	Höjning av grundtidlönerna med 15 öre per timme och av ackordskompensationen med 17 öre per timme. Generell höjning av ackordsprislistorna med 3 %.
6/2	Målerifacket	Måleremästarnas riksförening ./. Sv. måleriförbundet	20 000	31/3 1956	Justering av ackordskompensationen. Höjning av semesterörena med 2—5 öre per timme. 42 1/2 timmars arbetsvecka genomförd året runt.
27/4	Rörledningsfacket, isoleringsbranschen, kylinstallationsbranschen	Rörledningsfirmornas Arbetsgivareförbund ./. Sv. byggnadsarbetareförbundet	16 000	31/3 1956	Höjning av ackordskompensationen med högst 37 öre per timme — för kylmontörer dock ett kvalifikationstillägg av högst 40 öre per timme för arbetare med 5 år i facket. Höjning av ackorden i isoleringsbranschen med omkring 2 %.
15/4	Elektriska installationsfacket	Elektriska arbetsgivareföreningen ./. Sv. elektrikerförbundet	12 000	31/3 1956	Vid arbete mot tidlön utan samband med ackord skedde höjning av ackordskompensationen med 45—105 öre per timme för arbetare med 3—5 år i facket, för arbetare med 6 år och däröver med 52—145 öre per timme, allt gällande Stockholm. För övriga dyrortsgrupper proportionsvis lägre belopp. Tidlönsarbete i samband med ackord medförde höjning av ackordskompensationen såsom för den egentliga byggnadsindustrin.
	X. Allmänna verk och arbeten				
8/6	Televerkets linjearbetare	Televerket ./. Telegraf- och telefonmannaförbundet	6 500	31/12 1955	Höjning av timlönerna med 10 öre och av ackordskompensationen med 18 öre.
7/4	Statens järnvägars ban- och byggnadsarbetare	Kungl. järnvägsstyrelsen ./. Sv. järnvägsmannaförbundet, Sv. vägarbetareförbundet	8 000	31/12 1955	Höjning av timlönerna med 11—15 öre i dyrortsgrupperna II—V. Ackordskompensationen höjdes med 15 öre per timme och ackordsriktpunkterna med 20 öre. Helgdagsersättning tillfördes avtalet.
27/3	Statens järnvägars verkstads- och förrådsarbetare	Kungl. järnvägsstyrelsen ./. Sv. järnvägsmannaförbundet	5 000	31/12 1955	Höjning av timlönerna med 6—19 öre allt efter lägsta yrkesgrupp och ortsgrupp till motsvarande högsta grupper. Teknisk omarbetning av timlöner och ackord genomfördes. Bestämmelser om helgdagslön tillfördes avtalet.
17/5	Försvarsverken	Försvarets centrala förvaltningsmyndigheter ./. Försvarsverkens civila personals förbund	18 000	31/3 1956	Höjning av tidlönerna med 25 öre per timme i verkstadsavtalen, med 35 öre för män och 19 öre för kvinnor i intendenturavtalen. Bageri- och charkuterilöner höjdes med 14 kr resp. 9 kr per vecka. Helgdagsersättning infördes i avtalen.

Datum för uppgörelsen	Näringsgrupp och näringsgren	Avtalsparter	Ungefärligt antal berörda arbetare	Avtalet gäller t. o. m.	Anmärkningar ang. uppgörelsens innehåll m. m.
16/3	Väg- och brobyggnadsarbeten samt vägunderhållsarbeten	Kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ./. Sv. Vägarbetareförbundet	12 000	31/12 1955	Höjning av tidlönerna med 5 öre per timme och av ackordskompensationen med 10 öre per timme. Helgdagsersättning med 11 öre per utförd ordinarie arbetstimme för vägunderhållsarbetare.
6/5	Kommunalarbetarefacket (industriella verk, allmänna arbeten samt trafikföretag m. m.)	Sv. stadsförbundet, Sv. landskommunernas förbund ./. Sv. kommunalarbetareförbundet	35 000	31/12 1955	Höjning av utgående månadslöner för manliga arbetstagare med 8,6—10 %, för kvinnliga arbetstagare med omkring 13 %. Timlönerna höjdes med 20 öre. Helgdagsersättning infördes.
17/5	Landstingens sjukvårdsinrättningar	Sv. landstingsförbundet ./. Sv. Kommunalarbetareförbundet	22 000	31/12 1956	Generell förhöjning av lönerna med 8—10 %. Lönegradsuppflyttning för flertalet av personalen med en eller en halv lönegrad.
	XI. Handel och varulager				
20/3	Kontors- och butikspersonal m. fl.	Kooperationens förhandlingsorganisation ./. Sv. handelsarbetareförbundet	28 000	31/12 1955	Höjning av månadslönerna med 70—80 kr för manlig och med 60—70 kr för kvinnlig personal i olika dyrortsgrupper.
31/3	Lager- och utkörarepersonal	Handelns arbetsgivareorganisation ./. Sv. handelsarbetareförbundet	17 000	31/12 1955	Höjning av slutlönerna i ortsgrupp IV och V med 20 kr, i ortsgrupp III med 19 kr och i ortsgrupp II med 18 kr per vecka. Av höjningarna är hälften ackordskompensation.
	XII. Land- och sjötransport				
5/4	Åkeri- och expressrörelse	Biltrafikens arbetsgivareförbund ./. Sv. transportarbetareförbundet	15 000	29/2 1956	Höjning av veckolönerna med 5—8 kr. Ackordskompensation infördes med 25 öre per timme. Höjning av måltidsersättningen med 35 öre.
25—27/4 25/5 (fartygsbefälet)	Sjöfartsnäringen	Sveriges Redareförening ./. Sveriges fartygsbefälsförening, Sv. maskinbefälsförbundet, Sv. sjöfolksförbundet, Sv. stewardsföreningen	20 000	31/1 1956	Höjning av lönerna för däcks-, maskin- och kökspersonal med omkring 10 % eller i vissa fall något högre procenttal. För stewards och maskinbefäl samt telegrafister ävensom styrmän ökades grund-, specialtariff- eller tarifflönerna med omkring 7 %, i vissa fall något högre tal. Vissa traktamenten höjdes. Förbättringar genomfördes i pensionsunderlagen. Fartygsbefäl och styrmän erhöll under vissa villkor ett tillägg av 100 kr per månad. För fartygsbefälet höjdes vissa traktamenten. Förbättringar genomfördes i pensionsfrågorna. Arbetsgivaresidan utfäste sig rekommendera medlemmarna att ge fartygsbefälhavarna samma förhöjning av grundlönerna som tillerkänts övrigt befäl.

Datum för uppgörelsen	Näringsgrupp och näringsgren	Avtalsparter	Ungefärligt antal berörda arbetare	Avtalet gäller t. o. m.	Anmärkningar ang. uppgörelsens innehåll m. m.
	XII. Lastning och lossning				
28/1 5/2	Stuveriarbete i rikets hamnar	Norrlands stuvareförbund och Södra Sveriges stuvareförbund ./. Sv. transportarbetareförbundet	6 000	31/1 1956	Höjning av timlönerna med 33—44 öre. Ackorden justerade vid lokala förhandlingar.
	XIII. Jordbruk och fiske				
24/3	Jordbruksnäringen	Sv. lantarbetsgivareföreningen ./. Sv. lantarbetareförbundet	30 000	31/12 1955	I huvudsak höjning av timlönerna med 30 öre för manliga och 25 öre för kvinnliga arbetare. Ackorden höjdes med 10—15 %.
14/4	Trädgårdsodlingen	Sv. trädgårdsarbetsgivareföreningen och Trädgårdsarbetsgivarnas riksförbund ./. Sv. lantarbetareförbundet	6 000	31/12 1955	Höjning av timlönerna med 31 öre för yrkeskunniga trädgårdsarbetare samt med 30 öre för övriga. Ackorden med 12 %.
	XIV. Annan yrkesrörelse				
28/4	Restaurangnäringen	Sveriges Arbetsgivareförening för hotell och restauranter, Sveriges Centrala restaurangaktiebolag, AB. trafikrestauranter, Föreningen allmännyttiga kafébolag, Stockholms kaféidkareförening ./. Sverges Hotell- och Restaurangpersonals förbund	25 000	29/2 1956	Lönehöjningar med differentierade belopp, varierande mellan 65—100 kr per månad. Ändrade regler beträffande löner för viss personal.
25/5	Försäkringsverksamhet	Försäkringsbolagens förhandlingsorganisation ./. Försäkringstjänstemannaförbundet	8 500	31/12 1955	I huvudsak höjning av lönerna med 10 %, för vissa nya löneklasser 12 %. Omläggning av tarifflönesystemet.
2/5	Affärsbanker	Bankernas förhandlingsorganisation ./. Sv. bankmannaförbundet	8 000	31/12 1955	I stort sett ökning av lönetarifferna med 10 % för manliga och 12 % för kvinnliga befattningshavare.
16/4	Fastighetsarbetare	Fastigheternas förhandlingsorganisation ./. Sv. fastighetsarbetareförbundet	13 000	31/12 1955	Höjning av timlönerna med 30 öre och av ackorden med 6 %. Heltidsanställda fastighetsarbetare garanterades en löneökning av i stort sett 8 %.

K.-A. N.

Konsumentprisindex för november 1955

Konsumentprisindex för november 1955 har av socialstyrelsen beräknats till 137 (år 1949 = 100), vilket betyder en ökning med två enheter från oktober. Med två decimaler är indextalet för november 136,62 mot 135,47 för oktober. Sedan december 1954 har ökningen varit 8 enheter eller ungefär 6 %. Uppgången av indextalet beror denna gång till större delen på de höjningar av vissa livsmedelspriser, som genomfördes i november för att täcka en del av jordbrukarnas förluster på grund av skördeskadorna under den torra sommaren 1955.

Indextalen för de olika huvudgrupperna av varor och tjänster visar mellan oktober och november för livsmedel en uppgång med 3 enheter och för grupperna kläder och skor samt bostad, bränsle och lyse en ökning med vardera en enhet. För de tre övriga huvudgrupperna är indextalen oförändrade.

Tab. 1 redovisar i fråga om konsumentprisindex såväl totalindex som indextal för de olika huvudgrupperna för tiden 1950—november 1955. T. o. m. juni 1954 utgör talen en omräkning av de indextal, som tidigare registrerats av socialstyrelsens levnadskostnadsindex utan direkta skatter och sociala förmåner med år 1935 som basperiod. Nämnas må, att sistnämnda indexserie för beräkningen t. o. m. 1955 av indextilläggen enligt

Tab. 1. Konsumentprisindex 1950—november 1955 (År 1949 = 100)

Tidpunkt	Livsmedel	Alkoholhaltiga drycker o. tobak	Kläder o. skor	Bostad, bränsle o. lyse	Därav		Inventarier o. hushållsgeråd	Diverse	Totalindex
					bostad	bränsle o. lyse			
1950 årsmedeltal	102	102	102	99	100	96	101	100	**101**
1951 »	119	116	124	110	102	130	118	112	**117**
1952 »	134	120	127	117	108	139	127	121	**126**
1953 »	137	122	123	120	116	129	127	124	**128**
1954 »	137	129	123	122	120	125	126	126	**129**
1954 okt.	136	132	123	121	120	124	126	126	**129**
nov.	136	132	123	122	120	124	126	126	**129**
dec.	137	132	123	122	120	125	126	126	**129**
1955 jan.	137	132	120	122	121	125	126	126	**129**
febr.	137	132	119	123	121	128	126	128	**129**
mars	137	132	120	123	121	129	126	127	**130**
april	140	132	120	124	121	129	126	128	**131**
maj	141	131	120	123	121	128	127	128	**131**
juni	142	131	120	123	121	128	127	129	**131**
juli	147	131	119	123	121	128	127	130	**133**
aug.	146	131	119	124	121	131	128	131	**133**
sept.	148	131	119	125	121	132	128	131	**134**
okt.	148	132	120	133	134	133	128	131	**135**
nov.	151	132	121	134	134	133	128	131	**137**

Tab. 2. Indextal för olika delposter samt dessas förändringar 1953—november 1955

Huvudgrupper och undergrupper (1955 års gruppering)	Indextal (1949 = 100)						Vägningstal 1955	Procentuell förändring jan.—nov. 1955
	1953	1954	Juni 1954	Dec. 1954	Okt. 1955	Nov. 1955		
Livsmedel	**137**	**137**	**138**	**137**	**148**	**151**	**342**	**+ 10**
Mejeriprodukter	125	125	125	124	136	149	62	+ 19
Matfett utom smör	144	139	139	139	144	144	10	+ 4
Bröd, mjöl o. gryn	142	139	140	138	145	145	40	+ 4
Ägg	122	105	97	110	116	122	12	+ 12
Kött	168	164	163	163	178	183	22	+ 11
Fläsk	136	144	150	144	167	172	21	+ 15
Charkuterivaror o. köttkonserver	137	128	125	129	142	147	22	+ 15
Fisk och fiskkonserver	137	137	131	140	146	147	11	+ 2
Rot- och grönsaker	135	142	135	158	191	180	21	+ 14
Frukt och bär	113	112	119	110	125	128	35	+ 17
Specerier	165	184	194	182	180	177	59	— 3
Läskedrycker och svagdricka	121	121	121	121	124	124	8	+ 2
Förtäring utom hemmet	139	142	143	143	152	153	19	+ 8
Alkoholhaltiga drycker o. tobak	**122**	**129**	**132**	**132**	**132**	**132**	**87**	**0**
Spritdrycker och vin	118	134	142	142	144	144	44	+ 1
Öl	122	122	122	122	123	124	9	+ 2
Tobak	125	128	129	129	126	126	34	— 2
Kläder och skor	**123**	**123**	**123**	**123**	**120**	**121**	**134**	**+ 1**
Kläder	121	122	122	122	118	119	115	+ 1
Konfektion	120	121	121	122	121	122	62	+ 1
Trikåvaror	121	121	121	119	106	106	23	— 1
Päls- o. skinnvaror, huvudbonader, handskar m. m.	117	117	117	116	113	112	12	— 1
Tyger, garner o. sybehör	126	129	128	129	128	129	18	+ 1
Skor	131	132	131	131	133	133	19	+ 2
Bostad, bränsle och lyse	**120**	**122**	**121**	**122**	**133**	**134**	**185**	**+ 9**
Bostad utan bränsle och lyse	116	120	120	120	134	134	87	+ 11
Bränsle och lyse	129	125	123	125	133	133	48	+ 7
Inventarier och husgeråd	**127**	**126**	**126**	**126**	**128**	**128**	**93**	**+ 2**
Möbler	133	134	134	133	136	136	12	+ 2
Radio och musikinstrument	111	109	108	109	110	110	8	+ 2
Armatur, husgeråd o. verktyg	130	129	128	128	131	131	28	+ 2
Hushållstextilier	119	119	117	119	122	121	20	+ 1
Cyklar, sportartiklar o. leksaker	133	133	133	133	137	136	17	+ 2
Personliga effekter	114	116	115	116	112	112	8	0
Diverse	**124**	**126**	**126**	**126**	**131**	**131**	**209**	**+ 4**
Sjukvård	116	122	122	122	118	118	14	— 3
Kroppsvård	118	119	119	119	120	120	13	+ 1
Rengöringsmedel och tvätt	105	102	102	102	99	97	13	— 1
Undervisning, läsning o. skrivmateriel	137	140	139	142	153	153	20	+ 5
Post och tele	144	144	144	142	148	148	13	+ 2
Nöjen och rekreation	126	127	127	128	130	130	15	+ 2
Resor	126	127	127	127	133	134	45	+ 5
Motorfordon	..	..	..	119	128	128	53	+ 8
Hemhjälp	141	142	142	144	153	153	11	+ 6
Blommor m. m.	122	126	127	128	130	130	12	+ 2
Totalindex	**128**	**129**	**130**	**129**	**135**	**137**	**1 000**	**+ 6**

Tab. 3. Prisutvecklingen i Sverige (År 1949 = 100)

Indexserie	År 1954	Juni 1954	Dec. 1954	Mars 1955	Juni 1955	Juli 1955	Aug. 1955	Sept. 1955	Okt. 1955	Nov. 1955
Kommerskollegii partiprisindex [1]	137	138	138	140	143	145	144	144	145	147
Finanstidningens » [2]	134	134	134	136	137	137	137	138	138	140
Konsumentprisindex	129	130	129	130	131	133	133	134	135	137

[1] Officiell basperiod är år 1935.
[2] » » » juli 1913/juni 1914.

folkpensioneringslagen fortskrivits fram till september 1955, då indextalet beräknades till 223. Därefter måste serien i förekommande fall fortskrivas på så sätt, att konsumentprisindex multipliceras med talet 1,66. Jfr Sociala Meddelanden 1955, nr 4 (sid. 202).

Tab. 2 ger en översikt av huvudgruppernas och undergruppernas indextal åren 1953—1955 samt deras procentuella förändringar under år 1955. De senare har beräknats på indextal med två decimaler. Siffran 0 anger en förändring mindre än en halv procent.

En något utförligare redogörelse för indexberäkningen för en viss månad lämnas i en stencil, som kan erhållas från socialstyrelsen, Stockholm 2, i slutet av påföljande månad.

Detaljhandelspriser och partipriser. I tab. 3 har detaljhandelsprisernas förändringar sedan år 1954 enligt konsumentprisindex sammanställts med partiprisernas utveckling under samma tid enligt Kommerskollegii och Finanstidningens partiprisindexar. De sistnämnda serierna, som har år 1935 resp. juli 1913/juni 1914 som basperioder, har här omräknats till serier med år 1949 = 100. Jämförelsen kan endast i grova drag visa, hur detaljprisnivån förändrat sig i förhållande till prisnivån i tidigare produktions- och distributionsled.

C. Ö.

Sysselsättning och arbetslöshet

Tab. 1. Antal arbetare inom industrin i november 1955 jämfört med oktober 1955 (Jämförelserna avser endast företag som lämnat uppgifter vid båda rapporttillfällena)

Näringsgrenar	Antal redovisade företag	Antal i november 1955 redovisade arbetare (exkl. permitterade)			Indextal (okt. 1955 = 100)[1]				Antal frånvarande (%) på grund av personliga skäl
					Anställda arbetare (exkl. permitterade)			I arbete varande arb.	
		Män	Kvinnor	S:a	Män	Kvinnor	S:a		
Gruvindustri	63	10 805	175	10 980	100,0	..	100,2	100,7	6,6
Malmgruvor	54	10 169	174	10 343	99,8	..	99 8	100,5	6,5
Kolgruvor	9	636	1	637	102,6	..	102,6	104,8	8,3
Metall- o. verkstadsindustri	2 292	204 032	16 375	220 407	100,4	100,7	100,5	100,5	6,8
Järn-, stål- o. kopparverk	53	32 789	1 157	33 946	100,1	100,3	100,1	101,2	7,1
Järn- o. stålmanufaktur	457	21 235	2 673	23 908	100.2	100,7	100,3	100,6	5,7
Mekaniska verkstäder	841	87 215	3 786	91 001	100,2	100,6	100,2	100,2	6,4
Reparationsverkstäder	386	8 410	16	8 426	99,5	..	99,5	99,2	5,3
Skeppsvarv	75	21 715	2	21 717	101,7	..	101,7	100,0	9,7
Elektroteknisk industri	178	22 451	6 788	29 239	101,0	101,0	101,0	101,5	7,5
Annan metallindustri	302	10 217	1 953	12 170	100,7	100,6	100,7	101,1	5,8
Jord- o. stenindustri	601	25 753	2 995	28 748	98,9	98,5	98,9	98,9	5,2
Torvindustri	44	522	9	531	86,7	..	86,8	87,0	3,0
Stenindustri	113	3 659	7	3 666	98,8	..	98,8	99,3	3,8
Kalk- o. kritbruk	37	1 407	25	1 432	97,2	..	97,2	96,6	4,5
Cementfabriker	8	2 090	45	2 135	99,6	..	99,6	99,5	5,7
Cementvarufabriker	115	2 849	65	2 914	98,6	..	98,8	98,5	5,0
Tegelbruk	137	4 886	120	5 006	96,9	..	96,8	97,1	4,7
Porslins-, kakel- o. lergodsf.	24	3 774	2 040	5 814	99,9	99,4	99,7	99,5	6,3
Glasindustri	70	4 213	643	4 856	101,0	95,5	100,2	100,4	4.7
Annan jord- o. stenindustri	53	2 353	41	2 394	102,1	..	102,3	102,2	8,1
Träindustri	1 201	36 622	1 337	37 959	98,1	97,7	98,1	98,0	4,3
Sågverk o. hyvlerier	435	17 457	344	17 801	96,8	90,5	96,7	96,6	4,4
Lådfabriker	31	563	3	566	98,6	..	98,4	98,7	4,4
Fanér- o. plywoodfabriker	12	1 321	112	1 433	95,4	..	95,7	94,6	5,0
Byggnadssnickerifabriker	223	6 501	124	6 625	99,8	..	99,8	100,3	4,5
Möbelfabriker	305	6 515	311	6 826	100,0	100,0	100.0	99.8	3,2
Svarveri- o. skidfabriker	101	2 563	190	2 753	99,7	..	99.6	99,7	4,2
Annan trävaruindustri	94	1 702	253	1 955	98,1	102,4	98,6	98,4	4,9
Massa- o. pappersindustri	130	34 985	2 918	37 903	100,3	101,1	100,4	100,5	6,4
Massafabriker	69	17 962	341	18 303	100,3	105,9	100,4	100,7	5,8
Pappersbruk o. pappfabr.	61	17 023	2 577	19 600	100,3	100,5	100,3	100,3	6,9
Pappersvaru- o. grafisk ind.	585	19 867	5 504	25 371	100,8	100,9	100,8	100,9	6,3
Papp- o. pappersvaruind.	107	2 399	1 579	3 978	100,8	103,3	101,8	101,4	5,4
Grafisk industri	478	17 468	3 925	21 393	100,7	100,0	100,6	100,8	6,4
Livsmedelsindustri	747	21 276	10 531	31 807	99,8	99,4	99,7	100,0	5,9
Kvarnar	36	1 161	210	1 371	99,1	103,4	99,7	99.7	6,7
Bageriindustri	250	4 461	2 155	6 616	100,1	97,7	99.3	99,9	6,1
Sockerindustri	19	2 882	426	3 308	100,8	103.6	101,2	100,2	4,8
Choklad- o. konfektind.	57	1 333	2 813	4 146	100,5	97,9	98.7	98,8	7,4
Mejeriindustri	77	2 318	299	2 617	97,4	92,6	96,9	98,0	5,6
Slakterier o. charkuterier	170	6 234	1 541	7 775	99.4	99,6	99,5	100,0	6,0
Fiskkonservfabriker	42	659	1 257	1 916	100,5	101,5	101,1	101,5	5.8
Fruktkonservindustri	21	754	1 380	2 134	103,0	101,5	102,0	102,5	4,4
Margarinindustri	8	313	64	377	104,3	..	105,6	104,2	6,9
Annan livsmedelsindustri	67	1 161	386	1 547	100,0	101,6	100,4	100,1	4,5

[1] Indextal har ej beräknats för grupper om mindre än 200 arbetare.

TAB. 1 (forts.). ANTAL ARBETARE INOM INDUSTRIN I NOVEMBER 1955

Näringsgrenar	Antal redovisade företag	Antal i november 1955 redovisade arbetare (exkl. permitterade)			Indextal (okt. 1955 = 100)				Antal frånvarande (%) på grund av personliga skäl
					Anställda arbetare (exkl. permitterade)			I arbete varande arb.	
		Män	Kvinnor	S:a	Män	Kvinnor	S:a		
Dryckesvaru- o. tobaksind. .	158	5 158	2 151	7 309	99,4	101,4	100,0	100,2	7,5
Bryggerier o. läskedrycksf.	150	4 773	1 040	5 813	99,5	102,2	99,9	100,3	6,9
Tobaksfabriker	8	385	1 111	1 496	99,2	100,6	100,3	99,8	9,9
Textil- o. beklädnadsind. .	921	24 751	43 130	67 881	100,2	100,5	100,4	100,6	5,5
Ylleindustri	75	4 223	4 178	8 401	100,2	100,9	100,5	100,8	6,5
Bomullsindustri	57	6 704	5 255	11 959	100,3	99,1	99,7	100,6	5,8
Linne- o. juteindustri . .	12	1 256	1 369	2 625	101,4	100,5	100,9	101,2	9,8
Trikåfabriker	156	1 908	5 888	7 796	101,0	99,5	99,9	100,4	5,0
Sömnadsindustri	403	4 957	21 259	26 216	99,3	100,8	100,5	100,4	5,2
Hatt- o. mössfabriker . .	35	318	942	1 260	97,0	99,8	99,1	98,9	3,3
Annan hithörande industri	183	5 385	4 239	9 624	100,5	101,8	101,1	101,2	4,8
Läder-, hår- o. gummivaruind.	355	11 631	6 563	18 194	100,1	101,2	100,5	100,2	4,8
Garverier	27	2 012	196	2 208	100,6	..	100,7	101,4	4,8
Päls- o. skinnvarufabr. .	80	1 001	1 028	2 029	101,2	103,8	102,5	101,7	3,7
Skoindustri	124	3 495	2 531	6 026	99,9	100,8	100,3	99,8	4,4
Andra lädervarufabriker .	55	866	717	1 583	100,8	100,8	100,8	100,7	5,1
Gummivarufabriker . . .	14	3 442	1 840	5 282	99,5	100,7	99,9	99,8	5,7
Annan hithörande industri	55	815	251	1 066	99,3	98,8	99,2	99,1	3,6
Kemisk-teknisk industri . .	308	15 423	3 866	19 289	99,4	101,2	99,8	100,3	6,6
Färg-, olje- o. parfymfabr.	102	3 574	1 218	4 792	98,1	102,3	99,1	99,8	5,7
Sprängämnesfabriker . .	7	1 361	528	1 889	101,9	103,5	102,3	102,7	6,7
Tändsticksfabriker . . .	8	956	663	1 619	99,6	100,6	100,0	100,7	8,2
Annan kemisk-tekn. ind. .	191	9 532	1 457	10 989	99,6	99,9	99,6	100,0	6,7
Samtl. industrigrupper	**7 361**	**410 303**	**95 545**	**505 848**	**100,0**	**100,4**	**100,1**	**100,2**	**6,2**
Statl. verk o. byggnadsarb.	229	40 247	1 414	41 661	100,7	117,5	101,2	101,7	7,1
Mek. o. elektr. verkstäder	83	11 456	326	11 782	106,3	291,1	108,2	108,9	7,2
Skeppsvarv	3	3 098	32	3 130	99,7	..	99,7	100,1	9,3
Beklädn. verkst., förråd o. d.	52	686	468	1 134	99,9	100,6	100,2	100,8	5,5
Sprängämnesfabriker . .	3	629	338	967	99,7	98,5	99,3	100,7	2,7
Byggnads- o. anläggn.-arb.	88	24 398	250	24 648	98,4	99,6	98,4	98,8	7,0

Tab. 2. Indextal (uträknade enligt kedjemetod, november 1954 = 100) för antal anställda arbetare inom industrin

Industrigrupper	1954	1955										
	dec.	jan.	febr.	mars	april	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.
Gruvindustri	100,2	99,8	100,3	100,2	99,7	100,9	102,0	102,5	102,9	102,2	102,8	102,8
Metall- o. verkstadsindustri	100,1	100,5	100,9	101,5	101,4	101,0	102,0	100,9	101,2	101,9	102,7	103,2
Jord- o. stenindustri . . .	98,7	96,6	95,9	97,0	99,0	100,7	103,7	104,6	103,9	103,2	101,7	100,6
Träindustri	97,8	97,7	99,1	101,3	103,4	104,0	105,9	105,1	103,8	102,6	101,1	99,2
Massa- o. pappersindustri	99,6	99,7	99,8	100,0	100,3	100,6	102,4	102,8	102,0	101,6	101,5	101,9
Pappersv.- o. grafisk industri	99,9	99,1	99,0	99,0	98,8	98 8	100,1	99,8	99,4	100,1	101,6	102,4
Livsmedelsindustri . . .	91,4	92,5	93,0	93,1	93,0	92,9	96,5	98.6	98,2	98,8	101,5	101,2
Dryckesvaru- o. tobaksind.	106.4	100,2	101,0	102,8	104,5	106.8	114,1	122,0	113.7	109,7	106,5	106,5
Textil- o. beklädnadsind. .	97,9	98,5	99,5	99,8	98,9	97,9	97,6	96.7	97,0	98,7	99,5	99,9
Läder-, hår- o. gummiv.-ind.	97.7	98,3	98,7	99.3	99,1	97.6	97,0	95,1	95,0	96.0	96.9	97,4
Kemisk-teknisk industri .	99,1	99,1	99,7	100,6	100,5	100,2	100,6	100.4	99,4	100,7	101,2	101,0
Samtliga industrigrupper	**98,9**	**99,0**	**99,5**	**100,1**	**100,2**	**100,1**	**101,4**	**101,0**	**100,8**	**101,3**	**101,8**	**101,9**

Tab. 8. Verksamheten vid arbetsförmedlingarna under november 1955

	Hela verksamheten					Kvinnliga avdelningen			
	Arbetssök. personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser		Arbetssök. personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
				Totalt	därav 1-dagsplats				
Summa nov. 1952	120 155	145 464	103 912	79 760	—	38 791	49 451	44 062	29 189
» » 1953	119 907	144 690	100 105	75 350	21 428	41 541	52 544	44 946	30 254
» » 1954	115 274	142 865	117 805	83 260	22 916	45 031	54 796	44 883	29 795
» okt. 1955	127 968	159 225	133 107	97 796	29 624	51 401	62 432	53 882	37 248
» nov. 1955	120 405	149 318	112 138	81 498	22 676	44 918	54 194	44 667	29 347
Därav									
Jordbr., trädgårdsskötsel o. fiske	5 242	5 879	1 913	1 451	56	290	324	165	157
Skogsbruk	4 520	4 714	5 157	3 493	12	26	30	3	3
Malmbrytn. o. metallind.	8 049	9 321	9 206	4 358	100	490	517	673	413
Trä-, graf. o. pappersind.	3 535	3 894	2 332	1 439	45	323	334	347	219
Byggnadsverksamhet	18 677	20 935	10 450	8 957	111	7	7	2	2
Övriga industrigrupper	8 787	9 587	5 789	3 486	79	4 607	4 787	3 190	1 673
Samfärdsel o. handel	21 801	32 725	35 415	30 022	11 542	9 251	11 220	10 507	7 521
Förvaltning o. fria yrken	13 099	14 626	9 770	5 817	1 792	6 095	6 429	4 718	2 776
Sjukvård o. husligt arbete	14 320	20 493	23 379	15 234	6 503	14 130	20 270	23 191	15 144
Därav under 18 år	18 536	18 978	12 542	9 237	443	9 577	9 759	6 188	4 526

Sociala Meddelanden

Official Journal published monthly by the Social Welfare Board of Sweden

1956, No. 1

CONTENTS

Page

On the development of infants under public care. By *Gunnar Klackenberg* 1
The inmates of homes for the aged. By *Thore Grönqvist* 8
Experiences gained from an investigation into dietary habits. By *Rune Persson* 14
The census of business enterprises in 1951. By *Ulf af Trolle* 20
Notices:
Proposals for an inquiry into the care of difficult juvenile psychopathic cases 23
Steps taken to counteract gambling amongst juveniles 25
The problem of the care of the aged discussed at a National Medical Congress . . . 25
The Social Welfare Board's statement of views on a proposal to set up a Joint Board for Higher Education 28
A new Abortion Act passed in the Soviet Union 29
The 29th Session of the International Statistical Institute 29
The Advisory Board for grouping communities according to the cost of living 29

Periodical Surveys

Register 30
The wage conditions in 1953 for employees in municipal works and building operatives 30
Collective agreements in 1955 34
The consumer price index for November 1955 44

Page
Employment and unemployment 47
Literary survey 53
Book notices 59

List of certain members of the staff of the Social Welfare Board and a list of the addresses of certain local bodies associated with the Social Welfare Board 64

The Issue in Brief

On the development of infants under public care. The article gives an account of an investigation into the development of infants cared for in infants' homes conducted by and under the supervision of the City of Stockholm Child Welfare Board. Between 400 and 500 children are admitted to these homes annually.

The investigation covered three groups of children. The first group consisted of children who had been cared for in the infants' home from before they were a month old until as near their first birthday as possible. The second group consisted of children who had not been under public care until after they were six months old and who up to that time had been uninterruptedly looked after by their own mothers. This group was examined after at least 3 months' stay in the infants' home. As a control group there have served foster children who since the first month of life and for a consecutive period up to 1 year have been cared for in their future adoptive homes.

The children in the three groups have been put through a development test, Bühler-Hetzer, they have been physically examined and observed while at play. The date of the investigation has been approximated to the first anniversary. By this time all of them had been observed in the environment and under conditions to which they had become accustomed.

In regard to the quotients of development the investigation showed that the two children's-home groups under different periods of care displayed no appreciable differences. However, between these two groups on the one hand and the foster children in the control group on the other there was a small but statistically significant difference in the foster children's favour. Moreover, the children's emotional reactions to the test material, the person giving the test or the observer varied as between the groups. Some of the infants'-home children showed so markedly negative a reaction that they would not allow themselves to be tested, whereas the foster children established contact with the strange visitor without much difficulty. The most striking reactions were shown by that group of children who during their early period of life had been looked after in company with the mother and had then been separated from her for at least 3 months. About half of these children deviated when undergoing the test or when at play from the behaviour which a child of that age normally shows towards strangers. The corresponding proportion in the case of children who had stayed for the long period in an infants' home was one-third. In the foster-child group the degree of assurance was quite different practically throughout.

The serious change of personality which in American quarters (Spitz) has been termed genuine infantile depression has not been observable in this material. The most probable explanation as to why the result of the investigation at the Stockholm infants' homes has proved so positive compared with that obtained at the children's homes described by Spitz is no doubt that in the American children's homes each nurse was allotted 7—8 children, while at the children's homes in Stockholm there were 2—3 children per nurse. P. 1.

The inmates of homes for the aged. The article gives a report on some of the results obtained from an investigation undertaken by the Social Welfare Board at the request of the 1952 Committee of Inquiry into the Care of the Aged.

The number of inmates in homes for the aged increased during 1954 by 2.2 %. The increase is greatest in homes with 76—100 beds (10.8 %), next after that comes the size group 26—30 beds (6.2 %). Only one group of homes (that with 11—15 beds) shows a minor decline in the number of inmates. If we look at different parts of the country we find that the number of inmates has declined somewhat in the three big cities Stockholm, Gothenburg and Malmö, while the other groups have increased, mostly in »cities with 25 000—100 000 inhabitants» (6.6 %).

It is of interest to have light thrown on the question of how many inmates have died. The total number was 9 456, or 27.6 % of the inmates who were living in the homes at the beginning of the year. Here may be observed a slight tendency for the relative number of deaths to increase in proportion to the size of the homes. In the lowest size groups the relative proportion of deaths is around 20—23 %, in the highest between 31 and 34 %, while the relative proportion of deaths in the medium-sized homes amounts to 26—28 %.

Further, the article gives the number of the physically ill and the mentally abnormal inmates of homes for the aged and also explains how the visits of doctors to the homes are arranged. P. 8.

Experiences gained from an investigation into dietary habits. In the spring of 1955 an investiga-

tion was made into the food habits in two Swedish towns of equal size and structure — Trelleborg and Lidköping. The article deals with certain experiences gained with the methods adopted for carrying out this inquiry.

The aspects discussed here are: the method of selection for sampling, the cooperation between the conductors of the investigation and the interviewers, the design of the questionnaire and the compilation of the material. P. 14.

The consumer price index for November 1955 has been calculated by the Social Welfare Board at 137 (1949 = 100), implying a rise of two points since October 1955. P. 44.

Sociala Meddelanden

Revue officielle publiée par la Direction générale de la Prévoyance sociale (D.G.P.S.) en Suède

1956, No. 1

INDEX

Page

Sur le développement des enfants du premier âge pris en charge. Par *Gunnar Klackenberg* 1
Les pensionnaires des asiles de vieillards. Par *Thore Grönqvist* 8
Expériences acquises d'une enquête sur les habitudes alimentaires. Par *Rune Persson* 14
Le recensement des entreprises de l'année 1951. Par *Ulf af Trolle* 20
Notices:
Projet d'enquête sur le soin des jeunes psychopathes de traitement difficile 23
Mesures pour empêcher les paris des jeunes gens sur les champs de course 25
Le problème de la gériatrie à la Conférence des Médecins de Suède 25
Avis émis par la D.G.P.S. sur le projet d'un comité de coopération pour l'enseignement supérieur 28
Nouvelle législation soviétique sur l'avortement 29
La 29e Session de l'Institut International de Statistique 29
Le Comité consultatif sur la cherté des localités 29

Aperçus périodiques

Répertoire 30
Salaires des ouvriers des services communaux et des ouvriers du bâtiment en 1953 30
Conventions collectives pendant l'année 1955 34
L'indice des prix à la consommation pour novembre 1955 44
Emploi et chômage 47
Bibliographie 53
Comptes rendus de livres 59

Liste de certains fonctionnaires de la D.G.P.S. et liste des adresses de certains organismes locaux rattachés à la D.G.P.S. 64

Résumé

Sur le développement des enfants du premier âge pris en charge. L'article rend compte d'une enquête sur le développement des enfants pris en charge dans les asiles d'enfants du premier âge relevant du Comité de Protection de l'Enfance de la Ville de Stockholm. Les admissions par an dans ces asiles sont de 400 à 500 enfants.

L'enquête a porté sur trois groupes d'enfants. Le premier groupe comprenait des enfants soignés dans l'établissement depuis l'âge de moins d'un mois jusqu'aussi près que possible de l'âge d'un an. Le second groupe consistait en enfants pris en charge après qu'ils avaient dépassé l'âge de 6 mois et qui jusqu'à ce moment avaient sans interruption reçu les soins de leur mère. Ce groupe a été examiné après trois mois au moins de séjour dans l'asile. Comme groupe témoin ont servi des enfants qui depuis leur premier mois d'existence

et jusqu'à l'âge d'un an avaient été soignés dans leur futur foyer d'adoption.

Les enfants des trois groupes ont subi un test sur le développement du type Bühler-Hetzer, ont été examinés physiquement et ont été observés dans leurs jeux. L'examen des enfants a eu lieu au moment de leur premier anniversaire. En outre, tous les enfants ont été observés dans le milieu et dans la pièce qui leur étaient familiers.

Touchant le coefficient de développement, l'enquête a donné pour résultat que les deux groupes d'enfants élevés dans des asiles pendant des durées différentes de séjour ne différaient pas sensiblement. Mais entre ces deux groupes, d'une part, et les enfants adoptifs du groupe témoin, d'autre part, existait une différence légère, mais significative statistiquement, à l'avantage des enfants adoptifs. Les réactions émotionnelles des enfants à l'égard du matériel de test, de la personne pratiquant le test ou de l'observateur différaient aussi entre les groupes. Un certain nombre d'enfants des asiles réagissaient d'une manière négative si accentuée qu'ils ne permettaient pas de pratiquer le test, tandis que les enfants adoptifs établissaient sans difficulté le contact avec le visiteur étranger. Les réactions les plus frappantes ont été celles du groupe d'enfants qui, soignés par leur mère pendant les premiers mois, ont ensuite été séparés d'elle depuis au moins trois mois. La moitié environ de ces enfants, lors du test ou du jeu, différaient du comportement qu'un enfant de cet âge montre normalement vis-à-vis des étrangers. Un tiers des enfants ayant séjourné longtemps dans l'asile se comportaient de façon semblable. Dans le groupe des enfants adoptifs le sentiment de sécurité était tout autre.

La grave altération de la personnalité qui, aux Etats-Unis (Spitz) a été dénommée dépression infantile caractérisée n'a pas pu être remarquée dans les cas étudiés à Stockholm. L'explication la plus vraisemblable de ce que le résultat de l'enquête dans les asiles de Stockholm a été si positif, par comparaison à celui obtenu dans les asiles décrits par Spitz, est que dans les asiles américains chaque infirmière s'occupe de 7 à 8 enfants et que dans les asiles de Stockholm il n'y a que 2 à 3 enfants par infirmière. P. 1.

Les pensionnaires des asiles de vieillards. L'article rend compte de certains résultats d'une enquête dont la D.G.P.S. a été chargée par le Comité d'étude de la Protection des Vieillards.

Le nombre des pensionnaires des asiles de vieillards a augmenté en 1954 de 2,2 %. L'augmentation est la plus grande dans les asiles contenant de 76 à 100 places (10,8 %); vient ensuite le groupe de ceux ayant de 26 à 30 places (6,2 %). Seul un groupe d'asiles (ayant de 11 à 15 places) montre une certaine diminution du nombre des pensionnaires. Si l'on considère les différentes parties du pays, on trouve que dans les trois plus grandes villes, Stockholm, Gothembourg et Malmö, le nombre des pensionnaires a diminué un peu, tandis qu'il augmentait dans les autres groupes d'asiles et le plus dans «des villes de 25 000 à 100 000 habitants» (6,6 %).

Quant au nombre de décédés dans les asiles, il a été au total de 9 456, soit 27,6 % des pensionnaires qui se trouvaient dans les asiles au début de l'année. On peut discerner ici une faible tendance à une mortalité croissante avec la grandeur de l'asile. Dans les groupes d'asiles les plus petits, le nombre relatif des décès est d'environ 20 à 23 %, dans les groupes d'asiles les plus grands, il est de 31 à 34 %, tandis que dans les asiles de grandeur moyenne la proportion est de 26 à 28 %.

L'article rend compte en outre du nombre de malades physiques et d'anormaux mentaux dans les asiles et comment dans ceux-ci sont organisées les visites de médecins. P. 8.

Expériences acquises d'une enquête sur les habitudes alimentaires. Une enquête a été effectuée durant le printemps de 1955 sur les habitudes alimentaires dans deux villes suédoises de grandeur et de structure semblables, Trelleborg et Lidköping. L'article traite de certaines expériences méthodologiques tirées de cette enquête.

Les domaines touchés sont la sélection des sujets à interroger, la coopération entre les dirigeants de l'enquête et les personnes chargées des interviews, la forme et le contenu du questionnaire et l'étude de la documentation. P. 14.

L'indice des prix à la consommation pour novembre 1955 (sur la base 100 en 1949) a été calculé par la D.G.P.S. s'établir à 137, ce qui implique une élévation de deux unités depuis octobre 1955. P. 44.

Litteraturöversikt

(11 november—10 december 1955)

Socialstyrelsens bibliotek hålls öppet för allmänheten kl 10—15; under sommarmånaderna kl 10—14 (lördagar 9—13)

Tidskriftsartiklar i sociala ämnen [1]

Allmänna sociala frågor

ABEL-SMITH, B. Providing for retirement. Social service 1955, nr 3.

AMULREE, LORD. Old age in the modern world. Social service 1955, nr 3.

BARNES, L. Social work in the colonies. Social service 1955, nr 3.

BEAGLEHOLE, E. Evaluation techniques for induced technological change. International social science bulletin 1955, nr 3.

COLLINS, F. D. O. & HAGGETT, J. G. Women in the middle age. Social service 1955, nr 3.

FRIIS, H. Automatiseringen og dens sociale virkninger. Socialt tidsskrift 1955, nr 10.

JAHODA, M. & BARNITZ, E. The nature of evaluation. International social science bulletin 1955, nr 3.

MILLER, K. M. Evaluation in adult education. International social science bulletin 1955, nr 3.

MOSS, L. The evaluation of fundamental education. International social science bulletin 1955, nr 3.

OLSSON, THORD. Åter till arbetslivet. Signalen 1955, nr 47.

SALVESEN, K. Aktuelle velferdsproblemer verden over — belyst i FN's sosiale kommisjons möte 1955. Sosialt arbeid 1955, nr 8.

SEGERSTEDT, T. The Uppsala school of sociology. Acta sociologica 1955, nr 2.

SELLTIZ, C. & BARNITZ, E. The evaluation of intergroup relations programmes. International social science bulletin 1955, nr 3.

SMITH, M. B. Evaluation of exchange of persons. International social science bulletin 1955, nr 3.

SÖLVÉN, A. Gruppautonomi och medlemsrätt. Ett aktuellt IAO-problem. Fackföreningsrörelsen 1955, nr 48.

WRIGHT, C. R. Evaluating mass media campaigns. International social science bulletin 1955, nr 3.

The prevention of juvenile delinquency. International review of criminal policy 1955, nr 7/8.

Sverige

FLODIN, T. Om underhållsbidrag ur kvarlåtenskap. Tidskrift för Sveriges advokatsamfund 1955, nr 3/4.

HOFSTEN, E. v. Barnfamiljernas ekonomiska läge. Landskommunernas tidskrift 1955, nr 11.

MICHANEK, E. Vår sociala reformverksamhet. Förbundet 1955, nr 10.

RÖSSEL, J. Svensk industristruktur 1931—1951. Fackföreningsrörelsen 1955, nr 46.

SENNEBY, B. Kan inte statistiken över penningmarknaden förbättras? Ekonomisk revy 1955, nr 9.

Amerikas förenta stater

SKARD, AASE GRUDA. Recent trends in child psychology in U. S. A. Courrier [du centre international de l'enfance] 1955, nr 6.

Belgien

GEYSEN, R. La connaissance des lois sociales. Bulletin de l'institut de recherches économiques et sociales 1955, nr 7.

Danmark

AGERSNAP, T. Radio listening in Denmark. Acta sociologica 1955, nr 2.

Finland

OJALA, O. Ny sjömanslag. Social tidskrift 1955, nr 9/10.

Italien

CANNELLA, G. L'attività della commissione parlamentare di inchiesta sulle condizioni dei lavoratori in Italia. Previdenza sociale 1955, nr 4.

Sovjetunionen

Die Organisation der Statistik in der UdSSr. Statistische Praxis 1955, nr 11.

Storbritannien

PENNANCE, F. G. & YAMEY, B. S. Competition in the retail grocery trade 1850—1939. Economica nov. 1955.

SAUNDERS, C. T. Current trends in national income statistics. Applied statistics 1955, nr 3.

Arbetarskydd

HOHMAN, E. P. Merchant seamen's welfare services. International labour review nov. 1955.

[1] I denna avdelning tidigare upptagna artiklar finns införda i ett särskilt kortregister, som är tillgängligt i socialstyrelsens bibliotek.

Sverige

JANZON, INGEMAR. Textilindustrins arbetarskydd. Arbetarskyddet 1955, nr 8.

ZETTERMAN, N. Yrkesskadestatistikens utformning. Arbetarskyddet 1955, nr 8.

Tyskland

BOLT, W. [M. FL.]. Vergleichende Untersuchungen gebräuchlicher Herz-Kreislauf-Funktionsprüfungen im Hinblick auf die Beurteilung von Silikosekranken. Bundesarbeitsblatt 1955, nr 21.

Arbetslön och arbetstid

LEICHTER, O. Amerikansk reaktion inför arbetstiden i Europa. Metallarbetaren 1955, nr 46.

PFANZAGL, J. Reallohnvergleich Österreich-Deutschland. Statistisches Vierteljahresschrift 1955, nr 3.

Sverige

KUMBLAD, J. V. Arbetstiden inom pappersindustrin. Skogsindustriarbetaren 1955, nr 24.

Sovjetunionen

NASH, E. Hours of work, holidays, and vacations in the Soviet Union. Monthly labor review 1955, nr 10.

Storbritannien

HICKS, J. R. Economic foundations of wage policy. The economic journal sept. 1955.

Local variations in wage rates. Ministry of labour gazette 1955, nr 11.

Tyskland

GAUL, D. Die Bedeutung der Frauenlohnurteile des Bundesarbeitsgerichts für die Tarifpraxis und das ILO-Übereinkommen 100. Recht der Arbeit 1955, nr 10.

POHL, KLÄRE. Teilzeitarbeit für Frauen. Bundesarbeitsblatt 1955, nr 20.

Arbetsmarknad och arbetslöshet

The occupational selection of migrants. International labour review nov. 1955.

Sverige

HENRIKSON, A. Är den svenska distributionsapparaten överdimensionerad? Kooperatören 1955, nr 20/21.

LINDH, T. Tjänstemän inom det statsunderstödda verksamhetsområdet år 1954. Statistisk tidskrift 1955, nr 10.

LUNDGREN, I. Arbetsförmedlingen och de straffade. Arbetsmarknaden 1955, nr 11.

Belgien

Chronique d'études sociales et statistique. Revue du travail 1955, nr 9.

Canada

Revision of the Canadian unemployment insurance act. Industry and labour 15 okt. 1955.

Danmark

BORCH, K. Arbejdslöshedsö. Arbejdsgiveren 1955, nr 23.

Finland

ELFVENGREN, ELISABETH. De stora årsklasserna av ung arbetskraft — ett framtidsperspektiv. Industritidningen 1955, nr 5.

Tyskland

BOLLE, THEDA. Die regionale Verteilung der strukturellen Arbeitslosigkeit in Westdeutschland. Bundesarbeitsblatt 1955, nr 21.

MEYER, K. J. Regionale Wirtschaftsförderung und Arbeitsmarkt. Bundesarbeitsblatt 1955, nr 21.

Österrike

PFANZAGL, J. Über die Berechnung der mittleren Dauer der Arbeitslosigkeit. Statistische Vierteljahresschrift 1955, nr 3.

Befolkningsfrågor

HYRENIUS, H. Förenta nationernas befolkningskommission. Statistisk tidskrift 1955, nr 10.

SEAL, H. L. The estimation of mortality and other decremental probabilities. Skandinavisk aktuarietidskrift 1954, nr 3/4.

Sverige

FRITZELL, Y. Gustav Sundbärg och det svenska tabellverket. Statistisk tidskrift 1955, nr 10.

IVRE, K. D. Barnfamiljernas ekonomi. Skogsindustriarbetaren 1955, nr 24.

ÖSTERBERG, K. Har vi råd hålla oss med zigenare? Frihet 1955, nr 24.

Bostadsförhållanden och samhällsplanering

SEIP, J. L. Något om irrationell bostadspolitik som ett hot mot bostadsförsörjningen i Europa. Att bo 1955, nr 3.

Sverige

ANDERBERG, B. Fastighetsarbetaren. Att bo 1955, nr 3.

FRIBERGER, E. Samhällsplaneringen utanför de största städerna. Plan 1955, nr 5.

GREFELT, E. Bostadsförsörjningsplan — vad är det? Sv. stadsförbundets tidskrift 1955, nr 18.

HOLM, L. Flerfamiljshus. Byggmästaren 1955, nr A 11.

HYRENIUS, H. Storkommunernas och tätorternas planering. Landskommunernas tidskrift 1955, nr 11.

JANNES, ELLY. Solen lyser på ingen. Vi 1955, nr 49.

JONSSON, IVAR. Planering — överblick och samverkan. Plan 1955, nr 5.

KLEMMING, H. Två hyreshusområden i Vällingby. Byggmästaren 1955, nr A 11.

RUNDBERG, G. Hälsovårdsnämndernas bostadsregistrerande skyldighet och dess efterlevnad. Hygienisk revy 1955, nr 9.

WIGANDER, O. Hjärtoperationen i Stockholm. Vår bostad 1955, nr 12.

Amerikas förenta stater

CHASE, A. E. Current forces in the homebuilding market. Monthly labor review 1955, nr 10.

Polen

BJÖRK, L. Bostadsbyggande och stadsplanering i Polen. Att bo 1955, nr 3.

Storbritannien

SHANKLAND, G. Efter tio år. Att bo 1955, nr 3.

Tyskland

BRUNIUS, T. Ny lag om hyreshöjning första steget mot fri bostadsmarknad i Västtyskland. Sv. fastighetstidning 1955, nr 23.

Föreningsväsen, kollektivavtal och arbetskonflikter

MAHIEU, J. M. DE. Sindicalismo y cultura. Dinámica social sept. 1955.

SVENNING, E. O. Järnvägsmännen leder orientens fackliga rörelse. Signalen 1955, nr 47.

Om tab ved arbejdskonflikter. En oversigt over årene 1937—1954 udsendt af ILO. Arbejderen 1955, nr 23.

Sverige

HALLSTRÖM, G. Kommunalanställda tjänstemännens förhandlingsrätt. Fackföreningsrörelsen 1955, nr 45.

KAIJSER, F. Några kommunalrättsliga synpunkter på den senaste SACO-konflikten. Sv. stadsförbundets tidskrift 1955, nr 19.

[SCHMIDT, C. CHR.] Förlikningsmännen — skådespelare i många dramer. Kommunaltjänstemannen 1955, nr 11.

Amerikas förenta stater

SÖDERSTEN, E. Enad fackföreningsrörelse i USA. Fackföreningsrörelsen 1955, nr 47.

Japan

CARLSSON, TORBJÖRN. Fackföreningsrörelsen i Japan. Kommunalarbetaren 1955, nr 20.

Österrike

CRONER, F. Österrikiska organisationsproblem. Statstjänstemannen 1955, nr 11.

Hälso- och sjukvård

BRANDSTETTER, F. Moderne statistische Methoden in der Medizin. Statistische Vierteljahresschrift 1955, nr 3.

KAY, K. The environmental problem in the chemical industries. International labour review nov. 1955.

MASPÉTIOL, R. Le dépistage des déficiences auditives chez l'enfant. Courrier [du centre international de l'enfance] 1955, nr 7.

Sverige

BERG, G. Sjukvårdsfrågor i landstingen 1955. Sv. läkartidningen 1955, nr 46.

FISCHER, G. & HAMMARSTRÖM, E. Medicinskhygieniska synpunkter på avloppsfrågan. Hygienisk revy 1955, nr 9.

KINDSTRAND, W. Socialläkare — ett nytt yrke. Sv. socialvårdsförbundets tidskrift 1955, nr 5.

SYDOW, G. v. Barnavårdscentralerna och rakitprofylaxen. Sv. läkartidningen 1955, nr 45.

TERSMAN, R. & JOHANSSON, MAJBRITT. Stockholms stad anställer förtroendeläkare. Sv. stadsförbundets tidskrift 1955, nr 19.

ÅMARK, C. Kuratorerna i den utbyggda mentalsjukvården. Social-medicinsk tidskrift 1955, nr 9.

Norge

DYRENDAL, GURI. Arbeidstrening som ledd i attføringsarbeidet i Norge. Kommunalt socialt tidsskrift 1955, nr 11.

WAAL, N. Arbeidet med feiltilpassete barn. Sosialt arbeid 1955, nr 8.

Jordbruksfrågor

Sverige

ODHNER, C.-E. Mot en ny jordbrukspolitik? Fabriksarbetaren 1955, nr 11.

Irland

Trends in Irish cattle population and output. Irish trade journal and statistical bulletin 1955, nr 3.

Nykterhetsfrågor

IDESTRÖM, C.-M. Alkoholist- och narkomanvård i U. S. A. och Kanada. Sv. läkartidningen 1955, nr 48.

Sverige

THOLLANDER, O. »Nykterhetsvårdens nya giv». Sv. socialvårdsförbundets tidskrift 1955, nr 5.

Kooperation

Saar

LUNDBERG, J. Konsumentkooperationen i Saar. Kooperatören 1955, nr 20/21.

Priser, levnadskostnader, konsumtion

JOHANSSON, KNUT. Svensk levnadsstandard och amerikansk. Byggnadsarbetaren 1955, nr 11.

Sverige

BERG, L. Tjugo års prishistoria. Sv. bryggeritidskrift 1955, nr 10.

BJÖRCK, G., PERSSON, R. & NYSTRAND, B. Något om kostvanor och deras bakgrund i en svensk befolkning. Social-medicinsk tidskrift 1955, nr 9.

BLOMQVIST, N. & LINDBLAD, G. Omsättningsindex för livsmedelsdetaljhandeln. Affärsekonomi 1955, nr 16.

GRABÖ, P. Några synpunkter på jordbruket och lanthandeln. Politisk tidskrift 1955, nr 8.

HENELL, O. Konsumtionsriktigare textilvaror? Den svenska marknaden 1955, nr 6—7.

Danmark

BRANDT, ELSEBET. Danske kartoflers næringsværdi. Statens husholdningsråds faglige meddelelser 1955, nr 9/10.

Storbritannien

HARPER, R. Fundamental problems in the subjective appraisal of foodstuffs. Applied statistics 1955, nr 3.

SHANKLEMAN, E. Measuring the readership of newspapers and magazines. Applied statistics 1955, nr 3.

Socialförsäkring

FRIIS, H. Nordisk socialpolitik. Arbejderen 1955, nr 22.

NACKE, O. Rationalisierung durch Fachdokumentation in Versorgung und Sozialversicherung. Bundesarbeitsblatt 1955, nr 22.

Sverige

BURSTRÖM, S. Sjukkassorna och arbetsgivaravgifterna. Sv. sjukkassetidning 1955, nr 11.

GULLBERG, K. G. Några erfarenheter av den allmänna sjukförsäkringen. Sv. socialvårdsförbundets tidskrift 1955, nr 5.

SAMBERGS, Å. Sjukförsäkringsreformens inkomstomfördelande verkningar. Social-medicinsk tidskrift 1955, nr 9.

SCHÄRMAN, O. Pensionsbestämmelserna på det kommunala området. TCO-tidningen 1955, nr 21.

Amerikas förenta stater

OSSMAN, SUE. Concurrent receipt of public assistance and old-age and survivors insurance. Social security bulletin 1955, nr 9.

Danmark

STRÖM, J. Lovforslag om en dansk folkepension. Nordisk kontakt 1955, nr 13.

ZEUTHEN, F. Vejen hen imod folkepension? Socialt tidsskrift 1955, nr 10.

Forelöbig enquêtemæssig undersögelse om nogle aldersrentespörgsmål. Socialt tidsskrift 1955, nr 10.

Island

Nyt lovforslag om socialforsikring. Nordisk kontakt 1955, nr 13.

Italien

FRANCIONI, G. & MAZZETTI, M. A. Comparazione fra il terzo e il quarto censimento dei ricoverati a carico dell'assicurazione contro la tubercolosi. Previdenza sociale 1955, nr 4.

Tyskland

HEISSMANN, E. Die wichtigsten Rechtfragen der betrieblichen Altersversorgung. Recht der Arbeit 1955, nr 10.

LAUTERBACH, H. Il sistema di assegni familiari della republica federale tedesca. Previdenza sociale 1955, nr 4.

Social insurance developments in the German Democratic Republic since 1949. International labour review nov. 1955.

Österrike

RUDOLPH, A. Die Neuregelung der österreichischen Rentenversicherung im allgemeinen Sozialversicherungsgesetz. Bundesarbeitsblatt 1955, nr 22.

Socialvård

MC CRAE, HELEN. Om casework. DSI nytt 1955, nr 18.

WARREN, M. Socialtjänst för gamla. Sv. socialvårds tidning 1955, nr 11.

Sverige

BERGH, A. Arbetsvårdens personalbehov. Arbetsmarknaden 1955, nr 11.

DAHLBERG, KARIN. Frälsningsarméns sociala verksamhet. Sv. socialvårdsförbundets tidskrift 1955, nr 5.

ELMDAHL, J. Effektivare barnhemsvård. Barnavård och ungdomsskydd 1955, nr 5.

FAGRING, S. En undersökning rörande de psykiskt efterblivna. Social-medicinsk tidskrift 1955, nr 9.

LIND, E. Positiv social åtgärd. Ett försök i Göteborg, som slagit väl ut. [Arbetsvårdsavdelningen.] Sv. socialvårdsförbundets tidskrift 1955, nr 5.

MELIN, B. Bakom nattens fasad. Skogsindustriarbetaren 1955, nr 24.

OLSSON, SIGNE. Ett bidrag till diskussionen om barnavårdsnämndens resurser. Barnavård och ungdomsskydd 1955, nr 5.

PERSSON, FOLKE. Några spörsmål i samband med utländska barnafäder. Barnavård och ungdomsskydd 1955, nr 5.

REGNÉR, E. G. Barnpsykiatrien och folkskollärarna. Folkskolan — svensk lärartidning 1955, nr 9/10.

WAHLBERG, E. Hemortsrätten för ålderdomshemmens klientel. Sv. socialvårdsförbundets tidskrift 1955, nr 5.

ÖVELIUS, B. Fängelse eller ungdomsvårdsskola. DSI nytt 1955, nr 18.

Danmark

JENSEN, O. Hjælp til gamle i eget hjem. Mentalhygiejne 1955, nr 6/7.

Finland

GRÖNMARK, O. De sociala förhållandena bland de blinda i belysning av en undersökning år 1953. Social tidskrift 1955, nr 9/10.

LEHMUS, Y. W. R. De gamles trivsel på alderdomshjem. Mentalhygiejne 1955, nr 6/7.

Storbritannien

BOLIN, L. De engelska utredningshemmen. Barnavård och ungdomsskydd 1955, nr 5.

GALLIADI, G. Mutualità e assistenza privata in Gran Bretagna. Previdenza sociale 1955, nr 4.

Tyskland

OEL, A. Die Richtsätze in der öffentlichen Fürsorge. Soziale Sicherheit 1955, nr 11.

Statistisk teori

MOORE, G. H. Diffusion indexes: a comment. The American statistician 1955, nr 4.

OPARIN, D. I. Die Bedeutung logarithmischer Masstäbe bei der Planung und Analyse ökonomischer Prozesse. Statistische Praxis 1955, nr 11.

Undervisning och yrkesutbildning

Sverige

BENNICH-BJÖRKMAN, B. Utbildning — privatkonsumtion eller samhällsinvestering? Fackföreningsrörelsen 1955, nr 47.

NEYMARK, E. Ungdomsförmedlingen — yrkesvägledningen i stöpsleven. Arbetsmarknaden 1955, nr 11.

Den svenska yrkesvägledningens framtida organisation. Nordisk yrkesvägledning 1955, nr 3.

Amerikas förenta stater

AMABLE, H. De la educación en Iberoamérica. Dinámica social sept. 1955.

Frankrike

BURNEL, R. Les constructions scolaires. Informations sociales 1955, nr 10.

CHAMBOULANT, SIMONE. L'orientation scolaire. Informations sociales 1955, nr 10.

PAUMIER, R. Les cantines scolaires. Informations sociales 1955, nr 10.

SALLERON, C. Une enquête nationale dans l'enseignement primaire sur le niveau intellectuel des enfants d'âge scolaire. Informations sociales 1955, nr 10.

L'hygiène scolaire et universitaire et le service social scolaire. Informations sociales 1955, nr 10.

Tyskland

STETS, W. Probleme der Berufsausbildungsbeihilfen. Bundesarbeitsblatt 1955, nr 21.

Österrike

Die Studierenden an österreichischen Hochschulen. Wintersemester 1954/55. Statistische Nachrichten 1955, nr 10.

Ut- och invandring

VEGA, E. S. G. Sobre inmigración y nacionalidad. Dinámica social sept. 1955.

Resolution concerning immigration and emigration policies adopted by the 44th inter-parliamentary conference. Industry and labour 15 nov. 1955.

Till socialstyrelsens bibliotek inkommen litteratur

ADOPTION. En vägledning för myndigheter, tjänstemän och förtroendemän, vilka har att syssla med frågor angående adoption, utg. av direktionen över Allmänna barnhuset i samråd med Medicinalstyrelsen och Socialstyrelsen. Sthlm 1955.

AKTUELLA PENSIONSFRÅGOR. En redogörelse för förslaget till allmän pensionsförsäkring och övriga aktuella pensionsförslag, tjänstemännens nuvarande pensionsformer samt folkpensionerna. Sthlm 1955. (Tjänstemännens centralorganisation.)

[ANDERSSON, INGVAR.] Uddeholm. Värmlandsbruk med världsrykte. Sthlm 1955.

ANDRÉN, N. Local government in Sweden. Sthlm 1955. [Stencil.] (International graduate school for English-speaking students, University of Stockholm.)

— Parliament and parliamentary government in Sweden. Sthlm 1955. [Stencil.] (International graduate school for English-speaking students, University of Stockholm.)

ARBETSFÖRMEDLING och arbetsmarknad i Stockholm 1905—1955. Redogörelse utarb. inom arbetsnämnden i Stockholms stad. Sthlm 1955. (Stadskollegiets utlåtanden och memorial. Bihang. 1955: 90.)

BELGIEN. Institut national de statistique.
Annuaire statistique de la Belgique et du Congo belge. Tome 75. (1954). Brux. 1955.

BULL, E. Norsk fagbevegelse. Oversikt over fagorganisasjonens utvikling. Oslo 1955. (Arbeidernes opplysningsforbund.)

DANMARK. Et af Socialministeriet d. 6. juli 1954 nedsat udvalg.
Betænkning vedrörende börneforsorgens lönforhold. Khvn 1955. (Betænkning. 124.)

— Den ved K. resolution af 2. dec. 1949 nedsatte kommission.
Betænkning om ændring af reglerne om fastsættelse af faderskab. Khvn 1955. (Betænkning. 126.)

— Det landökonomiske driftsbureau.
Undersögelser over landbrugets driftsforhold. Khvn 1955.
Periodiske beretninger. 11. Mekaniseringsundersögelser i bönderbrug 1949—1954.

— Overinspektionen for börneforsorgen.
Ökonomisk oversigt over anerkendte opdragelseshjem for året 1953/54. Khvn 1955.

— Det statistiske departement.
Statistisk tabelværk. Række 5. Khvn 1955.
Litra D: Nr 75. Danmarks vareindförsel og -udförsel i året 1954.
» E: » 24. Kommune- og havneregnskaber 1946/47—1951/52.
Statistiske meddelelser. Række 4. Khvn 1955.
Bd 161: H. 1. Ejendoms- og personbeskatningen i skatteåret 1954/55.
» 161: » 3. Danmarks handelsflåde og skibsfart 1954.

HAMBURG. Statistisches Landesamt.
Statistisches Jahrbuch 1955. Hamburg 1955.

HELLSTEN, S. Skilsmässa? Om äktenskapskonflikter och skilsmässoproblem. Sthlm 1955.

HELSINGFORS. Statistiska byrån.
Statistisk årsbok. 44 (1955). Hki 1955.

HENELL, O. Tid — lust — pengar. Konsumentens prestation i distributionen. Sthlm 1955. (Rygaards småskrifter. 3.)

HOFSTEN, E. v. Hur vi använder våra pengar. Sthlm 1955. (Svenska telegrambyråns skriftserie. 4.)

HÄLSINGBORGS STADS ÅRSBOK. Årg. 15 (1953). Hälsingborg 1955.

MALIGNAC, G. & COLIN, R. L'alcoolisme. Paris 1954. (»Que sais-je?» 634.)

NEDERLÄNDERNA. Centraal bureau voor de statistiek.
Statistisch zakboek 1955. Utrecht 1955.

NORGE.
Norges offisielle statistikk. Rekke 11. Oslo 1955.
209. Norges elektrisitetsverker 1952.
212. Statistisk årbok. 1955.

— Komiteen til utredning av boligspørsmålet og andre spørsmål vedrörende omsorgen for de gamle.
Innstilling. Oslo 1955.

OLSEN, MORGAN. Aktiv ungdom. En undersökelse av 19-åringers forenings- og idrettsaktivitet. Medarbeidere: ... Utg. av Kirke- og undervisningsdepartementet. Oslo 1955.

PERSSON, LARS. Självbetjäningsbutiker — traditionella butiker. En studie av kostnader och överskott i vissa Hakon-anslutna detaljhandelsföretag. Preliminär del 1. Sthlm 1955. [Stencil.] (Företagsekonomiska forskningsinstitutet vid Handelshögskolan i Stockholm.)

PETROW, A. I. Grundriss der Wirtschafts-Statistik. Übersetzung aus dem Russischen. Berl. 1954.

RIKSGÄLDSKONTORET.
Årsbok utarb. inom Riksgäldskontorets räkenskapsbyrå. Årg. 35 (budgetåret 1954/55). Sthlm 1955.

RIKSRÄKENSKAPSVERKET.
Budgetredovisning för budgetåret 1954/55. Sthlm 1955.

SCHWEINGRUBER, E. Sozialgesetzgebung der Schweiz. Ein Grundriss. Zürich 1955.

SCHWEIZ. Eidgenössisches statistisches Amt.
Statistische Quellenwerke der Schweiz. Bern 1955.
279. Eidgenössische Volkszählung 1. dez. 1950. Bd 10. Kanton Luzern.
280. — Bd 26. Schweizerbürger nach Heimatkantonen und -Gemeinden.
Statistisches Jahrbuch. Jahrg. 63 (1954). Bern 1955.

SKOLAN och de stora årskullarna. Förslag av Skolöverstyrelsens planeringskommitté för de stora årskullarna. Sthlm 1955.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1955. Sthlm 1955.
37. Utredningshem. Barnavårdskommitténs betänkande 1. [Avg. d. 30 sept. 1955.] (S.)
38. Tobakshandelsregleringen. Betänkande avg. [d. 7 nov. 1955] av 1952 års tobakshandelsutredning. (Fi.)
40. Räjongplanens fullföljande. Slutbetänkande [avg. d. 24 okt. 1955] av fångvårdens organisationskommitté. (Ju.)
41. Arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen. Arbetarskyddsutredningens betänkande. [Avg. d. 2 nov. 1955.] (S.)
42. Luftfartslag. Förslag avg. [d. 31 okt. 1955] av 1945 års lufträttssakkunniga. (Ju.)
43. Om riksbankens sedelutgivningsrätt och därmed sammanhängande penningpolitiska frågor. Betänkande avg. [d. 3 nov. 1955] av sakkunniga för utredning om reglering av riksbankens sedelutgivningsrätt på längre sikt. (Fi.)
44. Betänkande med förslag till läkemedelsförordning. Avg. [i juni 1955] av 1946 års läkemedelsutredning. (I.)
45. Konkurrens och priser. Betänkande avg. [d. 3 dec. 1955] av 1954 års priskontrollutredning. (H.)
46. Besittningsskydd för hyresgäst. Promemoria. [Avg. d. 28 nov. 1955.] (Ju.)

STOCKHOLMS STADS STATISTIK. Sthlm 1955.
8. Arbetslöshet.
Arbetslöshetshjälpen i Stockholm. 21 (1954).
14. Val.
Allmänna val i Stockholm. 27 (1954).

STORBRITANNIEN. Ministry of agriculture, fisheries and food.
Domestic food consumption and expenditure, 1953. Annual report. Lond. 1955.

STRAHL, I., [M. FL.] Om påföljder för brott. 2, omarb. uppl. Sthlm 1955. (Kriminologisk handbok utg. av *K. Schlyter*.)

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK. Sthlm 1955.
Allmänna val.
Kommunala valen år 1954. (Statistiska centralbyrån.)
Finanser.
Accispliktiga näringar. 1954. (Kontrollstyrelsen.)
Folkmängden och dess förändringar.
Folkräkningen d. 31 dec. 1950. 6. Totala räkningen. Folkmängden efter yrke, hushåll, utrikes födda och utlänningar. (Statistiska centralbyrån.)
Inkomst och förmögenhet.
Företagens intäkter, kostnader och vinster år 1953. (Statistiska centralbyrån.)
Transport- och kommunikationsväsen.
Vägtrafikolyckor 1954. (Statistiska centralbyrån.)

SVERIGES RIKSBANK.
Årsbok utarb. av Sveriges riksbank. Statistikgruppen. Årg. 47 (1954). Sthlm 1955.

SÖDERBLOM-BERKLING, ANNA-LISA. Kalle Karlsson och samhället. Vad folk frågar om i sociala och juridiska sammanhang. Sthlm 1955.

SÖDERSTRÖM, B. Den halva mannen. Sthlm 1955. (Ansvar och nykterhet.)

TROLLE, U. AF & ÖSTLIND, A. Trolle och Östlind i envig — en distributionsdebatt. Sthlm 1955. (Rygaards småskrifter. 2.)

Remisser till socialstyrelsen

1951 års utredning om arbetslöshetsförsäkringen: P. M. angående vissa frågor rörande kontantunderstöd åt arbetslösa. [Stencil.] (S). Remisstid 14 januari 1956.

Utredningshem. Barnavårdskommitténs betänkande I. SOU 1955: 37. (S.) Remisstid 10 januari 1956.

Kommunalkamreraren i Kumla: Förfrågan huruvida barnbidragsregistren är hemliga. [Stencil.] (J. O.) Remisstid 29 december 1955.

Besittningsskydd för hyresgäst. SOU 1955: 46. (Ju.) Remisstid 20 januari 1956.

Konkurrens och priser. Betänkande av 1954 års priskontrollutredning. SOU 1955: 45. (H.) Remisstid 25 januari 1956.

Inrikesdepartementet: P.M. med förslag till klinik för alkoholsjukdomar samt institution för teoretisk alkoholforskning. [Stencil.] Remisstid 20 januari 1956.

Riksåklagarämbetet: vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig. [Stencil.] (S.) Remisstid 10 januari 1956.

Recensioner

Lundberg, George A. — Schrag, Clarence C. — Larsen, Otto N.: Sociology. New York: Harper, 1954. xxviii + 740 sid. $ 6.

Lundberg-Schrag-Larsens bok avser att vara en elementär lärobok i sociologi för såväl sådana studerande, som inte mer kommer att syssla med ämnet, som sådana, vilka kommer att fortsätta med mera avancerade studier.

Det är ett brett upplagt arbete på sammanlagt 768 sidor. Uppläggningen är på många sätt pedagogisk både med hänsyn till elever och lärare. Systematiken är sålunda klar och begriplig, bildmaterialet trevligt och relevant, de rikliga exemplen i texten mycket upplysande, litteraturhänvisningarna och hänvisningarna till filmmaterial mycket tillfredsställande.

Till sitt innehåll avviker boken föga från de flesta amerikanska textböcker i ämnet, men systematiken är vettigare än i de flesta andra och texten anknyter till nya rön och synpunkter.

Boken är disponerad på följande sätt. Först ges en allmän orientering om vad sociologi är för något, varefter två kapitel ägnas sociologisk begreppsbildning och forskningsmetodik. I två kapitel behandlas sociologiskt-demografiska och sociologiskt-ekologiska problem. Fem kapitel ägnas åt något som kallas mänskliga beteendesystem — kulturer och deras variationsformer, personlighetens utformning mot bakgrund av de kulturella betingelserna, sociala roller och social status, klass och skiktbildning (social stratification) samt sociala avvikelser. Vidare behandlas kommunikation och opinionsbildning i två kapitel och gruppens sociala relationer i ett. De fyra sociala institutionerna, familjen, religionen, ekonomiskt beteende och politiskt beteende, behandlas i var sitt kapitel. Det sista kapitlet är ägnat sociala förändringar.

Lundbergs textbok i sociologi har således samma kosmiska uppläggning som amerikanska textböcker brukar ha. Genom den pedagogiska uppläggningen förefaller den dock kunna ge en introduktion till detta vida fält. Det kan naturligtvis diskuteras om man skall söka behandla så många problem och samhällsvetenskapliga forskningsområden i ett arbete. Accepterar man denna strävan förefaller Lundbergs bok vara ett av de hittills mera framgångsrika försöken.

Edmund Dahlström

Törnqvist, Kurt: Studieintresse och studiemotiv hos vuxna. En sociologisk-pedagogisk undersökning av vuxnas fritidsstudier i smågrupper inom Folkuniversitetet. [Akademisk avhandling, Lund.] (Gebers sociologiska bibliotek.) Stockholm (tryckort Uppsala): Gebers, 1954. 270 [+ 1] sid. Kr 15,50.

Våren 1954 ventilerades den första formellt sociologiska avhandlingen vid Lunds

universitet. Respondenten hade gjort en sociologisk-pedagogisk undersökning av studiecirklarna inom Folkuniversitetet. Avhandlingen går ut på att klarlägga vad för slags folk som brukar delta i dessa studiecirklar och vad de har för åsikter om varandra och om sitt studiearbete. Det är alltså i huvudsak fråga om en attitydundersökning, som bekant en bland svenska sociologer omhuldad forskningsgren.

Vi får veta att personer som tillhör högre socialgrupper oftare som motiv anger den nytta de kan ha i yrket av fritidsstudierna, medan personer från lägre socialgrupper oftare helt enkelt säger sig vilja lära något nytt. Cirklar i engelska, franska och italienska består till 70—80 % av kvinnliga deltagare, medan ryska och fotografering övervägande intresserar manliga. Språkstudierna anges ofta vara en förberedelse till en utlandsresa. Det är i synnerhet fallet med italienskan. Om man kombinerar detta med att de flesta språkstuderande kommer från medelklassen och är kontorister eller hemmafruar, framträder ett just nu kolossalt betydelsefullt mönster i samhällets över- och mellanskikt. Jag syftar på utlandsresorna, som har blivit en del av det sociala prestigekomplexet. Det är fint att resa till Italien och att studera språk, alldeles oavsett den praktiska nyttan, t. ex. för hälsa eller utbildning. Det är finare att resa till Rivieran än till Dalsland. En utlandsresa skänker självkänsla och — ofta — en förnumstigt kritisk inställning till det gamla vanliga här hemma. Författaren diskuterar inte de sociala värderingarna. Inte heller undersöker han de bakomliggande sociala och ekonomiska betingelserna för folks studier under fritiden. Han håller sig till de formulerade frågorna och de direkta svaren på dem.

Törnqvist är rätt fåordig när det gäller att kritiskt redogöra för sina metoder. Han är helt enkelt nöjd med dem. När författaren hänvisar till att resultaten tycks vara hållbara därför att de verkar rimliga, blir man dock litet orolig. Innebär inte det att ingenting nytt har framkommit, som man inte trodde sig veta från början? Är det inte ganska trist om forskaren av sina metoder degraderas till sunda förnuftets flitige lille eftersägare?

Avhandlingens största kapitel heter Trivseln i cirkeln. Trivsel definieras som »den känsla av inre tillfredsställelse, som en människa erfar då hennes vitala behov är tillfredsställda». Behovet skulle alltså vara något som ligger djupare än trivselkänslan. Begreppet behov definieras inte, trots att det tilläges stor betydelse. Ett viktigt behov sägs vara behovet av gemenskap. Man frågar sig emellertid om behovsbegreppet verkligen motsvarar någon konstaterbar psykisk realitet. Vi kan fastställa *att* folk ofta är tillsamman, och *att* de skrattar oftare tillsamman än ensamma. Men är det behovet som gör att folk är tillsamman eller är det samvaron med föräldrar och lekkamrater som ger upphov till behovet? Om man inte vill anta att behovet är medfött — vilket är teoretiskt tänkbart i fråga om biologiska men knappast beträffande sociala behov — drivs man till slutsatsen att behovet är ett resultat av vana och uppfostran. I så fall blir det en meningslöshet som ingenting förklarar. Ett behov som är följden av samma vana som skulle vara uttryck för behovet blir detsamma som att hänga upp sin rock på en obefintlig spik. Vi klarar oss alldeles utmärkt genom att säga: ju mer vi är tillsamman, ju gladare vi bli. Behovet är en metafysisk krånglighet, som vetenskapen lika väl som lekmannen kan undvara. Om man gör sig möda att utforska hur barnen lär sig vara sociala, lär sig att man är mans gamman, får man sannolikt ännu mindre anledning att begagna ett så onyanserat begrepp som behovet. Skalar man bort det imaginära behovsbegreppet ur den citerade definitionen på trivsel, återstår så mycket som att trivsel innebär att man trivs. Lika illa blir det med författarens hypotes, att »ju bättre deltagarnas gemenskapsbehov tillgodoses, desto bättre trivs deltagarna». För det första är det här inte frågan om någon egentlig vetenskaplig hypotes, eftersom den anförda jämförelsesatsen helt enkelt följer av de från början givna definitionerna, att människan har behov av gemenskap och att man trivs när ett behov tillfredsställs. För det andra blir trivselbegreppet hängande i luften när det visar sig att behovet var en fiktion. Den nominella trivseldefinitionen förlorar då sin me-

ningsfullhet. Begreppet trivsel blir lika oförklarat som begreppet behov. Författaren utesluter själv behovsbegreppet omedelbart efter den anförda hypotesen genom formuleringen »ju starkare samhörighet, desto högre trivsel». Det förefaller som om samhörighet och trivsel i samband därmed vore olika uttryck för samma sak. Författaren menar att sammanhållningen är orsak till trivseln. Men om trivseln saknar hållbar nominell definition och endast blir det operationella sidoledet till bekantskapsgraden inom en grupp — om man trivs bra är man bekant med många — då blir hypotesen en ren tautologi. Folk trivs tillsamman, det blir kontentan av allt grubbel om trivsel och gemenskap och behov och orsaken till det ena och det andra. Emellertid gäller detta under förutsättning att man som Törnqvist a priori fattar gemenskap i en grupp som ett för medlemmarna positivt värde. I och för sig är naturligtvis »trivsel» och gemenskap eller sammanbindning olika saker. I och för sig kan intim gemenskap, t. ex. i familjen, grannelaget eller militärgruppen, också ge upphov till den allra största »vantrivsel».

Författaren nöjer sig tyvärr inte med trivsel och samhörighet. Han menar att de är socialpsykologiska begrepp, som inom sociologien motsvaras av anda och sammanbindning. En närmare diskussion här av dessa parbegrepp skulle föra för långt. Det är oklart vad för ett nytt moment den sociologiska aspekten skulle betyda i förhållande till den socialpsykologiska. Anda förefaller vara ännu mer diffust än trivsel. Man undrar till slut om det inte är de nominella definitionerna som ger sken av att täcka någonting separat och får oss att bortse från möjligheten, att man kanske hela tiden talar om ett enda psykiskt komplex, som inte alls kan delas upp på det sätt begreppen får oss att tro. Här behövs djupgående forskningar.

Om man gör reservation för en viss brist på kritisk och teoretisk skärpa, synes Kurt Törnqvists arbete vara ett vederhäftigt gesällprov. De 103 tabellerna innehåller mycket för pedagoger värdefullt stoff.

Börje Hanssen

Samhället och brottslingen. Problem inom modern kriminalpolitik belysta av experter. Med förord av Olof Kinberg. Stockholm: Norstedts, 1955. 256 sid. Kr 14.

Samhället och brottslingen grundar sig på de föreläsningar som hölls vid en skandinavisk kurs i kriminologi hösten 1953. Boken innehåller 15 föreläsningar av 13 olika författare. Bland föredragen på kursen saknas i boken det som professor Segerstedt höll över ämnet »Familjegruppens betydelse med särskild hänsyn till ungdomskriminaliteten». Möjligt är att utgivaren, professor Olof Kinberg, ansett att detta legat något vid sidan av huvudlinjen för kursen och varit allt för teoretiskt-sociologiskt, men professor Kinberg refererar i sin artikel om manschettbrottsligheten till Segerstedts redogörelse för ramnormsystemet.

Det är en mycket innehållsrik bok, i allmänhet ganska lättillgänglig. Dock är några av artiklarna litet tunglästa. Boken kan emellertid varmt rekommenderas inte bara till personer som direkt sysslar med kriminologi och brottslingar utan även till andra socialarbetare och socialt intresserade.

Professor Kinberg, vilken som ovan nämnts varit utgivare av boken, bidrar själv med två artiklar, dels om farlighetsproblemet inom kriminologin och dels om manschettbrottsligheten. Genom några exempel belyser Kinberg i den förstnämnda artikeln nödvändigheten av att alla som har med praktisk kriminalvård att skaffa, verkligen lär sig bedömningen av människors farlighet. Brottet är en produkt av mötet mellan personlighet och vissa faktorer i den yttre miljön. Miljön verkar på en individ endast i den mån den blir stimulus, dvs. en utlösare av mänskliga reaktioner. — För att få farlighetsgraden undersökt kräver författaren vissa ändringar i polisens rätt att kvarhålla personer som anhållits för brott i och för en ingående farlighetsundersökning och polisen skulle ha skyldighet att då anlita en rättspsykiatrisk expert.

Manschettbrottslighet, dvs. den form av lagöverträdelser som reglerar människors yrkesverksamhet, har funnits sedan urminnes tid, så länge samhällen överhuvudtaget

existerat, men det är först på allra sista tiden, som man börjat studera manschettbrottsligheten med vetenskaplig metodik. Först i början på 1940-talet började man i Amerika intressera sig för fenomenet. Förf. ger i sin artikel många och belysande exempel på manschettbrottslighet.

Överinspektören för fångvården i det franska inrikesministeriet, Jean Pinatel, ger i sitt bidrag »Kriminologi och straffrätt» först en kriminalpolitisk historik med en kort redogörelse för de olika kriminologiska skolornas uppfattningar och åsikter. Förf. kommer till den slutsatsen att man inte kan lösa några problem utan att ge kriminologin arbetsmöjligheter, dvs. man måste bygga upp de juridiska och judiciella betingelserna för den experimentella kriminologin eller reformera straffsystemet. »För att kriminologin skall göra ytterligare framsteg måste man först ändra straffsystemet», säger förf. och fortsätter: »Kan man vägra kriminologin att visa vad den duger till på rättskipningens område efter vad den gjort för ungdomsbrottsligheten och inom fångvården? Kan man förvägra en kraftigt underbyggd och praktiskt kontrollerbar hypotes möjligheten att bli utexperimenterad? Kan man föredra en okontrollerbar hypotes såsom allmänpreventionens?» Sådan är den frågeställning man enligt Pinatel måste utgå ifrån, då man i våra dagar överväger förhållandet mellan kriminologi och straffrätt.

Pinatel återkommer senare med en redogörelse för brottslighetens utveckling i Frankrike efter befrielsen, som dels är en deskriptiv statistisk redogörelse, dels en redogörelse för straff- och fångvårdspolitiken under denna tidsperiod. Slutligen lämnar ett avsnitt benämnt »förebyggande socialpolitik» vissa data om hälsovård och familjeförhållanden.

»Politiets kriminalpreventive virksomhed og retspsykiateren» är titeln på den danske överläkarens, Max Schmidt, bidrag. Han ger en intressant och mycket fängslande överblick av köpenhamnspolisens brottsförebyggande verksamhet. Särskilt intresse knyter sig till det intima samarbetet mellan polisen och kommunala myndigheter och även privatpersoner. Det är tydligt att polisens arbete i Danmark är mer socialt medvetet än i vårt land. Förf. redogör för det ungdomsarbete som bedrivs i samråd mellan polisen och en privat organisation, »Vesterbros ungdomsklubb», som började sin verksamhet i januari 1949. Syftet var att få bort ungdomen från portar och gator, och det har lyckats ganska bra. Klubben har nu 600 medlemmar och den är öppen varje vardagskväll utom lördagar samt dessutom har man oftast särskilda evenemang på sön- och helgdagar.

Den norske professorn Ö. Ödegård skriver om »Kriminologiske synspunkter på alkoholismens kliniske utvikling» samt om »Arv og miljö i kriminal-psykiatrien». Den förstnämnda har tidigare publicerats i denna tidskrift[1] varför här endast några ord om den andra artikeln. Ödegård kommer fram till den slutsatsen att i fråga om arvets och miljöns betydelse i kriminologin, står vi inför ett mycket komplicerat problem med en lång rad av invecklade växelverkningar mellan olika orsaksfaktorer, som dels kommer från ärftliga faktorer dels är miljöpåverkade. Man bör ej ta någon ståndpunkt härvidlag, utan överlåta till vad den framtida forskningen kan komma till för resultat. Men, säger Ödegård, det går inte att vänta, det finns allt för många brännande problem, som kräver en lösning nu idag. Författaren diskuterar olika försök; tvillingforskningen ställer han sig skeptisk mot. Han talar vidare om Kretschmers undersökningar om samband mellan kroppsbyggnad och karaktär m. m.

Om betydelsen av Sjöbrings personlighetsanalys för brottsforskning och kriminalvård skriver överläkare Bo Gerle. Efter en del exempel säger förf., att utredningar som gjorts med Sjöbrings undersökningsmetoder har bekräftat hans åsikt att man många gånger kan finna bestämda sammanhang mellan variationer i konstitutionen och brott.

Martti Kaila redogör för den öppna behandlingen av recidivister. Återfallsbrottsligheten och dess bekämpande är en av de frågor som hör till de mest svårlösta problem vårt samhälle har att befatta sig med. Trots utförliga och noggranna vetenskapliga undersökningar som sedan drygt ett halvt sekel gjorts för att utröna recidivismens allmänna och individuella orsaker och

[1] Sociala Meddelanden 1954: 1, sid. 1.

trots alla experiment och förbättringar på straffrättens och straffverkställighetens område som gjorts, är resultatet med hänsyn till recidivisternas återinplacering i samhället ungefär lika dåliga nu som för 50 år sedan. Att finna en lösning på dessa problem måste dock vara ett ofrånkomligt framtidskrav.

Carl Aude-Hansen, som är chef för danska fångvårdens arbetsdrift i Köpenhamn kritiserar hårt tron på det tvångsmässiga fängelsearbetets saliggörande effekt. I sin artikel om »Nyorientering af arbejdsterapien i kriminalforsorgen» hävdar han med skärpa att målet för kriminalvården är att sätta den intagne i stånd att arbeta då han kommit ut från fängelset. Förf. hoppas att arbetsverksamheten kommer att utveckla sig till att bli en verklig behandlingsfaktor både som bidrag till allmän psykisk »konditionering for fri tilværelse» och för praktisk hjälp till att uppnå sådana färdigheter som kan bli till betydelse för inplacering i förvärvslivet.

Socialläkaren Gunnar Inghe skriver om »Öppen vård för socialt missanpassade». Det stora problemet inom socialvården är att man oftast är för sent ute. Då en person äntligen söker understöd visar det sig gång på gång att utvecklingen mot misär börjat för åtskilliga år sedan och att mången dyrbar tid försatts, som äventyrar möjligheterna för social rehabilitering och därigenom gynnar uppkomsten av brott. Det är mörka sidor av samhället som Inghe kommer i kontakt med, och gång på gång kommer han tillbaka till den arbetskraftsbrist som råder samt hur mycket tid det går åt vid behandling av dessa fall. Det rör sig här ju oftast om ett omfattande teamwork.

Den fria kriminalvårdens aktuella problem behandlas av skyddskonsulenten Folke Söderberg, kriminologins betydelse för strafflagsreformen av professor Ivar Agge, synpunkter på den villkorliga domen av professor Ivar Strahl samt åtalseftergift av professor Per Olof Ekelöf.

Brottsligheten är ju något som angår alla medborgare och något som de flesta kommer i kontakt med någon gång i livet. Kännedom om kriminologins arbetsmetoder och resultat är därför av intresse för en vida större krets än för dem som i sitt yrke har att göra med brottslingar. En viss kunskap om de sätt varpå brott uppkommer måste anses vara alla medborgare till hjälp för att de själva i viss utsträckning skall kunna skydda sig mot brottet.

Den överblick som i *Samhället och brottslingen* getts av förutsättningarna för och metoderna vid brottslighetens bekämpande genom allmänt och genom individuellt förebyggande åtgärder samt av behandlingen av brottslingar, innebär inte bara en inventering av dagens vetande och metodproblem utan ger dessutom stimulerande blickar framåt i åtskilliga frågor. Särskilt är det den ökade kriminologiska forskningen som man väntar sig mycket av.

Thore Grönqvist

Förteckning över viss personal hos socialstyrelsen samt adressförteckning över vissa lokala organ anknutna till socialstyrelsen

Kungl. Socialstyrelsen

Birger Jarls torg 2

Telefon: för lokalsamtal 22 12 00—22 12 07 eller nedan angivna direkta nr; för rikssamtal 22 12 50.
När växeln är stängd, används nummer inom parentes.

Generaldirektören Bexelius 10 08 43

Registrators- och kassakontoret:
Kamreraren Hildur Tholander . . . 11 40 63
Registratorn Eva Kanström
Förste expeditionsvakten Valter Carlberg . . . . . (bost.) 20 18 66

Bibliotek: Förste biblioteksassistenten Greta Hoffsten

Red. av Sociala Meddelanden:
Amanuensen Bertil Bagger-Sjöbäck

Första byrån (barnavårdsbyrån)

Byråchefen Göta Rosén, statens inspektör för barnavård 10 96 15
Förste byråsekreteraren Brita Hasselrot

Allmän barnavård och ungdomsvård: Byråsekreteraren Sara Björkman-Carlsson

Allmänna barnbidrag, mödrahjälp, arvsfondsärenden: Förste byråsekreteraren Maja Runhem och byråsekreteraren Karin Rydberg

Barnhem, barnkolonier: Förste byråsekreteraren Greta Wallin, byråinspektörerna Daga Wallinsson och Kerstin Widén, byråsekreterarna Stina Amlin och Karin Brunnberg

Daghem, lekskolor m. m.: Konsulenten Gunvor Paulsen, byråsekreterarna Stina Sandels och Inga Nordin, amanuensen Gull-Britt Grahn

Ferieresor för barn och husmödrar m. m.: Förste byråsekreteraren Britten Johansson, byråsekreterarna Ulla Liljequist och Birgitta Hagström, amanuenserna Dick Dermé och Per-Eric Bosæus, kontoristen fru Britt Olsson

Kansliet:
Blankettexp.: Fröken Gunnel Nyström (22 12 01)

Andra byrån (socialvårdsbyrån)

Svartmangatan 9II

Byråchefen Ali Berggren, statens inspektör för fattigvård 11 30 78
Förste byråsekreteraren Gösta Ahlborg

Fattigvård, allmän socialvård: Byråsekreterarna Bertil Wirseen och Inga Bååth

Social hemhjälp: Konsulenten Margareta Nordström och byråsekreteraren Rut Andersson (10 50 64), byråsekreterarna Marja Lundquist och Maja Stenmark (11 24 52)

Kansliet: Fru Ebba Ryman (22 12 02)

Tredje byrån (lagbyrån)

Byråchefen Sven-Hugo Ryman 11 78 02

Personal- och juridiska ärenden: Förste byråsekreteraren Olof Zachrisson

Lagstiftnings- och remissärenden: Förste byråsekreteraren Ingvar Höjer

Kontaktman för information av utlänningar: Amanuensen Ings Wille-Åvall . . . 21 78 32

Förfrågningar m. m.: Amanuensen Wille-Åvall

Kansliet: Fru Ester Norlén . . . . . (22 12 03)

Fjärde byrån (statistiska byrån)

Birger Jarls torg 14

Byråchefen Erland v. Hofsten tjl., vik. Gustaf Holmstedt 21 80 41

Socialvårdsstatistik (barnavårdsstatistik, fattigvårdsstatistik, nykterhetsvårdsstatistik, socialutgifter): Förste aktuarien Gustaf Holmstedt, aktuarierna Thore Grönqvist och Ewa Herner samt amanuensen Jonas Elmdahl

Levnadskostnadsundersökningar: Förste aktuarien Linnéa Jonsson

Konsumentprisindex, dyrortsgruppering: Förste aktuarierna Carl Öberg (20 95 89) och Elisabeth Wiberg, aktuarierna Ejnar Olsson och Britta Dahlén samt amanuensen Susanne Björk

Kansliet: Fröken Karin Lidwall . . (22 12 04)

Femte byrån (utredningsbyrån)

Birger Jarls torg 14

Byråchefen Sven Moberg tjl., vik. Leif Björk 21 80 43

Specialutredningar: Förste aktuarierna Leif Björk och Gustaf Berglund

Statistik rörande omsättningen i detaljhandeln: Förste aktuarien Arne Näverfelt och aktuarien Dagmar Witkowsky-Johnsson

Lönestatistik för arbetare och tjänstemän inom industrin: Aktuarien Marianne Gustavsson

Lönestatistik för anställda inom handel, samfärdsel m. m., snabbstatistik rörande löner och sysselsättning inom industrin; hålkortsavdelningen: Aktuarien Karl-Erik Friberg, amanuenserna Arved Oksaar och Jan Raud

Lönestatistik för arbetare inom jordbruk med binäringar: Förste aktuarien Carl Y:son Hermelin

Kansliet: Vakant . . . . . (22 12 05)

Sjätte byrån (nykterhetsvårdsbyrån)

Svartmangatan 9I

Byråchefen August Åman 10 03 13
Förste byråinspektören Fritz Hag

Öppen vård: Byråinspektören Daniel Wiklund
Byråsekreteraren Folke Berglund (länsnykterhetsnämnderna m. m.)
Amanuensen Karin Asp (statsbidragsärenden) 11 29 85

Sluten vård: Förste byråsekreteraren Carl Gunnar Tuninger
Byråsekreteraren Maud Helling
Byråsekreteraren Harriet Anagrius (intagningsärenden)
Byråsekreteraren Märta Gundberg (statsbidragsärenden)

Kansliet: Fru Birgit Tamm . . . . . (22 12 06)

Sjunde byrån (skolbyrån)

Svartmangatan 9III

Byråchefen Lars Bolin, statens inspektör för ungdomsvårdsskolorna 10 31 77
Förste byråsekreteraren Christina Ellwyn

Intagnings- och elevärenden: Byråinspektören Harry Morsten

Administrativa ärenden: Förste byråsekreteraren Elsa Wollmer
Byråsekreteraren Erik Selander . . . 11 29 65

Personalärenden: Amanuensen Christian Nordström 20 37 36

Räkenskapsärenden: Amanuensen Greta Strindlund 11 25 47

Frågor ang. skador vållade av elever vid ungdomsvårdsskola: Byråsekreteraren Ingeborg Wennerberg-Dänhardt 11 78 90

Kansliet: Fröken Karin Westergren . (22 12 07)

Förlikningsmannaexpeditionen

Munkbron 9III

Byrådirektören Carl Christian Schmidt . 11 78 53
Byråsekreteraren Karl-Axel Nordfors
Sammanträdesrum 20 21 70, 20 11 86
Kansliet: Fröken Rut Thunell

Statens socialvårdskonsulenter

Distrikt	Namn och adress	Telefon
1:a distr. (Stockh. stad, Stockh. och Upps. län)	C.-G. Stenkula, Socialstyrelsen, Birger Jarls torg 2, Stockholm 2	22 12 00
2:a distr. (Söderm. o. Västmanl. län)	Anna Pontuson, Stora gatan 46, Västerås	331 38
3:e distr. (Österg. o. Kalmar län)	May Hamrin-Körge, Länsstyrelsen, Linköping	295 60
4:e distr. (Jönk. o. Kronob. län)	Kjell Jonshagen, Länsstyrelsen, Växjö	35 70
5:e distr. (Blek. o. Krist. län)	Vesta Almqvist-Jönsson, Länsstyrelsen, Kristianstad	152 00
6:e distr. (Malmöhus län)	F. Dahlström, Länsstyrelsen, Malmö	733 00
7:e distr. (Hall. samt Göteb. o. Bohus län)	G. Sjöbeck, Olivedalsgatan 17, Göteborg	12 94 98
8:e distr. (Älvsb. län)	Karin Dahlberg, Länsstyrelsen, Vänersborg	138 00
9:e distr. (Skarab. län)	Maja Norrbohm, Länsstyrelsen, Mariestad	»Länsstyrelsen»
10:e distr. (Värml. o. Örebro län)	N. Sandberg, Gränsgatan 18, Karlstad	121 54
11:e distr. (Kopp. o. Gävleb. län)	Greta Grenander-Pehrling, Åsgatan 38, Falun	41 44
12:e distr. (Västernorrl. o. Jämtl. län)	Ilse Kroenberg-Stålfelt, Byvägen 51, Frösön 1	Östersund 126 18
13:e distr. (Västerb. o. Norrb. län)	Erik Bergenståhl, Länsstyrelsen, Luleå	104 00

I Gotlands län omhänderhas konsulentverksamheten av förste byråsekreteraren G. Ahlborg, socialstyrelsen. — I frågor rörande barnavård biträds länsstyrelserna även av särskilda barnavårdsassistenter.

Länsstyrelsernas barnavårdsassistenter

L ä n	Namn och adress	Telefon
Stockholms stad	Fröken Britta Sjögren, Överståthållarämbetet, Beridarbansgatan 17, Stockholm	22 70 80 (28)
Stockholms	Fru Sigrid Sternmalm, Länsstyrelsen, Stockholm	22 73 00
Uppsala	Fru Inga Troein-Forsström, Länsstyrelsen, Uppsala	390 60
Södermanlands	Fru Margit Carlson, Länsstyrelsen, Nyköping	170 00
Östergötlands	Fröken Märta Olsson, Länsstyrelsen, Linköping	295 60
Jönköpings	Fröken Karin Fingal, Länsstyrelsen, Jönköping	187 00
Kronobergs	Fröken Signe Winqvist, Länsstyrelsen, Växjö	35 70
Kalmar	Fröken Karin Lundgren, Länsstyrelsen, Kalmar	150 20
Gotlands	Fru Kerstin Carlson, Länsstyrelsen, Visby	»Länsstyrelsen»
Blekinge	Fröken Elsa Strandberg, Landsstatshuset, Karlskrona	191 60
Kristianstads	Fru Karin Arvelid, Karlavägen 15, Kristianstad	125 16
Malmöhus	Fröken Dagmar Wennerberg, Länsstyrelsen, Malmö	733 00
Hallands	Fru Gerd Johansson, Länsstyrelsen, Halmstad	183 10
Göteborgs och Bohus	Fru Elisabet Nyman, Länsstyrelsen, S. Hamngatan 3, Göteborg	17 22 80
Älvsborgs	Fröken Margit Fohrman, Länsstyrelsen, Vänersborg	138 10
Skaraborgs	Fröken Ingrid Åkesson, Länsstyrelsen, Mariestad	»Länsstyrelsen»
Värmlands	Fru Siri Cronqvist, Länsstyrelsen, Karlstad	116 22
Örebro	Fröken Birgit Hammar, Engelbrektsgatan 20—22, Örebro	162 50
Västmanlands	Fru Hildur Fägerstam, Länsstyrelsen, Västerås	378 20
Kopparbergs	Fru Gunhild Gerdén, Länsstyrelsen, Falun	46 50
Gävleborgs	Fröken Gertrud Hellner, Länsstyrelsen, Gävle	291 00
Västernorrlands	Fröken Magnhild Olsson, Länsstyrelsen, Härnösand	30 00
Jämtlands	Fröken Ellen Lindstedt, tjänstledig; vikarie fröken Astrid Samér, Länsstyrelsen, Östersund	172 60
Västerbottens	Fröken Elisabet Svanström, Länsstyrelsen,Umeå	»Länsstyrelsen»
Norrbottens	Fröken Elna-Brita Encrantz, Länsstyrelsen, Luleå	104 00

Mödrahjälpsnämndernas sekreterare

Mödrahjälpsnämnden i (l. = landstingsområde)	Namn och adress	Telefon
Stockholms stad	Byråchefen Håkan Rahm, Kungl. Medicinalstyrelsen	22 67 00
Stockholms läns l.	Länsassessorn Gustaf Åhström, Länsstyrelsen, Stockholm 16	22 73 00
Uppsala läns l.	Landstingsassistenten Per Elfvik, Landstingets exp., N. Slottsgatan 10 B, Postf. 122, Uppsala	490 60
Södermanl. läns l.	Förste länsnotarien Inga Ljungberg, Länsstyrelsen, Nyköping	»Länsstyrelsen»
Östergötl. läns l.	Länsassessorn E. Hintze, Länsstyrelsen, Linköping	295 60
Norrköpings stad	Intendenten M. Friis, Lasarettet	295 00
Jönköpings läns l.	Advokaten Bengt H. Skantze, Box 57, Jönköping	193 45
Kronobergs läns l.	Länsassessorn Olof Lönegren, Länsstyrelsen, Växjö	35 70

Mödrahjälpsnämnden i (l. = landstingsområde)	Namn och adress	Telefon
Kalmar läns norra o. södra l.	Landstingsdirektören F. R. Ramertz, Landstingets exp., Kalmar	117 50
Gotlands läns l.	Barnavårdsassistenten fru Kerstin Carlson, Länsstyrelsen, Visby	»Länsstyrelsen»
Blekinge läns l.	Fru Anna-Stina Witzell, Erik Dahlbergsvägen 28, Karlshamn	404
Kristianstads läns l.	Statens socialvårdskonsulent Vesta Almqvist, Länsstyrelsen, Kristianstad	169 53
Malmöhus läns l.	Advokaten Gullan Hjelm-Elovson, Magle St. Kyrkogata 10, Lund	135 59
Malmö stad	Barnavårdsdirektören Åke Bylander, Amiralsgatan 26	»Stadshuset»
Hälsingborgs stad	Advokaten Olle Hermansson, Rättshjälpsanstalten	106 84
Hallands läns l.	Landstingsdirektören Einar Restad, Rådhuset, Halmstad	»Rådhuset» 34
Göteb. o. Bohus läns l.	Civilingenjören Arthur Sandberg, Sanatoriet, Svenshögen	751 90
Göteborgs stad	Barnavårdsdirektören Gustaf Hedqvist, Barnavårdsnämndens byrå	17 09 20
Älvsborgs läns l.	E. o. länsnotarien L.-A. Lenander, Vänersborg	138 10
Skaraborgs läns l.	Förste länsassessorn Leo Wohlstein, Mariestad	»Länsstyrelsen»
Värmlands läns l.	E. o. länsnotarien Bert Edberg, Karlstad	150 40
Örebro läns l.	Länsnotarien Sten Sture Lindström, Länsstyrelsen, Örebro	196 20
Västmanlands läns l.	F. d. socialvårdschefen Axel Norén, Västermalmsgatan 2 A, Västerås	375 00
Kopparbergs läns l.	Förste länsnotarien Stig Rönnblad, Länsstyrelsen, Falun	»Länsstyrelsen»
Gävleborgs läns l.	Kyrkoherden Algot Thörnquist, Hagaström	Gävle 972 18 o. 973 19
Gävle stad	Stadsnotarien Lennart Grangert, Stadshuset	292 00
Västernorrlands läns l.	Advokaten Valdemar Boman, Sundsvall	146 60 el. 145 28
Jämtlands läns l.	Förste länsnotarien Ragnar Tjernberg, Länsstyrelsen, Östersund	172 60
Västerbottens läns l.	Förste länsassessorn Lars Hultman, Umeå	»Länsstyrelsen»
Norrbottens läns l.	Länsnotarien Börje Persson, Luleå	104 00

Vårdanstalter för alkoholmissbrukare

Anstaltens namn och adress	Föreståndare	Telefon (inom parentes anges riktnr)
	Statliga anstalter	
Venngarn, Sigtuna	John Lönnberg (direktör)	Sigtuna (0760) 540 21
	Nils Bystedt (assistent)	Sigtuna (0760) 501 10
Svartsjö, Svartsjö	Nils Ture Engström (direktör)	Mälaröarna (0756) 402 20
	Sven Lindeborg (assistent)	Mälaröarna (0756) 402 22
	Bertil Flood »	

Anstaltens namn och adress	Föreståndare	Telefon (inom parentes anges riktnr)
Salberga, Sala	M. Salzman (överläkare) Walter Svensson (assistent)	Sala 129 00 » 129 04
Haknäs, Knivsta	Margareta Lundeberg	Vassunda 80
Växjö, Norra Esplanaden 22, Växjö	Ingrid Ramsin	Växjö 20 22

Erkända anstalter

Hagbyhemmet, Almunge	Ester Olsson	Almunge 19
Kurön, Adelsö	Edwin Kihlén	Mälaröarna (0756) 510 49 o. 510 09
Östfora, Järlåsa	Lennart Arnesson	Östfora 35 o. 37
Hemmet Ribbingebäck, Järlåsa	Lennart Nordström	Ribbingebäck 32 o. 21
Dagöholm, Lerbo	Hugo Lindell	Lerbo 640 02
Vårnäshemmet, Vingåker	Mauritz Melin	Vingåker 67
Kalbo, Katrineholm	Carl Hallgren	Kalboby 40
Lillegården, Eksjö	Carl-Gust. Anefur	Eksjö 347
Hägerstad, Falerum	Nils Önnebo	Hannäs 19
Björstorp, Emmaljunga	Alfred Olsson	Emmaljunga 59
Holmahemmet, Höör	Artur Karlsson	Höör 128
Västkusthemmet, Sundholmen	Birger Danielsson	Kinna 830 90 o. 830 91
Åsbrohemmet, Åsbro	Folke Boström (direktör) Ivar Ljungman (assistent)	Åsbro 1 o. 4
Hemmet Älvgården, Hedemora	Gösta Kvarby	Öräangarna 34
Holmforshemmet, Boden	Gunnar Månsson	Boden 600 32

Enskild anstalt

Härnö, Taxinge-Näsby	Sven Efraimsson	Taxinge-Näsby 23

Länsnykterhetsnämnderna

Län Expeditionens adress	Ordförande	Tjänstemän (nykterhetsvårdskonsulenter och nykterhetsvårdsassistenter)
Stockholms Näckströmsgatan 6, Stockholm C	Nämndemannen Wiktor Mattsson, Neglinge, Saltsjöbaden, tel. Stockholm 17 04 08	Eric Thalén, konsulent, Yngve Monie och Arne Skutin, assistenter, tel. 22 95 95, efter växelns stängning Thalén 22 95 96, bost. 59 06 36, Monie 22 95 97, bost. Uppsala 498 90, Skutin 22 95 97, bost. 48 74 33
Uppsala Smedsgränd 7, Uppsala	Professor emeritus Folke Wetter, Sysslomannagatan 26, Uppsala, tel. 313 92	Olof Nordström, konsulent, tel. 155 77, bost. 327 77
Södermanlands Blommenhovsvägen, Nyköping	Kontraktsprosten Albert Eriksson, Näshulta prästgård, Hållsta, tel. Hedensö 42	Stig Netterstedt, konsulent, tel. 136 47, bost. 159 24

Län Expeditionens adress	Ordförande	Tjänstemän (nykterhetsvårdskonsulenter och nykterhetsvårdsassistenter)
Östergötlands Gamla Torget 4, Box 130, Norrköping	Riksdagsmannen Fridolf Thapper, Finspång, tel. 223	Gustaf Persson, konsulent, tel. 310 74, bost. 393 90 Arne Andersson, assistent, tel. 310 59
Jönköpings Borgmästaregränd 4 A, Jönköping	Ingenjören Eric Nylén, Kungsgatan 41, Huskvarna, tel. Jönköping 344 50	Gillis Ljungkvist, konsulent, tel. 101 20, bost. 755 85
Kronobergs Klostergatan 11, Växjö	Redaktören Karl Lantz, Lektorsvägen 3 B, Växjö, tel. 119 63	Harald Persson, konsulent, tel. 89 66, bost. 40 29
Kalmar Norra vägen 44 B, Kalmar	F. d. rektorn Einar Hæggblom, Kåremo, tel. Kalmar 680 36	Ragnar Karlson, konsulent, tel. 181 01 K.-I. Elvheden, assistent, tel. 181 02
Gotlands Blockgränd 5, Visby	Redaktören Bertil Kahlström, Sören Norrbysgatan 6, Visby, tel. 113 11	Margit Lindström, konsulent, tel. 145 70, bost. Klintehamn 191
Blekinge Ronnebygatan 14, Karlskrona	Borgmästaren Ebbe Dymling, Hästkvarnsgatan 2, Karlskrona, tel. 2367	Sten Forssberg, konsulent, tel. 34 00, bost. 39 91
Kristianstads Ö. Storgatan 17, Kristianstad	Häradshövdingen Carl A. Davidsson, Broby, tel. 9	Lennart Danielsson, konsulent, tel. 182 81, bost. 167 83 Ingemar Fredström, assistent, tel. 128 30
Malmöhus Skolgatan 17, Malmö	Ombudsmannen Sven Hallström, Lönngatan 50 A, Malmö, tel. 833 01	Stina Bengtsson, konsulent, tel. 146 17, bost. 91 14 64 Börje Hallström och Hugo Bjurnemark, assistenter, tel. 142 40, 146 18
Hallands Storgatan 36—38, Halmstad	Landstingsdirektören Einar Restad, Storgatan 8, Halmstad, tel. 133 25	Folke Edberg, konsulent, tel. 209 88, bost. 118 54
Göteborgs och Bohus Drottninggatan 75, Göteborg	F. d. rådmannen Gustaf Bergqvist, Sten Sturegatan 25, Göteborg, tel. 16 06 99	Waldemar Croner, konsulent, tel. 11 76 43, bost. 13 26 80 Göte Johnsson, assistent, tel. 11 76 73, bost. 40 55 89. Exp. 11 76 52
Älvsborgs Västerlånggatan 30—32, Borås	Riksdagsmannen Alarik Hagård, Sparregatan 17, Borås, tel. 254 00	Bertil Ahlsén, konsulent, tel. 152 87 Hugo Heyman, assistent, tel. 152 07
Skaraborgs Karlagatan 5, Mariestad	Kommunalnämndsordföranden Johan Nyberg, Råda, Lidköping, tel. 310 42	Sven Ståby, tf. konsulent, tel. 11 20 Gunnar Svärd, assistent, tel. 11 20
Värmlands Malmtorgsgatan 6, Karlstad	Länsarbetsdirektören Arvid Eskel, Romstadsvägen 21, Karlstad, tel. 118 04	Lennart Ahlstrand, konsulent, tel. 501 00, bost. 168 44 Karl Eric Ericson, assistent, tel. 501 00
Örebro Manillagatan 10, Örebro	Bankdirektören Fritz Berggren, Hertig Karls allé 42, Karlskoga, tel. 315 80	Karl Persson, konsulent, tel. 299 90, bost. 899 27 Erik Hultén, assistent, tel. 260 60
Västmanlands Stora gatan 24, Västerås	F. d. socialvårdschefen Axel Norén, Västermalmsgatan 2 B, Västerås, tel. 303 91	Eric Croner, konsulent, tel. 474 72, bost. 362 72
Kopparbergs Surbrunnsvägen 4, Falun	F. d. redaktören Arvid Hallberg, Esplanaden 3, Falun, tel. 12 57	Gustaf Adolf Lundberg, konsulent, tel. 57 67 Rolf A. Ekelund, assistent, tel. 55 11

Län Expeditionens adress	Ordförande	Tjänstemän (nykterhetsvårdskonsulenter och nykterhetsvårdsassistenter)
Gävleborgs Drottninggatan 10, Gävle	Kyrkoherden Helge Mattson, Hofors, tel. 13 76	Sven Simonsson, konsulent, tel. 279 01, bost. 286 31 Gunnar Lundborg, assistent, tel. 279 02
Västernorrlands Fredsgatan 8, Sundsvall	Fil. lic. David Palm, Fränsta, tel. 65	Brynolf Malmström, konsulent, tel. 151 20, 594 17 Andreas Lundström, assistent, tel. 594 17
Jämtlands Thoméegränd 16, Östersund	Redaktören Edvin Magnusson, Kyrkgatan 52, Östersund, tel. 114 55	Holger Netz, konsulent, tel. 192 77
Västerbottens Norrlandsgatan 26, Umeå	Direktören Elof Lindgren, Herrgårdsvägen 8, Umeå, tel. 31 86	Tord Unger, konsulent, tel. 53 70, bost. 72 13 Arnold Sparrman, assistent, tel. 53 70, bost. 45 26
Norrbottens Färgaregatan 8, Boden	Häradsskrivaren Carl A. Pettersson, Storgatan 15 C, Boden, tel. 129 22	K. G. Larsson, konsulent, tel. 130 05 Birger Lindroos, assistent, tel. 151 39

Skolor tillhörande barna- och ungdomsvården

Eftervårdskonsulenterna

Distrikt	Namn och adress	Telefon
1:a distr. (Stockholms stad, Lidingö, Djursholm, Nacka, Solna, Sundbyberg, Sollentuna och Huddinge)	Folke Carlsson tjl., vik. Gösta Bengtsson, Socialstyrelsens skolbyrå, Svartmangatan 9, Stockholm 2, bost. Hammargården, Drottningholm, tel. Mälaröarna (0756) 242 78	22 12 00
2:a distr. (de delar av Stockholms län, vilka icke ingår i 1:a distr., ävensom Upps., Söderm., Österg., Gotl. och Örebro län)	Ella-Lisa Holmgren, Socialstyrelsens skolbyrå, Svartmangatan 9, Stockholm 2, bost. Heleneborgsgatan 36 B, c/o Gahn, Stockholm	20 96 88, bost. 68 84 98
3:e distr. (Jönk., Kronob., Kalmar, Blek., Krist. och Malmöh. län)	Sven Perlstam (tf.), Regementsgatan 16, Malmö, bost. Mäster Nielsgatan 6, Malmö	340 83, bost. 299 57
4:e distr. (Hall., Göteb. o. Bohus, Älvsb. och Skarab. län)	Erik Wallin, Arbetsförmedlingen, Viktoriagatan 13, Göteborg, bost. Biskopsbogatan 61, Mölndal	Göteborg 17 66 00, bost. Göteborg 27 28 46
5:e distr. (Värml., Västmanl., Kopp., Gävleb., Västernorrl., Jämtl., Västerb. och Norrb. län)	Gunnar T. Svensson, Bergslagsvägen 54 B, Fagersta	104 19

Skolor för manliga elever

Skolans namn och adress	Styrelsens ordförande eller verkställande ledamot	Skolans rektor
Lövsta skolhem och yrkesskola, Vagnhärad	Riksdagsmannen Ossian Sehlstedt, Magnigatan 5, Eskilstuna. Tel. Sthlm 22 46 00[1] (AK) el. Eskilstuna 372 70, bost. 362 11	Chef o. läkare: Med. dr Hans Hartelius, tel. Skääng 19. Avd.-förest. skolhem: tel. Skääng 21. Avd.-förest. yrkesskolavd.: tel. Skääng 49. Bokhållaren: tel. Skääng 26

[1] Då riksdagen är samlad.

Skolans namn och adress	Styrelsens ordförande eller verkställande ledamot	Skolans rektor
Långanäs yrkesskola, Eksjö	F. rektorn Johan Nilsson, Eksjö. Tel. bost. 422	Erik Lindberg, tel. Eksjö 408
Fagareds yrkesskola, Lindome	Överläraren Frans Ivarsson, Trumpetaregränd 20, Göteborg. Tel. kont. 18 16 95, bost. 16 60 50	Eric Helldal, tel. Göteborg 76 00 73
Forsane yrkesskola, Frändefors	Riksdagsmannen Knut Hesselbom, Åmål. Tel. Sthlm 22 46 00[1] (FK), bost. Åmål 107 90	Algot Wickberg, tel. Frändefors 12
Sundbo yrkesskola, Fagersta 1	Borgmästaren Olof Rylander, Kristinagatan 4, Västerås. Tel. Sthlm 22 46 00[1] (AK) eller Västerås 375 00, bost. 352 96	Arvid Tågmark, tel. Fagersta 520 34
Johannisbergs yrkesskola, Kalix	Kommunalkamreraren Axel Krona, Kalix. Tel. bost. 307	Rune Vikberg (tf.), tel. Kalix 3
Råby yrkesskola, Lund	Landstingsmannen Torsten Andrée, Allhelgona Kyrkogata 10, Lund. Tel. kont. 148 84, bost. 155 03	Algot Andersson, tel. Lund 104 65
Margretelunds yrkesskola, Lidköping	Riksdagsmannen Walter Sundström, Skövde. Tel. Sthlm 22 46 00[1] (AK), bost. Skövde 769. Prosten Yngve Söderström (verkst. led.), Wennerbergsvägen 2, Lidköping. Tel. bost. 202 43	Torsten Sjunnesson (tf.), tel. Lidköping 200 43
Östra Spångs skolhem, Örkelljunga	Riksdagsmannen Karl Bergström, N. Stenbocksgat. 89, Hälsingborg. Tel. Sthlm 22 46 00[1] (AK), bost. 33 42 00 el. Hälsingborg 215 86, bost. 132 07	Ragnar Dahlstrand, tel. Örkelljunga 86
Hammargårdens skolhem, Drottningholm	Folkskolinspektören fil. dr Helge Haage, Snäckparken 11, Bromma. Tel. bost. Stockholm 25 20 17	Herman Thulin, tel. Mälaröarna (0756) 240 74, bost. 242 40
Vemyra skolhem, Sollefteå	Häradshövdingen Herbert Beckman, Storgatan 100, Sollefteå. Tel. kont. 111 24, bost. 107 87	Ingvar Anzén, tel. Sollefteå 108 41
Gudmundsgårdens skolhem, Box 507, Kalmar 2	Riksdagsledamoten fru Tekla Torbrink, Sjömansgatan 9, Kalmar. Tel. Sthlm 22 46 00[1] (AK), bost. Kalmar 129 08	Herman Jansson, tel. Kalmar 117 05
Folåsa skolhem, Vikingstad	Folkskolinspektören C. N. Hedegård, Sjögatan 21, Motala. Tel. 236	Helmer Petrén, tel. Linköping 100 02
Gräskärrs skolhem, Uddevalla	Landstingsmannen Axel V. Johansson, Kolonivägen 9, Uddevalla. Tel. bost. 110 40	Albert Olsson, tel. Uddevalla 106 44

Skolor för kvinnliga elever

Ryagårdens yrkesskola, Örkelljunga	Rektorn Paul Lindblom, Sydsvenska socialinstitutet, Lund. Tel. kont. 152 97, bost. 102 07	Chef: Harald Hansson (tf.), tel. Örkelljunga 343. Avd.förest.: tel. Eket 111. Bokhållaren: tel. Örkelljunga 25
Bistagårdens hemskola, Bålsta	Förste byråsekreteraren Brita Hasselrot, Odengatan 71, Stockholm. Tel. tjänsterum 22 12 00, bost. 31 17 21	Birgit Nilsson (tf.), tel. Bålsta 15
Brättegårdens yrkesskola, Vänersborg	Landstingsdirektören Henry Hårde, Box 22, Vänersborg. Tel. kont. 120 90, bost. 101 98	Anna-Stina Åkerblom, tel. Vänersborg 112 62
Hornö yrkesskola, Enköping	Ombudsmannen fru Sigrid Ekendahl, Lagerlöfsgatan 4, Stockholm. Tel. tjänsterum 22 89 80, bost. 52 80 73	Vakant. Exp., tel. Upplands Vallby 28
Härsjögårdens yrkesskola, Hyssna	Länsassessorn Erik Axelson, Viktoriagatan 15 A, Göteborg. Tel. kont. 17 22 80, bost. 16 74 45	Birgit Althar-Cederberg (tf.), tel. Kinna 392 85

[1] Då riksdagen är samlad.

Skolans namn och adress	Styrelsens ordförande eller verkställande ledamot	Skolans rektor
Eknäs yrkesskola, Enköping	Riksdagsledamoten Ruth Ager, Lillsjönäsvägen 56, Bromma. Tel. tjänsterum 69 24 20, bost. 25 65 35. *Lantbrukaren Lars Lådö (verkst. led.)*, Sparrsätra. Tel. Sparrsätra 68	Marianne Lanthén-Hörz, tel. Upplands Vallby 3
Morängens yrkesskola, Almunge	Byråchefen Göta Rosén, Odengatan 71, Stockholm. Tel. tjänsterum 10 96 15, bost. 31 17 21	Elsa Hansson, tel. Almunge 25
Broby skolhem, Söderköping	Komministern Georg Wahl, Pryssgården, Norrköping 4. Tel. kont. 111 34, bost. 110 75	Maja Stehn, tel. Söderköping 102 74

Statens förlikningsmän för medling i arbetstvister

Distrikt	Namn och adress	Telefon
1:a distr. (Stockh. stad samt Stockh., Upps. o. Södermanl. län)	Direktören Stig Gullberg, Karlbergsvägen 52, Stockholm. Postadr. Box 256, Solna 2	27 29 00, 32 76 90 (bost.)
2:a distr. (Österg., Jönk., Kronob., Kalmar, Gotl. o. Blek. län)	Hypoteksdirektören Bengt Gunnhagen, Box 114, Linköping	201 32, 409 63 (bost.)
3:e distr. (Krist. o. Malmöh. län)	Borgmästaren Lars Gunnar Ohlsson, Hälsingborg	205 10, 159 01 (bost.)
4:e distr. (Göteb. o. Bohus län)	Rådmannen Sten Lindquist, Göteborg	17 27 40, 16 39 17 (bost.)
5:e distr. (Hall., Älvsb. o. Skarab. län)	Borgmästaren Erik Bendz, Halmstad	182 50, 110 00, 107 80 (bost.)
6:e distr. (Värml., Örebro, Västmanl. o. Kopp. län)	Advokaten Arvid Berggren, Örebro	173 09, 150 19 (bost.)
7:e distr. (Gävleb., Västernorrl. o. Jämtl. län)	Byrådirektören Carl Chr. Schmidt, Förlikningsmannaexp., Munkbron 9, Stockholm C	11 78 53, 31 22 61 (bost.)
8:e distr. (Västerb. o. Norrb. län)	Kommunalborgmästaren Bengt Åhrström, Piteå	10 18, 11 13, 10 28 (bost.)

SOCIALA MEDDELANDEN

1956 · Nr 2

Åldringsvården

Betänkande av 1952 års åldringsvårdsutredning

1952 års åldringsvårdsutredning[1] har den 4 januari 1956 avgett sitt betänkande om åldringsvården (SOU 1956: 1).

Direktiven för utredningen, givna den 23 maj 1952 och den 24 september 1954, angav att uppgiften i första hand var att sammanställa en översikt över vårdfrågornas läge, granska ändamålsenligheten av gällande bestämmelser och tillämpade riktlinjer samt föreslå påkallade förbättringar; särskild uppmärksamhet skulle därjämte enligt 1954 års direktiv ägnas rekryteringen och utbildningen av personal vid ålderdomshemmen. Som ett av utredningens huvudproblem framhölls avvägningen mellan de olika vårdformerna för åldringar. Frågorna om samordning av samhällets olika åtgärder inom åldringsvården samt behovet av forskning rörande sjukdomar på ålderdomen skulle undersökas.

Den ledande principen för utredningens arbete redovisas i korthet så i betänkandet, att åtgärderna inom åldringsvården i första hand och i största möjliga utsträckning måste inriktas på att med alla medel hjälpa de gamla att utan alltför stora personliga påfrestningar få leva ett oberoende liv så länge som möjligt i sina hem. Utredningen har därjämte i sitt arbete låtit samtidens aktuella problem vara närmast vägledande med full insikt om att såväl metoderna som åtgärdernas utformning inom åldringsvården måste noga följas för att vid inträffande förändringar i samhällsförhållandena på nytt övervägas och vid behov ändras.

Den anda, i vilken de olika praktiska problemen behandlas i betänkandet, vittnar om att utredningen sökt främja en mera social syn än hittills på gamla människors ställning i samhället. Den psykologiska sidan av åldringsvården har på så sätt genomgående beaktats i betänkandet.

Det sakliga underlaget för utredningens överväganden och förslag består i väsentliga delar av resultatet av en mångsidig intervjuundersökning i febru-

[1] Utredningens ledamöter har varit riksdagsledamöterna Thure Andersson, tillika ordförande, Lars Eliasson, fru Elsa Ewerlöf, Edvin Jacobsson och fru Tekla Torbrink samt direktören Sixten Larsson och byråchefen Ali Berggren. Såsom experter har tjänstgjort rektorn fru Greta Hamrin, fattigvårdsdirektören Helge Dahlström samt överläkarna Sten Eckerström och Hakon Sjögren. Sekreterare har varit länsassessorn, numera ombudsmannen Axel Rönquist.

ari 1954, verkställd av statistiska centralbyråns utredningsinstitut och nu tryckt i sin helhet såsom bilaga till betänkandet.[1] Därjämte ingår som bilagor dels en redogörelse för pensionärsbostäderna och deras hyresgäster den 1 februari 1954, dels en redogörelse för ålderdomshemmen i mars 1955 och dels en p. m. angående ålderdomshemmens driftkostnader år 1953, de båda sistnämnda utarbetade av aktuarien Th. Grönqvist i socialstyrelsen. Otryckta promemorior och studieresor har även tjänat som ledning för utredningens arbete.

I **betänkandet** redovisas de huvuddrag i befolkningsutvecklingen och de övriga faktorer, som har inflytande på åldringsvårdens problem. Särskild vikt läggs på de olika huvudformer av stöd, hjälp och vård åt gamla, som är av ekonomisk, social och psykologisk betydelse. Sålunda behandlas bl. a. ålderspensionen och de kommunala bostadstilläggen, bostads- och hemhjälpsfrågorna samt åldringssjukvården och omvårdnaden på ålderdomshem. Uppmärksamheten riktas även på sysselsättningens betydelse. Vidare framhålls vikten av organisatorisk samordning av de olika uppgifterna inom åldringsvården i vidaste mening både på det kommunala planet och på de statliga ämbetsverkens nivå. Slutligen utvecklas angelägenheten av effektiva resurser för vetenskaplig forskning på gerontologins båda huvudsektorer, den biologiska-medicinska och den sociala-psykologiska.

Huvudpunkterna i betänkandet är följande, refererade huvudsakligen i anslutning till den publicerade sammanfattningen.

Bostadsförsörjningen intar enligt utredningens mening en nyckelställning inom åldringsvården. Ju fler åldringar, som bor i en ur standardsynpunkt fullvärdig bostad, desto mindre blir trycket på den slutna vårdens resurser. Att främja utvecklingen av en sådan bostadsstandard måste vara angeläget ur såväl humanitära som samhällsekonomiska synpunkter.

Ett stort antal av de bostäder som bebos av åldringar, är i ett mycket bristfälligt skick. Bostädernas dåliga beskaffenhet gör att behov av sluten vård uppstår i större omfattning än som är betingat av direkta vårdbehov. Under sådana förhållanden ter det sig naturligt, att man i första hand inriktar sig på en förbättring av det befintliga bostadsbeståndet. Utredningen understryker på grund härav *bostadsförbättringsverksamhetens* stora betydelse ur såväl åldringarnas egen som ur samhällets synpunkt.

Den för åldringarnas del vanligaste formen av statsstöd för bostadsförbättringar utgörs av räntefritt stående lån, som avskrivs under loppet av tio år och därför har karaktären av bidrag. Då åldringar som regel är särskilt obenägna att dra på sig nya skulder och benämningen »lån» därför sannolikt ur psykologisk synpunkt utgör ett visst hinder, framhåller utredningen angelägenheten av att statsstödets karaktär av bidrag uttryckligen betonas, då fråga uppkommer om förbättring av bostaden åt äldre personer.

[1] En redogörelse för undersökningen har lämnats i Soc. Medd. 1954: 12, sid. 727: *Rolf Frankenberg*, Ålderspensionärernas levnadsförhållanden.

Många åldringsbostäder är i ett mycket bristfälligt skick

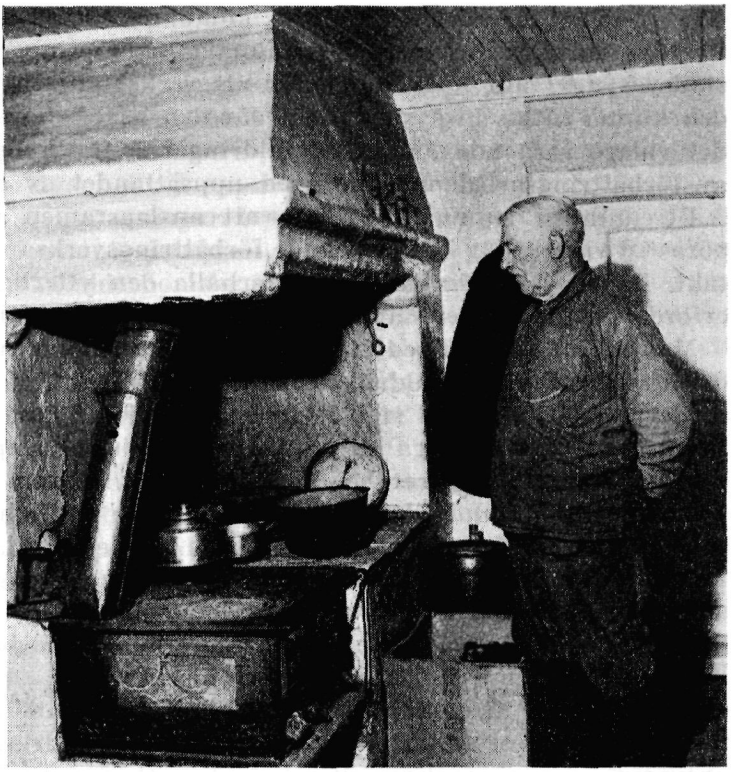

Foto: Karl Hernried

Det är enligt utredningens mening viktigt att en bostadsförbättring sätts in på ett tidigt stadium, innan vederbörande uppnått alltför hög ålder. Av olika skäl går det lättare att genomföra en bostadsförbättring, åtminstone av större omfattning, när vederbörande är i 60—65-årsåldern och i allmänhet utan större svårighet kan göra en insats genom eget arbete än när det är fråga om personer i högre ålder. För att underlätta en inriktning mot ett sådant tidigare insättande av bostadsförbättringar för de bostäder som lämpligen bör upprustas föreslår utredningen, att i bostadsstyrelsens tilllämpningsföreskrifter för behovsprövningen i samband med förbättringslånestöd intas anvisningar om en allmänt generösare behovsprövning i de här åsyftade fallen.

Den försöksverksamhet beträffande upprustning med förbättringslånestöd av hus med mer än två lägenheter, som kom till stånd genom statsmakternas beslut år 1954, bör fortsätta efter i huvudsak samma riktlinjer som de nu gällande.

I vissa kommuner har man sedan lång tid tillbaka anslagit särskilda medel för att bedriva bostadsförbättringsverksamhet. Detta har visat sig ha en starkt stimulerande effekt. Även den kommunalekonomiska betydelsen av åtgärder som syftar till att genom bättre bostäder minska behovet av kollektiv vård i kommunal regi, ålderdomshemsvård, ligger i så öppen

dag att det finns all anledning för kommunerna att medverka till en effektivering av verksamheten. Kommunala inventeringar av åldringarnas bostäder synes vara nödvändiga för att verksamheten helt skall slå igenom och kunna sättas in systematiskt där den bäst behövs. I flertalet fall torde det vidare vara nödvändigt, att åldringarna får hjälp med projekteringen av förbättringsarbetena samt med uppsättandet av ansökningshandlingar.

Utredningen framhåller vidare att anslagsramen för statsstödet måste göras så vid att här ifrågavarande förbättringsverksamhet kan fortgå i ökad takt. Länsbostadsnämnderna bör erhålla den ytterligare personal, som är erforderlig för att verksamheten skall kunna intensifieras.

Man måste enligt utredningens mening även söka andra vägar för att underlätta lösningen av åldringarnas bostadsfråga. Hyrorna för de nybyggda, moderna och lättskötta smålägenheterna i den öppna hyresmarknaden har i stort sett varit så höga att de näppeligen kunnat inpassas i en ålderspensionärs vanligen mycket begränsade budget. Genom de från och med år 1954 införda *kommunala bostadstilläggen* har möjligheter skapats att i hög grad undanröja denna spärr. Grunderna för dessa tillägg har dock i många fall inte utformats på ett sådant sätt att åldringarna kan erhålla tillräckligt stöd för att kunna konkurrera om de moderna lägenheterna. Utredningen framhåller därför betydelsen av att de kommunala bostadstilläggen i möjligaste mån anknyts till bostadskostnaderna.

Det är enligt utredningens mening uppenbart, att möjligheter måste finnas att stimulera tillkomsten av speciellt för åldringar avsedda bostäder, antingen i pensionärshem eller i vanliga flerfamiljshus. Kommunerna bör liksom hittills sörja för utvecklingen av dessa bostadsformer och erhålla statsbidrag för ändamålet.

Utredningen framhåller att erfarenheterna i fråga om särskilda *pensionärsbostäder* ger vid handen, att det inte kan ges ett entydigt svar på frågan om företräde för kategorihus av typen de nuvarande pensionärshemmen eller för pensionärslägenheter i vanliga hyreshus. Båda formerna synes ha sitt berättigande. De lokala förhållandena och önskemålen bör i det aktuella fallet få avgöra vilken form, som skall väljas. En väsentlig fördel med pensionärshemmen är, att ett sammanförande av åldringar i sådana hus underlättar möjligheterna att effektivt utnyttja serviceanordningar av olika slag för åldringar, främst hemhjälp.

Utredningen föreslår att *statsbidraget till anordnande av pensionärshem* bibehålls i form av engångsbidrag. Bidraget differentieras för närvarande med hänsyn till den kommunala utdebiteringen. Enligt utredningens förslag skall det graderas efter skatteunderlaget i vederbörande kommun, dvs. antalet skattekronor per invånare.

Utredningen föreslår vidare att den nuvarande försöksverksamheten med *statsbidrag till pensionärslägenheter i vanliga flerfamiljshus* ges en fastare utformning med liksom hittills nära anknytning till statsstödet till pensionärshemmen. Bidraget skall utgå i form av engångsbidrag och samma bidragsskala tillämpas som i fråga om pensionärshemmen. Bidragets till-

lämpningsområde föreslås utvidgat till lägenheter även i kooperativt organiserade bostadsföretag. Då vederbörande kommun genom något av sina organ bör förfoga över de lägenheter, som kommer i fråga för statsbidrag, skall bidraget utgå till kommunen. Med hänsyn till bidragets huvudsakliga syfte att stimulera tillkomsten av ytterligare pensionärslägenheter skall bidragsgivningen endast avse lägenheter i nyproducerade fastigheter.

I fråga om *kollektiva anordningar i pensionärshemmen* påpekar utredningen, att man med pensionärshemmen velat skapa något som i väsentliga avseenden skiljer sig från ålderdomshemmen. Pensionärshemmen måste betraktas som ett led i strävandena att få fram lämpliga bostäder åt äldre personer, som i huvudsak själva kan klara sitt hushåll. Det är angeläget att pensionärshemmen inte förlorar sin *karaktär av privatbostäder*. Åtgärder som syftar till mera omfattande tillsyn och omvårdnad av en del av hyresgästerna i ett pensionärshem leder lätt till en ur olika synpunkter mindre lyckad kombination av pensionärshem och ålderdomshem. Utredningen anser sålunda, att gränsen mot ålderdomshemmen för de ständigt vårdbehövande åldringarna inte bör utsuddas genom fasta kollektiva bostadskomplement. Vissa åtgärder synes emellertid kunna vidtas utan att pensionärs-

Nockebyhov pensionärshem Foto: Karl Hernried

Det är önskvärt att pensionärshemmen har karaktär av privatbostäder

hemmens prägel av bostadshus därför behöver äventyras. Utredningen syftar då närmast på hemhjälpsverksamheten för gamla. Kommunerna bör med hänsyn till de växlande förutsättningarna och behoven lämnas största möjliga frihet vid utformningen av pensionärshemmen och anordningarna för dessas hyresgäster.

Öppen åldringsvård. Många åldringar har — även om deras ekonomi är relativt tryggad och bostadsfrågan nöjaktigt ordnad — betydande svårigheter att själva på ett tillfredsställande sätt reda sig. Olika former av öppen åldringsvård är därför nödvändiga för att hjälpa de gamla i deras bemödanden att vara kvar i sina hem. Hjälp med matlagning, uppköp, städning m. m. förekommer redan på några håll. Andra former av öppna hjälpåtgärder såsom distribution av färdiglagad mat, tvättservice, fotvård m. m. har organiserats i begränsad utsträckning.

Den statsunderstödda sociala hemhjälpsverksamheten spelar en inte oväsentlig roll då det gäller att tillgodose behovet av hjälp åt åldringar i deras hem, men dess möjligheter härvidlag är dock begränsade med hänsyn till verksamhetens huvudsyfte att tillgodose barnfamiljernas hjälpbehov. Man kan därför enligt utredningens mening knappast för den öppna åldringsvårdens del räkna med den statsunderstödda sociala hemhjälpsverksamheten i nämnvärt större utsträckning än för närvarande, särskilt inte då det gäller kontinuerligt hjälpbehov under längre tidsperioder. Det måste därför te sig utomordentligt angeläget att ytterligare utveckla den särskilda hemhjälpsverksamhet för gamla som på sina håll växt fram vid sidan av den statsunderstödda verksamheten.

Erfarenheterna av *hemhjälpsverksamheten för gamla* är mycket goda. Verksamheten har i hög grad underlättat för åldringarna att längre och under gynnsammare omständigheter än tidigare stanna kvar i sina hem. Behovet av anstaltsvård har många gånger bortfallit eller kunnat uppskjutas genom hemhjälpen. Många fall av fullständig social isolering från omvärlden har också brutits genom regelbunden hemhjälp hos de gamla.

Förutsättningarna för denna form av öppen åldringsvård växlar givetvis kommunerna emellan. Verksamheten kan lättast organiseras i städer och övriga tätorter under det att på landsbygden i många fall svårigheter föreligger, främst genom brist på lämplig arbetskraft och genom långa avstånd. Exempel från åtskilliga landskommuner visar dock att dessa svårigheter kunnat övervinnas. Främst humanitära men även kommunalekonomiska skäl talar för att man ute i kommunerna mera allmänt bör pröva förutsättningarna för att på ifrågavarande sätt bereda de gamla hjälp och tillsyn i deras hem.

Enligt utredningens mening bör den särskilda hemhjälpsverksamheten för gamla vara en primärkommunal angelägenhet och kommunerna ha full frihet att organisera verksamheten efter eget val. Med hänsyn till dess betydelse för möjligheterna att hjälpa åldringarna att leva kvar i sina hem och att därigenom minska trycket på den slutna vården, ligger det när-

mast till hands att det kommunala organ, som skall svara för ålderdomshemmen, enligt utredningens förslag den blivande *socialnämnden*, även har ledningen av den speciella hemhjälpen för gamla.

I åtskilliga kommuner bedrivs hemhjälp för gamla uteslutande av enskilda sammanslutningar. I allmänhet får dessa bidrag av kommunala medel och ofta torde det även förekomma ett organisatoriskt samarbete med socialnämnder, hemhjälpsnämnder och arbetsförmedlingsorgan. Utredningen betonar vikten av ett intimt sådant samarbete. Det bör ankomma på socialnämnden att ta initiativ till och att svara för att ett sådant samarbete upprätthålls. Med hänsyn till den betydelse verksamheten har även ur kommunalekonomisk synpunkt, bör det vara angeläget för kommunerna att ge ifrågavarande organisationer erforderligt ekonomiskt stöd, där det inte anses lämpligare att överföra den egentliga ledningen och ansvaret för verksamheten i kommunal regi.

Hemhjälpsverksamheten måste anses vara den primära hjälpformen, utan vilken syftet med de öppna vårdformerna inte kan helt uppnås. Andra servicebetonade åtgärder måste ehuru i och för sig betydelsefulla dock närmast betraktas som komplement till hemhjälpsverksamheten. Utredningen framhåller därför, att initiativ, som syftar till att i någon form bereda de gamla hjälp i deras hem, bör hälsas med tillfredsställelse och ges erforderligt kommunalt stöd.

Sysselsättning och aktivitet. Med hänvisning till att Kungl. Maj:t den 17 juni 1955 uppdragit åt arbetsmarknadsstyrelsen att beakta frågan om sysselsättning av äldre personer och med betonande av frågans betydelse samt angelägenheten av forskning på området, har utredningen begränsat sin behandling av denna fråga till i huvudsak följande synpunkter.

Det är betydelsefullt att den äldre arbetskraften bereds möjligheter att fortsätta i arbetslivet så länge viljan och förmågan därtill finns. Även om åldringarnas arbetskraft i rätt betydande utsträckning redan tillvaratas, synes det önskvärt, att åtgärder vidtas för att bereda åldringarna *ökade möjligheter att kvarstanna i yrkesarbete.* Ur samhällsekonomisk synpunkt skulle det otvivelaktigt vara till fördel om åldringarna bättre utnyttjades i produktionslivet, men främst får likväl åtgärder i antydd riktning anses motiverade av medicinska och sociala skäl. Det är en påtaglig fördel att den som vill och kan, får fortsätta att arbeta.

Konkreta åtgärder på ifrågavarande område måste grundas på kännedom om hur stor förmågan att fortsätta yrkesarbetet och viljan att göra det är bland äldre människor. Kunskaperna härvidlag är ännu bristfälliga. De många faktorer, som påverkar frågan om på vilket sätt den äldre arbetskraften inom produktionen bäst skall kunna utnyttjas inom ramen för individens förmåga, är inte heller hittills tillfredsställande klarlagda. Utredningen framhåller därför angelägenheten av att kunskaperna på detta område vidgas genom *forskning.*

Ur åldringsvårdens synpunkt får sysselsättningsfrågan enligt utredningens

mening särskild betydelse då det gäller de åldringar, som av olika omständigheter inte är i tillfälle att ägna sig åt yrkesarbete. Dessa åldringar saknar många av de kontaktmöjligheter, som yrkesarbetet ger, och har därför ofta kommit att leva mer eller mindre isolerat. Behovet av *åtgärder för att allmänt motverka sysslolöshet och isolering* framstår därför klart och på sina håll har sådana åtgärder redan vidtagits i viss omfattning. Det är angeläget att kommunerna uppmuntrar och ekonomiskt stöder de initiativ, som tas till åtgärder för åldringarnas sysselsättning. Den kommunala medverkan synes särskilt böra inriktas på att söka avhjälpa de svårigheter i fråga om anskaffande av lämpliga lokaler, som i många fall visat sig vara en hämmande faktor. Genom ett ökat stöd från samhällets sida kan den isolering och passivitet, som ofta påtvingas gamla människor, i avsevärd grad brytas till förmån för ett aktivare liv.

Åldringssjukvård. De högre åldersgruppernas starka tillväxt medför ett allt större sjukvårdsbehov, som under de närmaste årtiondena kommer att göra sig mycket kännbart i synnerhet inom sjukhusvården. En allt större del av sjukhusplatserna inom såväl kroppssjukvården som mentalsjukvården kommer att beläggas av åldringar. Den slutna vården av långvarigt — kroniskt — kroppssjuka, som till huvudsaklig del består av åldringar, befinner sig redan nu i ett påtagligt bristläge.

Liksom man på det sociala området sökt bygga ut en öppen serviceorganisation för åldringarna, har under senare år olika åtgärder försökts för att bereda dem *sjukvård i hemmet.* Utredningen framhåller att en väl utvecklad organisation för öppen sjukvård är en viktig länk även inom åldringsvården. På sociala indikationer varken kan eller bör åldringarna i så stor utsträckning som hittills omhändertas och kvarbli inom den slutna vården. Av särskild vikt att observera är, att utredningen betonar att hemsjukvården åt åldringar inte får avse att ersätta sjukhusvård, där sådan är medicinskt betingad. Jämsides med åtgärder för en öppen åldringssjukvård bör därför skapas ökade resurser för genomförandet av en *rationellt organiserad sluten åldringssjukvård,* där målsättningen bör vara att klassificera sjukdomarna och den speciella arten av vårdbehovet samt skapa möjligheter för en aktiv medicinsk behandling och rehabilitering. Om resurser kan sättas in för en aktiv åldringssjukvård efter de angivna principerna, har man enligt utredningens mening anledning att vänta sig en reducering av antalet sjuka och sängliggande åldringar, som nu i stor utsträckning belägger sjukvårdsanstalter och delvis också ålderdomshem. En sådan avlastning av anstaltsvården framstår som synnerligen betydelsefull ur såväl den enskildes som samhällets synpunkt.

Vad beträffar *mentalsjukhusen* anser utredningen, att det föreligger ett trängande behov av särskilda geriatriska[1] avdelningar för att den stora grup-

[1] *Geriatrik* = den del av läkekonsten, som särskilt omfattar sjukdomar under ålderdomen.
Gerontologi = den vetenskapliga forskningen om åldrandet och ålderdomen samt dess individuella och sociala yttringar.

pen åldringar skall få bättre möjligheter till en aktiv läkarvård i anslutning till den moderna geriatriska forskningens erfarenheter på detta område.

Vad angår *kroppssjukhusen* är det enligt utredningens mening ställt utom tvivel att det för forskningen och för läkarutbildningen är nödvändigt, att särskilda geriatriska avdelningar anordnas vid undervisningssjukhusen. Även inom de större städernas sjukhusorganisation synes geriatriken böra tillgodoses genom specialavdelningar eller specialkliniker.

Vid varje centrallasarett bör finnas en geriatrisk avdelning för långvarigt kroppssjuka. Utredningen anser att *beteckningarna »kroniskt» sjuk och »kroniker»* i samband med vården av långvarigt kroppssjuka är mogna för avskrivning. Den geriatriska avdelningen bör stå under ledning av en lasarettsläkare och ha tillgång till ett modernt lasaretts alla resurser för diagnostik, behandling och rehabilitering. Den slutna sjukvården för långvarigt kroppssjuka måste emellertid kompletteras med perifera sjukhem för sådana vårdfall, som inte kräver den lasarettsanslutna avdelningens större diagnostiska och terapeutiska resurser men som dock fordrar en mera kvalificerad medicinsk vård än den som kan lämnas genom hemsjukvård eller på ålderdomshemmen.

Den lasarettsanslutna geriatriska avdelningen bör vara *förmedlingscentral* för vården av långvarigt kroppssjuka inom sjukvårdsområdet. Dess uppgift bör i detta avseende vara att differentiera och avväga intagningen av de sjuka med hänsyn till vårdbehovet och platstillgången inom området. Ett intimt *samarbete* måste härvid äga rum med den öppna sjukvården och den sociala åldringsvården.

Då det gäller kroppssjukhusen på landstingsplanet, närmast då centrallasaretten, är det enligt utredningens mening tveksamt om särskilda geriatriska avdelningar för åldringar med akuta sjukdomar skall vara nödvändiga annat än i viss begränsad omfattning. Det synes vara skäl att avvakta erfarenheterna från de geriatriska avdelningarna vid undervisningssjukhusen och från de större städernas specialavdelningar och specialkliniker, innan man definitivt tar ställning till frågan om anordnande vid centrallasaretten av geriatriska avdelningar för åldringar med akuta sjukdomstillstånd.

Utredningen framhåller att en geriatriskt inriktad sjukvårdsorganisation förutsätter, att *läkarutbildningen* kompletteras med utbildning i detta ämne. Utredningen föreslår att frågan om det utrymme, som kan beredas ämnet, blir föremål för snar omprövning.

Vård på ålderdomshem. För ålderdomshemsvårdens del kommer enligt utredningen en intensifiering av samhällets bistånd och åtgärder i olika former — bostadsförbättringar, hemhjälp m. m. — med all sannolikhet att leda till att de åldringar, som framdeles måste omhändertas för vård på ålderdomshem, kommer att befinna sig i skröpligare tillstånd. Man torde kunna räkna med att sådana vårdfall blir allt vanligare, där ålderdomsskröplighet och sjukdom så nära sammanflätats med varandra att det är svårt att skilja dem åt.

Ålderdomshemmen är inte avsedda för åldringar som behöver sjukhusvård, *de är inte sjukvårdsanstalter,* men detta betyder inte att ålderdomshemmen är befriade från sjukvårdsuppgifter. Ålderdomshemmen skall inte lämna aktiv sjukvård men måste vara beredda att lämna åtminstone sådan sjukvård som kan betecknas som god hemsjukvård. Utredningen erinrar härvidlag om svårigheterna att få en praktiskt godtagbar gränsdragning mellan de långvarigt sjuka åldringarna och de åldringar som är så skröpliga att de behöver ålderdomshemsvård. Man får med hänsyn härtill räkna med, att ålderdomshemmen behövs för att ta emot en del av dessa gränsfall, särskilt de fall där vårdbehovet främst hänför sig till personlig omvårdnad och tillsyn.

Utredningen framhåller att det är utomordentligt angeläget att en ändring snarast åvägabringas av *den orealistiska underdimensioneringen av utbyggnaden av sjukvårdsanstalter* för långvarigt sjuka i jämförelse med utbyggnaden av ålderdomshem. Såväl den konstaterade platsbristen på ifrågavarande sjukvårdsanstalter som den av humanitära och sociala skäl ojämförligt högre angelägenhetsgraden i fråga om hithörande sjukvårdsbehov talar för att en kraftig ökning av sjukvårdsanstalternas utbyggnad utan dröjsmål kommer till stånd. Alldeles speciellt gäller detta vårdresurserna för de sinnesabnorma, som ännu i många fall utgör ett störande inslag på ålderdomshemmen.

Så länge eftersläpningen av resurserna inom sjukhusvården består synes det emellertid ofrånkomligt, att ålderdomshemmen måste vara beredda att åtminstone tillfälligt ta emot sjuka åldringar, som på grund av platsbrist inte kan få vård på sjukvårdsanstalt.

Angelägenheten understryks av att ålderdomshemsplatserna förbehålls de *verkligt vårdbehövande.* På ålderdomshemmen bör i princip inte tas emot andra åldringar än de som efter särskild prövning av vårdbehovets art och dess angelägenhetsgrad verkligen befinns vara i behov av ständig omvårdnad och tillsyn. Det borde sålunda inte ifrågakomma att varje åldring som så önskar skall kunna inackordera sig på ålderdomshemmet eller att ålderdomshemmen skall vara inackorderingshem för personer, som inte behöver ständig tillsyn och vård. Emellertid medger utredningen, att det med hänsyn till de växlande förutsättningarna i olika delar av vårt land att uppbygga en betryggande öppen åldringsvård dock inte torde kunna undvikas att åldringar även framdeles i viss utsträckning måste tas emot på ålderdomshem av huvudsakligen sociala skäl, utan att utpräglat vårdbehov föreligger. Principiellt sett bör emellertid gamla människor utan behov av ständig omvårdnad och tillsyn på allt sätt förhjälpas att så länge som möjligt få bo kvar i sina hem.

Utredningen föreslår, att bestämmelserna om ålderdomshem utbryts ur socialhjälpslagen och sammanförs i en *särskild lag.* Ålderdomshemmen skall dock stå *under socialnämndens förvaltning.*

I fråga om ålderdomshemmens utformning och allmänna standard framhåller utredningen att särskild hänsyn måste tas till de *växlande förutsätt-*

ningarna och behoven i olika kommuner. Ett strikt följande av allmänna normer, som närmast får betraktas som råd och anvisningar, bör sålunda inte få uppställas som villkor för godkännande av plan för ett ålderdomshem.

Frågan om ålderdomshemmens *storlek* är avhängig av frågan om beräkningen av behovet av *ålderdomshemsplatser.* Ålderdomshemsvården är en primärkommunal uppgift. Behovet och omfattningen av åtgärder för de gamlas stöd och hjälp i den ena eller andra formen växlar starkt kommunerna emellan och är inte heller något för framtiden konstant. Det är därför enligt utredningens mening angeläget, att behovet av ålderdomshemsplatser bedöms från fall till fall, inte endast på grundval av befolkningsprognoser utan även och främst med tanke på vad ökade åtgärder för t. ex. bostadsförbättringar, pensionärsbostäder och hemtjänst i olika former kan betyda för att minska eller i vart fall fördröja behovet av ålderdomshemsvård. Å andra sidan spelar även den slutna åldringssjukvårdens resurser inom det aktuella området en avgörande roll vid bedömningen av omfattningen och arten av vårdbehovet på ålderdomshem. Med hänsyn till den pågående intensifieringen av åtgärder för såväl öppen åldringsvård som för utbyggnad av sjukhusvården synes en viss försiktighet vara att rekommendera vid bedömningen av platsbehovet på ålderdomshem. Utredningen framhåller, att den i samband med 1947 års principbeslut om ålderdomshemsvården angivna relationen 10 ålderdomshemsplatser per 1 000 invånare endast är att betrakta som en vid den tidpunkten aktuell utgångspunkt för beräkning av behovet i stort och inte som en för varje enskild kommun gällande norm. Tillämpad som tumregel i enskilda fall var denna relation enligt utredningens mening i vidaste laget redan från början och den torde under de senaste åren ha föranlett en överdimensionering av vissa ålderdomshem. Om en motsvarande tumregel nu skulle uppställas, skulle den med hänsyn till den väntade utvecklingen i enskilda kommuner i fråga om bostadsförsörjningen samt inom den öppna åldringsvården och åldringssjukvården bli avsevärt snävare. Utredningen avstår emellertid från en precisering härvidlag, eftersom sådana regler erfarenhetsmässigt leder till en inte önskvärd schematisering.

Ur vård- och driftsekonomiska synpunkter synes det utredningen, som om 30—50 platser vore en lämplig ålderdomshemsstorlek. I ett ålderdomshem med mindre än 20—25 platser kommer det enligt utredningens mening att bli allt svårare att inom en rimlig kostnadsram ge en fullgod vård. Inte desto mindre är det realistiskt att räkna med att det även i fortsättningen skall finnas ett inte obetydligt antal ur angivna synpunkter allför små ålderdomshem. Åtskilliga av de många nuvarande småhemmen kommer att få fylla sin funktion under en tämligen lång övergångstid. Därtill kommer att om varje kommun i fortsättningen på egen hand skall lösa sin ålderdomshemsfråga ett betydande antal alltför små hem kan väntas komma till stånd. En kommun skall givetvis inte stimuleras att bygga mer än vad som svarar mot det verkliga behovet endast för att komma upp i en ur andra synpunkter

lämpligare hemstorlek. En ur vård- och driftkostnadssynpunkt rationell utbyggnad av ålderdomshemsvården förutsätter därför ofta samarbete över kommungränserna.

I fråga om de olika *rumskategorierna* i ålderdomshemmen och rumskategoriernas inbördes avvägning framhåller utredningen, att *enkelrummen visat sig vara synnerligen uppskattade*. Utredningen ifrågasätter därför inte att riktlinjerna i 1947 års principbeslut frångås. Dessa innebär att minst hälften av platsantalet bör vara förlagt till enkelrum. Den pensionär, som önskar bo i enkelrum och som där kan få sitt vårdbehov tillgodosett utan alltför stora anspråk på personal och övriga vårdresurser, bör få det. Men om, såsom utredningen förmodar, ålderdomshemmen beläggs med ett skröpligare klientel, som kräver en mera kvalificerad omvårdnad och tillsyn, kan det bli svårt att ge en tillfredsställande vård på ett hem med nästan uteslutande enkelrum. Enkelrummet blir då inte utan vidare ett kriterium på att hemmet kan bereda en god vård, att det är av hög standard.

Tvåpersonsrummen synes i sin traditionella utformning inte ha någon större uppgift att fylla i ålderdomshemmen och bör därför inrättas endast i begränsad omfattning. En annan och för ålderdomshemmen väsentlig funktion har däremot sådana tvåpersonsrum att fylla, som tillsammans med ett eller flera andra dylika rum ingår i en särskild sjukavdelning och som är anordnade för personer i behov av mera kvalificerad omvårdnad och tillsyn.

Enkelrummen på ålderdomshemmen har visat sig mycket uppskattade likaså möjligheten att delvis möblera med egna möbler

Fristads ålderdomshem, Spånga Foto: Karl Hernried

För de större ålderdomshemmen kan det visa sig ändamålsenligt ur vårdsynpunkt att anordna sjukrum även i form av fyrapersonsrum.

Beträffande *ålderdomshemmens personal* framhåller utredningen att personalorganisationen vid ålderdomshemmen bör vara sådan att den garanterar såväl betryggande vård åt de gamla som goda arbetsförhållanden för de olika personalkategorierna. En av utredningen verkställd undersökning om förhållandena vid ålderdomshemmen visar emellertid att personalorganisationen vid åtskilliga hem inte till fullo kan anses motsvara dessa fordringar. Svagheterna i personalorganisationen gör sig av naturliga skäl mest gällande i fråga om de små hemmen med upp till 20 platser, som den 1 mars 1955 utgjorde 65 % av samtliga ålderdomshem. Det synes nödvändigt att hemmens styrelser genom olika åtgärder söker underlätta föreståndarinnornas arbete vid dessa små hem och därigenom höja standarden på vården.

Biträdande föreståndarinna bör enligt socialstyrelsens uppfattning anställas vid ålderdomshem med omkring 40 platser och mer. Utredningen anser att man i nuvarande utvecklingsskede inom åldringsvården bör vara försiktig med att anknyta dylika rekommendationer till en viss platsstorlek. Man torde dock böra vara beredd på att det kan komma att visa sig nödvändigt att anställa biträdande föreståndarinna vid ålderdomshem, som är av mindre storleksordning än den angivna. Enligt utredningens mening medför en sådan förstärkning av den kvalificerade personalen framför allt ökad garanti för att en betryggande vård lämnas på hemmet.

Den av utredningen förmodade utvecklingen med ett allt skröpligare klientel på ålderdomshemmen kommer med all sannolikhet att efter hand medföra ökat *personalbehov* för vårduppgifterna. De i allt större utsträckning förekommande enkelrummen kräver också större personalinsatser för att vårdtagarna skall kunna få den personliga omvårdnad och tillsyn samt sysselsättning som är nödvändig. Dessa förhållanden måste iakttas vid uppgörande och revidering av personalstater för hemmen.

Som ytterligare garanti för betryggande vård på ålderdomshemmen måste krävas att personalen, särskilt den ledande vårdpersonalen, har tillräckliga *kunskaper och färdigheter* för sina uppgifter. Härmed kommer utredningen in på frågan om personalens rekrytering och utbildning, speciellt då det gäller föreståndarinnor och biträdande föreståndarinnor.

Det framstår för utredningen som ett självklart krav att hemmen bör föreslås av personer, som erhållit *specialutbildning* för ändamålet. Det är också uppenbart att denna specialutbildning i hög grad måste inriktas på att bibringa vederbörande kunskaper och färdigheter i *sjukvård*. Utredningen anser, att man genom vidgade utbildningsmöjligheter samt goda arbetsförhållanden bör kunna utan formellt kompetenskrav nå samma mål som ett sådant krav syftar till, nämligen ökad tillströmning till yrket av lämpliga och kompetenta personer.

En viss omläggning föreslås av svenska socialvårdsförbundets *utbildningsplan* för ålderdomshemsföreståndarinnor. Omläggningen syftar främst till att bereda större plats för undervisning och praktik i sjukvård. Med hän-

syn till att vården på ålderdomshemmen i hög grad har och i än högre grad kan väntas få sjukvårdskaraktär, anser utredningen att det är ett synnerligen angeläget önskemål att öka rekryteringen av föreståndarinnor från sjuksköterskekåren. En utbildningslinje med *sjuksköterskeexamen som grundval* och med påbyggnad främst för husmorsuppgifterna skulle enligt utredningens mening i hög grad svara mot önskemålen om ökade sjukvårdskunskaper hos den ledande vårdpersonalen.

Enligt utredningens mening bör svenska socialvårdsförbundet även i fortsättningen vara huvudman för utbildningen av ålderdomshemsföreståndarinnor.

Det är angeläget att de föreståndarinnor, som saknar specialutbildning för yrket, bereds tillfälle att få åtminstone en kortare tids teoretisk undervisning. Utredningen rekommenderar därför anordnande av *fortbildningskurser* för dessa föreståndarinnor. Med hänsyn till utvecklingen på området bör sådana kurser även förekomma för redan utbildade föreståndarinnor. Fortbildningsverksamheten synes lämpligen böra handhas av socialvårdsförbundet. Då kommunerna förutsätts betala full lön till kursdeltagarna under tiden för kursen samt ersättning för deltagarnas resor till och från kursplatsen, är det enligt utredningens mening skäligt att de egentliga kurskostnaderna bestrids med statsmedel.

Utredningen framhåller att det för verksamheten vid ålderdomshemmen självfallet är av vikt att inte endast den ledande vårdpersonalen utan även övrig personal är lämplig och kunnig. Det bör enligt utredningens mening vara en angelägen uppgift för länens socialvårdsförbund att ta initiativ till *kurser för biträdespersonal* vid ålderdomshemmen.

Till omvårdnaden på ett ålderdomshem måste höra att vårdtagarna får hjälp med lämplig sysselsättning. Utredningen rekommenderar vissa åtgärder i syfte att stimulera *ökad sysselsättning för vårdtagarna.*

I fråga om *tillsynen över verksamheten vid ålderdomshemmen* anser utredningen att den statliga tillsynen även framdeles bör utövas av *länsstyrelserna* med biträde av *socialvårdskonsulenterna.* Omfattningen och mångfalden av de arbetsuppgifter, som åvilar länsstyrelserna, torde mestadels lägga hinder i vägen för en fortlöpande tillsyn genom länsstyrelsernas egna tjänstemän. Enligt utredningens mening är det inte möjligt eller lämpligt med en utbyggnad av konsulentorganisationen i sådan omfattning att en fortlöpande tillsyn därigenom skall kunna komma till stånd. Utredningen framhåller att en sådan tillsyn för övrigt med hänsyn till vårdtagarnas hälsotillstånd främst måste inrikta sig på frågan huruvida de bereds en ur medicinsk synpunkt betryggande vård.

Utredningen finner visserligen att *läkarfrågan* vid ålderdomshemmen under de senaste åren ägnats allt större uppmärksamhet av hemmens styrelser, men förhållandena i detta avseende kan dock inte anses vara tillfredsställande. Utredningen anser det därför nödvändigt med föreskrift om skyldighet för ett ålderdomshems styrelse att överenskomma med läkare om regelbundna besök på ålderdomshemmet.

Utredningen utgår ifrån att *socialstyrelsen* som hittills skall vara det centralt rådgivande organet i fråga om verksamheten på ålderdomshemmen.

I de gällande bestämmelserna angående *statsbidrag* till anordnande av ålderdomshem föreslås ingen ändring. Bidrag bör liksom hittills endast kunna utgå då det gäller kommunala ålderdomshem.

Samordningsfrågor. På snart sagt varje område av åldringsvården framstår behov av samarbete och samordning mellan olika av åldringsvårdsfrågor berörda myndigheter och institutioner. Uppsplittringen av dessa frågors handläggning är särskilt stor på *det kommunala planet,* och behovet av samordning på området inom kommunerna är därför speciellt framträdande.

Då de åldringsvårdande åtgärderna inom en kommun i så hög grad som möjligt måste komplettera varandra, är det angeläget att *ett* organ inom kommunen har huvudansvaret för den nödvändiga samordningen av de olika åtgärderna och för initiativ till nya och vidgade åtgärder på området. Med den centrala ställning, som *socialnämnderna* kommer att få inom socialvården, är det enligt utredningens mening naturligt att ansvaret i angivna hänseenden skall vila på dessa nämnder.

Utredningen framhåller att ett organiserat samarbete mellan socialvårdsmyndigheterna och huvudmännen för den öppna och slutna sjukvården är en nödvändig förutsättning för ett rationellt och riktigt utnyttjande av de samlade vårdresurserna. På det kommunala planet bör socialnämnderna svara för initiativet till åtgärder i detta avseende. *Landstingens sjukvårdsstyrelser* och motsvarande organ i de icke landstingsanslutna städerna bör å sin sida medverka till att ett samarbete möjliggörs och underlättas.

Även inom *den centrala förvaltningen* finns ett visst behov av samordning på förevarande område. Framför allt när det gäller att centralt planera och praktiskt utforma samhälleliga stödåtgärder inom åldringsvården bör ett mer intimt samarbete än vad som för närvarande är fallet komma till stånd. Utredningen förutsätter att vederbörande centrala myndigheter görs uppmärksamma på vikten av samarbete i åldringsvårdsfrågor.

Åldersforskningen. En viktig förutsättning för att samhällets åldringsvårdande åtgärder skall få önskvärd effekt och ge bästa möjliga resultat är, att åtgärderna inom såväl sjukvård som socialvård baseras på verklighetstrogna grunder. De nuvarande svårigheterna att få en riktig avvägning mellan sjukvårdens och socialvårdens uppgifter inom åldringsvården beror till huvudsaklig del på att *kunskaperna om åldrandets processer och sjukdomar under ålderdomen* ännu är otillräckliga. Men dessa svårigheter bottnar också däri, att problemen på detta område inte blott är av medicinsk natur utan även har psykologisk och social innebörd. Samhällets åtgöranden måste därför, för att få en ändamålsenlig och effektiv inriktning och utformning, baseras på forskning på samtliga dessa områden. Det är enligt utredningens mening ett framträdande samhällsintresse att åldersforskningen, som hittills intagit en undanskymd ställning i vårt land, snabbt intensifieras och

får det ekonomiska stöd av statsmakterna, som dess betydelse för samhället motiverar.

Utredningen föreslår bl. a. att två forskningsläkartjänster inrättas, av vilka den ena bör tilldelas ämnesområdet somatisk geriatrik och den andra psykiatrisk geriatrik.

Anslaget till främjande av *medicinsk forskning* föreslås förstärkt med 500 000 kronor. Förstärkningsanslaget bör reserveras för bidrag till geriatrisk forskning och till kostnader förenade med den verksamhet, som skall bedrivas av de föreslagna forskningsläkarna. Även bidrag till genomförande av *socialmedicinska undersökningar* bör kunna lämnas från detta anslag.

Även på *det sociologiska området* är kunskaperna om åldrandet och dess yttringar ännu bristfälliga. Bl. a. bör vetenskapliga undersökningar komma till stånd av olika frågor, som har relationer till förhållanden på arbetsmarknaden, till pensionering, arbetsförmåga, omskolning, återinpassning i arbetslivet samt rehabilitering. Frågan om familjen och de gamla rymmer även faktorer värda en ingående sociologisk undersökning.

A. Berggren

Personalen på ålderdomshemmen

Av aktuarie *Thore Grönqvist*, socialstyrelsen

Socialstyrelsen har för 1952 års åldringsvårdsutredning utfört en statistisk undersökning av rikets ålderdomshem. Ur denna kommer här att lämnas några uppgifter om personalens storlek, om hur nattpassningen är ordnad samt om föreståndarinnornas och de biträdande föreståndarinnornas utbildning. Omsättningen av vårdtagare, antal kropps- och sinnessjuka på hemmen samt hur läkarbesöken är ordnade har redovisats i ett tidigare häfte av denna tidskrift (Soc. Medd. 1956: 1, sid. 8).

Antal personal. Enligt gällande personalstat fanns den 1 mars 1955 på ålderdomshemmen sammanlagt 8 875 heltidsanställda samt 1 105 deltidsanställda. Ett sammandrag av antalet anställda fördelade på landsbygd, köpingar samt städer av olika storlek redovisas i följande tablå.

	Antal anställda							
	på landsbygden		i köpingarna		i städer m. under 25 000 inv.		i städer m. 25 000 inv. och däröver	
	heltid	deltid	heltid	deltid	heltid	deltid	heltid	deltid
Sysslomän	22	44	2	3	6	37	18	28
Föreståndarinnor	1 102	—	88	—	122	—	72	—
Biträdande föreståndarinnor	35	—	7	—	29	—	23	—
Examinerade sjuksköterskor	13	5	—	1	32	4	206	15
Vårdbiträden	2 313	199	265	12	613	76	1 510	47
Kokerskor och köksbiträden	733	25	92	2	252	6	388	7
Fastighetsskötare (vaktmästare, eldare, gårdskarlar m. fl.)	89	114	10	13	46	31	175	22
Övrig personal	68	243	10	40	61	70	473	61
Samtliga	**4 375**	**630**	**474**	**71**	**1 161**	**224**	**2 865**	**180**

Även om man inte helt kan bortse från den deltidsanställda personalen, är det uppenbart att den spelar en relativt underordnad roll för hemmens drift. I en del fall är det troligen fråga om halvtidsanställning, men i det övervägande antalet fall rör det sig om tillfällig hjälp till städning, till kontorsarbete, till eldning av fastigheten el. dyl. I det följande kommer de deltidsanställda att behandlas rätt kortfattat, och tyngdpunkten i analysen att läggas på den heltidsanställda personalen.

Det kan emellertid ha sitt intresse att se hur många de deltidsanställda är på olika slag av ålderdomshem. Därför redovisas här den relativa andelen deltidsanställda på hem av olika storlek, olika ålder samt inom olika delar av riket.

Antal deltidsanställda (i %) på hem som togs i bruk	
före 1921	10,1
1921—1930	9,8
1931—1940	13,9
1941—1946	14,7
1947 och senare	13,0
I hem belägna i:	
Stockholm	1,8
Göteborg	0,0
Malmö	1,8
Städer med 25 000—100 000 invånare	10,3
Städer med under 25 000 invånare	16,2
Köpingar	13,0
Landsbygd	12,6

Antal deltidsanställda (i %) i hem med nedanstående platsantal	
— 10	12,8
11— 15	15,5
16— 20	13,0
21— 25	13,5
26— 30	12,8
31— 40	12,1
41— 50	13,5
51— 75	13,2
76—100	9,5
101—	5,7
Samtliga hem	11,1

Ända upp till en storlek av ca 75 platser är den relativa andelen deltidsanställda ganska konstant (12 à 15 %), men de större hemmen har betydligt färre sådan personal. Detta gäller framför allt de tre största städernas ålderdomshem.

Vid en genomgång av de olika personalkategorierna och deras omfattning ligger det nära till hands att göra en jämförelse med de uppgifter om personalen som socialstyrelsen insamlade för år 1951 i samband med sin årliga statistik över ålderdomshemmen. Dock måste ett par faktorer observeras som gör denna jämförelse något haltande. För det första avses inte fullt identiska hem. I socialstyrelsens årliga statistik medtas nämligen inte de avdelningar för sinnessjuka och kroniskt sjuka som vissa städer utanför landsting driver i fattigvårdsstyrelsernas regi men i anslutning till sina ålderdomshem. Dessa hem är däremot medräknade i här ifrågavarande undersökning, och detta kan givetvis påverka jämförelsen. Dessa typer av avdelningar kräver ju mer sjukvårdsutbildad personal än de egentliga ålderdomshemmen. En annan anledning till att jämförelsen ej är fullständig, är att personalen år 1951 uppdelades i andra kategorier än vad som gjorts nu. Sålunda har biträdena nu uppdelats på dels vårdbiträden och dels kokerskor och köksbiträden, samt ur gruppen övrig personal har utbrutits fastighetsskötare, gårdskarlar och vaktmästare till en särskild grupp.

År 1951 redovisades 7 086 heltids- och 836 deltidsanställda, nu 8 875 resp. 1 105. Ökningen av antalet heltidsanställd personal uppgår alltså till 25,3 % och av den deltidsanställda till 32,2 %, men man bör då komma ihåg att vissa avdelningar, som ovan nämnts, ej var medräknade år 1951.

Den 1 mars 1955 redovisades 160 sysslomän, varav de flesta, 112, var deltidsanställda. I det sistnämnda fallet rör det sig om sådana som bär ansvaret för en kommuns hela socialvård och har sysslomannaskapet vid ålderdomshemmet som en bland flera arbetsuppgifter. Bland de heltidsanställda sysslomännen finner man två helt olika kategorier. De vid de större ålderdomshemmen ägnar sig helt åt hemmens ekonomi och administration. De mindre ålderdomshem som redovisat sysslomän har oftast eget jordbruk, och sysslomannen ansvarar då för dettas skötsel. Som jämförelse kan nämnas att år 1951 redovisades 74 heltids- och 60 deltidsanställda sysslomän.

Personalstaten upptog vid undersökningstillfället 1 384 föreståndarinnor, samtliga heltidsanställda. I allmänhet fanns en föreståndarinna vid varje hem, men några enstaka större hem har redovisat flera.

Antalet biträdande föreståndarinnor uppgick till 94, samtliga heltidsanställda. Det är till övervägande delen de större hemmen som har biträdande föreståndarinna. Sedan 1951 har antalet biträdande föreståndarinnor ökat från 54 till 94.

Examinerade sjuksköterskor redovisas till ett antal av 251 på heltid och 25 på deltid. Här kan ingen exakt jämförelse göras med 1951 års undersökning; då hänfördes nämligen även sjukvårdarna till denna grupp. De examinerade sjuksköterskorna är i mycket stor utsträckning koncentrerade till de allra största hemmen; nära 80 % av samtliga fanns sålunda på hem med över 100 platser. Detta är helt naturligt, då de större hemmen i större utsträckning har särskilda sjukavdelningar, vilka kräver sjukvårdsutbildad personal. De examinerade sjuksköterskor som tjänstgör som föreståndarinnor är ej medräknade här; de har redan inräknats bland föreståndarinnorna.

Den största personalkategorin är vårdbiträdena, till antalet 4 701 heltids- och 334 deltidsanställda. Relativt sett är de betydligt talrikare på de större hemmen med specialavdelningar än på övriga hem. Köksbiträdena och kokerskorna omfattade 1 465 heltids- och 40 deltidsanställda. På vissa små hem har det ibland varit svårt att särskilja till vilken av grupperna vårdbiträden resp. köksbiträden en person skall hänföras; biträdena på dessa hem har nämligen ofta arbetsuppgifter inom bägge dessa arbetsområden.

En helt ny grupp sedan 1951 års undersökning är fastighetsskötarna m. fl., som inkluderar vaktmästare, nattvakter, maskinister m. fl. Anmärkningsvärt är att andelen deltidsanställda är relativt stor; av de 500 personerna som hänförts till denna grupp var nämligen 180 (36 %) deltidsanställda. På hemmen med högst 30 platser är deltidsanställd personal till och med vanligare än heltidsanställd. Till denna grupp har också räknats de som är särskilt anställda för att då och då avlösa föreståndarinnan eller personalen med nattpassningen. Frågan om hur denna är ordnad kommer att belysas längre fram.

Även inom gruppen övrig personal, som omfattar sammanlagt 1 026 personer, återfinns relativt många deltidsanställda, inalles 414. De kategorier som hänförts till denna grupp är städ- och tvätthjälp, tillfälliga jordbruksarbetare, anställda vid kontoret m. fl. I motsvarande grupp vid 1951 års undersökning var även fastighetsskötarna, vaktmästarna och maskinisterna inräknade. Då var antalet 1 005, varav 487 deltidsanställda. En sammanställning av antalet personal av olika kategorier för åren 1951 och 1955 lämnas i tablån överst på nästa sida.

Ett av de väsentligaste problemen när det gäller personalfrågan på ålderdomshemmen är personalåtgången vid hem av olika typer, olika ålder, olika storlek. Vid jämförelse mellan personalåtgången vid hem av olika storlek måste man givetvis komma ihåg att dessa samtidigt skiljer sig åt också i

Antal	1951		1955	
	Heltid	Deltid	Heltid	Deltid
Samtliga anställda	7 086	836	8 875	1 105
därav:				
sysslomän	74	60	48	112
föreståndarinnor	1 370	—	1 384	—
biträdande föreståndarinnor	54	18	94	—
examinerade sjuksköterskor	[1] 259	[1] 12	251	25
vårdbiträden, kokerskor och köksbiträden	4 811	259	4 701	334
			1 465	40
fastighetsskötare m. fl.	518	487	320	180
övrig personal			[1] 612	[1] 414

[1] Inkl. sjukvårdare.

andra hänseenden. Man måste också minnas att behovet kan vara mer eller mindre väl tillgodosett; en större personalåtgång kan med andra ord innebära att vårdtagarna får en bättre service. Det bästa måttet på personalåtgången torde vara att räkna ut antalet anställda per 100 vårdplatser. Vill man bortse från variationer i beläggningen kan man i stället räkna antalet anställda per 100 vårdtagare, men då det kan förutsättas, att personalstaterna är uppgjorda med hänsyn tagen till en normal beläggning, förefaller platsantalet att vara en bättre mätare.

För samtliga hem blir antalet heltidsanställda per 100 platser 23,2, vilket motsvarar 4,3 platser per personalenhet. Variationerna inom hem av olika storlek, ålder och läge framgår av nedanstående sammanställning.

Antal platser	Antal anställda per 100 platser	År då hemmet togs i bruk	Antal anställda per 100 platser
— 10	22,0	före 1921	24,3
11— 15	20,6	1921—1930	22,2
16— 20	20,2	1931—1940	21,5
21— 25	20,4	1941—1946	22,2
26— 30	20,3	1947—	23,2
31— 40	20,7	Hem i:	
41— 50	22,3	Stockholm	29,3
51— 75	24,7	Göteborg	18,7
76—100	24,1	Malmö	33,7
101—	29,2	Städer med 25 000—100 000 invånare	29,9
Samtliga hem	23,2	Städer med under 25 000 invånare	23,9
		Köpingar	21,2
		Landsbygd	20,6

Med undantag av de allra minsta hemmen ökar det relativa antalet anställda i stort sett med platsantalet. De största hemmen är mest personalkrävande, vilket inte bara sammanhänger med storleken, utan även med hemmens typ; som förut nämnts är det i dessa storleksgrupper som de flesta specialavdelningarna återfinns, vilka till sin allmänna karaktär måste vara mer personalkrävande än de egentliga ålderdomshemmen. Ser man på personalbehovet inom olika gamla hem, kan inga större skillnader konstateras. Den obetydliga differens som föreligger, sammanhänger med storleken; de hem som byggdes på 20- och 30-talen var i genomsnitt något mindre

Tab. 1. Antal heltidsanställd personal av olika kategorier per 100 vårdplatser inom olika stora hem

Antal platser	Föreståndarinnor	Biträdande föreståndarinnor	Ex. sjuksköterskor	Vårdbiträden	Kokerskor och köksbiträden	Fastighetsskötare m. fl.	Övrig personal (inkl. sysslomän)	Samtliga
— 10	11,8	0,1	—	9,2	0,6	0,1	0,2	22,0
11— 15	7,6	0,0	0,0	10,9	1,7	0,2	0,2	20,6
16— 20	5,6	0,1	—	10,5	3,5	0,1	0,4	20,2
21— 25	4,4	0,1	—	11,0	4,2	0,3	0,4	20,4
26— 30	3,5	0,2	—	11,4	4,5	0,5	0,2	20,3
31— 40	2,9	0,2	0,0	11,6	4,5	0,9	0,6	20,7
41— 50	2,1	0,8	0,4	11,9	5,0	0,8	1,3	22,3
51— 75	1,6	0,8	0,9	13,4	5,4	1,4	1,2	24,7
76—100	1,2	0,5	1,0	13,7	4,4	1,0	2,3	24,1
101—	0,5	0,3	2,2	15,0	4,1	1,8	5,3	29,2
Summa	**3,6**	**0,3**	**0,7**	**12,3**	**3,8**	**0,8**	**1,7**	**23,2**

än de som byggdes tidigare och även än de som byggdes senare. Mellan nyanordnade och gamla hem föreligger ingen som helst skillnad; personalantalet var nämligen för bägge dessa grupper 23,2 per 100 vårdplatser.

Däremot råder något större differens mellan hem inom olika delar av riket, framför allt mellan de större städernas. Göteborg har ett relativt lågt antal anställda, endast 18,7 per 100 platser, vilket beror på att motsvarigheten till de speciella sjukavdelningar, som finns på andra hem, i Göteborg utgörs av ett särskilt åldringssjukhus, som ej ingår i socialvårdens organisation, utan sorterar under sjukvårdsmyndigheten. Stockholm, Malmö samt övriga städer med 25 000—100 000 invånare har däremot betydligt högre tal än genomsnittet för hela riket.

Antal personal av olika kategorier i relation till vårdplatsantalet vid olika stora hem belyses av tab. 1.

Biträdande föreståndarinnor förekommer mest på medelstora hem. Antalet examinerade sjuksköterskor stiger kraftigt med platsantalet, vilket sammanhänger med att det finns fler specialavdelningar på större hem. Även vårdbiträden liksom fastighetsskötarna företer en liknande utveckling. Antal kokerskor och köksbiträden är störst i de medelstora hemmen, men sjunker i de större. Vad slutligen »övrig personal» beträffar är den betydligt vanligare på de allra största hemmen. Det torde här vara mest fråga om kontorspersonal, men även särskild förråds- och tvättpersonal.

Nattpassningen. Denna är mycket olika ordnad på skilda hem, främst beroende på hemmens storlek. Det vanligaste är, att föreståndarinnan och den övriga personalen turas om; denna ordning har rapporterats från drygt hälften eller 725 hem. På ca 20 % av hemmen sköter föreståndarinnan nattpassningen ensam. Det rör sig naturligtvis här till övervägande delen om små hem; av de 277 hem som har denna ordning har 247 högst 20 platser. Ett annat sätt att ordna nattpassningen, som förekommer på 13 % av hemmen, är

att personalen utom föreståndarinnan turas om. Detta är något vanligare på de medelstora hemmen; av de 183 hem som hör till denna grupp har 111 mellan 21 och 50 platser. Nästan lika många hem, eller 176, hade en särskilt anställd nattvakt eller nattsköterska. Så var främst fallet på de större hemmen, där det är högre antal platser på specialavdelningar och relativt fler sjuka vårdtagare, vilka behöver mer passning på natten. I 13 fall har annan ordning rapporterats; det gäller t. ex. fall då föreståndarinnan turas om med en särskild nattsyster, som kommer vid behov. Den relativa fördelningen av hur nattpassningen är ordnad på hem av olika storlek framgår av nedanstående tablå.

Antal platser	Nattpassningen är ordnad genom				
	föreståndarinnan ensam	att föreståndarinnan och den övriga personalen turas om	att personalen turas om	särskilt anställd nattvakt eller -sköterska	annan ordning
— 10	46,5	49,4	3,5	0,6	—
11— 15	25,0	68,4	5,5	0,8	0,3
16— 20	23,7	65,7	8,6	2,0	—
21— 25	11,3	56,0	24,5	8,2	—
26— 30	5,1	57,2	25,5	10,2	2,0
31— 40	3,9	30,1	32,0	33,0	1,0
41— 50	4,7	2,3	32,6	55,8	4,6
51—100	1,2	2,4	14,5	77,1	4,8
101—	—	5,9	20,6	61,7	11,8
Samtliga	**20,2**	**52,7**	**13,3**	**12,8**	**1,0**

Föreståndarinnornas antal och ålder. Sammanlagt har uppgifter erhållits rörande 1 373 föreståndarinnor, vilkas relativa fördelning efter ålder redovisas här nedan.

Ålder, år	Den relativa andelen föreståndarinnor			
	Landsbygd	Köpingar	Städer	Hela riket
högst 30	4,9	5,8	2,1	4,6
31 - 40	19,3	24,4	21,7	19,9
41—50	34,0	33,7	42,8	35,2
51—60	36,3	31,4	28,6	35,0
61 o. högre	5,5	4,7	4,8	5,3
Samtliga	**100**	**100**	**100**	**100**

År 1948 gjordes inom socialstyrelsen en liknande undersökning om föreståndarinnornas ålder och utbildning, och i det följande kommer jämförelse med denna undersökning att göras. Beträffande åldersfördelningen framgår jämförelsen av följande tablå.

Ålder, år	1948		1955	
	totalt	i %	totalt	i %
högst 30	71	5,2	63	4,6
31—40	380	28,0	274	19,9
41—50	429	31,5	483	35,2
51—60	431	31,7	480	35,0
61 o. högre	49	3,6	73	5,3
Samtliga	**1 360**	**100**	**1 373**	**100**

Föreståndarinnorna är i genomsnitt äldre nu än för sju år sedan. Då var medelåldern 45,5 år, nu kan den beräknas till 47,1 år. Pensionsåldern för föreståndarinnorna är normalt 60 år, men som framgår av ovanstående tablå har antalet som står kvar i tjänst efter denna ålder ökat icke oväsentligt. Även antalet föreståndarinnor som står i tur att pensionernas under den närmaste femårsperioden har ökat. Däremot har särskilt gruppen mellan 31 och 40 år minskat såväl absolut som relativt. Under de närmaste fem åren skulle normalt 303 föreståndarinnor pensioneras; det skulle alltså enbart av denna avgångsorsak behövas ca 60 nyanställda föreståndarinnor per år. Därtill kommer ett antal som avlider eller av annan anledning slutar, t. ex. på grund av yrkesväxling eller förtidspension. Hur stort detta antal är, kan omöjligt anges. I 1948 års undersökning uppskattades antalet som slutade av annan anledning än pensionering till 125 för en femårsperiod, och antalet avlidna till ca 30. Det sammanlagda ersättningsbehovet kan således uppskattas till drygt 90 per år.

Föreståndarinnornas utbildning. I tab. 2 har föreståndarinnorna fördelats efter ålder samt efter olika art av yrkesutbildning. Ett sammandrag av yrkesutbildningen lämnas i nedanstående tablå där även jämförelse med 1948 medtagits.

	1948 totalt	1948 i %	1955 totalt	1955 i %
Antal föreståndarinnor	**1 360**	**100**	**1 373**	**100**
därav:				
med socialvårdsförbundets kurs	431	31,7	467	34,0
med sjuksköterskeexamen	97	7,1	53	3,9
med diakonissexamen med sjuksköterskeexamen	43	3,2	19	1,4
» » utan »			13	0,9
med hemvårdarinneutbildning	58	4,3	121	8,8
med annan utbildning	731	53,7	700	51,0

Endast något över en tredjedel av samtliga föreståndarinnor hade alltså den 3-åriga kurs som speciellt är avsedd för utbildning av ålderdomshemsföreståndarinnor. Över hälften hade ingen eller endast obetydlig utbildning.

Tab. 2. Antal föreståndarinnor fördelade efter ålder och utbildning

Utbildning	Föreståndarinnans ålder, år									
	högst 25	26–30	31–35	36–40	41–45	46–50	51–55	56–60	61 o. högre	Summa
Socialvårdsförbundets kurs	2	18	55	91	115	79	48	56	3	467
Examinerad sjuksköterska	—	—	3	3	10	7	16	11	3	53
Diakonissexamen med sjuksköterskeexamen	—	—	1	—	2	4	6	6	—	19
Diakonissexamen utan sjuksköterskeexamen	—	1	1	—	6	1	2	1	1	13
Hemvårdarinneutbildning	2	10	15	22	35	24	9	3	1	121
Annan utbildning	8	22	30	53	90	110	169	153	65	700
Summa	**12**	**51**	**105**	**169**	**258**	**225**	**250**	**230**	**73**	**1 373**

Till denna grupp har räknats de som endast har praktik på sjukhus, kortare sjukvårdskurser, sömnadskurser, barnavårdskurser, vävkurser m. m. Hit har även förts några enstaka som är utbildade ekonomiföreståndarinnor och skolkökslärarinnor. Vid jämförelse med 1948 års undersökning finner man att antalet föreståndarinnor med socialvårdsförbundets utbildning ökat något, från 31,7 till 34,0 % av samtliga (från 431 till 467). Antalet examinerade sjuksköterskor som tjänstgör som föreståndarinnor har däremot minskat från 97 till 53 (eller från att omfatta 7,1 % till 3,9 % av samtliga). Även antalet diakonissor har minskat, nämligen från 43 till 32. Däremot har antalet hemvårdarinnor fördubblats, i det att deras antal ökat från 58 till 121 och deras relativa andel från 4,3 till 8,8 %.

De socialvårdsförbundsutbildade föreståndarinnorna återfinns i större utsträckning på köpingarnas och städernas ålderdomshem än på landsbygdens. I nedanstående sammanställning redovisas antal föreståndarinnor med olika utbildning fördelade efter städer, köpingar och landsbygd.

	Antal föreståndarinnor med vidstående utbildning					
	Absoluta tal			Procent		
	Städer	Köpingar	Landsbygd	Städer	Köpingar	Landsbygd
Socialvårdsförbundets kurs	89	45	333	47,1	52,3	30,3
Examinerade sjuksköterskor	33	3	17	17,5	3,5	1,5
Diakonissexamen med sjuksköterskeexamen	7	1	11	3,7	1,2	1,0
Diakonissexamen utan sjuksköterskeexamen	—	—	13	—	—	1,2
Hemvårdarinneutbildning	9	10	102	4,7	11,6	9,3
Utan utbildning	51	27	622	27,0	31,4	56,7
Samtliga	189	86	1 098	100	100	100

I städerna förekommer examinerad sjuksköterska som föreståndarinna betydligt oftare än i övrigt, medan förhållandet är det motsatta beträffande hemvårdarinnorna. Detta hänger givetvis samman med hemmens storlek, då, som tidigare framhållits, skillnaden i storlek är betydande mellan olika kommuntyper. Här nedan redovisas den relativa andelen föreståndarinnor med olika utbildning på hem av olika storlek.

Antal platser	Socialvårdsförbundets kurs	Examinerad sjuksköterska	Diakonissexamen med sjuksköterskeexamen	Diakonissexamen utan sjuksköterskeexamen	Hemvårdarinneutbildning	Utan utbildning
— 10	6,4	1,2	0,6	—	11,6	80,2
11— 15	19,8	1,1	1,1	0,8	11,3	65,9
16— 20	31,6	2,0	0,7	1,3	12,6	51,8
21— 25	51,3	2,5	0,6	1,3	5,7	38,6
26— 30	58,2	—	1,0	3,1	6,1	31,6
31— 40	59,8	3,9	2,9	1,0	3,9	28,5
41— 50	73,8	7,1	—	—	—	19,1
51— 75	55,5	13,0	5,6	—	—	25,9
76—100	35,7	35,7	3,6	—	—	25,0
101—	40,0	32,5	7,5	—	2,5	17,5

De relativt flesta föreståndarinnorna med socialvårdsförbundets utbildning förekommer på de medelstora hemmen; på samtliga hem mellan 20 och 75 platser har över hälften av föreståndarinnorna sådan utbildning. På de allra största hemmen sjunker sedan den relativa andelen, och i stället förekommer i högre utsträckning examinerade sjuksköterskor som föreståndarinnor, vilket sammanhänger med att specialavdelningar där är vanligare. Diakonissorna är ganska få i samtliga grupper, flest dock på de största hemmen. Däremot finns hemvårdarinnorna i övervägande utsträckning på de mindre hemmen.

Av intresse är även att undersöka föreståndarinnornas utbildning på äldre hem, jämfört med de hem som tillkommit efter 1947 års ålderdomshemsreform. En sammanställning härav ger följande resultat.

	Antal föreståndarinnor med vidstående utbildning i			
	gamla hem		nya hem	
	totalt	i %	totalt	i %
Socialvårdsförbundets kurs	392	31,4	75	59,5
Examinerad sjuksköterska	44	3,5	9	7,2
Diakonissexamen med sjuksköterskeexamen	17	1,4	2	1,6
Diakonissexamen utan sjuksköterskeexamen	12	1,0	1	0,8
Hemvårdarinneutbildning	111	8,9	10	7,9
Utan utbildning	671	53,8	29	23,0
Samtliga	**1 247**	**100**	**126**	**100**

Den relativa andelen föreståndarinnor som har socialvårdsförbundets utbildning är alltså betydligt högre på de nya hemmen än på de äldre; samma sak gäller de examinerade sjuksköterskorna. Detta sammanhänger naturligtvis med att de nya hemmen i genomsnitt är större och utrustade för en mer mångsidig verksamhet än de äldre hemmen.

I efterföljande tablå har föreståndarinnorna fördelats efter deras ålder vid tillträdet av första plats som föreståndarinna och deras utbildning. För varje utbildningsgrad har den relativa fördelningen efter ålder uträknats.

Ålder vid första plats som föreståndarinna	Antal föreståndarinnor (i %) med				
	socialvårdsförbundets kurs	sjuksköterskeexamen	diakonissexamen	hemvårdarinneutbildning	övrig utbildning
högst 25 år	4,3	—	3,1	4,2	6,3
26—30 »	50,1	11,3	15,6	16,5	18,7
31—35 »	33,0	26,4	18,8	19,0	23,0
36—40 »	7,5	20,7	34,4	25,6	19,5
41—45 »	3,6	17,0	25,0	27,3	13,3
46—50 »	0,9	11,3	3,1	6,6	8,6
51—55 »	0,4	5,7	—	0,8	7,6
56—60 »	0,2	5,7	—	—	2,4
61 år o. högre	—	1,9	—	—	0,6
Samtliga	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

De som utbildats av socialvårdsförbundet kommer i allmänhet ut och får en tjänst som föreståndarinna redan vid 25—35 års ålder. De som är äldre vid tillträdet, har troligen först tjänstgjort som biträdande föreståndarinna en del år. Sjuksköterskorna var i genomsnitt betydligt äldre då de blev ålderdomshemsföreståndarinnor, i genomsnitt 40 år mot 31 år för socialvårdsförbundarna.

Diakonissorna, hemvårdarinnorna samt de som hade annan eller ingen utbildning var samtliga i genomsnitt 37 år då de tillträdde sin första föreståndarinneplats. För de sistnämnda var emellertid spridningen betydligt större än för övriga kategorier.

Biträdande föreståndarinnor och deras utbildning. Enligt personalstaten fanns den 1 mars 1955 vid ålderdomshemmen sammanlagt 94 platser som biträdande föreståndarinnor. I tjänst vid undersökningstillfället var 85, vilka samtliga medtagits i efterföljande sammanställningar. På grund av att de är så få, är det omöjligt att göra lika detaljerade fördelningar som för föreståndarinnorna. I tab. 3 lämnas vissa uppgifter rörande de biträdande föreståndarinnornas ålder och utbildning samt storleken på de hem som de tjänstgör på. Av samtliga hade 29 % socialvårdsförbundets kurs, vilket är något lägre andel än beträffande föreståndarinnorna, medan 13 % var examinerade sjuksköterskor, vilket är något högre relativ andel än beträffande föreståndarinnorna.

De flesta biträdande föreståndarinnorna återfinns på medelstora och större hem. I tablån överst på nästa sida redovisas antal biträdande föreståndarinnor fördelade efter olika stora hem i städer, köpingar och på landsbygden, samt hur många inom varje grupp som har socialvårdsförbundets utbildning eller inte.

Tab. 3. Antal biträdande föreståndarinnor på hem av olika storlek och med olika utbildning fördelade efter ålder

Antal platser	Biträdande föreståndarinnans ålder, år					
	högst 30	31-40	41-50	51-60	61 o. högre	Summa
— 10	—	—	—	—	—	—
11— 20	1	1	—	1	—	3
21— 30	3	3	2	—	—	8
31— 40	2	2	3	1	—	8
41— 50	2	6	5	1	—	14
51—100	6	14	13	3	1	37
101—	2	4	2	7	—	15
Summa	**16**	**30**	**25**	**13**	**1**	**85**
därav:						
med socialvårdsförbundets kurs	5	11	9	—	—	25
examinerade sjuksköterskor	4	—	6	1	—	11
diakonissor	—	1	—	—	—	1
hemvårdarinnor	1	4	2	—	—	7
övrig utbildning	6	14	8	12	1	41

Antal platser	Antal bitr. föreståndarinnor	därav i städer	därav i köpingar	därav på landsbygd	därav med socialvårdsförbundets utbildning	därav utan socialvårdsförbundets utbildning
— 25	6	—	—	6	—	6
26— 40	12	6	—	6	5	7
41— 50	15	4	4	7	4	11
51— 75	25	11	4	10	8	17
76—100	12	9	—	3	6	6
101—	15	15	—	—	2	13

Av samtliga hem hade 6 % biträdande föreståndarinna, som var i tjänst vid undersökningstillfället. På hemmen med över 50 platser är detta tal mellan 40 och 45 %. Antalet hem av olika storlek med biträdande föreståndarinna framgår av nedanstående tablå.

Antal platser	Antal hem	därav med bitr. föreståndarinna totalt	därav med bitr. föreståndarinna i %
— 25	1 014	6	0,6
26— 40	201	12	6,0
41— 50	43	15	34,9
51— 75	55	25	45,5
76—100	28	12	42,9
101—	34	15	44,1
Samtliga	**1 375**	**85**	**6,2**

Av de 85 biträdande föreståndarinnorna fanns 22, dvs. drygt en fjärdedel av samtliga, på nyanordnade hem.

Kommentar

Kostvanor och levnadskostnader

Av förste aktuarie *Linnéa Jonsson*, socialstyrelsen

I en artikel i föregående nummer av denna tidskrift har fil. lic. Rune Persson, Lund, framlagt några resultat från en nyligen företagen kostvaneundersökning. I slutet av sin artikel framkastar författaren ett förslag om att socialstyrelsens levnadskostnadsundersökningar skulle kunna utnyttjas för att ge ytterligare kunskaper på detta område. Till detta förslag skall här fogas några kortfattade kommentarer.

Vid sina levnadskostnadsundersökningar har socialstyrelsen som bekant brukat insamla uppgifter om familjernas förbrukning av olika slag av födoämnen. Vid de senare årens undersökningar enligt intervjumetod har man vid intervjun erhållit en uppskattad totalutgift för livsmedel under föregående år. För att få detaljupplysningar rörande konsumtionen av olika varuslag har intervjuuppgifterna kompletterats med en kortare tids bokföring av livsmedelsinköpen. Enligt våra erfarenheter har det nämligen visat sig vara svårt att vid intervjuer få goda uppgifter om de förbrukade kvantiteterna, framför allt beträffande kött, fisk och grönsaker. I de båda senaste undersökningarna omfattade bokföringstiden 2 veckor för varje hushåll och bokföringsperioderna fördelades jämnt över ett helt år.

Bokföringsundersökningarna lider å andra sidan av andra svagheter, främst svårigheten att förmå de utvalda hushållen att åta sig och genomföra bokföringen, även om redovisningsperioden sätts så kort som till 14 dagar. Eftersom socialstyrelsen inte har haft medel att bekosta en ombudskår för kontakt med familjerna under bokföringstiden, har bortfallet blivit ganska stort, vilket givetvis minskar värdet av undersökningsresultaten. — En annan effekt som man kan vänta sig av bokföringsmetoden är att bokföraren lägger om sina vanor, när han börjar anteckna sina utgifter. Denna misstanke bestyrks av en specialbearbetning som gjorts på bokföringsmaterialet från 1952 års undersökning. Vid bearbetning av första respektive andra veckan i bokföringsperioden var för sig framkom ganska stora skiljaktigheter mellan de båda veckorna.

Under det senaste kriget pågick i socialstyrelsens regi regelbundna undersökningar av livsmedelskonsumtionen. Materialet bearbetades ur näringsfysiologiska synpunkter av Statens institut för folkhälsan. Numera har dock institutet icke någon personal för sådana bearbetningar, och levnadskostnadsundersökningar företas ju heller inte regelbundet. Sedan 1952 har ingen sådan undersökning ägt rum.

Vid de framställningar om medel till nya levnadskostnadsundersökningar som socialstyrelsen ingett under de senaste åren, men vilka hittills icke lett till något resultat, har planer framlagts på att utvidga livsmedelsbokföringarna. Givetvis skulle det rent tekniskt vara möjligt att vid en levnadskostnadsundersökning »koppla på» ytterligare en del frågor av intresse. Önskemål om sådana utvidgningar har framkommit också i många andra sammanhang, och i vissa fall har de också kunnat tillgodoses. Vad intervjuerna beträffar så är de emellertid redan nu så långa (3 à 4 timmar), att ett av de angelägnaste kraven just nu är att söka komma fram till ett undersökningsförfarande, som förkortar intervjutiden. Vissa prov i den riktningen har företagits och redovisats i denna tidskrift (nr 2 1955, sid. 66 ff.). De har dock inte lett till sådana resultat, att vi för närvarande är beredda att överge den hittills tillämpade metoden. Möjligheterna att utöka frågeformuläret är således mycket begränsade, även om de önskade upplysningarna i och för sig skulle vara av stort värde.

Meddelanden

Socialstyrelsens utlåtande över familjeutredningens betänkande. Socialstyrelsen avgav den 5 januari 1956 utlåtande över 1954 års familjeutrednings betänkande, *Samhället och barnfamiljerna* (SOU 1955: 29). I utlåtandet anför styrelsen bl. a.

Den tankegång, som tydligen varit riktgivande för utredningen, har kortfattat uttalats i betänkandets femte kapitel. Där sägs, att målsättningen för socialpolitiken tenderar att förskjutas med den allmänt stigande standarden. Uppgiften nu är icke »enbart en fråga om trygghet mot nöd — utan trygghet mot sådana variationer i den ekonomiska standarden, under den enskilda människans liv, som framstår som alltför stora och orättvisa — — —». Det finns ingenting att erinra mot denna tanke. Utan tvekan bör strävandena i avseende på barnfamiljerna ha denna målsättning. I dagens läge utgör emellertid huvudproblemet, hur långt samhället kan sträcka sig på detta speciella område, så länge det brister på andra områden i vårt samhälle i fråga om medborgarnas materiella trygghet. Utgångspunkten för utredningen har helt förklarligt varit normalfamiljernas förhållanden. Hänsyn har icke kunnat tas till sådana förhållanden som ett kroniskt sjukdomstillstånd hos någon familjemedlem eller vissa defekter hos barnen eller till andra speciella svårigheter, som ej alltför sällan tynger en familj. Mången gång befinner sig familjer med sådana särproblem i ett mycket kritiskt läge, som varken god ekonomi eller andra resurser kan avhjälpa. Vårdmöjligheterna för de på ett eller annat sätt handikappade barnen är exempelvis ännu ej betryggande ordnade. Detsamma gäller vården av de psykiskt sjuka. Levnadsstandardens stigning har icke haft samma takt över hela linjen. Eftersom vissa speciella grenar av samhällets omvårdande uppgifter alltjämt är eftersatta, måste en viss reservation göras i fråga om möjligheten att idag förverkliga det av utredningen angivna målet för familjepolitiken.

En sådan invändning tar emellertid endast sikte på det dagsaktuella läget. Ser man mindre kortfristigt på problemet, måste resonemanget föras ur en annan synpunkt, nämligen att en folkminskning bör motverkas. Den påtagligt sjunkande nativiteten utgör ett kraftigt incitament för ökade åtgärder i familjevårdande syfte.

Frågan huruvida den familjestödjande politiken medför någon höjning av nativiteten kan icke sägas vara klarlagd. Erfarenheterna under de senaste två decennierna synes emellertid tyda på att familjestödjande åtgärder spelar mindre roll för nativitetens höjande än propagandan för ökat antal barn. Den allmänna positiva inställningen till flerbarnssystemet under 1930-talet hade troligen större verkningar än 1940-talets samhälleliga hjälpåtgärder. Sedan mitten av 1940-talet befinner sig den äktenskapliga fruktsamheten i stadigt nedåtgående i samtliga barnafödande åldrar, trots att huvudparten av de familjestödjande åtgärderna tillkom vid denna tid eller omedelbart därefter. Jämsides med eventuella materiella förbättringar i barnfamiljernas situation bör därför en propaganda ske för främjande av ökad nativitet. Föreliggande betänkande utgör ett gott underlag för en aktivare diskussion i dessa frågor.

De familjestödjande åtgärdernas största betydelse torde ligga mera på det kvalitativa än på det kvantitativa planet genom att de bidragit till att förbättra uppväxtförhållandena för de barn som föts.

Inom socialstyrelsens ämbetsområde faller flertalet av de nuvarande familjepolitiska åtgärderna. Styrelsen har sedan många år försökt verka för dessa åtgärders utbyggande eller deras maximala utnyttjande. Det kan därför ligga i styrelsens intresse att tillstyrka alla möjligheter till en intensivare familjepolitik. Under åberopande av här framförda synpunkter kan styrelsen dock i nuvarande läge icke helt bortse från andra eftersatta områden, där samhällsåtgärder krävs, syftande till att bistå medborgarna i nödsituationer. Ej heller kan

styrelsen i sina resonemang lämna utan beaktande övriga mycket stora anspråk på samhällets resurser. Styrelsen förmenar därför, att problemen bör angripas med sådan realism att man icke skjuter över målet. Det gäller att göra en avvägning av samhällets resurser på sådant sätt, att de totalt sett gör bästa nytta. Inom familjevården torde man i dagens ekonomiska situation tills vidare böra koncentrera sig på åtgärder, som siktar till att förbättra de för närvarande sämst ställda befolkningsgruppernas villkor och avhjälper de mest kännbara behoven.

De familjepolitiska åtgärderna kan ses ur skilda aspekter. Vill man underlätta arbetet för husmodern i familjen, kan man inrikta åtgärderna på ett sätt; ser man till barnens bästa kan betraktelsesättet bli ett annat. Man kan icke utgå ifrån, att skilda åtgärder alltid länder samtliga familjemedlemmar till samma gagn. Faran är att var och en ser läget ur sin speciella synvinkel; arbetsgivaren vill tillförsäkra den förvärvsarbetande modern tillsyn över hennes barn, barnpsykologen hävdar kravet på barnets behov av ständig moderstillsyn, de unga makarna, som ser de kontanta medlen minska allt eftersom barnen kommer, anser moderns förvärvsarbete som nödvändigt för standardens upprätthållande etc. Socialstyrelsen måste som barna- och ungdomsvårdande organ hävda, att familjen som sådan måste skyddas. En viss familjedestruktiv tendens kan skönjas i alla samhällsklasser. Inställningen till betydelsen av familjebandens hållfasthet har förändrats, och uppfattningen att familjen skall vara den fasta förankringspunkten för de unga är på väg att luckras upp. Hänsyn till och ansvar för de anhöriga är begrepp, som blivit allt mera utsuddade. Barn och ungdom får ofta uppleva en splittrad omgivning utan möjlighet till rotfäste i en trygg och auktoritativ grund. Erfarenheterna från ungdomsvårdsskolorna och fångvården talar sitt tydliga språk, när det gäller faran av söndrade hemmiljöer eller olyckliga familjeförhållanden.

Enligt socialstyrelsens mening är en av de viktigaste familjesociala uppgifterna för närvarande att stärka hemmen inifrån.

Ingen som verkligen vet något om barn, torde numera vilja ignorera den uppenbara risk, som ligger i att ett barn berövas moderskontakt under sina första levnadsår. Familjeutredningen anser emellertid, att ett litet barn troligen icke lider skada av att under större eller mindre del av dygnet sakna denna kontakt. Socialstyrelsen är icke på samma sätt som utredningen övertygad i detta avseende.

Önskemålet att mödrarna själva så mycket som möjligt skall ha hand om sina barn ligger bakom styrelsens principiella ställningstagande till familjeutredningens olika förslag till åtgärder för barnfamiljerna. Planerandet av samhälleliga åtgärder i syfte att bispringa barnfamiljerna måste helt ske med tanke på det uppväxande släktet. En av huvuduppgifterna måste bli att grunda goda uppväxtförhållanden för de unga. Styrelsen vill särskilt understryka barnens och ungdomarnas behov och intressen, icke endast därför att detta tillhör styrelsens direkta arbetsområde utan fastmera därför att betänkandets innehåll i någon mån kan inge den föreställningen, att föräldrarnas ekonomiska intressen är de viktigaste.

Bland barnfamiljerna intar de ensamstående mödrarna en särställning i materiellt hänseende. Eftersläpningen har utan tvekan hårdast drabbat denna kategori. Vid en diskussion om ökade familjepolitiska åtgärder bör därför särskilt avseende fästas vid möjligheterna att förbättra förhållandena för dessa mödrar.

De allmänna barnbidragen har *skattepolitiskt* sett icke blivit den utjämningsfaktor man räknat med. Även om barnbidragen avsevärt höjdes torde likväl en sådan kraftig höjning ligga utom räckhåll som är tillräckligt stor för att kunna kompensera barnfamiljernas ökade kostnader. Ett tänkbart medel att åstadkomma bättre utjämning vore att återinföra barnavdragen såväl i den statliga som den kommunala beskattningen. Socialstyrelsen anser för sin del, att det skulle ge ett effektivt stöd åt barnfamiljerna, om man valde denna väg i omfördelningssyfte, och vill tillstyrka en snar utredning på området. Styrelsen är icke beredd att göra något uttalande om den lämpliga storleken av eventuella barnavdrag men ser som ett önskemål, att den sammanlagda effekten av barnbidrag och barnavdrag blir en väsentlig utjämning i fråga

om ekonomisk standard mellan barnfamiljer och barnlösa familjer. Likaså finner styrelsen det vara motiverat, att familjerna kunde få räkna med barnavdrag intill dess barnet uppnår 18 års ålder. På grund av ungdomarnas utbildning blir kostnaderna för familjerna stora just efter det sextonde året, då det allmänna barnbidraget för närvarande faller bort.

Socialstyrelsen anser sig i detta sammanhang icke böra gå in på de komplicerade frågor, som sambeskattningen innebär, utan åtnöjer sig med att peka på denna beskattnings ogynnsamma inverkan på familjer med barn. Vid en revidering av principerna för sambeskattningen bör om möjligt större hänsyn tas till förvärvsarbetande makars ökade kostnader för hemmavarande barn.

Styrelsen är ense med utredningen om att ensamstående skattskyldig med hemmavarande barn bör få åtnjuta samma ortsavdrag som gift skattskyldig oberoende av om husföreståndarinna är anställd i hemmet eller icke.

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1953/54 framförde socialstyrelsen som ett starkt önskemål, att det ursprungliga *realvärdet av de allmänna barnbidragen* skulle återställas genom en höjning av beloppen. Emedan styrelsen saknade möjlighet att överblicka de statsfinansiella förutsättningarna för en sådan höjning, ansåg sig styrelsen likväl icke böra framlägga något förslag i frågan.

Styrelsen har under de gångna åren icke haft anledning att ändra sin inställning i detta avseende. Det framstår alltfort som ett starkt önskemål att barnbidragen höjs till sitt ursprungliga värde. I likhet med familjeutredningen vill styrelsen emellertid ifrågasätta, om i nuvarande läge en generell höjning av barnbidragen är det mest effektiva utnyttjandet av tillgängliga resurser. Av samma skäl som utredningen skulle styrelsen helst se, att man avsevärt höjde barnbidraget från och med det tredje barnet i de fullständiga familjerna och från det första barnet, när det gäller ensamstående mödrar med barn.

En sådan åtgärd skulle ge de mest behövande av barnfamiljerna ökat stöd och ligger i linje med här tidigare av styrelsen framförda principiella synpunkter.

Familjeutredningen har bland de åtgärder som i detta sammanhang kan komma i fråga icke velat förorda utvägen att höja även de *särskilda barnbidragen* eller *bidragsförskotten*. Socialstyrelsen kan för sin del icke underlåta att framhålla önskvärdheten av att dessa hjälpformer förbättras. De särskilda barnbidragen och bidragsförskotten har visserligen varit föremål för en reglering under den senaste femårsperioden, men den därvid företagna höjningen har icke varit tillräcklig. Såväl de särskilda barnbidragen som bidragsförskotten syftar till ökad ekonomisk trygghet för ensamstående med barn. Om beloppen uppräknades så att de kom något så när i paritet med de faktiska barnkostnaderna, skulle de kunna ge en garanti mot ekonomiskt nödläge för många ensamstående kvinnor.

En höjning av bidragsförskottet skulle därjämte på ett lyckligt sätt påverka storleken av underhållsbidragen.

Socialstyrelsen är icke beredd att nu ange, huru stor höjningen av det särskilda barnbidraget och bidragsförskottet bör göras. Styrelsen vill åtnöja sig med att peka på den stora skillnaden mellan dessa hjälpformers storlek och de i betänkandet angivna faktiska barnkostnaderna. Vid en avvägning mellan olika förbättringar av stödet åt barnfamiljerna bör enligt styrelsens mening en förbättring av dessa två hjälpformer komma i främsta linjen.

Socialstyrelsen vill i detta sammanhang även erinra om sin i yttrande den 13 november 1952 över en inom socialdepartementet upprättad promemoria angående särskilda barnbidrag och andra hjälpformer för ensamstående mödrar angivna uppfattning om önskvärdheten att bortta inkomstprövningen från de särskilda barnbidragen.

Genom barnbidragsreformen drabbades familjer med barn i åldern 16—18 år av en uppenbar försämring därigenom, att rätten till skatteavdrag för sådana barn då bortföll. Förslag om kompensation för försämringen har vid olika tidpunkter framlagts, men dessa har ännu icke lett till någon åtgärd. I sin den 18 april 1950 avgivna utredning i detta ämne föreslog socialstyrelsen, att ett särskilt bidrag skulle utgå till de 16—18-åringar, som fortsatte sina studier. Styrelsen önskar här ånyo understryka det otillfredsställande i att många barnfamiljer icke har möjlighet att ge sina ung-

domar tillfälle till studier i brist på ekonomiska resurser. Styrelsen kan också vitsorda utredningens uttalande, att tillgängliga *studiehjälpsformer* bildar en brokig karta, där svårigheter föreligger för allmänheten att orientera sig. En översyn av detta område är därför synnerligen önskvärd. I samband därmed bör möjligheterna till lämplig utbyggnad och höjning av studiehjälpen undersökas. Enligt socialstyrelsens mening bör detta område komma i förgrunden, när det gäller att lämna ökat stöd åt barnfamiljerna.

Socialstyrelsens erfarenheter styrker till fullo utredningens förmodan, att en utökning av den sociala *hemhjälpsverksamheten* skulle komma till stånd om den nuvarande ramen för statliga bidrag till denna verksamhet vidgades.

Med det nuvarande antalet hemvårdarinnor kan en regelbundet lämnad hemhjälp endast förekomma i mycket liten utsträckning. Och ändå skulle regelbunden hemhjälp i många olika situationer kunna verka helande och förebyggande.

Man bör i detta sammanhang först och främst erinra om alla de hem, där husmor — utan att direkt vara akut sjuk — genom nedsatt hälsa, av psykiska skäl eller genom sin okunnighet saknar förmåga att hålla ihop hemmet. Här skulle i en del fall skickliga hemvårdarinnor med en viss pedagogisk läggning, i andra fall duktig städhjälp, kunna göra goda insatser. I ett hem med ett invalidiserat barn, poliobarn, spastiker eller på annat sätt utvecklingshämmat barn kan den hårt bundna modern behöva regelbundet återkommande avkoppling, liksom sådana hemmavarande kvinnor som sköter kroniskt sjuka anförvanter eller ständigt vårdbehövande gamla.

Hemvårdarinnor bör tillfälligt kunna få se till sådana barn, som i vanliga fall vistas på daghem men som på grund av infektionssjukdomar icke tas emot i de fall, då mödrarna är bundna av förvärvsarbete och tillsynen icke kan ordnas på annat sätt.

Som utredningen påpekat har hemvårdarinnorna i mycket liten omfattning ersatt semestrande husmödrar, ett verksamhetsområde som helt säkert skulle behöva byggas ut, framför allt till jordbrukarhustrurnas fromma.

Socialstyrelsen anser i likhet med utredningen, att kommunerna borde söka erhålla flera deltidsanställda hemvårdarinnor.

Med den nuvarande genomsnittliga utbyggnaden av den sociala hemhjälpsverksamheten med 1 hemvårdarinna på 4 000 invånare i städerna och 1 på 2 000 i övriga kommuner kan hemhjälp knappast komma i fråga utöver vid akuta sjukdomsfall och vid barnsbörd. Någon förebyggande vård eller sådan hjälp, som skulle verka besparande på andra dyrbarare vårdformer, förekommer i mycket liten omfattning.

En utökning av antalet hemvårdarinnor, heltidsanställda och deltidsanställda, är ett ofrånkomligt krav, om hemhjälpen skall bli den vittomfattande och funktionsdugliga sociala hjälp, som man hoppas.

Socialstyrelsen är i likhet med familjeutredningen positivt inställd till *förskole-(lekskole-)verksamheten*. Styrelsen har sökt animera kommunerna att ordna förskolor i större omfattning än som skett, emedan värdet av denna verksamhet är sådan att en utbyggnad på allt sätt bör främjas.

Lekskolan avser att vara ett komplement till hemmet och att i olika hänseenden erbjuda barnet en utvecklingsfrämjande miljö. Genom den kontinuerliga läkarkontrollen skapas en förebyggande såväl fysisk som mental hälsovård. Defekter, som annars ofta icke uppmärksammas förrän i skolan, kan i lekskolan upptäckas på ett tidigare stadium. Genom den målmedvetna pedagogiken i lekskolan får barnet en mångsidig vård och fostran, som på bästa sätt främjar dess naturliga mognadsprocess fram till skolåldern. Vid sidan av lekskolans rent barnavårdande och fostrande uppgift har den även andra familjestödjande uppgifter. Vid de regelbundet anordnade sammankomsterna med föräldrarna ges tillfälle till spridande av upplysning i barnavårds- och uppfostringsfrågor samt möjlighet till utbyte av erfarenhet mellan föräldrar, lärarinna och olika slag av experter. Lekskolan har slutligen också sin betydelse som arbetsavlastning särskilt för flerbarnsmödrarna under några timmar av dagen.

Nuvarande statsbidrag till driftkostnaderna skulle emellertid behöva höjas.

Diskussionen kring *daghemsvården* har som också utredningen påpekar varit synnerligen livlig under de senaste åren. Utredningens ganska positiva ställningstagande

till en utbyggnad av och ett ökat statligt bidrag till denna vårdform kan icke reservationslöst accepteras av socialstyrelsen. Styrelsen har ur barnavårdande synpunkt sedan länge hyst ganska allvarliga betänkligheter mot daghemsvården.

Med hänsyn till vad man idag vet om daghemsvårdens nackdelar bör man icke stimulera en alltför omfattande utbyggnad.

Vad som däremot skulle behövas är en ökad forskning på detta speciella område. Visserligen finns det vissa vetenskapliga utredningar angående smittoriskerna på daghem, men psykologisk forskning om daghemsbarnens utveckling saknas nästan helt. Även med tanke på att dylik vetenskapligt grundad forskning ännu saknas bör samhället iaktta en viss återhållsamhet inför en fortsatt utbyggnad. En sådan utbyggnad bör endast ske, där det verkligen visar sig föreligga ett uppenbart behov av heldagstillsyn för barn.

Familjedaghemmen har vuxit fram som ett komplement till daghemmen. Detta har skett ungefär samtidigt som familjevården även på andra vårdområden vunnit terräng framför anstaltsvården. Socialstyrelsen har varit och är en ivrig förespråkare för familjevården. Styrelsen har emellertid aldrig försummat att i sin propaganda för familjevården framhålla, att man likväl icke kan undvara anstaltsvård. Dessa två former kompletterar varandra.

Även om styrelsen ansett, att familjedaghemsvården redan för flera år sedan kommit över sin prövotid och måste erkännas som ett reguljärt led i tillsynsverksamheten för småbarn, har styrelsen varit ganska måttfull i sin propaganda för verksamhetens utbyggnad. Värdet av denna vårdform — liksom alla öppna vårdformer — är helt beroende på verksamhetens uppläggning. Urvalet av enskilda hem, urvalet av lämpligt barn till just det eller det hemmet, rådgivningen till berörda parter och inspektionen över verksamheten måste skötas av på området sakkunniga. De tråkiga erfarenheterna från felaktigt upplagd verksamhet visar, att denna står och faller med de personliga insatserna.

Familjeutredningen har understrukit de förutsättningar man måste ha för att lyckas med familjedaghemsvården. Styrelsen kan helt instämma häri och anser, att betänkandets innehåll i denna del kan vara till hjälp i det fortsatta utbyggnadsarbetet.

Än så länge saknas i lagen bestämmelser om anmälningsskyldighet, eventuell koncession och tillsyn etc. beträffande familjedagvården. Det är att hoppas, att denna brist blir avhjälpt i den nya barnavårdslagen. Likaså innebär det en nackdel, att staten icke lämnar bidrag till anordnare av familjedaghemsverksamhet. Då denna vårdform bör betraktas som ett komplement till daghemmen, bör statsbidrag utgå i samma utsträckning som till institutionerna.

Styrelsen har med stor tillfredsställelse tagit del av familjeutredningens uttalande att det skall anses utgöra ett betydelsefullt yrkesarbete att utöva familjevård i eget hem och att det måste ske en allmän omvärdering av principerna för ersättning till de enskilda hemmen. Styrelsen kommer att utnyttja dessa påpekanden bl. a. i sitt ofta ganska fåfänga arbete för höjda fosterlegor. Över huvud taget är det tacknämligt, om man kan få den allmänna opinionen vaken för familjevårdens stora betydelse. De människor, som åtar sig en dylik uppgift i sina hem, är värda stor uppskattning för sin samhällsinsats.

Alla de åtgärder, som underlättar för familjerna att hålla samman under *semestertid*, bör ägnas positivt intresse vid en planering av samhällsstöd. För många familjer innebär semestern den enda tid, då familjemedlemmarna kan få träffas under lugna förhållanden. Familjer, som är i det ekonomiska läge, att de kan offra någon del av sin inkomst på en tids semestervistelse, väljer företrädesvis att ha en stuga eller ett sommarnöje, dit de kan resa. Detta synes vara den naturligaste och trevligaste formen för rekreation åt hela familjen. Strävandena bör därför gå ut på att bereda även de sämre situerade motsvarande möjligheter.

Enligt vad styrelsen erfarit kan statens fritidsnämnd icke bidra till kostnaderna för anläggning av *familjestugor*, såvida icke stugorna görs tillgängliga för familjer från hela landet. Ur allmänna arvsfonden, vars ändamål är att främja barns och ungdoms vård och fostran, kan bidrag utgå bl. a. till kolonier, ungdomsgårdar och fritidsanläggningar. Det kan hållas för troligt, att framställningarna om arvsfondsbidrag från kolonianordnare kommer att successivt minska.

Enligt styrelsens uppfattning vore det synnerligen önskvärt, om man finge utnyttja arvsfondens medel till familjesemesteranläggningar. Reglerna för arvsfonden medger endast bidrag för personer under 21 års ålder. Då ifrågavarande stugor kommer att — åtminstone som regel — minst till hälften utnyttjas av barn och ungdomar under denna åldersgräns, torde formella hinder knappast föreligga för beviljande av bidrag ur arvsfonden till stugornas uppförande.

Vad utredningen anfört om *kolonier* och *feriehem* i allmänhet föranleder ingen erinran från socialstyrelsens sida. I likhet med utredningen har styrelsen sedan flera år tillbaka ansett vissa möjligheter föreligga för kolonianordnare och feriebarnsorganisationer att mera än som nu sker utta en mindre avgift av barnens föräldrar för erhållen koloni- eller feriehemsvistelse. Utredningens uttalande om att man vid planeringen av barnens sommarvistelse bör försöka disponera densamma så, att hela familjen får vara tillsammans under föräldrarnas semester, kan icke nog understrykas.

Styrelsen vill dock bestämt avråda från ett genomförande av utredningens förslag att man på försök skall ordna s. k. *gårdskolonier*. Det innebär intet nytt att med »enkla yttre arrangemang» och med »enkla resurser» under en vårdarinna placera en grupp barn i lantbostäder. För ett tiotal år sedan var denna anordning mycket populär, och gårdskolonier förekom i ganska stor utsträckning ute i landet. Av de rapporter över förhållandena vid gårdskolonierna, vilka inkom från länsstyrelserna och från läkare, framkom tämligen enstämmigt, att barnen icke fick tillfredsställande vård. Styrelsens egen erfarenhet från besök vid åtskilliga gårdskolonier bekräftade detta. Anordningarna var nästan hundraprocentigt alltför »enkla», vilket innebar påfallande trångboddhet, dåliga hygieniska förhållanden, avsaknad av läkarkontroll, otillfredsställande mathållning m. m. Lanthemmens utsikt att få extrainkomster låg nästan regelmässigt bakom som motiv för att barn togs emot. De kollektivvårdens nackdelar, vilka man mer och mer lyckats eliminera vid välskötta kolonier, var synnerligen framträdande vid gårdskolonierna. Det ligger i sakens natur, att anordningar av detta slag lätt blir förfelade, och länsstyrelserna har genom sina barnavårdsassistenter lyckats att successivt göra slut på denna koloniform. Möjlighet att erhålla statsbidrag till gårdskolonier har funnits, men med hänsyn till anmälda missförhållanden har omfattningen av statsbidragsgivningen varit ringa. Vid beviljande av bidrag till feriebarnsverksamhet har styrelsen haft som princip att icke annat än i undantagsfall ge bidrag för hem, som mottagit flera än tre barn. Den erfarenhet styrelsen haft av gårdskolonier gör, att styrelsen skulle finna det högst olyckligt om intresset för denna vårdform ånyo skulle väckas till liv.

Bland kolonianordnare har man alltmera insett värdet av s. k. *dagkolonier*, och utbyggnaden av denna koloniform är ganska omfattande. Under förutsättning att barnen erhåller ett mål lagad mat under dagen kan statligt driftbidrag utgå; i övrigt saknas möjligheter att med statsbidrag stödja dagkolonierna. Styrelsen skulle gärna se, att man genom något slags bidrag fick möjlighet att ytterligare stimulera verksamhet av denna art.

Ferieresorna för mödrar och barn har under de gångna åren varit föremål för ingående diskussioner i skilda sammanhang. Som tillsynsmyndighet över verksamheten är socialstyrelsen den första att konstatera, att bestämmelserna kring dessa åtgärder är invecklade och svåra såväl för allmänheten som för barnavårdsnämnderna. De gångna årens ändring av villkoren har icke minskat krånglet utan snarare tvärtom. Styrelsen har vid flera tillfällen försökt att få till stånd en rationalisering, men av olika skäl har detta ej lyckats. En av orsakerna har varit, att resebestämmelserna måste ansluta till järnvägsstyrelsens föreskrifter för övriga resenärer. En annan orsak är, att allmänheten mycket lätt kan missbruka ifrågavarande förmåner, och att viss kontroll därför måste ske.

Även om den nuvarande verksamheten är behäftad med en hel del administrativa nackdelar, är styrelsen icke beredd att förorda en generell rätt till fri resa för alla barn. Kostnaderna härför skulle icke motsvara värdet; utan tvekan finns det mycket mera angelägna uppgifter att lägga ned pengar på än en sådan åtgärd. Däremot vore det önskvärt, om nuvarande inkomstgräns för rätt till ferieresa kunde höjas. — Sty-

relsen anser, att man borde sätta ifrågavarande gräns vid 8 000 kronor.

För att undanröja en av krångligheterna med ferieresorna har utredningen föreslagit slopande av kravet på bortovarons längd vid feriebiljetter för barn. Denna fråga har tidigare dryftats, men styrelsen har då liksom nu haft den uppfattningen, att man, om man skall nå syftet att ge vila och rekreation för ett barn, måste hålla på en viss längd av bortovaron. Annars kan ferieresorna lätt bli utnyttjade för kortvariga nöjesutflykter. Nyttan härav för barnen kan starkt ifrågasättas, och resorna kommer att företas utan föregående planläggning. Med nuvarande bestämmelser kan en barnavårdsnämnd vid beviljande av ferieresa få kännedom om var barnet skall vistas och hur barnet kommer att få det ordnat. Denna möjlighet har vid ett flertal tillfällen kunnat förhindra vistelse i olämpliga miljöer. Upphävs bestämmelsen om viss längd för bortovaron faller automatiskt all kontroll samtidigt bort, vilket icke torde vara lämpligt.

Semesterhemmens underbeläggning har utgjort ett problem för socialstyrelsen sedan flera år tillbaka. Tillgängliga platser utnyttjas — åtminstone av vad som framgår av statsbidragsansökningarna — endast till 65—70 %. Den omständigheten, att hemmen icke blir fullbelagda med avsett klientel, har medfört, att en del semesterhemsanordnare tar emot andra grupper av gäster, såsom exempelvis konvalescenter. När så sker, samtidigt med att hemmet har sina egentliga gäster, kan verkan av vistelsen för bägge grupper bli mindre tjänlig.

En översyn av semesterhemsverksamheten av det slag utredningen föreslagit vore helt visst till nytta. En sådan utredning är emellertid knappast av den art, att det krävs speciell expertis för ändamålet. Styrelsen vill för sin del föreslå, att styrelsen erhåller i uppdrag att verkställa utredningen.

Socialstyrelsen har sedan början av 1940-talet varit den myndighet, som närmast sysslat med barn och mödrars semesterfrågor, feriehem, kolonier, semesterhem m. m. Det synes därför vara naturligast om dessa frågor får kvarligga hos styrelsen även för framtiden. Därest statsmakterna finner det erforderligt, kan av utredningen angiven expertis utan svårighet knytas till styrelsens avdelning för denna verksamhet.

Socialstyrelsens utlåtande över förslag till ny förordning om erkända arbetslöshetskassor. Socialstyrelsen avgav den 23 november 1955 utlåtande över förslag, avgivet av 1951 års utredning om arbetslöshetsförsäkringen (SOU 1955:27), till ny förordning om erkända arbetslöshetskassor m. m. I styrelsens utlåtande anförs bl. a.

Chefen för socialdepartementet har i direktiven för utredningen framhållit att införande av en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring för närvarande av olika skäl icke kan betraktas som en aktuell fråga. Över huvud taget har utredningen enligt direktiven haft att hålla sig inom ramen för den nuvarande försäkringens allmänna uppbyggnad. Enligt det nu framlagda förslaget skall också arbetslöshetsförsäkringen bibehålla den starkt försäkringsmässiga anknytningen till respektive kassors ekonomiska ställning samt till medlemmarnas avgiftsbetalning och arbetslöshetsrisker med därav betingade olikheter mellan kassorna i fråga om förmåner och avgifter. Även statsbidragets storlek blir i stort sett oförändrat. Dessa bestämmelser har medfört att ersättningen från försäkringen, trots att avgifterna till kassorna utgår med betydande belopp, för en stor del av de försäkrade blir tämligen låg och att skillnaden mellan denna ersättning och kontantunderstöden blir ringa. Här bör dock erinras om att kontantunderstödet liksom fattigvården utgår först efter behovsprövning. Den ovan berörda skillnaden mellan ersättningen och understödet kommer att äga giltighet även efter genomförandet av utredningens förslag rörande kontantunderstöden. Enligt detta förslag kan för barnfamiljer i Stockholm fattigvårdsunderstödet komma att ligga något högre än vanligen förekommande försäkringsersättningar (omkring 20 kronor) och dessa i sin tur att ligga något över kontantunderstöden. Att sålunda ersättningen från försäkringen, som regleras av försäkringsmässiga regler rörande de försäkrades insatser, avgifter och ersättning i åtskilliga fall kommer att hålla sig inom samma storleksordning som det högsta medgivna kontantunderstödet eller fattigvårdsunderstödet kan otvivelaktigt tyda på någon svaghet i systemet. Det är visserligen riktigt som utredningen framhållit att det ligger ett betydande egenvärde i för-

säkringen men frågan är om detta egenvärde är så stort att det motiverar skillnaden mellan de försäkrades och de oförsäkrades personliga insatser.

Vad utredningen anfört rörande utvidgning av försäkringen till att omfatta vissa familjemedlemmar, hemarbetare och beroende företagare kan styrelsen biträda under förutsättning att erforderlig kontroll rörande arbetslöshet och arbetad tid etc. kan ordnas. I detta sammanhang kan erinras, att i den svenska arbetsfredslagstiftningen — lagen om medling i arbetstvister, om kollektivavtal, om arbetsdomstol och om förenings- och förhandlingsrätt — genom lagändring år 1945 beroende företagare jämställts med arbetare. Någon svårighet i tillämpningen har, trots vagheten i begreppet, veterligen hittills icke inträtt.

Socialstyrelsen finner i likhet med utredningens majoritet, att någon begränsning av ersättningsrätten på grund av ålder icke bör införas i arbetslöshetsförordningen. I motsats mot utredningen och mot vad som för närvarande gäller anser socialstyrelsen, att icke heller kassorna bör äga stadga en dylik begränsning. Vid detta sitt ställningstagande förbiser styrelsen icke, att frågan kan komma i ett annat läge och behöva omprövas, därest och när en lag om allmän pensionsförsäkring kan bli genomförd och komma i tillämpning.

Utredningen har vidare övervägt möjligheterna att anknyta ersättningsbeloppen m. m. till löneutvecklingen men har funnit att en dylik automatisk anknytning icke lämpligen går att genomföra. Socialstyrelsen delar denna uppfattning. Huvudskälet härför är att någon allmän löneindex icke finns. Indextalet för den genomsnittliga timförtjänsten inom industrin kan enligt styrelsens mening icke lämpligen användas för detta syfte.

Utredningen har föreslagit att överförsäkringsreglerna skall grundas på nettoförtjänsten med avdrag för ett marginalbelopp. Detta förslag kan socialstyrelsen i princip tillstyrka. Därjämte har utredningens majoritet föreslagit att detta marginalbelopp skall utgöra omkring en åttondel av nettoarbetsförtjänsten. Detta synes innebära en viss skärpning som bland annat torde komma att särskilt drabba barnfamiljerna. Socialstyrelsen vill föreslå, att en justering nedåt av marginalavdraget övervägs så att en försämring jämfört med nuvarande förhållanden icke inträder annat än i sådana fall där överförsäkringsavdraget varit uppenbart ineffektivt. Dagsförtjänsten bör i likhet med motsvarande bestämmelser i semesterlagen och i flertalet kollektivavtal beräknas utgöra 1/25 i stället för som utredningen föreslagit 1/26 av månadslönen.

Utredningen föreslår att prövningstiden för utförsäkringen anknyts till ett fast försäkringsår som skall löpa fr. o. m. den 1 september ett år t. o. m. den 31 augusti påföljande år. Samtidigt föreslås att 2-veckorsvillkoret borttas och att prövningen av det tidsbestämda avgiftsvillkoret anknyts till första gången medlemmen söker ersättning under försäkringsåret. Förslaget innebär en mycket välmotiverad förenkling av gällande, svårtillämpade bestämmelser. Emellertid blir det en följd av bestämmelserna, att den som blivit permitterad i början av försäkringsåret kan ta ut en understödsperiod men den som permitterats först sedan första hälften av försäkringsåret gått till ända får två försäkringsperioder. Det synes bland annat ur rättvisesynpunkt vara motiverat med någon spärregel, som förhindrar uttag av dubbel period i det senare fallet.

Socialstyrelsens utlåtande över förslag om kontantunderstöden åt arbetslösa. Socialstyrelsen avgav den 13 januari 1956 utlåtande över en promemoria med vissa förslag beträffande kontantunderstödsverksamheten för arbetslösa, avgiven av 1951 års utredning om arbetslöshetsförsäkringen. I utlåtandet anförs bl. a.

De svårigheter som utredningen haft att övervinna har närmast hänfört sig till tvånget att inpassa kontantunderstödet i det ej sällan trånga — ibland obefintliga — utrymmet mellan de starkt varierande ersättningarna från arbetslöshetsförsäkringen och de lika starkt varierande fattigvårds- (socialhjälps-) beloppen. Försäkringens daghjälpsbelopp blir i realiteten ej sällan beroende av de efter försäkringsmässiga grunder beräknade avgifter som måste erläggas av de försäkrade. Under det att kontantunderstödens belopp icke påver-

kas av den varierande arbetslöshetsrisken bland olika arbetstagargrupper, uttas inom försäkringen högre avgifter av arbetstagargrupper med stor arbetslöshetsrisk med påföljd att dylika grupper ofta väljer ett relativt lågt daghjälpsbelopp. Storleken av den i allmänhet av medlemmarna satsade fonden inverkar även på avgiftsbeloppen. Härutinnan har ingen ändring föreslagits av utredningen i dess i juli 1955 avgivna förslag (SOU 1955:27), som även förutsätter att statsbidragen till försäkringen skall utgå efter i stort sett oförändrade grunder. För att säkerställa en god anslutning till försäkringen, som är frivillig, har man utgått från att ersättningen med god marginal bör överstiga kontantunderstödet. Härigenom blir »taket» för kontantunderstöden brutet och ofta mycket lågt. Å andra sidan vill man icke ge efter på kravet att kontantunderstöden skall motsvara en viss minimistandard. Utredningen finner önskvärt, att kontantunderstödet icke blir lägre än socialhjälpsbeloppen. Slutligen har man räknat med att, om kontantunderstödet skall äga berättigande som självständig hjälpform, det icke annat än i undantagsfall skall behöva kompletteras med socialhjälp.

Med angivna förutsättningar — dvs. att avgifterna i försäkringen skall beräknas efter arbetslöshetsrisken och över huvud taget enligt nuvarande grunder, att statsbidrag till försäkringen skall utgå med i stort sett oförändrade belopp samt att kontantunderstödet skall inpassas mellan försäkringsersättningen och socialhjälpen — synes utredningens uppgift närmast ha varit olöslig. Socialstyrelsen erinrar i detta sammanhang om att styrelsen i utlåtande över utredningens förslag till ny förordning om erkända arbetslöshetskassor m. m. framhållit, att konstruktionen av försäkringen och understödet inrymmer vissa risker för komplikationer, vilka måhända på längre sikt icke låter sig lösas inom ramen av det nuvarande systemet. Till svårigheterna bidrar den enligt socialstyrelsens mening otillfredsställande utformningen av bestämmelserna rörande beskattning av hjälpen vid arbetslöshet samt rörande existensminimum. Vad som anförs i förevarande promemoria visar också enligt socialstyrelsens mening, att kravet på en minimistandard, som motsvarar socialhjälpens, vad barnfamiljerna beträffar, i avsevärd utsträckning icke kunnat tillgodoses utan att det i motsatt riktning verkande kravet på en ordentlig marginal mellan ersättningen från försäkringen och kontantunderstödet uppges.

Emellertid är kontantunderstödsverksamheten i nuvarande arbetsmarknadsläge relativt obetydlig. Utredningen har även framhållit, att särskilda åtgärder torde bli nödvändiga på ifrågavarande område vid ett förändrat arbetsmarknadsläge, och förutsätter, att frågan om vidtagande av dylika åtgärder upptas till behandling i samband med arbetet på åstadkommande av beredskap för ett försämrat arbetsmarknadsläge. Med hänsyn till det anförda synes det socialstyrelsen icke erforderligt att i nuvarande läge ta slutlig ställning till de av utredningen avhandlade problemen. Socialstyrelsen vill föreslå, att det av utredningen förordade arbetet på åstadkommande av beredskap för ett försämrat arbetsmarknadsläge även skall innefatta utredning av frågan om förhållandet mellan försäkringen, kontantunderstödet och socialhjälpen i hela dess vidd samt att därvid även frågorna rörande beskattning av hjälpen vid arbetslöshet samt rörande existensminimum beaktas. Det framgår av det sagda, att vad som anförs i det följande endast är avsett att gälla så länge kontantunderstödsverksamheten är av relativt obetydlig omfattning.

Enligt de framlagda förslagen kommer dagunderstödets grundbelopp att uppgå till högst 8 och lägst 6 kronor. Statsbidrag skall dock endast utgå på högst 6 kronor. Kommunerna äger inom nämnda ram själva fastställa beloppet. Dyrortsgraderingen skall slopas. Familjetilläggen föreslås höjda till 2 kronor för makar och 1,50 kronor för barn. Den tidigare maximeringen av hyreshjälpen slopas, men statsbidrag får utgå på hyreshjälpsbelopp om högst 75 kronor per månad beträffande ensamstående och högst 150 kronor per månad för familjeförsörjare.

Den föreslagna begränsningen av daghjälpsbeloppet till lägst 6 kronor strider mot principen om arbetslöshetsnämndernas fria behovsprövning. Socialstyrelsen föreslår därför, att beloppet skall utgöra

högst 8 kronor utan begränsning nedåt. Socialhjälpsbeloppet överstiger flerstädes 6 kronor per dag. En begränsning av statsbidraget till nämnda belopp skulle innebära en övervältning på kommunerna av viss del av kostnaderna för arbetslösheten. Om statsbidrag får utgå på hela daghjälpsbeloppet torde reglerna för beräkning av statsbidraget kunna väsentligt förenklas. Socialstyrelsen föreslår därför att statsbidrag får utgå på hela daghjälpsbeloppet (högst 8 kronor). Förslaget att slopa dyrortsgraderingen liksom vad som föreslagits rörande hyreshjälpen tillstyrks. Beträffande höjningen av familjetilläggen vill styrelsen framhålla, att de på sid. 41 i promemorian redovisade uppgifterna beträffande fattigvårdsnormerna för familjetillägg visar, att i de undersökta kommunerna såväl maketillägg som barntillägg ligger avsevärt mycket högre inom fattigvården än inom kontantunderstödsverksamheten. Tilläggen inom fattigvården utgår i allmänhet med 3—4 kronor för make och 1,50—2,50 kronor för barn. En ytterligare höjning av familjetilläggen inom såväl arbetslöshetsförsäkringen som kontantunderstödsverksamheten synes med anledning härav böra övervägas. Utredningen föreslår, att kontantunderstödet maximalt får uppgå till det belopp som vid en inkomst motsvarande låglönen i orten eller, om den hjälpsökandes inkomst varit lägre, denna lägre inkomst högst får utgå enligt försäkringens överförsäkringstabell, minskat med en ytterligare marginal, som i fråga om ensamstående utgör 15 % av den maximala försäkringsersättningen samt i fråga om familjeförsörjare hälften av marginalen för ensamstående. Med hänsyn till vikten av att en viss marginal upprätthålls mellan försäkringsersättningen och kontantunderstödet vill socialstyrelsen icke motsätta sig att begränsningen till låglönen i orten eller sökandens eventuellt lägre inkomst bibehålls. Vad som av styrelsen anförts rörande begränsning av överförsäkringsavdraget inom försäkringen bör dock även gälla kontantunderstödet. Styrelsen vill med hänsyn till barnfamiljerna och låglönegrupperna avstyrka det av utredningen föreslagna ytterligare avdraget med 15 % för ensamstående och 7,5 % för familjeförsörjare. I detta sammanhang erinras om att kontantunderstödet i motsats till försäkringsersättningen är skattepliktig inkomst. Enligt förslaget skall med arbetsförtjänsten för låglönegrupper på orten avses den lön, som kan anses motsvara den lönestatistiska nedre kvartilen för orten. Sistnämnda anvisning torde i praktiken för närvarande vara omöjlig att tillämpa, eftersom det i lönestatistiken för flertalet näringsgrenar endast finns uppgifter om medellön men icke om kvartil- och medianlön. Uppenbart är att man i detta läge får använda en mera summarisk metod.

I huvudsaklig överensstämmelse med gällande bestämmelse i 29 § av arbetslöshetskungörelsen föreslås av utredningen, att kontantunderstöd icke må utgå till den som i anledning av arbetslöshet för sig eller sin familj åtnjuter fortlöpande socialhjälp. Man har räknat med att den hjälpbehövande helt skall överföras till denna hjälpform i de fall då fortlöpande bidrag från fattigvården utgår. Utredningen har utgått från att om dess förslag genomförs kombinationen kontantunderstöd — socialhjälp skall behöva förekomma endast i undantagsfall. Socialstyrelsen anser, att om de av utredningen föreslagna överförsäkringsreglerna skulle genomföras risk föreligger för att en relativt stor del av kontantunderstöden skulle komma att ligga lägre än fattigvårdsstandarden på respektive ort. Men även med de av socialstyrelsen ovan förordade ändringarna kan viss risk föreligga för att kontantunderstödet för barnrika familjer kan komma att ligga under fattigvårdsstandarden. Socialstyrelsen, som finner angeläget att kontantunderstödet icke understiger fattigvårdsstandarden, anser att man i nuvarande läge bör kunna acceptera att kompletterande socialhjälp utgår i dylika fall. Styrelsen föreslår därför, att bestämmelsen i 29 § av arbetslöshetskungörelsen tills vidare får utgå.

Förslaget att lämna kontantunderstöd i form av lån då hjälpbehovet är av tillfällig art avstyrks.

PERIODISKA ÖVERSIKTER

Register

	Senast i nr
Allmänt:	
Arvsfonden, allmänna, för varje budgetår	3, 1955
Statliga socialutgifter, årligen	detta nr
Sociala frågor vid årets riksdag	11, 1955
Socialutgifterna i Sverige, årligen	7, 1955
Utlänningar i Sverige, varje kvartal	11, 1955
Arbetsmarknaden:	
Frånvarofrekvens vid vissa industriföretag, i regel två gånger per år	8, 1955
Kollektivavtal	1, 1956
Sysselsättning och arbetslöshet, månatligen	
Sysselsättning och löner inom industrin, varje kvartal	12, 1955
Bostäder:	
Bostadsbyggandet i Sverige, årligen	8, 1955
Byggnadsverksamheten i städer och köpingar, varje kvartal	12, 1955
Nykterhetsvård:	
Alkoholistanstalt, intagna på, årligen	10, 1955
Nykterhetsnämndernas verksamhet, årligen	2, 1955
Nykterhetsvårdsklientelets sammansättning, årligen	4, 1955
Priser, konsumtion:	
Detaljhandelsomsättning, varje kvartal	detta nr
Detaljprisutvecklingen i Sverige och utlandet, årligen	3, 1955
Konsumentprisindex, månatligen	
Socialvård:	
Barnbidrag, allmänna, årligen	4, 1955
Barnavård, samhällets, årligen	1, 1955
Fattigvården, årligen	2, 1955
Fattigvård och barnavård till utlänningar, årligen	10, 1954
Mödrahjälpen, årligen	6, 1955
Social hemhjälp, årligen	7, 1955
Ungdomsvårdsskolornas elever, årligen	4, 1955
Ålderdomshemmen, årligen:	
antal platser, vårdtagare m. m.	1, 1955
kostnader och finansiering	7, 1955
statsbidrag	7, 1955

Statens utgifter för sociala ändamål 1956/57

Sedan årets statsverksproposition nu framlagts, har i följande tablå statens beräknade socialutgifter för budgetåret 1956/57 under femte huvudtiteln (socialdepartementet) och elfte huvudtiteln (inrikesdepartementet) redovisats tillsammans med motsvarande utgifter i riksstaten för budgetåret 1955/56. En jämförelse visar att socialdepartementets utgifter beräknas öka med 299 milj. kr eller närmare 12 %. Av ökningen är emellertid 14,7 milj. kr att hänföra till överflyttning av anslagen till nykterhetsvård från elfte till femte huvudtiteln fr. o. m. budgetåret 1956/57. Den verkliga ökningen uppgår således till 284,3 milj. kr.

Anslaget till bidrag till folkpensioner m. m. har preliminärt räknats upp med 235 milj. kr och denna ökning är delvis att anse som automatisk. Av de övriga anslagsökningarna, som uppgår till 67,0 milj. kr, är 64,3 milj. kr automatiska. Anslagsminskningarna uppgår till 17,7 milj. kr.

Förutom anslaget till bidrag till folkpensioner m. m. är det framför allt anslagen till bostadsbyggande m. m. som ökat kraftigt. Sålunda beräknas

Sociala utgifter i statsbudgeten 1955/56 och 1956/57

	Riksstaten 1955/56, milj. kr	Statsverks-propositionen 1956/57, milj. kr
I. Socialdepartementet		
A. *Departementet*	**0,8**	**0,9**
B. *Socialstyrelsen med dithörande verksamhet samt arbetsdomstolen*	**587,0**	**605,1**
Mödrahjälp	4,6	4,6
Social hemhjälp	3,7	3,7
[1] Socialhjälp och barnavård m. m.	574,6	576,3
allmänna barnbidrag	527,0	527,0
bidragsförskott	5,5	5,5
bidrag till uppförande av barnhem	0,8	0,8
driftbidrag till barnhem	2,2	2,0
» » anstalter för halvöppen barnavård	3,1	3,7
ferieresor för barn	2,4	2,4
» » husmödrar	1,1	1,1
driftbidrag till barnkolonier	1,6	1,7
statens skolor tillhörande barna- o. ungdomsvården	9,4	10,1
[1] ersättning till kommuner enl. socialhjälps- o. barnavårdslag m. m.	5,1	5,3
bidrag till anordnande av ålderdomshem	12,0	12,0
annat	4,4	4,7
[2] Nykterhetsvård	—	16.0
Övrigt	4,1	4,5
C. *Arbetsmarknadsstyrelsen med dithörande verksamhet*	**94,1**	**98,2**
Den offentliga arbetsförmedlingen	25,2	27,7
Bidrag till erkända arbetslöshetskassor	40,0	40,0
Kostnader för arbetslöshetens bekämpande	20,0	20.0
Övrigt	8,9	10,5
D. *Bostadsbyggande m. m.*	**149,1**	**195,0**
Kapitalmedelsförluster och ränteeftergivande å vissa lån	25,0	60,0
Bostadsrabatter	85,0	100,0
Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet	30,0	25,0
Övrigt	9,1	10,0
E. *Sjuk- o. yrkesskadeförsäkring*	**284,0**	**273,8**
Bidrag till sjukkassor	270,0	260,0
Bidrag till ersättningar vid olycksfall i arbete	5,7	5,0
Övrigt	8,3	8,8
F. *Arbetarskydd*	**4,4**	**4,7**
G. *Folkpensionering m. m.*	**1 399,6**	**1 640,3**
[3] Bidrag till folkpensioner m. m.	1 365,0	1 600,0
Åtgärder till förebyggande o. hävande av invaliditet	12,0	12,9
Särskilda barnbidrag till änkors o. invaliders barn	12,3	16,0
Övrigt	10,3	11,4
H. *Diverse*	**4,5**	**4,5**
Summa A—H	**2 523,5**	**2 822,5**
II. Inrikesdepartementet		
A. *Departementet*	**1,0**	**1,2**
B. *Medicinalstyrelsen*	**320,0**	**372,4**
Medicinalstyrelsen m. dithörande stater	28,2	32,9
Sjukvårdsanstalter	257,1	301,1
Hälsovård i allmänhet	34,7	38,4
C. [2] *Alkoholistvård*	**14,7**	—
Summa A—C	**335,7**	**373,6**
Summa I + II	**2 859,2**	**3 196,1**

[1] Med anledning av socialhjälpslagen som träder i kraft 1 jan. 1957 har ordet fattigvård utbytts mot socialhjälp.

[2] Trots att handläggningen av hithörande ärenden fr. o. m. den 1 juli 1955 överfördes från inrikes- till socialdepartementet, anvisades anslagen 1955/56 av praktiska skäl under elfte huvudtiteln.

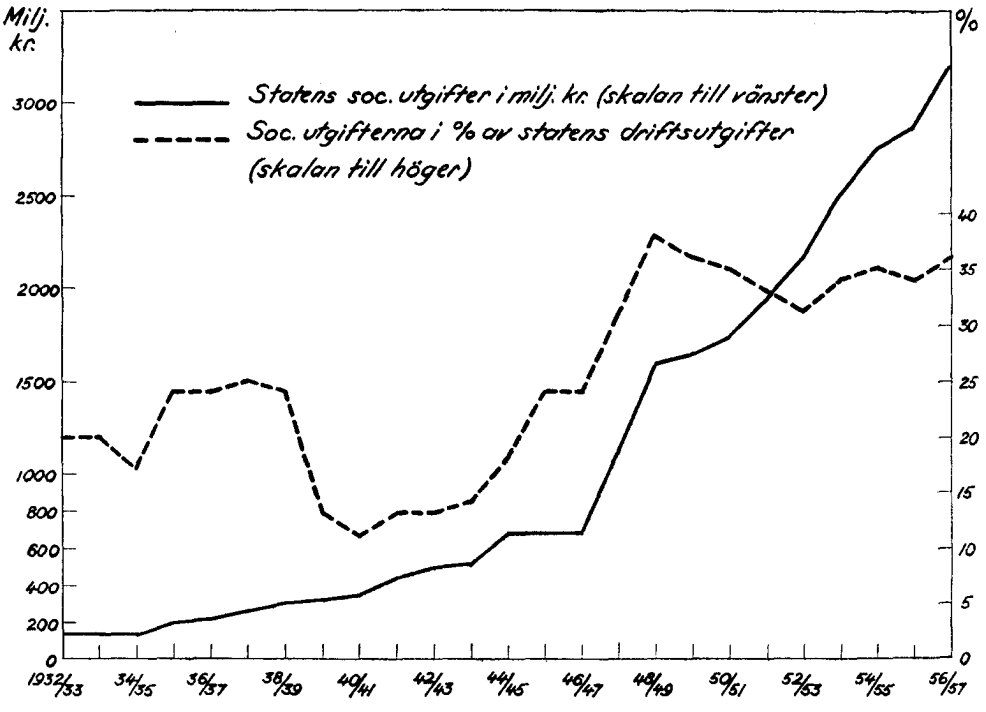
[3] Preliminärt beräknat belopp i avvaktan på proposition om viss förhöjning av folkpensionerna

kostnaderna för ränteeftergifter stiga med 35 milj. kr på grund av det höjda ränteläget och kostnaderna för bostadsrabatter med 15 milj. kr till följd av att bidrag utgår till familjer i ytterligare en årsproduktion bostäder.

Trots att anslagen till nykterhetsvård överflyttas till femte huvudtiteln beräknas de sociala utgifterna under inrikesdepartementet öka med 37,9 milj. kr, varför den verkliga ökningen beräknas uppgå till 52,6 milj. kr eller ca 16 %. Den största ökningen, 44 milj. kr, avser anslaget till sjukvårdsanstalter.

Statens utgifter för sociala ändamål under de senaste 25 åren, fr. o. m. budgetåret 1932/33 t. o. m. 1956/57, framgår av diagrammet. Vid periodens början uppgick dessa utgifter till 140 milj. kr, motsvarande 19,7 % av de egentliga statsutgifterna, vid periodens slut hade de stigit till 3,196 milj. kr, motsvarande 35,6 % av de egentliga statsutgifterna. Under senare delen av 1930-talet kan en relativt kraftig ökning av socialutgifternas andel av statsutgifterna konstateras. På grund av ökade försvarsutgifter i samband med världskriget minskade emellertid socialutgifternas andel, trots nominell ökning, under denna period för att återigen öka vid mitten av 1940-talet. Särskilt markant är denna ökning 1947/48 och 1948/49. Socialutgifternas andel av de totala egentliga utgifterna på driftbudgeten uppnådde sitt maximum 1948/49 (37,8 %). Under senare år har andelen varierat omkring 35 %.

Statens socialutgifter 1932/33—1956/57

J. E.

Omsättningen inom detaljhandeln 3:e kvartalet 1955

Enskild detaljhandel m. m. Äldre statistik. Sedan 1948 utarbetar socialstyrelsen statistik rörande omsättningen inom den enskilda detaljhandeln, baserad på uppgifter som lämnas av företag en gång i kvartalet. Frågeblanketter har utsänts till företag eller försäljningsställen inom flertalet branscher av detaljhandeln m. m. enligt en adressförteckning som uppgjorts på grundval av dåvarande arbetsmarknadskommissionens inventering av företag inom varuhandeln i början av år 1946. Från början uttogs ur arbetsmarknadskommissionens material samtliga »större företag» inom berörda branscher, dvs. dels alla företag med mer än 10 filialer och dels även alla försäljningsställen med mer än 10 sysselsatta. Antalet försäljningsställen som tillhörde »större företag» uppgick till ca 5 000. Bland »mindre företag» utvaldes slumpvis ca 7 000 försäljningsställen ur en totalmassa av ca 50 000.

I februari 1948 utsändes ca 11 300 blanketter, på vilka begärdes uppgifter om försäljningen under åren 1946 och 1947. Ca 5 900 inkom besvarade, och av dessa kunde ca 4 500 medtas vid bearbetningen.

Under de senaste åren har blanketter kvartalsvis utsänts till ca 7 000 företag eller försäljningsställen. Svar har som regel inkommit från ca 4 000 av dessa. Från och med 3:e kvartalet 1954 till och med 1:a kvartalet 1955 begränsades utsändningarna till sådana företag eller försäljningsställen från vilka svar inkommit för något kvartal under perioden 1 januari 1953—30 juni 1954 (ca 4 000).

För insamlingen av uppgifter användes tre olika typer av blanketter. Två av dessa typer hade utformats med särskild hänsyn till förhållandena inom branscher där försäljningen till en icke oväsentlig del utgörs av partiförsäljning.

De uppgifter som lämnades på blanketterna avsåg i flertalet fall ett enda försäljningsställe. Vissa företag redovisade dock sammanslagna uppgifter för två eller flera försäljningsställen på en blankett. Ett fåtal större företag insände i stället för blanketter listor med specificerade uppgifter för enskilda försäljningsställen.

Vid bearbetningarna beräknades indextal för detaljförsäljningens värdemässiga förändringar från en månad eller ett kvartal till motsvarande månad eller kvartal påföljande år med avseende på olika branscher och grupper av branscher. För dessa beräkningar utnyttjades endast uppgifter från »identiska» företag eller försäljningsställen, dvs. sådana som lämnat redovisning för detaljförsäljningen under båda de perioder som jämförelsen avsåg.[1]

[1] Jfr Soc. Medd. 1948: 10, sid. 767.

Omläggning av statistiken. Det uppgiftsmaterial, som låg till grund för den tidigare omsättningsstatistiken, bedömdes ur flera synpunkter såsom otillfredsställande. Bland annat var adressregistret föråldrat, och det successiva bortfallet av uppgiftslämnare hade medfört en snedvridning av urvalet.

Nya företagsregister. Med hänsyn till dessa bristfälligheter utarbetades inom socialstyrelsen en plan för omläggning av omsättningsstatistiken. Det gällde bland annat att erhålla underlag för tillförlitligare beräkningar genom ett nytt urval av uppgiftslämnare. Urvalet gjordes med hjälp av två register (i fortsättningen kallade *firmaregistret* och *butiksregistret*). De upprättades i samarbete mellan statistiska centralbyråns utredningsinstitut, konjunkturinstitutet och socialstyrelsen. Firmaregistret har upprättats på grundval av uppgifter som erhållits från riksförsäkringsanstalten. Bland de för anstaltens statistik avsedda hålkorten uttogs kort som avsåg (1) hos arbetsgivare med försäkring hos anstalten anställd personal inom varuhandel, restauranger m. m. och vissa serviceyrken (enligt dagsverks- och löneuppgifter för 1951), (2) hos arbetsgivare med försäkring hos ömsesidiga olycksfallsförsäkringsbolag anställd personal inom samma yrkesgrupper (enligt anstaltens s. k. E-uppgifter för 1950). Ur denna kortmassa utsorterades sedan kort där 10 eller flera »årsarbetare»[1] fanns redovisade (exklusive anställda i yrkesgrupperna »kontor» och »husligt» arbete). Med utgångspunkt från företagsnumren upprättades adressförteckningar. Från dessa ströks med hjälp av upplysningar från Sveriges handelskalender, telefonkataloger etc. och förfrågningar per telefon firmor vilka kunda antas ej bedriva detaljhandelsverksamhet. För återstående företag upprättades registerkort. De i firmaregistret ingående firmorna har uppdelats på två kategorier, nämligen företag med 15 och flera årsarbetare och företag med 10—14 årsarbetare (andra än grupperna kontor och husligt arbete). Totalt omfattar firmaregistret ca 3 000 firmor, varav ca 1 500 tillhör gruppen med 15 och flera årsarbetare och ca 1 500 gruppen med 10—14 årsarbetare.

Butiksregistret utgör en förteckning över försäljningsställen, arbetsställen inom vissa serviceyrken samt restauranger och kaféer[2] inom de områden som ingår i statistiska centralbyråns »basurval». Basurvalet består av 183 kommuner, belägna inom 70 områden, s. k. »primära urvalsenheter». De primära urvalsenheterna har med sannolikheter proportionella mot antalet invånare över 15 år enligt 1950 års folkräkning utvalts inom vart och ett av 70 »strata», vilka tillsammans omfattar samtliga kommuner i riket. I vissa av de primära urvalsenheterna har man inom en delgrupp av de ingående kommunerna på analogt sätt utvalt en eller flera kommuner (»segment») för att representera hela delgruppen.[3]

Statistiska centralbyrån upprättade år 1953 en fältorganisation, i vilken ingår fyra distriktsombud samt ett eller flera lokalombud för var och en av

[1] Jfr Olycksfall i arbete år 1951, Stockholm 1954, sid. 12.
[2] I fortsättningen betecknas samtliga här nämnda enheter som försäljningsställen.
[3] Jfr Tore Dalenius: Statistiska centralbyråns organisation och verksamhet V. Utredningsinstitutet. 1: Basurvalet. Statistisk Tidskrift 1954: 1, sid. 60.

de 70 primära urvalsenheterna. Dessa ombud medverkade vid upprättandet av butiksregistret under början av 1954.

Vid upprättandet av registret tillämpades två olika metoder, vilka i fortsättningen betecknas som A-förfarandet och B-förfarandet.

A-förfarandet har tillämpats i 24 större städer. I dessa städer utvaldes slumpvis vissa kvarter eller liknande områden. Urvalet företogs sedan man först indelat samtliga kvarter och områden på grupper (»strata») med ledning av uppgifter från lokala myndigheter om det ungefärliga antalet försäljningsställen per kvarter e. d. Inom olika strata uttogs kvarteren med olika urvalssannolikheter. Så t. ex. uttogs i Stockholm samtliga kvarter där antalet försäljningsställen antogs uppgå till 30 eller flera, vartannat kvarter med 10—29 försäljningsställen, 1/40 av kvarteren med 1—9 och 1/80 av kvarteren med 0 försäljningsställen.

För vart och ett av de sålunda utvalda kvarteren e. d. upprättade lokalombuden förteckningar över där belägna butiker och andra för allmänheten avsedda försäljningsställen, restauranger etc. eller arbetsställen (»betjäningsställen») tillhörande de servicenäringar som skulle medtas. Ombudet skulle enligt instruktionen personligen besöka kvarteren och anteckna där befintliga butiker etc.

B-förfarandet användes i mindre städer och i alla de landskommuner som ingår i basurvalet. Till skillnad från de städer där A-förfarandet tillämpades skulle beträffande de städer och landskommuner där B-förfarandet tillämpades samtliga försäljningsställen upptas på listorna.

Till ledning för ombudens arbete upprättades på basis av materialet till 1951 års företagsräkning listor över försäljningsställen inom berörda städer och landskommuner. Företagsräkningens material avsåg förhållandena i september 1951, och ombudens uppgift var att komplettera och rätta dessa listor så att aktuella uppgifter erhölls beträffande förhållandena i början av 1954.

Listor av ovan nämnt slag utsändes förutom till ombuden även till lokala myndigheter och organisationer, som efter granskning och komplettering överlämnade listorna till ombuden, varefter ombuden med hjälp av de sålunda granskade listorna samt med utnyttjande av tillgängliga register, telefonkataloger etc. och sin egen lokalkännedom upprättade listor över försäljningsställen inom resp. kommuner.

Sedan de enligt A- och B-förfarandet upprättade listorna kommit socialstyrelsen tillhanda granskades listorna, och då så befanns erforderligt för att erhålla fullständigare uppgifter angående namn, adress etc. företogs ytterligare komplettering av uppgifterna. Därefter iordningställdes ett registerkort för varje försäljningsställe med uppgift om namn, adress, bransch m. m. Totalt omfattar registret ca 40 000 adresser.

Urvalet av uppgiftslämnare. Ett urval av nya uppgiftslämnare till omsättningsstatistiken för enskild detaljhandel m. m. har gjorts med hjälp av fir-

maregistret och butiksregistret. Även omsättningsstatistiken för konsumentkooperativ verksamhet har omlagts (se sid. 123).

Som ovan nämnts är företagen i firmaregistret uppdelade i två grupper, av vilka den ena omfattar firmor med 15 eller flera årsarbetare och den andra firmor med 10—14 årsarbetare. Ur firmaregistret uttogs samtliga firmor med 15 eller flera årsarbetare och genom slumpmässigt förfarande hälften av firmorna med 10—14 årsarbetare. På detta sätt erhölls 1 463 firmor från den förstnämnda gruppen och 757 från den sistnämnda eller tillsammans 2 220 firmor.

Beträffande urvalet av försäljningsställen inom butiksregistret förfors på följande sätt. Först borttogs ur registret vissa grupper som icke skulle ingå i omsättningsstatistiken men som medtagits i registret därför att registret var avsett att användas även för andra statistiska undersökningar (prisinsamling för beräkningen av konsumentprisindex, lönestatistiken för anställda inom handeln). Därefter utrensades alla försäljningsställen, där det kunde fastställas att försäljningsstället tillhörde någon i firmaregistret ingående firma.

Därefter sorterades försäljningsställena inom de berörda branscherna efter 9 huvudgrupper och inom varje huvudgrupp på de 183 kommuner, som ingår i statistiska centralbyråns basurval samt inom varje kommun (i förekommande fall) på kvartersgrupper, som uttagits med olika sekundära urvalssannolikheter. Antalet i registret ingående butiker etc., tillhörande viss huvudgrupp (bransch), inom varje kommun, resp. kvartersgrupp dividerades med respektive produkt av primär och sekundär urvalssannolikhet. De sålunda erhållna talen kan betraktas som uppskattningar av totala antalet försäljningsställen inom resp. grupp.

Det bestämdes att man inom de berörda branscherna skulle utta ett antal försäljningsställen som kunde antas motsvara approximativt 1/40 av samtliga försäljningsställen i riket (bortsett från de som tillhörde i firmaregistret upptagna företag). Antalet försäljningsställen som skulle uttas i varje grupp beräknades med hjälp av en lista över de kumulerade summorna av det uppskattade antalet försäljningsställen inom resp. grupp på så sätt att man efter slumpmässigt valt startnummer uttog var 40:e enhet i denna fingerade massa. Sedan antalet urvalsenheter i varje delgrupp fastställts, uttogs genom obundet slumpmässigt urval detta antal från respektive grupp i butiksregistret. I ett fåtal fall blev dock antalet enheter som borde uttagits större än antalet enheter i registret. I sådana fall skedde komplettering genom dubbelräkning vid beräkningarna rörande omsättningen.

Antalet försäljningsställen i urvalet från butiksregistret uppgick till 2 806. Som ovan nämnts uttogs ur firmaregistret 2 220 firmor. Totalantalet firmor eller försäljningsställen i urvalet uppgick alltså till 5 026.

Blanketter m. m. I samband med omläggningen av omsättningsstatistiken för enskild detaljhandel m. m. har socialstyrelsen utformat nya blanketter av 6 olika typer. Olika blankettyper användes dels för företag som ingår i firmaregistret, dels för försäljningsställen som ingår i butiksregistret. Inom

vardera av dessa två kategorier användes särskilda blanketter för (1) egentlig detaljhandel, (2) restauranger etc. och (3) »betjäningsställen». Företag tillhörande firmaregistret skall lämna uppgifter om försäljning m. m. vid samtliga till firman hörande försäljningsställen, serveringslokaler etc. Vad beträffar de försäljningsställen som ingår i butiksregistret skall uppgifterna endast avse lokalen i fråga men icke övriga eventuellt till firman hörande försäljningsställen.

På varje blankett skall uppgifter lämnas om försäljningen m. m. under ett kvartal med särredovisning för var och en av kvartalets månader. Företag inom egentlig detaljhandel skall redovisa sin totala försäljning med fördelning på »detaljförsäljning» och »partiförsäljning». På blanketten lämnas i detta avseende följande anvisningar: »Som partiförsäljning räknas försäljning av varor avsedda för återförsäljning eller för bearbetning inom industri, hantverk o. d. (exempelvis leveranser av varor till detaljhandlare eller av material till byggnadsföretag, hantverkare o. d.), försäljning till offentliga myndigheter samt ersättningar för tjänster (reparationer m. m.) åt företag, myndigheter o. d. Som detaljförsäljning räknas övrig försäljning (inkl. servering, reparations- och ändringsarbeten o. d.). Om Eder bokföring ej möjliggör en exakt avgränsning mellan detalj- och partiförsäljning, bör Ni ange den totala försäljningens ungefärliga fördelning på parti- och detaljförsäljning.» På den för »betjäningsställen» avsedda blanketten lämnas följande anvisningar: »Uppgifterna skall avse summan av ersättningar för tjänster åt enskilda kunder (såsom tvättning, rakning, skönhetsvård, skoreparationer, sömnadsarbeten o. d.) och detaljförsäljning (dvs. försäljning av varor direkt till konsumenter). I denna summa medräknas icke ersättningar för tjänster åt andra än enskilda kunder (tvätt åt hotell, restauranger, företag o. d.) och icke heller eventuell partiförsäljning (försäljning av varor till återförsäljare, företag, myndigheter o. d.). Om Eder bokföring ej möjliggör avgränsning av värdet av tjänster åt andra än enskilda kunder eller eventuell partiförsäljning skall företagets totala omsättning anges på blanketten.» Motsvarande anvisningar på blanketten för restauranger och kaféer har följande lydelse: »Uppgifterna skall avse de sammanlagda intäkterna av servering (inberäknat 10 % serveringsavgift, om sådan avgift debiteras på notan eller enligt bestämmelser i avtal inlevereras till kassan) och annan försäljning (exempelvis av tobak, läskedrycker, konfektyrer) direkt till allmänheten. I denna summa medräknas icke eventuell partiförsäljning (försäljning av varor till återförsäljare, företag, myndigheter o. d.) och icke heller intäkter av rumsuthyrning och hotellrörelse i övrigt. I de fall då det är omöjligt att särskilja intäkterna av rumsuthyrning och servering (t. ex. vid helinackordering) skall dock de sammanlagda intäkterna härav redovisas; i så fall göres anteckning i anmärkningskolumnen.»

Anknytning till den äldre statistiken m. m. De företag[1] som ingick i det nya urvalet tillställdes blanketter första gången i början av juli 1955. På blan-

[1] Med företag avses i det följande de enheter (firmor, försäljningsställen etc.) för vilka uppgifter begärts.

Tab. 1. Antalet företag inom enskild detaljhandel m. m. som insänt svar för 2:a kvartalet 1955, antalet som ej svarat samt svarsprocenten inom olika branscher

Bransch	Antal svar	Antal som ej svarat	S:a kol. 2 + kol. 3	Kol. 2 i % av kol. 4
1	2	3	4	5
Livsmedel	1 028	266	1 294	79,4
Beklädnad	602	173	775	77,7
Skor	131	47	178	73,6
Inventarier	200	82	282	70,9
Järnvaror, cyklar och sportartiklar	194	54	248	78,2
Övriga specialbutiker	422	159	581	72,6
Lanthandel och skeppshandel	27	4	31	87,1
Varuhus, basarer	31	3	34	91,2
S:a detaljhandel	2 635	788	3 423	77,0
Restauranger och kaféer	607	112	719	84,4
Betjäningsställen[1]	351	118	469	74,8
Samtliga branscher	**3 593**	**1 018**	**4 611**	**77,9**

ketterna efterfrågades försäljningen m. m. under 2:a kvartalet 1955. I syfte att nå en hög svarsprocent bedrevs från socialstyrelsen ett omfattande påminnelsearbete under sommaren. Sålunda utsändes den 22/7—25/7 3 539 skriftliga påminnelser. I samarbete med statistiska centralbyråns utredningsinstitut kontaktades per telefon omkring veckan den 8/8—13/8 1 930 uppgiftslämnare, som då ännu ej återsänt blanketterna till socialstyrelsen eller erhållit uppskov. Samtidigt utsändes dessutom 244 skriftliga påminnelser till större företag. Veckan den 22/8—27/8 togs ånyo per telefon kontakt med ett urval (ca 900) av dem som ännu ej insänt blanketter.

Av upplysningar som lämnades på blanketter, som insändes till styrelsen, genom brev etc. samt i samband med påminnelsearbetet framkom att, på grund av bristfälligheter i registret, ett antal företag tillskrivits som av olika skäl ej borde ha tillställts blankett. Sålunda hade vissa företag upphört, och andra tillhörde ej de branscher statistiken skulle omfatta. Vissa försäljningsställen vilkas adresser hämtats ur butiksregistret visade sig tillhöra företag som ingick i firmaregistret etc. Det befanns att 415 företag ej borde ha tillställts blanketter. I tab. 1 anges antalet inkomna bearbetningsbara svar, antalet företag som icke svarat, summan av dessa två tal och antalet svar i procent av denna summa.

I syfte att möjliggöra anknytning mellan den nya statistiken och de tidigare beräkningarna utsändes även blanketter av samma typ, som tidigare använts, till de företag, som tillhörde det äldre urvalet, under förutsättning att de ej ingick i det nya urvalet samt att de insänt uppgifter för 1:a kvartalet.

[1] I gruppen »betjäningsställen» ingår följande undergrupper: herr- och damfriseringar; fysikaliska och hygieniska institut, massage- och skönhetsinstitut; badinrättningar, simhallar, bastuanläggningar, friluftsbad; kemiska tvättinrättningar, andra tvätt- och strykinrättningar; begravnings- och eldbegängelsebyråer.

På basis av uppgifter som inkom för 2:a kvartalet från företag som ingick i det äldre urvalet (inklusive de som även medtagits i det nya urvalet) samt tidigare uppgifter för 1:a kvartalet beräknades indextal för försäljningen under 2:a kvartalet med 1:a kvartalet som bas. Vid dessa beräkningar medtogs endast uppgiftslämnare som lämnat uppgifter för såväl 1:a som 2:a kvartalet (»identiska företag»), sammanlagt 4 002. En redogörelse för resultaten av dessa beräkningar har tidigare lämnats i Meddelande från socialstyrelsens utredningsbyrå 1955: 32. Vid beräkningen av indextalen har samma vägningsförfarande tillämpats som vid tidigare beräkningar.

På basis av tidigare undersökningar avseende 1:a kvartalet 1954 t. o. m. 1:a kvartalet 1955 har kedjeindextal med kvartalslänkar beräknats för omsättningens förändringar under denna tidsperiod. Med hjälp av dessa indexserier och de ovan nämnda beräkningarna angående omsättningens förändringar mellan 1:a och 2:a kvartalet 1955 samt fortsatta beräkningar av omsättningens förändringar från ett kvartal till närmast efterföljande kvartal kan indextal konstrueras för omsättningen under ett eller flera kvartal under 1955 med motsvarande period 1954 som bas. Sådana indexberäkningar måste dock av tekniska skäl anknytas till den branschindelning som tillämpades i omsättningsstatistiken före omläggningen vid halvårsskiftet 1955. De i tab. 2 redovisade indextalen för omsättningens förändringar från 1:a kvartalet 1954 till 3:e kvartalet 1955 avser sålunda den tidigare branschindelningen under det att de i tab. 3 redovisade indextalen avser en förändrad, på de nya registren baserad branschindelning. Jämförelser mellan ett kvartal och motsvarande kvartal föregående år på basis av den nya branschindelningen kan göras först 2:a kvartalet 1956, enär som ovan nämnts uppgifter från företag ingående i det nya urvalet inhämtats för första gången beträffande 2:a kvartalet 1955.

Beräkningsmetod beträffande omsättningens förändringar 2:a—3:e kvartalen 1955. Till grund för beräkningarna av indextalen för omsättningens förändringar mellan 2:a och 3:e kvartalen 1955 har som ovan framhållits legat uppgifter från företag som ingår i det nya urvalet av uppgiftslämnare. Vid beräkningarna har förfarits på följande sätt.

I beräkningarna har endast medtagits företag som lämnat uppgifter för såväl 2:a som 3:e kvartalen (identiska företag). Härav följer att hänsyn icke har tagits till sådana förändringar i omsättningen som betingas av nytillkomst och avgång av företag. Förändringar av butiksbeståndet inom företag tillhörande firmaregistret kan dock påverka beräkningarna. Uppgifterna sorterades efter branschgrupper (undergrupper) och inom var och en av dessa grupper på »urvalsgrupp». Urvalsgrupperna är tre till antalet, nämligen (1) företag i firmaregistret med 15 eller flera årsarbetare (urvalskvot 1/1), (2) företag i firmaregistret med 10—14 årsarbetare (urvalskvot 1/2) och (3) försäljningsställen etc. i butiksregistret (urvalskvot 1/40) (jfr sid. 117—118). Den sammanlagda omsättningen för företagen inom varje sådan urvalsgrupp inom resp. branschgrupp har multiplicerats med produkter av

Tab. 2. Indextal för omsättningens förändringar inom enskild detaljhandel m. m. 1:a kvartalet 1954—3:e kvartalet 1955

Bransch	Indextal (1:a kvartalet 1954 = 100) för							Indextal för 3:e kv. 1955 (3:e kv. 1954 = 100)	Indextal för 1:a—3:e kv. 1955 (1:a—3:e kv. 1954 = 100)
	1:a kv. 1954	2:a kv. 1954	3:e kv. 1954	4:e kv. 1954	1:a kv. 1955	2:a kv. 1955	3:e kv. 1955		
Livsmedel	100	109	105	115	102	114	114	108	105
Kött och charkuterier	100	110	109	121	104	117	110	102	104
Fisk	100	118	109	112	102	120	118	108	104
Mjölk och bagerier m. m.[1]	100	108	105	110	102	111	116	111	106
Specerier	100	106	102	115	101	110	110	108	104
Frukt och konfektyrer	100	117	97	114	99	119	115	118	106
Lanthandel	100	115	123	125	102	115	126	102	101
Beklädnad	100	134	104	159	102	142	97	93	101
Vävnader och sybehör	100	109	101	144	103	114	96	95	101
Herr- och damkonfektion samt skrädderier[2]	100	153	110	164	101	162	100	91	100
Modister	100	177	104	199	101	189	108	104	105
Päls- och skinnvaror	100	65	54	168	105	75	48	88	104
Skor	100	177	130	192	103	187	137	106	105
Inventarier	100	111	117	145	105	117	117	100	103
Bosättningsaffärer	100	101	115	179	101	104	122	106	104
Möbler och mattor	100	87	97	144	99	98	93	96	102
Elektriska artiklar	100	93	96	153	109	92	95	99	102
Järnhandel	100	125	129	140	108	130	131	102	104
Guldsmeder, urmakare	100	122	118	181	110	134	140	118	113
Musik, konst, blommor, antikviteter	100	80	70	124	99	87	64	92	100
Böcker och papper	100	86	114	177	114	94	124	109	111
Färger, sjukvårdsartiklar, parfym	100	132	124	152	107	140	140	112	108
Fotoaffärer	100	125	144	144	110	130	150	105	106
Varuhus, basarer	100	132	129	198	109	158	149	116	115
Samtliga branscher	100	117	112	136	104	123	116	103	104

[1] Omfattar grupperna: mjölk och mejerivaror, mjölk och specerier, bagerier och konditorier.
[2] Omfattar grupperna: herrkonfektion, damkonfektion, barnekipering och skrädderier.

urvalskvotens inverterade värde och kvoten mellan antalet företag i urvalet (exkl. de som enligt erhållna upplysningar ej borde ha erhållit blanketter) och antalet bearbetningsbara uppgifter. Indextalen för omsättningens förändringar har beräknats på så sätt att summan av de sålunda erhållna produkterna inom varje undergrupp resp. huvudgrupp av branscher för 3:e kvartalet dividerats med motsvarande summa för andra kvartalet.

Tab. 3. Indextal för omsättningen inom enskild detaljhandel m. m. 3:e kvartalet 1955 (2:a kvartalet 1955 = 100)

Bransch	Indextal 3:e kv. 1955 (2:a kv. 1955 = 100)	Bransch	Indextal 3:e kv. 1955 (2:a kv. 1955 = 100)
Livsmedel	102	Juvelerare	100
Beklädnad	68	Ur och optik	108
Herrkonfektion	65	Fotografiska artiklar och fotoateljéer	115
Damkonfektion	60	Bok-, pappers- och musikhandel, tidningskiosker	114
Herr- och damkonfektion i kombination samt barnekipering	60	Tobaksbutiker	100
Hatt- och mössbutiker, modebutiker	57	Antikvitets-, konst-, andra specialbutiker	84
Manufakturbutiker och textila varuhus	84	Lanthandel och skeppshandel (huvudsakligen ej livsmedel)	103
Päls- och skinn- samt andra specialbutiker	75	Varuhus, basarer	94
Skor	75	*S:a detaljhandel*	95
Skobutiker	72	*Restauranger och kaféer*	106
Skomakerier	90	Restauranger	103
Inventarier	100	Kaféer	112
Möbler och heminredningstextilier	95	*Betjäningsställen*	85
Bosättning	117	Frisersalonger, hygieniska institut	87
Radio- och belysningsbutiker	102	Bad- och tvättinrättningar, begravningsbyråer	84
Hemslöjds- och andra specialbutiker	102	**Samtliga branscher**	95
Järnvaror, cyklar och sportartiklar	98		
Övriga specialbutiker	103		
Blommor	63		
Färg, parfymer och sjukvårdsartiklar	100		

Omsättningens förändringar. Enligt de i tab. 2 återgivna indexberäkningarna utvisar omsättningen i genomsnitt för samtliga branscher under 1:a—3:e kvartalen 1955 i jämförelse med motsvarande tidsperiod under 1954 en värdemässig stegring av 4 %. En ökad omsättning framträder i praktiskt taget samtliga branscher. Den största ökningen registreras inom grupperna varuhus och basarer (15 %) samt guldsmeder och urmakare (13 %). För gruppen beklädnad är omsättningen i stort sett oförändrad (+ 1 %), för skor är omsättningsökningen 5 % och för livsmedel 5 %.

Indexserien för tidsperioden 1:a kvartalet 1954—3:e kvartalet 1955 belyser bland annat säsongvariationerna i försäljningen inom olika branscher.

Omsättningen inom konsumtionsföreningarna. Från och med den 1 juli 1955 har även omsättningsstatistiken för konsumtionsföreningarna lagts om i vissa avseenden. Sålunda har ett nytt urval av föreningar gjorts, och uppgiftsblanketten har omarbetats.

Det nya urvalet omfattar liksom det gamla ca 200 föreningar. Urvalet har baserats på listor över samtliga till Kooperativa förbundet anslutna föreningar samt uppgifter om den totala omsättningen inom varje förening

Tab. 4. Indextal för detaljförsäljningen och antalet försäljningsställen inom konsumtionsföreningarna under 3:e kvartalet 1955 (3:e kvartalet 1954 = 100) samt under 1:a—3:e kvartalen 1955 (1:a—3:e kvartalen 1954 = 100)

Avdelning	Indextal för			
	3:e kv. 1955 (3:e kv. 1954 = 100)		1:a kv.—3:e kv. 1955 (1:a–3:e kv. 1954 = 100)	
	Detaljförsäljning	Antal försäljningsställen	Detaljförsäljning	Antal försäljningsställen
Livsmedel	107,3	98,2	105,2	98,5
Charkuteri	90,4	88,3	90,3	89,3
Fisk	103,8	92,9	100,8	94,7
Mjölk och bröd	102,9	93,6	99,6	94,3
Speceri och diverse samt snabbköp	110,5	101,4	108,7	101,5
Specialbutiker	101,8	100,3	107,3	102,4
Skor	103,9	95,1	100,5	98,9
Serveringar	111,9	104,6	107,4	100,9
Samtliga avdelningar	**107,1**	**98,3**	**105,8**	**98,6**

under 1954. På listorna var föreningarna ordnade distriktsvis (distriktsindelningen överensstämmer ungefär med länsindelningen) och inom varje distrikt i bokstavsordning. Först uttogs samtliga föreningar, vilkas omsättning under 1954 uppgick till 4 000 000 kronor eller mera. Därefter uttogs genom »systematiskt urval» (med ett slumpmässigt valt startnummer) var fjärde förening, vars omsättning uppgick till 1 000 000—3 999 999 kronor, och slutligen med samma förfaringssätt var tionde av övriga föreningar. Totalantalet föreningar i urvalet är 206. Av dessa tillhör 108 gruppen med en omsättning av minst 4 000 000 kronor, 67 föreningar tillhör mellangruppen och 31 föreningar den lägsta storleksgruppen.

På de nya blanketterna efterfrågas föreningens totala försäljning under en månad med uppdelning på detaljförsäljning och partiförsäljning. Detaljförsäljningen skall särredovisas på avdelningar (branscher). För varje sådan redovisningsgrupp skall anges antalet försäljningsställen, varvid med försäljningsställe avses redovisande butiksenhet (varuhus räknas dock som ett försäljningsställe) enligt det redovisningssystem föreningarna tillämpar i sin redovisning till Kooperativa förbundet. Vad beträffar partiförsäljning ges på blanketten följande anvisningar: »Med partiförsäljning avses försäljning av varor avsedda för återförsäljning eller för bearbetning inom industri, hantverk o. d. (exempelvis leveranser av varor till detaljhandlare eller av material till byggnadsföretag, jordbrukare, hantverkare o. d.) eller försäljning till offentliga myndigheter.» Det må framhållas att på blanketten av äldre typ begärs ej uppgifter om partiförsäljningen.

Uppgifter till omsättningsstatistiken inhämtas varje månad. De föreningar som ingick i det nya urvalet tillställdes blanketter första gången under början av augusti 1955, varvid uppgifter begärdes om försäljningen under juli.

Tab. 5. Indextal för försäljningen och antalet försäljningsställen inom konsumtionsföreningarna under oktober 1955 (september 1955 = 100)

Avdelning	Indextal för oktober 1955 (september 1955 = 100)	
	Försäljning	Antalet försäljningsställen
Livsmedel	102	100
Snabbköp	104	103
Speceri och diverse (inkl. butiksbussar)	100	99
Charkuteri	102	99
Mjölk och bröd	101	99
Fisk	96	101
Restauranger, serveringar	102	101
Specialbutiker, varuhus	136	102
Skodon	150	100
Övriga avdelningar	98	102
Summa detaljförsäljning	106	100
Summa partiförsäljning	91	—
Total försäljning	**105**	**100**

För att man skall kunna anknyta den nya statistiken till de tidigare beräkningarna kommer uppgifter även att inhämtas från föreningar i det gamla urvalet t. o. m. december månad 1955. Föreningar som ingår i det gamla urvalet och icke kommit med i det nya urvalet tillställs blanketter av den tidigare använda typen.

Till och med utgången av 1955 kommer beräkningar angående omsättningens förändringar mellan viss tidsperiod under 1955 och motsvarande tidsperiod under 1954 att baseras på uppgifter från föreningar som tillhör det gamla urvalet.

Indextal för försäljningen under 3:e kvartalet 1955 samt 1:a—3:e kvartalen 1955 med motsvarande tidsperioder under 1954 som bas redovisas i tab. 4. Indextalen har beräknats efter samma metoder som tidigare tillämpats, i det de redovisade försäljningsbeloppen för varje »avdelning» (bransch) har fördelats på storleksgrupper och sammanvägts med hänsyn till totala antalet föreningar inom varje storleksgrupp. Storleksgruppsindelningen har gjorts på basis av antalet försäljningsställen inom resp. förening. Tabellen belyser även förändringarna i antalet försäljningsställen. Med försäljningsställe avses som ovan nämnts redovisande butiksenhet. Det bör observeras att en butik kan bestå av flera redovisande butiksenheter.

I tab. 5 återges indextal för försäljningens förändringar mellan september och oktober 1955. Denna redovisning är baserad på uppgifter från föreningar i det nya urvalet.

Indextalen har beräknats på följande sätt. Uppgifterna för var och en av branscherna har sorterats efter urvalsgrupp (jfr sid. 123). Försäljningssum-

man för varje urvalsgrupp inom respektive bransch har därefter multiplicerats med urvalskvotens inverterade värde. Indextalen har beräknats med utgångspunkt från summan av de sålunda erhållna produkterna. Samtliga föreningar i urvalet har insänt uppgifter. Någon korrektion till följd av bortfall är därför icke erforderlig.

A. N—t

Konsumentprisindex för december 1955

Konsumentprisindex för december 1955 har av socialstyrelsen beräknats till 137 eller samma tal som för november. Med decimaler är indextalet för december 137,21 mot 136,62 för november. Ökningen från december 1954 har varit 8 enheter eller omkring 6 %. Medeltalet av indextalen för januari—december 1955 är 133, medan motsvarande tal för 1954 var 129.

Tab. 1. Konsumentprisindex 1950—december 1955 (År 1949 = 100) [1]

Tidpunkt	Livsmedel	Alkoholhaltiga drycker o. tobak	Kläder o. skor	Bostad, bränsle o. lyse	Därav		Inventarier o. hushållsgeråd	Diverse	Totalindex
					bostad	bränsle o. lyse			
1950 årsmedeltal	102	102	102	99	100	96	101	100	**101**
1951 »	119	116	124	110	102	130	118	112	**117**
1952 »	134	120	127	117	108	139	127	121	**126**
1953 »	137	122	123	120	116	129	127	124	**128**
1954 »	137	129	123	122	120	125	126	126	**129**
1955 »	144	132	120	126	124	130	127	129	**133**
1954 mars	137	122	123	122	120	127	126	126	**129**
juni	138	132	123	121	120	123	126	126	**130**
juli	137	132	123	121	120	123	126	126	**129**
aug.	137	132	123	121	120	123	126	126	**129**
sept.	136	132	123	121	120	123	126	126	**129**
okt.	136	132	123	121	120	124	126	126	**129**
nov.	136	132	123	122	120	124	126	126	**129**
dec.	137	132	123	122	120	125	126	126	**129**
1955 jan.	137	132	120	122	121	125	126	126	**129**
febr.	137	132	119	123	121	128	126	128	**129**
mars	137	132	120	123	121	129	126	127	**130**
april	140	132	120	124	121	129	126	128	**131**
maj	141	131	120	123	121	128	127	128	**131**
juni	142	131	120	123	121	128	127	129	**131**
juli	147	131	119	123	121	128	127	130	**133**
aug.	146	131	119	124	121	131	128	131	**133**
sept.	148	131	119	125	121	132	128	131	**134**
okt.	148	132	120	133	134	133	128	131	**135**
nov.	151	132	121	134	134	133	128	131	**137**
dec.	152	132	121	134	134	134	128	132	**137**

[1] Talen för månaderna mars, juni, september och december åren 1950—1953 finns publicerade i Sociala Meddelanden 1954, nr 10 (sid. 633).

Tab. 2. Indextal för olika delposter samt dessas förändringar 1953—december 1955

Huvudgrupper och undergrupper (1955 års gruppering)	Indextal (1949 = 100)						Vägningstal 1955	Procentuell förändring jan.—dec. 1955
	1953	1954	1955	Dec. 1954	Nov. 1955	Dec. 1955		
Livsmedel	**137**	**137**	**144**	**137**	**151**	**152**	**342**	**+ 11**
Mejeriprodukter	125	125	133	124	149	149	62	+ 20
Matfett utom smör	144	139	143	139	144	144	10	+ 3
Bröd, mjöl o. gryn	142	139	144	138	145	145	40	+ 5
Ägg	122	105	115	110	122	132	12	+ 21
Kött	168	164	176	163	183	192	22	+ 16
Fläsk	136	144	163	144	172	175	21	+ 17
Charkuterivaror o. köttkonserver	137	128	138	129	147	150	22	+ 18
Fisk och fiskkonserver	137	137	144	140	147	149	11	+ 4
Rot- och grönsaker	135	142	181	158	180	178	21	+ 13
Frukt och bär	113	112	115	110	128	128	35	+ 17
Specerier	165	184	179	182	177	177	59	— 3
Läskedrycker och svagdricka	121	121	123	121	124	124	8	+ 2
Förtäring utom hemmet	139	142	149	143	153	153	19	+ 8
Alkoholhaltiga drycker o. tobak	**122**	**129**	**132**	**132**	**132**	**132**	**87**	**0**
Spritdrycker och vin	118	134	143	142	144	144	44	+ 1
Öl	122	122	122	122	124	124	9	+ 2
Tobak	125	128	127	129	126	126	34	— 2
Kläder och skor	**123**	**123**	**120**	**123**	**121**	**121**	**134**	**+ 1**
Kläder	121	122	118	122	119	119	115	+ 1
Konfektion	120	121	120	122	122	121	62	+ 1
Trikåvaror	121	121	107	119	106	106	23	0
Päls- o. skinnvaror, huvudbonader, handskar m. m.	117	117	113	116	112	113	12	— 1
Tyger, garner o. sybehör	126	129	128	129	129	130	18	+ 1
Skor	131	132	132	131	133	133	19	+ 2
Bostad, bränsle och lyse	**120**	**122**	**126**	**122**	**134**	**134**	**185**	**+ 9**
Bostad utan bränsle och lyse	116	120	124	120	134	134	87	+ 11
Bränsle och lyse	129	125	130	125	133	134	48	+ 7
Inventarier och husgeråd	**127**	**126**	**127**	**126**	**128**	**128**	**93**	**+ 2**
Möbler	133	134	135	133	136	136	12	+ 2
Radio och musikinstrument	111	109	111	109	110	110	8	+ 2
Armatur, husgeråd o. verktyg	130	129	130	128	131	131	28	+ 2
Hushållstextilier	119	119	121	119	121	122	20	+ 2
Cyklar, sportartiklar o. leksaker	133	133	135	133	136	136	17	+ 2
Personliga effekter	114	116	112	116	112	112	8	0
Diverse	**124**	**126**	**129**	**126**	**131**	**132**	**209**	**+ 5**
Sjukvård	116	122	119	122	118	118	14	— 3
Kroppsvård	118	119	120	119	120	120	13	+ 1
Rengöringsmedel och tvätt	105	102	98	102	97	97	13	— 1
Undervisning, läsning o. skrivmateriel	137	140	149	142	153	153	20	+ 5
Post och tele	144	144	147	142	148	152	13	+ 5
Nöjen och rekreation	126	127	129	128	130	130	15	+ 2
Resor	126	127	130	127	134	135	45	+ 6
Motorfordon	..	..	126	119	128	128	53	+ 8
Hemhjälp	141	142	150	144	153	156	11	+ 8
Blommor m. m.	122	126	130	128	130	131	12	+ 2
Totalindex	**128**	**129**	**133**	**129**	**137**	**137**	**1 000**	**+ 6**

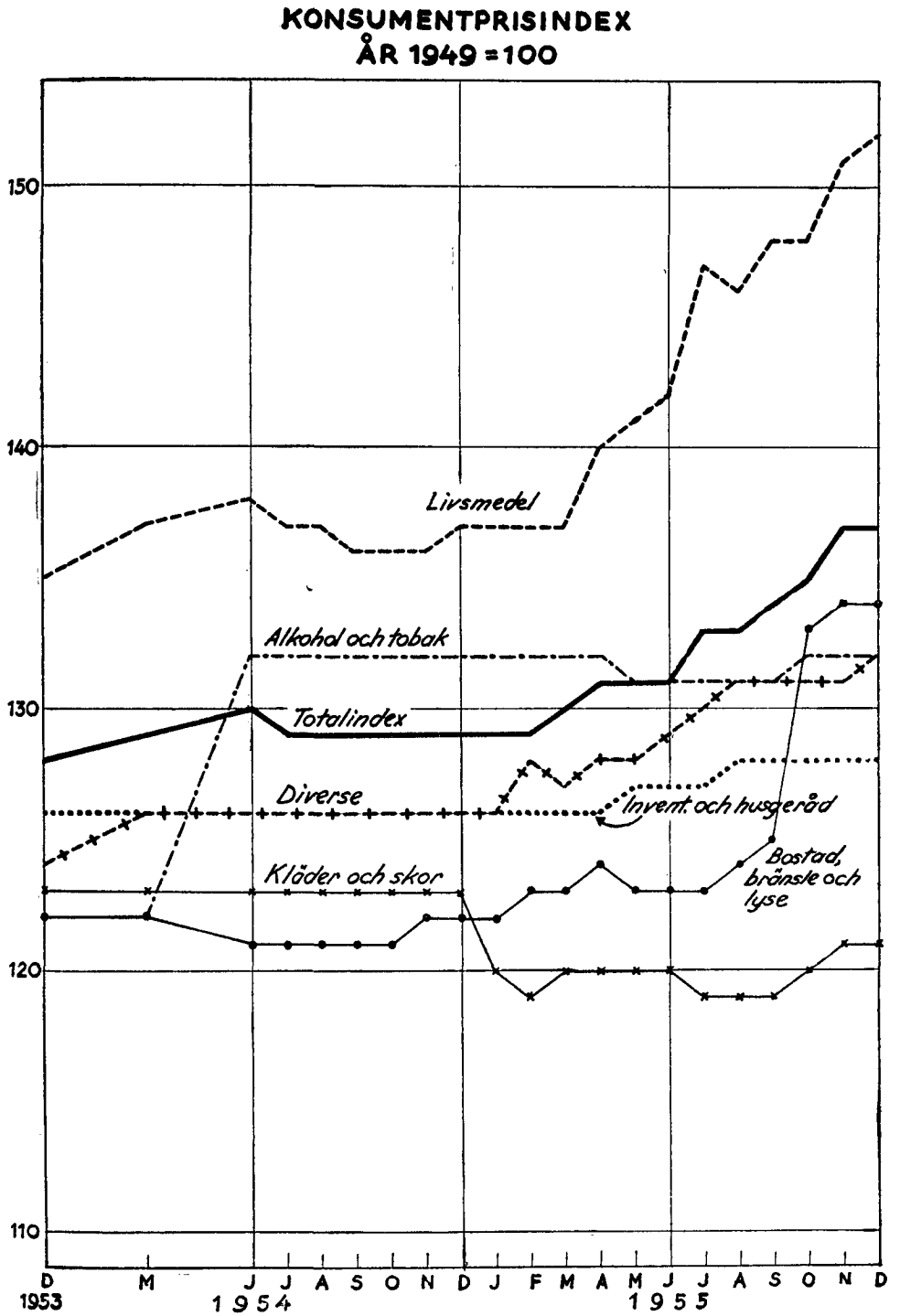
Av indextalen för de olika huvudgrupperna visar två en uppgång med vardera en enhet, nämligen livsmedel från 151 till 152 och diverse från 131 till 132. För övriga huvudgrupper är indexläget oförändrat, således alkoholhaltiga drycker och tobak 132, kläder och skor 121, bostad, bränsle och lyse 134 samt inventarier och husgeråd 128. Ökningen av livsmedelsindexen synes sammanhänga med att en del av de i november beslutade höjningarna av priserna på vissa jordbruksprodukter på grund av skördeskadorna sommaren 1955 kommit med först vid prisinsamlingen i december.

I tab. 1 redovisas såväl totalindex som gruppindexar för tiden 1950—december 1955. För åren 1954 och 1955 återges indextalen för varje månad. Indextalen för åren 1950—1953 har tidigare publicerats i denna tidskrift (se tabellen). T. o. m. juni 1954 är talen baserade på den prisutveckling, som för sista månaden i varje kvartal registrerades av styrelsens levnadskostnadsindex. I diagrammet på sid. 129 belyses ytterligare utvecklingen från december 1953 till december 1955.

Tab. 2 ger en översikt av de olika huvudgruppernas och undergruppernas indextal sedan 1953 och deras procentuella förändringar under 1955. De senare har beräknats på indextal med decimaler. Siffran 0 anger en förändring mindre än en halv procent. En något utförligare redogörelse för indexberäkningen för en viss månad lämnas i en stencil, som utan kostnad kan erhållas från Socialstyrelsen, Stockholm 2, i slutet av påföljande månad.

Prisutvecklingen under år 1955. Av tab. 2 kan utläsas, att en höjning av prisnivån har förekommit under år 1955 inom nästan alla konsumtionsområden. Undantag härifrån visar kläder och skor samt alkoholhaltiga drycker och tobak, som genomsnittligt blivit något billigare under året. Mest har livsmedel och undergruppen enbart bostad ökat, båda med nära 11 %, men även bränsle och lyse samt diverse med nära 8 resp. 5 % ökning uppvisar många avsevärda prishöjningar.

I fråga om livsmedelsgruppen må erinras om att åtskilliga jordbruksprodukters priser har höjts under 1955 såsom en följd av dels ett framkommet underskott i jordbrukskalkylen för produktionsåret 1955/56, och dels såsom kompensation för klena skördar åren 1954 och 1955. En första höjning av den senare anledningen gjordes i april, då mjölkpriset steg med 5 öre, och den åtföljdes av mindre prisstegringar på bl. a. smör, margarin, kött och fläsk. I en andra etapp höjdes i september, med hänsyn till jordbrukskalkylen, mjölkpriset ytterligare med 3 öre och ost med omkring 10 öre per kg. Under sommaren och förhösten kom härtill prisstegringar på potatis, rotsaker och bär m. m. som följd av en på många håll ovanligt ihållande torka och värme. För att ersätta jordbrukarna en del av de uppkomna skördeskadorna på prisreglerade produkter genomfördes i november ytterligare höjningar av priserna på mjölk (6 öre), smör (80 öre), ost, kött- och fläskvaror m. m. De ogynnsamma skördeförhållandena åren 1954 och 1955 synes således ha varit huvudorsaken till den uppgång med 15 enheter (11 %), som drabbat huvudgruppen livsmedel under det gångna året och som svarar för drygt 5 enheter av de 8, med vilka totalindexen har ökat.

KONSUMENTPRISINDEX
ÅR 1949 = 100
150
140
130
120
110
Livsmedel
Alkohol och tobak
Totalindex
Diverse
Invent. och husgeråd
Kläder och skor
Bostad, bränsle och lyse
D
1953
M
J
J
A
S
O
N
D
J
F
M
A
M
J
J
A
S
O
N
D
1954
1955

Tab. 3. Prisutvecklingen i Sverige (År 1949 = 100)

Indexserie	År 1954	Dec. 1954	Mars 1955	Juni 1955	Juli 1955	Aug. 1955	Sept. 1955	Okt. 1955	Nov. 1955	Dec. 1955
Kommerskollegii partiprisindex [1]	137	138	140	143	145	144	144	145	147	148
Finanstidningens » [2]	134	134	136	137	137	137	138	138	140	142
Konsumentprisindex	129	129	130	131	133	133	134	135	137	137

[1] Officiell basperiod är år 1935.
[2] » » » juli 1913/juni 1914.

I fråga om bostadsposten är det framför allt den generella hyreshöjningen fr. o. m. den 1 oktober, som vållat stegringen. Som bekant berodde den större delen av höjningen (i genomsnitt 7,5 % av 10,7 %) på räntehöjningarna under året. En fortgående ökning av bränslepriserna har i sin mån medverkat till huvudgruppens avsevärda uppgång.

Det nu offentliggjorda indextalet för december 1955 är det första av de två indextal, som beräknas för december (jfr Sociala Meddelanden 1955, nr 2, sid. 88) således den s. k. korttidsindexen. Den beräknas med tillhjälp av samma vägningstal som för de föregående månadstalen under året, dvs. promilletal, som grundar sig på värdet av förbrukningen under 1954 enligt prisnivån i december 1954. Det andra decembertalet — långtidsindexen — beräknas även såsom en direktjämförelse mellan december 1954 och december 1955, men i detta fall grundar sig vägningstalen på 1955 års konsumtion, likaledes värderad enligt prisnivån i december 1954. Det därvid erhållna decembertalet utgör basen för den nya årslänken, dvs. indextalen för januari och följande månader år 1956.

Detaljhandelspriser och partipriser. I tab. 3 har detaljhandelsprisernas förändringar sedan år 1954 enligt konsumentprisindex sammanställts med partiprisernas utveckling under samma tid enligt Kommerskollegii och Finanstidningens partiprisindexar. De sistnämnda serierna, som har år 1935 resp. juli 1913/juni 1914 som basperioder, har här omräknats till serier med år 1949 = 100. Jämförelsen kan endast i grova drag visa, hur detaljprisnivån förändrat sig i förhållande till prisnivån i tidigare produktions- och distributionsled.

Pensionspristalet, som tidigare beräknats på levnadskostnadsindex enligt 1935 års serie utan direkta skatter och sociala förmåner, skall numera enligt kungörelse den 11 november 1955 (nr 589) grundas på konsumentprisindex. Därvid skall varje månads indextal jämföras med indextalet för december 1951, som med decimaler var 123,15. För december 1955 erhålls — om sistnämnda indextal sätts lika med 100 — talet 111,42 eller efter avrundning till helt tal 111. Då ett indextillägg utgår för varje helt tretal enheter över 100, skall 3 indextillägg utgå till folkpensionärerna för mars 1956.

C. Ö.

Sysselsättning och arbetslöshet

Tab. 1. Antal arbetare inom industrin i december 1955 jämfört med november 1955 (Jämförelserna avser endast företag som lämnat uppgifter vid båda rapporttillfällena)

Näringsgrenar	Antal redovisade företag	Antal i december 1955 redovisade arbetare (exkl. permitterade)			Indextal (nov. 1955 = 100)[1]				Antal frånvarande (%) på grund av personliga skäl
					Anställda arbetare (exkl. permitterade)			I arbete varande arb.	
		Män	Kvinnor	S:a	Män	Kvinnor	S:a		
Gruvindustri	64	10 803	174	10 977	99,3	..	99,3	97,2	8,6
Malmgruvor	53	10 081	173	10 254	99,5	..	99,5	97,6	8,3
Kolgruvor	11	722	1	723	97,0	..	97,0	92,8	12,0
Metall- o. verkstadsindustri	2 218	195 674	15 630	211 304	99,9	99,5	99,9	97,8	8,7
Järn-, stål- o. kopparverk	55	33 029	1 157	34 186	99,7	98,6	99,7	97,4	9,2
Järn- o. stålmanufaktur	447	21 368	2 593	23 961	99,9	97,6	99,7	98,2	7,2
Mekaniska verkstäder	796	79 906	3 725	83 631	100,1	100,7	100,1	98,8	7,5
Reparationsverkstäder	384	8 672	16	8 688	99,7	..	99,7	99,4	5,5
Skeppsvarv	71	21 624	2	21 626	99,9	..	99,9	95,3	13,8
Elektroteknisk industri	174	21 834	6 189	28 023	99,8	99,7	99,8	96,7	10,5
Annan metallindustri	291	9 241	1 948	11 189	99,0	99,3	99,1	97,2	7,5
Jord- o. stenindustri	580	24 030	2 330	26 360	97,0	96,8	97,0	95,5	6,6
Torvindustri	40	334	5	339	70,8	..	69,6	65,5	9,1
Stenindustri	110	3 539	6	3 545	96,0	..	96,0	93,8	5,9
Kalk- o. kritbruk	34	1 250	20	1 270	95,3	..	95,0	93,6	6,2
Cementfabriker	8	2 108	44	2 152	100,9	..	100,8	99,6	6,9
Cementvarufabriker	114	2 781	63	2 844	96,8	..	96,8	95,8	6,0
Tegelbruk	136	4 538	109	4 647	96,3	..	96,4	94,3	6,8
Porslins-, kakel- o. lergodsf.	19	3 051	1 378	4 429	98,7	96,6	98,0	96,8	7,4
Glasindustri	69	4 489	688	5 177	100,4	98,7	100,2	98,8	5,9
Annan jord- o. stenindustri	50	1 940	17	1 957	93,7	..	93,7	93,9	7,7
Träindustri	1 183	34 486	1 160	35 646	94,7	88,7	94,4	92,4	6,3
Sågverk o. hyvlerier	424	15 979	299	16 278	92,8	81,0	92,6	89,6	7,6
Lådfabriker	33	763	20	783	97,3	..	97,4	94,6	8,8
Fanér- o. plywoodfabriker	13	1 305	119	1 424	93,4	..	93,9	92,7	6,0
Byggnadssnickerifabriker	223	6 476	67	6 543	94,3	..	93,8	92,3	5,7
Möbelfabriker	296	5 947	226	6 173	98,2	95,0	98,1	97,3	4,0
Svarveri- o. skidfabriker	95	2 281	167	2 448	97,0	..	96,9	96,2	5,0
Annan trävaruindustri	99	1 735	262	1 997	98,1	95,6	97,8	96,5	6,0
Massa- o. pappersindustri	122	33 260	2 737	35 997	99,7	98,3	99,6	97,5	8,3
Massafabriker	65	17 231	293	17 524	99,4	93,9	99,3	98,0	7,0
Pappersbruk o. pappfabr.	57	16 029	2 444	18 473	100,0	98,9	99,8	97,0	9,6
Pappersvaru- o. grafisk ind.	574	16 456	4 660	21 116	99,5	96,3	98,8	98,1	7,0
Papp- o. pappersvaruind.	104	1 670	1 168	2 838	99,4	97,3	98,5	98,8	4,8
Grafisk industri	470	14 786	3 492	18 278	99,5	95,9	98,8	98,0	7,3
Livsmedelsindustri	741	20 629	8 376	29 005	96,8	84,8	93,0	92,0	6,8
Kvarnar	38	1 236	207	1 443	97,7	92,8	97,0	95,8	7,4
Bageriindustri	241	4 081	1 585	5 666	99,7	83,2	94,4	94,6	5,3
Sockerindustri	20	2 516	388	2 904	82,1	89,2	83,0	79,9	8,3
Choklad- o. konfektind.	57	1 247	2 149	3 396	96,7	78,3	84,2	82,1	9,7
Mejeriindustri	84	3 008	373	3 381	99,4	89,9	98,3	98,6	6,1
Slakterier o. charkuterier	167	6 106	1 488	7 594	101,0	101,2	101,1	101,5	5,6
Fiskkonservfabriker	39	573	981	1 554	96,0	89,4	91,7	84,0	13,3
Fruktkonservindustri	21	579	859	1 438	92,6	74,3	80,7	79,0	5,8
Margarinindustri	3	287	46	333	99,3	..	98,8	100,0	6,6
Annan livsmedelsindustri	66	996	300	1 296	98,2	77,9	92,6	93,0	4,1

[1] Indextal har ej beräknats för grupper om mindre än 200 arbetare.

TAB. 1 (forts.). ANTAL ARBETARE INOM INDUSTRIN I DECEMBER 1955

Näringsgrenar	Antal redovisade företag	Antal i december 1955 redovisade arbetare (exkl. permitterade)			Indextal (nov. 1955 = 100)				Antal frånvarande (%) på grund av personliga skäl
					Anställda arbetare (exkl. permitterade)			I arbete varande arb.	
		Män	Kvinnor	S:a	Män	Kvinnor	S:a		
Dryckesvaru- o. tobaksind..	157	5 548	2 165	7 713	107,8	101,3	105,9	105,7	7,7
Bryggerier o. läskedrycksf.	149	5 149	1 070	6 219	108,1	104,3	107,4	107,9	6,5
Tobaksfabriker	8	399	1 095	1 494	103,6	98,6	99,9	96,5	12,9
Textil- o. beklädnadsind. .	880	24 647	40 807	65 454	99,9	98,3	98,9	96,9	7,6
Ylleindustri	75	4 139	4 120	8 259	101,0	99,0	100,0	97,7	8,5
Bomullsindustri	58	7 545	6 370	13 915	99,8	100,7	100,2	98,8	7,4
Linne- o. juteindustri . .	13	1 314	1 402	2 716	100,3	96,4	98,3	95,6	11,8
Trikåfabriker	144	1 728	5 188	6 916	99,9	99,4	99,5	97,4	7,1
Sömnadsindustri	381	4 701	19 079	23 780	98,8	97,7	97,9	95,5	7,5
Hatt- o. mössfabriker . .	36	272	1 054	1 326	92,2	97,1	96,1	93,9	6,1
Annan hithörande industri	173	4 948	3 594	8 542	100,7	96,5	98,9	97,2	6,4
Läder-, hår- o. gummivaruind.	335	11 216	6 179	17 395	99,8	98,2	99,2	97,7	6,2
Garverier	26	2 025	193	2 218	101,2	..	101,0	100,1	5,6
Päls- o. skinnvarufabr. .	75	988	1 006	1 994	99,4	99,9	99,7	97,7	5,6
Skoindustri	118	3 146	2 295	5 441	99,4	98,6	99,1	98,3	5,3
Andra lädervarufabriker .	50	779	626	1 405	98,7	94,3	96,7	95,2	6,4
Gummivarufabriker . . .	14	3 431	1 806	5 237	99,7	98,2	99,1	96,8	7,9
Annan hithörande industri	52	847	253	1 100	99,2	97,3	98,7	97,2	5,5
Kemisk-teknisk industri . .	300	13 360	3 300	16 660	99,2	95,0	98,4	96,3	8,7
Färg-, olje- o. parfymfabr.	102	3 083	1 043	4 126	99,8	92,0	97,7	95,2	8,2
Sprängämnesfabriker . .	7	1 063	386	1 449	100,6	97,7	99,8	97,3	9,6
Tändsticksfabriker . . .	7	963	656	1 619	100,8	100,2	100,6	97,8	10,7
Annan kemisk-tekn. ind..	184	8 251	1 215	9 466	98,6	94,3	98,0	96,3	8,5
Samtl. industrigrupper	**7 154**	**390 109**	**87 518**	**477 627**	**99,1**	**96,7**	**98,6**	**96,8**	**7,9**
Statl. verk o. byggnadsarb.	226	39 611	1 447	41 058	97,5	99,8	97,6	93,9	10,5
Mek. o. elektr. verkstäder	82	11 283	366	11 649	100,2	103,7	100,3	97,5	9,8
Skeppsvarv	3	3 087	31	3 118	99,6	..	99,6	92,6	15,7
Beklädn. verkst., förråd o. d.	49	566	455	1 021	99,5	98,7	99,1	93,1	10,8
Sprängämnesfabriker . .	3	629	337	966	100,0	99,7	99,9	98,9	3,6
Byggnads- o. anläggn.-arb.	89	24 046	258	24 304	95,9	97,0	95,9	92,2	10,5

Tab. 2. Indextal (uträknade enligt kedjemetod, december 1954 = 100) för antal anställda arbetare inom industrin

Industrigrupper	1955											
	jan.	febr.	mars	april	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.
Gruvindustri	99,6	100,1	100,0	99,5	100,7	101,8	102,3	102,7	102,0	102,6	102,6	101,9
Metall- o. verkstadsindustri	100,4	100,8	101,4	101,3	100,9	101,9	100,8	101,1	101,8	102,6	103,1	103,0
Jord- o. stenindustri . . .	97,9	97,2	98,3	100,4	102,1	105,2	106,1	105,4	104,7	103,1	102,0	98,9
Träindustri	99,9	101,3	103,5	105,7	106,3	108,2	107,3	106,0	104,7	103,1	101,1	95,4
Massa- o. pappersindustri .	100,1	100,2	100,4	100,7	101,0	102,8	103,2	102,4	102,0	101,9	102,3	101,9
Pappersv.- o. grafisk industri	99,2	99,1	99,1	98,9	98,9	100,2	99,9	99,5	100,2	101,7	102,5	101,3
Livsmedelsindustri	101,2	101,7	101,8	101,7	101,6	105,6	107,9	107,5	108,1	111,0	110,7	103,0
Dryckesvaru- o. tobaksind.	94,2	95,0	96,7	98,3	100,5	107,3	114,7	106,9	103,2	100,2	100,2	106,1
Textil- o. beklädnadsind. .	100,6	101,6	101,9	101,0	100,0	99,7	98,8	99,1	100,9	101,7	102,1	101,0
Läder-, hår- o. gummiv.-ind.	100,6	101,0	101,6	101,4	99,9	99,3	97,3	97,2	98,2	99,1	99,6	98,8
Kemisk-teknisk industri .	100,0	100,6	101,5	101,4	101,1	101,5	101,3	100,3	101,6	102,1	101,9	100,3
Samtliga industrigrupper	**100,1**	**100,6**	**101,2**	**101,3**	**101,2**	**102,5**	**102,1**	**101,9**	**102,4**	**102,9**	**103,0**	**101,6**

Tab. 3. Verksamheten vid arbetsförmedlingarna under december 1955

	Hela verksamheten					Kvinnliga avdelningen			
	Arbetssök. personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser		Arbetssök. personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
				Totalt	därav 1-dagsplats				
Summa dec. 1952	120 691	148 982	93 831	70 784	—	30 851	41 060	40 044	24 600
» » 1953	114 688	142 313	90 516	66 370	23 948	32 587	43 168	40 088	25 170
» » 1954	107 590	137 815	108 791	74 677	26 223	35 672	45 245	41 562	25 201
» nov. 1955	120 405	149 318	112 138	81 498	22 676	44 918	54 194	44 667	29 347
» dec. 1955	128 666	165 378	114 563	83 320	32 963	35 514	44 398	40 952	24 117
Därav									
Jordbr., trädgårdsskötsel o. fiske	4 906	5 727	883	558	34	361	421	34	24
Skogsbruk	3 911	4 189	3 518	2 169	11	34	43	—	—
Malmbrytn. o. metallind.	7 505	9 309	6 561	2 286	2	342	367	431	167
Trä-, graf. o. pappersind.	5 112	5 736	1 696	862	9	311	326	216	93
Byggnadsverksamhet	34 826	40 114	7 895	6 897	152	6	6	2	2
Övriga industrigrupper	9 409	10 535	4 186	1 938	34	4 225	4 455	2 391	817
Samfärdsel o. handel	19 210	31 739	37 878	31 326	12 804	6 378	8 352	10 073	6 571
Förvaltning o. fria yrken	11 630	13 404	9 844	5 842	2 093	5 007	5 229	4 566	2 110
Sjukvård o. husligt arbete	10 491	16 470	21 601	13 220	6 694	10 309	16 260	21 402	13 128
Därav under 18 år	16 671	16 952	9 860	6 715	146	8 288	8 371	4 709	3 025

Tab. 4. Arbetslösheten inom vissa erkända arbetslöshetskassor under 2-månadersperioden september—oktober 1955

Arbetslöshetskassor (1 000-tal medl. vid slutet av oktober 1955 inom parentes)	Arbetslöshetsprocent sept.—okt.	
	1955	1954
Lantarbetarnas (34)	4,1	3,4
Skogs- o. flottningsarb. (27)	3,8	4,8
Gjuteriarbetarnas (12)	1,6	2,2
Gruvindustriarbetarnas (12)	2,3	2,7
Metallindustriarbetarnas (237)	1,6	1,3
Stenindustriarbetarnas (5)	2,0	2,0
Kem.-tekn. industriarb. (15)	1,1	1,4
Fabriksarbetarnas (62)	1,7	1,7
Träindustriarbetarnas (61)	1,7	1,6
Bokbinderiarbetarnas (11)	0,2	0,4
Typografernas (15)	0,3	0,4
Beklädnadsarbetarnas (39)	2,7	3,6
Bryggeriarbetarnas (7)	1,0	1,4
Livsmedelsarbetarnas (38)	1,9	2,2
Sadelmakarnas (5)	4,8	3,4
Sko- o. läderarbetarnas (10)	1,9	1,1
Textilarbetarnas (40)	2,5	3,2
Försvarsverkens civ.-pers. (19)	1,5	1,2
Bleck- o. plåtslagarnas (4)	0,6	0,9
Byggnadsarbetarnas (129)	3,4	3,0
Elektrikernas (19)	0,4	0,4
Murarnas (15)	5,0	4,3
Målarnas (19)	1,5	1,7
Vägarbetarnas (16)	2,8	3,8
Järnvägsmännens (17)	0,2	0,2
Sjöfolkets (21)	7,5	6,7
Transportarbetarnas (37)	2,2	2,1
Handelsanställdas (80)	[1] ..	1,2
Handelstjänstemännens (21)	1,0	0,6
Arbetsledarnas (32)	0,2	0,2
Hotell- o. rest.-tj.-m. (3)	0,6	0,8
Industritjänstemännens (82)	0,6	0,8
Frisörernas (4)	0,7	0,3
Hotell-, kafé- o. rest.-anst. (26)	2,1	2,3
Musikernas (4)	12,7	13,0
Sveriges arbetares (14)	6,8	6,5
Samtliga kassor (1 237)	[2] **1,9**	**2,0**

[1] Uppgift ännu ej tillgänglig. — [2] Preliminära uppgifter.

Sociala Meddelanden

Official Journal published monthly by the Social Welfare Board of Sweden

1956, No. 2

CONTENTS

Page

The care of the aged. Report by the 1952 Committee of Inquiry into the Care of the Aged 73
The staff at homes for the aged. By *Thore Grönqvist* 89
Commentary: Dietary habits and cost of living. By *Linnéa Jonsson* 100
Notices:
The Social Welfare Board's statement of views on a report by the Committee of Inquiry into Family Conditions 102
The Social Welfare Board's statement of views on proposals for a new Decree on approved unemployment benefit societies 108
The Social Welfare Board's statement of views on a proposal for giving unemployed relief in cash 109

Periodical surveys

Register 112
State expenditure on social purposes in 1956/57 112
The retail trade turnover in the 3rd qr. of 1955 115
The consumer price index for December 1955 126
Employment and unemployment 131
Literary survey 137
Book notices 142

The Issue in Brief

The care of the aged. The article gives an account of the main points of the report issued by the 1952 Committee of Inquiry into the Care of the Aged. The guiding principle of the Committee's work has been that any action taken for the care of the aged shall be devoted primarily and to the greatest possible extent to employing every means to help old people to be able without too much personal effort to lead an independent life as long as possible in their own homes.

The provision of dwellings assumes a key position in the care of the aged. The more old people there are who live in a good-standard dwelling the less will the resources of the homes for the aged be hard-pressed. A large number of the dwellings inhabited by old people are in a very bad state of repair. The poor quality of the houses necessitates recourse to institutional care on a larger scale than the direct need for care would justify. It seems but natural, therefore, that attention should be paid in the first place to improving the existing housing conditions. The Committee emphasizes the great importance both from the old people's own and from the community's point of view of the work of improving the housing of this social group.

In the Committee's view it is manifest that possibilities must be found of encouraging the building of houses specially intended for aged persons, either pensioners' homes or ordinary tenement houses. It is for the local authorities now as hitherto to see to it that these forms of housing are developed and that Government grants are obtained for the purpose.

In regard to collective arrangements in pensioner's homes the Committee points out that the idea in instituting pensioners' homes is to create something that is in essential respects different from homes for the aged. Pensioners' homes must be regarded as a link in the chain of efforts to produce suitable houses for elderly people who are able in the main to manage their own housekeeping and look after themselves. It is most important that the pensioners' homes should not lose their character of private dwellings. Nevertheless, certain measures taken to assist the tenants of pensioners' homes might conceivably be adopted without the homes' character of private dwelling-houses being necessarily jeopardized thereby. In making this point the Committee is thinking mainly of the work that can be done in providing the aged with domestic help.

The Government-aided social work in the field of domestic help plays an essential part in supplying the need for assisting old people in their homes, but the possibilities in that field are limited owing to the main purpose of these activities being to provide the domestic help needed by families with children. It is therefore a matter of extreme importance to promote the specific

work of providing domestic help for the aged that has in some districts developed side by side with the Government-aided activities. This should be the urgent care of the primary local authorities, and the local authorities should be free to organize the work at their own discretion.

The Committee further stresses the importance of taking steps to afford elderly people increased possibilities of keeping on their occupational work. From the economic point of view it would undoubtedly be of advantage to the community if a better use were made of elderly persons in productive life, though measures taken with that object in view should primarily be deemed to be justified on medical and social grounds. Any concrete measures along these lines must be based on a knowledge of the capacity of elderly persons to continue their occupation and their willingness to do so. Very little is still known on this point, and accordingly the Committee points out the urgent necessity of widening our knowledge in this field by means of research.

Just as in the social sphere an effort has been made to build up an out-patient service organization for elderly people, various measures have been tried in recent years to give them medical attention in the home. This, however, is not permitted to replace hospital care where the latter is medically justified. Side by side with measures taken for providing out-patient medical care for the aged, therefore, increased resources should be created for establishing a rationally organized system of hospital care for that category. The Committee also emphasizes that a hospital organization based on geriatric treatment is conditional upon medical training's being supplemented with training in that particular subject.

In regard to homes for the aged, the Committee points out that they are not intended for aged persons who require hospital treatment — they are not institutions for the care of the sick. This, however, does not mean that homes for the aged are exempt from the duty of looking after the sick. There are difficulties in the way of drawing a practically acceptable line between the aged suffering from protracted illness and those who without being ill in the strict sense of the word are so infirm as to need being cared for in a home for the aged. In view of this fact, homes for the aged will continue to be necessary in order to receive a number of these borderline cases, especially those in which the need for care is primarily concerned with looking after them in the way of supplying their personal wants. The necessity is likewise emphasized of reserving beds in homes for the aged for those who really are in need of care. In principle, none should be admitted to homes for the aged other than elderly persons who after a special examination to ascertain the nature of the care required and its degree of urgency are found to be really in need of constant care and attention. P. 73.

The consumer price index for December 1955 has been computed by the Social Welfare Board at 137 (1949 = 100), i. e. the same number as for November 1955. P. 126.

Sociala Meddelanden

Revue officielle publiée par la Direction générale de la Prévoyance sociale (D.G.P.S.) en Suède

1956, No. 2

INDEX

Page

L'Assistance aux vieillards. Rapport du Comité d'étude de 1952 sur l'Assistance aux vieillards 73
Le personnel des asiles de vieillards. Par *Thore Grönqvist* 89
Commentaire: Habitudes alimentaires et coût de la vie. Par *Linnéa Jonsson* 100
Notices:
Avis émis par la D.G.P.S. sur le rapport du Comité d'étude sur la famille 102
Avis émis par la D.G.P.S. sur le projet de nouveau règlement des caisses d'assurance contre le chômage reconnues 108
Avis émis par la D.G.P.S. sur le projet de secours en espèces aux chômeurs 109

Aperçus périodiques

Répertoire 112
Dépenses de l'Etat pour les Affaires sociales en 1956/57 112
Le chiffre d'affaires du commerce de détail pendant le 3e trimestre 1955 . . 115
L'indice des prix à la consommation pour décembre 1955 126
Emploi et chômage 131
Bibliographie 137
Comptes rendus de livres 142

Résumé

L'Assistance aux Vieillards. L'article rend compte dans ses grands traits du rapport du Comité d'étude sur l'Assistance aux Vieillards. Le principe directeur des travaux du Comité a été que les mesures à appliquer touchant la protection des vieillards doivent en premier lieu et dans la plus large mesure mettre en œuvre tous les moyens pour aider les personnes âgées, sans qu'elles y aient de trop grandes difficultés personnelles, à vivre une vie indépendante aussi longtemps que possible dans leur propre foyer.

L'approvisionnement en logements occupe une position-clé dans le soin des vieillards. Dans la mesure où un plus grand nombre de vieillards peuvent habiter dans des logements d'un niveau satisfaisant, moins lourde devient la charge pesant sur les établissements hospitaliers. La mauvaise condition des habitations accroît le besoin d'hospitalisation bien plus fortement que le besoin direct de soins. Il est donc naturel que l'on s'applique tout d'abord à améliorer les logis existants. Le rapport souligne la grande importance des travaux d'amélioration des logements, tant au point de vue des vieillards eux-mêmes qu'à celui de la société.

Le Comité estime qu'il doit être possible de stimuler la production de logements spécialement destinés aux vieilles gens, soit dans des foyers de retraités, soit dans des immeubles locatifs ordinaires. Les communes doivent, comme elles l'ont fait jusqu'ici, pourvoir à la construction de ce genre de logements et obtenir à cet effet des subventions de l'Etat.

Au sujet des installations collectives dans les foyers de retraités, le Comité rappelle qu'avec les foyers de retraités on a voulu créer quelque chose d'essentiellement différent des asiles de vieillards. Les foyers de retraités doivent être regardés comme une étape dans les efforts tendant à la création de logis appropriés aux personnes âgées qui peuvent elles-mêmes s'occuper à peu près entièrement des soins de leur ménage. Il importe que ces foyers ne perdent pas leur caractère d'habitations privées. Certaines mesures d'aide aux locataires des foyers de retraités semblent cependant pouvoir être prises sans risque d'aventurer ce caractère. Le Comité a en vue principalement l'aide sociale ménagère aux vieillards.

L'aide sociale ménagère subventionnée par l'Etat joue un rôle essentiel lorsqu'il s'agit de pourvoir aux besoins d'aide des vieillards dans leurs foyers, mais ses possibilités sont pourtant limitées ici en raison du but principal de l'activité, qui est d'apporter son aide aux familles chargées d'enfants. Il semble donc d'une nécessité primordiale de développer encore l'aide ménagère spéciale aux vieillards qui, de diverses parts, s'est créée à côté de l'activité subventionnée par l'Etat. Cette action doit incomber aux communes primaires et les communes doivent être libres d'organiser cette aide comme elles l'entendent.

Le Comité souligne de plus la grande importance que des mesures soient prises en vue de fournir aux personnes âgées, plus souvent que ce n'est le cas, la possibilité de continuer à exercer un métier. Au point de vue économique, la société aurait certainement avantage à ce que les vieillards contribuent à la production, mais les mesures le leur permettant doivent être motivées en premier lieu par des raisons médicales et sociales. Des mesures concrètes dans ce domaine doivent reposer sur des connaissances précises touchant la capacité des personnes âgées de continuer leur activité professionnelle et aussi leur désir de le faire. Les données à cet égard sont encore insuffisantes et il est donc nécessaire, dit le rapport, que des recherches viennent les compléter.

De même que l'on a cherché dans le domaine social à constituer une organisation d'aide ménagère aux vieillards dans leurs foyers, de même diverses mesures ont, au cours des dernières années, essayé de leur procurer l'aide médicale à domicile. Celle-ci ne doit cependant pas remplacer les soins dans un hôpital lorsqu'une indication médicale les motive. A côté des mesures assurant des soins médicaux aux vieilles personnes à domicile, des ressources accrues devront être consacrées à une organisation rationnelle des soins hospitaliers aux vieillards. Le rapport indique aussi qu'une organisation hospitalière appliquée à la médecine de la vieillesse suppose que les études médicales soient complétées par des connaissances en gériatrie.

Relativement aux asiles de vieillards, le rapport souligne qu'ils ne sont pas destinés aux personnes d'âge qui ont besoin de soins hospitaliers et qu'ils ne sont pas des établissements médicaux. Mais cela ne signifie pas que les asiles seraient sans obligation de soigner les malades. La difficulté est de trouver une norme pratiquement acceptable pour distinguer entre les vieillards atteints de maladies chroniques et ceux qui, sans être à proprement parler des malades, sont si décrépits qu'ils ont besoin des soins d'un asile de vieillards. Il faut donc tenir compte de ce que des asiles sont nécessaires pour recevoir certains de ces cas-limites, en particulier les cas pour lesquels sont surtout indispensables des soins personnels et une surveillance. Il importe aussi que les places dans les asiles soient réservées à ceux qui ont véritablement besoin de soins. Les asiles de vieillards ne doivent en principe recevoir que les personnes dont ont été spécialement examinés le besoin de soins, la nature de ceux-ci et leur urgence, et qui requièrent véritablement une surveillance et des soins constants. P. 73.

L'indice des prix à la consommation pour décembre 1955 (sur la base 100 en 1949) a été calculé par la D. G. P. S. s'établir à 137, soit au même niveau qu'en novembre 1955. P. 126.

Litteraturöversikt

(11 december 1955—10 januari 1956)

Socialstyrelsens bibliotek hålls öppet för allmänheten kl 10—15; under sommarmånaderna kl 10—14 (lördagar 9—13)

Tidskriftsartiklar i sociala ämnen [1]

Allmänna sociala frågor

HANSSEN, B. Fältbegreppet. En syntes av naturvetenskapliga och humanistiska traditioner inom sociologien. Statsvetenskaplig tidskrift 1955, nr 5.

— Det lilla samhället. Saco-tidningen 1955, nr 8.

HELDAL, H. Den internasjonale arbeidskonferanse 1955. Sosialt arbeid 1955, nr 9/10.

PERSSON, KONRAD. Något om rehabilitering. Sv. socialvårdsförbundets tidskrift 1955, nr 6.

SAND, R. Le travailleur agé. Problème médico-social. Bulletin of the world health organization 1955, nr 4.

SCHMIDT, R. Werden und Wesen der internationalen Standardklassifizierung der Berufe. Bundesarbeitsblatt 1955, nr 24.

TÖRNQVIST, K.-E. Om återfallsbrottslighetens orsaker. Tidskrift för kriminalvård 1955, nr 4.

Fifth session of the textiles committee. Industry and labour 15 dec. 1955.

United nations commission on the status of women 9th session. Industry and labour 15 dec. 1955.

Sverige

BERGGREN, A. Familjen och de gamla. Sv. socialvårdsförbundets tidskrift 1955, nr 6.

E[DVALL], F. Behandlingen av unga lagöverträdare. Sv. socialvårds tidning 1955, nr 12.

FORSSMAN, S. L'absentéisme dans l'industrie. Bulletin of the world health organization 1955, nr 4.

KINBERG, O. Ett kriminologiskt forskningsprojekt i kritisk belysning. Sv. läkartidningen 1955, nr 51.

MINDUS, E. Industripsykiatrien i arbetslivets tjänst. Meddelanden från Saia 1955, nr 4.

THEDIN, N. Pengar, barn och politik. Vi 1955, nr 52.

THORELLI, H. B. Tekniken och människan — några framtidsperspektiv. Meddelanden från Saia 1955, nr 4.

WESTERLUND, G. Socialpsykologien i arbetslivets tjänst. Meddelanden från Saia 1955, nr 4.

Amerikas förenta stater

MERRIAM, IDA C. Social welfare in the United States, 1934—54. Social security bulletin 1955, nr 10.

Danmark

Efterundersögelse af elever udskrevet af blindeforsorg. Socialt tidsskrift 1955, nr 11/12.

Nederländerna

FORTUIN, G. J. Sickness absenteeism. Bulletin of the world health organization 1955, nr 4.

Norge

OTTESEN, CLARA. Husmorvikarsaken. Sosialt arbeid 1955, nr 9/10.

Schweiz

Arbeiter und Freizeitgestaltung heute. Schweiz. Konsum-Verein 1955, nr 51.

Storbritannien

LLOYD DAVIES, T. A. The employment of elderly persons. Bulletin of the world health organization 1955, nr 4.

Tyskland

HENKELMANN, W. Rentenberechnung auf Lohnindexbasis. Soziale Sicherheit 1955, nr 12.

NIEMANN, URSULA. Wie die Höhe des westdeutschen Sozialaufwandes zu beurteilen? Mitteilungen des wirtschaftswissenschaftlichen Institutes der Gewerkschaften 1955, nr 11/12.

Arbetarskydd

GEMELLI, P. A. Le facteur humain des accidents du travail dans l'industrie. Bulletin of the world health organization 1955, nr 4.

GODARD, J. Facteurs humains et sécurité des travailleurs. Bulletin of the world health organization 1955, nr 4.

Guiding notes for the notification of occupational diseases. Occupational safety and health okt./dec. 1955.

Sverige

LINGREN, W. Riktlinjer för tillsynen över arbetarskyddet. Från departement och nämnder 1955, nr 23.

TORSTENSSON, L. Småindustrin och arbetarskyddet. Arbetarskyddet 1955, nr 9.

[1] I denna avdelning tidigare upptagna artiklar finns införda i ett särskilt kortregister, som är tillgängligt i socialstyrelsens bibliotek.

WALLNER, O. & BROSTRÖM, S. Arbetarskyddet i skogen. Arbetarskyddet 1955, nr 10.

Jugoslavien

NILSSON, GÖSTA. Arbetarskydd i jugoslavisk industri. Fabriksarbetaren 1955, nr 12.

Arbetslön och arbetstid

KLEINE, EMMY. Die Unterschiede im Lohngefüge des Steinkohlenbergbaus der Montanunion. Mitteilungen des wirtschaftswissenschaftlichen Institutes der Gewerkschaften 1955, nr 11/12.

ÖSTERBERG, D. Tidlön eller ackord? Löneformer inom byggfacket i olika länder. Arbetsgivaren 1955, nr 22.

Cinq années d'enquêtes sur les salaires dans les pays de Benelux. Revue du travail 1955, nr 10.

Sverige

KUGELBERG, B. Lönepolitik i ett progressivt samhälle. [Med diskussion.] Nationalekonomiska föreningens förhandlingar 1955, nr 5.

Löneformer och arbetsstudier i blickpunkten. Byggnadsindustrin 1955, nr 19.

Arbetsmarknad och arbetslöshet

Sverige

DAHLANDER, B. Ulriksfors — en arbetslöshetsö. Beklädnadsfolket 1956, nr 1.

ERICI, B. Förslag till ny arbetslöshetskasseförordning. Arbetsmarknaden 1955, nr 12.

Amerikas förenta stater

BRUNIUS, T. Automationen och arbetskraftens anpassning. Arbetsgivaren 1955, nr 23.

Danmark

BORCH, K. Arbejdsmarkedet vil få store styrker at opsuge på få år. Arbejdsgiveren 1955, nr 24.

Indien

Survey of the nursing profession in India. Industry and labour 1 dec. 1955.

Storbritannien

The employment of older men and women. Ministry of labour gazette 1955, nr 12.

Befolkningsfrågor

FREUDENBERG, K. Die Sterblichkeit in hohen Lebensaltern. Schweizerische Zeitschrift für Volkswirtschaft und Statistik 1955, nr 4.

Sverige

SUNDBERG, C. G. Skogsbygdens befolkningsproblem. Plan 1955, nr 6.

Om familjeutredningens betänkande. Populär tidskrift för psykologi och sexualkunskap 1955, nr 6.

Bostadsförhållanden och samhällsplanering

STRAND, S. G. Finansiering av bostads- och samhällsförbättringar. Fackföreningsrörelsen 1955, nr 49.

Sverige

ADAMSSON, B. & ANDERBERG, B. Utrymmesstandard och marginalhyra. Byggforum 1955, nr 9.

HOLM, P. Bostadsproblem och bostadspolitik efter kriget. Bankvärlden 1955, nr 10.

— En skogsindustri långtidsplanerar för arbetskraftsförsörjningen. Plan 1955, nr 6.

LARSSON, ERIK. Bostadsförsörjningsplaner. Byggforum 1955, nr 10.

VEGESACK, BITTI v. Ett exempel på samhällsplanering i en skogsbygd. Plan 1955, nr 6.

WITTROCK, J. Ungdomen och bostaden. Frihet 1956, nr 1.

Amerikas förenta stater

VIOLICH, F. The city planning process: a framework for community education. The annals nov. 1955.

Storbritannien

VINCE, ELSIE. The housing problem. The cooperative review 1955, nr 13.

Föreningsväsen, kollektivavtal och arbetskonflikter

Sverige

LINDELL, C.-G. Organisationernas dilemma. Lanternan 1955, nr 24.

Amerikas förenta stater

PASCHELL, W. Structure and membership of the labor movement. Monthly labor review 1955, nr 11.

ULMAN, L. Marshall and Friedman on union strength. The review of economics and statistics 1955, nr 4.

Norge

SKAR, A. Transportarbetarkonflikten i Norge. Fackföreningsrörelsen 1955, nr 51/52.

Hälso- och sjukvård

CHRISTENSEN, H. E. Physical working capacity of old workers and physiological background for work tests and work evaluations. Bulletin of the world health organization 1955, nr 4.

EDSTRÖM, G. Belastningssjukdomarna högkulturens damoklessvärd. TCO tidningen 1955, nr 22.

Sverige

DAHLGREN, I. Sjukhusväsendets organisation och finansiering i Sverige. Sjukhuset 1955, nr 12.

LINDBLAD, M. Vår tids svårigheter inom sjukvården. Sv. läkartidningen 1956, nr 1.

Afrika

HAGMAN, P. Den socialmedicinska situationen i Marocko. Sv. socialvårds tidning 1955, nr 12.

Amerikas förenta stater

MERRIAM, IDA, C. & ROSEN, LAURA, F. Medical care for needy persons in Maryland. Social security bulletin 1955, nr 11.

Danmark

JACOBSEN, C. Udviklingslinier i sundhedspolitiken. Månedsskrift for praktisk lægegerning och social medicin 1955, nr 12.

Nederländerna

KOEKEBAKKER, J. Mental health and group tensions. Bulletin of the world health organization 1955, nr 4.

Norge

ISRAEL, J. Osloinstitutet för behandling av barn med nervösa rubbningar. Populär tidskrift för psykologi och sexualkunskap 1955, nr 6.

Storbritannien

AMULREE, LORD. The health problems of old workers. Bulletin of the world health organization 1955, nr 4.

Kooperation

Sverige

ODHE, T. Kooperationen och prisbildningen. (Recension.) Kooperatören 1955, nr 23/24.

Nykterhetsfrågor

Sverige

COLLETT, J. De första erfarenheterna av den nya försäljningslagstiftningen. Tirfing 1955, nr 6.

PETRÉN, A. Om betydelsen för nykterhetsvårdsarbetet av psykiatriska avdelningar vid lasaretten. Sv. läkartidningen 1956, nr 1.

SJÖHAGEN, A. Sjukhusbehandling — anstaltsvård. Tidskrift för nykterhetsnämnderna 1955, nr 10.

ÅMAN, A. Om orsakerna till beläggningssituationen på vårdanstalterna den 1 oktober 1955. Tidskrift för nykterhetsnämnderna 1955, nr 9.

Förslag om alkoholistklinik och institution för teoretisk alkoholforskning. Tirfing 1955, nr 6.

Priser, levnadskostnader, konsumtion

Sverige

HELLSTRÖM, B. Konkurrens och priser. Priskontrollutredningens förslag till organisation av den statliga prisbevakningen. Från departement och nämnder 1955, nr 23.

Amerikas förenta stater

Influence of age on saving and spending patterns. Monthly labor review 1955, nr 11.

Tyskland

BRANDNER, H. & DENEFFE, P. Neuberechnung eines Preisindex ausgewählter Grundstoffe. Wirtschaft und Statistik 1955, nr 12.

Socialförsäkring

Sverige

CEDERWALL, G. Reflexioner kring pensionsförsäkringen. Sv. sparbankstidskrift 1955, nr 10.

EDSMAN, O. En sparbanksmans syn på förslaget till allmän pensionsförsäkring. Sv. sparbankstidskrift 1955, nr 10.

FORSLUND, E. B. Arbetslöshetsförsäkringen reformeras. Statsanställd 1955, nr 22/24.

NORDHOLM, A. Den nya pensionsförsäkringen och sjukkassorna. Sv. sjukkassetidning 1955, nr 12.

Amerikas förenta stater

WITTE, E. E. Twenty years of social security. Social security bulletin 1955, nr 10.

Belgien

The new retirement and survivors' pension scheme. Bulletin of the international social security association 1955, nr 8.

Burma

New social security act. Bulletin of the international social security association 1955, nr 8.

Danmark

Offentlig forsorg og social forsikring 1953/54. Statistiske efterretninger 1955, nr 82.

Norge

KRINGLEBOTTEN, A. Prinsippene for alderspensjonering. Sosialt arbeid 1955, nr 9/10.

Socialvård

STENKULA, C. G. Västeuropeisk åldringsvård under debatt. Sv. socialvårdsförbundets tidskrift 1955, nr 6.

Sverige

BOLIN, L. Platsbristen vid ungdomsvårdsskolorna. Barnavård och ungdomsskydd 1955, nr 6.

GAUSTAD, V. Åldringarnas medicinska och sociala problem. Social-medicinsk tidskrift 1955, nr 10.

KINDSTRAND, W. Medicinska synpunkter på organisationen av sluten åldringsvård. Social-medicinsk tidskrift 1955, nr 10.

NILSSON, ALBERT. Flykten från landsbygden och åldringsvården. Landskommunernas tidskrift 1955, nr 12.

NILSSON, GUNNAR. Socialvård som lönar sig. Murarnas fackblad 1955, nr 11.

REGNÉR, E. G. & SIMFORS, F. Psykisk barnavård i samarbete med lekskolor. Barnavård och ungdomsskydd 1955, nr 6.

ROSÉN, GÖTA. Barnhemsvården. Barnavård och ungdomsskydd 1955, nr 6.

Amerikas förenta stater

BERGGREN, A. Livet på ett amerikanskt ålderdomshem. Sv. socialvårds tidning 1955, nr 12.

BUTLER, P. Rehabilitering, åldringsvård och kronikervård i Amerika. Social-medicinsk tidskrift 1955, nr 10.

Finland

MUSTALA, P. Planläggningen av kommunalhem. Finsk kommunaltidskrift 1955, nr 9.

Storbritannien

HOUSSA, P. Réadaptation des travailleurs physiquement diminués. Bulletin of the world health organization 1955, nr 4.

THOMPSON, A. R. Industry's contribution in the field of rehabilitation. Bulletin of the world health organization 1955, nr 4.

Statistisk teori

GREBENIK, E. Population and vital statistics. Journal of the Royal statistical society 1955, nr 4.

SVERDRUP, E. Aktuelle spørsmål i forbindelse med den statistiske observasjonsteknikk. Statsökonomisk tidsskrift 1955, nr 2/3.

UTTING, J. E. G. National income and related statistics. Journal of the Royal statistical society 1955, nr 4.

Statistical assessment of the need for clinical services. Journal of the Royal statistical society 1955, nr 4.

Danmark

LINDHARDT, MARIE. Sjukhusstatistik, hålkort och möjligheterna för centralisering av bearbetningen av sjukhusens årsberättelse. Sjukhuset 1955, nr 12.

Norge

NORDBOTTEN, S. Kontrollmetoder nyttet under bearbeidingen av bedriftstellingen 1953. Statistiske meldinger 1955, nr 12.

Undervisning och yrkesutbildning

ROBBINS, L. The teaching of economics in schools and universities. The economic journal dec. 1955.

Sverige

EDFELDT, Å. Education and related services in Sweden. The annals nov. 1955.

MATTSSON, S. Det statliga studiestödet. Sv. sparbankstidskrift 1955, nr 10.

Den fortskridande skolreformen. Svensk tidskrift 1955, nr 10.

Amerikas förenta stater

BECK, B. M. The school and delinquency control. The annals nov. 1955.

Danmark

NISSEN, K. På vej mod en ny lærlingelov. Arbejderen 1956, nr 1.

Finland

TORKKOLA, E. Verksamheten vid kommunalförbundens yrkesskolor. Finsk kommunaltidskrift 1955, nr 9.

Storbritannien

ALEXANDER, W. P. Co-ordination in Great Britain: Trends and issues. The annals nov. 1955.

SMITH, W. O. L. Towards co-ordination in Great Britain: a survey. The annals nov. 1955.

Tyskland

DIETRICH, CHARLOTTE. Zur Entwicklung der sozialen Ausbildung in Deutschland. Nachrichtendienst des deutschen Vereins für öffentliche und private Fürsorge 1955, nr 12.

Ut- och invandring

Psychologische Aspekte der Eingliederung. Ausländische Sozialprobleme 1955, nr 11/12.

Till socialstyrelsens bibliotek inkommen litteratur

AGGE, I., [m. fl.] Samhällets åtgärder mot lagöverträdare. Orientering. Ny, omarb. uppl. Sthlm 1955.

AUKRUST, O. Nasjonalregnskap. Teoretiske prinsipper. Oslo 1955. (Samfunnsökonomiske studier. 4.)

BJÖRNSTAM, Y. Gallergrinden. Roman. Sthlm 1955.

CANADA. Department of labour.
Strikes and lockouts. 1954. Ottawa 1955.
Wage rates and hours of labour. Annual report. 37 (Oct. 1954). Ottawa 1955.

DANMARK. Landsnævnet for børneforsorg.
Statistisk beretning. 1954. Khvn 1955.

— Det landökonomiske driftsbureau.
Undersögelser over landbrugets driftsforhold. 39. Regnskabsresultater fra danske landbrug i året 1954/55. Del I. Khvn 1955.

— Det statistiske departement.
Statistisk årbog. Årg. 60 (1955). Khvn 1955.
Statistiske meddelelser. Række 4. Khvn 1955.
Bd 160: H. 2. Nationalindkomsten 1938 og 1947—54.
Bd 161: H. 2. Indkomst- og formueansættelserne til staten for skatteåret 1954/55.

ENQUÊTE sur les budgets ouvriers. Enquête portant sur les dépenses des familles de travailleurs selon le nombre d'enfants. Brux. 1954. (Mouvement ouvrier chrétien. 17:ème congrès, 19—21 nov. 1954.)

FINLAND. Finlands banksinstitut för ekonomisk forskning.
Publikationer. Hki 1955.
Ser. A: 16. Ekonomiska utredningar. 1955.

FÖRENTA NATIONERNA.
1st expert working group on technological centres. New York 1955. (Publ. 1955. 2. H. 2.)

GÖTEBORGS STADS STATISTISKA BYRÅ.
Statistisk årsbok. Årg. 55 (1955). Gbg 1955.

HÖGHUS — låghus. Två utredningar. Sthlm 1955. (Statens nämnd för byggnadsforskning. Rapport. 31.)

INTERNATIONELLA ARBETSBYRÅN.
National employment services. United States. Geneva 1955.

Year book of labour statistics. 15 (1955). Geneva 1955.

ISLAND. The statistical bureau.
Statistics of Iceland. Reykjav. 1955.
II: 10. External trade 1953.

[JACOBSSON, G.] Skånes handelskammare omfattande Skåne och södra Halland. 50 år som näringslivets talesman 1905—55. Malmö 1955.

JOSEPHSON, B. Medicinsk övertro om öl. Sthlm 1955. (Meddelande från Institutet för maltdrycksforskning. 8.)

KELSALL, R. K. Higher civil servants in Britain from 1870 to the present day. Lond. 1955. (International library of sociology and social reconstruction.)

KLACKENBERG, H., & HJERN, B. Lagen om nykterhetsvård med kommentar. Utg. av Statens nämnd för utgivande av förvaltningsrättsliga publikationer. Sthlm 1955.

KÖPENHAMN. Statistisk kontor.
Københavns kommunalkalender. Årg. 23 (1955). Khvn 1955.
Statistisk årbog for København, Frederiksberg og Gentofte samt omegnskommunerne. Årg. 35 (1955). Khvn 1955.

LUNDBERG, WILLY MARIA. Den oförstörda byn. Sthlm 1955.

MØDREHJÆLPEN i København 1905—1955. Khvn 1955.

NORDISKA SOCIALMINISTERMÖTEN.
Referat fra det nordiske socialministermöde i København 14.—16. sept. 1955. [Khvn 1955. Stencil.]

NORGE.
Norges offisielle statistikk. Rekke 11. Oslo 1955.
211. Norges jernbaner 1951—52.
213. Alkoholstatistikk 1954.

NYA ZEALAND. Census and statistics department.
The New Zealand official year-book. 60 (1955). Wellington 1955.
Report on the official estimates of national income and sector accounts for the years 1938/39—1954/55. Wellington 1955.

NÄSLUND, B. Vinterbygge. En kostnadsstudie. Sthlm 1955. (Statens nämnd för byggnadsforskning. Handlingar. 26.)

RYDENFELT, S. Socialpolitik och samhällsekonomi. Sthlm 1955. (Samhällsdebatten. 7.)

SEGERSTEDT, T. T. Gruppen som kommunikationssystem. Upps. & Wiesbaden 1955. (Uppsala universitets årsskrift 1955: 12.)

SKÅRDAL, DOROTHY B. Social insurance in Norway. Publ. by the Norwegian joint committee on international social policy. Oslo 1955.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1955—56. Sthlm 1955—56.
1955:
47. Kyrkomötets grundlagsenliga befogenheter m. m. Betänkande avg. [d. 8 dec. 1955] av 1951 års kyrkomöteskommitté. (E.)
48. Nya skatteskalor. Betänkande med förslag avg. [d. 14 dec. 1955] av 1955 års statsskatterevision. (Fi.)
49. Värme- och sanitetsbranschen. En ekonomisk strukturanalys med särskild hänsyn till distributionsproblemen. På Byggnadsmaterialutredningens uppdrag utförd av *P. Holm*. [Avg. d. 13 dec. 1955.] (S.)
50. Justitieombudsmannainstitutionen m. m. Betänkande [avg. d. 10 dec. 1955]. (Ju.)
51. Ändrad taxeringsorganisation. Förslag avg. [d. 17 dec. 1955] av 1955 års taxeringssakkunniga. (Fi.)
52. Epileptikervården. Förslag av Medicinalstyrelsens delegation för epileptikervården. [Avg. d. 12 dec. 1955.] (I.)
53. Realskolan under övergångstiden. Betänkande avg. [d. 19 dec. 1955] av Realskoleutredningen. (E.)

1956:
1. Åldringsvård. Betänkande [avg. d. 4 jan. 1956] av 1952 års åldringsvårdsutredning. (S.)

STORBRITANNIEN. Ministry of health.
Report. 1954. P. 2. On the state of the public health. Lond. 1955.

SVENSK NYKTERHETSLAGSTIFTNING. Författningar angående alkoholförsäljning och nykterhetsvård m. m. Sthlm 1955.

SVENSKA KOMMUNAL-TEKNISKA FÖRENINGEN.
Statistiska uppgifter över vattenverk, avloppsverk, vägar och gator samt renhållningsverk i svenska städer och samhällen. Malmö 1955.

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK. Sthlm 1955.
Jordbruk med binäringar.
Jordbrukarnas tillgångar och skulder d. 31 dec. 1952. (Statistiska centralbyrån.)
Rättsväsen.
Brottsligheten 1953. (Statistiska centralbyrån.)
Transport- och kommunikationsväsen.
Postverket 1954. (Generalpoststyrelsen.)
Vägtrafikolyckor 1954. (Statistiska centralbyrån.)

VÅRA sociala förmåner 1956. [Utg. av Förenade-Framtiden.] Sthlm 1955.

Remisser till socialstyrelsen

Socialdepartementet: Begäran om granskning av monografi rörande arbetsgivare- och arbetstagarorganisationers frihet i förhållande till staten. [Stencil.]

Nya skatteskalor. Betänkande av 1955 års statsskatterevision. SOU 1955: 48. (Fi.) Remisstid 23 januari 1956.

Justitiedepartementet: P. M. angående handläggning av nådeärenden. [Stencil.] Remisstid 1 februari 1956.

Socialdepartementet: Riksdagens revisorer angående statsbidrag till den halvöppna barnavården. [Stencil.] Remisstid 16 januari 1956.

Socialdepartementet: Landsorganisationen i Sve-

rige angående ändring av semesterlagen avseende sjukdom m. m. [Stencil.] Remisstid 20 januari 1956.

Epileptikervården. Förslag av medicinalstyrelsens delegation för epileptikervården. SOU 1955: 52. (I.) Remisstid 30 april 1956.

Nordiska rådet: Förslag om ett nordiskt institut för vetenskaplig alkoholforskning. [Stencil.] (S.) Remisstid 24 januari 1956.

Recensioner

Nora Stirling: Mormor och vi. Ett skådespel om gamla och unga människor som lever tillsammans. [Originalets titel: The Room Upstairs.] I serien För amatörscenen, 13. Stockholm: Oskar Eklunds bokförlag, 1955. 45 sid. Kr 2,50.

Författarinnan till det lilla skådespelet Mormor och vi (speltid 30 min.) har med det avsett dels att bidra till upplysningsverksamheten om vissa av åldrandets problem, speciellt de vardagliga som uppstår när gamla och unga människor lever tillsammans, dels att ersätta de traditionella inledningsanförandena som brukar hållas vid diskussionsmöten med en litet livfullare och mera intresseväckande upptakt till en diskussion.

Som inledning till en diskussion om åldrandets problem har skådespelet vissa påtagliga förtjänster. Bl. a. kan man förmoda, att själva öppningsscenen, vari de agerande träder fram direkt ur publiken, har den åsyftade effekten att skapa kontakt mellan scen och salong, mellan de problem som presenteras av aktörerna i pjäsen och de problem som publiken kommit tillsammans för att få upplysning och kanske utbyta åsikter om.

Även om den yttre ramen för handlingen har en påtaglig anknytning till amerikanska levnads- och familjeförhållanden och inte utan vidare speglar svenska förhållanden, är dock själva grunden till problemen som behandlas densamma hos oss. Att problemen även i viss mån tillrättalagts för litet ytliga patentlösningar och inte penetrerats mera ingående bör påpekas men knappast tillmätas någon större betydelse med tanke på skådespelets avsikt att mera väcka eftertanke och debatt än att i grunden lösa de uppskissade problemen.

Skådespelet kräver blott en inledare och fyra aktörer samt fordrar praktiskt taget ingen rekvisita; det förefaller väl lämpat för en amatörensemble. Det har översatts av fil. dr Gunnar Björkman och försetts med ett förord av byråchefen Ali Berggren, socialstyrelsen.

Bertil Bagger-Sjöbäck

Svärd, Lydia: Väckelserörelsernas folk i Andra kammaren 1867—1911. Frikyrkliga och lågkyrkliga insatser i svensk politik. [Akademisk avhandling, Lund.] Stockholm (tryckort Falköping): Missionsförbundets förlag, 1954. xi + 363 [+ 1] sid. Kr 12,50.

Lydia Svärd blev den första kvinnliga doktorn från de egentliga frikyrkosamfunden i Sverige. Hennes avhandling redovisar ingående den roll som frikyrkliga och lågkyrkliga riksdagsmän spelat vid lösningen av några viktiga samhällsfrågor under tiden mellan de stora författningsreformerna. I överensstämmelse med sin lärares, professor Gottfrid Carlsson, intentioner har hon särskilt fäst avseende vid »det personliga i historien» och framställningen har sitt största värde som väldokumenterad personhistorisk översikt.

Lydia Svärd har noggrant matrikulerat läsarna i den folkvalda kammaren sedan dess tillkomst år 1867. Hennes omfattande arbete med insamlande av uppgifter och verifiering av sådana har satt frukt i en personförteckning på 125 läsare av fri- och lågkyrklig konfession, som — under perioden fram till år 1911 då ett nytt valsystem introducerades — gjorde sina insatser i den lagstiftande församlingen. De notiser

hon skrivit om »riksdagsgubbarna» ger oss besked om deras församlingsanslutning, deras verksamhet som söndagsskollärare, lekmannapredikanter, styrelsemedlemmar osv. men också i många fall om belysande personlighetsdrag. Opponenterna lyckades uppspåra ytterligare några från Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen och Svenska Missionsförbundet, som undgått hennes spårsinne. Några gränsfall har hon tagit med, personer som inte haft formell anslutning till någon församling men varit »ett i anden» med läsarna. Detta kan väl anses lovligt.

Värmland leder i kampen om det politiska inflytandet från väckelsehåll med 17 representanter under perioden. Närmast kommer Småland med 16 och här är det kanske en brist att inte länsindelningen följts i stället för landskapsindelningen, eftersom Småland ingalunda är något entydigt begrepp ur läseriets synpunkt. Skåne kommer som god trea med 15 man — säkerligen överrepresentation i förhållande till rörelsernas omfattning i detta landskap.

Vad samfunden beträffar leder Missionsförbundet. Lydia Svärd har funnit 50 medlemmar och 6 närstående, vartill jag kan foga ytterligare en. Närmast kommer Fosterlands-Stiftelsen med 31 och Baptistsamfundet med 16. Följer man tidsschemat, finner man en intressant förskjutning i tyngdpunkten. Åren 1889—90 hade Fosterlands-Stiftelsen sitt största antal, 9 mandat, medan Svenska Missionsförbundet fick högsta antalet år 1908, 24 mandat. Säkerligen finns här en korrelation mellan politisk representation och samfundens expansion.

Att väckelsemännen var så starkt representerade medan ännu privilegiesamhällets tryck gjorde sig gällande, hänger tydligen samman med valsättet, personval i enmansvalkretsar. Dugliga män, vana vid offentligt framträdande och med ledande uppgifter i folkliga organisationer, vann allmänhetens förtroende och gick ofta före både bördens och penningens adel.

Läsarna har fördelat sig på alla partier, som förekommit under den beskrivna perioden. En tendens kan märkas att Fosterlands-Stiftelsens män i stor omfattning hörde hemma i de konservativa grupperna, fastän liberaler också förekom där. En samling mot borgerlig vänster skedde under 1900-talets första år. Men det är anmärkningsvärt, att den första lilla uppsättningen socialdemokrater räknade tre frikyrkliga, en metodist, en baptist och en missionsförbundare, i sina led, trots att så hårda ord som »Satans rike» och »det socialdemokratiska skräckväldet» — Svenska Morgonbladets dåtida vokabulär! — användes om deras parti.

Bland den mångfald viktiga frågor, som riksdagen behandlade under den expansiva senare hälften av 1800-talet, har Lydia Svärd valt ut några, där hon väntat att de kristna synpunkterna skulle göra sig starkast gällande. Främst står religionsfrihetsfrågan, där läsarna uppträdde på samlad front. Åtskilliga reflexioner kan göras kring de utdragna debatterna och de upprepade framstötarna motionsvägen i detta ärende. Endast långsamt mognade vårt samhälle för samvetsfrihet och kan man inte neka sig den reflexionen att de halvmesyrer, som man fick nöja sig med i stället för en konsekvent religionsfrihet, haft en ödesdiger återverkan på det frikyrkliga samfundsmedvetandet.

Lika samlad var fronten i nykterhetsfrågan. Dock har man ett intryck av att debatterna mest bildar ett lappverk av krav på detaljreformer. Brännvinslagstiftningen enligt 1855 års förordning hade tills vidare låst fast problemet som helhet vid en redan genomförd reform. Väckelsemännen gjorde emellertid framstötar för att bortta det lokala vinstintresset från alkoholhanteringen, för skattepolitiska åtgärder, för stärkt upplysningsverksamhet, alkoholistvård, bestämning av alkoholgränsen mellan starkare och svagare maltdrycker m. m. Som man ser har vi eviga följeslagare också i nykterhetspolitiken! Av Waldenström formulerades redan år 1896 problemet om alkoholismen kan betraktas som en sjukdom och bör behandlas från den förutsättningen. Han väckte detta år motion om utredning. Det är inte enda gången avhandlingen ger exempel på att läsarna var några årtionden före sin tid i uppfattning och handlingsimpulser. Den i vårt samhälle så viktiga alliansen mellan väckelsefolk och profana nykterhetsvänner fann tidigt uttryck i riksdagens nykterhetsgrupp, en po-

litisk maktfaktor över partierna, som nu troligen står inför en ny era.

Bland allmänna politiska frågor som Lydia Svärd berört i ett särskilt kapitel, må nämnas rösträttsfrågan. Fram till det demokratiska genombrottet spelade den en viktig roll. I stort sett stod väckelsefolket på framstegssidan, men återhållande krafter fanns också. En delikat situation uppstod år 1894, då Waldenström hotade att lämna Svenska Missionsförbundets styrelse därför att medlemmar i den, med Svenska Morgonbladets Per Ollén i spetsen, stödde den folkriksdag som var ett utomparlamentariskt påtryckningsmedel i rösträttsstriden.

Det råder naturligtvis ingen tvekan om att de antydda frågorna var brännande för väckelsens män. I viss mån ger urvalet dock en något ensidig bild av väckelsefolkets kulturattityd. Åtminstone en fråga till hade förtjänt belysning — det svenska undervisningsväsendets utveckling under perioden.

Lydia Svärd har gett sin framställning en historisk-deskriptiv form. Hon har ur källorna sökt fram det material som kunde ha betydelse för bedömningen av de personer och de politiska initiativ som undersökningen gäller. Utöver presentationen av de 125 individerna med hjälp av sådana historiska data som är relevanta i sammanhanget har hon emellertid också presenterat ett kollektiv, väckelserörelsen. Med en sociologisk term kan man säga att den framstår som en partikulär grupp inom ett samhälle, som inte längre är enhetligt i religionssociologisk mening.

Den historiska metoden har medfört en begränsning. De sociologiska korrelationerna mellan urbaniseringsprocessen och socialgruppsförändringarna å ena sidan och partiväsendets utveckling å andra sidan hade förtjänat mer belysning.

I den vetenskapliga folkrörelseforskning, som håller på att utvecklas i vårt land, har Lydia Svärd emellertid gjort en värdefull insats.

Erland Sundström

SOCIALA MEDDELANDEN

1956 · Nr 3

Förekomsten av deltidsarbete inom offentlig verksamhet

Efter hemställan den 20 november 1954 erhöll socialstyrelsen den 3 december 1954 av Kungl. Maj:t uppdrag att verkställa en undersökning rörande förekomsten av deltidsarbete bland kvinnor inom offentlig tjänst. Styrelsens hemställan hade närmast föranletts av en begäran från 1954 års familjeutredning. Socialstyrelsen har med anledning härav företagit undersökningar rörande förkomsten av deltidsarbete inom statlig verksamhet, inom kommunal verksamhet samt vid landstingen. Då vissa skillnader föreligger beträffande uppläggningen av undersökningarna för dessa tre områden kommer följande redogörelse att behandla varje område för sig. Undersökningen har redovisats i en PM rörande förekomsten av deltidsarbete inom offentlig verksamhet m. m. som 1954 års familjeutredning den 24 januari i år överlämnade till statsrådet Ulla Lindström. Följande redogörelse utgör ett sammandrag av den redogörelse som ingick i nämnda PM.

Deltidsarbetet inom statlig verksamhet. Till samtliga de statliga organ — med undantag av underdomstolarna — som ingår i statistiska centralbyråns statistik över i statens tjänst anställd personal utsändes blanketter med begäran om vissa uppgifter beträffande anställd personal med någon form av avkortad tjänstgöring.

Uppgifterna skulle avse dels de anställda den 1 december 1950, dels de anställda den 1 december 1954.

Uppgifter begärdes dock ej för lärarpersonal, militär personal eller städerskepersonal.

De kategorier av anställda med någon form av avkortad tjänstgöring för vilka uppgifter skulle lämnas var följande:

1) löneplansanställd personal som *anställts* för avkortad tjänstgöring (deltidsanställda),
2) löneplansanställd personal som *efter ansökan* erhållit nedsättning av tjänstgöringstiden (partiellt tjänstlediga),
3) arvodesanställd personal med kortare arbetstid än den för arbetsområdet normala,
4) kollektivavtalsanställd personal med kortare arbetstid än den för heltidsanställd personal fastställda.

Tab. 1. Staten: Antalet deltidsarbetande kvinnor den 1 december 1950 resp. den 1 december 1954

Huvudtitel Myndighet	1950					1954				
	Deltidsanställda	Partiellt tjänstlediga	Arvodesanställda	Kollektivavtalsanställda	Samtliga	Deltidsanställda	Partiellt tjänstlediga	Arvodesanställda	Kollektivavtalsanställda	Samtliga
I—XII huvudtiteln	420	310	386	15	1 131	686	562	476	50	1 774
Därav:										
Försvarets civilförvaltning	11	4	3	1	19	21	8	9	23	61
Arméförvaltningen	20	5	51	4	80	41	16	69	14	140
Marinförvaltningen	8	2	5	2	17	14	7	5	1	27
Flygförvaltningen	2	9	37	7	55	9	9	24	9	51
Arbetsmarknadsstyrelsen och länsarbetsnämnderna	36	17	—	—	53	35	21	1	—	57
Socialstyrelsen	3	2	26	—	31	6	13	14	—	33
Riksförsäkringsanstalten	7	23	1	—	31	5	8	1	—	14
Pensionsstyrelsen	17	6	—	—	23	16	7	—	—	23
Statistiska centralbyrån	—	11	—	—	11	2	15	3	—	20
Tullverket	2	14	—	—	16	—	29	—	—	29
Universitet och högskolor	26	15	43	—	84	48	11	52	—	111
Läroverk m. m.	10	2	131	1	144	67	2	131	1	201
Lantmäteristyrelsen	1	26	15	—	42	1	37	12	—	50
Sinnessjukhusen	192	86	4	—	282	199	216	7	—	422
Karolinska sjukhuset och Serafimerlasarettet	10	—	1	—	11	88	7	5	—	100
Överståthållarämbetet och länsstyrelserna	9	13	12	—	34	24	30	37	—	91
Riksdagen och dess verk	3	4	5	—	12	4	3	5	—	12
Affärsverken	6	428	7	41	482	14	1 326	14	109	1 463
Därav:										
Postverket	—	94	—	—	94	—	146	—	—	146
Televerket	—	313	4	—	317	4	1 146	10	3	1 163
Samtliga	**429**	**742**	**398**	**56**	**1 625**	**704**	**1 891**	**495**	**159**	**3 249**

Som sammanfattningsbegrepp för samtliga fyra kategorier eller för kombinationer av dessa användes uttrycket *deltidsarbetande.*

Uppgifter begärdes för varje person om kön, civilstånd, födelseår, förekomsten av barn under 10 år, lönegrad resp. månadslön och befattning. Vidare begärdes uppgifter om den arbetstid per vecka eller per månad vederbörande skulle haft, därest någon avkortning av arbetstiden ej förelegat samt om hur lång avkortningen av arbetstiden per vecka eller per månad var, sättet för arbetstidens avkortning: om den dagliga arbetstiden förkortats eller om vederbörande varit ledig någon dag i veckan.

Avsikten var ursprungligen att begränsa undersökningen till enbart löne-

plansplacerad personal — kategorierna 1 och 2 ovan. Det framstod emellertid som önskvärt att utvidga undersökningen även till den icke löneplansplacerade personalen. Denna utvidgning av undersökningen förde emellertid med sig en del svårigheter. För den arvodesanställda personalen är det nämligen i många fall svårt att lämna uppgift om arbetstid. En del sådan personal har ingen fastställd arbetstid utan endast ersättning för utförande av en viss arbetsuppgift. Inom vissa arbetsområden gäller, att heltidsanställda befattningshavare blott undantagsvis finns eller att en hel yrkesgrupp har kortare arbetstid än vad som är normalt för flertalet andra yrkesgrupper.

I flera fall var det tveksamt, om en yrkesgrupp skulle ingå i myndigheternas redovisning. Här skedde en bedömning från fall till fall. Exempel på personal som ej medtagits är pensionsstyrelsens ortsombud och länsarbetsnämndernas arbetsförmedlingsombud. Dessa kategoriers arbetsuppgifter ansågs ha karaktären av bisysselsättningar. Däremot medtogs vid arbetsförmedlingarna anställda kontorsföreståndare med avkortad tjänstgöringstid. De affärsdrivande verken har flera stora yrkesgrupper, för vilka individuella uppgifter om kön, civilstånd m. m. ej kunde inhämtas vid undersökningen, varför de uteslutits i det följande. De viktigaste av dessa yrkesgrupper är vägvakter, platsvakter och postbiträden vid statens järnvägar samt postbiträden vid postverket. Reservpersonalen vid televerket för vilken vissa individuella uppgifter erhölls har ej heller medtagits i denna redovisning. Antal kvinnor i dessa yrkesgrupper som borde berörts av denna undersökning kan uppskattas till ca 2 800.

Som framgår av tab. 1 fanns enligt undersökningen den 1 december 1950 sammanlagt 1 625 och den 1 december 1954 sammanlagt 3 249 deltidsarbetande kvinnor inom statlig verksamhet. På fyra år har antalet med andra ord ökat med 100 %. Av de deltidsarbetande kvinnorna 1950 var 1 171 eller 72 % löneplansanställda. 1954 var antalet löneplansanställda 2 595 eller 80 % av samtliga deltidsarbetande kvinnor. De löneplansanställda ökade således i antal relativt sett snabbare än övriga deltidsarbetande kvinnor i statlig verksamhet mellan 1950 och 1954. Som framgår av tabellen ökade antalet partiellt tjänstlediga betydligt snabbare än antalet deltidsanställda.

Flertalet deltidsarbetande kvinnor återfanns 1954 vid affärsverken (framför allt vid televerket).

Tab. 2 visar att av samtliga 1954 redovisade 3 249 kvinnliga befattningshavare 1 075 (33 %) hänförts till gruppen »skrivbiträdespersonal». Flertalet av dessa var kontorsbiträden eller motsvarande. I gruppen »annan lägre personal» har placerats 1 131 anställda (35 % av samtliga). Nästan samtliga i denna grupp utgörs av vid televerket anställda telefonister med partiell tjänstledighet. En stor yrkesgrupp med deltidsarbete är också sjukvårdspersonal (585 anställda eller 18 % av samtliga). Bland anställda i mellangrader och högre är de största yrkesgrupperna postexpeditörer med partiell tjänstledighet och arbetsförmedlingstjänstemän, anställda på deltid.

Uppgift begärdes förutom om yrke även om anställningsform och lönegrad resp. månadslön. De 1954 redovisade deltidsarbetande kvinnorna fördelade

Tab. 2. Staten: De deltidsarbetande kvinnorna fördelade efter befattning den 1 december 1954

Befattning	Deltids-anställda	Partiellt tjänst-lediga	Arvodes-anställda	Kollektiv-avtals-anställda	Samtliga
Skrivbiträdespersonal	318	512	245	—	1 075
Kontorsbiträden	226	328	227	—	781
Kanslibiträden	68	131	9	—	208
Övriga	24	53	9	—	86
Sjukvårdspersonal	259	221	103	2	585
Sjukvårdsbiträden	38	7	5	—	50
Sjuksköterskor m. fl.	221	214	98	2	535
Ekonomipersonal	50	8	84	65	207
Annan lägre personal	24	1 050	53	4	1 131
Telefonister	10	1 040	3	—	1 053
Övriga	14	10	50	4	78
Personal i mellangrader	27	74	2	—	103
Postexp., Telegrafexp.	—	68	—	—	68
Arbetsförmedlingstjänstemän	24	4	—	—	28
Övriga	3	2	2	—	7
Övrig personal	26	26	8	88	148
Samtliga	**704**	**1 891**	**495**	**159**	**3 249**

sig till ungefär lika delar på ordinarie, extra-ordinarie samt aspiranter, arvodesanställda etc. De löneplansplacerade kvinnornas procentuella fördelning på lönegrader visas i följande tablå.

Lönegrad	Deltids-anställda	Partiellt tjänst-lediga	Samtliga
1— 7	35	22	25
8	26	26	26
9—11	25	43	38
12—15	9	7	8
16—	5	2	3
Totalt	**100**	**100**	**100**

Som jämförelse kan nämnas, att samtliga i statens tjänst (löneplan 1) anställda civila, kvinnliga tjänstemän den 1 oktober 1954 till ungefär 28 % återfanns i lönegraderna 1—7 och till ungefär 25 % i lönegrad 8. I lönegraderna 9—11 fanns 22 % och i högre lönegrad ca 25 % av samtliga kvinnliga tjänstemän.

Tab. 3 visar, hur de deltidsarbetande kvinnorna fördelar sig på ålder och civilstånd 1954. Ca 70 % av de redovisade kvinnorna befann sig i åldrarna under 40 år — till ungefär lika stor procentuell andel i åldrarna 20—29 år som i åldrarna 30—39 år. Åldersfördelningen är inte densamma i de fyra anställningskategorierna. Det procentuella antalet kvinnor under 40 år är betydligt högre bland de partiellt tjänstlediga än bland de deltidsanställda och de arvodesanställda.

Tab. 8. Staten: De deltidsarbetande kvinnorna fördelade efter ålder och civilstånd den 1 december 1954

Kategori Civilstånd	Ålder						
	högst 19 år	20–29 år	30–39 år	40–49 år	50–59 år	60 år o. däröver	Samtliga åldrar
Deltidsanställda	2	121	235	224	95	27	704
Ogifta	2	16	9	14	10	8	59
Gifta	—	99	222	199	67	12	599
Förut gifta	—	6	4	11	18	7	46
Partiellt tjänstlediga	9	839	666	259	108	10	1 891
Ogifta	6	34	24	26	36	8	134
Gifta	3	800	633	223	55	1	1 715
Förut gifta	—	5	9	10	17	1	42
Arvodesanställda	4	57	155	146	83	46	491
Ogifta	2	13	4	9	18	21	67
Gifta	2	43	142	124	59	14	384
Förut gifta	—	1	9	13	6	11	40
Kollektivavtalsanställda	1	20	81	40	16	1	159
Ogifta	1	1	2	2	1	—	7
Gifta	—	19	77	35	12	1	144
Förut gifta	—	—	2	3	3	—	8
Samtliga	**16**	**1 037**	**1 137**	**669**	**302**	**84**	**3 245**
Ogifta	11	64	39	51	65	37	267
Gifta	5	961	1 074	581	193	28	2 842
Förut gifta	—	12	24	37	44	19	136

Anm.: För en del personer lämnades ej uppgift om civilstånd och/eller ålder, varför antalet personer i denna tabell är färre än i tab. 1.

Vid jämförelse med statistiska centralbyråns personalstatistik finner man (som nedanstående tablå visar) att de deltidsarbetande kvinnorna är förhållandevis flera i åldern 30—39 år och 40—49 år än samtliga statsanställda kvinnor.

	Procentuella antalet kvinnor i åldern					
	högst 19 år	20–29 år	30–39 år	40–49 år	50 år o. däröver	totalt
Samtliga statsanställda kvinnor 1954	5,8	40,5	23,2	16,9	13,6	100
Deltidsarbetande kvinnor 1954	0,5	32,0	35,0	20,6	11,9	100

Från myndigheterna begärdes även uppgifter, huruvida de deltidsarbetande hade barn under 10 år. Svaret på denna fråga har kombinerats med uppgifterna om civilstånds- och åldersfördelningen.

Närmare tre fjärdedelar av de gifta deltidsarbetande kvinnorna hade barn under 10 år. Bland de deltidsanställda var antalet kvinnor med barn under 10 år ungefär lika stort som antalet kvinnor utan barn under 10 år. Bland de partiellt tjänstlediga hade närmare 9/10 barn under 10 år.

Följande tablå visar, hur stor andel av de deltidsarbetande gifta kvinnorna inom olika åldrar som hade barn under 10 år.

	Antal gifta kvinnor (i %) med barn under 10 år i åldern			
	20–29 år	30–39 år	40–49 år	50–59 år
Deltidsanställda	64	73	38	8
Partiellt tjänstlediga	95	93	58	4
Arvodesanställda	56	72	40	8
Kollektivavtalsanställda	95	75	43	8
Samtliga	**90**	**85**	**46**	**7**

En undersökning av varför de partiellt tjänstlediga begärt nedsättning av tjänstgöringen visade, att ca 85 % begärt på grund av hemförhållanden och ca 15 % på grund av sjukdom och allmän svaghet. Av samtliga partiellt tjänstlediga gifta kvinnor hade 87 % barn under 10 år; av dem som vid ansökan om tjänstledighet uppgett hemförhållanden som orsak, hade 93 % barn under 10 år vid undersökningstillfället.

Uppgifter begärdes för varje deltidsarbetande om den normala arbetstiden för motsvarande heltidsarbetande personal samt om avkortningen av tjänstgöringen för vederbörande. Med hjälp av dessa uppgifter uträknades för var och en den faktiska arbetstiden per vecka eller månad. I en del fall var det ej möjligt för uppgiftslämnaren att lämna uppgifter om arbetstiden. Detta gällde framför allt beträffande arvodesanställd personal.

I tab. 4 redovisas den faktiska arbetstiden den 1 december 1954 för kvinnliga anställda. Tabellen visar bl. a. att halvtidsarbetet dominerade som deltidsarbetstyp bland löneplansanställda.

För de arvodes- och kollektivavtalsanställda är de faktiska arbetstiderna mera varierade. En stor del av de arvodesanställda har mindre än halv ordinarie heltidstjänst. Som redan sagts, saknas för många arvodesanställda heltidsanställda i motsvarande befattningar, varför uppgifterna om arbetstidens avkortning för deltidsarbetande ej kunnat beräknas. Exempel på sådana yrkesgrupper är skolsköterskorna, vilka blott i undantagsfall är anställda på heltid vid en och samma skola.

Deltidsarbetet inom kommunal verksamhet. Undersökningen rörande förekomsten av deltidsarbete bland kommunalanställda har i princip genomförts på samma sätt som undersökningen rörande de statligt anställda. Uppgifter har dock ej begärts från samtliga kommuner utan från ett urval av kommuner. I detta urval ingick samtliga städer som den 1 januari 1954 hade minst 30 000 invånare. Bland övriga städer samt bland landskommunerna utvaldes inom varje län slumpmässigt en femtedel. Vid redovisningen har antalsuppgifterna för dessa »urvalskommuner» genomgående uppmultiplicerats med faktorn 5.

Undantagna från undersökningen var lärarpersonal, polispersonal, brandpersonal samt skolvaktmästare och städerskepersonal. Kommunala förtroendemän har ej heller medtagits.

Uppgifter begärdes rörande den personal med någon form av avkortad tjänstgöring som den 3 januari 1955 var anställd i de kommuner som till-

Tab. 4. Staten: Jämförelse mellan normal veckoarbetstid och faktisk veckoarbetstid för deltidsarbetande kvinnor den 1 december 1954

Kategori Normal veckoarbetstid	Antal med uppgift om arbetstiden	Därav med en faktisk veckoarbetstid av							Medelarbetstid per vecka, timmar
		mindre än 21 tim.	21 tim.	22–23 tim.	24 tim.	25–29 tim.	30–39 tim.	40 tim. eller mera	
Deltidsanställda									
42 timmar	391	12	292	1	12	26	48	—	22,7
48 »	288	—	1	—	281	—	6	—	24,2
Partiellt tjänstlediga									
42 timmar	1 491	10	1 349	5	6	39	78	4	21,8
48 »	226	—	—	—	224	—	2	—	24,1
Arvodesanställda									
42 timmar	290	78	109	8	25	30	40	—	21,5
48 »	62	12	2	—	12	10	22	4	25,2
Kollektivavtalsanställda									
42 timmar	—	—	—	—	—	—	—	—	—
48 »	146	20	—	1	17	89	5	14	24,7
Samtliga									
42 timmar	**2 172**	**100**	**1 750**	**14**	**43**	**95**	**166**	**4**	**22,7**
48 »	**722**	**32**	**3**	**1**	**534**	**99**	**35**	**18**	**24,4**

Anm.: För en del anställda har uppgift om normal arbetstid för heltidsarbetande ej stått att erhålla, varför antalet personer i denna tabell är färre än i tab. 1.

ställdes blanketterna. Uppgifter skulle även lämnas för sådan personal tillhörande kommunalförbund som arbetade inom kommunen.

För statstjänstemän finns enligt det allmänna avlöningsreglementet två former av deltidstjänstgöring: anställning med avkortad tjänstgöring samt nedsättning av tjänstgöringstiden. I det för kommunernas tjänstemän gällande normaltjänstereglementet finns ej några liknande föreskrifter som reglerar deltidstjänstgöringen. I praktiken har dock inrättats ett antal deltidstjänster och i viss utsträckning har avkortad tjänstgöring beviljats. För kollektivavtalsanställd personal vid ålderdomshem, sjukhus o. dyl. finns ett särskilt deltidsavtal.

De kategorier av anställda med någon form av avkortad tjänstgöring som undersökningen avsåg var följande:

1. ordinarie och extra befattningshavare på lönestat som *anställts* för avkortad tjänstgöring (kallas här deltidsanställda),
2. ordinarie och extra befattningshavare på lönestat som *efter ansökan* erhållit nedsättning av tjänstgöringstiden (kallas här partiellt tjänstlediga),
3. arvodesanställd personal (ej på lönestat eller avlönad enligt kollektivavtal) med kortare arbetstid än den för arbetsområdet normala,
4. kollektivavtalsanställd personal med kortare arbetstid än den för heltidsanställd personal fastställda.

Tab. 5. Kommunerna: De deltidsarbetande kvinnorna fördelade efter befattning den 8 januari 1955

Yrke	Deltids-anställda	Partiellt tjänst-lediga	Arvodes-anställda	Kollektiv-avtals-anställda	Samtliga
Städer	498	169	283	1 859	2 809
Kontorspersonal	202	71	108	14	395
Sjukvårdspersonal	148	48	13	416	625
Sjuksköterskor	142	48	13	84	287
Sjukvårdsbiträden	6	—	—	332	338
Biträdespersonal vid ålderdomshem o. d.	29	22	28	97	176
Ekonomipersonal	2	—	7	136	145
Skolmåltidspersonal	16	1	2	1 045	1 064
Hemvårdarinnor m. fl.	31	5	47	56	139
Annan lägre personal	24	1	64	95	184
Högre personal	46	21	14	—	81
Landskommuner	305	—	385	1 625	2 315
Kontorspersonal	20	—	50	20	90
Sjukvårdspersonal	—	—	10	—	10
Sjuksköterskor	—	—	5	—	5
Sjukvårdsbiträden	—	—	5	—	5
Biträdespersonal vid ålderdomshem o. d.	25	—	30	35	90
Ekonomipersonal	—	—	50	115	165
Skolmåltidspersonal	185	—	135	1 330	1 650
Hemvårdarinnor m. fl.	55	—	65	75	195
Annan lägre personal	—	—	40	50	90
Högre personal	20	—	5	—	25

De uppgifter som begärdes beträffande ovannämnda personalkategorier var i stort sett desamma som begärdes för de deltidsarbetande i statlig verksamhet. Uppgörandet av blankett och anvisningar för ifyllande av denna skedde i samråd med Svenska stadsförbundet och Svenska landskommunernas förbund.

Ett stort antal mindre landskommuner uppgav, att några anställda tillhörande de kategorier som undersökningen skulle avse ej fanns att redovisa. I en del fall har de redovisade uppgifterna varit så ofullständiga att de ej kunnat medtas i redovisningen. Ett par större kommuner har svarat, att skolmåltidspersonal med kortare tjänstgöring än normal fanns anställd. Några individuella uppgifter för dessa har dock ej erhållits.

Totala antalet kvinnor med deltidsarbete inom kommunerna har uppskattats till 5 124. Något mer än hälften av dessa var anställda inom städernas förvaltningar. Ca 20 % av samtliga deltidsarbetande var anställda av Stockholm, Göteborg och Malmö. Ca 70 % tillhörde gruppen kollektivavtalsanställda. Mindre än 20 % av de redovisade kvinnorna var löneplansanställda (deltidsanställda eller partiellt tjänstlediga).

Tab. 5 visar, hur de deltidsarbetande kvinnorna fördelar sig på olika befattningar. Över hälften av de redovisade kvinnorna tillhör skolmåltidspersonalen. Om man bortser från denna yrkesgrupp utgörs övriga redovisade deltidsarbetande kvinnor till ca 65 % av sjukvårdspersonal, annan personal vid anstalter samt hemvårdarinnor och till ca 20 % av kontors-

Tab. 6. Kommunerna: De deltidsarbetande kvinnorna fördelade efter ålder och civilstånd den 8 januari 1955

Kategori Civilstånd	Ålder						
	högst 19 år	20–29 år	30–39 år	40–49 år	50–59 år	60 år o. däröver	Samtliga åldrar
Deltidsanställda	12	166	221	237	135	27	798
Ogifta	11	56	21	21	30	13	152
Gifta	1	105	195	170	68	4	543
Förut gifta	—	5	5	46	37	10	103
Partiellt tjänstlediga	1	43	42	56	26	1	169
Ogifta	1	7	3	3	13	1	28
Gifta	—	36	38	52	12	—	138
Förut gifta	—	—	1	1	1	—	3
Arvodesanställda	17	124	148	174	152	43	658
Ogifta	17	38	6	37	26	2	126
Gifta	—	84	132	119	99	26	460
Förut gifta	—	2	10	18	27	15	72
Kollektivavtalsanställda	80	220	784	1 361	805	205	3 455
Ogifta	80	79	64	119	153	43	538
Gifta	—	136	677	1 117	482	100	2 512
Förut gifta	—	5	43	125	170	62	405
Samtliga	**110**	**553**	**1 195**	**1 828**	**1 118**	**276**	**5 080**
Ogifta	109	180	94	180	222	59	844
Gifta	1	361	1 042	1 458	661	130	3 653
Förut gifta	—	12	59	190	235	87	583

Anm.: Uppgift om ålder och/eller civilstånd saknas för 44 kvinnor.

personal. Kontorspersonalen har till övervägande del (ca 60 %) redovisats bland löneplansplacerad personal, men ett icke obetydligt antal arvodesanställda kontorstjänstemän redovisas. Den redovisade sjukvårdspersonalen är till största delen kollektivavtalsanställd. I stort sett samtliga sjukvårdsbiträden är kollektivavtalsanställda, medan flertalet sjuksköterskor är löneplansplacerade.

Tab. 6 visar, hur de deltidsarbetande kvinnorna fördelar sig efter ålder och civilstånd.

Av samtliga gifta deltidsarbetande kvinnor hade drygt en tredjedel barn under 10 år. Om man bortser från de kollektivavtalsanställda blir antalet över 50 %. Procentuella antalet kvinnor med barn under 10 år är alltså väsentligt lägre bland de deltidsarbetande kvinnorna i kommunal tjänst än bland dem i statlig tjänst.

Av antalet deltidsarbetande gifta kvinnor var relativa antalet med barn under 10 år i olika åldrar och i olika anställningskategorier följande:

	Antal gifta kvinnor (i %) med barn under 10 år i åldern			
	20–29 år	30–39 år	40–49 år	50–59 år
Deltidsanställda	62	74	54	8
Partiellt tjänstlediga	67	89	55	0
Arvodesanställda	61	69	52	0
Kollektivavtalsanställda	69	57	24	5
Samtliga	**65**	**63**	**31**	**4**

Tab. 7. Kommunerna: Jämförelse mellan normal veckoarbetstid och faktisk veckoarbetstid för deltidsarbetande kvinnor den 3 januari 1955

Kategori Normal veckoarbetstid	Antal	Därav med en faktisk arbetstid av								Medelarbetstid per vecka
		mindre än 20 tim.	20 tim.	21 tim.	22–23 tim.	24 tim.	25–29 tim.	30–39 tim.	40 tim och mera	
Samtliga										
40 timmar	394	82	167	5	7	16	18	99	—	21,7
42 »	355	77	14	65	10	86	20	83	—	22,8
48 »	3 234	584	99	89	133	605	184	1 148	392	27,6
därav:										
Kollektivavtalsanställda										
40 timmar	25	—	5	—	—	—	—	20	—	28,0
42 »	219	36	10	11	5	78	12	67	—	24,3
48 »	2 592	450	72	89	122	445	147	938	329	27,8

Inom städer och landskommuner är arbetstiden enligt gällande normaltjänstereglemente fastställd till 42 timmar per vecka för de befattningshavare som huvudsakligen sysselsätts med kontorsarbete eller liknande inomhusgöromål. Möjlighet finns till generell avkortning med 2 timmar. Denna möjlighet utnyttjas ganska ofta, varför den ordinarie veckoarbetstiden i allmänhet är 40 timmar för denna personal. För kollektivavtalsanställd och liknande personal är normalarbetstiden i regel 48 timmar. För personal vid sjukhus och andra anstalter är den ordinarie arbetstiden i regel 192 timmar per fyraveckorsperiod.

I tab. 7 görs en jämförelse mellan den faktiska veckoarbetstiden för de redovisade deltidsarbetande kvinnorna och den normala veckoarbetstiden för motsvarande heltidsarbetande kvinnor.

Deltidsarbetet vid landstingen. Svenska landstingsförbundet utsände i början av april 1955 på begäran av socialstyrelsen en blankett till sina huvudmän med anhållan om uppgifter beträffande vid landstingens sjukvårdsinrättningar anställd personal med förkortad arbetstid. Uppgifter skulle dessutom lämnas för distriktssköterskor, distriktsbarnmorskor och personal inom folktandvården. Uppgifter skulle lämnas för personal som var anställd den 31 mars 1955.

Enligt överenskommelse som vid undersökningstillfället gällde mellan Svenska landstingsförbundet å ena sidan och Svensk sjuksköterskeförening och Svenska barnmorskeförbundet å andra sidan menades med deltidsanställd befattningshavare arbetstagare som anställts för en fortlöpande regelbunden tjänstgöring, omfattande minst hälften av den för heltidsanställd normala tjänstgöringstiden samt med timanställd arbetstagare sådan som anställts för tjänstgöring, som antingen var mindre omfattande än hälften av den för heltidsanställd normala tjänstgöringstiden eller ej var av regelbunden karaktär. Enligt det kollektivavtal som gällde mellan Svenska

Tab. 8. Landstingen: Yrkesfördelningen bland de deltidsarbetande kvinnorna den 31 mars 1955

Yrke	Deltids-anställda	Partiellt tjänst-lediga	Arvodes-anställda	Tim-anställda	Till-fälligt anställda	Samtliga
Kontorspersonal	96	3	7	14	11	131
Ekonomipersonal	137	—	2	154	54	347
Sjukvårdspersonal	1 172	4	21	524	224	1 945
därav:						
Sjuksköterskor	224	—	1	73	42	340
Sjukvårdsbiträden	883	3	7	425	156	1 474
Läkare m. fl.	19	2	2	3	—	26
Vaktmästare m. fl.	31	—	5	9	—	45
Övrig personal	2	—	13	5	1	21
Samtliga	**1 457**	**9**	**50**	**709**	**290**	**2 515**

Anm.: För 5 kvinnor saknas uppgift om yrke.

landstingsförbundet och Svenska kommunalarbetareförbundet avsågs med deltidsanställd befattningshavare sådan arbetstagare som anställts för regelbunden tjänstgöring, avsedd att vara minst 90 kalenderdagar och med en fastställd arbetstid understigande 192 eller för telefonist 168 timmar per fyraveckorsperiod. Med »tillfällig arbetstagare» avsågs sådan arbetstagare som endast anlitades för tillfällig tjänstgöring.

Tab. 9. Landstingen: De deltidsarbetande kvinnorna fördelade efter ålder och civilstånd den 31 mars 1955

Kategori Civilstånd	Ålder						
	högst 19 år	20–29 år	30–39 år	40–49 år	50–59 år	60 år o. däröver	Samtliga åldrar
Deltidsanställda	6	222	480	467	211	70	1 456
Ogifta	6	23	27	13	20	35	124
Gifta	—	199	453	454	191	35	1 332
Partiellt tjänstlediga	—	1	3	3	2	—	9
Ogifta	—	—	—	1	1	—	2
Gifta	—	1	3	2	1	—	7
Arvodesanställda	5	5	4	13	9	8	44
Ogifta	5	1	2	4	3	6	21
Gifta	—	4	2	9	6	2	23
Timanställda	3	89	190	231	121	57	691
Ogifta	2	17	10	11	13	15	68
Gifta	1	72	180	220	108	42	623
Tillfälligt anställda	2	56	83	75	38	27	281
Ogifta	1	12	3	4	4	10	34
Gifta	1	44	80	71	34	17	247
Samtliga	**16**	**373**	**760**	**789**	**381**	**162**	**2 481**
Ogifta	14	53	42	33	41	66	249
Gifta	2	320	718	756	340	96	2 232

Anm.: Uppgift om civilstånd och ålder saknas för 39 kvinnor.

Tab. 10. Landstingen: Arbetstiden för deltidsarbetande kvinnor den 31 mars 1955
A. Kvinnor med uppgift om veckoarbetstid

Kategori	Antal med uppgift om arbetstiden	Därav antal med en arbetstid av					Genomsnittlig arbetstid, timmar
		högst 9 tim.	10–19 tim.	20–29 tim.	30–39 tim.	40 tim. och mera	
Deltidsanställda	165	2	7	122	24	10	26
Partiellt tjänstlediga	6	—	—	6	—	—	..
Arvodesanställda	20	4	6	5	4	1	..
Timanställda	89	12	17	20	23	17	25
Tillfälligt anställda	51	2	11	18	14	6	26
Samtliga	331	20	41	171	65	34	25

De kategorier av anställda med någon form av avkortad tjänstgöring som skulle redovisas var följande:

1. deltidsanställda,
2. tillfälligt anlitade arbetstagare med förkortad arbetstid,
3. timanställda arbetstagare med förkortad arbetstid,
4. ordinarie eller extra befattningshavare, som av annan orsak än sjukdom erhållit nedsättning av tjänstgöringstiden (s. k. partiell tjänstledighet),
5. arvodesanställd personal med förkortad arbetstid.

För anställda tillhörande någon av dessa personalgrupper begärdes uppgifter om kön, civilstånd och födelseår, lönegrad och löneklass resp. års-, månads-, vecko- eller timlön samt befattning och verksamhetsområde. Vidare skulle uppges om vederbörande var hänförlig till kollektivavtal eller till tjänstereglemente samt vederbörandes faktiska arbetstid per vecka eller per månad.

Svar erhölls från samtliga landsting. Landstingens kanslier skulle enligt Svenska landstingsförbundets cirkulärskrivelse granska de från berörda myndigheter inkomna uppgifterna innan de insändes till Svenska landstingsförbundet.

Totalantalet redovisade deltidsarbetande kvinnor var 2 520. Dessa fördelade sig på olika anställningskategorier på följande sätt:

Deltidsanställda	Partiellt tjänstlediga	Arvodesanställda	Timanställda	Tillfälligt anställda
1 461	9	50	709	291

I primärmaterialet hade dessutom redovisats 730 städerskor, vilka dock icke medtogs i denna redovisning. Av de kvinnor som ingår i undersökningen var 1 714 hänförliga till kollektivavtal och 471 till tjänstereglemente. För 335 hade uppgift ej lämnats om anställningstyp.

Tab. 8 visar de redovisade kvinnornas fördelning på yrke. Närmare 80 % av samtliga redovisade kvinnor har hänförts till gruppen »sjukvårdspersonal».

B. Kvinnor med uppgift om månads-(4 veckors-)arbetstid

Antal med uppgift om arbetstiden	Därav antal med en arbetstid av													Genomsnittlig arbetstid, timmar
	högst 49 tim.	50–59 tim.	60–69 tim.	70–79 tim.	80–89 tim.	90–99 tim.	100–109 tim.	110–119 tim.	120–129 tim.	130–139 tim.	140–149 tim.	150–159 tim.	160 tim. och mera	
1 282	66	25	32	40	83	121	401	167	102	77	58	64	46	106
3	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	..
22	5	3	—	1	2	3	6	—	—	1	—	—	1	..
609	135	35	44	30	36	41	83	60	31	27	23	28	36	88
223	80	20	21	19	18	5	29	12	2	3	5	3	6	68
2 139	**286**	**83**	**97**	**90**	**139**	**170**	**522**	**239**	**135**	**108**	**86**	**95**	**89**	**97**

Tab. 9 visar, hur de deltidsarbetande kvinnorna fördelar sig på ålder och civilstånd. Av samtliga, för vilka uppgift om civilstånd lämnats (2 481), hade 90 % betecknats som gifta och 10 % som ogifta.

För de redovisade deltidsarbetande har i flertalet fall (ca 90 %) uppgetts arbetstiden per månad. I tab. 10 har de deltidsarbetande kvinnorna fördelats efter den uppgivna arbetstiden. Av de för vilka uppgift om den månatliga arbetstiden föreligger hade ca 40 % ett timantal på under 100.

De deltidsanställda har den genomsnittligt längsta arbetstiden. Denna är starkt koncentrerad till halv normal arbetstid och däröver. De timanställda och de tillfälligt anställda har betydligt kortare arbetstid än de deltidsanställda.

S. M. *K.-E. F-g*

Hyreslagstiftning och lägenhetsbyten

Av prof. emer. *Gustaf Åkerman*, Göteborg

Om en hyresgäst vill flytta till en annan lägenhet på samma eller annan ort och därför vill överlåta sin hittillsvarande lägenhet till en annan person, måste han ju enligt den allmänna hyreslagen § 7 inhämta sin hyresvärds samtycke. Vägras samtycke, har hyresgästen rätt att säga upp hyresavtalet. Denna hyresgästens rätt var ett lagom effektivt motmedel under tiderna före kriget, då det alltid fanns en hyresledig reserv av lägenheter för hyresgästen att välja bland. I nuvarande läge med obefintlig hyresledighetsreserv blir däremot hyresgästens uppsägningsrätt fullständigt värdelös. En hyresgäst, som vill ha en ny lägenhet, kan ju numera oftast inte få den annat än genom våningsbyte, varvid en annan person övertar hans nuvarande våning. Genom sin rätt att neka godkännande av en sådan ny hyresgäst har mindre nogräknade hyresvärdar fått en fullkomligt orimlig maktställning att efter eget godtycke låsa sina hyresgäster vid deras nuvarande bostäder och boningsorter.

För att undvika sådana orimliga förhållanden framlade justitieministern vid 1948 års riksdag en proposition (nr 212) med förslag till en ny § 8 b i hyresregleringslagen. Enligt förslaget skulle en hyresgäst, som för våningsbyte önskade sätta en annan person i sitt ställe, därest hyresvärden vägrade sitt samtycke, få rätt att hänskjuta frågan till ortens hyresnämnd. Om vägande skäl talade för bytet och hyresvärdens vägran befanns vara obillig, skulle hyresnämnden ha rätt att trots vägran godkänna bytet. Justitieministern framhöll, att under nuvarande förhållanden betydande sociala fördelar kunde vinnas, om våningsbyten inte utan vägande skäl skulle kunna hindras av hyresvärdarna. Särskilt skulle så vara förhållandet, när de ifrågasatta våningsbytena stod i samband med ombyten av arbetsplats.

Innan propositionen framlades för riksdagen, hade inom justitiedepartementet en P.M. i frågan upprättats, vilken remitterats för yttrande till åtskilliga myndigheter och organisationer. Remissyttrandena gick i ganska olikartade riktningar. Förslaget tillstyrktes av socialstyrelsen med undantag för tre reservanter, av en hovrätt, en länsstyrelse och Hyresgästernas riksförbund. Socialstyrelsen anförde därvid, att en sådan lagregel inte sällan skulle hjälpa hyresgäster med för stora våningar att flytta till mindre sådana, vilket skulle medföra ett förbättrat utnyttjande av det befintliga bostadsbeståndet. Förslaget avstyrktes å andra sidan av hyresrådet med undantag av tre reservanter, av två hovrätter, överståthållarämbetet, en länsstyrelse och fastighetsägareförbundet. Lagrådet förklarade sig efter en mindre, formell justering inte ha något att invända mot förslaget.

Andra lagutskottet med undantag av två reservanter avstyrkte i sitt utlåtande (nr 33) propositionen, varvid det emellertid förutsatte, att hyresvärdarna i regel inte utan bärande skäl skulle förhindra önskvärda lägenhetsbyten. Skulle det i fortsättningen visa sig att så inte blev förhållandet, vore enligt utskottet tiden mogen för att uppta hela frågan till förnyat övervägande. Denna inställning underströks även av utskottets ordförande under första kammarens debatt i frågan. Efter rätt livliga debatter i båda kamrarna beslöt riksdagen att godkänna utskottets utlåtande och avslog alltså regeringspropositionen.

För de olika instansernas ställningstaganden spelade deras bedömning av vissa särskilda sidor av saken en avgörande roll. Lagutskottet liksom ett par remissinstanser anförde, att det var ovisst i vilken utsträckning hyresvärdar utan bärande skäl förhindrat önskvärda våningsbyten. Häremot anförde justitieministern i första kammaren, att enligt upplysningar, inhämtade från vissa hyresgästföreningar, obefogade nekanden förekommit i betydande utsträckning och alldeles särskilt i vissa sydsvenska städer. Uttalanden från Statens järnvägar och ett stort mellansvenskt industribolag hade vidare gått i liknande riktning.

Stockholms fastighetsägareförening meddelade i sitt remissyttrande, att mellan föreningen och stadens fastighetsnämnd en överenskommelse träffats, enligt vilken föreningen bl. a. skulle medverka till att dess medlemmar inte utan verkliga skäl avvisade våningsbyten. I första kammarens debatt om saken meddelade fastighetsägareförbundets 2:e v. ordförande, herr Lindblom, att han hade bemyndigande att meddela, att förbundet var berett att påverka de olika fastighetsägareföreningarna att medverka till rimliga våningsbyten av minst samma omfattning som hittills ägt rum. Det synes i hög grad ha varit under intryck av denna fastighetsägareorganisationernas ådagalagda villighet till samarbete, som utskottet och riksdagen fattade sina beslut.

En fråga, som spelade en betydande roll under olika etapper av sakens behandling, var den i vad mån avträdande hyresgäster för sin avflyttning betingade sig särskilda förmåner av tillträdande sådana, och huruvida en lagändring av propositionens innehåll skulle kunna främja sådana asociala företeelser. Att så skulle kunna ske hävdades av hyresrådet och reservanterna i socialstyrelsen samt av lagutskottet. Gentemot sådana uppfattningar har det emellertid från flera instanser påpekats, att vid de flesta våningsbyten samtliga bytande parter har påtagliga egna behov av bytena, varför större förutsättningar för extra vederlag i allmänhet inte borde föreligga. I propositionen (s. 30) hävdades, att enligt uppgifter från Stockholms hyresnämnder otillbörliga ersättningar vid byten var mindre vanliga än vid andra lägenhetsöverlåtelser.

Vidare framhölls i propositionen (s. 14), att hyresvärdarna själva ibland för sitt samtycke till byten betingat sig särskilda förmåner. Sådana förmåner torde, såsom herr Uhlén i andra kammaren framhöll, särskilt ha bestått i att hyresvärdar som villkor för sitt samtycke fordrat, att erforderliga repa-

rationer skulle utföras av den gamla eller nya hyresgästen eller på deras bekostnad. Härutöver torde det böra påpekas, att hyresvärdarna i reparationskrävande eller dåligt uppvärmda lägenheter i nuvarande bostadsläge gentemot hyresgäster, som planerar bostadsbyten, har en maktposition, som ofta rent automatiskt medför missförhållanden. Av fruktan för att göra värden ovilligt inställd mot sådana bytesplaner vågar sådana hyresgäster oftast inte göra gällande även mycket berättigade krav på reparationer eller bättre värmetjänst. Hyresvärdarnas obetingade rätt att vägra byten kommer sålunda ofta att medföra, att vissa av deras obetingade skyldigheter faktiskt faller bort. Möjligheterna härför är tydligen för närvarande betydligt större än för otillbörliga ersättningskrav från avflyttande hyresgäster.

Efter 1948 har fastighetsägareföreningarna landet runt i enlighet med gjorda utfästelser gjort vad de kunnat för att förmå sina medlemmar att inte hindra rimliga lägenhetsbyten. Detta har skett genom tryckta upprop och genom personliga bearbetningar i konkreta fall. Under inverkan härav synes också i flertalet fall sådana befogade byten inte ha rönt hinder från hyresvärdarnas sida. Svagheten i fastighetsägareföreningarnas ställning är ju dock den, att de inte har någon direkt makt över sina medlemmar och ingen makt alls över fastighetsägare som inte är medlemmar. Och det är ju främst bland dessa sistnämnda som de illojala fastighetsägarna är att finna. Obefogat och ibland rent orimligt nekade våningsbyten har därför fortfarande i icke obetydlig utsträckning kunnat konstateras. Särskilt synes sådant ha skett i vissa orter i södra Sverige. Även i Göteborg har detta kommit till synes och rent systematiskt praktiserats från åtminstone några större fastighetsägares sida.

Situationen är sålunda för närvarande den, att fastighetsägareföreningarna visat sig fullt lojala beträffande våningsbyten, medan ett begränsat, men dock alltför stort antal enskilda fastighetsägare — särskilt utomstående sådana — varit påtagligt illojala. Det enda följdriktiga botemedlet vore då tydligen, att åtminstone i viss utsträckning flytta över enskilda fastighetsägares hittillsvarande bestämmanderätt rörande våningsbyten till vederbörande fastighetsägareföreningar.

I sitt remissyttrande i frågan anförde fastighetsägareförbundet (propositionen s. 23) bland annat, att fastighetsägarna hittills inte brukat motsätta sig rimliga byten, men att en lagstadgad rätt för hittillsvarande hyresgäster till sådana byten sannolikt skulle minska hyresvärdarnas benägenhet att medverka därtill och att i övrigt iaktta sociala hänsyn vid antagandet av nya hyresgäster. Dessa invändningar gällde ju propositionens förslag att hyresnämnderna skulle få rätt att avgöra bytesfrågan. Helt annorlunda borde saken tydligen ställa sig, om den ifrågavarande bestämmanderätten i en del fall överflyttades till fastighetsägarnas egna organisationer.

Om man sålunda accepterade en överflyttning av den slutliga bestämmanderätten från de enskilda fastighetsägarna till deras föreningar, skulle det nog inte vara nödvändigt att införa en generell och ständig sådan anordning. För uppnående av det avsedda målet vore det nog tillräckligt att ge-

nom en ny § 8 b i hyresregleringslagen blott ge offentlig myndighet rätt att på ort, där påtagliga missförhållanden yppat sig, för viss tid förordna om sådan överflyttning av bestämmanderätten. Den ifrågavarande offentliga myndigheten kunde vara Konungen eller — enklast och kanske mest praktiskt — Konungens befallningshavande. Om en sådan förordningsrätt infördes, skulle den antagligen genom sin blotta existens bli tillräckligt effektiv, utan att i något avsevärt antal fall verkligen behöva sättas i funktion. Om på någon ort någon fastighetsägare visade tendenser att systematiskt vägra våningsbyten, och klagomål häröver anfördes hos ortens fastighetsägareförening eller hos vederbörande länsstyrelse, skulle föreningen blott behöva meddela dem, att den inte skulle motsätta sig, att bestämmanderätten rörande våningsbyten överfördes till föreningen. Detta skulle nog i allmänhet vara tillräckligt för att få ifrågavarande fastighetsägare att ta reson.

Det kunde naturligtvis hända, att de lokala fastighetsägareföreningarna i vissa eller ett flertal fall av olika skäl inte skulle vara benägna att utöva en bestämmanderätt av ifrågavarande slag. I så fall vore det nödvändigt att låta det lokala förordnandet innebära, att bestämmanderätten för viss tid skulle övergå till ortens hyresnämnd. Detsamma skulle nog också bli nödvändigt, om det på orten inte funnes någon fastighetsägareförening av tillräcklig omfattning, t. ex. inte omfattande minst hälften av antalet enskilt uthyrda lägenheter på orten.

Det kan också hända, att fastighetsägareorganisationerna redan från början av formella eller reella skäl inte skulle vilja dra den här angivna naturliga konsekvensen av sin allmänna politik på området och alltså principiellt skulle avvisa tanken på att överta någon bestämmanderätt av här föreslagen art. I så fall finge man tydligen avstå från sådana anordningar och i stället låta en ny § 8 b hyresregleringslagen endast stadga, att när på viss ort skäl därtill yppat sig, Konungens befallningshavande efter hörande av ortens hyresgäst- och fastighetsägareorganisationer skulle kunna förordna, att våningsbytesfrågor på orten under viss tid skulle kunna avgöras av dess hyresnämnd. En sådan lagstadgad rätt för Konungens befallningshavande skulle ju utgöra ett betydligt svagare ingrepp i de fria hyresförhållandena än det år 1948 föreslagna generella ingreppet. En sådan rätt till lokala förordnanden torde av förut angivna skäl genom sin blotta existens i allmänhet komma att onödiggöra, att den behövde sättas i reell funktion.

Det är tydligen mycket önskvärt, att på det ena eller andra sättet någonting görs för att komma till rätta med de onödigtvis abderitiska förhållanden på området, som nu inte så sällan förekommer, varigenom ett betydande antal personer faktiskt kommit att bli livegna på sina hittillsvarande boningsplatser, samtidigt som andra personer, som bytt arbetsplatser, inte kunnat få de förstnämnda personernas bostäder. Vidare hindras genom ifrågavarande förhållanden många familjer, som på grund av barnens bortflyttning, den ena makens död eller andra orsaker numera önskar mindre våningar, att överflytta till sådana. Samtidigt hindras också växande familjer med numera för små lägenheter, och som alltså lider av en — inte sällan

mycket kännbar — partiell bostadsbrist, att på önskvärt sätt erhålla de förstnämnda större våningarna. Härigenom hindras, såsom socialstyrelsen år 1948 framhöll, ett bättre utnyttjande av det befintliga bostadsbeståndet, som annars lätt kunde ske.

Även om man nu av vägande skäl skulle gå in för en successiv avveckling av hyresregleringen, skulle detta inte hindra, att en lindrig utbyggnad av hyresregleringslagen av ovan angivet slag vore önskvärd under den antagligen ganska långa avvecklingstiden. Hyresregleringen torde nog vara mogen att successivt avvecklas, men så länge den varar, borde uppenbara orimligheter i dess handhavande undanröjas, när detta — såsom här föreslagits — kan ske genom föga ingripande åtgärder.

Ungdomsbrottsligheten och idrotten

Av amanuens *Arved Oksaar*, socialstyrelsen

De värden som kan ligga i idrotten är inte alltid så uppenbara för utomstående. Den kan ges väsentliga uppgifter att fylla i samhällslivet. Bland åtgärderna mot ungdomsbrottsligheten bör sålunda idrotten ha sin givna plats och idrottsrörelsen engageras för att medverka till att den unge lagöverträdaren återanpassas till samhället.

Som exempel på insikten om idrottens fostrande möjligheter kan nämnas president Eisenhowers aktion i Förenta staterna förra året, då en landsomfattande kampanj startades för att locka de föreningslösa ungdomarna över till fritidssysselsättning inom idrottsrörelsen. Genom den sociala kontakten och »kontrollen» i en idrottsförening påverkas ungdomarna i en anda som i många avseenden verkar direkt främjande för deras fostran till ett normalt samhällsliv.

Även i Sverige är frågan om ungdomsbrottsligheten högaktuell. Beträffande »gängens» aktivisering skrev Dagens Nyheter den 27 januari 1956 i ledarspalten över ämnet Ungdomsbrottsligheten bland annat följande: »Något av det allra viktigaste är ju att intressera de kringirrande ungdomarna för verksamhet av olika slag, kort sagt engagera dem i normala fritidssysslor och förströelser». Liksom i det amerikanska initiativet är också här idrotten ett effektivt medel, genom vilket de kringirrande ungdomarna får en chans till fostran via föreningslivet.

I olika sammanhang, bland annat i boken Samhället och brottslingen, har flera svenska och utländska experter på området behandlat problem inom modern kriminalvård, både terapeutiska och preventiva, men idrottens användbarhet vidrörs knappast alls. För behandlingen vid ungdomsvårdsskolorna har 1950 års ungdomsvårdsskoleutredning diskuterat och föreslagit olika åtgärder. Idrotten har därvid nämnts som ett botemedel i kampen mot brottsligheten. Däremot behandlas frågan om idrottens planering i allmänhet praktiskt taget inte alls, vanligen inte heller de föreslagna åtgärdernas följder för till exempel tävlingsidrotten.[1] Det är av intresse inte bara för ungdomarna själva och för idrottsrörelsens folk utan för hela samhället, att frågan hur idrotten bäst kan utnyttjas i samhällsarbetet löses på ett tillfredsställande sätt.

De sakkunniga i ungdomsvårdsskoleutredningen betonade vikten av elevernas sysselsättning. Idrottsverksamheten försvåras dock av att det övervägande antalet skolor är belägna på landsbygden och saknar egen idrottsplats. Närmast tillgängliga idrottsplats ligger oftast för långt bort för att kunna utnyttjas mera än högst sporadiskt.

[1] Byråchefen Lars Bolin i socialstyrelsen har dock behandlat liknande problem i en artikel om Idrott och ungdomsvård i Sveriges centralförening för idrottens främjande, årsbok 1955.

Motsvarande problem möter man inom idrottens organisationer. Klubbarna har sällan tillgång till egna lokaler. Det är ett naturligt önskemål inom idrottsrörelsen att kunna tillgodose det växande behovet av idrottsanläggningar och klubblokaler. Vill man genom ökat deltagande av ungdomen i idrottslivet motarbeta brottsligheten, fordras emellertid mycket kraftigare åtgärder än hittills för idrottens främjande. Som en del av social- och kriminalvården utanför anstalt skulle den unge lagöverträdaren, till exempel av kategorin billånare, kunna tas om hand av en idrottsklubb. I den skulle han kunna få stimulans och hjälp till ett mera normalt samhällsliv genom blotta samvaron med kamraterna. Saknar klubbarna nödvändiga ekonomiska resurser, anläggningar och lokaler, är möjligheten att på detta sätt återanpassa honom till ett sundare samhällsliv mindre.

Det förmodas, att i samband med motbokens avskaffande flera unga alkoholmissbrukare än förut kommer att bli omhändertagna. Propagandan för idrotten som förebyggande verksamhet mot alkoholismen medför inget resultat, om inte idrottsrörelsen har tillräckliga resurser. Statens och kommunernas insatser i form av anslag för idrottens främjande måste ökas. Därigenom skapas större förutsättningar för ungdomens fysiska fostran och för ett sundare kamratliv.

De idrottsutövande tränar och tävlar ju oftast med ett visst mål för ögonen. Kamratskapets starka band och sammansvetsande laganda är många gånger av ett positivt värde även för den mindre framgångsrike idrottsutövaren. Det är här naturligtvis mera aktiviteten inom ramen för ett positivt kamratskap än de rent idrottsliga prestationerna som betyder något. Man kan förmoda, att detta bidrar till en snabbare återanpassning av den unge lagöverträdaren och till att återfallsprocenten minskas. På längre sikt kan även behovet av anstaltsvård minska och därmed också samhällets kostnader för denna ungdomsvård, eftersom den slutna vården alltid blir dyrare och ofta blir mindre effektiv än en öppen vård med tillräckliga resurser.

Om en idrottsklubb tar hand om en ung lagöverträdare, kan svåra problem tänkas uppstå, som för sin lyckliga lösning kräver en fast och klok ledning. Den omhändertagne kan till exempel överta ledningen i det »gäng» klubbmedlemmarna utgör och föra det på villovägar; kanske är risken härför störst, om han genom idrottsliga framgångar kan underbygga sitt informella ledarskap. Risken kan bli särskilt stor och problemen särskilt besvärliga, om han på nytt begår ett brott. Hur reagerar då klubbmedlemmarna i hans närmaste omgivning? Vilka åtgärder bör tillgripas av klubbledningen?

Vid mindre brott hjälper det kanske, att klubbledaren »talar ut» med den omhändertagne utan att saken förs vidare till utomstående. I svårare fall skulle straff kunna utmätas (avstängning från tävlingar, uteslutning ur klubben för en viss tid) antingen enligt klubbens stadgar eller efter beslut av dess styrelse. Ett sådant straff borde stadfästas av distrikt- eller vederbörande specialförbund. Den yttersta åtgärden bleve den unge lagöverträdarens uteslutning ur klubben på livstid.

Om en före detta brottsling blir toppidrottsman, kan detta för honom själv och för idrottsrörelsen medföra både fördelar och nackdelar. Det är kanske onödigt att diskutera fördelarna. Nackdelarna består bland annat i att allmänheten kanske ser med misstänksamhet på honom. Då måste klubbledningen och pressen inta en förstående ställning och underlätta hans situation, i annat fall försvåras hans fortsatta anpassning till ett normalt samhällsliv.

Även för dem som inte har fysiska förutsättningar för att mera aktivt ta del i idrottsverksamhet kan idrottsrörelsen uträtta en del. För detta ändamål intresserade socialvårdsmän, idrottsorganisationer eller andra ideella sammanslutningar skulle kunna aktivisera deras intresse för friluftsliv och på olika sätt göra dem delaktiga av kamratskapet inom idrottsrörelsen.

Självfallet är inte idrotten något universalmedel för att återföra alla kategorier av unga lagöverträdare till ett mera normalt liv. När det gäller att förebygga brottslighet och att hjälpa ungdomar med kontaktsvårigheter eller på annat sätt handikappade, kan den dock ofta vara till stor hjälp. Än en gång bör framhållas, att klubbledningens åtgöranden och förmåga många gånger är helt avgörande för resultatet. Idrottsrörelsens möjligheter att härvidlag göra en social insats är framför allt en ledarfråga. I utbildningen av idrottsledare bör därför lämnas utrymme även åt sociala och psykologiska spörsmål.

Under sista tiden har även andra sociala problem diskuterats som mer eller mindre direkt sammanhänger med idrotten. Diskussionen har bland annat rört familjelivet och idrotten. I rekordens och tävlingsidrottens tid kan man nämligen inte bortse från idrottens inverkan på familjelivet.

För att ta vara på idrottens positiva inflytande och för att eliminera de med idrottsutövandet förbundna sociala olägenheterna förefaller det ändamålsenligt, att en idrottsnämnd bildas med representanter för olika ideella organisationer och vissa institutioner såsom socialstyrelsen. Vid socialstyrelsen borde vidare inrättas en befattning för idrottssociala frågor, som förslagsvis skulle knytas till skolbyrån. Befattningshavaren borde bland annat organisera kurser om idrotten och samhället. Behovet av en sådan befattning förefaller vara väl dokumenterad. För hithörande uppgifter har man hittills ofta anlitat tjänstemän inom socialstyrelsen.[1] Det kan i detta sammanhang nämnas, att Kursverksamheten vid Stockholms högskola i samarbete med Sveriges riksidrottsförbund anordnade en kurs över ämnet »Idrotten som samhällsfaktor» under våren 1955, som rönte stort intresse. Programmet upptog tio föreläsnings- och diskussionskvällar, varvid ämnet behandlades utifrån olika utgångspunkter av landets främsta experter. Vintern och våren 1956 pågår en motsvarande kurs som direkt fortsättning på föregående års föreläsningsserie.

Idrottsrörelsen har inte bara i ord utan även i handling visat intresse för

[1] Lars Bolin, chef för socialstyrelsens skolbyrå, har de senaste två åren medverkat i ett tjugotal av riksidrottsförbundet anordnade ungdomsledarkurser och kommunala konferenser om idrotten och samhället.

sociala insatser. Så har till exempel Svenska fotbollförbundet anordnat kurser i fotboll, som besökts av assistenter vid ungdomsvårdsskolor. Sedan har tävlingar ägt rum mellan lag från klubbar anslutna till fotbollförbundet och lag från ungdomsvårdsskolor. Förbundet har vidare ordnat serietävlingar i fotboll mellan olika kvarter i städer och dessutom tävlingar mellan olika »gäng» på vissa orter. Detta idrottsrörelsens intresse för sociala insatser bör tillvaratas och i största möjliga utsträckning utnyttjas för socialvårdens syften. Som en första början borde ett samarbete komma till stånd mellan riksidrottsförbundet och socialstyrelsen.

De här framförda synpunkterna gör inte på något sätt anspråk på att vara uttömmande. De är avsedda som bidrag till ett meningsutbyte rörande sociala problem inom idrottens ram.

Meddelanden

Socialstyrelsens yttrande över betänkande angående hyresregleringens avveckling och promemoria angående besittningsskydd för hyresgäst. Socialstyrelsen avgav den 16 januari 1956 yttrande över hyresregleringskommitténs betänkande IV angående hyresregleringens avveckling m. m. (SOU 1955:55) och över en inom justitiedepartementet utarbetad promemoria angående besittningsskydd för hyresgäst (SOU 1955:46).

I yttrandet anför styrelsen bl. a., att en total avveckling av hyresregleringen bör eftersträvas men att detta inte låter sig göra i ett marknadsläge med påtaglig bostadsbrist.

I första hand skall en kategorimässig avveckling äga rum, vilket innebär, att regleringen omedelbart upphävs helt eller delvis på samtliga hyresreglerade orter beträffande vissa grupper av lägenheter. Den därefter kvarstående regleringen avses skola avvecklas regionalt, allteftersom förutsättningar visar sig föreligga för lagstiftningens upphävande på hyresreglerad ort.

Den kategorimässiga avvecklingen föreslås av kommittén först skola omfatta hyreshus, vilka uppförts eller kommer att uppföras med anlitande av statliga lån, beviljade enligt 1946 års kungörelse om tertiärlån och tilläggslån för flerfamiljshus eller senare författningar i samma ämne. Avvecklingen skall dock icke gälla uppsägningsskyddet, och lägenheter, som uthyrs i andra hand, skall alltjämt vara underkastade regleringslagstiftningen i dess helhet. Om sådant statslån, varom här är fråga, inlöses, skall hyresregleringen åter träda i tillämpning. Kommittén har motiverat den föreslagna avvecklingen av hyresregleringsmyndigheternas kontroll över hyrorna i dessa statsbelånade hus med att bostadsstyrelsen eller länsbostadsnämnderna såsom lånebeviljande myndigheter utövar en motsvarande hyreskontroll.

Vid bedömandet av förslaget i denna del måste man hålla i sikte, att de långivande myndigheternas kontroll sträcker sig endast till det sammanlagda hyresbeloppet för samtliga lägenheter i huset men däremot icke till fördelningen av detta belopp på de olika lägenheterna. En hyresgäst i ett statligt belånat hus kan därför även i framtiden ha intresse av att få skäligheten av hyran prövad för den av honom disponerade lägenheten. Så kan bli fallet särskilt vad beträffar hus med såväl bostads- som affärslägenheter. Socialstyrelsen vill på anförda skäl ifrågasätta, huruvida en avveckling icke bör förutsätta, att det skall ankomma på de lånebeviljande myndigheterna att framdeles kontrollera hyressättningen för de enskilda lägenheterna. En annan utväg är att låta hyresnämnd, intill dess regional avveckling skett på orten, få på talan av hyresgäst pröva skäligheten av hyran för lägenheten i förhållande till det av de långivande myndigheterna för huset fastställda maximibeloppet.

Kommittén har därefter diskuterat möjligheterna att avveckla regleringen beträffande nytillkommande privatfinansierade hus. Kommittén konstaterar, att de privatfinansierade husen för närvarande utgör en mycket obetydlig del av den totala nyproduktionen. Med hänsyn härtill och då kommittén bedömt möjligheterna att för sådana hus utta omotiverat höga hyror såsom skäligen obetydliga, föreslår den, att regleringen upphävs helt beträffande hyreshus, som färdigställts efter lagändringens ikraftträdande och finansierats utan statliga lån.

Socialstyrelsen, som är positivt inställd till att varje möjlighet till hyresregleringens avveckling tillvaratas, skulle gärna önska, att lagstiftningen kunde slopas i fråga om de nytillkommande privatfinansierade husen. Styrelsen hyser emellertid viss tvekan inför att redan nu ta ett sådant steg. Även om man i och för sig skulle kunna godta en stegring av hyrorna i dessa hus, ställer sig saken däremot annorlunda, om genom avvecklingen språnget till kontrollerade hyror kom-

mer att bli avsevärt. Det finns anledning att framhålla riskerna — särskilt på de större tätorter där bostadsbristen alltjämt är betydande — för en hyresstegring till en nivå som skulle komma att ligga högre än den som skulle bli följden av en regional avveckling på orten. Även bortfallet av uppsägningsskyddet är ägnat att inge betänkligheter, och här kan icke lämpligen komma i fråga — i motsats till vad som befunnits vara fallet med de statsbelånade husen — att slopa regleringen endast med avseende på hyreskontrollen. Enligt styrelsens mening synes därför försiktigheten bjuda, att man i vart fall i dagens situation avstår från att genomföra kommitténs förslag på denna punkt.

De lägenheter som kommittén därnäst ansett kunna omedelbart undantas från hyresregleringen i dess helhet är uthyrningslokaler, dvs. lägenheter som upplåtits för annat ändamål än bostad, såsom butiker, kontor, lager, verkstäder, garage. De av kommittén angivna skälen för lagstiftningens upphävande beträffande dessa lägenheter har utan tvivel stor tyngd, men styrelsen ställer sig likväl synnerligen tveksam till möjligheterna för närvarande att genomföra den här föreslagna avvecklingen. I syfte att tillgodose de sociala synpunkterna har kommittén också funnit sig nödsakad föreslå, att uppsägning av hyresförhållande i fråga om uthyrningslokal icke, så länge hyresregleringen i övrigt är gällande i orten, skall mot hyresgästens vilja få medföra, att hyresförhållandet upphör utan viss frist. Denna frist föreslås utlöpa tidigast den laga fardag som inträffar näst efter ett år från uppsägningen. Enligt styrelsens mening kräver en omedelbar avveckling av regleringslagstiftningen i fråga om uthyrningslokalerna under alla förhållanden — framför allt av hänsyn till hantverkare och mindre företagare — att fristen avsevärt förlängs.

Kommittén föreslår slutligen, att den kategorimässiga avvecklingen skall avse även möblerade enkelrum, varmed menas möblerade lägenheter omfattande mindre än två rum. Då upphävandet av hyreskontrollen och framför allt av uppsägningsskyddet kan väntas stimulera till ökad uthyrning av möblerade rum, tillstyrker styrelsen förslaget i princip. Möjligen kan en begränsning av avvecklingen ifrågasättas till att avse endast sådana lägenheter, som utgör en del av den av uthyraren själv bebodda lägenheten.

Styrelsen anser sig kunna tillstyrka de av kommitténs majoritet uppdragna riktlinjerna för hyresregleringens *regionala avveckling*. I fråga om den försöksvisa avveckling som är avsedd att äga rum på enstaka orter redan före den tidpunkt då balans inträtt, vill styrelsen emellertid understryka angelägenheten av att varsamhet iakttas; särskilt är det av vikt att låta därvid vunna erfarenheter bestämma tidpunkten för senare avvecklingsbeslut.

Besluten om regional avveckling föreslås skola meddelas av Kungl. Maj:t, som till sitt förfogande för ärendenas beredning skall ha en särskild nämnd. Det utgör emellertid knappast någon praktisk lösning att inrätta en särskild nämnd för ärendenas beredning vid Kungl. Maj:ts sida, då tillgång redan finns i hyresrådet till ett fullt kompetent organ för avvecklingsfrågornas bedömning.

Kommittén, som ingående diskuterat principerna för regleringen av bränslekostnadsfrågan, har icke funnit skäl föreslå ändring i 4 §, som reglerar förhållandet mellan grundhyra och ersättning för värme. Socialstyrelsen vill för sin del förorda, att man allmänt övergår till det s. k. exklusivesystemet, varigenom hela den faktiska bränslekostnaden erläggs vid sidan av hyran. Härigenom skulle man enligt styrelsens mening få till stånd en behövlig förenkling på området. Systemet tillämpas också av bostadsstyrelsen och länsbostadsnämnderna i fråga om de statsbelånade husen, då dessa organ bestämmer det sammanlagt högsta hyresbelopp, vilket icke får överskridas vid äventyr att lånen sägs upp.

I fråga om *reglerna för ogiltigförklaring av uppsägning och förlängning av hyresförhållande* föreslås vissa nyheter. Sålunda föreslår kommittén, att en bestämmelse införs i 8 § hyresregleringslagen, att hyresnämnd, om hyresvärden framlägger godtagbart skäl för sin önskan att upplåta lägenheten endast för begränsad tid, skall kunna lämna tillstånd till uthyrning på viss angiven tid utan rätt för hyresgäst, som före hyrestidens början fått del av tillståndet, att få hyresförhållandet förlängt. Till stöd för denna ändring har kommittén framhållit, att många uthyrningar — enligt vad som påpekats från olika håll — icke kommer till

stånd därför att hyresvärden på grund av hyresgästens möjligheter att få hyresförhållandet förlängt icke anser sig kunna säkert räkna med att återfå lägenheten vid önskad tidpunkt. Socialstyrelsen vill erinra om att enligt hyresrådets nuvarande praxis vederbörlig hänsyn torde tas till en kontraktsbestämmelse, varigenom hyresvärden ställt såsom villkor för upplåtelsen att få återta lägenheten efter viss bestämd tid. Ett genomförande av förslaget bör icke få leda till att fall, då hyresvärden icke gått i författning om att erhålla sådant tillstånd som det föreslagna, bedöms strängare än för närvarande och alltså fördelaktigare för hyresgästen.

I departementspromemorian angående besittningsskydd för hyresgäst framhålls, att hyresregleringskommitténs förslag om avveckling av regleringslagstiftningen aktualiserar frågan om en översyn av den allmänna hyreslagen. Såsom mest trängande framstår enligt promemorian behovet att få ett för hyresgästen lagfäst besittningsskydd, och promemorian upptar förslag till lag om rätt i vissa fall för hyresgäst till nytt hyresavtal m. m.

Det nuvarande besittningsskyddet är förhållandevis svagt. Enligt socialstyrelsens mening torde behov av ökat skydd föreligga i första hand för två kategorier av hyresgäster, nämligen barnfamiljer och affärsinnehavare. Den utredning som förebragts i promemorian ger dock uppenbarligen icke en tillräcklig grund för att man skall kunna ta ställning till det svåra och vittgående problemet, hur ett ökat besittningsskydd för hyresgästerna under normala förhållanden på hyresmarknaden lämpligen bör utformas. Styrelsen anser det därför icke vara tillrådligt att nu genomföra den föreslagna lagstiftningen, utan frågan bör bli föremål för en allsidig utredning, vari ingår representanter för såväl hyresvärdar som hyresgäster.

Frågans svårbemästrade karaktär belyses också därav, att vissa allvarliga erinringar kan riktas mot förslagets närmare utformning. Styrelsen finner härvidlag anledning att rikta uppmärksamheten på följande.

I den mån hyresregleringslagstiftningens bestämmelser om rätt för hyresgästen att få hyresavtalet förlängt mot hyresvärdens vilja är tillämpliga på visst hyresförhållande, skall de nya reglerna icke gälla. Däremot avses de skola träda i tillämpning, så snart regleringslagstiftningen avvecklats antingen regionalt på viss ort eller kategorimässigt beträffande hyresförhållande av visst slag. Det i promemorian framlagda förslaget om besittningsskydd avviker emellertid i vissa hänseenden från hyresregleringslagstiftningens motsvarande bestämmelser; på en icke oväsentlig punkt innebär förslaget till och med en skärpning av dessa bestämmelser. Alldeles oavsett huruvida denna skärpning kan anses påkallad eller icke, måste man enligt socialstyrelsens mening starkt ifrågasätta lämpligheten av den dualism i lagstiftningen på detta område som blir följden av förslagets genomförande.

Eftersom hyresvärden skulle kunna tvinga hyresgästen att avflytta genom att fordra uppenbart oskälig hyra eller annat otillbörligt villkor, har det i promemorian befunnits nödvändigt att i förslaget uppta en bestämmelse om att det i sådana fall — liksom eljest då tvist uppkommer om hyresgästens rätt till förlängning av hyresavtalet — skall ankomma på domstol att pröva, huruvida hyresavtalet skall förlängas på det tidigare avtalets villkor. Däremot skall det icke tillkomma domstolen att fatta beslut om skälig hyra eller att eljest jämka ett otillbörligt villkor, utan prövningen skall endast omfatta frågan, huruvida hyresvärdens krav är så oblyga, att villkoren måste betecknas såsom oskäliga eller otillbörliga.

Enligt socialstyrelsens mening kan man resa bestämda invändningar mot att lägga den här ifrågavarande prövningen på de allmänna domstolarna. I promemorian har antagits, att den föreslagna ordningen icke skulle leda till vidlyftiga processer, men antagandet torde vara i hög grad orealistiskt. Särskilt i fråga om affärslägenheter har man anledning att räkna med både många och vidlyftiga processer, där svårigheterna att bedöma skäligheten av hyresvillkoren är betydande. Då bedömningen måste hänföra sig till hyresnivån på orten, synes det överhuvudtaget icke lämpligt att låta avgörandet av målet bero på den bevisning som parterna å ömse sidor förebragt.

Därtill kommer, att utformningen av förslaget ger anledning till erinringar av rent principiell natur. Om hyresvärden råkar till-

ta sina hyresanspråk så i överkant, att de befinns vara oskäliga, är han enligt förslaget berövad rätten även till en måttlig hyreshöjning och måste följaktligen finna sig i en förlängning av avtalet på oförändrade villkor. I stället för att saken utageras i en enda process leder följaktligen förslaget till att hyresvärden blir hänvisad till att därefter sänka sina anspråk, och detta kanske successivt i ett flertal på varandra följande rättegångar. Tveksamt är också, huruvida den för hyresvärden misslyckade utgången i den första rättegången kan tjäna honom till behövlig vägledning då han inför en nästa process står i begrepp att sänka sitt krav, eftersom domstolen endast skall ha att pröva frågan, huruvida kravet är så oblygt, att det måste betecknas som oskäligt. En följd av förslaget blir vidare, att hyresvärden under hela den tid frågan om skälig hyresersättning genom domstolsbehandlingen — ibland i tre instanser — hålls svävande, måste finna sig i att det tidigare avtalet tillämpas. Förslaget gynnar därför otillbörligt den hyresgäst, som söker att dra ut på rättstvisten i syfte att undkomma en skälig hyreshöjning. Och intet hindrar hyresgästen från att avstå från rätten till nytt hyresavtal då det slutliga avgörandet faller. För att avvärja ett sådant stötande resultat, bör det tydligen åläggas hyresgästen att i förväg lämna bindande besked, huruvida han önskar nytt avtal på de av hyresvärden fordrade villkoren, därest dessa befinns skäliga.

Socialstyrelsens utlåtande över förslag till nya skatteskalor. Socialstyrelsen avgav den 21 januari 1956 utlåtande över 1955 års statsskatterevisions betänkande med förslag till nya skatteskalor (SOU 1955: 48). I utlåtandet anförs bl. a.

Enligt de för statsskatterevisionen utfärdade direktiven ingick icke i uppdraget att söka bedöma, vilket utrymme som kunde förefinnas för en skattesänkning, utan endast att ange, hur en skattesänkning borde ske, om vissa givna belopp stod till förfogande härför. I första hand skulle utredningsarbetet inriktas på möjligheterna till skattesänkning enbart genom jämkning av skatteskalorna. Även andra tänkbara metoder borde emellertid kunna övervägas.

Statsskatterevisionen framhåller till en början, att en stor kategori skattskyldiga med låga inkomster erlägger direkt skatt endast i form av kommunalskatt. För dessa inkomsttagare kan en skattesänkning möjliggöras endast genom en reducering av kommunalskatten. Spörsmålet härom kommer emellertid att närmare behandlas av den kommitté som nyligen tillsatts i syfte att utreda frågan om höjning av de kommunala ortsavdragen. Därigenom att revisionens uppdrag sålunda har begränsats till att söka åstadkomma en sänkning av den statliga inkomstskatten, har också möjligheterna att nå en mera genomgripande skattelättnad för skattskyldiga med låga inkomster tills vidare blivit i motsvarande mån beskurna. Revisionens förslag har med hänsyn härtill och på grund av de även i övrigt restriktiva direktiven fått en förhållandevis begränsad räckvidd.

Socialstyrelsen är ense med revisionen om att frågan om skattelättnad för fysiska personer icke kan lösas enbart genom sänkning av uttagningsprocenten. Om så sker kommer nämligen, såsom revisionen påpekat, de på grund av penningvärdeförsämringen uppkomna ojämnheterna i skattebelastningen mellan olika grupper att kvarstå, och dessa förändringar i skattebelastningen har i främsta rummet medfört ett skärpt skattetryck just för de lägre inkomsttagarna.

För att nå det med statsskatterevisionen avsedda syftet förordar revisionen såsom huvudförslag ett system, varigenom skatteskalorna jämkas med eller utan samtidig sänkning av uttagningsprocenten enligt tre olika alternativ. Ehuru revisionen kommit till den uppfattningen att de statliga ortsavdragen tills vidare bör bibehållas oförändrade, har den emellertid även redovisat vissa alternativ till skattesänkning i förening med höjda ortsavdrag. Därjämte har revisionen framlagt olika alternativ, vilka bygger på breddning av skiktet för den enhetliga skatteskalan i botten men vilka den icke ansett sig kunna förorda.

En närmare granskning av revisionens förslag ger vid handen, att icke något av alternativen med oförändrade statliga ortsavdrag medför någon skattelättnad av betydelse för inkomsttagarna inom bottenskiktet, där skatten utgör endast en proportionell del av inkomsten. Helt annorlunda förhåller det sig härvidlag med de alternativ,

som bygger på en kombination av jämkning av skalorna och höjning av ortsavdragen. Socialstyrelsen kan för sin del icke finna betänkligheterna mot dessa alternativ så stora, att icke något av dem skulle förtjäna företräde framför de av revisionen framlagda huvudalternativen. Ej heller bör enligt styrelsens mening den förestående utredningen rörande de kommunala ortsavdragen utgöra hinder för att man i detta sammanhang genomför en höjning av de statliga ortsavdragen.

I detta sammanhang vill socialstyrelsen rikta uppmärksamheten på att revisionen icke har tagit ställning till frågan, huruvida en höjning av de statliga ortsavdragen bör ske med lika stora belopp i samtliga ortsgrupper eller om en differentiering efter dyrort bör ske så att den nu gällande spännvidden mellan högsta och lägsta ortsgrupp bibehålls även beträffande de sålunda förhöjda ortsavdragsbeloppen. Revisionen har framhållit, att för ett sådant ställningstagande erfordrades en omfattande undersökning och att revisionen ansett det ligga utanför dess uppdrag att igångsätta en sådan utredning. Vad revisionen sålunda anfört bör enligt styrelsens mening icke lägga hinder i vägen för en skattesänkning, som genomförs genom höjning av de statliga ortsavdragen i kombination med jämkning av skatteskalorna. En höjning av ortsavdragen bör enligt styrelsens mening göras med bibehållen spännvidd.

Såsom ovan anförts rymmer revisionens huvudförslag ej heller en breddning av skiktet för den enhetliga skattesatsen i botten av skatteskalorna. Icke minst på grund av penningvärdeförsämringen har inkomsterna för allt flera fysiska personer kommit att ligga över detta skikt. Socialstyrelsen anser det vara angeläget, att man söker åstadkomma skattelindring även genom att bredda det fält inom vilket någon progressiv skatt icke drabbar en inkomstökning. En sådan breddning torde också väl kunna förenas med en samtidig höjning av ortsavdragen. Det kan framhållas, att revisionen avstått från att förorda ett sådant alternativ huvudsakligen endast därför, att den icke velat föreslå en höjning av ortsavdragen.

På grund av vad sålunda anförts vill socialstyrelsen förorda ett alternativ till skattesänkning, varigenom en höjning av ortsavdragen kombineras med en breddning av skiktet för den enhetliga skattesatsen i botten av skatteskalorna och med en i anslutning därtill gjord omarbetning av dessa skalor.

Bostadsposten i konsumentprisindex. När Kungl. Maj:t den 27 mars 1954 anbefallde socialstyrelsen att fr. o. m. den 1 juli 1954 beräkna en konsumentprisindex i enlighet med de riktlinjer, som föreslagits av 1952 års indexkommitté (SOU 1953:23) och godkänts av riksdagen, intogs i beslutet att beräkningen av bostadsposten skulle ske efter riktlinjer, som Kungl. Maj:t senare ville fastställa. Genom beslut den 7 januari 1955 föreskrev Kungl. Maj:t, att bostadsposten tills vidare skulle beräknas på sätt som gällt före den 1 juli 1954. Socialstyrelsen hade redan tidigare anmodats att i samråd med bostadsstyrelsen och hyresrådet överarbeta indexkommitténs förslag i fråga om bostadsposten. Den 24 september 1954 ingav socialstyrelsen ett nytt förslag, som Kungl. Maj:t dock fann ofullständigt såtillvida, att den slutliga utformningen av beräkningsmetoderna hade ansetts böra ske först i samband med den första undersökningen enligt den nya undersökningsmetoden. Till komplettering av förslaget ingav styrelsen på anmodan den 29 december 1954 ett förslag till en provundersökning, vars omfattning dock syntes Kungl. Maj:t vara för stor.

Bostadsindexutredningen. Som tidigare meddelats i denna tidskrift (1955, nr 5, sid. 289) tillkallade chefen för civildepartementet den 22 april 1955 två sakkunniga, byråchefen S. Moberg och byrådirektören T. Dalenius, att utreda metoderna för beräkningen av bostadsposten i konsumentprisindex. Till sekreterare utsågs förste aktuarien Elisabeth Wiberg. Direktiven har refererats i nr 5, 1955 av denna tidskrift. Här må blott nämnas, att de sakkunniga i sina utredningar skulle anknyta till 1952 års indexkommittés förslag och inrikta sig på den av kommittén angivna kostnadsramen. I sitt arbete borde de samråda med indexnämnden och socialstyrelsen.

Den 10 augusti 1955 avgav bostadsindex-

utredningen ett första betänkande angående bostadspostens beräknande. Det innehöll bl. a. en redogörelse för företagna provundersökningar jämte konkreta förslag till en undersökning av ca 1 000 uthyrda lägenheter. Till denna lägenhetsgrupp skulle enligt förslaget hänföras lägenheter uthyrda i öppna marknaden men även lägenheter uthyrda av arbetsgivare eller i bostadssocialt syfte. Endast lägenheter med 1—4 rum och kök samt 1 rum med kokvrå skulle medräknas. Tillskottet av nybyggda lägenheter skulle beaktas vid jämförelsen med hyresnivån föregående år och likaså kvalitetsförändringar och eventuellt eftersatt underhåll. Bostadsrättslägenheterna finge i kostnadshänseende representeras av hyreslägenheterna. Kostnadsutvecklingen för uthyrningsrummen skulle på grund av mätsvårigheterna inte beaktas. De årliga kostnaderna för egnahem skulle enligt de sakkunniga medtas i bostadsindexen och mätas enligt en representantvarumetod av i princip samma utformning, som den 1952 års indexkommitté föreslog. Årliga uppgifter om priser på varor och tjänster borde insamlas för bl. a. räntor, underhållskostnader, försäkringar och onera. I motsats till indexkommittén föreslog bostadsindexutredningen att posten avskrivning och ränta på eget kapital skulle beaktas.

I betänkandet skisserades slutligen ett program för fortsatta bostadsundersökningar. För hyreslägenheterna föreslogs årliga hyresundersökningar enligt en modifierad panelmetod, innebärande att varje år ett stickprov av lägenheterna i det tidigare dragna urvalet skulle utbytas. För egnahem och bostadsrättslägenheter gällde det engångsundersökningar för att erhålla vägningstal. — Den första hyreslägenhetsundersökningen skulle göras i slutet av 1955.

I andra delen av bostadsindexutredningens betänkande som avlämnades den 8 oktober 1955 framlades de konkreta förslagen för undersökningar av bostadsrättsföreningar och egnahem. Den förra skulle omfatta ca 200 lägenheter och den senare ca 700. Därjämte angavs en metod för att studera prisförändringarna för egnahem. För att beräkna förändringarna i avskrivning och ränta på eget kapital föreslogs vissa mindre årliga undersökningar. En intervjuundersökning rörande egnahemmen skulle företas i början av år 1956. Betänkandet innehöll slutligen kostnadsberäkningar och en tidsplan för undersökningarna.

De båda delarna av bostadsindexutredningens betänkande föreligger endast i stencil.

I anslutning till de ovan i korthet omnämnda betänkandena uppdrog Kungl. Maj:t den 2 september 1955 åt socialstyrelsen att utföra en första undersökning av hyreslägenheter enligt de riktlinjer, som angetts av 1955 års bostadsindexutredning.

Sedermera har Kungl. Maj:t den 4 november 1955 anbefallt socialstyrelsen att fr. o. m. årsskiftet 1956/57 beräkna bostadsposten i konsumentprisindexen i enlighet med de riktlinjer, som föreslagits av bostadsindexutredningen. Samtidigt anbefalldes styrelsen att företa de undersökningar avseende egnahem och bostadsrättslägenheter, som föreslagits av bostadsindexutredningen. Därmed har den långa ovissheten angående beräkningen av bostadsindexen bragts ur världen.

Materialet för undersökningen av hyreslägenheterna insamlades under november 1955 dels genom anlitande av statistiska centralbyråns utredningsinstitut och dels genom direkt hänvändelse till hyresvärdarna, medan för egnahemsundersökningen de grundläggande intervjuerna gjordes genom utredningsinstitutets personal i slutet av januari och början av februari 1956. Bearbetningen av de båda primärmaterialen pågår. En undersökning av bostadsrättslägenheter är under förberedelse.

Carl Öberg

Byggnadskostnaderna i Stockholm. Enligt bostadsstyrelsens beräkningar har byggnadskostnaderna för ett hyreshus i Stockholm från den 1 januari 1939 till den 1 januari 1956 stigit med 120,7 %. Lönekostnaderna har ökat med 77,3 % och materialkostnaderna med 156,7 %.

Vid en jämförelse mellan kostnaderna den 1 januari 1955 och den 1 januari 1956 visar de sammanlagda kostnaderna en ökning med 4,5 %, lönekostnaderna med 1,5 % och materialkostnaderna med 5,3 %.

Stipendium för studier vid Internationella arbetsbyrån. Internationella arbetsbyråns styrelse har beslutat tilldela Sverige ett stipendium för studier av Internationella arbetsorganisationens allmänna verksamhet. Studierna kommer att förläggas till Internationella arbetsbyrån i Genève under månaderna september och oktober 1956. Stipendiet skall tilldelas statstjänsteman med goda kunskaper i engelska, franska eller spanska språken. Stipendiebeloppet utgör 225 dollar per månad (i schweizerfranc). Resekostnaderna bestrids av Internationella arbetsbyrån.

Ansökan om erhållande av stipendiet skall före den 10 april 1956 ha inkommit till förste kanslisekreteraren Sten-Eric Heinrici, Socialdepartementet, Stockholm 2. Amanuensen Karin Wickström, Socialdepartementet (tel. 22 45 00), lämnar närmare upplysningar om stipendiet samt tillhandahåller för ansökan erforderliga särskilda formulär.

PERIODISKA ÖVERSIKTER

Register

	Senast i nr
Allmänt:	
Arvsfonden, allmänna, för varje budgetår	3, 1955
Statliga socialutgifter, årligen	2, 1956
Sociala frågor vid årets riksdag	11, 1955
Socialutgifterna i Sverige, årligen	7, 1955
Utlänningar i Sverige, varje kvartal	11, 1955
Arbetsmarknaden:	
Frånvarofrekvens vid vissa industriföretag, i regel två gånger per år	8, 1955
Kollektivavtal	1, 1956
Sysselsättning och arbetslöshet, månatligen	
Sysselsättning och löner inom industrin, varje kvartal	detta nr
Bostäder:	
Bostadsbyggandet i Sverige, årligen	8, 1955
Byggnadsverksamheten i städer och köpingar, varje kvartal	detta nr
Nykterhetsvård:	
Alkoholistanstalt, intagna på, årligen	10, 1955
Nykterhetsnämndernas verksamhet, årligen	detta nr
Nykterhetsvårdsklientelets sammansättning, årligen	4, 1955
Priser, konsumtion:	
Detaljhandelsomsättning, varje kvartal	2, 1956
Detaljprisutvecklingen i Sverige och utlandet, årligen	3, 1955
Konsumentprisindex, månatligen	
Socialvård:	
Barnbidrag, allmänna, årligen	4, 1955
Barnavård, samhällets, årligen	detta nr
Fattigvården, årligen	2, 1955
Fattigvård och barnavård till utlänningar, årligen	detta nr
Mödrahjälpen, årligen	6, 1955
Social hemhjälp, årligen	7, 1955
Ungdomsvårdsskolornas elever, årligen	4, 1955
Ålderdomshemmen, årligen:	
antal platser, vårdtagare m. m.	detta nr
kostnader och finansiering	7, 1955
statsbidrag	7, 1955

Samhällets barnavård år 1954

I det följande lämnas en redogörelse för resultatet av bearbetningen av de statistiska redogörelser för verksamhetsåret 1954 som barnavårdsnämnderna insänt till socialstyrelsen.

Förebyggande åtgärder. Under året fann barnavårdsnämnderna anledning att besluta om förebyggande åtgärder i 8 400 fall mot 7 460 under år 1953. Detta innebär att 3,9 av 1 000 barn i åldern under 21 år omfattats av denna verksamhet mot 3,5 år 1953. Av de tre största städerna har Malmö och Stockholm den högsta frekvensen med 9,7 resp. 9,2 mot Göteborg 2,5 per 1 000 barn. Bland län med hög frekvens märks Uppsala (5,8), Örebro (5,4) och Västmanlands län (5,4). Låg är frekvensen däremot i Kronobergs (1,1), Jämtlands (1,2), Hallands (2,0) och Kalmar län (2,1).

Åldersfördelningen bland de barn, mot vilka förebyggande åtgärder vidtagits, framgår av tab. 1. I denna tabell och i följande har de tre största stä-

Tab. 1. Barn som tilldelats förebyggande åtgärder fördelade efter område och ålder

Område	Antal	därav, i %, i nedanstående ålder, år					
		-7	7-10	10-13	13-16	16-18	18-
Stockholm	1 754	24,6	16,7	16,0	17,4	15,3	9,9
Göteborg	251	12,7	7,6	12,4	21,5	30,2	15,5
Malmö	526	8,0	7,0	11,0	28,1	24,3	21,5
Övriga större städer	1 797	5,5	8,1	16,2	29,2	26,9	14,1
Mindre städer	2 023	6,4	8,0	17,4	32,3	21,4	14,5
Köpingar	446	5,4	10,1	19,7	31,6	21,1	12,1
Övriga kommuner	1 623	7,1	6,8	19,3	29,5	24,4	12,9
Samtliga	**8 420**	**10,4**	**9,6**	**16,8**	**27,4**	**22,3**	**13,5**

derna särredovisats medan de övriga städerna fördelats på två grupper, den ena omfattande städer med fler än 30 000 invånare (i fortsättningen kallade »övriga större städer»), den andra städerna med färre än 30 000 invånare (i fortsättningen kallade »mindre städer»). Landskommunerna har fördelats på köpingar och övriga kommuner.

Av tabellen framgår att de förebyggande åtgärderna omfattar betydligt yngre barn i Stockholm än på övriga håll. Här var närmare 25 % av klientelet ännu ej fyllda 7 år mot 13 % i Göteborg och 8 % i Malmö. Inom övriga grupper var andelen blott obetydligt lägre.

Ca 20 % av de barn, som varit föremål för åtgärder och som till mer än 75 % var pojkar, kom från ofullständiga hem. Denna andel var högre i Göteborg (29 %) och Stockholm (24 %) än i Malmö (22 %). I de övriga större städerna var 19 % från sådana hem, i de mindre städerna 16 % och i landskommunerna 17 %.

Vilken art av förebyggande åtgärder som tilldelats barnen framgår av tablån nedan.

	Antal	därav, i %			
		förmaning till föräldrar	varning	ordnande av sysselsättning o. dyl.	övervakning
Stockholm, Göteborg, Malmö	2 531	0,4	12,4	—	90,9
Övriga städer	3 820	13,0	59,7	1,1	51,8
Övriga kommuner	2 069	31,4	64,6	3,9	44,1
Tillhopa	**8 420**	**13,7**	**46,7**	**1,5**	**61,7**

Övervakning, vilket kan ske såväl separat som i kombination med annan åtgärd, är således betydligt vanligare i de största städerna än i övriga städer och landskommuner. När det gäller förmaning eller varning är förhållandet däremot det motsatta.

Skyddsuppfostran. Under året omhändertogs 966 barn (och ungdomar) för skyddsuppfostran mot 955 under år 1953. Tillsammans med från föregående

Tab. 2. Barn omhändertagna för skyddsuppfostran fördelade efter område och ålder (samtliga)

Område	Antal	därav, i %, i nedanstående ålder, år					
		-7	7-10	10-13	13-16	16-18	18-
Stockholm	748	10,7	9,2	13,0	21,5	17,5	28,1
Göteborg	538	11,0	8,0	8,2	18,0	23,6	31,2
Malmö	340	7,4	6,5	8,2	24,7	22,9	30,3
Övriga större städer	1 154	7,5	8,1	14,2	23,8	25,8	20,5
Mindre städer	1 357	13,2	10,8	15,3	23,1	18,3	19,5
Köpingar	283	14,5	14,1	17,0	23,3	21,2	9,9
Övriga kommuner	2 217	15,2	13,7	17,0	24,7	17,2	12,3
Samtliga	**6 637**	**12,2**	**10,8**	**14,5**	**23,2**	**19,9**	**19,3**

år kvarvarande barn var 6 637 barn under år 1954 omhändertagna mot 6 812 året innan. Detta innebär att 3,3 av 1 000 barn i de aktuella åldrarna var omhändertagna år 1954 mot 3,4 under år 1953.

Frekvensen varierar inom olika områden. Sålunda var den i Malmö 7,1 mot i Göteborg 6,2 och i Stockholm 4,5. Områden med låga frekvenser representeras av Jönköpings (1,5), Skaraborgs (1,7), Kronobergs (1,8) och Hallands län (2,1).

De omhändertagna barnens åldersfördelning framgår av tab. 2. I de tre största städerna är ca 1/3 av de omhändertagna barnen i eller över 18-årsåldern mot 1/5 i övriga städer och blott något över 1/10 i landskommunerna.

Ur många synpunkter intressantare är emellertid att studera åldersfördelningen bland de barn som under året omhändertagits. Denna visas i tab. 3. Man ser här att i Stockholm och Göteborg men tydligen även i övriga större städer barn i åldrarna 7—13 år går relativt fria från ingripanden i denna form. Oftare sker ingripandena bland yngre barn, vilket är fallet i de mindre städerna och landskommunerna, medan i de större städerna det oftare är fråga om äldre barn.

Av de för skyddsuppfostran omhändertagna barnen var 40 % från ofull-

Tab. 3. Barn omhändertagna för skyddsuppfostran fördelade efter område och ålder (nytillkomna)

Område	Antal	därav, i %, i nedanstående ålder, år					
		-7	7-10	10-13	13-16	16-18	18-
Stockholm	163	15,3	4,3	4,9	23,9	28,8	22,7
Göteborg	75	12,0	4,0	6,7	28,0	28,0	21,3
Malmö	56	8,9	7,1	14,3	26,8	30,4	12,5
Övriga större städer	151	9,3	4,0	11,9	27,8	36,4	10,6
Mindre städer	203	18,2	10,3	14,8	29,6	17,7	9,4
Köpingar	49	28,6	4,1	12,2	28,6	26,5	—
Övriga kommuner	269	31,6	11,9	12,3	17,1	16,4	10,8
Samtliga	**966**	**19,6**	**7,8**	**11,2**	**24,5**	**24,1**	**12,8**

ständiga hem. I Malmö var emellertid denna andel blott 16 % mot i Göteborg 49 %. I Stockholm var andelen som inom övriga grupper, ca 40 %.

Ungefär 40 % av de barn som under året var omhändertagna för skyddsuppfostran hade misshandlats eller vanvårdats i hemmet medan för 36 % situationen bedömdes vara sådan att fara för vanart ansågs föreligga. För 40 % ansågs vanart eller oart kunna konstateras. I nedanstående tablå framkommer vissa olikheter mellan de tre storstäderna och landskommunerna (exkl. köpingarna).

	De omhändertagnas procentuella fördelning			
	Misshandel etc.	Fara för vanart	Vanart	Oart
Stockholm	46	43	37	9
Göteborg	33	12	49	8
Malmö	27	25	56	7
Landskommuner	42	49	20	2

Stockholm avviker således från de båda andra storstäderna i det andelen misshandlade barn och barn omhändertagna på grund av fara för vanart är större men lägre vad de vanartade beträffar. Vad landskommunerna beträffar omfattar de vanartade blott ca 1/5 av de omhändertagna.

Ca 58 % av barnen vårdades i enskilda hem, 15 % på barnhem, 25 % på ungdomsvårdsskola och 13 % på annan anstalt. Samma barn kan ha vårdats på mer än ett sätt under året. I tablån nedan redovisas hur barnen från de tre största städerna och landskommunerna vårdats.

	Procentuell fördelning			
	Enskilt hem	Barnhem	Ungdomsvårdsskola	Annan anstalt
Stockholm	47	18	30	19
Göteborg	46	20	40	19
Malmö	37	15	48	17
Landskommuner	69	13	12	12

De barn som under år 1954 slutligt utskrevs hade varit omhändertagna i ca 5 1/2 år. Några större skillnader mellan stad och land föreligger inte mellan de olika grupperna vad omhändertagandets längd beträffar.

Samhällsvård. Antalet barn som år 1954 omhändertogs för samhällsvård var 9 700 mot 10 100 under år 1953. Hela antalet omhändertagna barn under året var 26 100 mot 26 900 år 1953. Detta innebär att under året 14,5 av 1 000 barn i åldern under 16 år varit omhändertagna mot 14,9 under år 1953.

Frekvensen var betydligt högre i Göteborg (35,6) och Stockholm (32,5) än i Malmö (22,7). Relativt höga frekvenser noteras även i Blekinge (15,1), Gotlands (16,4), Uppsala (18,1) och Stockholms län (19,5). Låga frekvenser noteras däremot i Skaraborgs (4,7), Hallands (6,6), Jönköpings (6,8), Kronobergs (8,0) och Västerbottens län (8,0).

Ungefär 10 % av barnen var omhändertagna på grund av sjukdom. Andelen varierar emellertid inom olika län, från i Kronobergs län 19 % till i Värmlands län 4,6 %.

Tab. 4. Barn omhändertagna för samhällsvård, fördelade efter område och ålder

Område	Antal nytillkomna	därav, i %, i nedanstående ålder, år							
		-1	1-2	2-3	3-4	4-7	7-10	10-13	13-
Stockholm	2 381	19,8	12,8	10,3	8,1	21,3	12,9	8,4	6,4
Göteborg	1 451	18,2	13,2	10,7	10,0	23,2	11,9	6,3	6,5
Malmö	535	13,1	12,1	14,0	10,8	26,2	12,1	6,5	5,1
Övriga större städer	1 754	17,8	13,0	11,7	6,5	20,7	15,5	9,4	5,5
Mindre städer	1 504	18,3	14,6	10,1	7,4	18,6	16,0	9,6	5,5
Köpingar	288	22,6	14,6	8,0	7,6	16,7	14,9	10,4	5,2
Övriga kommuner	1 808	13,7	11,9	7,7	7,2	19,4	19,3	12,5	8,2
Samtliga	9 721	17,5	13,0	10,2	8,0	20,8	14,9	9,2	6,3

De under året nytillkomna barnens åldersfördelning framgår av tab. 4. Ungefär 18 % av barnen var ännu ej fyllda ett år och 70 % hade ej fyllt 7 år. Några större differenser mellan olika lokala områden framträder ej. I landskommunerna är emellertid barnen yngre än i städerna. I Malmö är andelen ej årsgamla barn lägre än i samtliga övriga städer, vilket dock kompenseras av en större andel barn i 2-årsåldern och i åldern 4—7 år.

Andelen barn från ofullständiga hem inom olika åldersgrupper och inom olika områden framgår av nedanstående tablå.

Ålder	Från ofullst. hem (%)
— 1 år	57
1— 2 »	37
2— 3 »	27
3— 4 »	24
4— 7 »	25
7—10 »	35
10—13 »	41
13— »	46
Samtliga	37

Ortstyp	Från ofullst. hem (%)
Stockholm	33
Göteborg	32
Malmö	21
Övriga större städer	35
Mindre städer	45
Köpingar	39
Landskommuner	44
Samtliga	37

Andelen är alltså högst i den lägsta åldern, avtar sedan för att i 7-årsåldern åter öka. Den är vidare högre bland barn i landskommuner och mindre städer än i större städer. Speciellt låg är andelen i Malmö, där blott 1/5 av barnen kommer från ofullständiga hem.

Ungefär 68 % av de under året nytillkomna barnen kom till barnhem, 29 % till enskilda hem och 9 % till annan anstalt, vilket framgår av tab. 5. I landskommunerna och de mindre städerna är det vanligare än i de större städerna att barnen överlämnas till enskilda hem; undantag utgör dock Stockholm. Barnhemsplacering å andra sidan förekommer oftare i städerna än i landskommunerna. Särskilt gäller detta Göteborg och Malmö, där 90 resp. 85 % av barnen placerats på barnhem.

Under året upphörde samhällsvården för 9 500 barn. Av dessa hade 60 % omhändertagits samma år. I de tre storstäderna gällde detta 72—76 %, i övriga städer ca 60 % och i landskommunerna ca 36 %.

Tab. 5. Barn omhändertagna för samhällsvård, fördelade efter område och vårdsätt

Område	Antal nytillkomna	därav, i %, vårdade i (på)		
		enskilt hem	barnhem	annan anstalt
Stockholm	2 381	28,1	69,5	11,2
Göteborg	1 451	13,1	89,6	2,0
Malmö	535	4,9	84,7	17,0
Övriga större städer	1 754	26,2	71,8	8,8
Mindre städer	1 504	34,9	63,2	8,2
Köpingar	288	32,6	68,4	6,9
Övriga kommuner	1 808	48,4	46,0	9,8
Samtliga	**9 721**	**29,2**	**68,4**	**8,9**

Vårdkostnaderna. Utgifterna för de under året för skyddsuppfostran och samhällsvård omhändertagna barnen framgår av nedanstående tablå, där också motsvarande utgifter för de senaste åren medtagits. Beloppen avser kommunernas bruttoutgifter och hänsyn har alltså inte tagits till om dessa sedermera ersatts av stat, landsting eller enskilda.

År	Utgifter (tusental kr) för barn omhändertagna för			
	skydds-uppfostran	samhälls-vård	bådadera	Tillhopa
1950	2 192	10 651	86	12 929
1951	2 405	11 898	134	14 437
1952	2 744	13 531	75	16 350
1953	3 027	15 008	126	18 161
1954	3 367	16 055	131	19 553

Även under år 1954 har utgifterna för denna verksamhet ökat, trots att antalet barn som berörts därav varit i stort sett oförändrat. Av vårdkostnadernas totalsumma, 19,6 milj. kr, svarade landskommunerna för 6,7 milj. kr och städerna för 12,9 milj. kr. Detta innebär jämfört med år 1953 en ökning såväl för landskommunerna som för städerna med 8 %.

Huvudparten av vårdkostnaderna utgjordes av vårdavgifter till enskilda eller till anstalter, 18,2 milj. kr, och resten, 1,4 milj. kr, var utgifter för utrustning, resor m. m. Vårdavgifternas fördelning på olika vårdformer var följande:

	%
Enskilt hem	64,1
Barnhem	21,7
Annan anstalt	14,1

Kostnaderna för barn som vårdats i enskilt hem utgjorde alltså mer än 3/5 av hela beloppet. I tablån saknas ungdomsvårdsskolorna vilket beror på att alla kostnader där bestrids av statsmedel.

J. E.

Fattigvård och barnavård till utlänningar under 1953

Socialdepartementet har från länsstyrelserna inhämtat uppgifter om fattigvård och barnavård, som under år 1953 lämnats utlänningar och för vilka ersättning lämnats av staten. En sammanställning av uppgifterna visar, att understöd utgått till 6 319 familjer och ensamstående med ett sammanlagt belopp av 4 266 000 kr. Detta innebär en viss uppgång i förhållande till år 1952, då motsvarande siffror utgjorde 5 909 resp. 3 957 000. Fördelningen år 1953 på olika nationaliteter är denna.

	Antal familjer	Belopp 1 000-tal kr
Danskar	461	198
Finnar	1 392	714
Norrmän	693	350
Övriga utlänningar	3 773	3 004
Summa	6 319	4 266

De nu nämnda siffrorna bör lämpligen ses i relation till antalet utlänningar med uppehållstillstånd i riket. Dessas antal var vid utgången av år 1953 i runt tal 109 000, varav 14 000 danskar, 26 000 finnar och 10 000 norrmän.

Det till utlänningar utgivna understödsbeloppet utgör 3,4 % av fattigvårdsstyrelsernas och barnavårdsnämndernas sammanlagda understödskostnader under 1953, vilka uppgick till 126,8 milj. kr. Av det till utlänningar utbetalda understödsbeloppet har 70 % gått till andra utlänningar än skandinaver.

Understödsverksamhetens omfattning i olika län framgår av följande sammanställning.

Län	Antal familjer	Belopp 1 000-tal kr	Län	Antal familjer	Belopp 1 000-tal kr
Stockholms stad	2 176	1 201	Göteborgs o. Bohus län	685	424
Stockholms län	475	368	Älvsborgs »	342	272
Uppsala »	165	144	Skaraborgs »	115	31
Södermanlands »	152	115	Värmlands »	147	83
Östergötlands »	195	179	Örebro »	204	183
Jönköpings »	77	70	Västmanlands »	191	140
Kronobergs »	57	49	Gävleborgs »	97	90
Kalmar »	179	96	Kopparbergs »	167	127
Gotlands »	9	5	Västernorrlands »	85	73
Blekinge »	37	41	Jämtlands »	44	18
Kristianstads »	44	56	Västerbottens »	49	47
Malmöhus »	404	312	Norrbottens »	151	99
Hallands »	72	43	Tillhopa	6 319	4 266

Som framgår av sammanställningen kommer mer än en tredjedel av hjälpverksamheten på Stockholms stad. Därnäst kommer Göteborgs och Bohus, Stockholms samt Malmöhus län.

O. L.

Nykterhetsnämndernas verksamhet år 1954

Nykterhetsnämndernas utgifter och inkomster. Till sin verksamhet erhöll de kommunala nykterhetsnämnderna under år 1954 statsbidrag med 606 000 kr, varav 414 000 var allmänt statsbidrag och 192 000 bidrag till resor m. m. samt bidrag ur fonder o. dyl. med 73 000 kr. Återstoden av nämndernas utgifter 5 214 000 kr har täckts genom kommunala tillskott. Särskilt i städerna var det kommunala bidraget starkt dominerande. Det utgjorde där 92 % av samtliga inkomster, medan motsvarande siffra på landsbygden var 78 %. Från och med den 1 juli 1954 kan de kommunala nykterhetsnämnderna få statsbidrag med 60 % av kostnaderna. Denna förändring kommer emellertid att påverka statistiken först från och med 1955 då statsbidraget för andra halvåret 1954 utbetalades först under våren 1955.

Nykterhetsnämndernas inkomster för de tre senaste åren framgår av nedanstående tablå.

	Inkomster (i tusental kr) Hela riket				
	1952	1953	1954	därav landsbygden	städerna
Statsbidrag, allmänt	428	454	414	258	156
» , till resor			192	50	142
Kommunalt bidrag	3 889	4 486	5 214	1 144	4 070
Övriga inkomster	100	102	73	15	58
Summa	**4 417**	**5 042**	**5 893**	**1 467**	**4 426**

Sammanlagt uppgick de kommunala nämndernas utgifter under år 1954 till 5,9 milj. kr, vilket i jämförelse med närmast föregående år innebär en ökning med 851 000 kr eller 17 %. Utgifternas fördelning på olika ändamål framgår här nedan.

	Utgifter (i tusental kr)					
	Landsbygden	Städerna	Hela riket	Landsbygden %	Städerna %	Hela riket %
Arvoden och personalkostnader	611	2 580	3 191	42	58	54
Sammanträdeskostnader	251	30	281	17	1	5
Ersättning för övervakningsuppdrag	52	115	167	3	3	3
Vårdkostnader	129	827	956	9	19	16
Upplysningsverksamhet	136	84	220	9	2	4
Kontorskostnader (expenser m. m.)	147	467	614	10	10	10
Övriga utgifter	141	323	464	10	7	8
Summa 1954	**1 467**	**4 426**	**5 893**	**100**	**100**	**100**
1953	1 176	3 866	5 042	—	—	—

Vissa skillnader mellan de olika posternas relativa andel av utgifterna föreligger mellan landsbygd och städer. Sammanträdeskostnaderna upptar

sålunda på landsbygden 17 %, i städerna blott 1 % av samtliga utgifter. Även utgifterna till upplysningsverksamhet tar en större del av landsbygdsnämndernas kostnader än städernas (9 resp. 2 %). Å andra sidan utgör vård- och personalkostnaderna en större relativ andel i städerna än på landsbygden.

I genomsnitt har städernas nykterhetsnämnder haft en utgift av 127 öre per invånare och landsbygdens 40 öre. Stora variationer föreligger även inom olika delar av riket. Den största kostnaden i öre per invånare på landsbygden har Norrbottens län med 77 öre, Västerbottens och Västernorrlands län med 59 öre samt Örebro län med 55 öre. De lägsta utgifterna redovisas av landsbygdskommunerna i Jönköpings län med 19 öre samt Skaraborgs och Uppsala län med 24 öre per invånare. I städerna är variationerna ännu större. Högsta kostnaden har Malmö stad med 174 öre, medan Stockholms stad redovisar 153 öre, Göteborg 111 öre samt städerna med 30 000—100 000 invånare 142 öre. De medelstora städerna (med 10 000—30 000 invånare) redovisar en kostnad av 103 öre samt de minsta städerna (med under 10 000 invånare) en kostnad av 87 öre per invånare.

Under de år som nykterhetsvårdsstatistiken omfattar har nykterhetsnämndernas utgifter konstant ökat. Vid en jämförelse mellan olika år måste man emellertid även ta hänsyn till penningvärdets förändringar. I nedanstående sammanställning har därför de olika årens utgifter (med hjälp av konsumentprisindex) omräknats till 1947 års penningvärde.

År	Utgifter (i tusental kr)	D:o omräknat i 1947 års penningvärde	Indextal (1947 = 100)
1947	1 799	1 799	100
1948	2 238	2 142	119
1949	2 744	2 579	143
1950	2 983	2 770	154
1951	3 575	2 875	160
1952	4 417	3 281	182
1953	5 042	3 710	206
1954	5 893	4 296	239

Bortser man från penningvärdeförsämringen har nykterhetsnämndernas utgifter mellan 1947 och 1954 ökat med 139 %, medan antalet ingripanden under samma tid ökat med 51 %.

Körkortsärenden. Sedan närmast föregående år har antalet körkortsärenden ökat med 32 700 (18,8 %) och utgjorde ca 207 000, vilket motsvarar 28,8 ärenden per 1 000 invånare. På landsbygden är antalet ärenden något högre (30,0 per 1 000 invånare) än i städerna (27,5). Det största relativa antalet dylika ärenden (landsbygd och städer tillhopa) redovisas av Västmanlands län med 35,3 samt av Västerbottens län med 34,6. Lägst är frekvensen i Malmöhus län med 24,5 och i Blekinge län med 25,5 per 1 000 invånare.

Antalet körkortsärenden samt antalet anmärkningar i nykterhetshänseen-

de i samband med dessa ärendens behandling, ävensom antalet ärenden i relation till folkmängden för olika år framgår av följande tablå.

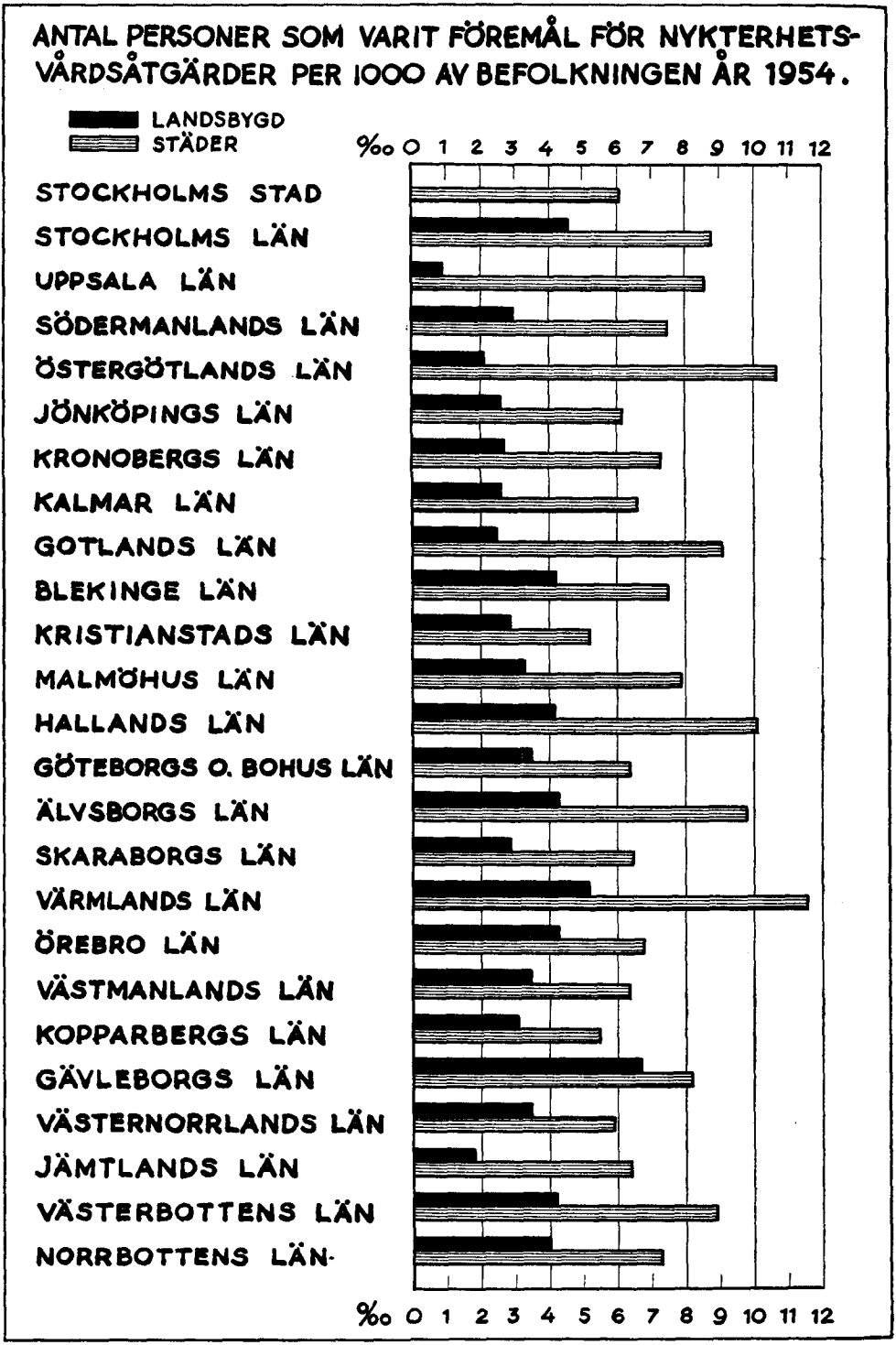
År	Antal körkortsärenden	Därav med anmärkning i nykterhetshänseende		Antal körkortsärenden per 1 000 invånare
		totalt	i %	
1947	138 726	4 345	3,1	20,5
1948	80 231	3 620	4,5	11,7
1949	84 868	3 941	4,6	12,3
1950	108 765	4 336	4,0	15,6
1951	148 135	5 016	3,4	21,0
1952	158 165	6 421	4,1	22,3
1953	174 250	7 269	4,2	24,4
1954	206 971	8 510	4,1	28,8

Frekvensen anmärkningar i nykterhetshänseende är väsentligt högre i städerna än på landsbygden (6,8 % resp. 1,8 %). Detta kan möjligen förklaras av det större relativa antalet alkoholister i städerna, men dessutom kan tänkas att bedömningen är mildare på landsbygden. Mellan olika delar av riket varierar anmärkningsprocenten på landsbygden mellan 0,8 i Södermanlands län och 4,0 i Kronobergs län. För städerna är variationerna något större; högst är anmärkningarna i Stockholms stad, där 13,8 % av alla dylika ärenden medfört nykterhetsanmärkning, och lägst bland städerna i Blekinge län med 1,2 %.

Åtgärder enligt alkoholistlagen. Antalet personer som under 1954 varit föremål för något slag av ingripande från nykterhetsnämnds sida redovisas i tab. 1; de utgjorde sammanlagt 39 068, varav 13 306 på landsbygden samt 25 762 i städerna. I relation till folkmängden blir den genomsnittliga ingripandefrekvensen för hela riket 5,4 per 1 000 invånare (landsbygden 3,6 och städerna 7,4). År 1953 var motsvarande siffror 5,3, 3,5 resp. 7,3.

I tab. 1 har nykterhetsnämndsklientelet uppdelats i tre huvudgrupper; dels de svåraste fallen, dvs. personer som är alkoholmissbrukare i den omfattning att 1 § alkoholistlagen (Al) är tillämplig, dels de som endast blivit föremål för lindriga förebyggande åtgärder samt slutligen de som endast varit föremål för undersökning, men mot vilka inga åtgärder vidtagits. Till sistnämnda grupp hör sådana fall beträffande vilka utredningen gett till resultat att ett ingripande inte behövdes samt sådana då någon åtgärd ej kunnat vidtas, exempelvis därför att vederbörande varit oanträffbar. Det finns ju alltid en del kringflackande alkoholister som nykterhetsnämnderna har svårt att få tag på i och för verkställande av en beslutad åtgärd.

Olikheterna i ingripandefrekvens mellan städer och landsbygd samt mellan olika län framgår av diagrammet på sid. 184. På landsbygden är ingripandefrekvensen betydligt lägre än i städerna. Största relativa antalet på landsbygden redovisas av Gävleborgs län med 6,7 per 1 000 invånare. Höga värden redovisas även av Värmlands län med 5,2 och Stockholms län med 4,6. Den lägsta frekvensen redovisas av Uppsala län med 0,9 ingripanden

ANTAL PERSONER SOM VARIT FÖREMÅL FÖR NYKTERHETS-VÅRDSÅTGÄRDER PER 1000 AV BEFOLKNINGEN ÅR 1954.
LANDSBYGD
STÄDER
‰ 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
STOCKHOLMS STAD
STOCKHOLMS LÄN
UPPSALA LÄN
SÖDERMANLANDS LÄN
ÖSTERGÖTLANDS LÄN
JÖNKÖPINGS LÄN
KRONOBERGS LÄN
KALMAR LÄN
GOTLANDS LÄN
BLEKINGE LÄN
KRISTIANSTADS LÄN
MALMÖHUS LÄN
HALLANDS LÄN
GÖTEBORGS O. BOHUS LÄN
ÄLVSBORGS LÄN
SKARABORGS LÄN
VÄRMLANDS LÄN
ÖREBRO LÄN
VÄSTMANLANDS LÄN
KOPPARBERGS LÄN
GÄVLEBORGS LÄN
VÄSTERNORRLANDS LÄN
JÄMTLANDS LÄN
VÄSTERBOTTENS LÄN
NORRBOTTENS LÄN
‰ 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Tab. 1. Personer, vilka varit föremål för ingripande enligt alkoholistlagen under år 1954

Riksområden	Personer, som varit föremål för ingripande av nykterhetsnämnd		D ä r a v				
			på vilka 1 § Al varit tillämplig		mot vilka lindriga förebyggande åtgärder vidtagits (ej 1 § Al)		endast föremål för undersökning
	antal	per 1 000 av befolkn.	antal	per 1 000 av befolkn.	samtliga	under 25 år	
Landsbygden	13 306	3,6	3 178	0,9	6 367	1 316	3 761
Mälarlänen	2 228	3,6	470	0,8	1 098	185	660
Östra Götaland	1 604	2,5	339	0,5	798	161	467
Södra Götaland	2 086	3,5	477	0,8	1 042	272	567
Bohuslän o. Vänerlänen	2 956	4,0	725	1,0	1 432	309	799
Dalarna o. Nedre Norrland	2 908	4,0	809	1,1	1 255	242	844
Övre Norrland	1 524	4,1	358	1,0	742	147	424
Städerna	25 762	7,4	10 549	3,0	11 674	3 363	3 539
Stockholm	4 684	6,1	2 068	2,7	2 071	985	545
Göteborg	2 079	5,7	1 409	3,8	532	272	138
Malmö	1 289	6,4	816	4,0	382	129	91
Städer med 30 000—100 000 invånare	8 129	9,6	3 092	3,6	4 121	939	916
Städer med 10 000—30 000 invånare	7 235	7,5	2 559	2,7	3 332	800	1 344
Städer med under 10 000 invånare	2 346	6,9	605	1,8	1 236	238	505
Hela riket 1954	**39 068**	**5,4**	**13 727**	**1,9**	**18 041**	**4 679**	**7 300**
1953	38 105	5,3	13 351	1,9	17 517	4 476	7 237
1952	36 412	5,1	13 117	1,8	16 229	3 988	7 066

per 1 000 invånare, av Jämtlands län (1,8), Östergötlands län (2,1), Gotlands län (2,5) samt Jönköpings och Kalmar län med 2,6.

I städerna är motsvarande tal väsentligt högre. Anmärkningsvärt är att storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö har väsentligt lägre tal (6,1, 5,7 resp. 6,4) än övriga städer (8,2).

Denna skillnad kan till en del förklaras av olika arbetssätt hos nykterhetsnämnderna i större och mindre städer. De förra hinner inte på samma sätt som de senare ta befattning med de lindrigare fallen. Det relativa antalet fall då 1 § Al varit tillämplig är också väsentligt högre i storstäderna än i övriga städer och i allmänhet högre i dessa sistnämnda än på landsbygden. På landsbygden har sålunda blott 24 % av de personer, som nykterhetsnämnderna ingripit mot, ansetts vara alkoholmissbrukare av den svårighetsgraden att 1 § Al varit tillämplig; motsvarande tal var för Stockholm 44 %, Göteborg 68 %, Malmö 63 %, för städer med 30 000—100 000 invånare 38 %, för städer med 10 000—30 000 invånare 35 % samt för de minsta städerna med under 10 000 invånare 26 %. I efterföljande tablå redovisas samtliga personer fördelade procentuellt efter de tre huvudtyperna av ingripanden inom skilda delar av riket samt inom olika städer. Eftersom det i de flesta

fall beror på vederbörande nykterhetsnämnds bedömning, huruvida en person skall anses falla under 1 § eller inte, torde skillnaden mellan landsbygd och städer samt mellan mindre och större städer till en del kunna förklaras av att nämnderna i större och medelstora städer är mer benägna att betrakta en person som hemfallen enligt 1 § Al.

	Fall, då 1 § Al varit tillämplig	Fall, då lindriga förebyggande åtgärder vidtagits	Endast undersökta fall
	%	%	%
Landsbygden	24	48	28
Mälarlänen	21	49	30
Östra Götaland	21	50	29
Södra Götaland	23	50	27
Bohuslän o. Vänerlänen	25	48	27
Dalarna o. Nedre Norrland	28	43	29
Övre Norrland	23	49	28
Städerna	41	45	14
Stockholm	44	44	12
Göteborg	68	25	7
Malmö	63	30	7
Städer med 30 000—100 000 invånare	38	51	11
Städer med 10 000—30 000 invånare	35	46	19
Städer med under 10 000 invånare	26	53	21
Hela riket	35	46	19

Vid en jämförelse med år 1953 kan man konstatera en ökning av totalantalet ingripanden med 963 fall eller 2,5 %. Ökningen var i det närmaste lika stor på landsbygden som i städerna. De lindriga förebyggande fallen har ökat med 3,0 %, 1 §-fallen med 2,8 % samt de fall där endast undersökning förekommit 0,9 %. En viss skillnad kan konstateras mellan landsbygd och städer i det att de svårare fallen (enl. 1 § Al) har ökat relativt starkare på landsbygden, medan de lindriga förebyggande ökat starkast i städerna, där även de endast undersökta fallen uppvisar en minskning till antalet. Jämförelsen mellan 1953 och 1954 framgår av denna sammanställning.

	Landsbygden			Städerna			Hela riket		
Typer av fall	1953	1954	Förändr. i %	1953	1954	Förändr. i %	1953	1954	Förändr. i %
Enl. 1 § Al	3 010	3 178	+ 5,6	10 341	10 549	+ 2,0	13 351	13 727	+ 2,8
Endast lindriga förebyggande åtgärder	6 335	6 367	+ 0,5	11 182	11 674	+ 4,4	17 517	18 041	+ 3,0
Endast undersökning	3 618	3 761	+ 4,0	3 619	3 539	— 2,2	7 237	7 300	+ 0,9
Summa fall	12 963	13 306	+ 2,6	25 142	25 762	+ 2,5	38 105	39 068	+ 2,5

Totalantalet ingripanden sedan år 1947, då nykterhetsvårdsstatistiken började, har ökat med 51 %. De fall på vilka 1 § Al varit tillämplig har ökat med 40 %, de lindriga förebyggande fallen med 86 % samt undersökta fall med 15 %. I följande tablå belyses antalet ingripanden av olika slag för åren 1947—1954 samt den relativa andelen svårare fall (1 § Al).

	Total-antalet fall	d ä r a v			
		fall enl. 1 § Al	lindriga förebyggande åtgärder	endast undersökta fall	1 §-fallen i % av samtliga
1947	25 883	9 791	9 719	6 373	37,8
1948	29 319	11 272	12 248	5 799	38,4
1949	31 603	12 358	13 478	5 767	39,1
1950	33 289	12 989	13 971	6 329	39,0
1951	33 117	12 701	14 229	6 187	38,4
1952	36 412	13 117	16 229	7 066	36,0
1953	38 105	13 351	17 517	7 237	35,0
1954	39 068	13 727	18 041	7 300	35,1
Ökning i % 1947—1954	+ 50,9	+ 40,2	+ 85,6	+ 14,5	—

För olika delar av riket ter sig en jämförelse mellan 1953 och 1954 på sätt som framgår av nedanstående tablå, vari även ökningen sedan 1947 har redovisats.

	Hela antalet ingripanden		Förändring i %	
Landsbygden	1953	1954	1953—54	1947—54
Mälarlänen	2 183	2 228	+ 2,1	+ 15,5
Östra Götaland	1 667	1 604	— 3,8	+ 37,3
Södra Götaland	1 983	2 086	+ 5,2	+ 38,2
Bohuslän o. Vänerlänen	2 862	2 956	+ 3,3	+ 29,1
Dalarna o. Nedre Norrland	2 826	2 908	+ 2,9	+ 76,5
Övre Norrland	1 442	1 524	+ 5,7	+ 38,2
Summa landsbygd	12 963	13 306	+ 2,6	+ 37,9
Städerna				
Stockholm	4 680	4 684	+ 0,1	+ 66,2
Göteborg	1 876	2 079	+ 10,8	+ 16,6
Malmö	1 276	1 289	+ 1,0	+ 26,7
Städer med 30 000—100 000 invånare	8 261	8 129	— 1,6	
Städer med 10 000—30 000 invånare	6 814	7 235	+ 6,2	+ 66,8
Städer med under 10 000 invånare	2 235	2 346	+ 5,0	
Summa städer	25 142	25 762	+ 2,5	+ 58,7
Hela riket	38 105	39 068	+ 2,5	+ 50,9

Antalet fall på landsbygden har mellan 1953 och 1954 ökat mest i Övre Norrland med nära 6 %. För Östra Götaland har en nedgång med inemot 4 % konstaterats. Bland städerna har antalet ingripanden ökat mest i Göteborg med 11 %, medan antalet i Stockholm varit praktiskt taget oförändrat. — Sedan 1947 har ökningen varit mycket ojämn i olika delar av riket, framför allt på landsbygden. Sålunda har antalet fall i Dalarna och Nedre Norrland ökat med 77 %, medan motsvarande siffra för Mälarlänen är 16 %. Bland städerna redovisar Göteborg en ökning med blott 17 %, medan exempelvis Stockholm har ökat med 66 %. Variationerna mellan olika städer och olika landskommuner är i detta avseende mycket stora.

T. G.

Ålderdomshemmen år 1954

I likhet med närmast föregående år har bearbetningen av de statistiska uppgifterna om ålderdomshemmen skett i två etapper. Den första etappen, för vilken vissa uppgifter lämnas här nedan, omfattar vissa allmänna uppgifter om hemmens storlek, platsantal, beläggning samt deras ålder. Senare kommer att lämnas en redogörelse för hemmens driftkostnader samt deras finansiering.

Antal ålderdomshem och platsantalet. Vid slutet av 1954 fanns i riket 1 357 ålderdomshem med sammanlagt 37 463 platser, därav 1 188 hem med 23 925 platser på landsbygden samt 169 hem med 13 538 platser i städerna. I jämförelse med närmast föregående år har antalet hem ökat med 2 och antalet platser med 474.

De hem som drevs av två eller flera kommuner utgjorde 24, vilket innebär en minskning med 3 sedan föregående år. I nedanstående sammanställning har återgetts förändringarna sedan föregående år i platsantalet för de olika avdelningarna.

	Antal platser den		Ökn. (+) resp. minskn. (−) i %
	31/12 1953	31/12 1954	
Egentligt ålderdomshem	32 055	32 665	+ 1,9
Sinnessjukavdelning	849	752	− 11,4
Kronikeravdelning	1 963	2 048	+ 4,3
Annan sjukavdelning	2 122	1 998	− 5,8
Samtliga	**36 989**	**37 463**	**+ 1,3**
därav landsbygd	23 665	23 925	+ 1,1
städer	13 324	13 538	+ 1,6

Antalet ålderdomshem fördelade på storleksklasser samt totalantalet platser för varje län redovisas i tab. 1.

Av de 1 357 hemmen hade 1 253 inga specialavdelningar, 23 hem hade särskild sinnessjukavdelning och 99 hem särskild kronikeravdelning. På 50 hem fanns en ordinärt till ålderdomshemmen hörande sjukavdelning.

Den pågående ökningen av antalet platser i enkelrum har fortsatt allt sedan 1947 års ålderdomshemsreform genomfördes. Sålunda var antalet platser i enkelrum 9 623 (26 % av samtliga platser) vid slutet av 1954. De två närmast föregående åren var motsvarande relativtal 24 resp. 22 %. Dessa var väsentligt lägre för specialavdelningarna än för de egentliga ålderdomshemmen, något som är helt naturligt då de förstnämnda är sjukavdelningar. På egentliga ålderdomshem utgjorde sålunda enkelrumsplatserna 28 % av samtliga, på sinnessjukavdelningarna 18 %, på de icke godkända sjukavdelningarna 11 % samt på kronikeravdelningarna 10 %.

Tab. 1. Antal ålderdomshem inom olika storleksgrupper samt antal platser, länsvis

Län	Antal ålderdomshem den 31/12-54	Därav med nedanstående antal platser										Summa platser den	
		-10	11-15	16-20	21-25	26-30	31-40	41-50	51-75	76-100	101-	31/12 1953	31/12 1954
Stockholms stad	7	—	—	—	—	—	—	1	1	—	5	2 574	2 621
Stockholms län	75	5	18	23	8	5	7	3	2	1	3	1 879	1 939
Uppsala »	35	3	12	10	3	—	4	—	1	1	1	898	965
Södermanlands »	67	8	20	16	7	5	4	2	—	3	2	1 742	1 724
Östergötlands »	89	10	28	21	19	2	3	1	2	1	2	2 406	2 382
Jönköpings »	74	31	24	13	4	—	1	—	—	—	1	1 092	1 067
Kronobergs »	54	7	15	12	9	4	5	1	—	1	—	1 012	1 072
Kalmar »	72	7	15	16	11	10	7	3	2	—	1	1 739	1 700
Gotlands »	8	1	—	1	2	1	2	—	1	—	—	202	234
Blekinge »	27	—	1	8	5	8	—	2	2	—	1	827	838
Kristianstads »	70	12	25	15	9	2	4	1	1	1	—	1 245	1 311
Malmöhus »	92	12	32	21	9	7	1	2	2	—	6	2 515	2 600
Hallands »	47	8	19	8	7	2	—	—	2	—	1	998	979
Göteborgs o. Bohus »	63	7	22	13	5	2	6	1	2	2	3	2 302	2 319
Älvsborgs »	95	16	28	18	10	9	8	3	1	1	1	2 101	2 074
Skaraborgs »	80	11	32	10	13	5	3	1	3	2	—	1 579	1 634
Värmlands »	76	4	25	15	6	4	10	6	2	3	1	1 975	2 066
Örebro »	52	5	10	13	7	3	5	3	2	3	1	1 472	1 415
Västmanlands »	46	3	12	13	7	—	5	3	2	—	1	1 211	1 227
Kopparbergs »	40	1	5	8	6	7	4	3	5	1	—	1 188	1 263
Gävleborgs »	39	2	5	7	4	7	5	—	6	2	1	1 576	1 520
Västernorrlands »	56	3	11	12	6	4	7	4	4	2	3	1 955	1 973
Jämtlands »	33	1	12	10	3	3	3	—	—	1	—	695	696
Västerbottens »	33	1	5	9	1	5	4	4	3	1	—	1 017	1 017
Norrbottens »	27	1	—	9	6	1	4	1	5	—	—	789	827
Summa	**1 357**	**159**	**376**	**301**	**167**	**96**	**102**	**45**	**51**	**26**	**34**	**36 989**	**37 463**
därav landsbygd	1 188	152	363	279	148	87	90	35	26	8	—	23 665	23 925
städer	169	7	13	22	19	9	12	10	25	18	34	13 324	13 538

80 av landets ålderdomshem saknar helt enkelrum, medan 10 hem har bara enkelrum. Av dessa sistnämnda återfinns 8 i den minsta storleksklassen (högst 10 platser). Den relativa andelen enkelrum i hem av olika storlek framgår av denna sammanställning.

Platsantal	Antal hem	därav i % med nedanstående antal platser i enkelrum per 100 vårdplatser							
		enkelrum saknas	1–9	10–19	20–29	30–39	40–49	50–69	70–
— 10	159	15,7	—	13,2	25,8	12,6	8,2	13,2	11,3
11— 15	376	4,8	9,8	24,2	31,9	14,6	7,2	5,9	1,6
16— 20	301	6,0	5,3	31,9	29,9	15,9	2,7	7,3	1,0
21— 25	167	6,0	9,0	25,1	24,0	16,1	4,2	13,2	2,4
26— 30	96	3,1	8,3	33,4	15,6	8,3	5,2	21,9	4,2
31— 40	102	2,0	6,9	27,4	16,6	15,7	5,9	21,6	3,9
41— 50	45	2,2	13,3	31,1	17,8	13,3	4,5	13,3	4,5
51— 75	51	3,9	5,9	31,4	13,7	15,7	2,0	23,5	3,9
76—100	26	—	11,5	34,6	11,5	—	15,4	19,3	7,7
101—	34	2,9	29,4	32,4	8,9	5,9	2,9	11,8	5,8
Samtliga	1 357	5,9	7,7	26,5	25,4	14,0	5,5	11,6	3,4

En mycket stark skillnad föreligger i den relativa andelen enkelrum på nyanordnade hem och övriga. På två tredjedelar av de förstnämnda var den relativa andelen platser i enkelrum mellan 50 och 70 % samt på en sjundedel av hemmen över 70 %. Inemot hälften av de äldre hemmen har mindre än 20 % av samtliga platser i enkelrum.

Hemmens storlek och beläggning. Av samtliga hem hade nära 40 % högst 15 platser och ca 80 % högst 30 platser. På dessa hem fanns endast 17 resp. 49 % av samtliga platser inrymda. I hela riket fanns endast 34 hem med mer än 100 platser; de inrymde emellertid 22 % av det totala platsantalet. Här nedan ges en sammanställning av ålderdomshemmens fördelning i storleksgrupper samt antalet platser inom var och en av dessa grupper.

Platsantal	Ålderdomshem		Platser	
	antal	i %	antal	i %
— 10	159	11,7	1 365	3,7
11— 15	376	27,7	4 994	13,3
16— 20	301	22,2	5 371	14,3
21— 25	167	12,3	3 813	10,2
26— 30	96	7,1	2 706	7,2
31— 40	102	7,5	3 579	9,6
41— 50	45	3,3	2 065	5,5
51— 75	51	3,8	3 160	8,4
76—100	26	1,9	2 241	6,0
101—	34	2,5	8 169	21,8
Samtliga	1 357	100	37 463	100

Hela antalet vårdtagare på hemmen vid slutet av åren 1953 och 1954 framgår av följande sammanställning, som även visar den faktiska beläggningen vid dessa tidpunkter, medelbeläggningen per dag under 1954 samt det totala antalet vårddagar.

	Antal vårdtagare 1953 31/12	Antal vårdtagare 1954 31/12	Ökn. resp. minskn. i % under 1954	I medeltal per dag under 1954	Antal vårddagar under 1954 (i tusental)
Egentligt ålderdomshem . . .	28 634	29 012	+ 1,3	28 054	10 240
Sinnessjukavdelning	823	664	— 19,3	683	249
Kronikeravdelning	1 918	1 988	+ 3,6	1 962	716
Annan sjukavdelning	1 996	1 887	— 5,5	1 887	689
Samtliga	**33 371**	**33 551**	**+ 0,5**	**32 586**	**11 894**

Antalet vårddagar på de olika typerna av avdelningar under 1954 uppgick till sammanlagt ca 11,9 milj., vilket innebär att antalet vårdtagare på rikets ålderdomshem i genomsnitt utgjorde omkring 32 600 per dag.

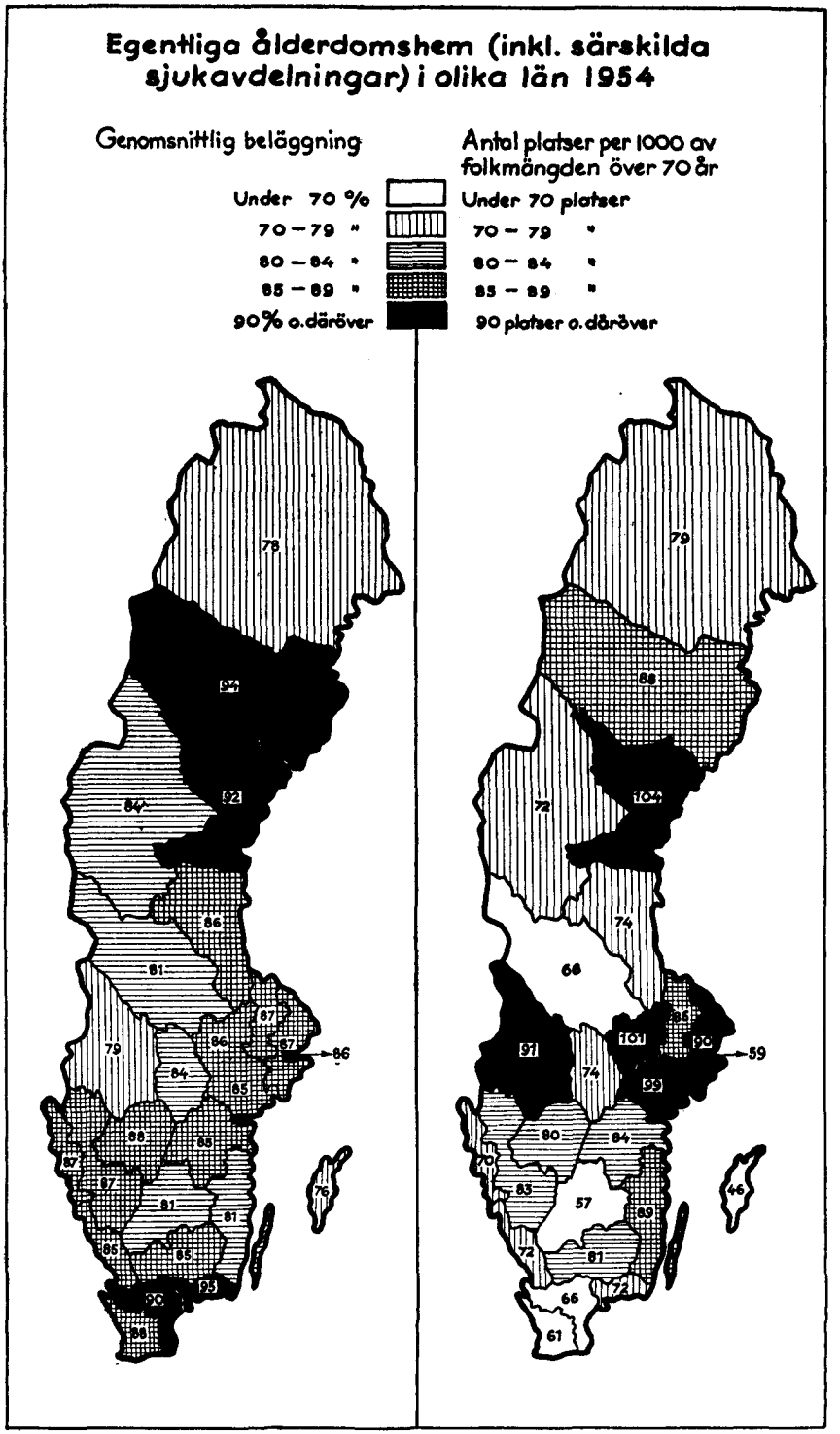
I medeltal hade under 1954 87 % av samtliga platser varit belagda, vilket är exakt samma beläggning som ett år tidigare. Den genomsnittliga beläggningen för de olika avdelningarna för de tre senaste åren framgår av denna sammanställning.

	Medelbeläggningen per 100 platser		
	år 1952	år 1953	år 1954
Egentligt ålderdomshem	85	86	86
Sinnessjukavdelning	97	98	91
Kronikeravdelning	95	96	96
Annan sjukavdelning	90	92	94

Av de 1 349 ålderdomshem, för vilka genomsnittsbeläggningen beräknats (8 hem hade ej varit i bruk hela året, varför de uteslutits här) hade 20 (1,5 %) en beläggning som understeg 50 %. Mellan 50 och 100 % beläggning redovisades av 1 119 eller 83 % av hemmen. Överbelagda var 210 hem. Ålderdomshemmens fördelning efter den genomsnittliga beläggningen under året för olika stora hem framgår av denna sammanställning.

Beläggning i %	Antal hem	därav med nedanstående platsantal					
		-15	16-20	21-30	31-50	51-100	101-
— 39	5	4	1	—	—	—	—
40— 49	15	7	6	1	1	—	—
50— 59	46	26	14	3	2	—	1
60— 69	111	47	24	26	11	2	1
70— 79	226	99	56	43	22	4	2
80— 89	339	131	69	53	43	33	10
90— 99	397	133	87	84	49	28	16
100—109	143	56	27	37	11	8	4
110—119	43	21	11	5	5	1	—
120—129	18	6	5	5	1	1	—
130—139	4	2	1	1	—	—	—
140—	2	2	—	—	—	—	—
Samtliga	**1 349**	**534**	**301**	**258**	**145**	**77**	**34**

En beräkning av den genomsnittliga beläggningen för hem av olika storlek ger vid handen att den högsta beläggningen redovisas av hem med 51—75 platser (89,3 %); den lägsta beläggningen har de minsta hemmen med högst 10 platser (83,4 %).

Egentliga ålderdomshem (inkl. särskilda sjukavdelningar) i olika län 1954
Genomsnittlig beläggning
Under 70 %
70 – 79 »
80 – 84 »
85 – 89 »
90 % o. däröver
Antal platser per 1000 av folkmängden över 70 år
Under 70 platser
70 – 79 »
80 – 84 »
85 – 89 »
90 platser o. däröver
78
84
86
81
79
84
88
87
97
85
90
86
86
76
79
88
72
74
66
91
74
80
84
70
83
57
72
61
66
61
59
46

Diagrammet på sid. 192 visar beläggningen för de olika länen samt antalet platser i förhållande till antalet invånare över 70 år. Endast de egentliga ålderdomshemmen (inkl. de särskilda sjukavdelningarna) har medtagits. Den högsta genomsnittliga beläggningen redovisas av Blekinge och Västerbottens län med 95 resp. 94 %. Ytterligheten i motsatt riktning representeras av Gotlands län med 76 %.

Gotlands län har även det lägsta antalet platser i relation till folkmängden över 70 år, nämligen 46 ‰. Låga tal redovisas även av Stockholms stad med 59 samt Malmöhus län med 61 platser. Västernorrlands och Västmanlands län har de relativt flesta vårdplatserna med resp. 104 och 101 per 1 000 personer över 70 år. I genomsnitt för hela riket fanns på ålderdomshemmen 76,8 platser per 1 000 åldringar.

Hemmens ålder. Numera kan man skilja på två olika grupper av ålderdomshem, de nya som tillkommit efter 1947 års ålderdomshemsreform samt övriga hem. De förstnämnda utgjorde vid utgången av år 1954 sammanlagt 146 hem, medan de övriga var till antalet 1 211. Skillnaden i storlek var emellertid betydande; de 146 nyanordnade hemmen omfattade sålunda 6 582 platser (dvs. 45,1 platser per hem), medan de äldre hemmen sammanlagt inrymde 30 881 platser (i genomsnitt 25,5 platser per hem). En översikt av antalet hem och antalet platser per hem av olika ålder ges i följande sammanställning.

År då hemmet togs i bruk	Antal hem		Antal platser		Antal platser i enkelrum	Medeltal platser per hem
	totalt	i %	totalt	i %		
—1900	226	16,7	7 257	19,4	1 245	32,1
1901—1910	175	12,9	5 435	14,5	773	31,1
1911—1920	196	14,4	4 319	11,5	819	22,0
1921—1925	111	8,2	3 122	8,3	604	28,1
1926—1930	205	15,1	4 870	13,0	1 152	23,8
1931—1935	246	18,1	4 391	11,7	1 011	17,8
1936—1940	37	2,7	848	2,3	179	22,9
1941—1946	15	1,1	639	1,7	189	42,6
1947—	146	10,8	6 582	17,6	3 651	45,1
Samtliga	**1 357**	**100**	**37 463**	**100**	**9 623**	**27,6**

Hemmens ålder är emellertid inte alltid ett kriterium på deras modernitet och kvalitet. Många äldre hem har genomgått omfattande ombyggnader och reparationer, som gett dem en standard jämförlig med nybyggda hem. De äldre hemmen har i många fall genomgått reparationer i stor omfattning. Så var fallet med bortåt hälften av de hem som var i bruk vid slutet av 1954.

T. G.

Byggnadsverksamheten i städer och köpingar under fjärde kvartalet 1955

Preliminär översikt utarbetad av bostadsstyrelsen

I det följande lämnas vissa uppgifter dels om bostadsbyggandet i städer och köpingar, dels om byggnadsverksamheten för andra än bostadsändamål i 7 av rikets största städer.

De nedan lämnade uppgifterna om bostadsbyggandet avser lägenheter i påbörjade, pågående och inflyttningsfärdiga nybyggnader.[1]

Uppgifterna om byggnadsverksamheten för andra än bostadsändamål avser såväl nybyggda som till-, på- eller ombyggda hus, vilka fullbordats under redovisningsperioden.

Inflyttningsfärdiga lägenheter. I tab. 1 redovisas antalet inflyttningsfärdiga lägenheter under åren 1945—1955 i de 53 städer, som vid ingången av år 1944 hade mer än 10 000 invånare.

I tab. 2 redovisas vissa uppgifter om antalet inflyttningsfärdiga lägenheter i städer med mer än 30 000 invånare, städer med 10 000—30 000 invånare, städer med mindre än 10 000 invånare och köpingar. I tab. 3 lämnas samma uppgifter för varje enskild stad med mer än 30 000 invånare.

Tab. 1. Antalet inflyttningsfärdiga lägenheter i nybyggnader i 53 städer[2] under tiden januari 1945—december 1955

	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955
Hela året .	28 898	32 437	26 064	24 441	22 670	24 668	22 536	27 548	29 789	33 096	30 189
1:a kvartalet	5 142	8 197	6 871	7 769	5 625	4 869	4 894	6 397	7 223	7 250	6 944
2:a »	6 338	7 243	4 694	5 151	4 194	4 548	5 386	5 994	6 069	7 368	7 583
3:e »	8 036	8 839	7 286	5 134	5 833	7 008	5 352	5 831	5 258	6 593	6 352
4:e »	9 382	8 158	7 213	6 387	7 018	8 243	6 904	9 326	11 239	11 885	9 310
Januari . .	862	2 266	1 186	1 546	1 990	1 643	1 803	1 813	2 065	1 806	1 436
Februari . .	875	1 495	1 657	2 598	1 793	1 488	1 329	1 994	2 240	2 421	2 008
Mars . . .	3 405	4 436	4 028	3 625	1 842	1 738	1 762	2 590	2 918	3 023	3 500
April . . .	1 879	2 520	1 185	1 685	1 482	1 242	1 905	2 359	2 187	2 441	2 555
Maj	1 765	1 979	1 606	1 298	942	1 431	1 461	1 701	1 483	2 451	2 776
Juni	2 694	2 744	1 903	2 168	1 770	1 875	2 020	1 934	2 399	2 476	2 252
Juli	1 117	2 025	1 846	1 651	1 067	1 638	1 380	1 895	1 032	1 800	1 541
Augusti . .	1 616	2 151	1 618	1 424	1 554	1 941	2 010	1 520	1 381	2 040	1 589
September .	5 303	4 663	3 822	2 059	3 212	3 429	1 962	2 416	2 845	2 753	3 222
Oktober . .	3 364	3 357	2 590	2 080	2 830	2 636	1 768	3 337	3 135	3 213	2 576
November .	2 728	2 257	2 330	1 947	1 686	2 689	2 770	3 083	3 597	3 118	2 922
December . .	3 290	2 544	2 293	2 360	2 502	2 918	2 366	2 906	4 507	5 554	3 812

[1] Se Sociala Meddelanden 1950: 6, sid. 431.

[2] De städer, som vid ingången av år 1944 hade mer än 10 000 invånare.

Tab. 2. Antalet inflyttningsfärdiga lägenheter i nybyggnader i olika grupper av städer samt köpingar[1]

	1954		1955	
	4 kv.	Hela året	4 kv.	Hela året
Städer med mer än 30 000 invånare	8 791	24 109	6 681	22 765
Städer med 10 000—30 000 invånare	4 593	12 225	3 537	10 801
Städer med mindre än 10 000 invånare	1 624	4 037	994	3 586
Köpingar	1 609	4 425	1 727	4 469
Summa	**16 617**	**44 796**	**12 939**	**41 621**

[1] Enligt den administrativa indelningen den 1 januari 1955.

Antalet lägenheter i inflyttningsfärdiga nybyggnader i hela riket uppgick år 1954 till 58 213. Under år 1955 beräknas antalet inflyttningsfärdiga lägenheter vara ca 56 000.

Antalet inflyttningsfärdiga lägenheter i de 53 städer som redovisas i tab. 1 var under år 1955 30 189 vilket understiger motsvarande antal år 1954 med 2 907 eller med 9 %. Dessa städer svarade år 1955 för ca 54 % av bostadsproduktionen i hela riket. Antalet under fjärde kvartalet 1955 inflyttningsfärdiga lägenheter överstiger antalet under vart och ett av årets tre första kvartal. I de 53 städer, för vilka uppgifter redovisas i tab. 1, blev sålunda 6 944 lägenheter inflyttningsfärdiga under första kvartalet, 7 583 under andra, 6 352 under tredje och 9 310 under fjärde kvartalet. För samtliga städer och köpingar är motsvarande antal tillhopa 9 695, 10 423, 8 564 och 12 939.

En jämförelse med antalet inflyttningsfärdiga lägenheter under fjärde kvartalet 1954 visar, att antalet inflyttningsfärdiga lägenheter i städer och köpingar under fjärde kvartalet 1955 har minskat med 22 % (tab. 2).

För olika grupper av kommuner visar en jämförelse med fjärde kvartalet 1954, att bostadsproduktionen under fjärde kvartalet 1955 minskat med

Tab. 3. Antalet inflyttningsfärdiga lägenheter i nybyggnader i städer med mer än 30 000 invånare

Städer	1954		1955		Städer	1954		1955	
	4 kv.	Hela året	4 kv.	Hela året		4 kv.	Hela året	4 kv.	Hela året
Stockholm .	2 725	6 848	1 917	6 820	Karlskrona .	249	447	184	332
Göteborg . .	1 435	4 095	1 440	4 492	Karlstad . .	323	582	101	458
Malmö . . .	530	2 571	501	2 184	Linköping .	204	529	198	1 011
Borås . . .	369	1 008	123	901	Lund . . .	63	290	75	472
Eskilstuna .	253	676	362	600	Norrköping .	276	678	134	380
Gävle . . .	183	583	119	547	Solna . . .	89	1 136	86	350
Halmstad .	95	350	42	298	Uppsala . .	697	1 283	470	919
Hälsingborg	193	613	78	569	Västerås . .	362	833	491	1 157
Jönköping .	231	468	44	372	Örebro . . .	408	683	242	738
Karlskoga .	106	436	74	165	Tillhopa	**8 791**	**24 109**	**6 681**	**22 765**

Tab. 4. Antalet lägenheter i påbörjade nybyggnader i 53 städer under tiden januari 1945—december 1955

	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955
Hela året .	32 800	31 800	24 600	21 100	26 800	28 500	23 900	30 500	35 200	32 000	30 200
1:a kvartalet	6 000	8 500	7 200	5 300	5 800	5 600	4 200	6 300	7 200	5 800	4 100
2:a »	9 000	8 400	7 500	4 200	3 300	5 600	3 900	6 000	7 800	7 400	7 100
3:e »	8 900	5 800	4 800	2 900	7 300	8 000	7 200	7 500	9 300	10 500	8 200
4:e »	8 900	9 100	5 100	8 700	10 400	9 300	8 600	10 700	10 900	8 300	10 800

24 % i städer med mer än 30 000 invånare, med 23 % i städer med 10 000—30 000 invånare, med 39 % i städer med mindre än 10 000 invånare samt ökat med 7 % i köpingar.

Under hela år 1955 blev i samtliga städer och köpingar tillhopa 41 621 lägenheter inflyttningsfärdiga, vilket i jämförelse med år 1954, då antalet inflyttningsfärdiga var 44 796, innebär en minskning med 7 %.

Antalet inflyttningsfärdiga lägenheter har under år 1955 i jämförelse med år 1954 varit i det närmaste oförändrat i Stockholm, men ökat med 10 % i Göteborg och minskat med 15 % i Malmö.

I dessa tre städer tillhopa har antalet inflyttningsfärdiga lägenheter under fjärde kvartalet 1955 minskat med 18 % i förhållande till motsvarande kvartal föregående år under det att det sammanlagda antalet under hela året inflyttningsfärdiga lägenheter i det närmaste var oförändrat i förhållande till år 1954.

I städer med 30 000—100 000 invånare har antalet inflyttningsfärdiga lägenheter under fjärde kvartalet minskat med 31 % och under hela året med 13 %. I endast fyra av dessa sexton städer (Linköping, Lund, Västerås och Örebro) har under år 1955 färdigställts ett större antal lägenheter än under år 1954.

I städer med 10 000—30 000 invånare har antalet inflyttningsfärdiga lägenheter under år 1955 i jämförelse med år 1954 minskat med 12 %, i städer med mindre än 10 000 invånare med 11 % samt ökat i köpingar med 1 %.

Lägenheter i påbörjade och pågående nybyggnader (53 städer). För de 53 städer, som vid ingången av år 1944 hade mer än 10 000 invånare, redovisas

Tab. 5. Antalet lägenheter i pågående nybyggnader i 53 städer vid slutet av varje kvartal under tiden 31 mars 1945—31 december 1955

	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955
1:a kvartalet	21 900	25 300	24 700	20 400	19 700	24 400	26 800	28 700	31 800	35 700	33 300
2:a »	24 600	26 400	27 500	19 500	18 800	25 500	25 300	28 600	33 500	35 800	32 900
3:e »	25 500	23 500	25 100	17 300	20 300	26 400	27 100	30 300	37 500	39 700	34 800
4:e »	25 000	24 400	23 000	19 600	23 700	27 500	28 800	31 700	37 200	36 100	36 200

Tab. 6. Golvyta (m²) i fullbordade lokaler för andra än bostadsändamål i sju städer

Städer	1954			1955	
	4 kv.	Hela året		4 kv.	Hela året
		I[1]	II[2]		II[2]
Stockholm	107 223	329 993	323 527	101 681	214 330
Göteborg	29 460	118 393	118 050	88 660	214 845
Malmö	35 831	67 092	62 715	54 930	88 541
Norrköping	11 230	28 543	27 934	3 197	14 718
Hälsingborg	7 141	21 705	21 408	7 360	20 622
Örebro	11 190	40 235	36 500	15 573	46 503
Borås	8 617	21 978	20 974	14 380	34 870
Tillhopa	**210 692**	**627 939**	**611 108**	**285 781**	**634 429**

[1] Inkl. lokaler för andra än bostadsändamål, som uppförts eller ombyggts för statliga myndigheters räkning.
[2] Exkl. dylika lokaler.

i tab. 4 antalet lägenheter i nybyggnader, som påbörjats under varje kvartal sedan år 1945 och i tab. 5 antalet lägenheter i hus, som var under byggnad vid slutet av varje kvartal under samma tid. Dessa uppgifter är osäkrare än uppgifterna om antalet inflyttningsfärdiga lägenheter. De redovisade antalen har därför avrundats till jämna hundratal.

Antalet lägenheter i hus, vilkas uppförande påbörjats under fjärde kvartalet 1955, uppgick till 10 800 vilket överstiger antalet under tredje kvartalet påbörjade med 2 600 eller 32 % och antalet under fjärde kvartalet 1954 påbörjade med 2 500 eller 30 %.

Under år 1955 påbörjades 30 200 lägenheter vilket understiger antalet under år 1954 påbörjade med 1 800 eller 6 %.

Antalet lägenheter i hus under byggnad var vid utgången av år 1955 36 200, vilket innebär en ökning i förhållande till antalet lägenheter i hus

Tab. 7. Golvyta (m²) i under 4:e kvartalet 1955 fullbordade lokaler för andra än bostadsändamål i sju städer, fördelade efter byggnadsarbetets art samt lokalernas ändamål

Städer	I nybyggda hus	I till- och påbyggda hus	I ombyggda hus	Butiker, kontor, lager m. m.	Verkstäder, fabriker m. m.	Övriga ändamål	Totalt
Stockholm	89 865	10 255	1 561	66 975	6 257	28 449	101 681
Göteborg	69 270	3 635	15 755	49 745	8 025	30 890	88 660
Malmö	47 417	4 777	2 736	18 032	2 882	34 016	54 930
Norrköping	2 145	361	691	1 233	938	1 026	3 197
Hälsingborg	6 049	1 311	—	4 105	146	3 109	7 360
Örebro	12 503	1 042	2 028	4 508	144	10 921	15 573
Borås	12 651	1 712	17	5 019	5 400	3 961	14 380
Tillhopa	**239 900**	**23 093**	**22 788**	**149 617**	**23 792**	**112 372**	**285 781**

under byggnad vid tredje kvartalets utgång med 1 400 eller 4 %. I förhållande till antalet lägenheter i vid utgången av år 1954 pågående företag har antalet lägenheter ökat med 100.

Lokaler för andra än bostadsändamål. Vissa uppgifter om fullbordade lokaler för andra än bostadsändamål meddelas i tab. 6 och 7. I de meddelade uppgifterna för år 1955 liksom i uppgifterna för fjärde kvartalet 1954 ingår icke uppgifter om byggnader, som uppförts eller ombyggts för statliga myndigheters räkning.

Under fjärde kvartalet 1955 tillkom i de sju städerna lokaler för andra än bostadsändamål med en areal av sammanlagt 285 800 m². Motsvarande areal under fjärde kvartalet 1954 uppgick till 210 700 m².

G. Ö.

Sysselsättning och löner inom industrin i november 1955

Primärmaterialet. *Månadsstatistiken.* Socialstyrelsen erhåller *varje månad* från företag inom industrin uppgifter om antalet manliga resp. kvinnliga arbetare, som en viss (valfri) dag under en angiven period i slutet av månaden varit a) i arbete, b) anställda i företaget men ej sysselsatta på grund av arbetsbrist, reparationer o. dyl., c) frånvarande av personliga skäl (sjukdom, semester, militärtjänst m. m.). För män och kvinnor tillhopa erhålls dessutom uppgifter om antalet frånvarande på grund av arbetskonflikt. I tab. 1 och 2 avses med »anställda arbetare (exkl. permitterade)» summan av antalen i grupperna a och c.

Kvartalsstatistiken. För mittmånaden i *varje kvartal* erhålls från i stort sett samma företag som medverkar i månadsstatistiken uppgifter om a) av arbetare uppburen lönesumma och utförda arbetstimmar under en avlöningsperiod (med fördelning på vuxna manliga resp. vuxna kvinnliga arbetare samt minderåriga arbetare och lärlingar), b) antal arbetare, som varit i arbete under hela eller del av avlöningsperioden, c) antal arbetare, som under avlöningsperioden lämnat företaget (efter uppsägning från arbetsgivaren eller på egen begäran), anställts vid företaget, haft deltidsanställning eller haft förkortad arbetstid. I de redovisade lönesummorna skall enligt anvisningarna ej ingå helgdagslön, semesterlön, semesterersättning eller sjuklön.

Uppgifter för de båda slagen av undersökningar erhålls i allmänhet för varje fristående arbetsställe. I vissa fall avser redovisningen dock flera arbetsställen tillhopa. Redovisningsenheterna betecknas i denna redogörelse som »företag». De beräkningar som görs på grundval av dessa undersökningar avser endast företag, för vilka uppgifter lämnats vid båda de redovisningstillfällen som jämförelsen avser.

Tab. 1. Sysselsättning och timförtjänst i november 1955 för arbetare inom industrin

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Industrigrupper	Anställda arbetare (exkl. permitterade) i november 1955[1]			Genomsnittlig timförtjänst i november 1955[2]		Genomsnittlig timförtjänst, kr, för vuxna män inom dyrortsgrupp				
	Indextal (november 1954 = 100)									
	båda könen	män	kvinnor	vuxna män	vuxna kvinnor	2	3	4	5	2–5
Gruvindustri	103,0	103,1	..	108,0	..	4,44	5,00	5,19	6,35	5,57
Malmgruvor	102,7	102,7	..	108,1	..	—	5,00	5,19	6,35	5,62
Kolgruvor	108,3	108,3	..	109,2	..	4,44	—	—	—	4,44
Metall- o. verkstadsind.	103,1	102,8	106,5	106,0	106,9	4,02	4,36	5,00	5,19	4,56
Järn-, stål- o. kopparverk	103,0	102,8	106,3	106,5	105,8	..	4,40	..	..	4,54
Järn- o. stålmanufaktur	100,9	100,1	107,1	105,5	107,1	4,04	4,27	4,70	5,98	4,38
Mekaniska verkstäder	103,6	103,5	106,1	105,0	105,7	4,04	4,42	4,85	5,29	4,57
Reparationsverkstäder	101,8	101,8	..	108,4	..	3,52	4,09	4,72	5,11	4,51
Skeppsvarv	103,0	103,0	..	107,4	..	..	4,33	5,26	..	4,81
Elektroteknisk industri	105,0	104,3	107,5	107,9	107,5	4,21	4,27	4,61	4,87	4,53
Annan metallindustri	100,7	110,2	103,6	105,5	107,4	3,84	4,27	4,67	5,09	4,43
Jord- o. stenindustri	101,1	100,6	104,7	108,8	109,0	3,78	4,26	4,76	5,61	4,15
Torvindustri	116,4	114,8	..	105,2	..	3,79	..	—	—	3,58
Stenindustri	103,3	103,2	..	109,1	..	3,93	4,10	..	..	4,10
Kalk- och kritbruk	86,3	85,5	..	108,7	..	3,64	4,32	..	..	4,17
Cementfabriker	103,3	103,1	..	111,7	..	..	..	—	—	4,29
Cementvarufabriker	99,1	98,8	..	107,9	..	4,02	4,50	..	6,70	4,75
Tegelbruk	99,6	99,5	..	109,0	..	3,74	3,97	..	..	3,87
Porslins-, kakel- o. lergodsf.	101,9	100,8	103,9	108,0	109,0	..	3,96	..	—	3,98
Glasindustri	103,6	103,7	102,8	109,7	110,1	3,77	4,34	..	..	3,89
Annan jord- o. stenindustri	102,4	102,4	..	107,8	..	..	4,83	..	..	4,78
Träindustri	98,4	98,2	106,2	108,5	111,7	3,80	4,00	4,29	4,28	4,00
Sågverk o. hyvlerier	97,9	97,7	109,5	108,7	113,1	3,47	3,98	4,28	4,16	4,01
Lådfabriker	95,5	96,5	..	108,1	..	..	..	..	..	3,69
Fanér- o. plywoodfabriker	103,9	102,3	..	107,9	..	..	..	..	—	4,21
Byggnadssnickerifabriker	98,9	98,8	..	108,6	..	3,91	4,00	4,31	..	3,99
Möbelfabriker	98,5	98,2	104,6	107,4	..	3,90	4,09	..	..	4,01
Svarveri- o. skidfabriker	99,6	99,4	..	109,2	..	3,74	3,96	..	..	3,93
Annan trävaruindustri	96,7	96,1	100,9	108,3	..	3,70	3,85	..	..	3,84
Massa- o. pappersindustri	102,1	102,0	103,4	110,4	110,0	4,11	4,35	4,69	..	4,40
Massafabriker	100,3	100,3	101,1	111,1	112,1	..	4,44	4,74	..	4,56
Pappersbruk o. pappfabr.	104,0	104,1	103,7	109,7	110,0	4,05	4,26	..	..	4,21
Pappersvaru- o. grafisk ind.	102,3	102,4	101,9	109,4	109,0	4,07	4,40	4,82	5,24	4,83
Papp- o. pappersvaruind.	102,0	102,3	101,5	108,4	108,3	4,09	4,10	..	..	4,13
Grafisk industri	102,3	102,4	102,0	109,5	109,2	4,03	4,47	4,94	5,26	4,93
Livsmedelsindustri	100,3	98,9	103,3	112,5	110,8	3,92	3,93	4,19	4,51	4,07
Kvarnar	98,4	97,6	103,3	114,7	..	..	3,71	..	..	3,87
Bageriindustri	101,9	100,9	103,9	112,7	113,2	..	4,02	4,11	4,34	4,11
Sockerindustri	91,5	90,2	102,2	110,6	109,7	4,05	..	..	..	4,10
Choklad- o. konfektind.	96,4	99,9	94,8	105,8	107,0	—	3,68	..	5,01	4,14
Mejeriindustri	98,1	98,0	99,0	113,1	111,7	3,73	3,74	..	..	4,11
Slakterier o. charkuterier	102,4	100,0	112,7	115,4	117,3	3,81	4,09	4,27	4,62	4,14
Fiskkonservfabriker	99,4	94,4	102,1	116,8	112,6	..	3,69	..	..	3,81
Fruktkonservindustri	122,0	123,0	121,5	107,6	104,9	..	..	—	..	3,74
Margarinindustri	104,4	107,9	..	114,7	..	—	..	..	..	4.24
Annan livsmedelsindustri	99,9	100,6	97,7	111,8	108,9	..	3,69	..	..	3,76

[1] För grupper om mindre än 200 arbetare har indextal ej beräknats.
[2] Utom i ett par undantagsfall meddelas uppgifter rörande genomsnittlig timförtjänst endast då antalet redovisade företag utgör minst 10 och antalet på en vecka utgjorda arbetstimmar minst 10 000. I uppgifterna ingår ej helgdagslön, semesterlön, semesterersättning eller sjuklön.

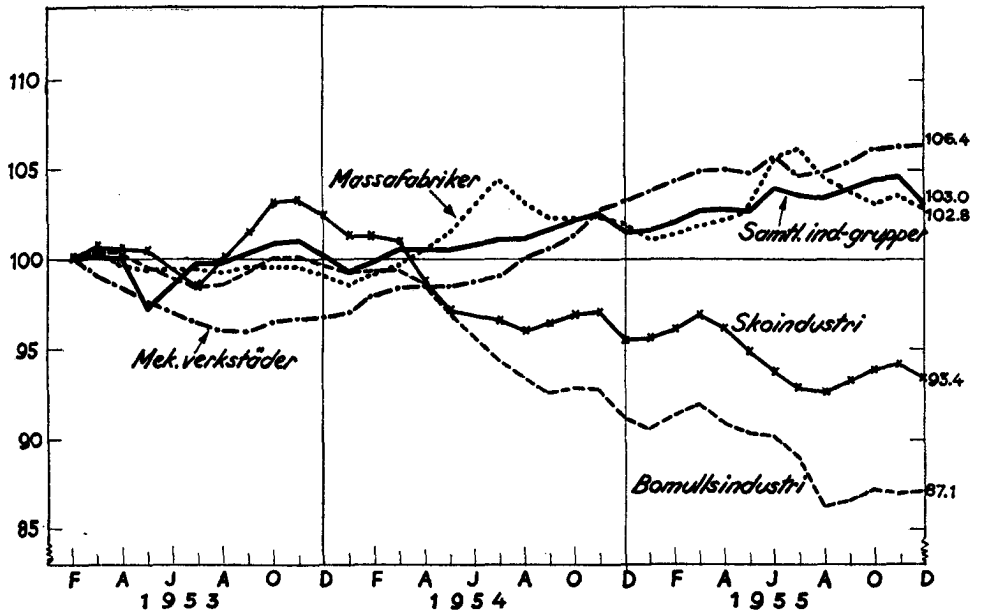
TAB. 1 (forts.). SYSSELSÄTTNING OCH TIMFÖRTJÄNST I NOVEMBER 1955 FÖR ARBETARE INOM INDUSTRIN

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Industrigrupper	Anställda arbetare (exkl. permitterade) i november 1955			Genomsnittlig timförtjänst i november 1955		Genomsnittlig timförtjänst, kr, för vuxna män inom dyrortsgrupp				
	Indextal (november 1954 = 100)									
	båda könen	män	kvinnor	vuxna män	vuxna kvinnor	2	3	4	5	2–5
Dryckesvaru- o. tobaksind..	106,0	103,7	111,9	111,7	109,0	3,55	3,70	4,14	4,52	4,01
Bryggerier o. läskedrycksf.	106,3	104,2	117,9	112,6	113,5	3,56	3,68	4,10	4,54	3,99
Tobaksfabriker	104,6	97,7	107,2	106,9	105,4	..	..	..	..	4,17
Textil- o. beklädnadsind. .	101,2	99,1	102,5	107,7	107,7	3,52	3,70	3,98	4,46	3,70
Ylleindustri	99,8	99,5	100,1	106,9	107,9	3,50	3,60	..	..	3,59
Bomullsindustri	98,9	97,1	101,3	108,6	108,4	3,51	3,59	..	—	3,63
Linne- o. juteindustri . .	101,0	99,6	101,9	106,2	107,5	..	..	..	—	3,40
Trikåfabriker	99,2	99,6	99,1	107,9	108,8	3,49	3,87	..	..	3,82
Sömnadsindustri	104,4	101,9	105,0	107,6	106,8	3,60	3,84	4,00	4,54	3,90
Hatt- o. mössfabriker . .	103,1	101,5	103,7	105,8	108,0	..	3,87	..	..	3,89
Annan hithörande industri	98,9	98,3	99,7	107,3	109,3	3,64	3,69	..	4,33	3,73
Läder-, hår- o. gummiv.-ind.	98,6	98,4	98,7	107,5	107,2	4,05	4,15	4,40	4,95	4,16
Garverier	101,0	99,5	120,0	107,5	..	..	3,99	—	—	4,01
Päls- o. skinnvarufabriker	103,0	103,4	102,7	106,4	106,5	..	3,99	..	..	4,14
Skoindustri	97,4	96,5	98,6	106,2	106,5	3,73	4,05	..	..	4,02
Andra lädervarufabriker .	102,3	97,3	109,3	110,1	109,2	3,84	..	..	..	4,17
Gummivarufabriker . . .	97,7	100,2	93,5	108,3	107,2	..	..	—	..	4,31
Annan hithörande industri	91,5	92,9	87,4	105,2	..	..	3,89	..	..	4,11
Kemisk-teknisk industri . .	102,1	102,2	101,9	109,3	108,7	4,27	4,35	4,50	4,48	4,39
Färg-, olje- o. parfymfabr.	100,3	99,3	103,5	109,8	110,6	..	4,30	4,52	4,46	4,40
Sprängämnesfabriker . .	103,3	103,1	103,9	105,6	106,9	..	..	..	..	5,01
Tändsticksfabriker . . .	99,8	98,4	101,8	108,3	108,5	3,69	3,76	—	—	3,75
Annan kemisk-tekn. ind.	103,2	103,7	99,7	109,7	107,8	4,36	4,26	4,49	4,50	4,35
Samtl. industrigrupper	**101,9**	**101,6**	**103,3**	**107,8**	**108,2**	**3,90**	**4,27**	**4,76**	**5,15**	**4,41**

Tab. 2. Indextal (november 1954 = 100) för antal anställda arbetare (exkl. permitterade) i november 1955 inom företag av olika storlek (båda könen)

Industrigrupper	Företag, vilka år 1954 i medeltal sysselsatte								
	1—10 arb.	11—25 arb.	26—50 arb.	51—100 arb.	101—200 arb.	201—500 arb.	501—1 000 arb.	över 1 000 arb.	Samtliga grupper
Gruvindustri	..	..	106,2	102,2	101,3	103,7	—	..	103,6
Metall- o. verkstadsindustri .	100,9	101,1	101,7	104,9	105,2	102,5	103,3	102,9	103,1
Jord- och stenindustri . . .	102,8	100,8	98,7	94,1	99,6	107,4	100,7	..	101,1
Träindustri	97,9	98,7	96,2	98,2	102,0	97,3	..	—	98,4
Massa- o. pappersindustri . .	..	..	..	100,5	102,6	102,3	100,6	104,6	102,1
Pappersvaru- o. grafisk ind. .	102,9	102,7	103,2	102,4	100,7	103,1	..	..	102,3
Livsmedelsindustri	98,2	100,7	101,3	96.0	101,0	103,9	100,2	—	100,3
Dryckesvaru- o. tobaksind. .	106,2	103,8	104,9	104,5	112,0	105,5	—	—	106,0
Textil- o. beklädnadsindustri	100,9	100,3	98,7	98,0	101,7	103,2	102,9	..	101,2
Läder-, hår- o. gummivaruind.	96,1	95,9	97,0	100,7	101,8	98,0	—	..	98,6
Kemisk-teknisk industri . .	99,8	101,2	103,7	101,5	100,9	101,6	105,1	..	102,1
Samtliga industrigrupper	**100,2**	**100,6**	**100,2**	**100,3**	**102,7**	**102,4**	**102,6**	**102,7**	**101,9**

SYSSELSÄTTNINGSUTVECKLINGEN INOM VISSA INDUSTRIGRUPPER FEBR. 1953 – DEC. 1955
FEBR. 1953 = 100

Sysselsättningsförhållanden. På grundval av månadsstatistikens uppgifter beräknas en gång varje kvartal förändringarna i antalet anställda arbetare sedan motsvarande tidpunkt föregående år. Jämförelsen mellan november 1954 och november 1955 grundar sig på uppgifter från ca 7 000 företag med omkring 490 000 arbetare.

Tab. 1 (kol. 2—4) visar de procentuella förändringarna mellan november 1954 och november 1955 i antalet anställda arbetare (exkl. permitterade) inom olika industrigrupper. Tabellen utvisar en ökning av antalet anställda inom samtliga industrigrupper med 1,9 % (1,6 % för män och 3,3 % för kvinnor). Den starkaste ökningen visar dryckesvaru- och tobaksindustrin (+ 6,0 %), metall- och verkstadsindustrin (+ 3,1 %) samt gruvindustrin (+ 3,0 %). Textil- och beklädnadsindustrin har ökat med 1,2 %, vilken ökning till största delen faller på kvinnliga arbetare inom större sömnadsföretag. Minskad sysselsättning visar träindustrin (— 1,6 %) samt läder-, hår- och gummivaruindustrin (— 1,4 %).

I diagrammet ovan redovisas sysselsättningsutvecklingen inom några industrigrupper från februari 1953 till december 1955.

Tab. 2 visar hur under samma tid antalet arbetare förändrats vid företag av olika storlek inom olika industrigrupper. Företagen har storleksgrupperats efter medeltalet arbetare under år 1954. Tabellen visar att ökningen främst faller på företag med minst 100 anställda arbetare. Uppgifterna i tab. 3 och 4 har hämtats från kvartalsstatistiken. Tab. 3 visar antalet avgångna

Tab. 3. Antal under en vecka avgångna resp. nyanställda arbetare i procent av totalantalet anställda

Industrigrupper	Avgångna arbetare (båda könen)					Nyanställda arbetare (båda könen)				
	nov. 1954	febr. 1955	maj 1955	aug. 1955	nov. 1955	nov. 1954	febr. 1955	maj 1955	aug. 1955	nov. 1955
Samtliga industrigrupper	**0,6**	**0,7**	**0,8**	**1,0**	**0,6**	**0,6**	**0,6**	**0,7**	**1,0**	**0,6**
Därav:										
Sågverk och hyvlerier	1,0	0,5	0,8	1,1	1,3	0,6	0,7	1,3	1,0	0,5
Trikåfabriker	0,9	0,7	1,0	1,2	1,0	0,5	0,7	0,8	1,3	0,7
Sömnadsindustri	0,7	0,8	0,9	1,2	0,8	0,5	0,8	0,6	1,2	1,0
Elektroteknisk industri	0,7	0,6	0,9	1,4	0,7	0,9	0,7	0,9	1,6	0,8
Järn- och stålmanufaktur	0,5	0,6	0,8	1,1	0,6	0,7	0,8	0,7	1,0	0,6
Skeppsvarv	0,7	0,8	0,9	1,4	0,6	0,8	1,0	0,9	1,1	1,1
Bomullsindustri	1,0	0,5	0,8	0,9	0,6	0,6	0,7	0,7	1,0	0,7
Järn-, stål- o. kopparverk	0,4	0,5	0,7	0,8	0,5	0,5	0,7	0,6	1,0	0,5
Mekaniska verkstäder	0,4	0,5	0,7	0,9	0,5	0,6	0,6	0,7	0,9	0,5
Ylleindustri	0,5	0,4	0,8	0,9	0,5	0,5	0,5	0,6	0,9	0,6

och nyanställda arbetare i procent av antalet i arbete varande arbetare. Såväl antalet avgångna som antalet nyanställda arbetare i november 1955 utgjorde 0,6 %; motsvarande tal i november 1954 var likaledes 0,6 %. Av de arbetare som lämnat företaget redovisades 12 % som uppsagda av arbetsgivaren.

I tab. 4 redovisas förekomsten av deltidsarbete (inskränkning av arbetstiden som sammanhänger med arbetstagarens personliga förhållanden) samt korttidsarbete (inskränkning av arbetstiden på grund av driftsförhållandena vid företaget) i november 1954 och i november 1955 inom olika industrigrupper.

Löneförhållanden. På grundval av kvartalsstatistikens uppgifter om uppburen lönesumma och utgjorda arbetstimmar under en avlöningsperiod i november lämnas i tabellerna 1 samt 5—7 uppgifter om löneläget i november 1955 samt om löneutvecklingen sedan november 1954. I tab. 1 (kol. 5—6)

Tab. 4. Antal arbetare med deltidsarbete och korttidsarbete i procent av samtliga arbetare

Industrigrupper	November 1954		November 1955	
	Deltid	Korttid	Deltid	Korttid
Gruvindustri	0,0	1,0	0,1	0,9
Metall- o. verkstadsindustri	0,4	0,0	0,4	0,0
Jord- o. stenindustri	2,0	0,7	2,3	0,6
Träindustri	0,2	0,2	0,4	0,1
Massa- och pappersindustri	0,4	0,0	0,4	0,1
Pappersvaru- och grafisk industri	0,5	0,1	0,7	0,1
Livsmedelsindustri	2,7	0,2	3,0	0,2
Dryckesvaru- o. tobaksindustri	0,9	2,1	1,0	1,6
Textil- o. beklädnadsindustri	5,0	2,0	5,3	0,9
Läder-, hår- o. gummivaruindustri	2,7	0,2	3,1	0,0
Kemisk-teknisk industri	2,4	0,1	2,4	0,1
Samtliga industrigrupper	**1,4**	**0,4**	**1,6**	**0,3**

Tab. 5. Indextal (augusti 1955 = 100) över genomsnittlig timförtjänst för arbetare inom industrin i november 1955

Industrigrupp	Indextal (augusti 1955 = 100) för			Industrigrupp	Indextal (augusti 1955 = 100) för		
	vuxna män	vuxna kvinnor	samtliga[1]		vuxna män	vuxna kvinnor	samtliga[1]
Gruvindustri	103,3	..	104,0	Livsmedelsindustri	101,2	100,6	101,4
Malmgruvor	103,1	..	103,9	Kvarnar	98,9	..	99,0
Kolgruvor	102,8	..	102,8	Bageriindustri	99,7	100,5	100,5
Metall- o. verkstadsindustri	101,6	100,9	101,5	Sockerindustri	109,8	105,4	109,9
Järn-, stål- o. kopparverk	102,2	102,5	102,3	Choklad- o. konfektind.	99,8	101,7	100,0
Järn- o. stålmanufaktur	102,2	102,5	102,1	Mejeriindustri	99,8	100,5	100,0
Mekaniska verkstäder	101,1	100,4	101,1	Slakterier o. charkuterier	101,0	101,5	101,2
Reparationsverkstäder	100,7	..	100,9	Fiskkonservfabriker	101,4	101,7	100,6
Skeppsvarv	101,7	..	101,4	Fruktkonservindustri	99,0	97,0	98,8
Elektroteknisk industri	102,8	100,4	102,4	Margarinindustri	100,2	..	100,2
Annan metallindustri	101,4	101,0	101,5	Annan livsmedelsindustri	97,6	101,6	97,8
Jord- o. stenindustri	100,8	101,3	100,9	Dryckesvaru- o. tobaksind.	100,4	100,4	100,8
Torvindustri	96,7	..	97,6	Bryggerier o. läskedrycksf.	100,1	100,4	101,0
Stenindustri	98,8	..	98,9	Tobaksfabriker	102,1	100,7	100,9
Kalk- o. kritbruk	100,5	..	100,3	Textil- o. beklädnadsind.	100,8	100,6	100,5
Cementfabriker	..	..	..	Ylleindustri	101,5	100,9	101,4
Cementvarufabriker	100,0	..	100,2	Bomullsindustri	101,8	101,2	101,5
Tegelbruk	100,5	..	100,8	Linne- o. juteindustri	101,1	100,5	100,6
Porslins-, kakel-o. lergodsf.	102,6	101,9	102,8	Trikåfabriker	101,1	101,5	101,3
Glasindustri	102,5	100,5	102,8	Sömnadsindustri	100,2	100,0	99,8
Annan jord- o. stenindustri	101,4	..	101,1	Hatt- o. mössfabriker	93,8	98,9	97,0
Träindustri	100,7	102,7	101,1	Annan hithörande industri	99,6	101,6	100,1
Sågverk o. hyvlerier	100,5	104,9	101,1	Läder-, hår- o. gummivaruind.	101,1	100,4	100,9
Lådfabriker	101,6	..	102,6	Garverier	101,8	..	101,5
Fanér- o. plywoodfabriker	100,0	..	100,4	Päls- o. skinnvarufabr.	100,7	100,8	100,3
Byggnadssnickerifabriker	100,4	..	100,6	Skoindustri	100,1	100,4	99,9
Möbelfabriker	101,8	..	101,8	Andra lädervarufabriker	105,7	101,6	103,6
Svarveri- o. skidfabriker	101,6	..	101,5	Gummivarufabriker	101,1	99,6	101,0
Annan trävaruindustri	100,8	..	101,4	Annan hithörande industri	99,7	..	100,5
Massa- o. pappersindustri	100,7	101,3	101,1	Kemisk-teknisk industri	102,3	100,6	101,6
Massafabriker	101,1	101,4	101,4	Färg-, olje- o. parfymfabr.	102,8	103,1	102,2
Pappersbruk- o. pappfabr.	100,3	101,2	100,7	Sprängämnesfabriker	100,8	102,4	100,9
Pappersvaru- o grafisk ind.	100,5	102,2	100,8	Tändsticksfabriker	101,9	98,3	100,4
Papp- o. pappersvaruind.	102,3	100,3	102,2	Annan kemisk-tekn.	102,1	98,5	101,4
Grafisk industri	100,4	102,9	100,6	Samtl. industrigrupper	**101,6**	**100,9**	**101,6**

[1] Inkl. minderåriga arbetare.

redovisas den genomsnittliga timförtjänstens förändring från november 1954 till november 1955 samt (i kol. 7—11) den genomsnittliga timförtjänsten i november 1955 för vuxna manliga arbetare inom olika dyrortsgrupper. Beräkningarna grundar sig på uppgifter från ca 6 200 företag med 21,3 miljoner arbetstimmar. Endast företag som medverkat i undersökningarna såväl i november 1954 som i november 1955 ingår i redovisningen.

De i tabellen redovisade indextalen och timförtjänsterna inkluderar all ersättning för arbetad tid såsom ackordsöverskott, övertidsersättning, skifttillägg etc. Däremot ingår icke semesterlön eller semesterersättning, helg-

Tab. 6. Indextal (november 1954 = 100) för genomsnittlig timförtjänst i Stockholm i november 1955

Industrigrupper	Genomsnittlig timförtjänst för		Industrigrupper	Genomsnittlig timförtjänst för	
	vuxna män	vuxna kvinnor		vuxna män	vuxna kvinnor
Metall- o. verkstadsindustri .	106,0	107,5	Textil- o. beklädnadsindustri	108,2	107,0
Jord- o. stenindustri	105,0	..	Läder-, hår- o. gummivaruind.	111,9	..
Träindustri	104,3	..	Kemisk-teknisk industri . .	107,5	111,2
Pappersvaru- o. grafisk ind. .	110,0	109,1	**Samtliga industrigrupper**	**107,7**	**108,5**
Livsmedelsindustri	112,3	112,2			

dagslön eller helgdagsersättning samt ej heller ersättning vid sjukdom eller olycksfall. Inom vissa industrigrupper förekommer ackordsarbete som sträcker sig över flera avlöningsperioder. I sådana fall kan ackordsöverskott som helt eller delvis intjänats under tidigare avlöningsperioder komma att i sin helhet utbetalas under redovisningsperioden medan ackordsöverskott som helt eller delvis inarbetas under denna period i sin helhet kan utbetalas först senare. Denna omständighet bör beaktas vid bedömningen av de redovisade genomsnittliga timförtjänsterna.

Tabellen visar vidare, att den genomsnittliga timförtjänsten mellan november 1954 och november 1955 steg med 7,8 % för vuxna män och med 8,2 % för vuxna kvinnor. Den starkaste lönestegringen visar livsmedelsindustrin, dryckesvaru- och tobaksindustrin samt massa- och pappersindustrin. Tab. 5 belyser förändringarna i genomsnittliga timförtjänster mellan augusti och november 1955. Endast företag som medverkat i undersökningarna såväl i augusti som i november ingår i denna redovisning. Tabellen visar, att den genomsnittliga timförtjänsten mellan augusti och november 1955 steg med 1,6 % för vuxna män och med 0,9 % för vuxna kvinnor. För samtliga arbe-

Tab. 7. Indextal (febr. 1947 = 100) för genomsnittlig timförtjänst inom industrin (vuxna män och kvinnor samt minderåriga)

Industrigrupper	nov. 1953	febr. 1954	maj 1954	aug. 1954	nov. 1954	febr. 1955	maj 1955	aug. 1955	nov. 1955
Gruvindustri	202,4	202,2	204,8	201,5	209,8	214,4	222,8	217,9	226,6
Metall- o. verkstadsindustri . . .	196,9	199,1	201,9	201,7	204,5	208,0	212,4	212,6	215,8
därav: verkstadsindustri m. m.[1] .	194,4	196,7	199,3	199,1	201,7	205,3	209,4	210,0	212,9
Jord- o. stenindustri	203,8	205,8	215,9	216,8	217,2	219,8	232,3	234,9	237,0
Träindustri	192,6	192,6	203,8	202,8	205,2	205,6	220,0	219,6	222,0
Massa- o. pappersindustri	204,4	206,2	218,0	216,7	220,0	220,0	240,7	240,7	243,3
Pappersv.- o. graf. ind.	177,6	179,6	181,4	181,2	182,5	185,2	198,3	197,5	199,1
Livsmedelsindustri	183,8	183,4	185,8	185,1	188,6	188,8	209,2	207,7	210,6
Dryckesvaru- o. tobaksindustri . .	170,4	174,5	181,8	179,4	181,2	186,6	197,4	198,8	200,4
Textil- o. beklädnadsindustri . . .	182,7	185,4	189,1	190,0	191,1	193,2	204,8	204,2	205,2
Läder-, hår- o. gummivaruindustri .	186,3	188,5	192,8	194,5	196,4	201,7	208,6	209,2	211,1
Kemisk-teknisk industri	190,4	192,5	197,3	197,1	199,9	205,9	215,2	216,3	219,8
Samtliga industrigrupper	**193,6**	**195,7**	**200,4**	**200,0**	**203,2**	**206,5**	**216,2**	**215,6**	**219,0**

[1] Häri ingår grupperna järn- och stålmanufaktur, mekaniska verkstäder, reparationsverkstäder, skeppsvarv, elektroteknisk industri och annan metallindustri.

tare — män och kvinnor, vuxna och minderåriga — redovisas en ökning på 1,6 %. Dessa ökningar var av samma storleksordning som de mellan motsvarande jämförelseperioder 1954 redovisade (+ 1,5 % för vuxna män, + 0,8 % för vuxna kvinnor och + 1,6 % för samtliga arbetare). Tab. 6 belyser förändringarna i de genomsnittliga timförtjänsterna inom olika industrigrupper i Stockholm mellan november 1954 och november 1955. Tab. 7 visar löneutvecklingen sedan februari 1947 för samtliga redovisade arbetare (män och kvinnor, vuxna och minderåriga). Då som nämnts helgdagslön och semesterlön ej ingår i socialstyrelsens kvartalsstatistik återspeglar denna serie icke den ökning av timförtjänsten som den utökade semestern och införande av helgdagsersättningar åstadkommit.

K.-E. F-g

Konsumentprisindex för januari 1956

Konsumentprisindex för januari 1956 har av socialstyrelsen beräknats till 137 (år 1949 = 100), eller samma tal som gällde för december 1955. För de olika huvudgrupperna av varor och tjänster, som ingår i indexberäkningarna, har talen fastställts till: livsmedel 151, alkoholhaltiga drycker och tobak 132, bostad, bränsle och lyse 137, kläder och skor 120, inventarier och husgeråd 129 och diverse 132.

Prisutvecklingen sedan år 1949 för såväl den totala privata konsumtionen som huvudgrupperna framgår av tab. 1. För tiden 1949—juni 1954 har talen erhållits genom en omräkning av de beräkningar, som då gjordes för levnadskostnadsindex. Först fr. o. m. juli 1954 är indextalen framräknade enligt det nya prisinsamlingsförfarandet och de nya metoder i övrigt, som gäller för konsumentprisindex. Tab. 2, där varugrupperna är ytterligare uppdelade, visar indextalen fr. o. m. år 1954 och dessutom de procentuella förändringarna från december 1955 till januari 1956. De senare har beräknats på indextal med decimaler. Siffran 0 anger en förändring mindre än en halv procent.

Indextalen var, som framgår av de båda tabellerna, oförändrade mellan december 1955 och januari 1956 för alkoholhaltiga drycker och tobak samt diverse. För livsmedel samt kläder och skor sjönk indextalen med en enhet för vardera gruppen, medan inventarier och husgeråd steg en och bostad, bränsle och lyse tre enheter. För den kraftiga höjningen av den senare gruppen svarade främst bränslet, som stigit åtta enheter, dvs. närmare 7 %.

De nu beräknade indextalen för januari är emellertid inte direkt jämförbara med de tidigare publicerade indextalen för december, vilka ingick i den s. k. korttidsindexen för månaden. De vägningstal, som användes för beräkningen av denna, framräknades vid förra årsskiftet och byggde på den

Tab. 1. Konsumentprisindex 1951—januari 1956 (År 1949 = 100) [1]

Tidpunkt	Livsmedel	Alkoholhaltiga drycker o. tobak	Bostad, bränsle o. lyse	Därav		Kläder o. skor	Inventarier o. hushåll	Diverse	Totalindex
				bostad	bränsle o. lyse				
1951 årsmedeltal	119	116	110	102	130	124	118	112	117
1952 »	134	120	117	108	139	127	127	121	126
1953 »	137	122	120	116	129	123	127	124	128
1954 »	137	129	122	120	125	123	126	126	129
1955 »	144	132	126	124	130	120	127	129	133
1954 dec.	137	132	122	120	125	123	126	126	129
1955 jan.	137	132	122	121	125	120	126	126	129
febr.	137	132	123	121	128	119	126	128	129
mars	137	132	123	121	129	120	126	127	130
april	140	132	124	121	129	120	126	128	131
maj	141	131	123	121	128	120	127	128	131
juni	142	131	123	121	128	120	127	129	131
juli	147	131	123	121	128	119	127	130	133
aug.	146	131	124	121	131	119	128	131	133
sept.	148	131	125	121	132	119	128	131	134
okt.	148	132	133	134	133	120	128	131	135
nov.	151	132	134	134	133	121	128	131	137
dec.	152	132	134	134	134	121	128	132	137
1956 jan.	151	132	137	135	142	120	129	132	137

[1] Talen för månaderna mars, juni, september och december åren 1950—1953 finns publicerade i Soc. Medd. 1954, nr 10 (sid. 633).

privata konsumtionens sammansättning år 1954. Med hänsyn till den gällande indexformeln hade konsumtionsvärdena uppskrivits till prisläget i december 1954. Januaritalen i den nya årslänken bygger på ett reviderat viktsystem, framräknat i anslutning till konsumtionen år 1955, och vidare utgår de enligt gällande föreskrifter från omräknade decembertal, långtidsindex. En kortfattad redogörelse för dessa beräkningar lämnas här nedan.[1]

Långtidsindex för december. Omräkningen av decemberindexen har denna gång framför allt gått ut på en revision av de tal, som använts vid hopvägningen av de enskilda varuindexarna under år 1955. Som ovan nämnts byggde dessa tal på uppskattningar av konsumtionen år 1954. Revisionen har nu gjorts med ledning av beräknade värden för den privata konsumtionen år 1955, varvid även dessa värden omräknats att avse prisläget i december 1954. För totalsiffran och konsumtionens fördelning på större grupper är det i första hand konjunkturinstitutets sammanställning av den privata konsumtionen, som ligger till grund för beräkningarna. För den erforderliga uppdelningen på mindre grupper har upplysningar hämtats från jordbruksnämnden, kommerskollegium och socialstyrelsens senaste levnadskostnadsundersökning samt även direkt från branschsammanslutningar inom näringslivet. De nya promilletalen för huvud- och undergrupperna redovisas i tab. 3.

[1] Jfr Soc. Medd. 1955: 3, sid. 158.

Tab. 2. Indextal för olika delposter samt dessas förändringar 1954—januari 1956

Huvudgrupper och undergrupper (1956 års gruppering)	Indextal (1949 = 100)						Vägningstal 1956	Procentuell förändring dec. 1955–jan. 1956
	1954	1955	Dec. 1954	Nov. 1955	Dec. 1955	Jan. 1956		
Livsmedel	**137**	**144**	**137**	**151**	**152**	**151**	**345**	**0**
Mjöl, gryn o. bröd	139	144	138	145	145	146	39	0
Mejeriprodukter	125	133	124	149	149	149	66	0
Matfett utom smör	139	143	139	144	144	144	10	0
Ägg	105	115	110	122	132	130	12	— 1
Kött	164	176	163	183	192	196	23	+ 2
Fläsk	144	163	144	172	175	177	23	+ 1
Charkuterivaror o. köttkonserver	128	138	129	147	150	151	23	0
Fisk och fiskkonserver	137	144	140	147	149	148	12	0
Rotfrukter och grönsaker	142	181	158	180	178	174	19	— 2
Frukt och bär	112	115	110	128	128	124	37	— 4
Specerier	184	179	182	177	177	176	54	0
Läskedrycker och svagdricka	121	123	121	124	124	124	8	0
Förtäring utom hemmet	142	149	143	153	153	153	19	0
Alkoholhaltiga drycker o. tobak	**129**	**132**	**132**	**132**	**132**	**132**	**83**	**0**
Spritdrycker och vin	134	143	142	144	144	144	42	0
Öl	122	122	122	124	124	124	10	0
Tobak	128	127	129	126	126	126	31	0
Bostad, bränsle och lyse	**122**	**126**	**122**	**134**	**134**	**137**	**140**	**+ 2**
Bostad utan bränsle och lyse	120	124	120	134	134	135	91	0
Bränsle och lyse	125	130	125	133	134	142	49	+ 7
Kläder och skor	**123**	**120**	**123**	**121**	**121**	**120**	**129**	**— 1**
Kläder	122	118	122	119	119	118	110	— 1
Konfektion	121	120	121[1]	122	121	120[1]	63	— 1
Underkläder och strumpor	121	103[1]	119	102[1]	102[1]	102[1]	16	0
Päls- o. skinnvaror, huvudbonader, handskar m. m.	117	113	116	112	113	113	11	0
Tyger, garner o. sybehör	129	128	129	129	130	127	20	— 1
Skor	132	132	131	133	133	133	19	0
Inventarier och husgeråd	**126**	**127**	**126**	**128**	**128**	**129**	**92**	**+ 1**
Möbler	134	135	133	136	136	136	12	0
Radio och musikinstrument	109	111	109	110	110	113	7	+ 4
Armatur, husgeråd o. verktyg	129	130	128	131	131	131	29	0
Hushållstextilier	119	121	119	121	122	122	19	0
Cyklar, sportartiklar o. leksaker	133	135	133	136	136	135	16	0
Personliga effekter	116	112	116	112	112	116	9	+ 3
Diverse	**126**	**129**	**126**	**131**	**132**	**132**	**211**	**0**
Sjukvård	122	119	122	118	118	122	15	+ 1
Kroppsvård	119	120	119	120	120	120	14	0
Rengöringsmedel och tvätt	102	98	102	97	97	96	11	0
Undervisning, läsning o. skrivmateriel	140	149	142	153	153	154	22	+ 1
Post och tele	144	147	142	148	152	153	13	0
Nöjen och rekreation	127	129	128	130	130	129	15	0
Resor	127	130	127	134	135	135	42	0
Motorfordon	..	126	119	128	128	127	56	0
Hemhjälp	142	150	144	153	156	156	10	0
Blommor m. m.	126	130	128	130	131	131	13	0
Totalindex	**129**	**133**	**129**	**137**	**137**	**137**	**1 000**	**0**

[1] Justerat indextal på grund av ändrad gruppindelning (damjumper flyttad från förutvarande gruppen trikåvaror till gruppen konfektion).

Tab. 8. Vägningstal i promille för konsumentprisindex 1955—1956

Huvudgrupper och undergrupper	Vägningstal (‰ för)			Huvudgrupper och undergrupper	Vägningstal (‰ för)		
	år 1955		år 1956		år 1955		år 1956
	korttidsindex	långtidsindex (dec.)			korttidsindex	långtidsindex (dec.)	
Livsmedel	*342*	*330*	*345*	Päls- o. skinnvaror, huvudbonader, handskar m. m.	12	12	11
Mjöl, gryn o. bröd	40	39	39	Tyger, garner o. sybehör	18	20	20
Mejeriprodukter	62	57	66	Skor	19	20	19
Matfett utom smör	10	11	10				
Ägg	12	10	12	*Inventarier och husgeråd*	*93*	*96*	*92*
Kött	22	21	23	Möbler	12	13	12
Fläsk	21	21	23	Radio o. musikinstrument	8	8	7
Charkuterivaror o. köttkonserver	22	20	23	Armatur, husgeråd o. verktyg	28	31	29
Fisk o. fiskkonserver	11	12	12	Hushållstextilier	20	19	19
Rotfrukter o. grönsaker	21	17	19	Cyklar, sportartiklar o. leksaker	17	17	16
Frukt o. bär	35	35	37	Personliga effekter	8	8	9
Specerier	59	59	54				
Läskedrycker o. svagdricka	8	9	8	*Diverse*	*209*	*214*	*211*
Förtäring utom hemmet	19	19	19	Sjukvård	14	17	15
Alkoholhaltiga drycker och tobak	*87*	*88*	*83*	Kroppsvård	13	14	14
Spritdrycker o. vin	44	44	42	Rengöringsmedel o. tvätt	13	12	11
Öl	9	10	10	Undervisning, läsning o. skrivmateriel	20	21	22
Tobak	34	34	31	Post o. tele	13	13	13
Bostad, bränsle och lyse	*135*	*135*	*140*	Nöjen o. rekreation	15	16	15
Bostad utan bränsle o. lyse	87	87	91	Resor	45	42	42
Bränsle o. lyse	48	48	49	Motorfordon	53	56	56
Kläder och skor	*134*	*137*	*129*	Hemhjälp	11	10	10
Kläder	115	117	110	Blommor m. m.	12	13	13
Konfektion	67	67	63				
Underkläder o. strumpor	18	18	16	Totalindex	**1 000**	**1 000**	**1 000**

I långtidsindexen har dessutom medtagits de beräknade förändringarna av bostadshyrorna utöver den generella hyreshöjningen under år 1955, vilket höjt posten enbart bostad med 0,85 enheter och totalindex med 0,07 enheter.

Efter avrundning till helt tal blev långtidsindexen lika med korttidsindexen, dvs. 137 (med två decimaler 136,86 mot 137,21). I fråga om de olika huvudgrupperna medförde omräkningen följande *procentuella* förändringar från korttidsindex till långtidsindex för december 1955: livsmedel — 0,21, alkoholhaltiga drycker och tobak + 0,02, bostad, bränsle och lyse + 0,18, (därav enbart bostad + 0,63 samt bränsle och lyse — 0,67), kläder och skor — 0,08, inventarier och husgeråd — 0,28 och diverse — 0,41. För totalindex var motsvarande ändring — 0,26.

Vägningstalen för 1956. För beräkningen av konsumentprisindex för januari och följande månader under år 1956 har konsumtionsvärdena i lö-

Tab. 4. Prisutvecklingen i Sverige (År 1949 = 100)

Indexserie	År 1955	Juni 1955	Juli 1955	Aug. 1955	Sept. 1955	Okt. 1955	Nov. 1955	Dec. 1955	Jan. 1956
Kommerskollegii partiprisindex [1]	143	143	145	144	144	145	147	148	149
Finanstidningens » [2]	137	137	137	137	138	138	140	142	142
Konsumentprisindex	133	131	133	133	134	135	137	137	137

[1] Officiell basperiod är år 1935.
[2] » » » juli 1913/juni 1914.

pande priser för år 1955, dvs. samma värden som låg till grund för beräkningen av vägningstalen för långtidsindex, omräknats till prisläget i december 1955. De erhållna promilletalen för huvudgrupper och undergrupper redovisas även i tab. 3.

En närmare redogörelse för prisutvecklingen mellan december och januari föreligger i en stencil, som kan rekvireras från Socialstyrelsen, Stockholm 2.

Detaljhandelspriser och partipriser. I tab. 4 sammanställs detaljhandelspriserna utveckling under år 1955 enligt konsumentprisindex med förändringarna i partiprisnivån enligt kommerskollegii och Finanstidningens partiprisindexar. Originalserierna av dessa senare har år 1935 resp. 1913/14 som basperioder, men de har här omräknats till serier med år 1949 = 100. Jämförelsen kan endast i grova drag ange, hur detaljprisnivån förändrat sig i förhållande till prisnivåerna i tidigare produktions- och distributionsled.

S. B.

Sysselsättning och arbetslöshet

Tab. 1. Antal arbetare inom industrin i januari 1956 jämfört med december 1955 (Jämförelserna avser endast företag som lämnat uppgifter vid båda rapporttillfällena)

Näringsgrenar[2]	Antal redovisade företag	Antal i januari 1956 redovisade arbetare (exkl. permitterade)			Indextal (dec. 1955 = 100)[1]				Antal frånvarande (%) på grund av personliga skäl
					Anställda arbetare (exkl. permitterade)			I arbete varande arb.	
		Män	Kvinnor	S:a	Män	Kvinnor	S:a		
Gruvindustri	62	10 780	136	10 916	101,6	..	101,2	102,1	7,9
Malmgruvor	51	10 005	135	10 140	101,2	..	100.8	101,7	7,6
Kolgruvor	11	775	1	776	107,3	..	107,3	107,1	12,2
Metall- o. verkstadsindustri	2 166	194 157	16 040	210 197	100,2	99,6	100,1	101,3	7,5
Järn-, stål- o. kopparverk	53	32 955	1 167	34 122	100,7	101,5	100,7	101,7	8,3
Järn- o. stålmanufaktur	437	20 974	2 504	23 478	99,4	96,3	99,0	99,8	6,4
Mekaniska verkstäder	795	81 033	3 628	84 661	100,0	99,1	99,9	100,7	6,8
Reparationsverkstäder	374	8 267	26	8 293	99,7	..	99,8	99,9	5,4
Skeppsvarv	66	20 478	2	20 480	101,9	..	101,9	104,8	10,8
Elektroteknisk industri	167	21 554	6 751	28 305	99,4	101,3	99,8	102,1	8,3
Annan metallindustri	274	8 896	1 962	10 858	100,0	97,6	99,6	100,4	6,9
Jord- o. stenindustri	568	23 927	2 799	26 726	99,6	100,9	99,8	100,3	6,1
Torvindustri	36	361	8	369	112,1	..	113,9	119,8	4,9
Stenindustri	108	3 506	8	3 514	99,3	..	99,3	98,8	6,5
Kalk- o. kritbruk	36	1 390	21	1 411	100,7	..	100,8	102,4	4,3
Cementfabriker	7	1 832	19	1 851	100,3	..	100,2	101,7	5,6
Cementvarufabriker	109	2 585	64	2 649	97,8	..	97,9	98,6	5,1
Tegelbruk	130	4 145	119	4 264	97,0	..	97,3	98,3	5,9
Porslins-, kakel- o. lerg.-ind.	22	3 678	1 873	5 551	100,4	98,8	99,9	100,6	6,6
Glasindustri	68	4 164	650	4 814	99,4	105,0	100,1	100,8	5,3
Annan jord- o. stenindustri	52	2 266	37	2 303	103,5	..	103,4	101,9	9,5
Träindustri	1 117	32 592	989	33 581	100,7	98,4	100,6	101,8	5,3
Sågverk o. hyvlerier	410	15 475	283	15 758	100,4	101,1	100,4	102,0	6,1
Lådfabriker	25	406	5	411	109,1	..	109,6	111,0	7,1
Fanér- o. plywoodfabriker	12	1 156	78	1 234	104,9	..	102,7	103,7	5,7
Byggnadssnickerifabriker	210	5 949	54	6 003	101,4	..	101,3	102,6	4,8
Möbelfabriker	279	5 760	204	5 964	99,0	100,5	99,1	99,1	3,9
Svarveri- o. skidfabriker	91	2 216	128	2 344	101,4	..	101,2	101,4	4,8
Annan trävaruindustri	90	1 630	237	1 867	101,4	103,0	101,6	103,0	4,8
Massa- o. pappersindustri[2]	218	36 910	4 143	41 053	100,7	100,5	100,6	102,3	6,8
Massafabriker	59	17 850	280	18 130	100,9	105,7	101,0	102,3	6,4
Pappersbruk o. pappfabr.	54	15 485	2 427	17 912	100,7	101,9	100,9	103,4	7,6
Wallboardfabriker	8	1 730	63	1 793	99,8	..	100,4	99,1	5,3
Papp- o. pappersvaruind.	97	1 845	1 373	3 218	98,7	96,5	97,8	98,1	5,2
Grafisk industri[2]	450	15 474	3 742	19 216	100,1	100,0	100,0	99,7	7,7
Bokbinderier	58	1 196	1 199	2 395	99.7	98,4	99,0	99,8	5,2
Bok- o. accidenstryckerier	228	6 842	1 760	8 602	99,7	100,9	100,0	99,5	7,1
Tidningstryckerier	97	5 524	497	6 021	101,4	101,6	101,4	100,8	9,6
Annan grafisk industri	67	1 912	286	2 198	97,8	99,0	98,0	97,6	7,5
Livsmedelsindustri	703	19 005	8 643	27 648	96,0	101,5	97,6	97,1	7,3
Kvarnar	31	793	148	941	99,5	..	99,9	101,6	6,4
Bageriindustri	233	3 864	1 717	5 581	98,4	108,9	101,4	99,9	6,8
Sockerindustri	20	2 128	303	2 431	79,4	75,6	78,9	78,6	8,3
Choklad- o. konfektind.	53	1 169	2 066	3 235	97,3	98,5	98,1	99,4	8,6
Mejeriindustri	76	2 856	344	3 200	100,2	99,7	100,2	99,2	7,0
Slakterier o. charkuterier	165	5 896	1 421	7 317	98,1	97,1	97,9	95,9	7,3
Fiskkonservfabriker	37	577	1 088	1 665	101,2	105,0	103,7	109,3	9,2
Fruktkonservindustri	22	617	1 197	1 814	94,1	108,5	103,1	101,3	7,3
Margarinindustri	8	300	65	365	95,8	..	95,3	95,8	5,8
Annan livsmedelsindustri	58	805	294	1 099	100,2	106,5	101,9	102,0	3,8

[1] Indextal har ej beräknats för grupper om mindre än 200 arbetare. — [2] Se not på sid. 212.

TAB. 1 (forts.). ANTAL ARBETARE INOM INDUSTRIN I JANUARI 1956

Näringsgrenar	Antal redovisade företag	Antal i januari 1956 redovisade arbetare (exkl. permitterade)			Indextal (dec. 1955 = 100)				Antal frånvarande (%) på grund av personliga skäl
					Anställda arbetare (exkl. permitterade)			I arbete varande arb.	
		Män	Kvinnor	S:a	Män	Kvinnor	S:a		
Dryckesvaru- o. tobaksind..	149	5 195	1 918	7 113	94,0	93,7	93,9	92,6	8,9
Dryckesvaruindustri . . .	142	4 845	967	5 812	93,7	90,7	93,2	91,4	8,3
Tobaksfabriker	7	350	951	1 301	98,0	96,9	97,2	98,7	11,8
Textil- o. beklädnadsind. .	875	23 712	40 924	64 636	100,4	100,9	100,7	101,8	6,6
Ylleindustri	76	4 300	4 224	8 524	100,6	100,6	100,6	102,1	7,1
Bomullsindustri	55	6 851	5 636	12 487	100,4	97,8	99,2	98,8	8,0
Linne- o. juteindustri . .	10	796	1 109	1 905	100,6	103,0	102,0	104,9	11,4
Trikåfabriker	144	1 791	5 455	7 246	100,4	100,1	100,2	101,1	6,4
Sömnadsindustri	377	4 456	19 275	23 731	100,1	101,7	101,4	103,3	5,7
Hatt- o. mössfabriker . .	37	380	1 373	1 753	105,0	105,7	105,5	105,7	5,5
Annan textil- o. beklädn.ind.	176	5 138	3 852	8 990	100,1	101,1	100,5	101,2	6,0
Läder-, hår- o. gummivaruind.	318	11 150	6 232	17 382	99,8	99,7	99,8	100,9	5,3
Garverier	26	1 880	193	2 073	101,7	..	101,6	101,4	5,9
Päls- o. skinnvarufabr. .	70	943	920	1 863	98,1	99,1	98,6	100,6	3,9
Skoindustri	112	3 335	2 416	5 751	100,0	99,2	99,7	100,5	4,5
Andra lädervarufabriker .	47	756	638	1 394	98,8	101,3	99,9	101,8	4,6
Gummivarufabriker . . .	14	3 414	1 812	5 226	99,5	100,3	99,8	101,1	6,6
Annan läder-, hår- o. gummiv.-industri	49	822	253	1 075	98,9	98,4	98,8	99,6	4,6
Kemisk o. kemisk-tekn. ind.	298	14 260	3 367	17 627	101,0	102,4	101,3	102,3	7,6
Rent kemisk industri . .	28	4 886	153	5 039	101,5	..	101,3	102,1	9,0
Färg-, olje- o. parfymfabr.	101	3 487	1 029	4 516	101,3	97,2	100,3	102,2	6,1
Sprängämnesfabriker . .	7	1 060	397	1 457	99,7	102,8	100,6	101,8	8,4
Tändsticksfabriker . . .	7	973	703	1 676	101,0	107,2	103,5	104,5	9,9
Annan kemisk-tekn. ind. .	155	3 854	1 085	4 939	100,3	105,8	101,5	101,9	6,6
Samtl. industrigrupper	**6 924**	**387 162**	**88 933**	**476 095**	**100,0**	**100,4**	**100,1**	**101,0**	**7,0**
Statl. verk o. byggnadsarb.	225	38 581	1 404	39 985	99,3	100,1	99,3	102,1	8,0
Mek. o. elektr. verkstäder	83	11 490	350	11 840	99,8	103,2	99,9	102,3	7,6
Skeppsvarv	3	3 111	31	3 142	100,8	..	100,8	107,2	10,2
Beklädn. verkst., förråd o. d.	50	600	444	1 044	97,7	98,0	97,8	103,2	6,1
Sprängämnesfabriker . .	3	631	340	971	100,3	100,9	100,5	101,0	3,2
Byggnads- o. anläggn.-arb.	86	22 749	239	22 988	98,8	98,4	98,8	101,3	8,1

Tab. 2. Indextal (uträknade enligt kedjemetod, januari 1955 = 100) för antal anställda arbetare inom industrin

Industrigrupper[1]	1955											1956
	febr.	mars	april	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.	jan.
Gruvindustri	100,5	100,4	99,9	101,1	102,2	102,7	103,1	102,4	103,0	103,0	102,3	103,5
Metall- o. verkstadsindustri	100,4	101,0	100,9	100,5	101,5	100,4	100,7	101,4	102,2	102,7	102,6	102,7
Jord- o. stenindustri . . .	99,3	100,4	102,5	104,2	107,3	108,3	107,5	106,7	105,1	103,9	100,8	100,6
Träindustri	101,4	103,6	105,8	106,4	108,3	107,4	106,1	104,8	103,2	101,2	95,5	96,1
Massa- o. pappersindustri .	100,1	100,4	100,5	100,7	102,5	102,7	102,0	101,8	101,9	102,4	101,9	102,5
Grafisk industri	100,0	99,9	99,9	99,9	101,2	101,1	100,5	101,0	102,4	103,0	101,8	101,8
Livsmedelsindustri	100,5	100,6	100,5	100,4	104,3	106,6	106,2	106,8	109,7	109,4	101,7	99,3
Dryckesvaru- o. tobaksind.	100,8	102,6	104,3	106,6	113,8	121,7	113,4	109,4	106,2	106,2	112,5	105,6
Textil- o. beklädnadsind. .	101,0	101,3	100,4	99,4	99,1	98,2	98,5	100,3	101,1	101,5	100,4	101,1
Läder-, hår- o. gummiv.-ind.	100,4	101,0	100,8	99,3	98,7	96,7	96,6	97,6	98,5	99,0	98,2	98,0
Kemisk o. kemisk-tekn. ind.	100,6	101,5	101,4	101,1	101,5	101,3	100,3	101,6	102,1	101,9	100,3	101,6
Samtliga industrigrupper	**100,5**	**101,1**	**101,2**	**101,1**	**102,4**	**102,0**	**101,8**	**102,3**	**102,8**	**102,9**	**101,5**	**101,6**

[1] Se not på sid. 212

Tab. 8. Verksamheten vid arbetsförmedlingarna under januari 1956

	Hela verksamheten				Kvinnliga avdelningen		
	Arbetssök. personer	Lediga platser	Tillsatta platser		Arbetssök. personer	Lediga platser	Tillsatta platser
			Totalt	därav 1-dagsplats			
Summa jan. 1953	148 256	99 403	77 038	21 289	39 275	41 277	26 991
» » 1954	147 069	108 122	81 089	23 595	40 378	40 776	26 517
» » 1955	139 684	120 563	88 193	27 035	43 805	42 929	27 061
» dec. 1955	128 666	114 563	83 320	32 963	35 514	40 952	24 117
» jan. 1956	153 265	113 642	85 444	24 486	43 659	40 813	25 977
Därav							
Jordbr., trädgårdsskötsel o. fiske	5 760	1 281	726	30	479	19	13
Skogsbruk	5 138	5 401	3 980	9	14	0	—
Malmbrytn. o. metallind.	9 216	8 569	4 133	66	597	569	342
Trä-, graf. o. pappersind.	6 898	2 858	2 087	45	497	268	166
Byggnadsverksamhet	44 037	11 535	10 757	216	0	0	—
Övriga industrigrupper	12 769	6 180	3 675	91	5 807	3 781	1 899
Samfärdsel o. handel	23 523	34 142	29 696	12 154	8 840	8 431	5 902
Förvaltning o. fria yrken	12 361	11 399	7 099	2 051	5 706	5 657	3 323
Sjukvård o. husligt arbete	13 379	20 569	13 182	4 825	13 167	20 364	13 080
Därav under 18 år	16 476	11 109	7 684	403	8 836	5 720	4 004

Not till tab. 1 och 2.

Fr. o. m. januari 1956 har vissa ändringar vidtagits i den för sysselsättningsstatistiken tillämpade industrigrupperingen. Sålunda har den grafiska industrin fått bilda en ny huvudgrupp. »Papp- och pappersvaruindustrin» som tidigare ingick i gruppen »Pappersvaru- och grafisk industri» redovisas nu under gruppen »Massa- och pappersindustri». Wallboardfabrikerna som förut redovisades tillsammans med massafabriker bildar nu en särskild grupp. I gruppen »Kemisk och kemisk-teknisk industri» redovisas en ny undergrupp »Rent kemisk industri». Denna grupp består av elektrokemiska fabriker, superfosfatfabriker, konstgödselfabriker samt fabriker för framställning av organiska föreningar. Dessa grupper har tidigare ingått i »Annan kemisk-teknisk industri».

Sociala Meddelanden

Official Journal published monthly by the Social Welfare Board of Sweden

1956, No. 3

CONTENTS

Page

The existence of part-time work in public activities 145
Rents legislation and the exchange of apartments. By *Gustaf Åkerman* . . 158
Juvenile delinquency and sport. By *Arved Oksaar* 163
Notices:
The Social Welfare Board's statement of views on a report regarding the abolition of rent control and a memorandum on protecting the rights of the tenant in possession 167
The Social Welfare Board's expression of views on a proposal for new scales of taxes 170
The item »Housing» in the consumer price index 171
Building costs in Stockholm 172
Grant for studies at the International Labour Office 173

Periodical surveys

Register 174
The community's child-care services in 1954 174
Public assistance and child care given to aliens during 1953 180
The work of the Temperance Boards in 1954 181
Homes for the aged in 1954 188
Building operations in cities and urban districts during the last quarter of 1955 194
Employment and wages in industry in November 1955 198
The consumer price index for January 1956 205
Employment and unemployment 210
Literary survey 216
Book notices 221

The Issue in Brief

The existence of part-time work in public activities. At the request of the 1954 Committee of Inquiry into Family Conditions the Social Welfare Board was commissioned in December 1954 to investigate the occurrence of part-time work among women in public activities. The article gives an account of the result of the Social Welfare Board's investigation into the existence of part-time work among employees in Government Departments, in municipal activities and in the county councils.

In the field of Government activities, according to the inquiry, there were on the 1st December 1950 altogether 1 625 and on the 1st December 1954 altogether 3 249 women in part-time employment (teaching staffs and charwomen excepted). In other words, in four years the number had increased by 100 %. The number of those on partial leave of absence increased far more rapidly than the number of those in part-time employment.

The majority of the women in part-time employment in 1954 were to be found in the Government business departments (notably in the Swedish tele-communications administration).

Of all the 3 249 women accounted for in 1954 as holding part-time positions 1 075 (33 %) belonged to the group "clerical staff". The majority of these were office clerks or had equivalent posts. In the group "other lower-grade staff" have been placed 1 131 employees (35 % of the total). Nearly all the women in this group consisted of telephone operators with partial leave of absence employed in the tele-communications service. Another large occupational group doing part-time work is hospital staff workers (585 employees or 18 % of the total).

About 70 % of the women doing part-time work were under 40 years of age, the percentage between the ages of 20 and 29 being about the same as that between 30 and 39.

Nearly 75 % of the married part-time employees had children under 10 years of age. Among the part-time employees approximately 50 % had children under 10 years of age; among those with partial leave of absence nearly 90 % had children under 10 years of age.

An inquiry into the reasons why those employees with partial leave of absence had asked for a reduction in their hours of service showed that about 85 % had requested it on domestic grounds and 15 % on account of sickness and general debility.

In municipal activities the total number of women in part-time employment has been estimated at 5 124 out of a selection of municipalities in which were included all cities which on the 1st January had at least 30 000 inhabitants and also one-fifth of the other cities and places chosen by the rural district authorities at random. (In the report the numerical data for these "selected municipalities" have been multiplied by the factor 5 throughout.)

Slightly over 50 % of the total number of part-time women were employed in the urban administration. About 20 % of all those on part-time work were employees of the municipal bodies in Stockholm, Gothenburg and Malmö.

Over 50 % of the women accounted for belonged to the staff providing school meals. Apart from this occupational group the other part-time employees accounted for consisted as to about 65 % of hospital workers, other staff at institutions and also home-minders, and as to about 20 % of office staff.

37 % of the women in part-time jobs were under 40 years of age, 11 % of them being between 20 and 29 and 24 % between 30 and 39 years of age.

Of all women engaged in part-time work over 33 % had children below the age of 10.

In the county councils the total number of part-time women workers accounted for was 2 520 on the 31st March 1955. (The investigation covers staff employed in the county hospital establishments and also district nurses, district midwives and the national dental service staff.)

These 2 520 women on part-time work were divided up into different categories of employment as follows: part-time employed 1 461 (58 %), those granted partial leave of absence 9, employed at a fixed fee 50 (2 %), employed by the hour 709 (28 %) and temporarily employed 291 (12 %).

Nearly 80 % of all the women accounted for belonged to the group "medical service staff"; the rest consisted of office and economic department staff, messengers etc.

Of all those for whom particulars of their civil status had been given (2 481) 90 % were recorded as married and 10 % as unmarried. 46 % of them were under 40 years of age, divided into 15 % between the ages of 20 and 29 and 31 % between the ages of 30 and 39. P. 145.

The consumer price index for January 1956 has been estimated by the Social Welfare Board at 137 (1949 = 100), which is the same figure as that for November and December 1955. P. 205.

Sociala Meddelanden

Revue officielle publiée par la Direction générale de la Prévoyance sociale (D.G.P.S.) en Suède

1956, No. 3

INDEX

Page

Le travail à temps partiel dans les services publics 145
La législation sur les loyers et les échanges de logements. Par *Gustaf Åkerman* 158
Le délinquance juvénile et les sports. Par *Arved Oksaar* 163
Notices:
Avis émis par la D.G.P.S. sur le rapport touchant la suppression de la réglementation des loyers et mémorandum touchant la protection du droit de jouissance des locataires 167
Avis émis par la D.G.P.S. sur le projet de nouvelles échelles fiscales 170
La poste habitation dans l'indice des prix à la consommation 171
Le coût de la construction à Stockholm 172
Bourse pour études au Bureau international du travail 173

Aperçus périodiques

Répertoire 174
La protection sociale de l'enfance en 1954 174
Assistance et protection de l'enfance en faveur des étrangers en 1953 . . . 180
Activité des comités de tempérance en 1954 181
Les asiles de vieillards en 1954 188
L'activité du bâtiment dans certaines villes et agglomérations urbaines pendant le quatrième trimestre 1955 194
Emploi et salaires dans l'industrie en novembre 1955 198
L'indice des prix à la consommation pour janvier 1956 205
Emploi et chômage 210
Bibliographie 216
Comptes rendus de livres 221

Résumé

Le travail à temps partiel dans les services publics. Sur la requête du Comité d'étude de 1954 sur la famille, la Direction générale de la Prévoyance sociale a été chargée, en décembre 1954, d'étudier dans quelle mesure existait le travail à temps partiel parmi les femmes employées dans les services publics. L'article rend compte du résultat de l'enquête effectuée par la D. G. P. S. touchant l'existence du travail à temps partiel dans les services de l'Etat, des communes et des conseils généraux.

Dans les services de l'Etat il y avait, d'après l'enquête, au 1er décembre 1950, au total 1 625 et au 1er décembre 1954, 3 249 femmes travaillant à temps partiel (le personnel enseignant et les femmes de charge non compris). Ainsi, en quatre ans, leur nombre avait augmenté de 100 %. Le nombre des femmes en congé partiel augmentait sensiblement plus vite que celui des femmes engagées pour travail à temps partiel.

La plupart des femmes travaillant à temps partiel se trouvaient en 1954 dans les administrations commerciales (principalement dans la Direction générale des Télégraphes).

En 1954, de l'ensemble des 3 249 femmes engagées pour travail à temps partiel dont l'enquête a rendu compte, 1 075 (33 %) appartenaient au groupe »personnel de bureau». La plupart de ces femmes étaient des employées de bureau ou d'emploi correspondant. Dans le groupe »autre personnel subalterne» ont été placées 1 131 employées (35 % du total). Presque toutes les femmes de ce groupe étaient des téléphonistes employées de la Direction générale des Télégraphes avec congé partiel. Un autre grand groupe professionnel travaillant à temps partiel était celui du personnel infirmier (585 employées, soit 18 % du total).

Environ 70 % des femmes travaillant à temps partiel étaient âgées de moins de 40 ans et, dans une proportion à peu près égale, de 20 à 29 ans et de 30 à 39 ans.

Près de 75 % des femmes mariées travaillant à temps partiel avaient des enfants de moins de 10 ans. Parmi les femmes engagées à temps partiel, environ 50 % avaient des enfants de moins de 10 ans; parmi les femmes en congé partiel, près de 90 % avaient des enfants de moins de 10 ans.

Une enquête sur la raison pour laquelle les femmes en congé partiel avaient demandé une réduction de leur emploi montrait que pour 85 % il s'agissait de conditions familiales et pour 15 % de maladie ou de faiblesse générale.

Dans les services communaux, le nombre total des femmes travaillant à temps partiel a été estimé à 5 124 dans une sélection de communes, parmi lesquelles étaient toutes les villes, qui au 1er janvier 1954 comptaient au moins 30 000 habitants, et un cinquième des autres villes et des communes rurales choisies au hasard. (Dans le compte rendu, les données numériques relatives à ces communes »sélectionnées» ont toutes été multipliées par 5.)

Un peu plus de 50 % du nombre total des femmes travaillant à temps partiel étaient employées dans l'administration des villes. Environ 20 % de leur ensemble l'étaient dans les organes communaux de Stockholm, Gothembourg et Malmö.

Plus de 50 % des femmes dont il est rendu compte dans l'enquête appartenaient au personnel des repas scolaires. En dehors de ce groupe professionnel, le reste des femmes travaillant à temps partiel était formé pour environ 65 % de personnel infirmier, d'autres catégories de personnel dans des établissements hospitaliers et institutions, ainsi que d'assistantes sociales familiales, et pour environ 20 % d'employées de bureau.

37 % des femmes étaient âgées de moins de 40 ans, dont 11 % entre 20 et 29 ans et 24 % entre 30 et 39 ans.

De l'ensemble des femmes travaillant à temps partiel, un peu plus de 33 % avaient des enfants de moins de 10 ans.

Dans les conseils généraux, le nombre total des femmes travaillant à temps partiel dont l'enquête rend compte s'élevait à 2 520 au 31 mars 1955. (L'enquête comprend le personnel des établissements hospitaliers des conseils généraux ainsi que les infirmières de district, les sages-femmes de district et le personnel des soins dentaires publics.)

Les 2 520 femmes se répartissaient en différentes catégories d'emploi de la manière suivante: engagées à temps partiel, 1 461 (58 %); en congé partiel, 9; employées rémunérées en honoraires, 50 (2 %); employées à l'heure, 709 (28 %) et employées occasionnelles, 291 (12 %).

Près de 80 % de l'ensemble des femmes dont il est rendu compte appartenaient au groupe »personnel infirmier», les autres au personnel de bureau, personnel de gestion, concierges, etc.

Du total des femmes dont l'état civil a été indiqué (2 481), 90 % étaient mariées et 10 % célibataires. 46 % de ces dernières étaient âgées de moins de 40 ans, réparties pour 15 % dans les classes d'âge 20—29 ans et pour 31 % dans les classes d'âge 30—39 ans. P. 145.

L'indice des prix à la consommation pour janvier 1956 (sur la base 100 en 1949) a été calculé par la D. G. P. S. s'établir à 137, soit au même niveau que pour novembre et décembre 1955. P. 205.

Litteraturöversikt

(11 januari—10 februari 1956)

Socialstyrelsens bibliotek hålls öppet för allmänheten kl 10—15; under sommarmånaderna kl 10—14 (lördagar 9—13)

Tidskriftsartiklar i sociala ämnen [1]

Allmänna sociala frågor

BESKOW, B. Om känsligheten hos barn. Sv. socialvårds tidning 1956, nr 1.

BIVORT, H. DE. Automation — some social aspects. International labour review dec. 1955.

BROMLEY, D. B. Some experimental tests of the effect of age on creative intellectual output. Journal of gerontology 1956, nr 1.

GALLIADI, G. L'evoluzione della politica sociale nei paesi nordici. Previdenza sociale 1955, nr 5.

TILLES, S. Productivity in underdeveloped countries. International labour review dec. 1955.

WILKINS, L. T. Some developments in prediction methodology in applied social research. The British journal of sociology 1955, nr 4.

Programs of social development: United Nations survey. Social security bulletin 1955, nr 12.

Sverige

IVRE, K. D. Barnfamiljerna och standardhöjningen. Mål och medel 1956, nr 1.

Inkomst- och yrkesfördelningen i Stockholm enligt inkomststatistiken för taxeringsåret 1955. Statistisk månadsskrift 1955, nr 11.

Amerikas förenta stater

LYONS, JULIA S. & TRULSON, MARTHA, F. Food practices of older people living at home. Journal of gerontology 1956, nr 1.

Indien

MENON, V. K. R. Labour welfare in India. Social welfare jan. 1956.

NAIK, P. G. Rehabilitation of social victims. Social welfare jan. 1956.

Italien

MONTGOMERY, A. Italienska perspektiv. Ekonomisk revy 1956, nr 1.

Nederländerna

Use of economic resources for social purposes in the Netherlands. Industry and labour 1 febr. 1956.

Puerto Rico

WEISS, S. & JAFFE, A. J. The labor force and level of living. Monthly labor review 1955, nr 12.

Tyskland

BOGS, W. Autonomie und verbandliche Selbstverwaltung im modernen Arbeits- und Sozialrecht. Recht der Arbeit 1956, nr 1.

Arbetarskydd

Sverige

DALHAMN, T. Hälsorisker vid golvbehandling med plast. Byggnadsarbetaren 1956, nr 1.

LUNDGREN, N. Fysiologisk belastning och yrkesskador. Social-medicinsk tidskrift 1956, nr 1.

Arbetslön och arbetstid

Sverige

HAUSCHILDT, L. Bör löneklassystemet avskaffas? Förvaltningsrättslig tidskrift 1955, nr 5.

HOLMBERG, P. Lön efter kön eller likalön? Fackföreningsrörelsen 1956, nr 1/2.

HOLMSTRÖM, S. Lantarbetarlöner 1945/46—1953. Sv. lantarbetsgivareföreningarnas tidskrift 1956, nr 1.

MILLQVIST, R. Nationalinkomstberäkningarna som underlag för lönesättningen. Balans 1955, nr 5.

Amerikas förenta stater

CLARK, H. L. Wages and working conditions. Monthly labor review 1955, nr 12.

MCCONNELL, BEATRICE. State labor legislation in 1955. Monthly labor review 1955, nr 12.

SCHWARTZ, C. F. & GRAHAM, R. E. Personal income by states, 1929—54. Survey of current business 1955, nr 9.

Finland

Ny statistik över lantarbetarnas löner. Social tidskrift 1955, nr 11/12.

Frankrike

CECCALDI, D. & BLONDEAU, J. Évolution comparée des prestations familiales, des salaires et des prix depuis 1946. Population 1955, nr 4.

Hawaii

IGE, T. H. Working conditions and workers' wages. Monthly labor review 1955, nr 12.

[1] I denna avdelning tidigare upptagna artiklar finns införda i ett särskilt kortregister, som är tillgängligt i socialstyrelsens bibliotek.

Puerto Rico

ZORRILLA, F. Wage structure and minimum wages. Monthly labor review 1955, nr 12.

Storbritannien

Equal pay for equal work in the United Kingdom. Industry and labour 15 jan. 1956.

Arbetsmarknad och arbetslöshet

Sverige

PETERSSON, OLOF. Arbetsmarknaden 1950—1955. Arbetsmarknaden 1956, nr 1.

Belgien

Unemployment in the Belgian diamond-cutting industry. Industry and labour 15 jan. 1956.

Finland

TAMMINEN, A. De dövas problem i arbetslivet. Social tidskrift 1955, nr 11/12.

Frankrike

DARIC, J. Le travail des femmes: professions, métiers situations sociales et salaires. Population 1955, nr 4.

L'enquête emploi de mars 1955. Bulletin mensuel de statistique okt./dec. 1955. (Suppl.)

Hawaii

PENDLETON, E. C. Characteristics of the labor force. Monthly labor review 1955, nr 12.

Indonesien

The employment situation in Indonesia. Industry and labour 1 febr. 1956.

Japan

The employment situation in Japan. Industry and labour 1 febr. 1956.

Nya Zeeland

Employment trends in New Zealand, 1954—1955. Industry and labour 1 febr. 1956.

Schweiz

Die Entwicklung des Arbeitsmarktes im Jahre 1955. Die Volkswirtschaft 1956, nr 1.

Befolkningsfrågor

Sverige

MALMBERG, Å. Recept mot landsortens avfolkning. Skogsindustriarbetaren 1956, nr 1.

Frankrike

CHEVALIER, L. La population française pendant la première moitié du XIXe siècle. Population 1955, nr 4.

Acquisitions et pertes de la nationalité française contrôlées par le ministère de la santé publique et de la population. Bulletin mensuel de statistique okt./dec. 1955. (Suppl.)

Les causes de décès en 1954. Bulletin mensuel de statistique okt./dec. 1955. (Suppl.)

Italien

FEDERICI, N. Fattori sociali ed omogeneizzazione nel comportamento demografico. Statistica 1955, nr 4.

Tyskland

Die natürliche Bevölkerungsbewegung in der Deutschen Demokratischen Republik. Statistische Praxis 1956, nr 1.

Bostadsförhållanden och samhällsplanering

Sverige

EKDAHL, G. Aktuella bostadspolitiska frågor. Sv. sparbankstidskrift 1956, nr 1.

RYDENFELT, S. Hur stora är egentligen bostadssubventionerna? Balans 1955, nr 5.

Amerikas förenta stater

BERNHARD, H. Husbygge i U. S. A. Byggnadsindustrin 1956, nr 1.

BRUNIUS, T. Automation och flykt till landsbygden omvandlar boendevanor i USA. Svensk fastighetstidning 1956, nr 2.

HIITONEN, U. Den allmännyttiga bostadsproduktionen i New York. Finsk kommunaltidskrift 1956, nr 1.

Danmark

Nygiftes boligforhold. Statistisk månedsskrift 1955, nr 9.

Finland

TUOMINEN, A. O. Hyresreglementeringens utveckling. Social tidskrift 1955, nr 11/12.

Frankrike

MICHEL, A. La population des hôtels meublés à Paris: Composition et conditions d'existence. Population 1955, nr 4.

Föreningsväsen, kollektivavtal och arbetskonflikter

LOCKWOOD, D. Arbitration and industrial conflict. The British journal of sociology 1955, nr 4.

Sverige

BOLIN, B. & DAHLANDER, G. De fackliga utbildningsvägarna. Fackföreningsrörelsen 1956, nr 3.

Amerikas förenta stater

Die Vereinigung der amerikanischen Gewerkschaften. Internationale Freigewerkschaftliche Nachrichten 1956, nr 1.

Puerto Rico

SIERRA-BERDECÍA, F. Labor unions and labor relations. Monthly labor review 1955, nr 12.

Tyskland

ALSTERDAL, A. Splittringen inom tysk fackföreningsrörelse. Metallarbetaren 1956, nr 3.

Hälso- och sjukvård

HUMAN, H. Remarques à propos de l'établissement de centres de protection maternelle et infantile dans les pays à forte mortalité et morbidité infantile. Courrier [du] centre international de l'enfance 1955, nr 9.

MICHAELI, E. W. Luftföroreningar. Hygienisk revy 1956, nr 1.

RAVN, J. Psykiatriske synspunkter på eufomanierne. Sv. läkartidningen 1956, nr 2.

RUFF, J. Conception d'un service de santé scolaire dans les pays en voie de développement. Courrier [du] centre international de l'enfance 1955, nr 9.

Sverige

ABRAMSON, E. Mot tandrötan. Hörde Ni 1956, nr 1.

FORSSÉN, G. Barn- och ungdomstandvården i återvändsgränd? Sveriges landstings tidskrift 1955, nr 6.

MYHRMAN, G. Doktorns dilemma. Om läkekonsten och samhället. Hörde Ni 1956, nr 1.

ÖSTERDAHL, F. & FRIES, P.-E. Om industriell arbetsterapi. Social-medicinsk tidskrift 1956, nr 1.

Amerikas förenta stater

BROWNLEE, K. A. Statistics of the 1954 polio vaccine trials. Journal of the American statistical association dec. 1955.

Danmark

LUND, ERNA & SYLVEST, O. Occurrence of resistant staphyloccoci in an institution for the aged in Copenhagen. Journal of gerontology 1956, nr 1.

Frankrike

BOYER, J. La position actuelle et l'évolution des fléaux sociaux en France. Les cahiers du musée social 1955, nr 5/6.

Storbritannien

HOLMSTRAND, O. Studier rörande sjukhusens funktioner och utformning. Sjukhuset 1956, nr 1.

Jordbruksfrågor

Progress and developments in the selective expansion of agricultural production and consumption. Monthly bulletin of agricultural economics and statistics 1955, nr 12.

The world food and agricultural situation. Monthly bulletin of agricultural economics and statistics 1955, nr 12.

Norge

LYCHE, J. Den norske jordpolitikk. Hushållningssällskapens tidskrift 1956, nr 1.

Kooperation

OHM, H. Konsumgenossenschaftliche Preispolitik und Wohlstandsmaximierung. Weltwirtschaftliches Archiv. Bd 75, s. 241.

Indonesien

RAHIM, R. The cooperative movement in Indonesia. Review of international cooperation 1956, nr 1.

Mexiko

ROIGA, J. V. School cooperatives in Mexico. Review of international cooperation 1956, nr 1.

Österrike

KORP, A. Cooperative department stores in Austria. Review of international cooperation 1956, nr 1.

Nykterhetsfrågor

Sverige

C[OLETT], J. De första erfarenheterna av den nya försäljningslagstiftningen. Tidskrift för systembolagen 1955, nr 9.

FINLAND

BRUUN, K. & SÄÄSKI, J. Effekten av lättnaden i köparkontrollen i Tammerfors. Alkoholpolitik 1955, nr 4.

Norge

AMUNDSEN, A. Finnes der en »alkoholisk personlighet»? Alkoholspörsmålet 1955, nr 4.

BRATHOLM, A. Alkohol og kriminalitet. Alkoholspörsmålet 1955, nr 4.

Priser, levnadskostnader, konsumtion

Sverige

ÅKERMAN, G. Den missvisande bostadsindex. Balans 1955, nr 5.

Amerikas förenta stater

PARADISO, L. J. & WINSTON, C. Consumer expenditure — income patterns. Survey of current business 1955, nr 9.

Schweiz

A propos de l'indice du coût de la vie ou indice des prix à la consommation. Journal des associations patronales 1956, nr 5.

Socialförsäkring

COHEN, W. J. & FARMAN, C. H. Social security programs throughout the world, January 1955. Bulletin of the international social security association 1955, nr 9/10.

New social security convention between the countries of Northern Europe. Industry and labour 15 jan. 1956.

Sverige

MICHANEK, E. Vart syftar pensionsförsäkringen? Tiden 1956, nr 1.

NORINDER, N. O. Om den obligatoriska sjukförsäkringen. Social-medicinsk tidskrift 1956, nr 1.

Amerikas förenta stater

RETICKER, RUTH. Twenty years of unemployment insurance. Social security bulletin 1955, nr 12.

The growth of voluntary health insurance: 1948—54. Social security bulletin 1955, nr 12.

Egypten

New insurance and provident fund in Egypt. Industry and labour 15 jan. 1956.

Nederländerna

SCHNEIDER, A. Das System der niederländischen Krankenversicherung. Soziale Sicherheit 1956, nr 1.

Tyskland

FEHRS, D. Die gesetzliche Unfallsversicherung im Jahre 1954. Bundesarbeitsblatt 1956, nr 2.

Socialvård

Sverige

IVRE, K. D. Åldringsvården i stöpsleven. Fackföreningsrörelsen 1956, nr 5.

JÄGERSKIÖLD, S. Från fattigvård till socialhjälp. Förvaltningsrättslig tidskrift 1955, nr 5.

LO-JOHANSSON, I. Svensk ålderdom blir bättre. [Intervju.] Vi 1956, nr 3.

RÖNNQUIST, A. Åldringsvårdsutredningens betänkande. Sv. socialvårds tidning 1956, nr 1.

Finland

MÄKINEN, E. Lagen om socialhjälp, trygghet för individen! Finsk kommunaltidskrift 1956, nr 1.

Statistisk teori

DUNNETT, C. W. A multiple comparison procedure for comparing several treatments with a control. Journal of the American statistical association dec. 1955.

KITAGAWA, E. M. Components of a difference between two rates. Journal of the American statistical association dec. 1955.

NOETHER, G. E. Use of the range instead of the standard deviation. Journal of the American statistical association dec. 1955.

SOMOGYI, S. Sistematica della misurazione statistica della morbosità. Previdenza sociale 1955, nr 5.

STOLNITZ, G. J. Uses of crude vital rates in the analysis of reproductivity. Journal of the American statistical association dec. 1955.

STROBEL, D. Stichprobenmethoden in der quantitativen Marktforschung. Allg. statistisches Archiv 1955, nr 3.

TATE, R. F. Applications of correlation models for biserial data. Journal of the American statistical association dec. 1955.

TOULOUSE, J. H. A study of industrial use of probability statistics in the physical sciences. Journal of the American statistical association dec. 1955.

WILK, M. B. & KEMPTHORNE, O. Fixed, mixed and random models. Journal of the American statistical association dec. 1955.

Storbritannien

MOSER, C. A. Recent developments in the sampling of human populations in Great Britain. Journal of the American statistical association dec. 1955.

Undervisning och yrkesutbildning

Sverige

ANNELL, ANNA-LISA. Motoriska rubbningar och skolsvårigheter. Aktuellt från skolöverstyrelsen 1955, nr 33.

ARVIDSON, S. Enighet om målsättningen. [Enhetsskolan.] Fönstret 1956, nr 1.

DAVIDSSON, G. Bengt börjar praktisera. Metallarbetaren 1956, nr 3.

HUSÉN, T. Personlighetens mognad och studiemotiven. Fönstret 1956, nr 1.

ZANDER, E. Bageriskolan i Örebro — den första i landet. Mål och medel 1956, nr 1.

Frankrike

GIRARD, A. & BASTIDE, H. Orientation et sélection scolaires: une enquête sur les enfants à la sortie de l'école primaire. Population 1955, nr 4.

Ut- och invandring

Israel

Migration to and from Israel in 1954. Industry and labour 1 jan. 1956.

Tyskland

Settlement of refugees and expellees on the land in the federal republic of Germany. Industry and labour 1 jan. 1956.

Till socialstyrelsens bibliotek inkommen litteratur

ARBETARSKYDDSSTYRELSEN.
Arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens verksamhet år 1954. Sthlm 1955.

ARBETSFÖRMEDLINGEN i Malmö 1905—1955. Malmö 1955.

ARBETSMARKNADSSTYRELSEN.
PM angående trädgårdsnäringen. [Sthlm 1956. Stencil.]

BEITRÄGE zur Entwicklung der deutschen Fürsorge. 75 Jahre Deutscher Verein. Köln & Berl. 1955. (Schriften des Deutschen Vereins für öffentliche und private Fürsorge.)

CANADA 1955. The official handbook of present conditions and recent progress. Ottawa 1955. (Bureau of statistics.)

COLE, G. D. H. Grundtræk af den ökonomiske

historie 1750—1950. Overs. [fr. engelskan] af P. Dam. Khvn 1955. (Nyt socialt bibliotek.)

DAHL, S. En ny stadstyp. Gbg 1955. (Meddelande från Handelshögskolans i Göteborg geografiska institution. 48.)

DANMARK. Den af Arbejds- og boligministeriet i dec. 1949 nedsatte Arbejdsmarkedskommission.
Betænkning vedrörende de store födselsårgange med særligt henblik på uddannelsesproblemet. Khvn 1956. (Betænkning. 143.)

EKBLAD, M. Induced abortion on psychiatric grounds. A follow-up study of 479 women. Sthlm 1955. (Acta psychiatrica et neurologica scandinavica. Suppl. 99.)

FINLAND.
Finlands officiella statistik. Hki 1955.
18 A. Industristatistik. 69 (1953).

— Statistiska centralbyrån.
Statistisk årsbok. 51 (1955). Hfors 1955.

FÖRENTA NATIONERNA. Bureau of social affairs.
Social progress through community development. New York 1955. (Publ. 1955. 4. 18.)

— Department of economic and social affairs.
Proceedings of the world population conference Rome, 31 Aug.—10 Sept. 1954. Summary report. New York 1955. (Publ. 1955. 13. 8.)

GESELL, A. Barnet i utveckling. En läkares och barnpsykologs synpunkter. Övers. [fr. engelskan] av T. Fredriksson. Uddevalla 1955.

GOLAND, E. Den stora ommöbleringen. Miljöreportage. Utg. i samarbete med tidningen Skogsindustriarbetaren. Sthlm 1955.

HYRANS VARIATION med lägenhetsstorleken. Sthlm 1955. (HSB:s byggnadstekniska utredningar. 10.)

HÄRNQVIST, K. Adjustment, leadership and group relations in a military training situation. Sthlm 1956. (Akad. avh.)

INTERNATIONELLA ARBETSKONFERENSEN.
38th session. Geneva, 1955.
Record of proceedings. Geneva 1955.
39th session. Geneva, 1956.
Report. Geneva 1955—56.
3: P. 2. Information and reports on the application of conventions and recommendations. Summary of reports on unratified conventions and on recommendations (article 19 of the constitution).
6 (2). Forced labour.

INTERVJUUNDERSÖKNING rörande levnadsförhållandena för änkor i Stockholm med änkepension och änkebidrag. Verkställd av Pensionsnämndsdelegerade, Fattigvårdsnämnden och Statistiska kontoret. Sthlm 1956. (Stadskollegiets utlåtanden och memorial. Bihang. 1955: 94.)

KURSPLANER och metodiska anvisningar för realskolan. Utg. av Skolöverstyrelsen. Sthlm 1955. (Skolöverstyrelsens skriftserie. 16.)

MENTALHYGIEN och pedagogik. Utg. av *H. Norman*. Medarbetare ... Sthlm 1955.

MOBACK, O. Kooperationen och prisbildningen. Sthlm 1955.

NORGE.
Norges offisielle statistikk. Rekke 11. Oslo 1955—56.
210. Forbruket av trevirke på gårdene 1952/53.
214. Sinnssykehusenes virksomhet 1953.
215. Norges handel 1953. Del 2.
216. Norges kommunale finanser i regnskapsårene 1950/51 og 1951/52.
217. Økonomisk utsyn over året 1955.

NORLEV, E. Om statsstyrelsens gränser. Sthlm 1956.

NYKTERHETSNÄMNDERNAS FRÅGESAMLING. Frågor och svar angående tillämpningen av den för nykterhetsnämndernas verksamhet gällande lagstiftningen. 2, helt omarb. uppl. Sthlm 1956.

OLD AGE in the modern world. Report of the 3rd congress of the International association of gerontology, London 1954. Edinb. & Lond. 1955.

PRAGIEROWA, EUGENIA, & LICKI, JERZY. 10 years of people's Poland social achievements. Warsaw 1955.

RAPPARD, W. E. Varpå beror Förenta staternas ekonomiska överlägsenhet? Till svenska [fr. franskan] av A. Byttner. Sthlm 1956.

SCHWEIZ. Eidgenössisches statistisches Amt.
Statistische Quellenwerke der Schweiz. Bern 1955.
273. Bundessubventionen und gesetzliche Anteile. 1953.
282. Schweizerische Volkssterbetafeln 1941/50 & 1948/53. Grundzahlen und Nettowerte.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1956. Sthlm 1956.
2. Fiskhandeln i Sverige. Betänkande avg. [d. 5 dec. 1955] av 1951 års fiskhandelsutredning. (Jo.)
3. Restaurering av Uppsala domkyrka. Förslag avg. [d. 26 nov. 1955] av Uppsala domkyrkas restaureringssakkunniga. (E.)
4. Statens stöd åt växtförädlingen m. m. Betänkande avg. [d. 11 nov. 1955] av 1953 års växtförädlingsutredning. (Jo.)
5. Standardtariffer för detaljdistribution av elektrisk kraft. Betänkande avg. [d. 10 dec. 1955] av Elkraftutredningen. (K.)

STORBRITANNIEN. Central statistical office.
National income and expenditure 1955. Lond. 1955.

— National advisory committee on the employment of older men and women.
2nd report. Lond. 1955.

SVENSKA ARBETSGIVAREFÖRENINGEN.
Kalender. 1955—56. Sthlm 1955.

SVENSKA SJUKHUSFÖRENINGEN.
Årsbok 1955. Halmstad 1955.

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK. Sthlm 1955—56.
Arbetsmarknad samt arbets- och löneförhållanden.
Löner 1954. Del 1. Industritjänstemän, handelsanställda m. fl. (Socialstyrelsen.)

Folkmängden och dess förändringar.
Dödsorsaker 1953. (Statistiska centralbyrån.)
Försäkringsväsen.
Olycksfall i arbete år 1952. (Riksförsäkringsanstalten.)
Riksförsäkringsanstalten år 1954.
Industri och bergshantering.
Sågverksdriften i Sverige år 1953. 1953 års sågverksinventering. (Kommerskollegium.)
Jordbruk med binäringar.
Årsväxten 1955. (Statistiska centralbyrån.)
Skogshushållning.
Domänverket 1954. (Domänstyrelsen.)

Söderström, G. Bildningsterapi. Utg. av Liberala studieförbundet. Upps. 1955.

Trestadshusen. Byggkostnader och arbetsorganisation i Stockholm, Göteborg och Malmö. Sthlm 1955. (Bostadsstyrelsens skrifter. 20.)

Törnqvist, K., Trivsel och konflikt i arbetslivet. Sthlm 1956.

Åbo.
Åbo akademi.
Acta. Åbo 1955.
Humaniora. 22.
Mathematica et physica. 20.

Remisser till socialstyrelsen

Åldringsvård. Betänkande av 1952 års åldringsvårdsutredning. SOU 1956: 1. (S.) Remisstid 1 juli 1956.

Fiskhandeln i Sverige. Betänkande av 1951 års fiskhandelsutredning. SOU 1956: 2. (Jo.) Remisstid 1 maj 1956.

Kommerskollegium: Förslag angående planläggning av årlig lagerstatistik. [Stencil.] (H.) Remisstid 1 april 1956.

Recensioner

Cole, G. D. H.: Studies in Class Structure. London: Routledge and Kegan Paul, International Library of Sociology and Social Reconstruction, 1955. vii + 195 sid. 21 s.

Professor G. D. H. Cole i Oxford har gjort sig mest känd som författare till idéhistoriska och biografiska arbeten. Han har skrivit om de socialistiska idéernas historia, och han har skrivit biografier om Robert Owen och Cobden. Han har också gjort en rad betydande inlägg i det engelska arbetarpartiets interna diskussion om mål och medel; han skrev till exempel förra året en serie artiklar i The New Statesman and Nation om den moderna socialdemokratins uppgifter och problem sedan välfärdsstaten i mångt och mycket genomförts i länder som England och Skandinavien. Cole har emellertid också skrivit rent sociologiska artiklar. Han har då mest sysslat med problem kring begreppen »socialklass» och social skiktning, och han har sammanställt en del empiriska data om relationerna mellan olika sociala grupper och skikt och rekryteringen till dem. Han har nu sammanfört ett antal av sina sociologiska artiklar till en bok som han kallat »Studies in Class Structure». Det har blivit en ganska spännande liten volym. Cole skriver en klar och lättflytande engelska, och han håller sig hela tiden i nära kontakt med fakta som han sammanställer ur officiell och annan statistik och empiriska undersökningar om social skiktning.

En god del av boken handlar om den sociologiskt mycket amorfa grupp som kallas »medelklassen». Cole skisserar bakgrunden till medelklassens framväxt i det industriella samhället. Han påvisar att medelklassen tycks tillta i numerär allteftersom den tekniska utvecklingen fortsätter. Marx och hans efterföljare räknade med en långtgående uppdelning i industrialismens samhälle mellan en stor klass av egendomslösa arbetare och en liten klass av maktägande kapitalister. Medelklassen skulle malas sön-

der och i huvudsak försvinna. Cole pekar på en rad politiska åtgärder och händelser som tycks ha stärkt mellangruppernas maktställning i flera länder. I Frankrike och Italien är arbetarklassen splittrad politiskt mellan kommunism och socialdemokrati och därför delvis politiskt maktlös. Medelklassgrupper har därför ett ganska stort inflytande. Välfärdsstatens utveckling har medfört ett stort behov av administratörer och funktionärer, likaså de stora organisationernas framväxt och maktställning. — När man talar om »medelklass» är det en rad sins emellan mycket olika grupper man slagit samman under en etikett. Dessa grupper skiljer sig starkt åt i en rad socialt relevanta avseenden. De har mycket varierande skolutbildning, de har mycket olika inkomstförhållanden och ställning i produktionsapparaten, de har delvis olika livsstilar, ideal och levnadssätt. Det är mycket svårt att se vad det är för mening med att slå samman dem till en så kallad »medelklass». Man kan snarare misstänka att man, om man tänker i en treklassindelning, tappar bort en del sociologiskt väsentliga problemställningar, som rör förhållandena mellan olika så kallade medelklassgrupper eller arbetargrupper. Coles uppsatser om »The Conception of the Middle Classes» och »British Class Structure in 1951» utreder bland annat hur litet givande det är att arbeta med en indelning i arbetarklass, medelklass och högre klass eller en liknande indelning. I moderna empiriska undersökningar går man i stor utsträckning ifrån sådana primitiva indelningar. D. Glass arbetar till exempel med åtta grupper.

Den kanske mest centrala uppsatsen i Coles bok bär titeln »Elites in British Society». Med ordet »élite» avser Cole här att beteckna de olika funktionärsgrupperna och de styrande grupperna inom ett samhälle. Hit hör till exempel statstjänstemännen, de som har ansvariga befattningar inom den privata sektorn av näringslivet, arbetarrörelsens och de andra massorganisationernas funktionärer och administratörer, de olika partiernas funktionärer och aktiva politiker, de som har så kallade fria yrken. Dessa personer har i en mening nyckelpositioner i samhället, de är till exempel ofta opinionsbildande, de fattar beslut som berör många medborgare, de effektuerar sådana beslut. När man studerar ett samhälle sociologiskt blir det av central betydelse, att man vet hur dessa grupper rekryteras. Cole gör en sammanfattning av en del av det man vet om hur rekryteringen till dem sker i England. Han visar hur rekryteringsbasen för till exempel statstjänstemännen och underhuset undan för undan har breddats och belyser den ganska komplicerade historiska utvecklingen som lett till våra dagars ganska öppna engelska samhälle. Han ger en del ganska detaljerade tabeller på hur sammansättningen av underhuset ändrats de senaste femtio åren. Det historiska greppet på problemen är genomgående i Coles bok. Han ser hela tiden aktuella sociala förhållanden mot bakgrunden av historiska utvecklingstendenser.

Bo Anderson

Holm, Lennart: Familj och bostad. En redovisning av 5 fältstudier i moderna svenska familjebostäder 1951—54. [Akademisk avhandling.] Stockholm: Hemmens forskningsinstitut, 1955. 236 sid. Kr 20.

När det gäller att värdera bostadens tekniska och ekonomiska egenskaper, dess kvantitativa och kvalitativa tekniska standard, dess yt- och volymekonomi, finns det ett kunskapsunderlag, som även om det inte är tillräckligt dock gett upphov till allmänt och dagligen tillämpade normer för en sådan värdering. För bedömande av bostadens anpassning till hushållet, *planeringskvaliteten*, har kunskapsunderlaget hittills varit betydligt mindre och normerna för en sådan värdering mera svävande och mindre enhetliga och ofta beroende av planerarens, producentens eller granskarens mer eller mindre subjektiva uppfattning. Då bostadsbyggandets mål i första hand måste vara att tillgodose bostadsbehov inom en rimlig ekonomisk ram, är en ökad kännedom om dessa behov väsentlig inte bara för planeringen utan även för det sätt på vilket vi utnyttjar tekniken och använder pengarna. Mot denna bakgrund måste Lennart Holms avhandling »Familj och bostad», vilken i väsentliga avseenden berikar våra

kunskaper om bostadsbehoven och anvisar metoder att hålla dessa kunskaper aktuella, tilldra sig stort intresse.

Den är inte den första undersökningen av detta slag, som utförts i Sverige, men utan tvekan den grundligaste och mest systematiska. Bland dess föregångare kan nämnas Brita Åkermans »Familjen som växte ur sitt hem» 1941 och svenska arkitekters riksförbunds och svenska slöjdföreningens bostadsutredning, som påbörjades 1939 men endast delvis publicerats. Trots att denna senare utredning i sin bostadsvaneundersökning endast omfattade ett hundratal lägenheter från ett enda bostadsområde, det då nybyggda Traneberg, har dess resultat haft stor betydelse för de planeringsnormer, man hittills haft och som bl. a. kommit till uttryck i byggnadsstadgan och i olika anvisningar av rådgivande karaktär.

Om man studerar anpassningen mellan hushåll och bostad genom intervjuundersökningar av olika slag, förutsätter detta, att man tillmäter den anonyme bostadskonsumentens åsikter intresse och att man tar hans omdömen och erfarenheter av bostaden som mått på planeringens kvalitet.

Holm har också definierat *planeringskvalitet* som »den bostad, som bedöms bäst av konsumenten, är den bäst planerade». Om planeraren vänder sig till en enskild konsument, kan han emellertid inte i allmänhet räkna med samma överblick över problemen, som han själv har. De erfarenheter konsumenterna kan ge honom måste vara de mångas synpunkter, som han systematiserar på ett sätt som gör dem användbara i planeringen. Metoderna för och resultaten av ett sådant förfaringssätt redovisas i avhandlingen.

I det inledande kapitlet — Hypotes och metod — diskuteras möjligheterna och sättet att använda intervjuundersökningar i planeringsarbetet. Hypotes och metod beskrivs genom analyser av de faktorer, som bör uppmärksammas vid tolkningen av de intervjuades värderingar.

Författaren har i konstruerandet av intervjuformulären och bearbetandet av svaren använt sig av kända sociologiska och statistiska metoder, men kombinationerna av dessa metoder och deras tillämpningar på planeringsfrågorna är nya och av banbrytande karaktär.

Det har ifrågasatts om människans bostadsvanor låter sig tillförlitligt studeras med statistiska metoder och om inte en individs eller en minoritets eventuellt avvikande uppfattning är lika väsentlig som genomsnittets »normalfamilj», vilken i verkligheten aldrig existerar i statistiskt renodlad form. För att få fram en sådan rikare nyanserad bild av hushållen inom ett undersökt område måste man tillgripa en beskrivande, monografisk metod, som om materialet har önskvärd storlek ger ett oöverskådligt resultat, från vilket inga slutsatser för en bättre planering kan dras. Vissa tidigare utförda bostadsvaneundersökningar, som är mera beskrivande än statistiska, ger för övrigt, i den mån de kan överblickas som helheter, samma intryck av en förbluffande likformighet i bostadsvanorna, vilket kanske är det väsentligaste resultatet av Holms arbete. Den metod, som ger det hanterligaste resultatet, synes sålunda vara att föredra.

Undersökningsmaterialet utgörs av 560 lägenheter från fyra bostadsområden i södra Stockholm, ett i Göteborg, ett i Malmö samt industrisamhället Gustavsberg. Den övervägande delen är lamellhuslägenheter av för nyare bostadsområden normala typer. Gustavsbergsmaterialet är mera heterogent och mindre typiskt. Materialet av enfamiljshus är alltför begränsat för att kunna tillåta några allmängiltiga slutsatser om dessa hustyper. Hushållens sammansättning visar stark övervikt (4/5) för barnfamiljer, vilket eftersträvats.

För tolkningen av intervjuresultaten är materialets representativitet avgörande. Författaren har ingående diskuterat denna fråga från flera utgångspunkter, och han har inte överskattat sitt material i detta avseende. Resultaten blir i egentlig mening endast representativa för de grupper i de områden, som undersökts. Genom valet av grupperna »vanliga» hushåll i »vanliga» lägenheter kan analogislut med större räckvidd möjliggöras i vissa avseenden. I avsaknad av såväl en »hushållstypologi» som en »lägenhetstypologi» kan begreppet »vanliga» emellertid alltid diskuteras.

Intervjuerna är uppdelade i tre avdelningar: viktighetsgraderingen, tillfredsställelsegraderingen och detaljgraderingen. Resultaten av dessa olika bedömningar har på

ett sinnrikt sätt prövats mot varandra genom korrelations- och signifikansberäkningar samt kontrollerats genom en återintervju efter en viss tid hos ett urval av de undersökta hushållen. Detta urval är dock numerärt mycket begränsat.

Även den vid alla sociologiska intervjuundersökningar svårbemästrade frågan om överspridningen mellan olika områden i de intervjuades bedömningar, dvs. inverkan av utanförliggande omständigheter på värdeomdömena om det egentliga studieobjektet, i detta fall lägenheten och dess utrustning, har beaktats så långt det kan bedömas vara möjligt. I en del av resultaten, huvudsakligen i Gustavsbergsmaterialet, kan man dock spåra en överspridning, som inte fått en tillfredsställande förklaring. Möjligen kan detta bero på skillnader i de sociala förhållandena i Gustavsberg och i övriga undersökta områden och sammanhänger i så fall med valet av undersökningsmaterial.

En annan del av metodikstudierna avser tidsdisposition och bostadsanvändning, där två olika tidsstudiemetoder prövats. Författaren kommer till den slutsatsen, att de två metoderna ger i stort sett överensstämmande resultat och att man vid senare undersökningar av samma slag kan välja den billigare.

I den mån dessa tidsstudier av bostadsrummens användning kan anses vara grundade på ett tillräckligt stort och representativt material är resultaten av stor betydelse för planläggningen.

Tidsstudierna kompletteras med en grundlig redovisning av möblering och bostadsanvändning, som bygger på analyser av möbleringsritningar över praktiskt taget samtliga undersökta lägenheter. Resultaten av dessa studier är av stort värde både för en bedömning av utrymmesstandarden och för planeringen.

Resultaten av de av författaren prövade metoderna redovisas utförligt och läsaren får en åskådlig och rikt nyanserad bild av anpassningen mellan familj och bostad. De största svårigheterna för en god anpassning är bristande utrymme — lägenheten om två rum och kök bedöms sålunda genomgående såsom olämplig för en familj med barn — otillräcklig utrustning för klädvård, förvaringsutrymmen, anordningar för tvätt och torkning m. m. och ljudisolering särskilt mot trapphuset och rummens orientering. Den sista frågan berör den ivrigt diskuterade hustypen — smala eller tjocka hus. Det visar sig här överraskande nog, att soligheten värderas högt — även i köket vill man ha sol — medan genomluftbarheten i en genomgående lägenhet inte särskilt uppskattas. Här är man i stället missnöjd med norrummen. Ventilationen klarar man i regel (80 %) genom att öppna fönstren. På frågan »Hur används rumsventilerna» svarar hälften, att de saknas och av dem som upptäckt dem, har mer än hälften dem öppna jämt.

Författaren har på ett fyndigt sätt sammanfattat sina resultat genom att punkt för punkt sammanställa dem med rekommendationerna i Bostadsstyrelsens God Bostad (skrift nr 17), som är »en sammanfattning av de normer efter vilka man idag anser att bostadens kvalitet bör bedömas». Överensstämmelsen är i stort sett ganska god. Vad man nu vunnit är bekräftelse och ökad kunskap.

Bostadsvaneundersökningar av detta slag får inte vara engångsföreteelser. De bör betraktas som efterkalkyler på en viss produktion av lägenheter och bedrivas kontinuerligt i följd med plantypernas förändring. Ur denna viktiga synpunkt är man författaren tacksam för hans omfattande studier av undersökningsmetodiken. Hans resultat visar en enhetlighet i människors sätt att leva och bo, som kan leda till en planmässig typisering av lägenhetsplanerna efter de väsentliga synpunkter som undersökningen gett. En sådan typisering, som också måste bli föremål för fortgående kontroll och överarbetning, framstår för mig som en naturlig konsekvens av vad vi nu vet om bostadsvanorna. Den kan komma att få den största betydelse för produktionskostnaderna.

Nils Ahrbom

SOCIALA MEDDELANDEN

1956 · Nr 4

Bostadsstandard och välståndsutveckling

Av generaldirektör *Alf Johansson*, bostadsstyrelsen

Under det decennium som gått sedan krigets slut har reallönenivån, räknad exkl. direkta skatter, för den största löntagargruppen inom stadsnäringarna, industriarbetarna, stigit med bortemot 70 procent. Stegringen fördelar sig tämligen jämnt på senare hälften av 40-talet och förra hälften av 50-talet och utgör för vardera femårsperioden omkring 30 procent. Det har blivit fashionabelt att i diskussionen hänvisa till ekonomernas förmodande, att levnadsstandarden kan komma att fördubblas på 20 år. Såtillvida verkar denna nya insikt litet yrvaken som ju levnadsstandarden enträget hållit på att fördubblas i stort sett per generation under nu bortåt ett sekel. Det är dock obestridligt, att utvecklingstakten efter kriget varit osedvanligt hög, även om hänsyn tas till att utgångsläget vid krigets slut var nedpressat under trendlinjen.

När bostadsproblemen här i landet sent omsider togs upp till mera aggressiv behandling under 30-talet, var bostadsförsörjningens tillstånd sådant, att det med fog kunde betecknas som eftersläpande, åtminstone i vad gällde utrymmesstandarden, i den välståndsutveckling som försiggått under föregående decennier. Visserligen hade boendetätheten sjunkit starkt sedan seklets början till följd av nativitetsnedgången, men för en familj av viss storlek var utrymmesstandarden inte nämnvärt förbättrad, trots långt förbättrad realinkomst. Det var tydligt, att härvidlag arbetslöshetsriskerna spelade en viktig roll; att binda sig för en större bostad innebär en långsiktig inkomstdisposition, som kan vara äventyrlig, när familjeförsörjaren riskerar att när som helst bli arbetslös. Men huvudorsaken till bostadsförsörjningens eftersläpning var otvivelaktigt den relativa hyresnivåns utveckling, vilken måste ses i direkt sammanhang med den hyrespolitik som förts under 20-talet. Från tiden före första världskriget fram till början av 30-talet hade hyrorna stigit med 30 å 40 procent i förhållande till allmän levnadskostnadsindex och i stort sett lika starkt som nominalinkomsterna för de stora löntagargrupperna. Genom denna urspårning i prissystemet bands utrymmesstandardens utveckling. När en nybyggd tvårumslägenhet kostade 40 procent av en ordinär industriarbetarlön, var ettrumsstandardens dominans tämligen självskriven.

Under de senaste 15 à 20 åren har hyrans ställning i prissystemet förändrats på ett genomgripande sätt. Förhållandet mellan hyran för en nybyggd tvårumslägenhet (exkl. bränsletillägg) och genomsnittlig industriarbetarlön, som 1939 var 35 procent, hade 1945 förskjutits till 25, 1950 till 21 och 1955 till 17 procent. (Detta mått har förtjänsten att vara enkelt och tämligen konkret men är ju inte särskilt fingraderat, eftersom det t. ex. inte helt eliminerar standardförändringar.) Från tiden före kriget har alltså den relativa hyran, sålunda mätt, sjunkit till hälften; den största förändringen inträffade under krigsåren. Till huvudsaklig del är ju denna utveckling betingad av den bostads- och hyrespolitik som förts och som framför allt dikterats av en strävan att rätta till det tidigare bestående förhållandet mellan inkomster och hyror, som spärrade välståndsutvecklingen på bostadsförsörjningens område.

En utveckling i riktning mot förbättrad utrymmesstandard, som med nödvändighet är mera tidskrävande än omställningen av konsumtionsvanor på de flesta andra områden, måste i första hand ske genom att den löpande nyproduktionen av bostäder ges en inriktning mot större lägenheter. Så skedde i markerad grad under krigsåren, och särskilt under de senare krigsåren, då den relativa hyressänkningen fick effekt samtidigt som reallönerna återhämtades efter de första krigsårens nedpressning. Den procentuella fördelningen av bostadsproduktionen i tätorterna efter lägenhetskategori vid krigets början och dess slut samt därefter framgår av följande tablå:

	Lägenheter utan kök	1 rok	2 rok	3 el. fl. rok
Färdigställda				
1939	13	26	32	29
1945	10	12	36	42
1950	12	7	37	44
1954	14	8	39	39
Påbörjade (uppskattat)				
1954	14	9	36	41
1955	14	8	33	45

Omställningen av produktionen under kriget innebar framför allt en kraftig reduktion av ettrumslägenheter och en ökning av lägenheter med 3 eller flera rum. De följande sifferraderna, för 1950, 1954 och 1955, ger snarast ett intryck av stagnation i utvecklingen; siffrorna för året 1954 talar vid första påseendet närmast om ett bakslag i standardhöjningsprocessen.

Här bör först göras ett par enkla påpekanden. Utrymmesstandardens utveckling mäts inte till fullo av rumsantalet per lägenhet, även om detta ur de flesta synpunkter på bostadsfunktionerna är det viktigaste. Det är en allmän erfarenhet, som tyvärr icke kan beläggas av en fullständig statistik, att lägenhetsytan inom varje särskild kategori stigit avsevärt under efterkrigstiden. Så synes framför allt ha varit fallet under senare delen av 40-talet, då strävandena att förbättra planeringen av bostäderna i högre grad inriktades på ökad yta (större kök, mera biutrymmen osv.) än på flera rum. Tvårumslägenheter i flerfamiljshus, byggda på 30-talet, hade i sanno-

likt flertalet fall en yta på mindre än 50 kvm; de tvårumslägenheter som byggts på senare år mäter 55 à 60 kvm. Huruvida en liknande tendens har förelegat på 50-talet är mera osäkert; i varje fall har den icke varit så utpräglad som under senare delen av 40-talet. 1950-talets hittillsvarande utveckling har fått sin prägel av den chock för bostadsbyggandet, som »engångsinflationen» gav och som verkligen kan betecknas som ett bakslag, delvis förstärkt av administrativa åtgärder. Av inte minst betydelse i detta sammanhang är att egnahemsbyggandet, som ju ger rum åt en stor del av produktionen av större familjelägenheter, drabbades särskilt hårt av byggnadskostnadsstegringen 1950—1952. Men denna verkade otvivelaktigt även på kommuners och byggherrars planering av flerfamiljshus. Med den långa period man har att räkna med inom bostadsbyggandet från början av projekteringen till färdigställande av husen kan det ta flera år, innan ett sådant bakslag kan repareras. De sista raderna i ovanstående tablå ger vid handen, att lägenheterna om 3 eller flera rum och kök först under det senaste året fått en andel av produktionen, som är jämförlig med den som nåtts redan år 1950.

Jämför man produktionsinriktningen året före kriget och nu finner man, att kategorierna lägenheter utan kök (med eller utan kokvrå) samt 2 rum och kök har praktiskt taget samma andel vid båda jämförelsetillfällena. Lägenheter om 1 rum och kök har reducerats till mellan en tredjedel och en fjärdedel och lägenheter med 3 eller flera rum och kök ökat från mindre än 30 till 45 procent. Större delen av denna förskjutning hade realiserats redan under de senare krigsåren; ansatser till fortsatt förskjutning mot högre utrymmesstandard i nyproduktionen framträder under senare delen av 40-talet samt de allra senaste åren, men mellan dessa ansatser ligger utvecklingshämningen och bakslaget under Korea-åren. Som helhet ter sig efterkrigstiden och särskilt den hittills passerade delen av 50-talet som en stagnationsperiod i vad gäller bostadsproduktionens inriktning på olika lägenhetskategorier.

Mot bakgrunden av de inledningsvis påpekade fakta, att reallöneutvecklingen efter kriget varit osedvanligt kraftig och att förbättringen av relationen mellan nominalinkomster och hyror fortsatt, om än inte så hastigt som under krigsåren, kan detta synas egendomligt och ur bostadspolitisk synpunkt nedstämmande. I den senare diskussionen har framförts synpunkter på konkurrensen mellan bostäder och bilar (antydda av bostadssociala utredningen för mer än 10 år sedan), som säkerligen har en hel del fog för sig men ofta generaliseras otillbörligen och överdrivs; de vore värda en grundlig konsumtionsstatistisk analys, som här inte kan komma i fråga.

Trots den stagnation som möter ögat, om man jämför t. ex. siffrorna för år 1950 och för år 1955, bör kanske de senaste årens utveckling kunna tydas mer optimistiskt än vad den direkta jämförelsen mellan dessa båda år i första taget ger skäl för. Engångsinflationen och dess administrativa ackompanjemang drev ner kurvan långt under utvecklingens kärnlinje. Som nyss

antyddes tar återhämtningen förhållandevis lång tid för en produktion, som i så hög grad som bostadsbyggandet är bunden i långa projekterings- och konstruktionsperioder; det gäller såväl produktionsvolymen i stort som produktionens inriktning. Såväl de senaste statistiska siffrorna som uppgifter om pågående planering på olika håll tycks peka mot att närmast följande år kan komma att betyda en ny framryckning mot högre utrymmesstandard i nyproduktionen.

Stagnationen under efterkrigstiden i den löpande produktionens fördelning på lägenhetskategorier betyder ju emellertid inte stagnation i fråga om hela bostadsbeståndets struktur. Denna har givetvis successivt förändrats i riktning mot större lägenheter under inverkan av nyproduktionen och sålunda gett underlag för en successivt växande utrymmesstandard. Följande tablå visar procentuell fördelning på lägenhetskategorier av bostadsbeståndet i tätorterna 1939, 1945 och 1955.

	Lägenheter utan kök	1 rok	2 rok	3 el. fl. rok
1939	16	32	29	23
1945	16	29	30	25
1955 (beräknad)	16	24	32	28

Det är vidare viktigt att se de här kommenterade siffrorna för den löpande bostadsproduktionens fördelning på lägenhetskategorier mot bakgrunden av de demografiska förskjutningarna. Under den period om ca 15 år som tablåerna härovan omspänner har tillväxtförhållandena inom städernas befolkning och hushållsbestånd skiftat starkt på sätt som här endast kan antydas. Under förra hälften av 40-talet, krigsåren, steg antalet gifta mycket kraftigt till följd av då rådande åldersfördelning samt förskjutningarna i civilståndsfördelningen särskilt inom yngre grupper av vuxna; å andra sidan skedde en betydande minskning i antalet vuxna ogifta. Stickprov på en rad städer visar, att under den perioden tillväxten i antalet hushåll till 80 à 90 procent låg inom gruppen hushåll med gift hushållsföreståndare. (Till jämförelse kan nämnas att inom hela beståndet av hushåll vid den tiden omkring 65 procent hörde till nämnda grupp.) Med någon förenkling torde kunna sägas att den exceptionellt stora gruppen av unga familjer under 40-talets förra hälft tjänade som stöttrupp vid genomdrivandet av den förändring i nyproduktionens lägenhetsfördelning, som skedde 1939—1945. Dessa familjer hade i stort sett befriats från arbetslöshetsriskernas hämningar och ställdes på bostadsmarknaden inför hyror, som väsentligt sjunkit i förhållande till inkomsterna. Efter kriget har skett en förskjutning i tillväxten av hushållsbeståndet från egentliga familjehushåll till hushåll med icke-gift hushållsföreståndare (åldringar, ogifta vuxna); i städer, där under krigsåren tillväxten till bortåt 90 procent låg inom gruppen hushåll med gift hushållsföreståndare, hade under åren 1946—50 motsvarande siffra sjunkit till 60 procent. Efter allt att döma har denna tendens fortsatt under 50-talet. Innebörden härav är att det relativa antalet småhus-

håll, särskilt enpersonshushåll, vuxit. Åldrande hushåll krymper ihop genom barnens avflyttning och den ene makens död; en stor del av det äldre bostadsbeståndet bebos av sådana åldrande hushåll, där »uttunningen» fortskrider. Inom gruppen av ogifta vuxna har hushållskvoterna ökat betydligt, särskilt för kvinnorna; härvidlag har spelat stor roll att åldersfördelningen inom denna grupp på senaste årtionde förskjutits kraftigt mot högre åldrar.

Den fortskridande förskjutningen inom bostadsbeståndet mot större lägenheter å ena sidan och förskjutningen inom hushållsbeståndet mot mindre hushåll å den andra har i kombination betytt, att utrymmesstandarden under efterkrigstiden ökat ansenligt, trots att nyproduktionens lägenhetsfördelning i stort sett stått stilla. Vi har ju tyvärr ett mycket bristfälligt statistiskt underlag för att bedöma och beskriva bostadsförhållandenas utveckling, eftersom den sista allmänna bostadsräkningen är mer än tio år gam-

Bostadsproduktionen måste under den kommande 15-årsperioden i betydligt högre grad än för närvarande sker inriktas på lägenheter om minst 3 rum och kök

Foto: Karl Hernried

mal. Räkningar, utförda i ett antal kommuner under senare år, ger dock vissa möjligheter att avläsa utvecklingens huvudtendenser. Trångboddheten har, relativt sett, minskat kraftigt men består i stor absolut omfattning, om man räknar med den trångboddhetsnorm som använts i senare räkningar (högst 2 boende per boningsrum, köket oräknat). Ett karakteristiskt drag i utvecklingen av boendeförhållandena är, att trångboddheten, efter denna norm räknat, allt mer skjutits över på lägenhetskategorin 2 rum och kök (och i viss grad även 3 rum och kök), även om givetvis fortfarande de gamla ettrumslägenheterna svarar för huvudparten av all trångboddhet efter såväl äldre som nyare definitioner. Nu är ju utbytet av den tidigare använda trångboddhetsnormen mot den nyare i sig självt ett uttryck för högre krav på utrymmesstandard, som inte är helt godtyckligt. Tendensen till »tvårumstrångboddhet» kan uppfattas som en varningssignal; en fortsättning efter de linjer som hittills följts i efterkrigstidens bostadsproduktion kan komma att frambringa ett nytt problem om trångboddhet, visserligen på ett högre plan än mellankrigstidens ettrumstrångboddhet, men kanske subjektivt lika kännbar som denna. Lennart Holms bostadsvaneundersökningar ger en tydlig fingervisning om att problemet redan är akut.

Frågan har, sannerligen inte utan fog, under senare år ställts, när det gäller bostadsproduktionens inriktning på lägenhetskategorier, om inte tiden är inne för en ny väsentlig förskjutning inom produktionen mot större lägenheter (och därmed också mot andra hustyper, eftersom småhuset är ett praktiskt alternativ till en tre- eller fyrarumslägenhet i ett flerfamiljshus men däremot inte till en tvårumslägenhet). Hänvisning har därvid skett till den kontinuerligt stigande standarden. Hus byggs för att stå i ett par generationer. Kommer familjer att nöja sig med tvårumslägenheter, om inom mindre än en generation realinkomsterna kommer att vara 50 eller 100 procent högre än nu?

Det har invänts, att den bostadsefterfrågan som kommer till uttryck i bostadsförmedlingsstatistiken fortfarande visar övervikt för tvårumslägenheten. Det är riktigt, men däremot är det inte alls säkert, tvärtom osannolikt, att bostadsförmedlingsstatistiken ger en riktig avspegling av efterfrågestrukturen i dess helhet. I denna statistik är utan tvivel den efterfrågan som utgår från växande familjer, som bebor en tekniskt sett tillfredsställande men enligt familjens önskemål för trång lägenhet och som önskar skaffa ett eget hem eller överhuvud en större lägenhet, starkt underrepresenterad. Lennart Holms nyssnämnda undersökningar ger bl. a. vid handen en betydande flyttningsbenägenhet hos i moderna lägenheter tämligen nyinflyttade familjer, utgående från önskan att få en större lägenhet. Hyresmarknadens genom bristen bundna läge gör, att den verkliga efterfrågestrukturen icke kan känsligt registreras av marknaden; här är grundliga marknadsundersökningar verkligen av behovet påkallade till ledning för kommuner och byggherrar, som har att svara för planeringen av nyproduktionen.

En annan invändning är, att folk föredrar att skaffa bil och allt det där framför en större lägenhet. (Här är att märka, att den årliga kostnaden för

ett rum till är en bråkdel av kostnaden för en bil.) En analys av det knappa bostadsstatistiska material som står till buds visar emellertid, att det under efterkrigstiden skett en betydande ökning i det relativa antalet hushåll av olika kategorier, som bebor lägenheter om 3 eller flera rum och kök. De senaste lokala räkningarna har gjorts i Norrköping, Linköping och Gävle (1952) samt Fagersta och Borås (1955). Ur dessa har hämtats siffrorna i följande tabell (uppgifterna för Borås preliminära).

Procentuella antalet boende i 3 eller flera rum och kök bland hushåll av olika storlek

	1945				Senaste undersökningstillfälle			
	Hushåll med .... boende				Hushåll med .... boende			
	1	2	3	4 el. fl.	1	2	3	4 el. fl.
Norrköping	4	11	14	28	5	13	17	33
Linköping	3	12	18	35	6	18	22	40
Gävle	4	1?	17	32	5	18	23	37
Fagersta	4	1	18	39	6	21	32	43
Borås	4	1	19	38	7	23	29	48

En jämförelse mellan bostadsräkningsåret 1945 och senaste undersökningstillfälle i vad gäller det relativa antalet i 3 eller flera rum och kök boende hushåll ger alls inte belägg för att betalningsvillig efterfrågan skulle saknas, om marknadens tillgång skulle ge möjligheter för dess realiserande.

Inom bostadsstyrelsen har, närmast för den tredje långtidsutredningens räkning, gjorts en ny framskrivning av städernas hushållsbestånd fram till 1965—1970. Med vissa kompletteringar[1] har dessa beräkningar använts för följande kalkyl, där fyra grupper av antaganden, som framgår av följande tablå, gjorts beträffande olika hushållsgruppers placering i lägenheter om 3 eller flera rum och kök år 1970, då efter rimlig beräkning realinkomstnivån bör vara mellan 50 och 100 procent högre än den nuvarande.

Det behöver inte särskilt understrykas, att dessa kalkyler liksom alla av motsvarande slag är behäftade med mycken osäkerhet och närmast kan betraktas som räkneexempel med syfte att illustrera i texten utvecklade tankegångar.

Alt.	Procent hushåll boende i 3 el. fl. rok					S:a hushåll i 3 el. fl. rok 1 000-tal	Nettotillskott 3 el. fl. rok 1 000-tal 1956-70
	Icke gifta	Gifta med			Samtliga gifta		
		1—2 boende	3 boende	4 el. fl. boende			
I	15	25	50	75	50	630	280
II	15	25	50	100	50	720	370
III	15	50	75	100	75	890	540
IV	15	50	100	100	83	970	620

[1] Utförda av aktuarie Ralph Johansson.

Enligt bostadsstyrelsens framskrivning av städernas hushållsbestånd beräknas ett *nettotillskott* 1956—70 på 500 000 hushåll. 1 procent av detta nettotillskott utgör de i tablån beräknade nettotillskotten av hushåll i lägenheter om 3 eller flera rum och kök:

I	II	III	IV
54	71	105	121

Det första alternativet svarar, såvitt man kan bedöma med hjälp av det knappa tillgängliga materialet, i stort sett till en utveckling, som extrapolerar den faktiska (av bostadsbrist bundna) utvecklingen 1945—1955, och bör sålunda kunna uppfattas som ett minimum, om förutsättningen om fortsatt allmän standardhöjning håller. Redan detta alternativ förutsätter, att produktionen i betydligt högre grad än för närvarande sker inriktas på större lägenheter. Ett förverkligande av det tredje alternativet, som innebär, att år 1970 alla hushåll med 4 eller flera boende och 75 procent av hushållen med 3 boende skulle bebo lägenhet om minst 3 rum och kök, skulle kräva, att hela produktionen under perioden 1956—70 inriktades på lägenheter av denna storlek, i den mån icke behovet av större bostäder tillgodoses genom sammanläggning av tidigare byggda lägenheter genom ombyggnad.

Ungdom och brott

Av chefsläkare *Gustav Jonsson,* Barnbyn, Skå

Denna artikel bygger på det föredrag författaren höll på RFSU:s konferens Ungdom 56 den 3—4 mars 1956. Konferensen i övrigt refereras i detta häfte på sid. 249—253.

Red.

Svensk-amerikansk kriminolog besöker Sverige. Han slår upp sin tidning: »Sjuttonåring rånar bankbud. — Tilltagande våldsbrottslighet hos svensk ungdom».

Kriminologen nickar igenkännande. Samma dag han lämnade Staterna hade det stått liknande rubriker i tidningarna där.

Plötsligt ler han under läsningen.

I Amerika hade tidningarna berättat om tonårsgangster som rammat den armerade transportbilen från banken och med sina automatpistoler skjutit ned bankmännen.

I Sverige hade bankbudet åkt spårvagn.

Denna lilla historia må tjäna som inledningsvinjett, inte i syfte att skämta bort ett allvarligt problem, men som en stilla påminnelse om en gammal erkänd sats som ännu gäller, alla våra bilstölder till trots: Kriminaliteten i Sverige är — mätt med internationell måttstock — beskedlig både kvantitativt och kvalitativt, både i fråga om brottens antal och brottens art.

Vi kan inte nonchalera vår kriminalitet. Men vi behöver inte gripas av panik. Bankbuden kan åka spårvagn.

Brotten

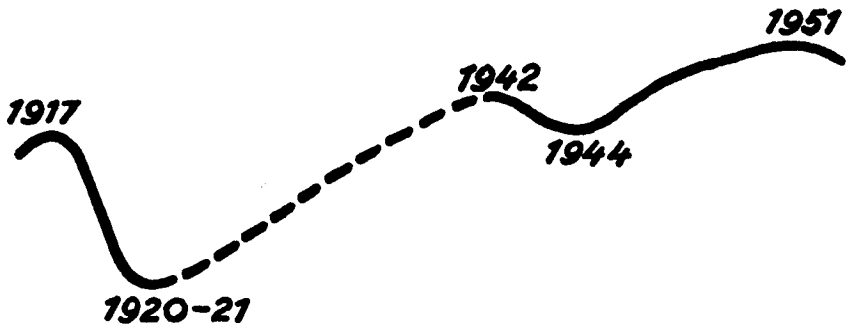
Kriminalitetskurvan. Som bekant är det ingen enkel uppgift att ta reda på hur brottsligheten i vårt land utvecklat sig år efter år.

Siffrorna från polisen och domstolarna säger så litet. För det första vet vi ingenting om hur många brott som begås utan att bli upptäckta eller beivrade. Det s. k. mörktalet ligger högt, högre inom kriminalstatistiken än inom andra former för statistik. Vidare beror så mycket på hur pass effektivt polisen arbetar, vilka nya lagar domstolarna har att tillämpa osv. Man kan rentav våga påståendet att lagstiftarna betyder mera för kriminalitetens förändringar än lagbrytarna.

Allt detta bör man ha på känn i baknacken när man tittar på kurvan över antalet ungdomar i 15—17-årsåldern som begått brott i vårt land från

1917 och framåt. Med brott menas då inte enkla trafikförseelser eller annat som bara medför böter utan det som motsvarar vad folk i allmänhet uppfattar som kriminalitet, nämligen de s. k. straffregisterbrotten.

Om jag ritar denna kurva på fri hand — sålunda utan anspråk på exaktheten — ser den ut ungefärligen så här:

För brott dömda 15—17-åringar per 100 000 av medelfolkmängden

Det jag tycker man framför allt får klart för sig av en sådan kurva är att man berövar problemet om ungdomskriminaliteten en hel del av dess intresse om man — som vanligen sker — bara talar helt allmänt om att den stiger. Som synes är det inte bara en ständig uppförsbacke. Det är en berg- och dalbana. Alla de gängse schablonförklaringarna — moraliskt förfall, familjens upplösning, kvinnans yrkesarbete, storstädernas tillväxt osv. — skulle ju kunna förklara varför det bär uppåt. Men dalgångarna — fluktuationerna i kurvan — lämnas oförklarade, och ändå borde ju studiet av kriminalitetens nedgång vissa år vara minst lika viktig som analysen av ökningen.

Man har också gjort flera försök att på statistisk väg komma åt orsakssammanhangen. Man har t. ex. ritat in motsvarande kurvor över frekvensen av fylleri och av könssjukdomar bland ungdomarna, över arbetstillgång, lönenivå och mycket annat.

Man har på detta sätt kunnat få fram en ungefärlig parallellitet mellan antalet ungdomsbrott å ena sidan och ungdomsfylleri och ungdomsgonorré å den andra sidan. I fråga om materiellt välstånd råder en proportionalitet som är omvänd mot vad många väntar sig. Det visar sig nämligen att goda tider sammanfaller med ökad kriminalitet och omvänt.

En könsläkare präglade en gång tesen att syfilisfloden stiger och sjunker med guldfloden. I analogi därmed skulle man kanske kunna våga påståendet att vågen av ungdomsbrott synes stiga och sjunka med spritfloden och med guldfloden.

Sådana resonemang har dock en stor svaghet. Det lyckas aldrig att få fackmännen i statistik med på sådana talesätt. Statistikerna ler vänligt men avböjande och börjar prata om de samband man kan få fram mellan solfläckarnas antal och ostpriserna i mellersta Småland eller vad som helst

bara man jonglerar med siffrorna en stund. Tidssamband är inte detsamma som orsakssamband även om man kan skaffa fram siffror på saken.

En liten felfaktor i sammanhanget skulle jag vilja peka på därför att den kanske kan bli en tankeställare för någon. Det är ju så att våra domstolar ibland följer det resonemanget att nu har brott av en viss typ — t. ex. rattfylleri eller bilstöld — börjat öka så nu gäller det att döma dessa strängare. Den hårdare domstolsbedömningen medför att speciellt dessa brott flyttas upp ett pinnhål i fråga om svårighetsgrad vilket i sin tur innebär att de oftare registreras som straffregisterbrott. Så finner domare och åklagare att siffrorna stiger = nu får vi lov att bedöma ännu strängare osv. På detta sätt kan man få en utveckling i spiral uppåt.

På en punkt är emellertid brottsstatistiken ovedersäglig: Den siffermässiga ökningen av kriminaliteten de sista årtiondena har gjort sig starkare gällande i de yngre åldersgrupperna än i de äldre. Debutåldern för brott har sjunkit.

Ett annat drag som framträder i brottsstatistiken är också värt att nämna, bl. a. med tanke på det vanliga talet om nutidsungdomens nedbusning och våldsmentaliteten i tiden. Den ökning som kunnat konstateras gäller i huvudsak egendomsbrott, dvs. stöld, förskingring och liknande, medan någon motsvarande ökning av våldsbrotten i vart fall inte framträder i de hittills tillgängliga talen.

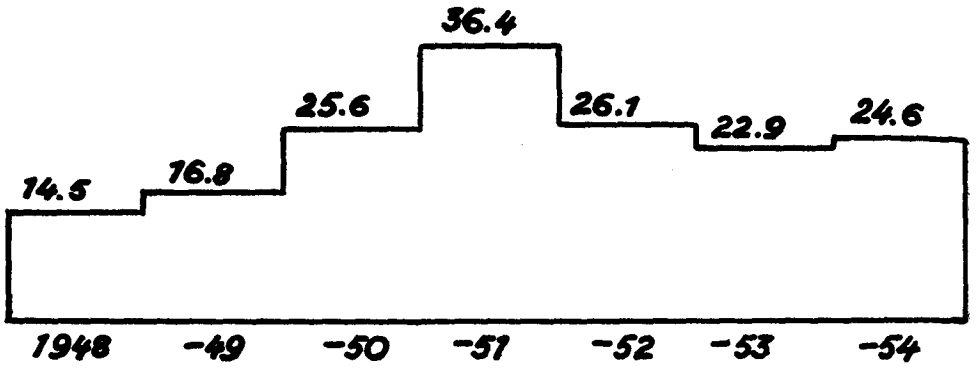
Vidare är det förstås vilseledande att, som ofta sker i dagspressen, bara slå upp antalet brott som är begångna under ett år exempelvis i Stockholm och låta detta bli utgångspunkten för någon betraktelse på ledarsidan eller insändarspalten. Man måste ju också ta hänsyn till att ungdomskullarna ökat mycket starkt i Stockholm under senare år. Den 1 november 1947 hade vi 18 000 ungdomar i åldern 15—17 år i Stockholm, den 1 november 1954 drygt 21 000. Under den kommande 7-årsperioden kommer antalet ungdomar att stiga ännu snabbare. Man behöver inte vara spåman för att på denna grund förutsäga stigande siffror för ungdomskriminaliteten i huvudstaden.

För att få fram en mer rättvisande bild av utvecklingen får man lov att räkna i procent eller rättare sagt i promille. Så har också skett i diagrammet på nästa sida som avser utvecklingen i Stockholm. Diagrammet är byggt på beräkningar som gjorts inom Stockholms stads barnavårdsnämnd. Siffrorna angående åtalseftergifterna är hämtade från den statistik därom som förs hos riksåklagaren.

Några siffror för 1955 har ännu inte kunnat uträknas men med säkerhet kommer de att ligga högre än för 1954 men dock inte så högt som toppåret 1951 (det absoluta talet för åtal + åtalseftergifter i Stockholm uppgick 1951 till 642; det preliminära antalet för 1955 stannar vid 607).

Detta diagram kan näppeligen bilda underlag för någon katastrofteori.

Däremot får man kanske lov att sätta en kråka i kanten av annat slag. Det hör som bekant till skvallrets psykologi att man noga noterar allt som innebär något nedsättande om en person eller sak — kort sagt »något rys-

Åtal och åtalseftergifter i Stockholm per 1 000 av medelfolkmängden i åldern 15—17 år

ligt». Framgångar och förbättringar har inte alls samma höga notering på skvallerbörsen.

Finns det möjligen någon likhet på denna punkt med den s. k. fria opinionsbildningens psykologi?

Det kan ju eljest te sig lockande att spekulera inte bara över den odiskutabla stegringen av ungdomskriminaliteten i Stockholm under det sista decenniet utan också över vågdalen 1952—53—54. Men innan vi vet mera om underlaget för de statistiska talen är det nog skäl att kväva sin spekulationslusta. Det har ju de sista åren i Stockholm förekommit notariestrejk och polisblockad och mycket annat som kan ha förryckt siffrorna.

För riket i dess helhet får man nämligen inte fram någon liknande utvecklingskurva. Vill man se siffror på saken kan man ta del av nedanstående indexserie, också den utarbetad inom Stockholms stads barnavårdsnämnd. Man har därvid utgått från 1948 som basår och sedan slagit ihop åtal och åtalseftergifter år för år.

	Stockholm	Riket i övrigt
1948	100	100
1949	114	110
1950	171	107
1951	246	138
1952	185	152
1953	172	157
1954	197	176
1955	223 (prel.)	—

Av denna indexserie framgår klart att utvecklingen inom Stockholm med toppnotering 1951 inte har någon motsvarighet för riket i övrigt. I stället har man där en tämligen jämn ökning. Resultatet har blivit att skillnaden mellan Stockholm och övriga riket undan för undan blivit mindre markerad.

Bilstölderna. Ingen tvekan kan råda om att stegringen av ungdomskriminaliteten de senaste åren till stor del beror på fordonsstölder. För många tidningsläsare torde väl ungdomsbrottsling och biltjuv vara tämligen liktydiga begrepp.

Mot denna bakgrund framstår det som egentligen rätt egendomligt, att ingen tills vidare kan säga, hur många biltjuvar vi haft de sista åren. Polis- och försäkringsstatistiken, som slagits upp stort i tidningarna, redovisar — av någon anledning — bara antalet stulna motorfordon, inte antalet biltjuvar.

För Stockholms del ger polisstatistiken följande bild av läget.

	1951	1952	1953	1954	1955 (prel. uppg.)
Antal stulna bilar	2 154	2 223	1 795	2 332	5 991
motorcyklar	1 376	921	2 086	3 122	5 504
cyklar	8 422	6 660	6 531	6 023	5 081

Till dessa siffror bör fogas upplysningen att de inte bara avser stöld utan också försök till stöld. Antalet fordonsstölder i egentlig mening ligger inte oväsentligt lägre. En viss uppfattning därom kan man få när man hör att år 1955 antalet genomförda bilstölder uppgick till i runt tal 3 700 mot omkring 2 300 försök.

Mest uppseendeväckande — och oroande — i tabellen är den krisartade ökningen av antalet stulna bilar under år 1955. Intrycket av kris förstärks om man närmare granskar polisens material. Det visar sig nämligen då att den starka ökningen framför allt sker under senare halvåret 1955. Antalet bilstölder ligger då 50 % högre än under första halvåret.

Hur skall detta förklaras, dels den successiva ökningen år från år, dels den plötsliga stegringen under sista halvåret 1955?

Det ärliga svaret på frågan lyder: Vet inte.

Vi kan komma med delförklaringar. En ligger i öppen dag. Det finns så många bilar nuförtiden. I Stockholm har antalet personbilar de två sista åren ökat med inte mindre än 22 000. Sedan 1951 — toppåret hittills för ungdomskriminalitet i Stockholm — har antalet personbilar fördubblats.

Eftersom antalet bilstölder — inklusive försöken — under samma år nära nog tredubblats är det emellertid tydligt att denna faktor inte ger hela förklaringen.

I detta läge — då man känner alltför få fakta för att kunna överblicka situationen — är det typiskt att diverse skenförklaringar dyker upp från lite varstans. Tvärsäkerheten i påståendena står vanligen i omvänd proportion till insikterna i ämnet. Man erinrar sig den lärde professorns replik till studenten som kunde svara så rappt på svåra frågor i tentamen: Säkerheten i kandidatens svar röjer en stor okunnighet.

Förutom tvärsäkerheten är det ett annat drag som på typiskt sätt återkommer, nämligen moraliserandet.

Det brukar då resoneras enligt ungefärligen följande mall: Det ökade

antalet bilstölder beror på att biltjuvarna alltmer förlorar respekten för lag och ordning.

Man frågar sig då på vad sätt biltjuven allt oftare visar sin bristande lagrespekt. Jo, naturligtvis genom att allt oftare stjäla bilar.

Tankeinnehållet i den ursprungliga satsen kan därmed ges följande formulering: Det ökande antalet bilstölder beror på att fler bilar stjälas.

Ungdomarna

Social bakgrund. Sedan årtionden har det runtom i den civiliserade världen publicerats undersökning efter undersökning som visar att kriminella människor i allmänhet och ungdomar i synnerhet kommer från trasiga, disharmoniska hem. Även Sverige har bidragit till vad man frestas kalla anhopningen av likartade undersökningsresultat. Flertalet av dessa svenska utredningar lider av den bestämda nackdelen att man inte kunnat få fram något jämförelsematerial från genomsnittsbefolkningen. Vissa jämförelser kan dock göras. Nedanstående tablå utgör ett axplock.[1] Sifferserierna är naturligtvis ungefärliga och inte direkt jämförbara men för enkelhets skull har de dock ställts sida vid sida.

	Vanlig ungdom	Asocial ungdom
Stympade hem	omkr. 20 %	60—70 %
Utomäktenskaplig börd	10—15 %	20—25 %
Spritmissbruk i hemmet	3—9 %	omkr. 30 %
Kriminalitet i hemmet	—	15—25 %
Psykiska abnormdrag hos föräldrar eller syskon	—	25—50 %

En del andra faktorer såsom fattigdom och trångboddhet påpekas också av flera undersökare men är svårare att siffermässigt redovisa.

En sifferparad som i denna tablå kan te sig föga överraskande. Elände föder elände, det har man väl alltid haft klart för sig. De brister man dragit fram är också av sådan natur att man helt självfallet vill motverka dem vare sig de föder brott eller ej. Med tanke på den kraftiga suggestion som erfarenhetsmässigt utgår från det man felaktigt kallar torra siffror kan det dock vara allt skäl att servera även dessa bakgrundssiffror efter alla brottslighetstalen i det föregående.

Siffrorna i tablån borde också kunna ge fingervisningar om på vilka punkter och med vilken styrka brottsprofylaxen har att sätta in.

När det gäller den brännande aktuella frågan om behandlingen av biltjuvar och andra unga brottslingar lämnar oss dock dessa tal i sticket. Vi

[1] Den intresserade må hänvisas till en sammanställning av *Blomberg:* »Det svenska kriminalvårdsklientelet» som inom kort inflyter i strafflagberedningens slutbetänkande, eller till dess källskrifter (*Blomberg* om ungdomsvårdsskolornas klientel i SOU 1954: 5, *Jonsson* om barnavårdsnämndernas fall av skyddsuppfostran i SOU 1944: 30, *Eriksson-Marnell-Larsson* om ungdomsfängelseklientelet i SOU 1950: 47, *Nykterhetskommittén* om genomsnittsungdom i SOU 1951: 41 osv.).

vet något om vad som gjort dem till brottslingar, men vi vet inte därför hur de nu ter sig eller hur de skall botas.

En varning för feltänkande kan också vara på sin plats.

Ingen med hjärta i kroppen kan undgå att ta intryck när ungdomsbrottslingarnas hem belyses i förundersökningar eller i vetenskapliga utredningar. Men det lurar en fara i att lägga upp den fortsatta diskussionen som om det gällde att plädera inför rätta. Då stelnar diskussionen i fraser om dalt kontra hårda tag.

Den som går in för hårda tag brukar då orera om samhällets berättigade krav på skydd och i konsekvens därmed svartmåla biltjuvarnas framfart. Från det motsatta lägret kan det lätt bli en medlidandeskampanj. Man tycker synd om ungdomsbrottslingen som haft det svårt och menar att det är egentligen inget fel på honom bara man ger honom bättre levnadsvillkor.

En sådan uppläggning av debatten är tokig. Det är fel på själva frågeställningen, och då blir all debatt steril.

Man måste hålla fast vid att den som haft det svårt under sin uppväxt och som inte varit utrustad med tillräcklig motståndskraft, han är i ungdomsåldern en patient med svåra psykiska skador.

Det är just därför att han har dessa skador som hårda straff är meningslösa som samhällsskydd. Det är också därför som det inte räcker bara med bättre yttre levnadsvillkor.

Det krävs något annat och något nytt. Det krävs psykisk vård.

I särskilt hög grad gäller detta recidivisterna, återfallarna, således den grupp som strafftänkandets förespråkare har ett särskilt gott öga till.

Just för den gruppen har de stränga straffen visat sig särskilt ineffektiva.

Återfallssiffrorna pekar på klart underbetyg. De färskaste siffrorna (sammanställda för strafflagberedningen genom Torsten Erikssons försorg) visar att av alla som 1949 dömdes första gången hade inom fem år följande antal återfallit:

Åtgärd	Antal	Återfall
Varning	703	18 %
Böter	366	18 %
Övervakning	1 004	35 %
Anstalt	131	66 %

Av denna tablå får man naturligtvis inte dra den slutsatsen, att man skulle ha lyckats bättre med kriminalvård i frihet för dem som hamnat på anstalt. De utgör självfallet de mest svårbehandlade. Men den slutsatsen framstår som välbestyrkt, att anstaltsvård i och för sig är en dålig kur.

Den svåra frågan därnäst är: Kan den göras bättre? Frågan är svår redan därför att vi vet så litet om vad som verkligen sker på anstalterna. Det florerar å ena sidan svartmålningar, av dem som vill komma systemet till livs, och å andra sidan skönmålningar av dem som identifierat sig med systemet. Såväl den ansvariga ledningen som den lägre personalen på anstalterna drivs lätt in i en försvarsposition genom den ständiga kritiken

mot rymningar och upplopp. Personalen får klä skott för både alltför hård och alltför mild behandling.

Den största faran enligt min mening ligger däri, att anstaltsfolket inte lägger korten på bordet, kanske rent av bluffar med kort som man inte har på hand. Det talas om gruppterapi, psykodrama och all sköns läkepedagogik — vilket för all del finns som ansatser och program men knappast som genomförd metod. Det är inte heller att begära för en kostnad som ansvariga politiker anser skälig. Tills vidare finns heller inte utbildat folk. På den punkten tillhör Sverige de underutvecklade länderna.

Vi måste alltså å ena sidan tillstå att våra resurser både i fråga om pengar och kunskaper är rätt begränsade när det gäller att ta hand om den grova människosort som blir kvar i sållet, sedan alla fallit ifrån med hjälp av våra vanliga behandlingsmetoder.

Å andra sidan måste man ha klart för sig, att det gäller en relativt liten grupp. När det talas helt allmänt om stigande ungdomskriminalitet, vettlösa biltjuvar och annat, då skär man alla över en kam. Då kan problemet te sig oöverkomligt stort. Men räknar man nyktert och sakligt fram hur många pojkar och flickor det egentligen gäller, så blir talen mindre och hanterligare.

För 10 år sen hade vi 38 ungdomsvårdsskolor med 2 000 platser. Nu har vi 22 anstalter med 850 platser. För ett 10-tal år sen härbärgerade våra ungdomsfängelser 300 interner. Förra året fanns ungefär hälften så många. Under tiden har ungdomskullarna ökat betydligt.

De som nu sitter på anstalterna är verkligen en sållad grupp. Borde inte det kännas som en utmaning till Socialvårds-Sverige att denna lilla minoritet som missgynnats mest av alla vid sin start i livet, inte skall kunna få den hjälp de behöver även om det kostar pengar. När 10 ungdomar går vilse i fjällen, anser vi alla det självfallet att kosta på helikoptrar och räddningsaktioner. Men om 10 pojkar går vilse i storstadsdjungeln, tycks vi kräva, att de skall bli bra av sig själva. Vi till och med kräver att de skall tåla en behandling, som gör en normal människa sjuk: inspärrning bakom låsta dörrar.

Internationellt arbetsutskott för distributionsstatistik

Av tf. byråchef *Leif Björk*, socialstyrelsen

År 1955 upprättades inom den europeiska statistikerkonferensen (Conference of European Statisticians) ett arbetsutskott för regelbunden parti- och detaljhandelsstatistik (Working Group on Current Movements in Wholesale and Retail Trade), som första gången sammanträdde i Genève den 4—7 april 1955. En redogörelse för detta sammanträde har lämnats i Soc. Medd. 1955: 6, sid. 335. Utskottets arbetsuppgifter har sedermera utvidgats till att avse icke blott regelbundet återkommande statistik, utan även »basundersökningar» av företagsräkningstyp. I samband härmed har dess benämning ändrats till »Arbetsutskottet för distributionsstatistik» (Working Group on Distribution Statistics).

Utskottets andra sammanträde hölls i Genève den 9—13 januari 1956. I sammanträdet deltog representanter för följande länder: Belgien, Bulgarien, Danmark, Frankrike, Holland, Italien, Jugoslavien, Luxemburg, Norge, Polen, Schweiz, Storbritannien, Sverige, Tjeckoslovakien, Västtyskland och Österrike. Dessutom deltog i överläggningarna en representant för Internationella handelskammaren. Som ordförande fungerade dr W. Zeller, Österrike. Sverige representerades av tf. byråchefen i socialstyrelsen Leif Björk samt aktuarien i kommerskollegium Erik Lundén.

Efter framställning av Förenta nationernas statistiska kommission tillkallade FN:s generalsekreterare en expertgrupp, som vid sammanträde i New York i oktober 1955 utformade ett förslag till rekommendationer beträffande basundersökningar och löpande undersökningar på distributionsstatistikens område, vilket skulle upptas till behandling vid statistiska kommissionens sammanträde i april 1956. Då statistiska kommissionen dessförinnan önskade ta del av de olika ländernas kommentarer till expertgruppens rapport, beslöt den europeiska statistikerkonferensen uppdra åt arbetsutskottet för distributionsstatistik att granska rapporten mot bakgrunden av europeiska förhållanden.

Vid arbetsutskottets sammanträde i januari 1956 förelåg som underlag för diskussion expertgruppens rapport samt kommentarer till denna rapport från olika länder och från Internationella handelskammaren.

Expertgruppen framlade ett program för distributionsstatistikens utveckling på längre sikt. Detta berörde förutom parti- och detaljhandeln även kafé-, restaurang- och hotellrörelse och vissa andra servicenäringar, såsom tvättinrättningar, frisersalonger, fotoateljéer m. m. Beträffande dessa näringsgrenar borde man om möjligt vart femte år verkställa företagsräkningar — eventuellt i anslutning till räkningar som även berörde andra näringsgrenar — varvid uppgifter skulle inhämtas bl. a. om antalet sysselsatta personer, utbetalda lönesummor, lagerhållning, försäljning, utestå-

ende fordringar och inköp. En gång om året skulle mera summariska uppgifter inhämtas beträffande parti- och detaljhandel. Vidare skulle man en gång i kvartalet eller en gång i månaden inhämta uppgifter om försäljningen och om värdet av varulager, i första hand inom parti- och detaljhandeln. Vid samtliga dessa undersökningar borde uppgifterna som regel avse de enskilda arbetsställena. Expertgruppen framlade förslag till definitioner och klassificeringsprinciper för de olika statistikgrenarna.

Resultaten av arbetsutskottets diskussioner sammanfattades i en rapport, ur vilken några huvudpunkter här skall refereras.

Det framhölls i diskussionen, att man inom distributionsstatistiken kan tillämpa antingen den »institutionella» eller den »funktionella» metoden. Den institutionella metoden innebär, att uppgifter inhämtas enbart från sådana företag eller arbetsställen som med hänsyn till sin huvudsakliga verksamhet är att hänföra till de undersökta branscherna. Den funktionella metoden återigen innebär att man söker erhålla uppgifter om en viss slags verksamhet (t. ex. detaljförsäljning) från alla slags enheter där sådan verksamhet förekommer, även om dessa enheter huvudsakligen bedriver verksamhet av annat slag (t. ex. industri eller hantverk). Expertgruppen förutsatte i sina rekommendationer att distributionsstatistiken i regel skulle baseras på den institutionella metoden. I diskussionen påpekades från svensk sida, att den funktionella metoden kommit till användning i fråga om redovisningen av detaljförsäljning vid företagsräkningarna och i socialstyrelsens omsättningsstatistik. Arbetsutskottet ville icke rekommendera någon förändring av expertgruppens förslag i detta avseende, men ansåg det lämpligt att olika länder gjorde försök att tillämpa den funktionella metoden, exempelvis då det gällde att få fram mått på den totala detaljförsäljningen.

Det ansågs föreligga ett behov av klarare definitioner av partihandel, detaljhandel och servicenäringar både för att åstadkomma en förbättring av de enskilda ländernas statistik och för att uppnå internationell jämförbarhet. De definitioner av parti- och detaljhandel, som anges i International Standard Industrial Classification (ISIC), ansågs vara alltför knapphändiga och svåra att tillämpa i praktiken.

I detta sammanhang påpekades det att Förenta nationernas statistiska byrå höll på att utarbeta detaljerade anvisningar till ISIC, varigenom klassificeringen av olika grupper skulle underlättas, och dessutom planerade en revision av ISIC. Arbetsutskottet ansåg att man borde närmare undersöka möjligheterna att uppdela parti- och detaljhandeln på undergrupper.

Expertgruppens förslag om allmänna distributionsräkningar vart femte år och mera begränsade detaljundersökningar under de mellanliggande åren kunde enligt arbetsutskottets mening godtas som en del av ett långtidsprogram. Det framhölls emellertid att man i flera länder knappast kunde tänka sig att göra allmänna räkningar oftare än vart tionde år.

Enligt expertgruppens uppfattning var arbetsstället (establishment) den lämpligaste redovisningsenheten i motsats till å ena sidan firman (enterprise), å andra sidan den tekniska enheten (technical unit); i praktiken

kunde det dock i vissa fall bli nödvändigt att inhämta uppgifter gemensamt för flera arbetsställen som tillhörde samma ägare. Under diskussionen vid arbetsutskottets sammanträde påpekade flera deltagare, att det vid basundersökningar hade visat sig omöjligt att från firmor med flera arbetsställen få uppgifter exempelvis om investeringar, lager och inköp beträffande de särskilda arbetsställena. Några representanter för östeuropeiska länder framhöll att distributionsstatistiken i dessa länder vanligen grundade sig på uppgifter från företag och endast i speciella fall på uppgifter för arbetsställen.

Värdet av lager borde enligt arbetsutskottets mening helst redovisas på grundval av återanskaffningspriserna. Det framhölls emellertid att en sådan redovisning kunde möta stora svårigheter och att det i praktiken vanligen bleve nödvändigt att godta de värderingsprinciper som företagen använde i sin bokföring.

Beträffande redovisningen av försäljningsvärden framhölls det i anslutning till diskussionen vid arbetsutskottets föregående sammanträde, att denna borde avse den tidpunkt då köparen fått förfoganderätt över varan och inte den tidpunkt då varan definitivt byter ägare. Sålunda borde avbetalningsköp redovisas så snart varan levererats. I försäljningsvärdet borde man inräkna provisioner, som erhållits vid försäljning för andras räkning. Vidare borde försäljningsvärdet redovisas med frånd rag av lämnade rabatter. De konsumentkooperativa föreningarnas återbäring borde däremot ej frånd ras, men det skulle vara önskvärt att få återbäringen särredovisad vid basundersökningar.

Arbetsutskottet anslöt sig till expertgruppens förslag om månatligen eller kvartalsvis företagna undersökningar beträffande försäljningsvärden och lager. Det framhölls att det mötte stora svårigheter att insamla löpande uppgifter om lager och att man i vissa länder sannolikt inte kunde utarbeta lagerstatistik mer än en gång om året. Med hänsyn till lagerstatistikens stora betydelse för den ekonomiska analysen borde man dock göra det mesta möjliga på detta område.

I likhet med expertgruppen rekommenderade arbetsutskottet att man för varje månad eller kvartal skulle publicera absoluta siffror eller indextal för försäljningsvärdet med särredovisning av olika branscher inom parti- och detaljhandel.

Arbetsutskottet ansåg det ändamålsenligt att tillämpa stickprovsmetoder i den löpande och årligen återkommande distributionsstatistiken, ävensom beträffande vissa slags svårare uppgifter vid basundersökningarna.

Beträffande det fortsatta internationella arbetet på distributionsstatistikens område framhöll arbetsutskottet bland annat, att frågan om definitioner, gränsdragningar och indelning i undergrupper beträffande parti- och detaljhandeln borde ytterligare utredas. Inom ramen av det planerade arbetet på en revision och förfining av ISIC kunde det finnas anledning till diskussioner mellan specialister beträffande handeln.

Meddelanden

Socialstyrelsens utlåtande över 1951 års pensionsutrednings betänkande. Socialstyrelsen avgav den 22 februari 1956 utlåtande över 1951 års pensionsutrednings betänkande om allmän pensionsförsäkring (SOU 1955:32). I utlåtandet anför styrelsen bl. a.

Till grund för det remitterade förslaget ligger det av 1947 års pensionsutredning framlagda principbetänkandet med undersökningar och förslag angående allmän pensionsförsäkring (SOU 1950:33). Styrelsen ställde sig på åtskilliga punkter kritisk till principbetänkandet och fann sig böra avstyrka förslaget. Styrelsens ställningstagande grundades främst på de olägenheter med två skilda pensionssystem som förslaget skulle medföra, eftersom det förutsattes att pensionsförsäkringen och folkpensioneringen skulle tillämpas fristående från varandra. Styrelsen, som ansåg att det från utredningens utgångspunkter borde ha varit naturligt att söka skapa en kombination av de båda pensionsformerna, framhöll även, att förslaget i vissa hänseenden finge anses gå utöver vad som från hävdvunna socialpolitiska synpunkter kunde anses vara befogat.

I fråga om det förevarande, av 1951 års pensionsutredning framlagda förslaget, vill socialstyrelsen till en början rent allmänt framhålla, att samma invändningar kan riktas mot detta som mot det förslag vari principbetänkandet mynnade. Det lämnar i viktiga hänseenden — exempelvis rörande frågorna om samordning mellan den allmänna pensionsförsäkringen och redan förefintliga pensionsordningar samt sambandet mellan försäkringen och skattesystemet — problemen olösta eller stannar vid ofullständiga lösningar.

Emellertid har den 27 januari i år tillkallats en ny beredning med uppgift att påbörja undersökningar rörande åtskilliga med pensionsförsäkringen sammanhängande frågor, som behöver lösas, om det remitterade förslaget skulle läggas till grund för lagstiftning. På beredningen bör, enligt direktiven till densamma, ankomma, bland annat, att bilda sig en uppfattning i stora drag om den inverkan, som ett genomförande av pensionsförslaget skulle få dels på utformningen av annan socialförsäkring och dels på andra offentliga och privata pensionsanordningar. Under hänvisning till att alternativa lösningar av själva pensionsfrågan redan har framkommit och till att ytterligare alternativ kan framkomma under remissbehandlingen av det nu framlagda förslaget, har beredningen därjämte fått uppdraget att närmare undersöka sådana alternativa lösningar. Socialstyrelsen anser sig med hänsyn härtill och i betraktande av den avvisande ställning som styrelsen intagit till principförslaget böra vid behandlingen av det därmed i huvudsak överensstämmande och nu remitterade förslaget lägga tyngdpunkten på en lösning, som enligt styrelsens mening förtjänar företräde framför den av 1947 och 1951 års pensionsutredningar föreslagna och som i sina huvuddrag innefattar en utbyggnad av folkpensioneringen i förening med åtgärder, varigenom bättre möjligheter skapas för en pensionering därutöver på frivillighetens grund för grupper, som ännu icke fått sina pensionsförhållanden tillfredsställande ordnade.

Syftet med det föreliggande förslaget är att skapa ett ålderdoms-, invaliditets- och efterlevandeskydd, som i förhållande till nuvarande frivilliga pensionsanordningar är avsevärt mera omfattande både i kvalitativt och kvantitativt hänseende. Det mest trängande problemet i pensionsfrågan måste i dagens situation anses vara att finna den bästa metoden för att tillförsäkra grupper, som saknar tillfredsställande pensionsskydd, rimliga pensionsförmåner. Däremot kan det icke vara ett önskemål i och för sig att successivt samla alla medborgare och sålunda även dem som redan erhållit betryggande pensionsskydd, i en enda vid sidan av folkpensioneringen tillskapad pensionsform. Anordningen med två obligatoriska av varandra oberoende pensionssystem skulle medföra betydande nackdelar och bör enligt socialstyrelsens mening övervägas endast under förutsättning att man icke på annat sätt

lyckas lösa problemet med de i pensionshänseende eftersatta grupperna.

Den av pensionsutredningen föreslagna försäkringen skall visserligen vara allmän och obligatorisk, men denna omständighet medför icke att den kommer att omfatta hela folket. Till en början bör härvidlag uppmärksammas, att den som fyllt 64 år före det kalenderår under vilket försäkringen införs icke förvärvar någon pensionsrätt i försäkringen. Då antalet personer, som den 31 december 1954 var 65 år eller äldre, utgjorde i runt tal 783 000, innebär detta, att åtminstone drygt 800 000 människor under alla förhållanden kommer att ställas utanför försäkringen, om denna genomförs den närmaste tiden. På grund av den pågående förskjutningen inom befolkningen mot allt högre åldrar, kommer detta antal att öka för varje år som en lösning av pensionsfrågan enligt pensionsutredningens förslag fördröjs. Även om detta icke utgör något argument i och för sig mot det föreslagna försäkringssystemet — detta bygger på principen om relation mellan inbetalda premier och förmåner — är det dock tydligt, att det utgör ett allvarligt problem att därifrån utesluta alla dem som nått eller närmar sig pensionsåldern inom folkpensioneringen. De nuvarande folkpensionerna ger icke en rimlig minimistandard, och det är därför betänkligt ur sociala synpunkter att välja ett system, som först på mycket lång sikt kan ge erforderlig trygghet åt det stora flertalet människor och som icke ger någon lösning av den här ifrågavarande stora gruppens försörjningsproblem. Särskilt allvarligt ter det sig att lämna dessa äldre människor åsido mot bakgrunden av den överkompensation som är avsedd att komma dem till del som närmar sig 64-årsåldern, eftersom de eljest icke skulle kunna tillförsäkras rimliga pensioner. Redan problemet rörande dem som fyllt 64 år utgör ett starkt skäl för att man i stället för utredningens förslag bör välja alternativet med förbättrade folkpensionsförmåner.

I denna riktning talar även den begränsning av de försäkrades krets som blir följden av pensionsunderlagets bestämmande. Eftersom systemet förutsätter, att endast inkomsttagare kan bli delaktiga av försäkringsskyddet, kommer åtskilliga personer, däribland alla gifta, hemarbetande kvinnor icke att få del av det skydd som försäkringen bjuder. Ett av de värdefulla dragen hos folkpensioneringen är att den ger husmodern självständig pensionsrätt, och det är ett icke mindre angeläget problem att även denna betydande grupp tillförsäkras bättre trygghet under ålderdomen än den som folkpensioneringen för närvarande ger. Det må även framhållas, att man endast genom en förbättrad folkpensionering kan ge erforderlig trygghet under ålderdomen för grupper, som under avsevärd del av sin aktiva tid icke uppbär några inkomster.

Å andra sidan får den föreslagna försäkringen, såsom inledningsvis antytts, anses gå utöver vad som från hävdvunna socialpolitiska synpunkter framstår såsom befogat. Detta gäller enligt styrelsens mening i främsta rummet de delar av förslaget, som innefattar full försäkringsplikt med däremot svarande höga pensionsförmåner för löntagare med så stora inkomster som 30 000 kronor om året liksom skyldigheten att erlägga premier för inkomst av kapital. Det kan även ifrågasättas, huruvida det är lämpligt att inrymma företagare inom en vid sidan av folkpensioneringen tillskapad obligatorisk försäkring. Den ändrade utformning som invalidpensionen föreslagits få inom folkpensioneringen i syfte att erhålla ett för denna och den allmänna pensionsförsäkringen gemensamt invaliditetsbegrepp ger därjämte anledning till erinringar ur de synpunkter varom här är fråga. Ej heller kan de stora grupper av anställda, som redan har en god pensionering, vara intresserade av att inlemmas i ett obligatoriskt system, som endast skulle komplicera deras pensionsförhållanden.

Av nu angivna problem behandlade socialstyrelsen i sitt remissutlåtande över principbetänkandet frågorna rörande dels de högre inkomsttagarna och dels invalidpensionens utformning. De där anförda synpunkterna äger enligt styrelsens mening alltjämt giltighet. Beträffande dessa punkter inskränker sig styrelsen därför till att på de i nämnda utlåtande anförda skälen framhålla, att det bör vara den enskildes egen angelägenhet att försäkra sig för så stor pension, som årsinkomster upp emot 30 000 kronor ger enligt utredningens förslag, och att den föreslagna ändringen av invaliditetsbegreppet inom folkpensioneringen icke kan godtas, efter-

som den strider mot en av dennas grundprinciper.

Vad därefter beträffar förslaget, att även kapitalinkomst skall ingå i pensionsunderlaget framhåller utredningen, att debiteringen av egenpremier måste bygga på taxeringsresultatet och att det med denna utgångspunkt har visat sig praktiskt ogenomförbart att generellt utesluta inkomst av kapital från premieunderlaget. Utredningen har alltså sett sig nödsakad att lämna obeaktad den bärande invändningen mot förslaget i denna del, att inkomst, som grundar sig på innehav av förmögenhet, icke går förlorad i och med att försäkringstagaren upphör att arbeta helt eller delvis. Enligt styrelsens mening kan det icke vara rimligt, att enbart för att en annan ordning icke låter sig förena med det föreslagna systemet tvinga en här aktuell försäkringstagare att betala premier i förhållande till hela hans inkomst med påföljd att han tillförsäkras en större pension, än han behöver.

Vidare torde det som regel icke vara av intresse för en företagare att utöver avgiften till folkpensioneringen avstå en betydande del av sin inkomst direkt för pensionsändamål. Ofta torde han bättre sörja för sin trygghet under ålderdomen, om han investerar pengarna i företaget.

Mot pensionsutredningens förslag kan därjämte riktas den erinran, att utredningen icke ansett sig kunna från den allmänna pensionsförsäkringen undanta de förhållandevis stora grupper av anställda, som redan fått sin tjänstepensionering tillfredsställande ordnad. Enligt socialstyrelsens mening måste man ställa sig frågande redan till utredningens principståndpunkt, att ett medgivande om undantag icke skulle kunna avse alla inkomster, som här ifrågavarande personer uppbär, utan endast sådan inkomst av tjänst, som ligger till grund för den erhållna pensionsutfästelsen. Även här måste utredningen i sina strävanden att skapa ett tekniskt fullödigt system anses ha lämnat åsido den betydelsefulla synpunkten, att tvingande bestämmelser icke bör tillgripas i vidare omfattning än som verkligen är nödvändigt för att skapa ett betryggande pensionsskydd. Det är ett naturligt önskemål från dessa gruppers sida att icke få sina pensionsförhållanden komplicerade, och det skulle därför ha varit värdefullt om utredningen undersökt möjligheterna att från den föreslagna försäkringen undanta åtminstone alla dem vilkas pensionsförmåner kan bedömas vara minst likvärdiga med dennas. Än mera schematiskt har utredningen behandlat den svårlösta fråga på vilken ställningstagandet till detta problem ytterst måste bero, nämligen hur en samordning av den allmänna pensionsförsäkringen skall kunna åvägabringas med de för dessa grupper förefintliga pensionsordningarna. Man har anledning att förvänta avsevärda svårigheter härvidlag särskilt beträffande sådana kategorier, som kollektivavtalsvägen fått sina pensionsutfästelser anpassade efter de för respektive fack rådande förhållandena. Det må sålunda i detta sammanhang erinras om de betydande problem som uppstod, då det gällde att anpassa kollektivavtalen till den obligatoriska sjukförsäkringen. Enligt socialstyrelsens mening bör det i vart fall icke komma i fråga att utan utredning om samordningsproblemet inordna dem som fått sin pensionsfråga tillfredsställande löst i en allmän pensionsförsäkring av den karaktär som utredningen föreslår.

En av de viktigaste frågorna rörande den föreslagna obligatoriska pensionsförsäkringen utgör förhållandet mellan denna och folkpensioneringen. Liksom redan föreslogs i principbetänkandet är pensionsförsäkringen enligt det nu föreliggande förslaget avsedd att tillämpas fristående från folkpensioneringen. Utredningens ställningstagande härvidlag står i överensstämmelse med de nya direktiv vilka gavs denna den 27 mars 1953 i anledning av den samma år framlagda propositionen om generell standardförbättring åt folkpensionärerna och enligt vilka ett sammanförande i sakligt avseende av folkpensioneringen och den obligatoriska pensionsförsäkringen till ett enhetligt system ej borde eftersträvas i förevarande sammanhang.

Om hänsyn tas även till andra existerande pensionsformer än folkpensioneringen leder utredningens förslag om en ny fristående allmän pensionsförsäkring till att man skulle få fyra olika slag av ålderspensionsförmåner från tre skilda pensionssystem, nämligen icke inkomstprövad ålderspension och inkomstprövat bostadstillägg från folkpensioneringen, ålderspension från allmänna pensionsförsäkringen samt komplette-

rande ålderspension från SPP eller i annan form, exempelvis på grund av särskilda utfästelser från stat eller kommun till olika grupper av de i offentlig tjänst anställda. En sådan teknisk och administrativ lösning av ålderdomsförsörjningen är långt ifrån rationell, och enligt styrelsens mening ligger den största bristen i förslaget däri, att man icke åtminstone såsom ett alternativ dragit upp riktlinjerna för en samordning av den allmänna pensionsförsäkringen med folkpensioneringen.

I detta sammanhang finner socialstyrelsen anledning att erinra om den kritik som styrelsen framförde i sitt remissutlåtande över principbetänkandet rörande det däri upptagna förslaget om att pensionsbelopp från den allmänna pensionsförsäkringen skulle räknas såsom inkomst vid bestämmandet av de inom folkpensioneringen inkomstprövade förmånernas storlek. Styrelsen ansåg det icke vara rimligt, att de här ifrågavarande pensionstagarna skulle mista dessa förmåner, vilket i stor utsträckning komme att bli följden av förslaget. Det orimliga i förlusten av dessa, huvudsakligen genom de allmänna skatterna finansierade förmåner framstår däri, att pensionstagarna skulle tillskyndas förlusten på den grund att de anslutits till en allmän pensionsförsäkring, för vilken de haft att erlägga avgifter, proportionella mot inkomsten. I det nu föreliggande förslaget har utredningen icke funnit skäl att frånträda den ståndpunkt som kom till uttryck i principbetänkandet, varvid utredningen åberopat, bland annat, att inkomstprövningen liberaliserats genom 1953 års lagändringar och att remisskritiken på denna punkt därför avtagit i betydelse. Enligt socialstyrelsens mening är den anförda kritiken alltjämt lika vägande, eftersom 1953 års lagändringar icke rubbade inkomstprövningens huvudprinciper. Prövningen kvarstår alltjämt såsom instrument för bestämmandet av en betydande del av folkpensioneringens förmåner, låt vara att något ökat utrymme därvid lämnats för inkomster vid sidan av dessa.

En mera ändamålsenlig lösning av den alltmera trängande pensionsfrågan än den utredningen föreslagit torde vara att söka efter huvudsakligen två vägar. Antingen kan man välja att förstärka de nuvarande otillräckliga folkpensionsförmånerna, vilket innebär att man avskriver önskemålet om ett system med pensionen ställd i relation till inkomsten, eller också kan man på grundval av det föreliggande förslagets huvudprinciper omarbeta detta på ett sådant sätt, att den generella folkpensionen blir överflödig. I det föregående har framhållits, att man endast genom att förbättra folkpensioneringens förmåner torde kunna tillförsäkra dem som redan nu uppnått högre åldrar liksom grupper utan inkomster, däribland hemarbetande kvinnor, rimlig försörjning under ålderdomen. Även andra omständigheter talar enligt socialstyrelsens mening för att denna väg avgjort är att föredra. Sålunda torde den vara den enklaste ur den väsentliga synpunkten, att andra existerande pensionsanordningar redan anpassats efter folkpensioneringen. Därtill kommer, att syftet med denna, nämligen att tillförsäkra alla en rimlig minimiförsörjning under ålderdomen eller i händelse av arbetsoförmåga redan dessförinnan utan att pensionsförmånerna därvid avvägs mot inkomsterna under den aktiva tiden, enligt socialstyrelsens mening bäst står i överensstämmelse med det socialpolitiska mål som redan uppställts och även framdeles bör fasthållas för en hela folket omfattande pensionering. Utredningens förslag visar också, att stora svårigheter föreligger, då det gäller att lämpligt avväga ett system, varigenom pensionsförmånerna ställs i relation till inkomsterna, på ett sådant sätt, att man icke kommer att gå utöver vad som kan anses befogat ur hävdvunna socialpolitiska synpunkter. Härvidlag vill styrelsen erinra om att det icke rimligen kan vara en *samhällets* angelägenhet att sörja för en pensionsnivå som för vissa högre inkomsttagare kommer att ligga över inkomsten för stora grupper av löntagare under deras aktiva tid.

Grundlinjerna för en pensionsreform bör sålunda enligt socialstyrelsens mening syfta till att folkpensionerna förbättras. Då det icke torde vara möjligt att inom en nära framtid nå en rimlig pensionsnivå inom folkpensioneringen enbart via statsbudgeten, måste tydligen avgifterna till folkpensioneringen höjas. Höjningen kan läggas icke blott på det procentuella uttaget av den taxerade inkomsten utan även på det belopp på 10 000 kronor, vartill denna för ändamålet maximerats. I jämförelse med de höga pen-

sionsavgifter som föreslås skola utgå till den allmänna pensionsförsäkringen torde en höjning av folkpensionsavgifterna som regel innebära en mindre betungande pålaga. Samtidigt som folkpensionerna förbättras bör de inkomstprövade förmånerna inom ålderspensioneringen avvecklas. Genom att här avskaffa inkomstprövningen undanröjer man nämligen, såsom styrelsen redan framhöll i sitt remissutlåtande över principbetänkandet, det hittills oöverstigliga hindret för en tillfredsställande lösning av frågan om en på frivillighetens grund baserad pensionering av arbetarna vid sidan av folkpensioneringen. Först härigenom skulle följaktligen de nödvändiga förutsättningarna skapas för en utbyggnad av den frivilliga tjänstepensioneringen till att omfatta även de i sådant hänseende för närvarande eftersatta grupperna. Om folkpensionerna höjs till en nivå som tryggar en rimlig minimistandard, bör man kunna överlämna till arbetsmarknadens parter att avtalsvägen lösa de kvarstående pensioneringsproblemen. Arbetstagarorganisationernas på sistone kraftigt stegrade intresse för pensioneringsfrågan ger enligt styrelsens mening fog för antagandet, att en tillfredsställande frivillig tjänstepensionering i ett sådant läge kan genomföras för de här aktuella grupperna.

Slutligen förtjänar det enligt styrelsens mening att övervägas, huruvida icke invalidpensioneringen lämpligen kan överflyttas från folkpensioneringen till sjukförsäkringen, samtidigt som man upphäver den inom sistnämnda försäkring stadgade begränsningen av sjukhjälpstiden. Därvid bör emellertid något slag av inkomstprövning i samband med beslut om invalidpension bibehållas, eftersom ett slopande av denna prövning skulle medföra avsevärda risker för överförsäkring.

På grund av vad sålunda anförts får socialstyrelsen avstyrka, att ett pensionssystem införs av den karaktär som utredningen föreslår, och i stället förorda, att pensionsfrågan löses genom att folkpensionerna förbättras samtidigt som inkomstprövningen inom ålderspensioneringen avvecklas.

Till utlåtandet fogades ett särskilt yttrande av tf. byråchefen Gustaf Holmstedt. Häri anförs.

Den negativa inställning till det föreliggande förslaget, som kommer till uttryck i socialstyrelsens utlåtande, anser jag mig icke kunna instämma i och detta av följande skäl.

Av utlåtandet får man den uppfattningen att det föreslagna pensionssystemet icke skulle stå i god överensstämmelse med det socialpolitiska mål som redan uppställts och även framdeles bör uppställas för en hela folket omfattande pensionering. Gentemot de sociala skäl socialstyrelsen antytt vill jag ställa de sociala rättviseskäl som åberopats för ernående av likställdhet i fråga om pensionsförmåner mellan bland annat arbetare och tjänstemän. Den principiella inställning socialstyrelsen har gett uttryck åt kan enligt mitt förmenande endast innebära en sak, nämligen att det torde vara uteslutet att nå den likställdhet i pensionshänseende mellan olika grupper av befolkningen, som man sedan länge eftersträvat. I motsats till socialstyrelsen kan jag icke finna att det föreliggande förslaget går utöver vad som från socialpolitiska synpunkter framstår som befogat, alldenstund även de pensionssystem, som nu tillämpas i statens och kommunernas tjänstepensionering bereder förmåner i nivå med de av pensionsutredningen föreslagna. När socialstyrelsen framhåller, att det icke rimligen kan vara en samhällets angelägenhet att sörja för en pensionsnivå, som för vissa högre inkomsttagare kommer att ligga över en löntagares inkomster under hans aktiva tid, må det erinras om att denna grupp är i inkomsthänseende och i fråga om levnadsnivå tämligen heterogen.

Socialstyrelsen föreslår att pensionsfrågan löses genom att folkpensionerna förbättras samtidigt som inkomstprövningen inom ålderspensioneringen avvecklas och anser, att man bör kunna överlämna till arbetsmarknadens parter att avtalsvägen lösa de kvarstående pensioneringsproblemen. Av huvudsakligen två skäl kan jag icke hysa förtroende för att man på denna väg når den likställdhet i pensionshänseende mellan olika grupper av befolkningen, som man sedan länge eftersträvat. För det första torde det vara uppenbart att man icke kan räkna med att på avtalsvägen lösa pensionsfrågan för mycket stora grupper av befolkningen. Tidigare erfarenheter i andra sammanhang visar, att lagstiftningsvägen varit den enda

möjliga, när det gällt att lösa andra liknande sociala frågor. Som exempel kan nämnas semesterreformen. En förbättring av löntagarnas semester visade sig icke i önskvärd utsträckning vara möjlig annat än genom lagstiftning. Väljer man avtalsvägen tillkommer dessutom den stora nackdelen att man lämnar fältet öppet för alla möjliga divergerande lösningar av pensionsfrågan. De pensionsförhållanden som idag är rådande inom olika arbetargrupper är av tämligen skiftande beskaffenhet. Medan pensionsförmånerna i vissa fack är tämligen tillfredsställande, är de i andra fall så obetydliga och så kringgärdade med villkor att ordet pension bör förses med citationstecken. Mot en sådan bakgrund är det givet att man icke kan hysa särdeles stor optimism för att pensionsfrågan får en rationell och tillfredsställande lösning avtalsvägen. Av anförda skäl anser jag lagstiftningsvägen vara den enda möjliga i pensionsförsäkringen som i annan svensk socialförsäkring. På denna väg anser jag också att man bäst tillgodoser de sociala rättviseskäl som gjort sig gällande i denna fråga. Detta hindrar icke, att även jag anser att folkpensioneringen bör revideras och helst inpassas inom den allmänna pensionsförsäkringens ram. Likaså bör sjukförsäkringen och yrkesskadeförsäkringen samordnas med en allmän pensionsförsäkring på ett rationellt sätt.

Ungdomsproblem på RFSU-konferens. Vid den av Riksförbundet för Sexuell Upplysning arrangerade konferensen *Ungdom 56* den 3—4 mars 1956 ägnades de inledande föredragen åt olika ungdomsproblem i dagens samhälle.

Fil. lic. Anna-Lisa Kälvesten, som inledde konferensen med att tala allmänt om *Ungdom i dag*, underströk hur outforskad ungdomspsykologin ännu är. Vi vet inte hur ungdomarna här och nu ser ut inuti. Ur barndomens skapelseprocess har det kommit fram personligheter. Vi vet inte hur den inre strukturen ser ut. Vi märker, att en del viker av från det normala och lagstadgade beteendet, när de börjar få en ökad aktionsradie. De blir samhällsproblem. Men det finns också andra sätt att misslyckas med livet än att avvika mot yttre normer och lagar. Känslo-invalider som varken kan göra sig själva eller andra lyckliga borde vi fråga lika mycket efter som de tbc-hotade. De är många fler, och det är mycket svårare att bota dem. Men är det något giltigt skäl att blunda för hela problemet? Först om vi forskar fram hur tillståndet är och kan se orsakerna till den sjukliga utvecklingen, kan vi ju någonsin bli klokare på hur vi skall förebygga. Hela uppfostringsdebatten och det i och för sig lovvärda barnpsykologiska reformarbetet i landet hänger en smula i luften, så länge man inte följer trådarna upp genom ungdomsåren och »ser hur det går».

När det gäller hur barn skall behandlas för att utvecklas bra, har vi idag en inte föraktlig kunskap, även om enigheten inte är fullständig mellan de sakkunniga. Men vad som är hälsosamt och skadligt för tonåringar har vi inte ens försökt reda ut. När man undersöker vanliga, normala ungdomar med ett batteri av s. k. projektiva tests, bl. a. Rorschach, får man inte så sällan en bild som gör en förfärad. Samma tecken som hos de schizofrena: den naturliga kontaktförmågan med omvärlden är förkrympt. Kan det vara en sådan svår konflikt mellan driftskraften som pressar på inifrån och livsrummets trånghet, att de unga hellre flyr än illa fäktar, just innan livet har hunnit börja? Hur ser nevrotiserade tonåringar ut efter några år? Har det gått spårlöst över? Eller förvandlats till magsår? Eller till alkoholism? — Det är mycket vi skulle behöva veta.

Doktor Gustav Jonssons föredrag *Ungdom och brott* återges på sid. 233 i detta häfte.

Direktör Olof Burman i Stockholms stads nykterhetsnämnd talade om *Ungdom och alkohol* och konstaterade, att ungdomens alkoholkonsumtion för närvarande ökar kraftigt och att seden att använda alkohol söker sig ner till allt yngre åldrar. Utbredningen av ungdomens alkoholvanor har medfört en kraftig ökning av ungdomsfylleriet. Ökningen gäller inte enbart för det absoluta antalet utan också för det relativa. De ungas fylleriföreteelser visar en klart stigande trend till skillnad från de vuxnas, där utvecklingen i stort sett följer våglinjen. Andelen fyllerister bland 15—18-åringarna är nu flera gånger större än för 20—25 år sedan. Ökningen från mitten av 1920-talet är inte

mindre än ca 200 %. Motsvarande stegring för åldersgruppen 18—21 år är ca 100 % och för åldersgruppen 21—25 år ca 50 %. Dessutom kan tilläggas, att 18—21-åringarnas fylleri, som år 1928 inte var mer än hälften så omfattande som 25—30-åringarnas, redan 1948 var uppe i samma nivå som de senares. 21—25-åringarna hade 1928 samma fylleri-frekvens som 25—30-åringarna, men år 1948 var den yngre åldersgruppens siffra åtskilligt högre, medan den äldres låg på samma nivå som tjugo år tidigare. Utvecklingen av fylleriet står i samklang med utvecklingen av alkoholvanorna. Denna fördjupning av ungdomens alkoholvanor med ökat ungdomsfylleri som följd äger rum samtidigt som en del allmänna företeelser i det moderna samhället utan tvekan verkar i nykterhetsfrämjande riktning. Höjningen av den ekonomiska och sociala standarden för folkets breda lager, liksom den folkliga bildningsrörelsen och arbetarorganisationerna, har bl. a. varit av stor betydelse för en ändrad syn på det personliga uppträdandets vikt. När 1910- eller 1920-talets unga söp under sin fritid, så berodde det kanske inte så sällan på att de saknade annan sysselsättning. Men varför skall dagens unga supa? De nya former som under de senaste decennierna uppstått för förströelse och rekreation genom biograf, radio, idrott och friluftsliv m. m. ställer dagens unga i en helt annan situation än de gångna generationernas ungdom. Skärpningen av kraven på effektivitet och precision i arbetet utgör en annan faktor med samma tendens. Till dessa allmänna faktorer måste man också räkna motorismens utveckling.

Dessa allmänna företeelser, som verkar nykterhetsfrämjande i det moderna samhället, understryker allvaret i utvecklingen under de senaste decennierna av ungdomens alkoholvanor. De accentuerar dels frågan varför ungdomen nu dricker, dels också frågan om vilka åtgärder som bör vidtas för att förhindra en ytterligare ökning av alkoholtillvänjningen bland vår ungdom. Vi kan tydligen inte slå oss till ro och vänta, att den allmänna standardhöjningen och hyfsningen av sederna automatiskt skall verka sanerande av ungdomens alkoholvanor.

Under rubriken *Ungdom och sexualitet* talade lektor Torsten Wickbom bl. a. om ungdomens svårigheter inför den splittrade moralbildningen på det sexuella området. Vi har idag ingen officiellt stadfäst moral på detta område. Vi har en uppdelning efter många olika gruppbildningar, var med sin sexualmoral. Viss gruppuppdelning sker efter samhällsklass. Som exempel kan tas de olika inställningarna till föräktenskapliga förbindelser. Förr ansågs det i bondeklassen naturligt med föräktenskapliga förbindelser, om de unga gifte sig, när barn väntades. Så var då inte fallet i borgarklassen. I dagens arbetarklass finns i viss mån arvet från bondeklassens gamla sexualmoral. Man är här mera tolerant gentemot de ungas sexuella umgänge än i medelklassen och överklassen. Motsatt inställning har Kinsey visat råder i Förenta staterna vad gäller onanin; det finns anledning förmoda att detta även gäller för svenska förhållanden. Vi har också en geografisk uppdelning. Sexualmoralen i den schartauanska miljön på västkusten är en annan än den i skånsk bondemiljö och än den i mellansvensk bruksmiljö osv. Det är inte lätt för ungdomen att veta vilken av alla dessa moralbildningar som är den rätta. Dessa svårigheter har i vår tid accentuerats av att den gamla gruppisoleringen nu brutits, och vi har fått mera kontakt och blandning grupperna emellan och därmed också ökad kännedom om olikheterna i moralbildningarna.

Vi vuxna serverar alltså olika moralnormer. De unga vet inte vilken de skall rätta sig efter. Skulle man inte kunna enas om en minsta gemensam nämnare för dessa olika moralnormer? Den skulle kanske bli: hänsyn och ansvar.

Beträffande sexualundervisningen påpekade lektor Wickbom, att denna i folkskolan fortfarande mest är en död paragraf. I och med 1955 års beslut att sexualundervisning är obligatorisk i samtliga skolor är de lokala skolstyrelsernas vetorätt alltså borta. Men härmed är inte allt gott och väl. Undervisningen försummas fortfarande på många platser, men det sker inte med skolöverstyrelsens goda minne, tvärt om. Den biologiska sexualundervisningen står dock här i Sverige förhållandevis högt jämfört med den psykologiska. Ungdomspsykologi är den viktigaste punkten i sexualundervisningen idag. Exempelvis vet vi inte om skillnaden mellan pojkarnas och flickornas sexualdrift i de mellersta tonåren är biologiskt beting-

ad eller ett resultat av vår västerländska kulturmiljö.

Kurator Ellen Nordh vid Stockholms stads rådgivningsbyrå för abortsökande behandlade problemet *Ungdom och aborter*. Hon ställde frågan om aborterna också är ett ungdomsproblem. Är abort — legal eller illegal — den lösning unga flickor tar till, då de står inför en icke önskad graviditet?

Då det gäller dem som söker legal abort, har vi naturligtvis siffror att komma med. Men för de andra, för dem som söker sig till kvacksalvare kan vi aldrig få några exakta uppgifter. Det är sådant som sker i skymundan. Och lojaliteten hos dem som fått hjälp i en svår situation har visat sig vara stor. Enligt uppgifter just nu från polisen i Stockholm om de illegala aborterna är ett fåtal unga flickor inblandade i anmälda fall. Största antalet eller 40 % av samtliga kommer på åldersgrupperna 20—25 år.

Besöksfrekvensen på Stockholms stads rådgivningsbyrå för sexualfrågor av abortsökande har hållit sig omkring 2 000 per år. (Maximisiffran var år 1951 med 2 425. Lägsta siffran sedan dess var år 1955 med 1 900.) Av dem som sökte abort år 1955 var 170 ungdomar (födda åren 1936—1941). Av dessa var 45 mellan 13 och 16 år. Siffran för dem som är under 17 år då de söker abort har alla år hållit sig under 50 per år. — Siffrorna ger en ungefärlig bild av problemets storleksordning. De är inte överväldigande höga och tydligen inte heller stadda i oroväckande utveckling. Skulle vi enbart gå efter dem, då kunde vi lugnt falla ner i den allmänna stiltje som följt på 1950 års abortutredning och alla dess förslag. Men det är inte så vi skall betrakta detta problem. Vad vi har att hålla oss till är, att årligen ett antal unga flickor befinner sig i den situationen, att de vill söka avbryta ett havandeskap. Det är ett symptom på att något är på tok någonstans.

Under år 1955 har en utredning påbörjats på byrån av de mycket unga abortsökandes speciella problem ur bedömnings- och eventuellt prognossynpunkt. Flickorna har förberetts på att det även kommer att bli fortsatt kontakt, och det har de som regel inget emot; en del är till och med glada åt det. Det är meningen, att man skall följa dem för att se hur det går för dem under de närmaste åren, antingen de fått abort eller skall föda barnet, dels efterhand göra dem till föremål för en något grundligare undersökning rörande deras levnadsförhållanden och utveckling.

En mindre undersökning har gjorts beträffande de 47 flickor under 17 år som år 1953 sökte abort på byrån. Sammanställningen har gjorts i efterhand ur journalerna. Det är naturligtvis ett alltför litet material för att man skall kunna dra några generella slutsatser, men den ger ändå en del intressanta aspekter på problemet.

Av de 47 flickorna hade 10 tidigare haft samlag med andra män än barnafadern. 24 hade haft vad som betecknas som »en relativt långvarig förbindelse», och 6 hade blivit gravida vid sitt första samlag. Det framgick, att förhållandet till barnafäderna i många fall varit bra. 23 hade s. k. fast sällskap, dvs. en förbindelse med vissa krav på varandra om trohet. 1 sammanbodde med mannen, 4 var förlovade. 17 flickor hade haft mera lösliga eller rent tillfälliga förbindelser. 2 hade varit utsatta för våldtäkt.

Beträffande uppväxtmiljön säger den här undersökningen en hel del. De flesta flickorna bodde i sina föräldrahem, nämligen 42. Av de övriga 5 bodde 2 hos släktingar och 1 hos fästmannen och hans föräldrar. 2 hyrde rum. Men 25 av undersökningens 47 flickor kom från splittrade hem, dvs. hem där de inte till sitt 15:de år fått växa upp hos samlevande föräldrar. Härtill kommer ytterligare 6 flickor från hem med öppen osämja mellan föräldrarna.

Assistent Lars-Erik Ackemark vid Barnavårdsnämnden i Stockholm gav en översikt över *Ungdomsprostitutionen*. Han poängterade, att det inte finns något belägg för att flickprostitutionen i Stockholm skulle ha ökat mera väsentligt de senaste åren. Det finns tyvärr ingen statistik som kan ge besked härom. Sammanställer man polisens och barnavårdsnämndens siffror, blir resultatet tämligen intetsägande.

På Barnavårdsnämndens ungdomsbyrå anser man faktiskt att det på sätt och vis är bättre nu än förut. Det finns inte längre så många fattiga flickor som kommer till Stockholm och hamnar på gatan som tidigare. Antalet lösdrivande flickor, som nämnden behöver ta för skyddsuppfostran, är inte många. För åldersgruppen 18—21 år rör det sig om 9—10 om året under perioden

1945—1954. År 1953 var det 8 flickor, år 1954 var det 13.

Förr var det mycket vanligare, att polisen skickade över gripna flickor, men nu kommer dessa prostituerade av andra anledningar, stölder, rymningar etc. Men under samtalen med dem kommer det ofta fram, att de också prostituerar sig. Mängden av mera yrkesmässigt prostituerade flickor minskar alltså, men de halvprostituerade, mera hållningslösa flickornas antal ökar, och man märker, att det är allt yngre flickor som får kontakt med nämnden av den anledningen.

När barnavårdsnämndens utesektion, den s. k. nattpatrullen, kom till år 1951 för att bekämpa pojkprostitutionen, upptäckte man ganska skrämmande förhållanden i Stockholm. Det fanns hundratals ungdomar som var vad man kallar på driven. Dagdrivare och nattvandrare, som saknade bostad och arbete. De försörjde sig på tiggeri, stölder och prostitution. De flesta var nyinflyttade från landet. De hade misslyckats i Stockholm, gjort slut på sina kontanter, pantsatt sina ägodelar och kunde inte återvända hem. Även stockholmsungdomar upptäcktes som höll sig undan föräldrar och myndigheter.

Redan under år 1952 gjorde nattpatrullen 1 200 kontakter och bortåt 500 bostadsplaceringar på sitt natthärbärge. De gångna åren har nattpatrullens gatukuratorer, tre manliga socialarbetare, haft omkring 4 000 ungdomskontakter. Nattpatrullens uppgift är att ge dessa ungdomar en chans att komma i ordnade förhållanden igen. Men ofta är de så fixerade vid ett asocialt levnadssätt att kraftåtgärder måste tillgripas. Ungdomarna blir då omhändertagna för skyddsuppfostran. Många förmås resa hem igen, men en påtvingad hemresa är ofta meningslös. De är ofta inte välkomna dit.

Nattpatrullen har under senaste året fått en kvinnlig gatukurator för att bättre kunna lösa flickornas problem. Men hittills är det i begränsad utsträckning man fått kontakt med flickorna, omkring 10 % av samtliga kontakter.

Samma tendens som tidigare påpekats för flickprostitutionen gäller i stort för pojkprostitutionen. Samtidigt som det blir allt yngre pojkar som polisen får tag på, så har den mera påtagliga gatuprostitutionen med ynglingar minskat.

Ungdomsvården fångar numera ganska väl upp de landsortsungdomar som kommit på drift i Stockholm, men de yngre stockholmspojkarna, ofta i skolåldern, missar man tämligen helt. Detta material har inte bearbetats, men man kan märka ett misstänkt orsakssammanhang, nämligen sambandet mellan skolk från skolan och debut i prostitutionen. Av de yngre prostituerade tycks många vara skolskolkare. Det är inte omöjligt, att det är under sitt kringdrivande på dagarna som de har knutit sina kontakter.

Åtskilliga pojkar i en storstad blir under sin uppväxt inviterade av homosexuella män. De flesta avstår dock från erbjudandet, medan en del följer med av nyfikenhet, omedvetna om vad det gäller, eller kanske upptäcker de omgående möjligheten att skaffa sig extra fickpengar. En mindre del av dessa labila pojkar kan av sociala svårigheter eller andra orsaker glida över till den mera avancerade grupp som medvetet söker kontakt med homosexuella för att tjäna pengar.

Kriminalpolisens homosexkommission anmälde under åren 1951—1952 110 barn och ungdomar som deltagit i enligt strafflagen kriminella homosexuella handlingar. 44 av dessa var aktiva gatuprostituerade. Närmare hälften av dem hade redan före prostitutionsdebuten visat asociala tendenser. De flesta av dem hade växt upp under synnerligen trista förhållanden. De var gravt miljöskadade och svårt socialt missanpassade, över hälften kom från splittrade hem, hade flyttats mellan fosterhem och växt upp på barnhem. Närmare hälften var skilsmässobarn. I en tredjedel av fallen förekom grava missförhållanden i hemmen, spritmissbruk, kriminalitet etc. Flera av pojkarna var hjärnskadade, en del var debila, och några kunde misstänkas vara direkt sinnessjuka.

Ungdomsprostitutionen angrips som all annan asocialitet bäst med förebyggande åtgärder. Alla familjepolitiska åtgärder som kan ge barnen tryggare uppväxtförhållanden är förebyggande, likaså en utvidgad rådgivningsverksamhet i uppfostringsfrågor, en utbyggnad av den psykiska barna- och ungdomsvården. Bostadsnöden är skriande speciellt för ungdomen. Det finns ingen plats för dem hemma, de flyr trångboddheten till gatan. Kunde samhället åstadkomma bättre bostadsförhållanden, skulle säkerligen en utdelning i form av minskad ungdomsasocialitet bli följden.

Danskt betänkande om de stora ungdomskullarna. Den år 1949 tillsatta danska arbetsmarknadskommissionen erhöll i januari 1954 danska regeringens uppdrag att utreda frågan om de s. k. stora årskullarnas inpassning i förvärvslivet och att härvid speciellt beakta frågan om dessas utbildning. Kommissionen har i februari 1956 lagt fram ett betänkande, *Betœnkning vedrørende de store fødselsårgange med sœrlig henblik på uddannelsesproblemet* (nr 143 — 1956).

Kommissionen lämnar i betänkandet inledningsvis olika statistiska upplysningar avseende de stora årskullar som under det närmaste decenniet kommer att uppträda och skapa problem både på undervisningsområdet och på arbetsmarknaden.[1] Under tioårsperioden 1941—1950 föddes i Danmark totalt ca 850 000 barn mot ca 660 000 under åren 1931—1940, en ökning med nära 29 %.

De konsekvenser de stora födelsetalen kan få — och i viss mån redan fått — för det danska samhället anser kommissionen vara i huvudsak följande.

1. Överbelastning av undervisningsanstalterna. Det totala elevantalet i folkskolorna kommer således redan 1956 att kulminera med ca 525 000 mot ca 500 000 tio år tidigare. Även till högre skolstadier ökar elevtillströmningen.

2. Ökad tillströmning till arbetsmarknaden. Det antal 14-åringar som varje år tillförs arbetsmarknaden, kommer att öka från nuvarande ca 65 000 till ca 90 000 år 1961, och antalet 14—19-åringar kommer att öka fram till år 1963 till ca 512 000. Siffran för år 1955 var 375 000, alltså en ökning under åtta år med ca 36 %.

3. Ökat bostadsbehov. Medan den nödvändiga tillväxten av bostäder i städer och tätorter för år 1957 uppskattats till 11 500, beräknas tillväxtbehovet under femårsperioden 1968—1972 till genomsnittligt ca 19 200 per år.

Såsom motivering för sina förslag beträffande lämpliga åtgärder för lösande av dessa och med dem sammanhängande problem anför kommissionen, att den anser det önskvärt, att lösningen av de stora årskullarnas utbildningsproblem inom hantverks-, industri-, handels- och kontorsfacken söks inom »mesterlœrens» ram genom frivillig samverkan mellan parterna och på ett sådant sätt att principen om branschernas självbestämmanderätt på yrkesutbildningens område bevaras.

Vad beträffar den högre undervisningen sägs det allmänna direkt kunna gripa in genom att utöka skolors och läroanstalters kapacitet.

Efter dessa principöverväganden föreslår kommissionen, att det upprättas ett centralt organ med uppgift att föra det av kommissionen påbörjade arbetet vidare, koordinera de olika näringsgrenarnas insatser på området och i lämplig utsträckning stimulera och koordinera lokala initiativ.

Förutom åtgärder som kan vidtas genom direkta förhandlingar med arbetsmarknadens parter föreslår kommissionen bl. a. följande åtgärder från det allmännas sida:

upplysningsverksamhet genom press, radio etc.;

ökad intagning av lärlingar vid offentliga institutioner;

utvidgad dagskoleundervisning vid handelsskolor och tekniska skolor;

ökning av statsbidragen till tekniska och andra fackskolors drift;

ökade möjligheter till statslån för nybyggnader av sådana skolor;

ökning av statsbidragen till lärlingars utgifter för resor och uppehälle;

utbyggnad av yrkesvägledningen.

Kommissionen lägger speciellt stor vikt vid att möjligheterna för högre tekniska studier förbättras och att denna undervisningsgrens kapacitet utvidgas. Vidare påpekas, att denna utvidgning måste börja redan på skolstadiet, och att åtgärder måste vidtas snarast möjligt för att undanröja och förebygga lokal- och lärarbrist.

Riktlinjer för ålders- och invalidpension i Västtyskland. Inom västtyska förbundsregeringen upprättades sommaren 1955 ett särskilt ministerutskott, det s. k. socialkabinettet, med uppgift att dra upp riktlinjerna för en nydaning av hela sociallagstiftningen. Socialkabinettet består av förbundskanslern samt cheferna för arbets-, inrikes-, finans-, ekonomi-, flyktings- och familjeministerierna.

Vid sammanträden den 18 januari och 17 februari 1956 fattades en rad principbeslut

[1] Se Soc. Medd. 1955: 7, sid. 377, Poul Dam: Den danske debat om de »store årgange».

om utformningen av ålders- och invalidpensioneringen. Denna är avsedd att få karaktären av »Produktivitäts-Rente», dvs. pensionsbeloppen skall med vissa intervaller justeras inte endast efter prisutvecklingen utan även efter nationalinkomstens stegring. Socialkabinettet tog vid dessa sammanträden dock inte ställning till hur ofta justeringarna skall ske, inte heller till hur anpassningen av pensionsbeloppen efter nationalinkomstens utveckling tekniskt skall ordnas.

Enligt socialkabinettets principbeslut skall ålders- och invalidpensionerna utgå till alla arbetstagare, oberoende av om de är arbetare eller högre och lägre tjänstemän. För personer tillhörande de fria yrkena föreslås, att särskilda pensionskassor skall inrättas. Vidare skall det enligt principbeslutet stå pensionstagarna fritt att efter uppnådd pensionsålder, 65 år, genom fortsatt arbete ernå en höjning av den genom pensionen tillförsäkrade inkomsten.

En av de mest omstridda punkterna i den hittills förda diskussionen har varit frågan om ålderspensionernas höjd. Socialkabinettet fastslog vid februarisammanträdet, att pensionernas storlek skall göras beroende av den tid pensionstagaren betalat pensionsavgifter. För den som betalat avgifter i 40 år, skall pension utgå med ett belopp som svarar mot 69—72 % av nettoinkomsten för en aktiv arbetstagare i en ställning motsvarande pensionärens.

En annan livligt diskuterad fråga har varit i vilken utsträckning kostnaderna för ålders- och invalidpensionerna skall bäras av de pensionsberättigade själva, respektive av deras arbetsgivare i form av försäkringsavgifter. Socialkabinettets nu offentliggjorda ståndpunkt i denna fråga innebär, att ålderspensioneringen helst skall finansieras genom bidrag från pensionstagarna och deras arbetsgivare, under det att kostnaderna för invalidpensioneringen till större delen skall täckas genom bidrag från staten.

Merkostnaderna för ålders- och invalidpensioneringen enligt de av socialkabinettet fastställda riktlinjerna beräknas uppgå till 3 500 miljoner DM. Av detta belopp skall statskassan tillskjuta 800 miljoner DM. Större delen av de resterande 2 700 miljonerna DM skall täckas genom en höjning av avgifterna från de pensionsberättigade och deras arbetsgivare.

PERIODISKA ÖVERSIKTER

Register

	Senast i nr
Allmänt:	
Arvsfonden, allmänna, för varje budgetår	3, 1955
Statliga socialutgifter, årligen	2, 1956
Sociala frågor vid årets riksdag	11, 1955
Socialutgifterna i Sverige, årligen	7, 1955
Utlänningar i Sverige, varje kvartal	11, 1955
Arbetsmarknaden:	
Frånvarofrekvens vid vissa industriföretag, i regel två gånger per år	detta nr
Kollektivavtal	1, 1956
Sysselsättning och arbetslöshet, månatligen	
Sysselsättning och löner inom industrin, varje kvartal	3, 1956
Bostäder:	
Bostadsbyggandet i Sverige, årligen	8, 1955
Byggnadsverksamheten i städer och köpingar, varje kvartal	3, 1956
Nykterhetsvård:	
Alkoholistanstalt, intagna på, årligen	10, 1955
Nykterhetsnämndernas verksamhet, årligen	3, 1956
Nykterhetsvårdsklientelets sammansättning, årligen	4, 1955
Priser, konsumtion:	
Detaljhandelsomsättning, varje kvartal	2, 1956
Detaljprisutvecklingen i Sverige och utlandet, årligen	3, 1955
Konsumentprisindex, månatligen	
Socialvård:	
Barnbidrag, allmänna, årligen	detta nr
Barnavård, samhällets, årligen	3, 1956
Fattigvården, årligen	detta nr
Fattigvård och barnavård till utlänningar, årligen	3, 1956
Mödrahjälpen, årligen	6, 1955
Social hemhjälp, årligen	7, 1955
Ungdomsvårdsskolornas elever, årligen	4, 1955
Ålderdomshemmen, årligen:	
antal platser, vårdtagare m. m.	3, 1956
kostnader och finansiering	7, 1955
statsbidrag	7, 1955

Utbetalade allmänna barnbidrag under år 1955

Kvartal	Barnbidragsanvisningar antal	Barnbidragsanvisningar kronor	Gireringsuppdrag, kronor	Summa, kronor	Återbetalningar och andra debiteringar, kronor	Utbetalat nettobelopp, kronor
1:a kv.	1 022 988	130 568 915	645 105	131 214 020	18 721	131 195 299
2:a »	1 025 041	130 752 302	658 953	131 411 255	8 318	131 402 937
3:e »	1 027 221	130 974 256	633 795	131 608 051	13 187	131 594 864
4:e »	1 029 200	131 117 415	649 890	131 767 305	15 600	131 751 705
					Summa	**525 944 805**

Av sammanställningen framgår, att barnbidrag utbetalats med ett nettobelopp av 525 944 805 kronor, vilket innebär att allmänna barnbidrag under år 1955 utgått för omkring 1 813 600 barn.

D. D.

Fattigvården under år 1954

Antal fall och antal understödda familjer. Totala antalet familjer, som under 1954 erhållit någon form av hjälp från fattigvårdsstyrelserna uppgick till omkring 152 400. Hela antalet understödda personer, inberäknat samtliga familjemedlemmar, var i runt tal 306 600. Dessa siffror innebär i jämförelse med 1953 en minskning med ca 5 700 understödda familjer (3,6 %) och ca 6 400 personer (2,0 %). Den mindre ökning av fattigvårdens omfattning som konstaterats de senaste åren har alltså förbytts mot en minskning. En översikt av antalet understödsfall och av antalet understödda personer av olika slag samt förändringarna sedan föregående år framgår av tablån här nedan.

	Antal år 1954	Ökning (+) el. minskning (−) sedan 1953	
		antal	i %
Antal understödda familjer	152 384	− 5 704	− 3,6
Därav			
a) ensam man utan barn	40 064	− 2 129	− 5,0
» » med »	1 077	+ 180	+20,1
» kvinna utan »	43 753	− 3 089	− 6,6
» » med »	15 740	+ 698	+ 4,6
gifta par utan »	19 880	− 1 457	− 6,8
» » med »	31 698	+ 70	+ 0,2
ensamma barn	172	+ 23	+15,4
b) samtliga familjer utan barn	103 697	− 6 675	− 6,0
» » med »	48 515	+ 948	+ 2,0
c) landsbygd	64 868	− 6 085	− 8,6
städer	87 516	+ 381	+ 0,4
Antal understödda personer	306 586	− 6 355	− 2,0
Därav			
a) vuxna män	92 719	− 3 336	− 3,5
» kvinnor	111 071	− 3 778	− 3,3
barn under 16 år	102 796	+ 759	+ 0,7
b) landsbygd	134 685	− 7 631	− 5,4
städer	171 901	+ 1 276	+ 0,7

Hela antalet av fattigvården understödda familjer är något större än vad som framgår av ovanstående sammanställning. De understödsfall som enbart erhållit vård på ålderdomshem är nämligen inte medräknade; numera kan emellertid endast ett fåtal av pensionärerna på ålderdomshemmen betraktas som understödstagare.

Anmärkningsvärt är att familjetyperna med barn har ökat sedan föregående år, medan övriga familjetyper uppvisar en nedgång. Såväl antalet vuxna män som antalet vuxna kvinnor har minskat (med 3,5 resp. 3,3 %), medan antalet barn under 16 år uppvisar en smärre ökning (0,7 %). Barnfamil-

Tab. 1. Antal understödsfall och understödstagare inom olika riksområden år 1954

	Antal understödsfall	Ökning (+) el. minskning (−) sedan 1953		Antal understödda personer	Ökning (+) el. minskning (−) sedan 1953	
		antal	%		antal	%
Landsbygd	64 868	− 6 085	− 8,6	134 685	− 7 631	− 5,4
Mälarlänen	11 757	− 2 212	− 15,8	23 288	− 2 947	− 11,2
Östra Götaland	9 421	− 905	− 8,8	18 044	− 1 209	− 6,3
Skåne, Blekinge o. Halland	7 702	− 612	− 7,4	15 704	− 684	− 4,2
Bohuslän o. Vänerlänen	9 847	− 641	− 6,1	18 586	− 1 000	− 5,1
Dalarna o. Nedre Norrland	17 481	− 1 644	− 8,6	36 180	− 1 713	− 4,5
Övre Norrland	8 660	− 71	− 0,8	22 883	− 78	− 0,3
Städer	87 516	+ 381	+ 0,4	171 901	+ 1 276	+ 0,7
Stockholm	27 900	+ 92	+ 0,3	51 992	+ 4	+ 0,0
Göteborg	9 975	+ 116	+ 1,2	19 432	+ 19	+ 0,0
Malmö	5 401	+ 283	+ 5,5	11 054	+ 580	+ 5,5
Övriga städer över 30 000 invånare	17 377	− 81	− 0,5	35 558	− 203	− 0,6
Städer under 30 000 invånare	26 863	− 29	− 0,1	53 865	+ 876	+ 1,7
Hela riket	**152 384**	**− 5 704**	**− 3,6**	**306 586**	**− 6 355**	**− 2,0**

jerna utgjorde 31,8 % av samtliga fattigvårdsunderstödda familjer 1954, medan motsvarande siffra ett år tidigare var 30,1 %.

Hela minskningen av såväl antalet understödsfall som av antalet understödda personer faller på landsbygden, där nedgången är 8,6 resp. 5,4 %. I städerna redovisas däremot en obetydlig ökning (0,4 resp. 0,7 %). Antalet understödsfall och understödstagare på landsbygden inom olika riksområden samt i städer av olika storlek redovisas i tab. 1. Här framgår även de absoluta och relativa förändringarna sedan 1953. På landsbygden har antalet fall och antalet personer minskat inom alla delar av riket. Störst har denna nedgång varit i Mälarlänen (med 16 resp. 11 %) och minst i Övre Norrland (knappt 1 %).

Bland städerna uppvisar storstäderna Stockholm och Göteborg en mindre ökning, medan Malmö redovisar en ökning med 5,5 % (ca 300 fall resp. 600 personer).

Antalet fattigvårdsunderstödda personer i relation till folkmängden är för hela riket 4,3 per 100 invånare. Motsvarande tal för städerna är 4,9 och för landsbygden 3,6. År 1953 var motsvarande tal 4,4 för hela riket, 5,0 för städerna samt 3,8 för landsbygden.

Inom olika delar av riket är understödsfrekvensen mycket varierande, vilket framgår av följande sammanställning, i vilken antalet understödstagare satts i procent av folkmängden år 1954 inom olika riksområden på landsbygden samt i städer av olika storlek. Understödsfrekvensen är på landsbygden lägst i södra och sydvästra delarna av riket (2,6 resp. 2,5 %) och högst i Övre Norrland (6,1 %).

	Antal understödstagare i % av folkmängden
Landsbygd	3,6
Mälarlänen	3,8
Östra Götaland	2,8
Skåne, Blekinge o. Halland	2,6
Bohuslän o. Vänerlänen	2,5
Dalarna o. Nedre Norrland	4,9
Övre Norrland	6,1
Städer	4,9
Stockholm	6,8
Göteborg	5,3
Malmö	5,5
Övriga städer över 30 000 invånare	4,2
Städer under 30 000 invånare	4,1
Hela riket	**4,3**

Bland de skilda landskommunerna redovisar Norrbottenskommunerna Töre, Nedertorneå, Korpilombolo och Hietaniemi den högsta frekvensen med resp. 13,5, 13,3, 12,9 och 12,3 %. Bland städerna uppvisar Arvika (8,7 %) samt Kramfors (8,2 %) de högsta understödsfrekvenserna.

Olika hjälpformers omfattning. Den vanligaste hjälpformen inom fattigvården är hemunderstödet. Denna del av verksamheten omfattade år 1954 ca 117 000 fall, vilket motsvarar 77 % av samtliga redovisade understödsfall. Detta innebär en minskning sedan föregående år med 3,5 % för hela riket samt med 10,4 % för landsbygden, medan för städerna redovisas en ökning med 0,9 %. Antal hemunderstödsfall inom olika riksområden på landsbygden samt inom olika städer åren 1953 och 1954 framgår av tab. 2.

Tab. 2. Antal understödsfall med hemunderstöd åren 1953 och 1954

	Antal hemunderstödda familjer		Ökning (+) el. minskning (−) i %
	1953	1954	
Landsbygd	47 510	42 580	− 10,4
Mälarlänen	9 665	8 030	− 16,9
Östra Götaland	6 255	5 705	− 8,8
Skåne, Blekinge o. Halland	5 115	4 810	− 6,0
Bohuslän o. Vänerlänen	6 570	5 750	− 12,5
Dalarna o. Nedre Norrland	13 610	12 175	− 10,5
Övre Norrland	6 295	6 110	− 2,9
Städer	73 735	74 405	+ 0,9
Stockholm	24 720	25 070	+ 1,4
Göteborg	8 870	9 005	+ 1,5
Malmö	4 605	4 880	+ 6,0
Övriga städer över 30 000 invånare	14 825	14 710	− 0,8
Städer under 30 000 invånare	20 715	20 740	+ 0,1
Hela riket	**121 245**	**116 985**	− **3,5**

Tab. 3. Fattigvårdens understödskostnader (i milj. kr) åren 1954 och 1953

		Hem-understöd	Vård på sjukvårds-anstalt	»Annan hjälp»	Samtliga hjälp-former
Landsbygd	1954	25,9	13,0	3,9	42,8
	1953	24,7	13,5	4,1	42,3
Städer	1954	61,1	8,7	2,6	72,4
	1953	55,6	8,2	2,5	66,3
	Hela riket 1954	**87,0**	**21,7**	**6,5**	**115,2**
	1953	80,3	21,7	6,6	108,6

Särskilt markant har nedgången sedan närmast föregående år varit i Mälarlänen med 16,9 %, i Bohuslän och Vänerlänen med 12,5 % samt i Dalarna och Nedre Norrland med 10,5 %. Den lägsta nedgången uppvisar Övre Norrland; här har antalet fall minskat med 2,9 %. Bland städerna redovisar Malmö en ökning med 6,0 %.

Fattigvårdsstyrelserna utbetalade i hemunderstöd inalles 87,0 milj. kr, vilket är 6,7 milj. kr eller 8,3 % mer än under 1953. Över 70 % av det utbetalade hemunderstödet kommer på städerna. Medelbeloppet per familj uppgick till 137 kr per månad mot 116 kr år 1953 och har alltså ökat med 18,1 %. Det var i städerna avsevärt mycket högre än på landsbygden (164 kr resp. 99 kr).

Antalet personer för vilka fattigvårdsstyrelsen under 1954 helt eller delvis bekostade en längre eller kortare tids vård på sjukvårdsanstalt, uppgick till inalles 38 300 personer, 20 100 män, 16 100 kvinnor samt 2 100 barn. Sedan 1953 har antalet vårdtagare minskat med ca 1 100 eller 2,7 %. Det totala värdet av denna vård på sjukvårdsanstalt uppgick till 21,7 milj. kr eller exakt lika mycket som ett år tidigare. Den genomsnittliga vårdkostnaden per dag har ökat något, från 3,67 kr år 1953 till 3,88 kr år 1954.

De understödsfall som erhållit »annan hjälp» (dvs. utackordering, utrustning för intagning på anstalt, resor m. m.) uppgick år 1954 till 32 200, vilket innebär en minskning med ca 400 personer sedan 1953. Totala värdet av dessa understöd uppgick till 6,5 milj. kr (6,6 milj. kr år 1953).

Det sammanlagda värdet av de belopp som fattigvårdsstyrelserna utgett i hemunderstöd, vård på sjukvårdsanstalt eller »annan hjälp» under år 1954 uppgick, som framgår av tab. 3, till 115,2 milj. kr. Denna summa var 6,6 milj. kr eller 6,1 % större än motsvarande summa ett år tidigare.

T. G.

Frånvarofrekvensen vid vissa industriföretag i november 1955

Sedan hösten 1947 har socialstyrelsen med undantag för våren 1948 och hösten 1952 två gånger om året (höst och vår) utfört beräkningar angående frånvaron från arbetet under en vecka vid vissa industriföretag. Den senaste undersökningen omfattar företag inom metallindustri, textil- och beklädnadsindustri, porslins-, kakel- och lergodsindustri, träindustri (sågverk och hyvlerier samt byggnadssnickerier), pappersmasseindustri, grafisk industri, choklad- och konfektindustri, skoindustri samt tändsticksindustri. Undersökningen är baserad på uppgifter från ett urval av företag inom de angivna industrigrupperna.

Den föreliggande undersökningen avser veckan den 20—26 november 1955. Blanketter utsändes till 566 företag, av vilka 544 insände svar. Vid bearbetningen uteslöts 26 företag av olika skäl, t. ex. på grund av att femdagarsvecka kontinuerligt tillämpas för hela eller större delen av personalen.

Uppgifter har erhållits för varje dag under veckan om antalet manliga och kvinnliga arbetare fördelade på följande sju grupper: 1) i arbete hela dagen, 2) ej i arbete på grund av friskift, 3) frånvarande hel dag på grund av att femdagarsvecka el. dyl. kontinuerligt tillämpas, 4) permitterade hela eller del av dagen, 5) permitterade viss tid eller tills vidare, 6) frånvaran-

Tab. 1. Procentuella antalet frånvarande från arbetet hel dag inom olika industrigrupper

Industrigrupp	Hösten 1955								Våren 1955			
	Av personliga skäl (inkl. sjukdom)				På grund av sjukdom				Av personliga skäl (inkl. sjukdom)			
	Män		Kvinnor		Män		Kvinnor		Män		Kvinnor	
	Måndag–fredag	Lördag	Måndag–fredag	Lördag	Måndag–fredag	Lördag	Måndag–fredag	Lördag	Måndag–fredag	Lördag	Måndag–fredag	Lördag
Metallindustri	6,1	8,7	10,8	17,0	5,1	5,8	8,8	11,3	6,2	8,8	10,0	15,6
Textil- och beklädnadsind.	4,4	6,3	8,2	14,7	3,8	4,3	6,6	8,2	5,1	6,5	7,9	14,0
Porslins-, kakel- o. lergodsind.	6,3	8,4	11,6	17,5	5,0	5,0	8,0	9,6	6,6	9,0	9,4	16,0
Sågverk och hyvlerier	5,3	8,2	5,2	8,8	4,2	4,9	4,3	4,5	4,4	6,3	5,5	7,3
Byggnadssnickerier	5,8	9,3	3,4	4,2	3,9	5,5	2,6	4,2	4,3	5,6	7,5	16,6
Pappersmassefabriker	4,9	6,6	7,2	12,7	4,1	4,4	5,2	5.2	5,6	6,4	8,1	13,1
Grafisk industri	4,5	5,3	7,0	12,8	4,1	4,5	6,6	9,8	4,1	4,6	7,1	10.9
Choklad- och konfektind.	3,9	5,7	9,8	17,2	3,2	3,8	7,1	8,2	4,3	6,7	9,2	15,3
Skoindustri	2,0	2,5	8,3	19,1	1,8	1,7	7,5	9,9	3,0	3,4	6,3	13,2
Tändsticksfabriker	6,5	7,9	9,4	13,2	5,6	5,9	6,9	6,8	7,0	8,0	9,8	14,1

Tab. 2. Procentuella antalet frånvarande från arbetet hel dag på grund av personliga skäl (inkl. sjukdom) inom företag med nedanstående antal arbetare

Storleksgrupp	Män		Kvinnor	
	Måndag–fredag	Lördag	Måndag–fredag	Lördag
Företag med 1— 25 arbetare	3,3	5,2	7,8	17,0
» » 26— 200 »	5,0	7,2	7,5	14,7
» » 201—1 000 »	6,2	8,7	9,7	15,2
» » över 1 000 »	6,4	9,1	10,7	16,3

de hela dagen på grund av personliga skäl, 7) frånvarande del av dagen på grund av personliga skäl.

Dessutom skulle grupperna 6 och 7 fördelas på dels arbetare som varit frånvarande på grund av sjukdom och dels arbetare som varit frånvarande på grund av andra orsaker. Deltidsanställda och semesterlediga arbetare skulle icke redovisas av företagen.

För metallindustrin samt för textil- och beklädnadsindustrin redovisas i efterföljande tablå frånvarofrekvensen i genomsnitt per dag under tiden måndag—fredag samt på lördag våren 1954, hösten 1954, våren 1955 och hösten 1955.

		Procentuella antalet frånvarande från arbetet hel dag							
		Måndag—fredag (genomsnitt per dag)				Lördag			
		våren 1954	hösten 1954	våren 1955	hösten 1955	våren 1954	hösten 1954	våren 1955	hösten 1955
Metallindustri	m	5,3	5,5	6,2	6,1	8,1	8,1	8,8	8,7
	kv	9,4	8,0	10,0	10,8	18,7	13,8	15,6	17,0
Textil- och beklädnadsindustri	m	4,5	4,8	5,1	4,4	7,1	6,6	6,5	6,3
	kv	7,2	7,8	7,9	8,2	14,5	13,7	14,0	14,7

Det procentuella antalet frånvarande hel dag har i tablån liksom i tabellerna beräknats som relationen mellan antalet i grupp 6 och det sammanlagda antalet i grupperna 1, 2, 6 och 7.

Av de i tablån redovisade procenttalen framgår bl. a. att frånvaron bland kvinnliga arbetare såväl inom metallindustrin som inom textil- och beklädnadsindustrin var något högre hösten 1955 än våren 1955 både för perioden måndag—fredag och för lördagar. För manliga arbetare var däremot frånvarofrekvensen något lägre vid undersökningstillfället hösten 1955 än närmast föregående undersökning.

Frånvarofrekvensen på lördagar är betydligt högre än genomsnittet för övriga veckodagar. Enligt den senaste undersökningen uppgick frånvaron under lördagar för kvinnor till 17 % inom metallindustrin och till ca 15 % inom textil- och beklädnadsindustrin. Motsvarande procenttal i genomsnitt för övriga veckodagar (måndag—fredag) var för metallindustri 11 och för textil- och beklädnadsindustri 8.

Tab. 8. Procentuella antalet frånvarande från arbetet hel dag eller del av dagen för gifta kvinnor respektive övriga kvinnor

	Gifta kvinnor		Övriga kvinnor	
	Måndag–fredag	Lördag	Måndag–fredag	Lördag
Hela dagen av personliga skäl	10,4	19,0	7,4	12,1
därav på grund av sjukdom	8,2	10,7	6,1	7,5
Del av dagen av personliga skäl	5,6	8,1	4,3	6,2
därav på grund av sjukdom	1,5	2,0	1,0	0,8

I tab. 1 redovisas för var och en av de 10 industrigrupperna det procentuella antalet arbetare som varit frånvarande hel dag på grund av personliga skäl liksom sådana arbetare som varit frånvarande enbart på grund av sjukdom. Både för män och kvinnor dominerar sjukdom som orsak till frånvaron av personliga skäl. För kvinnor redovisas inom flertalet industrigrupper en ökning av frånvaron under lördagar på grund av personliga skäl mellan våren 1955 och hösten 1955.

I tab. 2 redovisas frånvarofrekvensen dels för perioden måndag—fredag och dels för lördagar inom olika storleksgrupper av företag.

Enligt tabellen är för män frånvaron såväl under perioden måndag—fredag som på lördagar högre inom de större företagen än inom de mindre. Vad beträffar kvinnor redovisas för måndag—fredag större frånvarofrekvens inom de största företagen. Frånvarofrekvensen på lördagar företer ingen påtaglig skillnad mellan företag av olika storlek.

I tab. 3 redovisas det procentuella antalet frånvarande från arbetet hela dagen respektive del av dagen på grund av personliga skäl dels för gifta kvinnor och dels för övriga kvinnor i genomsnitt för samtliga i undersökningen ingående industrigrupper. I tabellen särredovisas frånvaron på grund av sjukdom. Procenten frånvarande del av dagen har beräknats som relationen mellan antalet i grupp 7 och det sammanlagda antalet i grupperna 1, 2, 6 och 7.

Av siffrorna i tabellen framgår bl. a. att frånvarofrekvensen hela dagen resp. del av dagen var högre för gifta kvinnor än för övriga kvinnor.

A. O.

Konsumentprisindex för februari 1956

Konsumentprisindex för februari 1956 har av socialstyrelsen beräknats till 137 eller samma tal som under de tre närmast föregående månaderna. Med två decimaler är indextalet 137,43 för februari mot 137,20 för januari.

Indextalet för huvudgruppen livsmedel har stigit med 1 enhet till 152 och för gruppen bostad, bränsle och lyse likaledes med 1 enhet till 138. För inventarier och husgeråd har indextalet sjunkit en enhet till 128. För övriga huvudgrupper är indexläget oförändrat, således för alkoholhaltiga drycker och tobak 132, kläder och skor 120 och diverse 132.

Prisutvecklingen sedan 1951 för såväl den totala privata konsumtionen som huvudgrupperna av varor och tjänster framgår av tab. 1. T. o. m. juni 1954 är talen baserade på den prisutveckling, som kvartalsvis registrerades av socialstyrelsens levnadskostnadsindex, och fr. o. m. juli 1954 på de löpande beräkningarna för konsumentprisindex.

Tab. 2 redovisar de olika huvudgruppernas och undergruppernas indextal sedan år 1954 samt deras procentuella förändringar mellan december 1955 och februari 1956. Procenttalen har beräknats på indextal med decimaler. Siffran 0 anger en förändring mindre än en halv procent.

Tab. 1. Konsumentprisindex 1951—februari 1956 (År 1949 = 100) [1]

Tidpunkt	Livsmedel	Alkoholhaltiga drycker o. tobak	Bostad, bränsle o. lyse	Därav		Kläder o. skor	Inventarier o. husgeråd	Diverse	Totalindex
				bostad	bränsle o. lyse				
1951 årsmedeltal	119	116	110	102	130	124	118	112	117
1952 »	134	120	117	108	139	127	127	121	126
1953 »	137	122	120	116	129	123	127	124	128
1954 »	137	129	122	120	125	123	126	126	129
1955 »	144	132	126	124	130	120	127	129	133
1954 dec.	137	132	122	120	125	123	126	126	129
1955 jan.	137	132	122	121	125	120	126	126	129
febr.	137	132	123	121	128	119	126	128	129
mars	137	132	123	121	129	120	126	127	130
april	140	132	124	121	129	120	126	128	131
maj	141	131	123	121	128	120	127	128	131
juni	142	131	123	121	128	120	127	129	131
juli	147	131	123	121	128	119	127	130	133
aug.	146	131	124	121	131	119	128	131	133
sept.	148	131	125	121	132	119	128	131	134
okt.	148	132	133	134	133	120	128	131	135
nov.	151	132	134	134	133	121	128	131	137
dec.	152	132	134	134	134	121	128	132	137
1956 jan.	151	132	137	135	142	120	129	132	137
febr.	152	132	138	135	143	120	128	132	137

[1] Talen för månaderna mars, juni, september och december åren 1950—1953 finns publicerade i Soc. Medd. 1954, nr 10 (sid. 633).

Tab. 2. Indextal för olika delposter samt dessas förändringar 1954—februari 1956

Huvudgrupper och undergrupper (1956 års gruppering)	Indextal (1949 = 100)						Vägningstal 1956	Procentuell förändring dec. 1955-febr. 1956
	1954	1955	Dec. 1954	Dec. 1955	Jan. 1956	Febr. 1956		
Livsmedel	**137**	**144**	**137**	**152**	**151**	**152**	**345**	**0**
Mjöl, gryn o. bröd	139	144	138	145	146	146	39	0
Mejeriprodukter	125	133	124	149	149	149	66	0
Matfett utom smör	139	143	139	144	144	144	10	0
Ägg	105	115	110	132	130	129	12	— 3
Kött	164	176	163	192	196	200	23	+ 4
Fläsk	144	163	144	175	177	179	23	+ 2
Charkuterivaror o. köttkonserver	128	138	129	150	151	152	23	+ 1
Fisk och fiskkonserver	137	144	140	149	148	152	12	+ 2
Rotfrukter och grönsaker	142	181	158	178	174	175	19	— 1
Frukt och bär	112	115	110	128	124	124	37	— 4
Specerier	184	179	182	177	176	176	54	0
Läskedrycker och svagdricka	121	123	121	124	124	124	8	0
Förtäring utom hemmet	142	149	143	153	153	154	19	0
Alkoholhaltiga drycker o. tobak	**129**	**132**	**132**	**132**	**132**	**132**	**83**	**0**
Spritdrycker och vin	134	143	142	144	144	144	42	0
Öl	122	122	122	124	124	124	10	0
Tobak	128	127	129	126	126	126	31	0
Bostad, bränsle och lyse	**122**	**126**	**122**	**134**	**137**	**138**	**140**	**+ 3**
Bostad utan bränsle och lyse	120	124	120	134	135	135	91	0
Bränsle och lyse	125	130	125	134	142	143	49	+ 8
Kläder och skor	**123**	**120**	**123**	**121**	**120**	**120**	**129**	**— 1**
Kläder	122	118	122	119	118	118	110	— 1
Konfektion	121	120	121[1]	121	120[1]	121	63	— 1
Underkläder och strumpor	121	103[1]	119	102[1]	102[1]	102	16	0
Päls- o. skinnvaror, huvudbonader, handskar m. m.	117	113	116	113	113	111	11	— 2
Tyger, garner o. sybehör	129	128	129	130	127	128	20	— 1
Skor	132	132	131	133	133	132	19	— 1
Inventarier och husgeråd	**126**	**127**	**126**	**128**	**129**	**128**	**92**	**0**
Möbler	134	135	133	136	136	133	12	— 2
Radio och musikinstrument	109	111	109	110	113	114	7	+ 5
Armatur, husgeråd o. verktyg	129	130	128	131	131	131	29	0
Hushållstextilier	119	121	119	122	122	121	19	— 1
Cyklar, sportartiklar o. leksaker	133	135	133	136	135	136	16	+ 1
Personliga effekter	116	112	116	112	116	116	9	+ 3
Diverse	**126**	**129**	**126**	**132**	**132**	**132**	**211**	**0**
Sjukvård	122	119	122	118	122	122	15	+ 1
Kroppsvård	119	120	119	120	120	120	14	0
Rengöringsmedel och tvätt	102	98	102	97	96	96	11	0
Undervisning, läsning o. skrivmateriel	140	149	142	153	154	157	22	+ 3
Post och tele	144	147	142	152	153	153	13	0
Nöjen och rekreation	127	129	128	130	129	129	15	0
Resor	127	130	127	135	135	135	42	0
Motorfordon	..	126	119	128	127	127	56	0
Hemhjälp	142	150	144	156	156	156	10	0
Blommor m. m.	126	130	128	131	131	132	13	0
Totalindex	**129**	**133**	**129**	**137**	**137**	**137**	**1 000**	**0**

[1] Justerat indextal på grund av ändrad gruppindelning (damjumper flyttad från föregående gruppen trikåvaror till gruppen konfektion).

Tab. 3. Prisutvecklingen i Sverige (År 1949 = 100)

Indexserie	År 1955	Juli 1955	Aug. 1955	Sept. 1955	Okt. 1955	Nov. 1955	Dec. 1955	Jan. 1956	Febr. 1956
Kommerskollegii partiprisindex [1]	143	145	144	144	145	147	148	149	150
Finanstidningens » [2]	137	137	137	138	138	140	142	142	142
Konsumentprisindex	133	133	133	134	135	137	137	137	137

[1] Officiell basperiod är år 1935.
[2] » » » juli 1913/juni 1914.

En något utförligare redogörelse för indexberäkningarna för en viss månad lämnas i en stencil, som kan erhållas från Socialstyrelsen, Stockholm 2, i slutet av påföljande månad.

Detaljhandelspriser och partipriser. I tab. 3 sammanställs detaljhandelsprisernas förändringar sedan år 1955 enligt konsumentprisindex med partiprisernas utveckling under samma tid enligt Kommerskollegii och Finanstidningens partiprisindexar. De sistnämnda serierna, som har år 1935 resp. juli 1913/juni 1914 som basperioder, har här omräknats till serier med år 1949 = 100. Jämförelsen kan endast i grova drag visa, hur detaljprisnivån förändrat sig i förhållande till prisnivån i tidigare produktions- och distributionsled.

C. Ö.

Sysselsättning och arbetslöshet

Tab. 1. Antal arbetare inom industrin i februari 1956 jämfört med januari 1956 (Jämförelserna avser endast företag som lämnat uppgifter vid båda rapporttillfällena)

Näringsgrenar[2]	Antal redovisade företag	Antal i februari 1956 redovisade arbetare (exkl. permitterade)			Indextal (jan. 1956 = 100)[1]				Antal frånvarande (%) på grund av personliga skäl
					Anställda arbetare (exkl. permitterade)			I arbete varande arb.	
		Män	Kvinnor	S:a	Män	Kvinnor	S:a		
Gruvindustri	66	13 837	146	13 983	100,7	..	100 8	100,1	6,9
Malmgruvor	55	13 043	145	13 188	100,6	..	100,7	99.8	6,8
Kolgruvor	11	794	1	795	102,5	..	102,4	105,7	9,4
Metall- o. verkstadsindustri	2 357	202 248	16 002	218 250	100,5	99.2	100,4	99,5	8,3
Järn-, stål- o. kopparverk	55	34 869	1 190	36 059	100,8	99.2	100,7	99,7	9,1
Järn- o. stålmanufaktur	463	20 974	2 519	23 493	99,7	99,3	99,7	99,2	6,9
Mekaniska verkstäder	850	83 059	3 701	86 760	100.4	99,8	100,3	99.7	7 4
Reparationsverkstäder	427	8 943	23	8 966	100,4	..	100 4	99.2	6,6
Skeppsvarv	80	22 609	2	22 611	100,5	..	100,5	98,4	12.8
Elektroteknisk industri	190	22 338	6 642	28 980	101,7	99,1	101.1	100,3	8,9
Annan metallindustri	292	9 456	1 925	11 381	99,8	98,6	99,6	98,8	7.5
Jord- o. stenindustri	619	24 351	2 928	27 279	96,6	96,9	96,6	95,4	7.0
Torvindustri	42	398	8	406	99,5	..	99,5	96,7	7,4
Stenindustri	118	3 425	6	3 431	94,9	..	94.9	93.0	7.6
Kalk- o. kritbruk	39	1 472	17	1 489	100,5	..	100,2	98.2	6.0
Cementfabriker	7	1 777	20	1 797	97,0	..	97,1	94.8	7,8
Cementvarufabriker	118	2 499	59	2 558	93,3	..	93,3	91.8	6.5
Tegelbruk	141	4 081	116	4 197	91,5	..	91,7	88.6	8,7
Porslins-, kakel- o. lerg.-ind.	24	3 739	1 872	5 611	99.9	95,8	98.5	98.6	6,3
Glasindustri	77	4 798	797	5 595	100,3	100,1	100,3	99,6	5.6
Annan jord- o. stenindustri	53	2 162	33	2 195	96,3	..	96,1	96,7	9,1
Träindustri	1 296	36 787	1 065	37 852	100,5	98,4	100,5	100,0	5,5
Sågverk o. hyvlerier	463	16 952	203	17 155	101,2	85,3	100,9	100.4	6,0
Lådfabriker	37	704	5	709	99,4	..	99,4	98.1	7,2
Fanér- o. plywoodfabriker	13	1 243	109	1 352	97,3	..	95,8	93,7	7,3
Byggnadssnickerifabriker	242	6 872	101	6 973	100,0	..	100,2	99,8	5.3
Möbelfabriker	324	6 293	185	6 478	99,7	..	99 6	99,6	3 9
Svarveri- o. skidfabriker	110	2 760	177	2 937	101,1	..	101 7	100,4	5.8
Annan trävaruindustri	107	1 963	285	2 248	100,9	108,4	101,8	101.9	4.6
Massa- o. pappersindustri	256	43 020	4 667	47 687	100,6	99,1	100,4	99,2	7,8
Massafabriker	68	20 700	342	21 042	100,5	103,6	100,5	98,8	8.0
Pappersbruk o. pappfabr.	62	17 367	2 553	19 920	100,7	100,0	100,6	99.9	8.1
Wallboardfabriker	11	2 237	69	2 306	101.4	..	101,1	99,7	6.3
Papp- o. pappersvaruind.	115	2 716	1 703	4 419	99,8	97.1	98,7	97 9	6.2
Grafisk industri	502	15 595	3 369	18 964	100,2	99,9	100,1	99,5	8.1
Bokbinderier	66	1 250	1 273	2 523	99.1	98,6	98,9	97,7	6,2
Bok- o. accidenstryckerier	250	6 070	1 270	7 340	100,0	100,2	100.1	99,4	7,5
Tidningstryckerier	115	6 186	531	6 717	100,5	101,0	100,6	100,4	9.1
Annan grafisk industri	71	2 089	295	2 384	100,2	101,7	100,4	99,3	8,7
Livsmedelsindustri	776	20 768	9 522	30 290	99,8	101,4	100,3	99.0	8,3
Kvarnar	38	940	153	1 093	99.3	..	98,9	96,0	9.2
Bageriindustri	232	4 644	2 332	6 976	100,2	109,8	103.2	102,9	7.2
Sockerindustri	22	2 298	327	2 625	101,5	107,2	102.1	101,1	9,0
Choklad- o. konfektind.	59	1 267	2 342	3 609	100,6	101,7	101,3	99,4	10.0
Mejeriindustri	83	3 266	412	3 678	100,2	98,8	100,0	98.8	7,7
Slakterier o. charkuterier	170	6 034	1 553	7 587	99,6	99.2	99,5	97,9	8.7
Fiskkonservfabriker	46	648	1 148	1 796	93,0	96,0	94.9	91,1	9,9
Fruktkonservindustri	22	495	859	1 354	100.2	90,0	93.5	91,9	8,1
Margarinindustri	8	259	70	329	98.9	..	100,3	99.4	7,0
Annan livsmedelsindustri	66	917	326	1 243	97,4	107,2	99,8	98,6	4.9

[1] Indextal har ej beräknats för grupper om mindre än 200 arbetare. — [2] Se nothänvisning på sid. 268.

TAB. 1 (forts.). ANTAL ARBETARE INOM INDUSTRIN I FEBRUARI 1956

Näringsgrenar	Antal redovisade företag	Antal i februari 1956 redovisade arbetare (exkl. permitterade)			Indextal (jan. 1956 = 100)				Antal frånvarande (%) på grund av personliga skäl
					Anställda arbetare (exkl. permitterade)			I arbete varande arb.	
		Män	Kvinnor	S:a	Män	Kvinnor	S:a		
Dryckesvaru- o. tobaksind..	166	5 397	2 005	7 402	98,7	97,5	98,4	96,9	10,1
Dryckesvaruindustri . . .	158	5 014	963	5 977	98,6	95,3	98,1	96,3	9,7
Tobaksfabriker	8	383	1 042	1 425	99,5	99,7	99,7	99,2	11,9
Textil- o. beklädnadsind. .	952	25 248	43 589	68 837	100,2	101,0	100,7	100,4	6,8
Ylleindustri	74	4 343	4 180	8 523	100,4	99,6	100,0	99,2	8,0
Bomullsindustri	58	6 667	5 155	11 822	99,2	100,0	99,6	100,2	7,4
Linne- o. juteindustri . .	12	1 261	1 360	2 621	99,2	100,4	99,8	98,8	11,6
Trikåfabriker	159	1 960	5 920	7 880	100,8	102,2	101,9	101,3	6,7
Sömnadsindustri	410	5 216	21 360	26 576	101,4	101,3	101,3	101,0	5,9
Hatt- o. mössfabriker . .	38	360	1 329	1 689	99,7	100,5	100,4	101,4	4,5
Annan textil- o. beklädn.ind.	201	5 441	4 285	9 726	100,1	100,4	100,3	99,6	6,4
Läder-, hår- o. gummivaruind.	346	11 535	6 260	17 795	100,2	99,9	100,1	99,4	5,9
Garverier	29	2 076	196	2 272	99,2	..	99,1	99,2	5,8
Päls- o. skinnvarufabr. .	81	945	979	1 924	99,2	98,4	98,8	98,0	4,2
Skoindustri	114	3 288	2 333	5 621	99,5	99,5	99,5	98,7	5,3
Andra lädervarufabriker .	51	820	659	1 479	101,7	101,5	101,6	101,6	5,0
Gummivarufabriker . . .	16	3 599	1 858	5 457	101,3	101,0	101,2	100,0	7,6
Annan läder-, hår- o. gummiv.-industri	55	807	235	1 042	100,4	99,6	100,2	99,5	5,2
Kemisk o. kemisk-tekn. ind.	308	13 984	3 461	17 445	100,6	101,4	100,7	99,5	8,6
Rent kemisk industri . .	30	4 658	161	4 819	100,2	..	100,4	98,6	10,8
Färg-, olje- o. parfymfabr.	98	2 831	853	3 684	100,6	100,2	100,5	99,7	6,0
Sprängämnesfabriker . .	7	1 369	537	1 906	100,5	102,1	101,0	100,6	8,0
Tändsticksfabriker . . .	7	985	723	1 708	101,2	102,8	101,9	100,9	10,8
Annan kemisk-tekn. ind..	166	4 141	1 187	5 328	100,8	100,6	100,7	99,5	7,9
Samtl. industrigrupper	**7 644**	**412 770**	**93 014**	**505 784**	**100,2**	**100,3**	**100,2**	**99,3**	**7,7**
Statl. verk o. byggnadsarb.	244	40 632	1 345	41 977	99,0	99,0	99,0	98,3	8,7
Mek. o. elektr. verkstäder	92	11 756	361	12 117	100,0	100,3	100,0	99,4	8,2
Skeppsvarv	3	3 098	31	3 129	99,6		99,6	99,4	10,5
Beklädn. verkst., förråd o. d.	56	778	499	1 277	99,4	98,4	99,0	98,3	7,5
Sprängämnesfabriker . .	2	333	214	547	99,7	100,0	99,8	98,9	4,6
Byggnads- o. anläggn.-arb.	91	24 667	240	24 907	98,5	97,2	98,5	97,6	8,8

Tab. 2. Indextal (uträknade enligt kedjemetod, februari 1955 = 100) för antal anställda arbetare inom industrin

Industrigrupper[1]	1955										1956	
	mars	april	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.
Gruvindustri	99,9	99,4	100,6	101,7	102,2	102,6	101,9	102,5	102,5	101,8	103,0	103,8
Metall- o. verkstadsindustri	100,6	100,5	100,1	101,1	100,0	100,3	101,0	101,8	102,3	102,2	102,3	102,7
Jord- o. stenindustri . . .	101,1	103,2	105,0	108,2	109,2	108,4	107,6	106,0	104,8	101,7	101,5	98,0
Träindustri	102,2	104,3	104,9	106,8	105,9	104,6	103,3	101,8	99,9	94,3	94,9	95,4
Massa- o. pappersindustri .	100,3	100,4	100,6	102,4	102,6	101,9	101,7	101,8	102,3	101,8	102,4	102,8
Grafisk industri	99,9	99,9	99,9	101,2	101,1	100,5	101,0	102,4	103,0	101,8	101,8	101,9
Livsmedelsindustri	100,1	100,0	99,9	103,8	106,1	105,7	106,3	109,2	108,9	101,3	98,9	99,2
Dryckesvaru- o. tobaksind.	101,8	103,5	105,8	113,0	120,8	112,6	108,7	105,5	105,5	111,7	104,9	103,2
Textil- o. beklädnadsind. .	100,3	99,4	98,4	98,1	97,2	97,5	99,3	100,1	100,5	99 4	100,1	100,8
Läder-, hår- o. gummiv.-ind.	100,6	100,4	98,9	98,3	96,3	96,2	97,2	98,1	98,6	97,8	97,6	97,7
Kemisk o. kemisk-tekn. ind.	100,9	100,8	100,5	100,9	100,7	99,7	101,0	101,5	101,3	99,7	101,0	101,7
Samtliga industrigrupper	**100,6**	**100,7**	**100,6**	**101,9**	**101,5**	**101,3**	**101,8**	**102,3**	**102,4**	**101,0**	**101,1**	**101,3**

[1] Se nothänvisning på sid. 268.

Tab. 3. Verksamheten vid arbetsförmedlingarna under februari 1956

	Hela verksamheten				Kvinnliga avdelningar		
	Arbetssök. personer	Lediga platser	Tillsatta platser		Arbetssök. personer	Lediga platser	Tillsatta platser
			Totalt	därav 1-dagsplats			
Summa febr. 1953	137 982	106 439	81 942	29 639	35 411	41 540	26 225
» » 1954	141 085	102 827	74 718	23 329	38 743	40 709	25 541
» » 1955	132 381	119 185	83 968	28 294	39 991	42 036	25 497
» jan. 1956	153 265	113 642	85 444	24 486	43 659	40 813	25 977
» **febr. 1956**	158 277	111 968	81 367	24 981	40 723	40 623	25 091
Därav							
Jordbr., trädgårdsskötsel o. fiske	5 835	1 751	757	43	411	66	55
Skogsbruk	4 203	3 856	2 518	14	15	1	1
Malmbrytn. o. metallind.	9 277	8 752	4 029	79	573	577	330
Trä-, graf. o. pappersind.	5 921	2 475	1 738	40	453	295	189
Byggnadsverksamhet	52 732	9 806	9 155	196	1	3	1
Övriga industrigrupper	12 920	6 106	3 501	81	4 927	3 604	1 759
Samfärdsel o. handel	23 375	33 843	28 645	11 755	8 731	8 944	6 233
Förvaltning o. fria yrken	11 662	11 096	6 272	2 000	5 237	5 618	2 933
Sjukvård o. husligt arbete	12 666	20 109	12 568	4 847	12 472	19 802	12 441
Därav under 18 år	15 673	11 744	8 044	435	8 049	5 864	3 987

Tab. 4. Arbetslösheten inom vissa erkända arbetslöshetskassor under 2-månadersperioden november—december 1955

Arbetslöshetskassor (1 000-tal medl. vid slutet av december 1955 inom parentes)	Arbetslöshetsprocent nov.—dec.		Arbetslöshetskassor (1 000-tal medl. vid slutet av december 1955 inom parentes)	Arbetslöshetsprocent nov.—dec.	
	1955	1954		1955	1954
Lantarbetarnas (34)	8,2	6,8	Byggnadsarbetarnas (130)	6,5	5,5
Skogs- o. flottningsarb. (27)	6,3	7,3	Elektrikernas (20)	1,1	0,9
Gjuteriarbetarnas (12)	2,6	2,6	Murarnas (15)	14,8	11,9
Gruvindustriarbetarnas (12)	2,5	2,9	Målarnas (19)	5,7	6,9
Metallindustriarbetarnas (240)	1,6	1,7	Vägarbetarnas (16)	8,0	7,5
Stenindustriarbetarnas (5)	8,2	7,9	Järnvägsmännens (17)	0,2	0,5
Kem.-tekn. industriarb. (15)	1,7	2,4	Sjöfolkets (20)	4,5	5,1
Fabriksarbetarnas (62)	3,5	3,4	Transportarbetarnas (38)	3,2	2,9
Träindustriarbetarnas (61)	6,3	5,3	Handelsanställdas (81)	[1] ..	1,2
Bokbinderiarbetarnas (12)	0,4	0,5	Handelstjänstemännens (21)	0,6	0,8
Typografernas (15)	0,3	0,3	Arbetsledarnas (32)	0,2	0,2
Beklädnadsarbetarnas (40)	5,4	7,2	Hotell- o. rest.-tj.-m. (3)	1,4	1,1
Bryggeriarbetarnas (7)	1,4	1,6	Industritjänstemännens (83)	0,7	0,7
Livsmedelsarbetarnas (38)	2,8	3,2	Frisörernas (4)	0,6	0,3
Sadelmakarnas (5)	6,2	6,9	Hotell-, kafé- o. rest.-anst. (26)	2,7	2,9
Sko- o. läderarbetarnas (10)	2,8	3,8	Musikernas (4)	11,9	11,2
Textilarbetarnas (40)	3,2	4,0	Sveriges arbetares (14)	10,9	9,0
Försvarsverkens civ.-pers. (19)	1,4	1,3			
Bleck- o. plåtslagarnas (4)	2,7	2,3	**Samtliga kassor (1 243)**	[2] **3,3**	**3,3**

[1] Uppgift ännu ej tillgänglig. — [2] Preliminära uppgifter.

Not till tab. 1 och 2 se Soc. Medd. 1956: 3, s. 212.

Sociala Meddelanden

Official Journal published monthly by the Social Welfare Board of Sweden

1956, No. 4

CONTENTS

Page

The housing standard and the advance of prosperity. By *Alf Johansson* . . 225
Youth and crime. By *Gustav Jonsson* 233
An international working group on distribution statistics. By *Leif Björk* . . 241
Notices:
The Social Welfare Board's expression of views on general pension insurance 244
Youth problems discussed at the RFSU Conference 249
Danish report on the large number of adolescents 253
The principles governing old-age and invalidity pensions in Western Germany 253

Periodical surveys

Register 255
General child allowances paid out in 1955 255
Public assistance in 1954 256
Absenteeism in certain industrial firms in November 1955 260
The consumer price index for February 1956 263
Employment and unemployment 266
Literary survey 272
Book notices 277

The Issue in Brief

The housing standard and the advance of prosperity. When at long last the problems of housing in Sweden were taken up for more active consideration during the 1930s the situation in regard to the supply of dwellings was such that it might fairly be described as neglected, at any rate as far as the standard of space per person was concerned, a failure to keep pace with the growing prosperity during the preceding decades. True, the number of persons per housing unit had declined strongly since the beginning of the century in consequence of the fall in the birthrate, but for a family of a given size the standard of space had not shown any appreciable improvement in spite of a greatly improved level of real income. It was evident that the risks of unemployment loomed large in this situation; to bind oneself to pay rent for a larger dwelling than one had before implied a long-term expenditure out of income that might be hazardous when the breadwinner risked losing his job at any time. But the main cause of the time-lag in the supply of housing was undoubtedly the development of the relative level of rents, which must be regarded as a direct outcome of the rent policy pursued during the 1920s. From the years before the first world war up to the beginning of the 1930s rents had risen by 30—40 % compared with the general cost-of-living index and, on the whole, as steeply as the nominal incomes of the main groups of wage-earners. The development of the standard of space per person was checked by this derangement of the price system. When a newly built 2-roomed apartment cost 40 % of an ordinary industrial worker's wages, it was quite obvious that the 1-room standard would predominate.

During the past 15—20 years the position held by the item Rent in the price system has undergone a radical change. The ratio between the rent paid for a newly built 2-roomed apartment (excl. surcharge for fuel) and an average industrial worker's wage, which in 1939 was 35 %, had shifted in 1945 to 25 %, in 1950 to 21 % and in 1955 to 17 %. This development is mainly attributable to the housing and rent policy that has been pursued, and which has been dictated more than anything else by an endeavour to adjust the former ratio between incomes and rents which had blocked progress in the field of the supply of dwellings. P. 225.

Youth and crime. The picture of the development of juvenile criminality in recent decades which the — in themselves incomplete — criminal statistics present shows that it is not merely a rising tendency. Increase and decline alternate. All the stereotyped explanations that are constantly being given — moral degradation, the break-up of families, women's occupational work, the growth of the big cities, and so on — might possibly have accounted for the increases. But the decline — the fluctuations in juvenile criminality — remains

unexplained; and yet the diminution in crime in certain years is surely at least as important a factor for analysis as the increase.

One feature that stands out in the statistics of crime is worth special mention in view, among other things, of all the talk of the ruffianism of modern youth and the »violence mentality» nowadays. The increase observed during the past decade comes mainly within the category of trespass on property rights, i.e. theft, embezzlement and similar offences, while no corresponding increase in crimes of violence is recorded, at any rate not in the statistics so far available.

Further, it is misleading merely to consider, as is so often done in the daily press, the number of crimes committed in the course of a year in Stockholm, for instance. The fact has also to be taken into account that the number of juveniles has increased enormously in Stockholm in recent years. On the 1st November 1947 we had 18 000 youths between 15 and 17 years of age in Stockholm and on the 1st November 1954 over 21 000. In the coming 7 years the number of young persons will rise still more rapidly. If we regard the number of crimes in proportion to the number of juveniles we get quite a different picture from that usually presented in the daily press. During the post-war period the number of prosecutions and remissions of sentence in Stockholm per 1 000 members of the average population between the ages of 15 and 17 reached its maximum in 1951 at 36.4. In 1954 the figure was 24.6.

There can be no doubt that the rise in juvenile criminality in recent years is largely due to car thefts. In the minds of many newspaper readers the young criminal and the car thief are apparently more or less synonymous terms. Against this background there is the somewhat curious fact that at present no-one can say how many car thieves we have had during the past few years. The records kept by the police and the insurance companies (and the newspapers make a great fuss of these statistics) only account for the number of stolen vehicles and not for the number of car thieves. P. 233.

The consumer price index for February 1956 has been calculated by the Social Welfare Board at 137 (1949 = 100), i.e. the same number as has prevailed since November 1955. P. 263.

Sociala Meddelanden

Revue officielle publiée par la Direction générale de la Prévoyance sociale (D.G.P.S.) en Suède

1956, No. 4

INDEX

Page

Le standard des habitations et l'évolution du niveau de vie. Par *Alf Johansson* 225
Jeunesse et délinquance. Par *Gustav Jonsson* 233
Le comité international de travail pour la statistique de la distribution. Par *Leif Björk* 241
Notices:
Avis émis par la D.G.P.S. sur une assurance générale des pensions 244
Les problèmes de la jeunesse à la conférence du RFSU 249
Rapport danois sur les grandes classes d'âge juvénile 253
Directives pour la pension de vieillesse et d'invalidité en Allemagne occidentale . . . 253

Aperçus périodiques

Répertoire 255
Allocations générales pour enfants payées en 1955 255
L'Assistance publique en 1954 256
L'absentéisme dans certaines entreprises industrielles en novembre 1955 . . 260
L'indice des prix à la consommation pour février 1956 263
Emploi et chômage 266
Bibliographie 272
Comptes rendus de livres 277

Résumé

Le standard des habitations et l'évolution du niveau de vie. Lorsque enfin on commença à s'occuper en Suède d'une manière active du problème de l'habitat, au cours des années 1930, la production des logements pouvait se caractériser, au moins en ce qui concerne le standard de dimensions, comme bien en retard sur l'amélioration générale du niveau de vie qui s'était produite pendant les décades précédentes. La densité d'occupation avait, il est vrai, diminué fortement depuis le début du siècle par suite de la baisse de la natalité, mais pour une famille un peu nombreuse la grandeur du logement n'avait pour ainsi dire pas augmenté, en dépit d'un revenu réel qui s'était de beaucoup accru. Il est évident que les risques de chômage jouaient ici un rôle important; un logis moins exigu impliquait une disposition à longue échéance d'un certain revenu qui pouvait sembler aventureuse, lorsque le père de famille pouvait à n'importe quel moment se trouver sans travail. Mais la cause principale du retard dans la construction de nouvelles habitations était, sans aucun doute, le mouvement du niveau relatif des loyers, qui doit être considéré en relation directe avec la politique des loyers pratiquée durant les années 1920. De l'époque précédant la première guerre mondiale au début des années 30, les loyers avaient augmenté de 30 à 40 % par rapport à l'indice général du coût de la vie et, dans l'ensemble, aussi fortement que les revenus nominaux des grands groupes de salariés. Cette anomalie du système des prix fit obstacle à une évolution normale du standard de grandeur des logements. Lorsqu'un logement nouvellement construit de deux pièces coûtait 40 % du salaire moyen d'un ouvrier industriel, la prédominance des logements d'une seule pièce s'imposait évidemment.

Pendant les 15 à 20 dernières années, la position du loyer dans le système des prix s'est modifiée d'une manière radicale. Le rapport entre le loyer d'un logement nouvellement construit de deux pièces (à l'exclusion des frais de chauffage) et le salaire moyen d'un ouvrier industriel, qui était de 35 % en 1939, était tombé à 25 % en 1945, à 21 % en 1950 et à 17 % en 1955. Cette évolution est en majeure partie le résultat de la nouvelle politique instaurée en matière d'habitation et de loyers qui a été dictée avant tout par le désir de corriger la disproportion qui règnait entre les revenus et les loyers, disproportion qui barrait la voie au mouvement d'amélioration des conditions de logement. P. 225.

Jeunesse et délinquance. L'image de l'évolution de la délinquance juvénile au cours des récentes dizaines d'années que donnent les statistiques — en soi incomplètes — sur la délinquance montre que celle-ci n'est pas uniquement en progression. Il y a des progressions et des régressions. Toutes les explications courantes — décadence morale, relâchement des liens familiaux, travail des femmes hors de leur foyer, croissance des grandes villes, etc. — pourraient bien expliquer les progressions. Mais les régressions — fluctuations dans la délinquance juvénile — demeurent inexpliquées et, pourtant, la diminution au cours de certaines années des infractions devrait être aussi importante à analyser que leur augmentation.

Un fait qui ressort de la statistique vaut d'être mentionné, à propos, notamment, des idées communément répandues sur la démoralisation de la jeunesse moderne et sur la mentalité de violence de notre temps. L'augmentation que l'on a pu constater ces dix dernières années se rapporte principalement à des attentats contre la propriété, c'est-à-dire à des vols, détournements et autres infractions de ce genre, tandis qu'une augmentation correspondante des attentats contre les personnes n'apparaît pas dans la statistique jusqu'ici disponible.

Il est en outre erroné de considérer seulement, comme le fait souvent la presse, le nombre des délits commis au cours d'une année, par exemple, à Stockholm. On doit tenir compte aussi de ce que la grandeur des classes d'âge juvénile a fortement augmenté à Stockholm ces dernières années. Au 1er novembre 1947, Stockholm avait 18 000 jeunes gens dans les âges de 15 à 17 ans, au 1er novembre 1954, un peu plus de 21 000. Au cours des sept prochaines années, le nombre des jeunes gens augmentera encore plus rapidement. Si l'on considère le nombre des infractions par rapport à la grandeur des classes d'âge juvénile, on obtient une image toute différente de celle que la presse a l'habitude de dépeindre. Le nombre des actions judiciaires et des actions rayées des rôles à Stockholm par millier de la population moyenne dans les âges de 15 à 17 ans a atteint son maximum dans les années d'après-guerre en 1951, avec 36,4. En 1954 le chiffre a été de 24,6.

Il ne fait aucun doute que la progression de la délinquance juvénile au cours des derniers temps dépend en grande partie des vols de véhicules motorisés. Pour beaucoup de lecteurs de journaux, jeune délinquant et voleur d'automobile sont des termes à peu près synonymes. Il est cependant assez singulier que personne ne peut dire pour l'instant combien de voleurs d'autos il y a eu ces dernières années. Les statistiques de la police et des compagnies d'assurances, dont on a fait grande affaire dans les journaux, rendent compte seulement du nombre de véhicules motorisés volés, non du nombre de voleurs d'autos. P. 233.

L'indice des prix à la consommation pour février 1956 (sur la base 100 en 1949) a été calculé par la D. G. P. S. s'établir à 137, soit au même niveau que depuis novembre 1955. P. 263.

Litteraturöversikt

(11 februari—10 mars 1956)

Socialstyrelsens bibliotek hålls öppet för allmänheten kl 10—15; under sommarmånaderna kl 10—14 (lördagar 9—13)

Tidskriftsartiklar i sociala ämnen [1]

Allmänna sociala frågor

BERNOT, L. A contribution to the international study of social structures: space and time. International social science bulletin 1955, nr 4.

CRESSEY, D. R. Changing criminals: the application of the theory of differential association. The American journal of sociology sept. 1955.

DUIJKER, H. C. Comparative research in social science with special reference to attitude research. International social science bulletin 1955, nr 4.

HENDERSON, JULIA. International social action. Social welfare febr. 1956.

TRANKELL, A. Trovärdighetsutredningarnas metodik. Sv. juristtidning 1956, nr 2.

Sverige

GRANATH, K.-E. Om ungdomsbrottsligheten. Sv. socialvårds tidning 1956, nr 2.

HUSÉN, L. Vad betyder hemmiljön för anpassningen i skolan? Barn i hem-skola-samhälle 1956, nr 1.

KINELL, E. Ovillkorligt straff eller ej? Sv. socialvårds tidning 1956, nr 2.

RYLANDER, G. Rättspsykiatrins kroniska kris och akuta nödläge. Sv. läkartidningen 1956, nr 6.

RÖSSEL, AGDA. Sverige och flyktingarna. TCO-tidningen 1956, nr 4.

SIWE, S. Barnen i vår tids samhälle. Socialmedicinsk tidskrift 1956, nr 2.

Amerikas förenta stater

ROSE, A. M. & PRELL, A. Does the punishment fit the crime? A study in social valuation. The American journal of sociology nov. 1955.

Frankrike

CAMPINCILL, HÉLÈNE. La loi du 15 juillet 1955 sur les enfants illegitimes. Informations sociales 1956, nr 2.

CHRISTIANSEN, A. La Gare — et arbejderkvarter i Paris. Socialt tidsskrift 1956, nr 1/2.

Indien

DENHAM, MARY. Children's homes in India. Social welfare febr. 1956.

Jugoslavien

VLAHOV, G. The worker-trainee and foreman-instructor programmes in Yugoslavia. International labour review jan. 1956.

Norge

SVERDRUP-THYGESON, G. Nye retningslinjer for fri rettshjelp. Kommunalt tidsskrift 1956, nr 1.

Schweiz

Labour-management co-operation in Switzerland. Industry and labour 15 febr. 1956.

Tyskland

ALBS, W. Familienferien — ein dringendes Erfordernis sachgerechter Gesundheitshilfe. Soziale Arbeit 1956, nr 2.

Industrial relations in the Federal Republic of Germany. Industry and labour 15 febr. 1956.

Arbetarskydd

Sverige

STRANDBERG, A. Förebyggande skyddsåtgärder inom kemiska industrin. Arbetarskyddet 1956, nr 1.

Tyskland

BÖHM, H.-H. Die Notwendigkeit der Arbeitszeitüberwachung bei Kraftfahren. Arbeitsschutz [Beilage des Bundesarbeitsblattes] 1956, nr 2.

Arbetslön och arbetstid

CRONER, F. Internationella lönejämförelser. Fackföreningsrörelsen 1956, nr 6—7.

PURPURA, R. La reglamentación internacional del horario de trabajo, de los descansos y de las vacaciones. Revista de trabajo 1955, nr 10.

Sverige

MONTELL, E. Deltidsarbete för mödrar med minderåriga barn. Arbetsmarknaden 1956, nr 2.

SCHMIDT, F. Lönesättning för offentliga tjänstemän. Saco-tidningen 1956, nr 1.

[1] I denna avdelning tidigare upptagna artiklar finns införda i ett särskilt kortregister, som är tillgängligt i socialstyrelsens bibliotek.

Tyskland

LARSSON, INGVAR. Levnadsstandard och löner i Öst- och Västtyskland. Mål och medel 1956, nr 2.

Arbetsmarknad och arbetslöshet

Recent trends in employment and unemployment. International labour review jan. 1956.

Sverige

LARSSON, ELSA. Lantarbetarnas sysselsättningsproblem. Sv. lantarbetsgivareföreningarnas tidskrift 1956, nr 2.

— Minskad efterfrågan på arbetskraft till jordbruket. Lantmannen 1956, nr 8.

WAHLUND, S. 124 000 utlänningar i Sverige 10 procent tjänstemän, resten arbetare. (Föredrag.) TCO-tidningen 1956, nr 4.

13,2 proc. utlänningar bland våra gruvarbetare. Arbetsgivaren 1956, nr 4.

Belgien

MARTIN, V. Le développement de la réadaptation professionnelle. Revue du travail 1955, nr 11/12.

Le chômage et le placement en Belgique en 1954. Revue du travail 1955, nr 11/12.

Danmark

Arbejdslösheden 1947—55. Statistiske efterretninger 1956, nr 14.

Malaya

Employment and vocational training in the Federation of Malaya and Singapore in 1954. Industry and labour 15 febr. 1956.

Storbritannien

Employment and unemployment in 1955. Ministry of labour gazette 1956, nr 2.

Tyskland

FLEISCHMANN, P. Arbeitsvermittlung und Arbeitslosenhilfe als Problem unserer Zeit. Soziale Arbeit 1956, nr 2.

Befolkningsfrågor

DURAND, J. D. Structure de la population et problèmes relatifs à la main-d'œuvre et aux personnes à charge dans les pays sous-développés. Bulletin démographique okt. 1953.

NIXON, J. W. Statistiques de recensement de la population tirant ses moyens d'existence de diverses formes d'activité économique. Bulletin démographique okt. 1953.

SPENGLER, J. J. Socioeconomic theory and population policy. The American journal of sociology sept. 1955.

Australien

SVENNING, C. E. Befolkningsproblem i Australien. Politisk tidskrift 1955/1956, nr 10.

Belgien

HÉBETTE, F. Perspectives de population active pour 1965. Bulletin de l'institut de recherches économiques et sociales 1956, nr 1.

VANDERREYD, M. A. El subsidio a la madre en el hogar. Revista de trabajo 1955, nr 11/12.

Frankrike

Les Nord-Africains en France. Informations sociales 1956, nr 1.

Tyskland

OSTERLOH, E. Besserer Familienlastenausgleich — ja oder nein? Soziale Sicherheit 1956, nr 2.

Bostadsförhållanden och samhällsplanering

Sverige

EKDAHL, G. Reallöner och bostadsstandard. Att bo 1955, nr 4.

HOLM, L. Om vindslägenheter. Byggforum 1956, nr 1.

HOLM, P. Synpunkter på ett bostadspolitiskt program 1956—1960. Att bo 1955, nr 4.

JOHANSSON, ALF. I brist på bostadsstatistik. Att bo 1955, nr 4.

NYSTRÖM, S. Vindslägenheternas ekonomi. Byggforum 1956, nr 1.

PERSSON, FRANS. Ett kommunalt förvaltningscentrum. Byggforum 1956, nr 1.

WALLANDER, J. Samhällsplanering och industrilokalisering. Plan 1956, nr 1.

Byggnadsverksamheten i Stockholm under år 1955. Statistisk månadsskrift 1955, nr 12.

Belgien

DE BRUYNE, J.-P. L'évolution des prix des immeubles urbains de l'agglomération bruxelloise de 1878 à 1952. Bulletin de l'institut de recherches économiques et sociales 1956, nr 1.

Brasilien

KOCK, KARIN. Bo modernt i Rio. Att bo 1955, nr 4.

Formosa

DJANG, T. K. Aided self-help housing programmes for worker in Taiwan. International labour review jan. 1956.

Norge

ROLFSEN, E. Hvor by og land mötes. Sosialt arbeid 1956, nr 1.

Föreningsväsen, kollektivavtal och arbetskonflikter

SCHREGLE, J. Die rechtliche Funktion der Übereinkommen der internationalen Arbeitsorganisation. Recht der Arbeit 1956, nr 2.

Sverige

BOLIN, B. & DAHLANDER, G. Hur blir man facklig funktionär? TCO-tidningen 1956, nr 4.

KELLGREN, N. Perspektiv på samordningen. Beklädnadsfolket 1956, nr 3.

LANDELIUS, C. Brädgårdsarbetarstrejken i Gävle 1875. Skogsindustriarbetaren 1956, nr 4.

Amerikas förenta stater

Contracts providing for expiration or reopening in 1956. Monthly labor review 1956, nr 1.

Belgien

Regulations governing trade unions for public servants in Belgium. Industry and labour 1 mars 1956.

Danmark

KOCIK, A. Spänning på danska arbetsmarknaden. Fackföreningsrörelsen 1956, nr 6.

Norge

RISE, A. Tvungen voldgift. Arbejdsgiveren (Danmark) 1956, nr 5.

Storbritannien

PRIEST, A. Brittiska fackföreningsrörelsen och nationaliseringen. Fackföreningsrörelsen 1956, nr 8.

ZACHARIASSEN, A. Debatten om streikene. Sosialt arbeid 1956, nr 1.

Tyskland

ORTLIEB, H.-D. Das Unbehagen der Gewerkschaften in unserer Demokratie. Wirtschaftsdienst 1956, nr 2.

Hälso- och sjukvård

CHRISTENSEN, J. F. Sygdomme hos nyfödte. Månedsskrift for praktisk lægegerning og social medicin 1956, nr 2.

Occupational health. Chronicle of the world health organization 1956, nr 1.

Poliomyelitis vaccination. Chronicle of the world health organization 1956, nr 1.

Sverige

ABRAMSON, E. Hälsovårdsnämnderna och rätten. Sv. läkartidningen 1956, nr 7.

DYMLING, A. & ECKERSTRÖM, S. Erfarenheter av stimulationsterapi vid psykiska sjukdomstillstånd hos åldringar. Sv. läkartidningen 1956, nr 8.

EDSTRÖM, G. Antalet reumatikerinvalider i Sverige. Sv. läkartidningen 1956, nr 7.

FREY, T. S:SON. Mentalsjukvården. Sv. läkartidningen 1956, nr 9.

PRYTZ, J. Sjuk till sjöss. Vårt röda kors 1956, nr 1.

SJÖBERG, Å. Primärkommunerna och de psykiskt efterblivna. Sv. socialvårdsförbundets tidskrift 1956, nr 1.

STENDAHL, B. Avloppsanläggningar under vinterförhållanden. (Föredrag.) Hygienisk revy 1956, nr 2.

Epileptikervårdens framtidsprogram. Sv. sjukkassetidning 1956, nr 2.

Schweiz

MOSER, G. Patienternas mentala välbefinnande på de allmänna sjukhusen. Sjukhuset 1956, nr 2.

Storbritannien

HILBORN, H. G. De engelska lagarna om flodstyrelser. Hygienisk revy 1956, nr 2.

Jordbruksfrågor

Israel

KRIVINE, D. Employment in Israel's agriculture. International labour review jan. 1956.

Kooperation

Sverige

ÖRNE, A. Kooperationen nu och i framtiden. Kooperatören 1956, nr 2.

Amerikas förenta stater

KENDALL, E. Cooperation in America. Review of international co-operation 1956, nr 2.

Tyskland

KLEIN, F. Consumers' week in Germany. Review of international co-operation 1956, nr 2.

Nykterhetsfrågor

GOLDBERG, L. Några intryck av alkoholistvård och alkoholforskning i Förenta staterna och Canada. Alkoholfrågan 1956, nr 1.

Sverige

EEG-OLOFSSON, R. & LIND, Å. Gruppterapi för alkoholisters hustrur. Alkoholfrågan 1956, nr 1.

SKUTIN, A. Vård contra skydd i nykterhetsvården. Tidskrift för nykterhetsnämnderna 1956, nr 1.

Finland

Mer öl = mindre brännvin = nyktrare seder. Sv. bryggeritidskrift 1956, nr 2.

Norge

VAGLUM, L. De nye forslag om endringer i den norske rusdrikkloven. Alkoholfrågan 1956, nr 1.

Priser, levnadskostnader, konsumtion

Sverige

KOCK, KARIN. Konsumentupplysningens problem. Kooperatören 1956, nr 3.

Amerikas förenta stater

Prices during the economic expansion. Federal reserve bulletin 1956, nr 1.

Tyskland

LANGE, E.-G. Preisentwicklung und Lebenshaltungskosten in West-Deutschland im Jahre 1955. Mitteilungen des wirtschaftswissenschaftlichen Institutes der Gewerkschaften 1956, nr 1.

Socialförsäkring

ILO study of unemployment insurance plans, 1955. Monthly labor review 1956, nr 1.

Sverige

BEINOF, R. Sjukkassorna och yrkesskadeförsäkringen. Sv. sjukkassetidning 1956, nr 2.

ERICI, B. Arbetslöshetsförsäkring även för arbetsgivare? Arbetsgivaren 1956, nr 4.

PERSSON, KONRAD. Om förebyggande åtgärder inom socialförsäkring och socialhjälp. Sv. socialvårdsförbundets tidskrift 1956, nr 1.

SPENDRUP, A. Möjligheter till missbruk av socialförsäkringar. Sv. sjukkassetidning 1956, nr 2.
WALDAU, MARGIT. Pensionsförsäkringen och kvinnorna. Saco-tidningen 1956, nr 1.

Amerikas förenta stater

The growth in protection against income loss from short-term sickness: 1948—54. Social security bulletin 1956, nr 1.
State unemployment insurance legislation in 1955. Monthly labor review 1956, nr 1.

Norge

JOHNSEN, H. Om pensjonstrygden for skogsarbeidere. Sosial trygd 1956, nr 2.

Tyskland

CAESAR, P. Sozialversicherungsrechtliche Betrachtungen — Rückblick/Ausblick. Bundesarbeitsblatt 1956, nr 4.
ROCKTÄSCHEL, O. Die Rentenbemessung und -gestaltung in der Invaliden- und Angestelltenversicherung in der Vergangenheit, Gegenwart und Zukunft. Bundesarbeitsblatt 1956, nr 4.
SCHELP & HERBST. Die Lohnfortzahlung im Krankheitsfall. Bundesarbeitsblatt 1956, nr 3.

Socialvård

Day-care services for children. International social service review 1956, nr 1.
Home-help service. International social service review 1956, nr 1.
United Nations programme for family and child welfare. International social service review 1956, nr 1.

Sverige

MEHR, H. »De gamlas bostadsfråga». Sv. socialvårds tidning 1956, nr 2.

Amerikas förenta stater

WINDHAUSER, MARGUERITE & BLAETUS, G. State public assistance legislation, 1955, Social security bulletin 1956, nr 1.

Frankrike

BARRET. Responsabilité de l'assistance sociale dans l'action sociale de son organisme employeur. Informations sociales 1956, nr 2.
BOUBÉ. Le service social en face des problèmes du travail. Informations sociales 1956, nr 2.
SCHNEIDER, GISELA. Die Fürsorge für verlassene Kinder in Frankreich. Soziale Arbeit 1956, nr 1.

Indien

KARVE, I. Custodial care and the delinquent. Social welfare mars 1956.
MENON, V. K. Probation. Social welfare mars 1956.
SABNIS, M. S. Preventing delinquency. Social welfare mars 1956.

Schweiz

SCHATZMANN, A. Jugendstrafrecht und Jugendstrafrechtspflege in der Schweiz. Ausländische Sozialprobleme 1956, nr 2.

Tyskland

BOURBECK, CHRISTINE. Zwischenmenschliche Beziehungen unter den Sozialarbeitern. Soziale Arbeit 1956, nr 1.

Statistisk teori

LOGAN, W. P. D. Mesure de la mortalité infantile. Bulletin démographique okt. 1953.

Undervisning och yrkesutbildning

Sverige

ARVIDSON, S. Skolreformen som socialreform. Tiden 1956, nr 2.
BLOMQVIST, J. Betyg och studieframgång. Folkskollärarnas tidning 1956, nr 9.
FJELLANDER, INGRID. Skolungdomens yrkesplaner. Arbetsmarknaden 1956, nr 2.
GUSTAFSSON, HANS. Kommunerna och enhetsskolan. Landskommunernas tidskrift 1956, nr 2.
HERLITZ, C. W. Sexualundervisning i de svenska skolorna. Aktuellt från skolöverstyrelsen 1956, nr 6.
HULTQUIST, N. Försöksverksamheten med enhetsskola. Saco-tidningen 1956, nr 1.
RUDEBECK, B. Hur klarar sig eleverna i realskolan? Barn i hem-skola-samhälle 1956, nr 1.
ÅSLING, N. G. Skolan och kommunerna. Politisk tidskrift 1955/1956, nr 10.

Amerikas förenta stater

LEHTONEN, D. Adult education — vuxenbildning i USA. Tiden 1956, nr 2.

Danmark

AHM, JENS. De store årganges uddannelsesproblem. Arbejdsgiveren 1956, nr 5.

Frankrike

ISAMBERT, A. L'action de l'école des parents et des éducateurs et les relations familiales. Informations sociales 1956, nr 1.

Ut- och invandring

LANNES, X. International mobility of manpower in Western Europe. International labour review jan. 1956.

Australien

Migration to and from Australia during 1953, 1954 and the first six months of 1955. Industry and labour 1 mars 1956.

Danmark

AHM, J. De store årganges uddannelsesproblem. Arbejdsgiveren 1956, nr 5.

Indien

Resettlement of displaced persons from Pakistan in India. Industry and labour 1 mars 1956.

Israel

BRODERSEN, A. Cultural assimilation of immigrants: a UNESCO project in Israel. International social science bulletin 1955, nr 4.

Till socialstyrelsens bibliotek inkommen litteratur

AHNSJÖ, S. Prov vid speciella läs- och skrivsvårigheter. Från Skolöverstyrelsens skolhygienrotel. [Sthlm 1955. Stencil.]

AMERIKAS FÖRENTA STATER. Department of commerce. Bureau of the census.
Statistical abstract. 76 (1955). Wash. 1955.

AUSTRALIEN. Commonwealth bureau of census and statistics.
Labour report. 42 (1953). Canberra 1955.

BENGSTON, H. Skandinaver på vänsterflygeln i USA. Sthlm 1955. (Skrifter utg. av Arbetarnas kulturhistoriska sällskap. Ny följd. 17.)

BJERKING, S.-E. Putsfria betonghus. En inventering av metoder på arbetsplatsen jämte resultat. Sthlm 1956. [Stencil.] (Statens nämnd för byggnadsforskning. Rapport. 32.)

BJÖRINDER, H. Vägar till universitet och högskolor. Sthlm 1955.

BURMEISTER, EVA. Roofs for the family. Building a center for the care of children. New York 1954.

CANADA. Department of labour.
Annual report. 1954/55. Ottawa 1955.
Annual report on labour organization in Canada. 1955 ed. Ottawa 1955.

CORDEMANN, MARGARETE. Werkfürsorge. Monographie. Berl.-Dahlem 1955. (Archiv für Wohlfahrtspflege.)

DANMARK. Forsikringsrådet.
Beretning. 1954: 1. Khvn 1956.
— Det statistiske departement.
Statistiske meddelelser. Række 4. Khvn 1956.
Bd 163: H. 1. Landbrugsstatistik 1954 herunder gartneri, skovbrug m. v.
— Sundhedsstyrelsen.
Dödsårsagerne i Kongeriget Danmark. 1954. Khvn 1956.

FINLAND.
Finlands officiella statistik. Hki 1955.
6. Befolkningsstatistik.
C: 102. 1950 års allmänna folkräkning. Del 2. Befolkningen efter näringsgren och yrkesställning.

FREUD, S. Orientering i psykoanalysen. Övers. [fr. tyskan] av A. Asker under medverkan av ... Sthlm 1955.

FÜHRER durch das soziale Berlin. (Graubuch.) 8. Aufl. Berl. 1952. (Archiv für Wohlfahrtspflege.)

HELSINGFORS.
Helsingfors stads statistik. Hki 1955.
1. Hälso- och sjukvård. 39 (1954).

INTERNATIONELLA ARBETSKONFERENSEN.
39th session, Geneva, 1956.
Report. Geneva 1956.
7 (2). Weekly rest in commerce and offices.

JOYCE, C. A. By courtesy of the criminal. The human approach to the treatment of crime. Lond. [m. fl.] 1955.

KONJUNKTURINSTITUTET.
Meddelanden. Sthlm 1956.
Ser. B: 18. Nationalbudget för år 1956.

KVAM, R. Ödelagda år. Roman. Övers. [fr. norskan av] T. Bohr. Sthlm 1955.

MILES, A. P. American social work theory. A critique and a proposal. New York 1954.

PERSSON, PER. Bostadsvaneundersökning utförd i hyreslägenheter byggda 1947 i Göteborg, Torpaområdet. Gbg 1955. (Chalmers tekniska högskolas handlingar 1955: 165.)

PROMEMORIA rörande förekomsten av deltidsarbete inom offentlig verksamhet m. m. Avg. [d. 24 jan. 1956] av 1954 års familjeutredning. [Sthlm 1956. Stencil.]

RIDGEWAY, M. E. The Missouri Basin's Pick-Sloan-plan. A case study in congressional policy determination. Urbana 1955. (Illinois studies in the social sciences. Vol. 35.)

RUDOLPH, MARGUERITA. Living and learning in nursery school. New York 1954.

SAMUELSON, P. A. Economics. An introductory analysis. 3rd ed. New York, Toronto & Lond. 1955.

SCHWEIZ. Eidg. Volkswirtschaftsdepartement.
Die Volkswirtschaft. Sonderheft. Bern 1955—56.
60. Hilfe an die Bergbevölkerung durch Ansiedlung von Industriebetrieben, dargestellt am Beispiel von St. Niklaus und Vollèges (Wallis).
61. Lohnsätze und Arbeitszeiten in Gesamtarbeitsverträgen, 1952—1955.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1955—56. Sthlm 1956.
1955:
54. Häkten och arrester. [Avg. d. 8 dec. 1955] av Polisarrestutredningen. (I.)
1956:
6. Statliga företagsformer. 1. *Tersman, R.* Statsägda aktiebolag i Sverige. [Avg. i febr. 1956.] (Fi.)
7. Städernas donationsjord. Betänkande avg. [d. 20 jan. 1956] av Donationsjordsutredningen. (I.)
8. Förenklad statsbidragsgivning. Betänkande om primärkommunala driftbidrag. Avg. [d. 27 jan. 1956] av Allmänna statsbidragsutredningen. (Fi.)

STOCKHOLMS STADS STATISTIK. Sthlm 1956.
4. Fattigvård.
Stockholms stads fattigvård. 83 (1954).

SVENNEGÅRD, C., [utg.] Ur Hyresrådets praxis. Rättsfallssamling. Sthlm 1956.

UTRIKESDEPARTEMENTET.
Aktstycken. Ny serie. Sthlm 1956.
I: A: 6. Förenta nationernas generalförsamlings 10:e ordinarie möte New York 1955.
I: B: 5. Europarådet 1955. Ministerkommitténs 16:e och 17:e möten. Rådgivande församlingens 7:e ordinarie möte.
I: C: 5. Utrikesfrågor. Offentliga dokument m. m. rörande viktigare svenska utrikespolitiska frågor 1955.

Nytillkomna tidskrifter

Soziale Arbeit. Hrsg.: ... Archiv für Wohlfartspflege. Jahrg. 5 (1956). Berl.

International social service review. [Year 1] (1956). New York. (United nations. Department of economic and social affairs.)

Remisser till socialstyrelsen

Handelsdepartementet: Förslag angående statistik över byggnads- och anläggningsverksamhet. [Stencil.] Remisstid 30 april 1956.

Utrikesdepartementet: Konventionsförslag om indrivning utomlands av underhållsbidrag. [Stencil.] Remisstid 20 april 1956.

Socialdepartementet: Strafflagberedningens förslag till ändring i barnavårdslagen samt beredningens uttalande i fråga om tvångskvarhållande inom barnavården. [Stencil.] Remisstid 17 mars 1956.

Recensioner

Goland, Erik: Den stora ommöbleringen. Tidens förlag/Tidningen SIA. Stockholm 1955. 176 sid. Kr 12,50.

Erik Goland har kallat sin bok för en samling miljöreportage. En första fråga bör då naturligen gälla, vad han menar med termen. Är dessa reportage på något sätt annorlunda än tidningarnas och tidskrifternas vanliga socialreportage?

De är det, och de är det inte. Håller man sig till likheterna, är det lätt att säga, att Goland i sitt sätt att söka upp en miljö, gestalta den och förmedla den väl inte skiljer sig så mycket från den vanliga tekniken. Gör han det, så är det genom en vidare *approach* till ämnet än den gängse. I det fallet betyder *miljöreportage* att han vill redovisa samspelet mellan så många faktorer som möjligt. Miljön skall växa fram så att läsaren förstår inte bara hur den formats av den enskilda människan eller den och den gruppen och organisationen, utan också hur den enskilda människan, gruppen och organisationen formas av denna miljö.

Redan efter så få överväganden är man således inne i det som gör att Erik Golands reportage bryter av från det mesta andra som produceras inom denna journalistiska domän. Mycket enkelt kan det formuleras så att Goland medvetet gör avkall på den strikt journalistiska objektiviteten; han nöjer sig inte med att enbart rapportera gjorda iakttagelser. Han tar ställning, han tycker, han berättar vad han sett med utgångspunkt från ett bestämt värderingsschema. Hans miljöreportage är ett slags miljökritik — i vidgad bemärkelse kan de gott hänföras till kategorin samhälls- och kulturkritik.

Så händer att Goland utifrån sin speciella värderingsgrund — som i brist på en mera koncis term må kallas kulturradikalism med klara socialistiska förtecken — i sin bok riktar en skarp kritik mot det nutida Social-Sverige — eller rättare sagt mot dess företrädare och förverkligare av olika rang och i större eller mindre geografiska sammanhang. Han reser i Ludvig Nordströms fotspår femton år efteråt och finner att mycket av det som Lubbe slog ner på ännu finns kvar: smutsen, eländet och konservatismen bland kommunala styresmän. Hans reaktioner kan synas starka, men är inte *för* starka. Det är inte heller svårt att förstå dem utifrån hans värderingsschema. Han accepterar det nya Social-Sverige så som det är tänkt i riksdagsbeslut och allmänna reformer. Men det ingår i hans synsätt att med ett förändrat samhälle bör också följa en förändrad människouppfattning. När han då stöter på gammal reaktion just bland de kommunalmän som skulle företräda det nya och radikala, då säger han ifrån hårt.

Så sker exempelvis när han i norra Skåne träffar på en familj med sex barn från femton år och nedåt i en bostad där en fullvuxen man inte kunde stå rak, »där väggarna var brokiga av skit och golvet täckt av trasor, skräp och äggskal, ansjovisburkar och gamla trätofflor. Smutsen låg som en centimetertjock svart ludd lite varstans i lägenheten och i ett hörn där jorden hade trängt in hade några gulgröna stänglar skju-

tit upp.» Varför bodde de så? Mannen hade över 10 000 kronor i årsinkomst och borde alltså ha klarat en högre hyra för en människovärdigare bostad? Jo, hustrun ansågs efterbliven och slapp. Man kunde inte med gott samvete »sätta allmänna medel i risk för en sån familjs skull», sa en förutvarande kommunalnämndsordförande. En ny sådan kände helt enkelt inte till fallet men föreslog i stället att Goland, som den här gången tillsammans med Sven Jerstedt var ute på radioreportage, i stället skulle spela in »den egenartade helgmålsringningen i kyrkan vår». Ovanpå allt detta kommer provinsialläkarens kommentar: »Lortsorkar blir aldrig något annat än lortsorkar.» Det är inte svårt att förstå Golands indignation. Även om hustrun och modern i ett sådant här fall kanske inte skulle ha gjort en bättre bostad rättvisa, så borde väl ändå både en kommunalman och en provinsialläkare ha haft en tanke över för de sex ungarnas behov av en hälsosammare hemmiljö.

Den stora ommöbleringen innehåller miljöreportage från alla delar av landet, reportage om många slags arbetande människor. De ger var och en sitt stycke Nutids-Sverige. Där är det unga äkta paret som arbetar hos L. M. Ericsson i Midsommarkransen men måste bo i Lindingö och som kväll och morgon måste ha med sextonmånadersgrabben på den timslånga spårvagnsresan till och från arbetet. Och där är historien om föreningsmannen. »Tala med Mattis» säger man i det västmanländska bruket (Kolsva om man inte gissar fel), för han är den som skall allt bestyra. I bakgrunden ger fru Mattis sitt bidrag till bilden genom att rättvist pendla mellan sin känsla av att bli lämnad ensam och sin solidaritet med mannen. »... gudbevare mig från karlar som bara ligger hemma på sofflocket och slöar...» Och där är för det tredje exempelvis reportaget från Billingsfors skrivet med en fint vald synvinkel: den vid en medaljutdelning till gamla trotjänare. I upptakten till den spårar en uppmärksam läsare lätt Golands litterära associerande och dito skolning: »Först sjöng alla en psalm om mödans dag, sedan höll pastorn en betraktelse över sabbaten, så sjöng manskören Eklöfs 'Morgon' och till slut talade bolagsstyrelsens ordförande och delade ut trotjänarmedaljer. Efteråt var det kaffe och 'Konvaljens avsked' på dragspel och fiol...» Det är en gnutta Tage Aurell men inte så mycket här som annorstädes; det är så mycket mer en skicklig parafras på den infernaliska inledningen till Olov Jonasons »Högtidligt korum».

Kanske är ändå några mer allmänt svepande reportage denna boks höjdpunkter. Man tänker då på »Dä blåner i rikedoma», som för läsaren rätt in i bygder där de senaste årens goda skogskonjunkturer förvandlat äldre dagars knapphetstillvaro till något som liknar nyrikedom med en sådans ingredienser på gott och ont. Man tänker vidare på »Den omöjliga staden» som handlar om Kramfors; ett reportage som när det först skrevs kom förargelse åstad på ort och ställe men som sedan, när den goda och sunda eftertanken satte in, gav anledning till ett flitigt studiecirklande i stadsplanering och kommunalpolitik (det sista röjer naturligtvis inte Goland, men det var emellertid så). Och man tänker ytterligare och slutligen på reportaget om »Kniven», det vill säga överjägmästare Fredrik Ebeling som leder Domänverkets stora bebyggelseplanering i Pite—Lule älvdalar. På sidorna om honom släpper Goland till en ordentlig dos entusiasm och tydligt är att Ebeling är den värd. Det är stora, sakliga projekt han har satt igång och han tycks inte blott ha myndigheternas utan även de anställdas och deras fackorganisationers öra. Ebelings djärva planering är uppenbarligen miljöpolitik sådan som Goland helst vill definiera den och han tar ombudsman Wanhainen i Skogs och flottnings till vittne på slutbetyget: »Nog är överjägmästaren inne på riktiga vägar».

Den stora ommöbleringen är en bok att glädjas åt. Som socialreporter har inte Goland många övermän och det erfarenhetsmaterial han kan bygga på efter ungefär tio år av reportageresor för SIA — i huvudsak — och för Metallarbetaren är rikt och väl integrerat. Möjligen kan man, om man läser om hans bästa saker några gånger, upptäcka att han kanske till och med är *för* rutinerad. Inte i materialredovisningen men möjligen i presentationen. Han vill gärna ha en miljöinramning med landskapsfärg och atmosfär. Där märker man snart med vilka grepp han arbetar och kanske upprepar för ofta. Såvida inte denna otillfredsställelse

hos läsaren beror på att han fuller väl uppfattar vilken naturlyriker som gömmer sig hos Gotland och ville ha mer av honom; något som han inte kan få eftersom det är i första hand ett annat material som skall föras fram.

Ivar Ivre

Törnqvist, Kurt: Trivsel och konflikt i arbetslivet. KF:s bokförlag. Stockholm 1956. 136 sid. Kr 12.

På sätt och vis är man naturligtvis tacksam för alla nya böcker i sociologi som kommer ut på svenska, men man tänker en smula på det ansvar författaren har lagt på sig. Hans bok har nu (antagligen kommer detta att vara helt annorlunda om tio—tjugo år) en mycket stor chans att bli den första i ämnet för sin läsare och kanske starkt prägla dennes inställningar. Av dessa skäl måste man ställa sig avvisande till Kurt Törnqvists bok »Trivsel och konflikt i arbetslivet».

Visst ger boken åtskilliga fakta, som kan vara intressanta för läsaren, men de behandlas på ett alltför lösligt och hafsigt sätt. Än så länge täcker de sociologiska undersökningarna ett mycket begränsat fält, och även på de mest intensivt studerade områdena, som exempelvis industrisociologin, är flertalet undersökningar knappast utförda med den metodiska precision som vore önskvärd. Därför brukar också sociologer av facket sätta som ett självklart krav, att man skall inskärpa hur osäkra resultaten är, och att de flesta sociologiska tankegångar fortfarande i huvudsak håller sig på det spekulativa planet.

Törnqvist excellerar emellertid i generella utsagor. Några exempel: I en undersökning om gruvarbetarna tas skillnader i procenttal på 88 respektive 71 som utgångspunkt för resonemang trots att grupperna är alltför små (de absoluta talen är för övrigt inte redovisade) för att tillåta det. På ett annat ställe heter det: »Alltför många ungdomar har utbildats för tjänstemannayrken, vilket i åtskilliga länder gett upphov till ett tjänstemannaproletariat — —». Även om automationen inte direkt kan sägas innebära raka motsatsen så är väl problemen inte sådana som de här framställs. Fortsättningen är emellertid än egendomligare. »(Yrkesväxlingarna) — — framkallar ett instabilt samhälle och skapar en ypperlig jaktmark för demagoger, fasciströrelser och femtekolonnare — med inre konflikter och kanske krig som utlösning av spänningarna.» De sista citaten är visserligen Törnqvists referat av en annan källa men de återges med gillande och utan spår av kritik.

Ett exempel på Törnqvists begreppsmässiga löslighet ges i definitionen av strejk. »Strejken är en aggressiv handling, en aggression, och den ger utlopp för de strejkandes aggressiva känslor, som orsakats av någon social besvikelse. Detta är en viktig ehuru för deltagarna icke alltid medveten funktion hos en strejk.»

Att påstå att man strejkar därför att man är socialt besviken låter sig naturligtvis göra. Men då har man antingen sagt en fullkomlig banalitet, en självklarhet, man strejkar ju inte gärna för att visa hur nöjd man är, eller också har man ur vetenskaplig synpunkt sagt något direkt felaktigt. Termer av det här abstrusa, allomfattande slaget bör verkligen snarast rensas ut ur sociologin.

En liknande, lika intetsägande term, social upplösning, har fått bestämma huvudinnehållet i det avsnitt som heter »Storstaden och arbetslivet». »Det konfliktbemängda stadslivet kommer livslusten och livsmodet att svika förhållandevis fler stadsmänniskor än landsbygdsmänniskor.» Detta är ett av tecknen på social upplösning i staden. Ett annat är det högre antalet skilsmässor. Det står Törnqvist fritt att personligen värdera skilsmässorna som en »social upplösning», men en sociolog är försiktig med uttryck av den typen.

»Många tecken tyder på att den sociala upplösningen ökar med stadens storlek och följaktligen är störst i storstäderna. Ju större städerna är, desto fler människor mister livsviljan.» »När någon ofta byter jobb, tyder detta på att vederbörande känner en vantrivsel, som ständigt driver honom på en ofta *meningslös* (rec:s kurs.) flykt från arbetsplats till arbetsplats. En sådan typ kallar vi Hopp-Jerka.»

De här nämnda företeelserna, självmord, skilsmässa, Hopp-Jerkor förekommer oftare i städer än på landsbygden, oftare i större än i mindre städer. Men Törnqvists sätt att ta alla dessa ting i en klump är högeligen

otillåtet. För att endast nämna Hopp-Jerkan (man kan för övrigt naturligtvis lika väl anse att det tyder på framåtanda att byta jobb om man vantrivs), är det uppenbarligen så att det är stadens storlek som skapar själva den faktiska möjligheten till arbetsplatsbyten.

Ett sista exempel på alltför generella utsagor: »Många av de faktorer i det industriella arbetslivet, vilka framkallar fientlighet och aggressivitet bland de anställda, har ej eliminerats utan tvärtom ökat i styrka — —».

Sista kapitlet innehåller åtskilliga faktiska uppgifter om amerikansk arbetslivsforskning. Boken är en samling av tidigare tidskriftsuppsatser, huvudsakligen publicerade i fackföreningspressen.

Rune Persson

SOCIALA MEDDELANDEN

1956 · Nr 5

Barn i hem och skola

En undersökning rörande sambandet mellan hembakgrund och barns skolanpassning har utförts vid Stockholms folkskolor under läsåret 1954—55. Undersökningen, som berör 1 400 folkskolebarn, har ägt rum under ledning av professorn i pedagogik vid Stockholms högskola, Torsten Husén och adjunkt Lennart Husén. Redogörelsen i det följande utgör ett sammanfattande referat av nu föreliggande stencilerade rapporter över denna undersöknings resultat.

Undersökningens omfattning och metod. Som basis för undersökningen utvaldes fem överlärardistrikt, som representerar skilda bebyggelsetyper inom Stockholm och vilka i korthet kan karakteriseras sålunda: 1) Ett stabiliserat innerstadsområde med rymliga bostäder och till övervägande del välsituerad befolkning. 2) Ett område i innerstaden med små bostäder av mindre god kvalitet och på sina håll tendens till slumbildning. Övervägande socialgrupp III. 3) Ett stabiliserat inre förortsområde med heterogen befolkning i avseende på socialgruppstillhörighet. 4) Ett av stadens nyaste förortsområden, barnrikt och med stor in- och utflyttning. 5) Ett inre förortsområde med övervägande villabebyggelse.

Inom vart och ett av överlärardistrikten uttogs för undersökningen ett antal läraravdelningar i vardera av klasserna 2, 4 och 6, tillhopa 46 klasser. Barnens hemförhållanden undersöktes med dels en s. k. attitydskala, som förelades deras mödrar till värdering och besvarande, dels medelst direkta intervjuer med mödrarna. Attitydskalan bestod av uttalanden i uppfostringsfrågor, tagna från de senaste årens debatter. (Exempel: »I jämförelse med förr är våra dagars ungdomar alltför liknöjda och saknar ofta förmåga att arbeta hårt. De liksom väntar att de stekta sparvarna skall komma flygande.») Svarsalternativen poängsattes i en femgradig skala, en siffermässig bedömning efter vederbörande moders mer eller mindre »barncentrerade inställning», dvs. hennes grad av intresse för och hänsynstagande till barnens behov och förutsättningar. Under de direkta intervjuerna med mödrarna eftersträvades att kartlägga sådana hemförhållanden som vanemönstret i hemmet, kontakten mellan familjemedlemmarna, eventuella uppfostringssvårigheter, förekomst av förvärvsarbete för husmodern etc.

Barnens beteende i skolan undersöktes med tre metoder. Dels fick klasslärarен göra en jämförelse mellan alla barnen, två och två med avseende på störande beteende. Vidare fick läraren fylla i en förprickningslista, vilken uppräknade ett stort antal konkreta beteenden. Slutligen gjorde lärarna s. k. skattningar, dvs. siffermässiga bedömningar av de egna eleverna med avseende på en rad egenskaper, bl. a. aggressivitet och anpassning till skolans regler.

Barnens egna attityder fastställdes med likaledes tre metoder. De fick fylla i attitydschemata rörande inställningen till skola, hem och kamrater. Därtill fick de medelst ett s. k. projektivt test visa sina attityder till skolan och hemmet. Detta test utgjordes av bilder, som föreställde några för barnen välkända skol- och hemsituationer. Under bilderna beskrevs kortfattat deras innehåll och därpå följde en fråga av typen: »Vad tror Du barnet (läraren, mamman) tycker och tänker?» Barnen fick vidare medelst ett s. k. sociometriskt test ange, hur de sociala kontakterna i skolklassen gestaltade sig. Testet avsåg att utröna elevernas popularitet i klassen och bestod av fyra frågor. (Exempel: »Du har hjälpt till med en sak hemma. Som belöning får Du två biljetter till bio. Vem av Dina klasskamrater skulle Du då bjuda?»)

Undersökningens resultat. Barnens lärare fick i undersökningen bedöma elevernas anpassning till skolans normer med utgångspunkt från följande egenskaper: störande beteende, aggressivitet, slarvighet, passivitet, ärlighet (i vidsträckt bemärkelse), uppmärksamhet och konformitet (dvs. allmän anpassning till skolans krav).

När man sammanställde elevernas sålunda konstaterade anpassningsgrad med en faktor som uppfostringssynen hos mödrarna till vederbörande elever, sådan denna kommit fram i undersökningen, visade sig ett klart samband föreligga beträffande pojkarna på samtliga klasstadier mellan en mindre barnförstående inställning hos modern å ena sidan och icke önskvärda beteenden i skolan å den andra. Söner till mindre barnaccepterande mödrar var i allmänhet mera störande, aggressiva, slarviga, passiva etc. än mera barncentrerade mödrars barn. Sambanden mellan dessa faktorer syntes starkast i folkskolans fjärde klass. För flickorna var dessa samband lägre, med undantag för egenskaperna passivitet och uppmärksamhet. Med andra ord: ju mindre barnaccepterande mödrarna visade sig vara enligt attitydschemat, desto passivare och mindre uppmärksamma var flickorna.

De starkaste sambandsskillnaderna härvidlag mellan pojkar och flickor föreligger i fråga om aggressivitet, medan sambanden i stort sett är lika för båda könen beträffande passivitet och uppmärksamhet. Pojkarna synes sålunda i sitt yttre beteende i skolan reagera starkare på konfliktsituationer i hemmet än flickorna. En mindre barninriktad inställning hos mödrarna slår hos pojkarna kraftigt ut i aggressivitet, störande beteende osv. i skolan, medan *sådana* brott mot skolans ordnings- och uppförandekrav hos flickorna ej visar något mera markant samband med moderns

»uppfostringsideologi». Sambanden synes sålunda inte bara vara generellt starkare hos pojkar än hos flickor utan har även annorlunda mönster. Sålunda tenderar flickor från föga barncentrerade hem att relativt sett starkare reagera med passivitet än med aggressivitet, medan förhållandet är det omvända för pojkar.

Beträffande egenskaperna aggressivitet och passivitet gjorde utredningen vid bearbetningen av materialet en schematisk uppdelning av eleverna på fyra grupper: 1) enbart aggressiva, 2) enbart passiva, 3) såväl aggressiva som passiva samt 4) varken aggressiva eller passiva elever. Det visade sig vid analysen, att de pojkar som enligt läraren varken är aggressiva eller passiva har mödrar som är mera barnaccepterande än de övriga tre gruppernas. De pojkar som är såväl aggressiva som passiva i skolan har mödrar som är minst barnpsykologiskt inställda.

Beträffande flickorna framträdde en något annorlunda bild. De enbart passiva flickornas mödrar visade sig vara klart mindre barncentrerade än de övriga tre gruppernas. En anmärkningsvärd företeelse är sålunda att flickor, som är såväl aggressiva som passiva, har mödrar som är mera barnaccepterande än mödrarna till de flickor som är enbart passiva. Utredningen finner, att en rimlig förklaring till detta kan vara olikheterna i könsrollerna. Flickor, som är uppfostrade till större frimodighet i en mera accepterande hematmosfär, bryter av mot den konventionella rollen av större följsamhet.

Efter konstaterandet av den betydelsefulla roll som moderns »uppfostringsideologi» spelar för barnets skolanpassning, har man i utredningen sökt utröna i vad mån och vilka kausalsamband, som kan föreligga mellan denna »uppfostringsideologi» å ena sidan och å den andra vissa objektiva sociala faktorer som socialgruppstillhörighet, moderns förvärvsarbete, trångboddhet, bostadsområdets struktur etc. Härvid har framgått att en barnaccepterande uppfostringssyn och -attityd är frekventast representerad i socialgrupp 1 och minst i socialgrupp 3, och i påfallande dominerande grad representerad i villaområdet jämfört med de övriga undersökta områdena. En rimlig tolkning av detta är, framhåller utredningen, att — bortsett från socialgruppsfördelningen — själva området med de goda yttre betingelserna för en lugn och friktionsfri samvaro med barnen bidrar till en barnförstående inställning hos mödrarna. Uppfostringsproblemen i villaområdet är så gott som genomgående små i jämförelse med de andra områdena, och kontrasten mellan villaområdet och det ännu icke stabiliserade förortsområdet är synnerligen markant. Beträffande trångboddhet som en kausal faktor i uppfostringssammanhang finner utredningen styrkt att de trångbodda mödrarna — liksom mödrarna i s. k. stympade hem — är mindre barncentrerade i sin uppfostringssyn.

Av undersökningens siffermaterial synes sålunda framgå att faktorer som högre socialgrupp, bosättning i ett stabiliserat område, större bostadsyta och fullständiga (dvs. ej »stympade») hem visar ett positivt samband med en barninriktad uppfostringssyn hos modern. I ej obetydlig utsträck-

ning täcker de nämnda faktorerna varandra. Sålunda är ju exempelvis trångboddheten betydligt vanligare i socialgrupp 3 än i de övriga två socialgrupperna.

Utredningen framhåller, att dess bearbetade intervjumaterial synes ge vid handen beträffande mödrarnas uppfostringssyn, att en »uppfostringsideologi» i många fall ej är att fatta som teoretiskt accepterade principer utan snarare som en efterhandskonstruktion, vilken i hög grad är en funktion av växelspelet mellan uppfostrare och barn. De som upplever konflikter, rättfärdiggör gärna i en »ideologi» sina handlingar och reaktioner. De uttrycker en uppfostringssyn, som kan fångas i termer som »fasthet», »striktet» etc. Egna misslyckanden projiceras ofta på »tidsandan», »lössläppheten» osv., vilka sålunda blir syndabockar. Med andra ord uttrycker mödrarna i desintegrerade hem en uppfostringsnorm, som präglas av dels en föga barninriktad uppfattning, dels av en tydlig skillnad mellan å ena sidan den i ord uttryckta fastheten och striktheten och å den andra det faktiska uppfostrarbeteendet. Dessa förhållanden synes, framhåller utredningen, peka på att tesen om skadeverkningarna av den s. k. fria fostran — eller missförstådda psykologin — inte bara är en grov generalisering utan även i viss mån missvisande. Överhuvudtaget synes, enligt utredningens uppfattning, tendensen i de senaste årens uppfostringsdebatter att renodla den ideologiska aspekten — varvid man förutsätter att teoretiskt accepterade principer styr uppfostringspraxis — ha försvårat en realistisk diskussion av de föreliggande problemen. Vid intervjuerna med föräldrarna har framkommit, att många av dessa känner osäkerhet inför de motsättningar de tycker sig finna mellan traditionell uppfostran, den uppfostran de själva fått och om vilken de i allmänhet uttrycker sig positivt, och »den moderna barnpsykologins» rekommendationer. Denna motsättning kan i olika fall antas verka frusterande och leda till missförstånd och fördömande av moderna uppfostringsmetoder överhuvudtaget.

Vid undersökningen av barnens hembakgrund inriktade sig intervjuarna främst på två faktorer: utformningen av uppfostringspraxis samt känslokontakter. För att få en mer differentierad bild av dessa uppdelades den förstnämnda i delfaktorerna: å ena sidan hemmets faktiska vanemönster och å andra sidan svårigheter för föräldrarna att få barnet att anpassa sig efter detta. Känslokontakten uppdelades i faktisk (eller yttre) kontakt och den »motivation», som låg bakom denna yttre kontakt (dvs. graden av verklig önskan att vara tillsammans).

Undersökningens resultat visade höga samband mellan de positiva hemfaktorerna. Företedde hemmets vanemönster fasthet och konsekvens, var svårigheterna i uppfostran i allmänhet små. Var känslokontakten mindre god, var också svårigheterna att få barnen att rätta sig efter de vuxnas normer stora. Vidare konstaterades föräldrarnas uppfostringspraxis vara mera konsekvent, när barnet befinner sig på de lägre än på de högre klassnivåerna. Hemmets uppfostringssvårigheter befanns vara större i fråga om äldre än i fråga om yngre barn, och större i fråga om pojkar än i fråga

om flickor. Ett intressant förhållande var, att föräldrar med ringa uppfostringssvårigheter visade sig ha ett på samtliga klasstadier mindre konsekvent fostrarmönster för flickor än för pojkar, medan föräldrar med dylika svårigheter var lika inkonsekventa visavi såväl pojkar som flickor.

De av lärarna observerade och bedömda barnbeteendena i skolan sattes i relation till det av intervjuarna bedömda förhållandet mellan föräldrarna och barnen i hemmet. Samtliga samband visade sig här vara positiva: med andra ord, ju konsekventare vanebildning, desto mindre uppfostringssvårigheter, och ju bättre kontakt som råder i hemmet, desto bättre anpassat är barnet i skolan från lärarens synpunkt. Har hemmet utformat ett konsekvent vanemönster, så är barnet i allmänhet mindre störande, mindre aggressivt och mindre passivt än i de fall, där mönstret är oklart. Motsvarande gäller i fråga om uppfostringssvårigheter i hemmet och kontakten mellan föräldrarna och barnen.

Ett klart och genomgående mönster framträder sålunda i sambanden mellan hembakgrund och skolanpassning. Undersökarna framhåller, att sambanden för pojkar så gott som undantagslöst ligger på en sådan nivå, att sannolikheten för att slumpen kan ha åstadkommit dem är mindre än ett på hundra. Sambanden är svagare — ehuru fullt klara — för flickorna än för pojkarna. I stort sett ger alla de fyra hemfaktorerna — vanemönster, uppfostringssvårigheter, faktisk kontakt och kontaktmotivation — lika höga samband med skolanpassningen.

Sambanden mellan resultaten i det s. k. sociometriska testet och hemförhållandena är så gott som genomgående positiva. Är barnet omtyckt av kamraterna i den meningen att åtskilliga väljer honom till ledare, vill bjuda honom på bio, gärna vill arbeta tillsammans med honom etc., visar sig hemmet i allmänhet vara välintegrerat.

I undersökningen framträder även vissa samband mellan socialgruppstillhörighet, moderns förvärvsarbete och s. k. »stympade» hemförhållanden å ena sidan och barns skolanpassning å den andra.

Skillnaderna mellan socialgrupperna i fråga om barns anpassning till skolan är små. Hos flickorna är medelvärdena i de tre grupperna så gott som exakt lika i fråga om störningar och aggressivitet. Hos pojkar synes — ej bara i fråga om störningar och aggressivitet utan även i fråga om andra skolanpassningsmått — en svag men genomgående tendens till bättre anpassning i socialgrupp 2 än i de båda övriga. Siffrorna kan möjligen ge ett visst stöd för en hypotes om större likheter i normsystem mellan skolan och socialgrupp 2, dvs. medelklassen.

Beträffande sambandet mellan mödrars förvärvsarbete och barns skolanpassning framhåller utredningen, att barn till förvärvsarbetande mödrar uppvisar ett beteende i skolsituationen, som av lärarna bedöms som mera aggressivt och mera störande än de icke förvärvsarbetande mödrarnas barn. I fråga om aggressivitet är skillnaderna klart signifikanta. Även i fråga om andra skolanpassningsmått återkommer samma negativa tendens, vilket även gäller för barn från »stympade» hem.

Utredningen konstaterar dock sammanfattningsvis, att det av materialet framgår att objektiva sociala faktorer som de ovannämnda i allmänhet ger klart lägre samband med barnens skolanpassning än faktorer som moderns uppfostringsideologi, hemmets vanemönster, uppfostringssvårigheter och känslokontakt.

I anslutning till den ovan refererade undersökningen har av samma utredningsmän företagits en separat undersökning rörande folkskollärarnas arbetsförhållanden i Stockholm. Som en av orsakerna till rådande mindre tillfredsställande disciplinära förhållanden i skolorna har man i den allmänna debatten pekat på hemmens alltmer minskade möjligheter att uppfostra de unga, exempelvis genom att båda makarna har yrkesarbete. Ur den sistnämnda undersökningen må nämnas, att ca 80 % av lärarna dock uppgett, att de anser sig få »tillräckligt stöd» av elevernas hem i sitt pedagogiska och uppfostrande arbete. Däremot framkom i undersökningen, att en betydande läraropinion anser, att radions program i uppfostringsfrågor och än mer olika tidningsartiklar i dessa ämnen snarast försvårat lärarnas uppfostringsfunktion, bl. a. genom att de i stor utsträckning missuppfattats av åhörarna resp. läsarna.

P.-E. B.

Varifrån härstammar tattarna?

Av museiassistent *C.-H. Tillhagen*, Nordiska museet

Tattarna och zigenarna intar som befolkningsgrupper en särställning i vårt land. Om de senare har vi en mycket uttömmande kunskap: vi känner dem person för person till släkt och härstamning, vi känner deras yrkes- och bostadsförhållanden, deras skolutbildning, deras språk, deras seder och bruk, och det praktiskt taget in i minsta detalj. Beträffande tattarna är vår kunskap betydligt magrare. Vad är egentligen en tattare?

År 1922 gjorde man i samband med utarbetandet av den nya lösdrivarlagen en inventering av tattarna och zigenarna i Sverige. Polismyndigheterna rapporterade 1 833 individer utan att därvid ange vilka som var tattare och vilka zigenare.[1] Pastorsämbetena redovisade 2 575 personer, av vilka 1 268 var kyrkobokförda tattare eller zigenare, 235 var tattare och zigenare upptagna i boken för obefintliga, och 1 072 var personer, vilka »utan att kunna bestämt angivas som tattare eller zigenare på grund av kringströvande levnadssätt eller eljest kunde betraktas såsom med dem jämställda.»[2]

År 1943 gjorde Socialstyrelsen en ny inventering av tattarna, varvid man begärde uppgifter av »präster, lärare, kommunala förtroendemän och funktionärer samt enskilda, som var förtrogna med ortstraditionen».[3] De tillfrågade skulle utpeka de tattare, som fanns i bygden, och därvid ange om dessa kallades tattare på grund av 1:o en på orten sedan länge hävdvunnen uppfattning, 2:o ett från den övriga befolkningen avvikande utseende eller rasdrag, eller 3:o på grund av familjemedlemmarnas levnadssätt.[4] Resultatet av denna inventering blev en förteckning på 7 668 personer jämte ca 500 i tattarsläkterna ingifta;[5] beträffande ungefär hälften av de redovisade personerna besvarades alla tre frågorna jakande.

Redan skillnaden i det antal tattare, de båda utredningarna redovisar, och som ytterligare accentueras därav, att inga zigenare ingår i 1944 års material, ger en antydan om hur godtyckligt tattarstämpeln påsattes. Med till visshet gränsande sannolikhet får vi därför räkna med att i de båda utredningarna ingår personer, som endast tack vare sitt »tattarliknande» levnadssätt bedömdes som tattare. Förhållandet ger osökt anledning till den reflektionen, att som tattare har tvivelsutan i alla tider stämplats personer, som genom ett oordentligt leverne eller genom utövandet av ett föraktat och socialt lågtstående yrke ansetts svara mot menig mans föreställning om en

[1] Förslag till lag om lösdrivares behandling m. fl. författningar. SOU 1923: 2, sid. 340.
[2] Ibid. sid. 338.
[3] Tattarnas antal och levnadsförhållanden, Soc. Medd. 1945: 5, sid. 380.
[4] Ibid. sid. 381.
[5] Ibid. sid. 380.

tattare. Redan i detta konstaterande har vi en antydan om vad tattarna är för slags folk. Innan vi får tattarsläkterna kartlagda, torde det emellertid vara omöjligt att vid identifieringen av tattarna komma ifrån den allmänna opinionens omdöme, hur felaktigt detta än kan vara. De flesta forskare har också måst lita till detta, då det gällt att söka inringa sina undersökningsobjekt. T. Jacobsson studerar sålunda i sitt 1944 utkomna arbete »Om tattarna i Jönköping» endast dem som »enligt vedertagen uppfattning ansetts vara tattare». B. Pfannenstill definierar i sin uppsats »Tattarna, en sociologisk grupp och ett socialt problem» en tattare som en person, »som av en upplyst allmän opinion anses härstamma från en tattarsläkt».[1]

Frågan om tattarnas härstamning har delat forskarna i två grupper. Den ena hävdar, att tattarna är zigenarättlingar, den andra att de är av svensk stam, närmast då ättlingar till utövare av vissa föraktade yrken, troligen dock med något zigenarinslag. Åsikten att tattarna skulle vara zigenarättlingar är gammal. I 1922 års utredning sägs, att tattarna »vanligen anses såsom avkomlingar av zigenarna». Som främste företrädare för zigenarhärstamningsläran står bland moderna forskare Allan Etzler, som i sin år 1944 utkomna doktorsavhandling »Zigenarna och deras avkomlingar i Sverige. Historia och språk» hävdar, att man i tattarspråket med dess starka inslag av romani har ett fällande bevis för tattarnas zigenarhärstamning. Enligt Etzler är en tattare »en person, som tillhör en släkt av tattarkaraktär och som vuxit upp med tattarspråket som naturligt tungomål» (s. 157). Etzler når med denna definition endast 7 % av Sveriges tattare, men dessa »omfattar otvivelaktigt själva kärnan av vår tattarbefolkning, denna egendomliga, i släktenheter indelade blandras, som sedan gammalt utgjort ett vilt och äventyrligt inslag i olika svenska bygder och flerstädes visat en förvånansvärt varaktig karaktär» (sid. 157). »Tattarna karakteriseras allmänt som bedrägliga, lömska, knivskärande, i grunden fega, utpräglat samhällsfarliga element».[2] De är böjda för »hätska och blodiga» släktfejder; »kärleken till kniven är stark och ursprunglig hos rasen» (sid. 163); »de har en medfödd kärlek till hästar» (sid. 167); lusten att resa »är starkt rotad i själva tattarnaturen» osv. Alla dessa dåliga och högst remarkabla egenskaper har tattarna fått av sina anfäder, vilka Etzler anser sig med »bestämdhet» (sid. 158) kunna ange vara zigenarna.

Hurudana är då i verkligheten dessa zigenare beskaffade, som enligt Etzler så i grunden lyckats inympa fördärvlighet och vanart i vårt hyggliga svenska folk? Efter många års studier av de svenska zigenarna, som jag känner praktiskt taget person för person, vågar jag påstå: zigenarna är *inte* lömska, de är *inte* knivskärare — de bär inte ens kniv — de är *inte* samhällsfarliga, de är *inte* böjda för blodiga släktfejder, de har lika litet som några andra människor någon »medfödd» kärlek till hästen, som de numera förresten allmänt gjort sig av med, och deras lust att resa är inte starkare än att idag av Sveriges ca 740 zigenare 215 är bofasta och av resten har

[1] Statsvetenskaplig tidskrift 1948, sid. 230.
[2] Zigenarna i svensk krigstjänst (i Historiska studier tillägnade Sven Tunberg, 1942), sid. 333.

Foto ur »Tattarblod», Sandrew-Bauman film.

En gängse vanföreställning är, att tattarna är zigenarättlingar

ca 80 % uttalat sin bestämda önskan om att få bli bofasta. Jag har svårt att tro, att de zigenare, som Etzler vill åberopa som möjliga tattarfäder, skulle ha varit beskaffade på annat sätt än de sentida zigenare jag studerat. Långt ifrån att ha funnit zigenarna brottsliga och asociala har jag i dem i allmänhet mött människor, som likt glada och obekymrade barn gått

sin väg genom livet, gästfria och vänsälla mot dem som vunnit deras förtroende, ofta intelligenta, konstnärliga och sensibla, snarare bohemer än brottslingar. Jag har svårt att tänka mig, att människor av det slaget måste till för att skapa fram tattare.

Etzlers huvudtes, att »det bindande beviset för att den gamla uppfattningen om tattarna som zigenarättlingar är riktig, ges av deras språk» (sid. 157) är också i hög grad dubiös. En språkforskare och romanikännare som professor Olof Gjerdman anser sålunda att Etzler ingenting bevisat med sin argumentation. »I frågan Tattarna — zigenaravkomlingar eller icke? kan tattarspråket sägas varken tala för eller emot» framhåller Gjerdman i en utförlig uppsats i Svenska Landsmålen 1945.[1] Han understryker vidare att tattarspråket inte kan, som Etzler menar, betraktas som en »grammatiskt förfallen dialekt av zigenarspråket»[2] utan snarare som »svenska med romanifärgat ordförråd».[3]

Vid Etzlers sida står antropologen docent Bertil Lundman, som slår fast att tattarna »voro ju en i Sverige uppkommen blandstam mellan svenskar, zigenare samt i övrigt i någon ringa mån även finnar från våra finnmarker och diverse utländska 'fahrende Leute'».[4] För Lundman är tattarnas mest utmärkande drag »det rent svarta håret, det extremt smala ansiktet och de konvexa näsorna». Man frågar sig: har inte Lundman någonsin stött på blonda tattare? Större delen av de år 1944 redovisade tattarna torde dock utgöras av dylika. Om nu inte dessa blonda personer är tattare, vad är de då? Lundmans synpunkter verkar ännu mer förvirrande på frågeställningen, om man besinnar, att hans tattare sannolikt inte är upptagna i 1944 års material av den enkla anledningen, att de i de flesta fall är fastboende bönder och torpare, som inte motsvarar något av socialstyrelsens ovan anförda tre kriterier.

Zigenarhärstamningsteorien omfattas även av överläraren Manne Ohlander, som i en uppsats »Zigenarna, tattarna och hjälpskolan» om tattarna skriver: »De flesta av dem ha helt säkert zigenarblod i sina ådror, ehuru mer eller mindre utspätt. Därom skvallrar deras i regel mörka utseende och gulaktiga hy. Emellertid förefalla tattarna inbördes att uppvisa förhållandevis större yttre motsättningar än de mera rasrena zigenarna, och ganska säkert kommer en rasbiologisk undersökning av tattarskiktet i vårt land att finna även andra främmande folkelement representerade hos dem».[5] Som »ett rasligt särmärke som således icke har tillfällighetens prägel utan — såvitt man kan se — måste anses konstitutionellt sammanhörande med tattargruppen som folkskikt eller folkelement betraktat»[6] finner Ohlander den genomsnittligt låga intelligensen hos tattarna. Av 117 undersökta individer anger han att 65 har ett IQ-värde på 0,80 och därunder. Möjligheten

[1] Tattarna och deras språk, Svenska Landsmålen 1945, sid. 26.
[2] Etzler, anf. arbete sid. 157.
[3] Gjerdman, anf. arbete sid. 30.
[4] Lundman: Dala-allmogens antropologi, Uppsala 1945, sid. 54 ff.
[5] I »Hjälpskolan» 1913, sid. 79.
[6] Ohlander: Begåvningsförhållandena hos tattarna, Tidskrift för psykologi och pedagogik, 1913, sid. 113.

av feltestning kan emellertid tänkas. Tattarbarnen torde genom dåliga hemförhållanden ha svårare än genomsnittliga svenska barn att tillgodogöra sig skolundervisningen, och tillfällena att i hemmet få intellektuell träning torde vara få.

I motsats till Etzler, Lundman och Ohlander ser forskare sådana som språkmannen Olof Gjerdman, rasbiologen Gunnar Dahlberg, sociologen Bertil Pfannenstill och folkloristen Carl-Martin Bergstrand i tattarna i huvudsak svenskättlingar, i främsta rummet då avkomlingar till utövare av pariayrken. Till denna grupp ansluter sig också författaren. Den danske etnologen H. P. Hansen, som i Danmark undersökt det med tattarna identiska natmændsfolket, och Kaspar Flekstad, som studerat motsvarande norska befolkningsgrupp (omstreiferne)[1] har även kommit till slutsatsen, att tattarna stammar från värdfolken.

Grundligast har H. P. Hansen gått till verket. Han utgav åren 1921—22 det stora arbetet Natmændsfolk og Kjæltringer, och de resultat, som han kommit till »især gennem vor ældre juridiske Literatur og gennem juridiske og gejstlige Arkivalier» sammanfattar han i dessa ord: »Følger man Natmænds- og Kjæltringslægterne saa langt tilbage, som Kilderne tillader, og op til Nutiden, vil man forgæves lede efter fremmed Blod. Her skal blot noteres, at man aldrig i Kirkebøgerne træffer Zigeuner- og Kjæltringnavne sammen, f. E. ved Vielser eller Barnedaab, og blandt de næsten utallege Retssager, jeg har gennemgaaet, hvori Kjæltringer var indviklet, traf jeg aldrig Zigeunere nævnt. Kjæltringernes og Natmændsfolkenes Navne er, i Modsætning til Zigeunernes, danske ell. saadanne, som har været alm. brugte af danske, og deres hemmelige Sprog, der ved siden af Fantasien i særlig Grad har paatrykt disse Folk et 'orientalsk' Præg, afgiver netop det bedste Bevis for, at vore Folk var Zigeunerne uvedkommende».[2]

Till i stort sett samma uppfattning kommer C.-M. Bergstrand. Han har grundligt satt sig in i särskilt västsvensk allmoges erfarenheter om tattarna både i det levande folkminnet och såsom de återspeglas i domstolsprotokoll och andra arkivhandlingar. Sina resultat har han 1942 redovisat i en liten skrift betitlad Tattarplågan. Sin åsikt om tattarnas härkomst ger han i bokens förord (sid. 7), där han skriver: »Våra dagars tattare har förmodligen som regel något zigenarblod i sina ådror, men i huvudsak är tattarsläktet säkerligen produkten av en under många århundraden försiggången blandning av asociala element, såsom frigivna trälar, förrymda brottslingar, krigsfångar, frigivna fångar, avskedade soldater, rackare, lösaktiga och lättjefulla kvinnor och andra förkomna och utan tukt uppvuxna individer. Vad som gör en människa till tattare skulle följaktligen först och främst vara, att hon tillhör en släkt, som i generationer fört ett vagabonderande liv och skaffat sig sin utkomst av 'tattaryrket'».

För var och en som studerat samhällsförhållandena under äldre tid i vårt land, måste Bergstrands synpunkter förefalla godtagbara. Det gamla bya-

[1] Flekstad: Omstreifere og sigøynere. Studier over fantefolkets opprindelse. Oslo 1949.
[2] H. P. Hansen: Natmændsfolk og Kjæltringer, I, Khvn 1921, sid. 24—25. Jfr H. P. Hansen: Jyske Skøjere og Rakkere, Khvn 1952.

laget hade fasta rättsnormer och umgängesvanor. Den som bröt mot dessa blev obönhörligen straffad eller tvingad ut ur gemenskapen. Särskilt betecknande för livet i det gamla ståndssamhället var förekomsten av vad man närmast skulle kunna kalla pariasyrken. Sådana var bödelns, valackarens, hästhandlarens, gårdfarihandlarens m. fl. En brottsling var också utstött, och en straffad persons enda möjlighet att försörja sig var mången gång att ta upp ett föraktat yrke med den sociala nesa detta innebar för honom. Detsamma gällde de lösaktiga, de avdankade soldaterna, de lösgivna men ej hemsända krigsfångarna m. fl. Den gamla »goda» tidens fattigdom hjälpte också till att rekrytera den skara av egendomslösa strykare och allmosemän, om vilka de gamla förordningarna så hjärtlöst vältaligt berättar. Ingen hederlig kvinna ville gifta sig med dessa pariasmänniskor. De måste därför söka sig hjonelag bland kvinnor av samma sociala status som de själva, och på så sätt skapades ett samhällsskikt, som på sätt och vis bildade en stat i staten. »Tattarnas stora massa är ett slags samhällets bottensats bestående av olika slags asociala element, missanpassade, vagabonder, ättlingar till degenererade, krigsfångar och brottslingar, till 'oärliga', utstötte och fågelfria, människor, som en gång utkörda ur gemenskapen och pålagda oärlighetsnamnet sedan knappast hade någon möjlighet att åter finna en plats i det normala samhället — just därför att samhället var konstruerat så som det var».[1]

Olof Gjerdman är inne på liknande tankegångar: »I motsats till Etzler tror jag således att vi har haft, så länge vi har varit ett folk, alltså långt innan zigenarna vandrade in i vårt land, ett folkskikt av asociala individer utan varaktig stad och utan längtan efter en sådan och att dessa var för sig, familjevis eller flockvis strövade omkring i våra bygder och parasiterade på den fasta befolkningen. Liksom denna ökade de i antal genom födelser och genom tillskott av utlänningar av liknande sinnesart, gycklare, 'artister' osv.».[2] Till dessa Gjerdmans synpunkter kan fogas påpekandet, att redan 1303 nämns i en förordning av konung Birger en del för befolkningen mycket besvärliga landsstrykare, som kallades *sculuara*.[3]

Gunnar Dahlberg gjorde på uppdrag av Socialstyrelsen i samband med tattarinventeringen 1944 en antropologisk undersökning av 66 tattare.[4] Han fann därvid att tattarna ur antropologisk synpunkt i det stora hela överensstämmer med svenskarna. Det finns alltså, menar Dahlberg, ingen anledning att på antropologiska grunder fasthålla vid tron på att tattarna härstammar från zigenarna. I härstamningsfrågan är Dahlberg av samma åsikt som Bergstrand, nämligen att tattarna växt fram ur ett samhällets pariasskikt.[5] Denna åsikt delar också Pfannenstill.

---

[1] C.-H. Tillhagen: En svensk zigenarundersökning och några av dess resultat, sid. 10. Föreläsning hållen vid 10:de Nordiska folklivs- och folkminnesforskarkongressen i Helsingfors 1950.
[2] Gjerdman: Tattarna och deras språk, Svenska Landsmålen 1945, sid. 30.
[3] Se Etzlers avhandl. sid. 13 ff.
[4] G. Dahlberg: Anthropometry of »tattare», a special group of vagabonds in Sweden, Upsala läkareför. förhandl., 1944.
[5] G. Dahlberg: Tattare, Stockholms-Tidningen 29/3 1950.

Foto ur »Tattarblod», Sandrew-Bauman film.

Alkoholmissbruk ingår i schablonuppfattningen om tattarna

I detta läge var forskningen ännu hösten 1955. Då framlade emellertid sociologen Adam Heymowski en licentiatavhandling, »Om 'tattare' och 'resande'», som definitivt — synes det mig — avlivar hypotesen om tattarnas zigenarhärstamning. Då den dessutom dels tillför forskningen en stor mängd konkret och värdefullt material, dels endast föreligger i stencil, är det all anledning att ge offentlighet åt några av dess centrala forskningsresultat.

Heymowski, som är elev till Torgny Segerstedt, har tagit upp samma arbetsmetod, som H. P. Hansen delvis använt sig av och som rekommenderats av Olof Gjerdman: han har genealogiskt undersökt ett antal tattare för att få klarhet om ur vilka samhällsskikt och yrkesgrupper tattarna räknar sina anor. För att kunna få lämpliga studieobjekt har Heymowski tagit fasta på Pfannenstills definition på en tattare och vänt sig till representanter för »den upplysta allmänna opinionen». Sålunda har han anlitat socialvårdare, poliser, rättspsykiatriker och dr Etzler. Av de rekommenderade personerna har Heymowski valt ut 30 probander, som han ansett dels vara typiska tattare, dels av andra skäl lämpliga att undersöka. Dessa 30 probanders anor har han följt så långt det låtit sig göra tillbaka i tiden. I fråga om en del resandesläkter har han därvid lyckats komma ner till mit-

ten och början av 1700-talet, i något enstaka fall till 1600-talet. Statistiskt bearbetade är endast de sex sista generationerna. Av samtliga platser i antavlorna för dessa har 33,4 % blivit fyllda, dvs. 631 anpar av 1 890 teoretiskt möjliga har blivit klarlagda. Detta förefaller vara ett mycket gott resultat, som ger möjlighet till tillförlitliga slutsatser.

I genealogiskt hänseende bildar de 30 probanderna två helt skilda grupper, den ena omfattande 7 probander — de s. k. B-probanderna — den andra 23 — de s. k. R-probanderna. Den förra gruppen visar sig direkt härstamma från bofasta svenska bönder, torpare, rotesoldater och hantverkare. Inom gruppen finns ingen eller obetydlig anförlust och ej heller något släktskapsband vare sig mellan de olika probanderna eller med de 23 i den större gruppen. R-probanderna däremot härstammar »helt eller delvis från mer eller mindre vagabonderande personer och från utövare av vissa karakteristiska, ofta socialt lågtstående yrken. Hos dessa probander förekommer ej sällan s. k. anförlust. Dessutom är probanderna ofta besläktade sinsemellan» (sid. 18).

Differentieringen i B- och R-probander är av största intresse. Den visar nämligen hur en viss fas av »förtattrandet» tillgår. Har vi i minnet att även B-probanderna av en »upplyst allmän opinion» utpekats som typiska tattare, har vi i den av Heymowski konstaterade differentieringen ett ovedersägligt bevis för att det räcker för en person att föra ett »tattarlikt» leverne för att han eller hon skall bli stämplad som tattare. Vad det närmare är för faktorer, som ger anledning till betyget tattare för en person framgår av följande redogörelse för de sju B-probanderna, som Heymowski lämnar (sid. 19—20).

B. Probanden är ett barn, vars båda föräldrar av en socialvårdsbyrå betecknats som »typiska tattare». Fadern, en 31-årig arbetare, är alkoholist och har straffats för egendomsbrott. Man kan anta, att det är både hans beteende och — i viss mån — hans namn (vilket bärs av en känd mellansvensk resandesläkt), som föranlett omgivningen att betrakta honom som »tattare». Hans fru är dotter till en skrothandlare, vars alkoholmissbruk har lett till ett »deliriumliknande tillstånd». Att han stämplats som »tattare» är sannolikt i första hand ett resultat av hans yrke. Jag har tyvärr ej haft möjlighet att kontrollera huruvida familjen själv anser sig som resande.

J. Probanden, en 27-årig f. d. sjöman, är uppfostrad på Lövstahemmet och har upprepade gånger varit straffad för stölder. Han är son till en svinskötare och en trädgårdsmästardotter, båda av mycket ordinära allmogesläkter. Själv hävdar han dock, att fadern skulle vara av resandesläkt. Av fängelsepersonalen räknas han — på grund av sitt utseende — som en s. k. »vit tattare».

N. Denne 52-årige man är till yrket dagarbetare och har gjort sig skyldig till flera inbrott. (I förbrytarkretsar lär han vara känd under öknamnet »Tavringen», vilket är detsamma som »Tattaren»). Av dr Etzler betecknas han — kanske på grund av öknamnet — som en »typisk tattare». Kommissarie Oskar Lindbeck från Sätofta, som kände *N* redan för ca 20 år sedan under dennes »verksamhet» i Skåne, karakteriserar mannen som en »vanlig dynamitard» och påstår sig då aldrig ha hört talas om att *N* skulle vara av »tattarsläkt». »Tattarstämpeln» förvärvades således även i detta fall först senare, dels tack vare vederbörandes asociala uppförande och dels på grund av hans utseende, vilket gav anledning till öknamnet.

P. Denne proband tillhör en syskonskara på elva barn, vilkas far och mor ansetts vara »typiska tattare». Fadern, själv son till en statare, har sysslat med flera av de för resande typiska yrkena: skrothandel, kopparslageri, förtenning, och är dessutom alkoholist. Hans fru (dotter till en stalldräng och svinskötare) lär vara mycket mörk. Familjen är fattig och bor i ett »tattarkvarter». Det är säkert inte bara socialvården, varifrån jag erhållit deras namn, som betraktar dem som »tattare». Jag har nämligen haft tillfälle att tala med kyrkoherden i en församling, där de vistats för ca 20 år sedan, och fått veta, att familjen i fråga redan då allmänt räknades som »tattare». Jag skulle tro, att de främsta orsakerna härtill har varit mannens sysselsättningar, det höga antalet barn och den därav följande låga ekonomiska status. Huruvida de själva anser sig som resande eller ej, vet jag tyvärr ingenting om.

R2. Probanden (56 år) är en slaktarson från Skåne, som råkar bära samma namn som en känd resandesläkt, från vilken bl. a. probanden *R* härstammar. Han har varit mjölkutkörare, slaktare, kollämpare, eldare, arrangör av tivolinöjen, kanonfotograf och — framför allt — gårdfarihandlare. Han är straffad för stölder och förfalskningsbrott. Av dr Etzler betraktas han som »tattare», fast han själv bestämt förnekar sin tattarhärstamning. Dr Etzler bygger sitt omdöme på uppgiften från ett pastorsämbete i Malmö. Polisen i Skåne räknar också vederbörande som tattare, ehuru med en viss tvekan. (Enligt kommissarie Lindbeck lär *R2* vara »en mycket trevlig sate, som levde precis som en tater, fast han inte såg ut så».) *R2:s* morbror var på sin tid en av Skånes värsta inbrottstjuvar, specialist på kyrksilver. Av mina sagesmän tillhörande kända resandeklaner i Skåne har jag hört, att varken morbrodern eller *R2* är av resande, utan att båda är vanliga »bönder».

SR. Han är en 36-årig snickare och frisör, straffad för stöld, förfalskning och förskingring. Av personalen på Långholmen anses han på grund av sitt utseende som »typisk tattare». Hans far, son till en statare, var arbetare, chaufför och ryktare; modern var dotter till en statdräng. Farmodern lär ha varit sinnesslö. Mannens antavla (som f. ö. är mycket jämn och fullständig t. o. m. den fjärde generationen) vittnar om härstamning från fattiga allmogesläkter (torpare och statdrängar samt en och annan båtsman eller soldat).

Z. Probandens föräldrar har av en socialvårdsbyrå utpekats som tattare. Hustrun påstås vara mycket mörk och lär »prata hemskt mycket». Polisen, som jag har tillfrågat, vet dock ingenting om denna familj, då den tycks vara skötsam. I detta fall är det troligt, att min sagesman (som antagligen baserat sitt omdöme på kvinnans utseende och uppträdande) är ganska ensam om sin uppfattning om denna familjs »tattaraktighet».

Till skillnad från B-probanderna, som merendels genom brottslighet, utövandet av typiska tattaryrken eller sitt utseende fått sig tattarstämpeln påtryckt, möter vi i R-probanderna representanter för de egentliga tattarna, de »djupa» som de kallar varann. Dessa kan i stor utsträckning av Heymowski återföras till släkter, som varit »resande» genom generationer, och som visar sig vara insläktade med praktiskt taget alla kända tattarsläkter. »Det verkar som om de flesta resandesläkterna på ett eller annat sätt var lierade med varandra. Är inte samtliga resande släktingar sinsemellan, så är de åtminstone släkt med släkt. Deras gemensamma förfäder finns ofta flera generationer tillbaka» (sid. 27). Heymowski har studerat vissa anpars samtliga ättlingar och kommit fram till mycket intressanta resultat. Inte mindre än åtta probander visade sig t. ex. härstamma från en trädgårdsdräng i Uppsala född ca 1710. Fem andra probander räknar sitt ursprung

från en volontär i slutet av 1700-talet. För båda dessa klaner (som är Heymowskis namn på ett givet anpars samtliga ättlingar) ger författaren mycket belysande data (sid. 36—50). Han slår bl. a. fast, att inom båda ovan nämnda klaner är det få medlemmar, som lämnat »resandeyrket» och blivit fastboende. Heymowski bestyrker också uppfattningen att det finns regionala tattarsläkter: skånska, värmländska, uppländska, norrländska m. fl., vilka dock alla är mer eller mindre besläktade med varandra.

Anledningen till denna av Heymowski påpekade insläktning kan rimligtvis inte vara någon annan än tattarnas ställning som parias i samhället. Som jag ovan antytt kunde det gamla samhällets utstötte knappast skaffa sig en hederlig och ordentlig hustru eller man. Ingen ville ha dem. Skammen, som ett dylikt giftermål förde med sig, var för stor för att någon hygglig kontrahent skulle komma i fråga; de framtidsutsikter av ekonomisk art ett dylikt äktenskap kunde utlova, var väl heller inte lockande. De utstötta var därför hänvisade till att gifta sig inom sina egna led. Man var under samma förbannelse och lärde sig att hålla ihop och göra en dygd av nödvändigheten. Till slut blev det en tradition att gifta sig inom de »djupa» släkterna, »bönderna» betraktades med förakt.

Förhållandet är i stort sett analogt hos våra dagars zigenare. Även dessas sociala status är mycket låg. Detta och deras från övriga svenskars avvikande, ofta fattiga levnadssätt har gjort, att ytterst få rejäla och hyggliga svenska kvinnor och män vågat gifta sig med dem. De har dessutom själva till sen tid ganska hårt hållit på att endast gifta sig med stamfränder, och följden av detta har även här blivit en insläktning, som med all sannolikhet överträffar tattarnas, vars inavelskoefficient enligt Heymowski ändock är mer än 10-faldigt större än svenska folkets.

Yrkesfördelningen bland probandernas manliga förfäder under de senaste 6 generationerna framgår av tablån på nästa sida.[1] Ofta har en person haft flera yrken samtidigt. Kombinationen valackare—glasförare, lumpsamlare—soldat är till exempel inte ovanlig. Heymowski har då gett företräde åt det enligt hans mening socialt lägst stående yrket, då det med all sannolikhet varit just detta som gett personen i fråga hans sociala status. (Med bokförda anor avses samtliga kända anpar i ett släktled; med faktiska anor samtliga anor minus de upprepade.)

Granskar man denna tablå slår en det förhållandet att bland R-probanderna 66 faktiska anor av 225 eller 77 bokförda av 410 tillhör gruppen bofasta (bönder, torpare, hantverkare, indelta soldater och övriga). Mer än en tredjedel av R-probandernas kända anor hänför sig alltså till bofasta. Lägger man härtill de 7 B-probandernas, kommer vi fram till att hälften av de funna anorna för samtliga probander hänför sig till svenska bönder och andra bofasta yrkesutövare. Av ännu större intresse är emellertid konstaterandet, att den andra hälften anor hänför sig till utövare av typiska pariasyrken; bland R-probanderna växer pariasanorna till två tredjedelar

[1] Se Heymowski, bil. 3 a och 3 b.

Yrke	R-prob.		B-prob.	
	Faktiska anor	Bokförda anor	Faktiska anor	Bokförda anor
Skarprättare	3	10	—	—
Valackare, huddragare	24	48	—	—
Hästhandlare, hovslagare	15	26	—	—
Glasförare	10	52	—	—
Smideshandlare	5	22	—	—
Lumpsamlare, skrothandlare	25	56	—	1
Blecksiagare, kopparslagare, förtennare, korgmakare m. fl.	34	38	—	1
Gårdfarihandlare	18	23	—	—
Kringvandrare	6	8	—	—
Salpetersjudare	3	20	—	—
Värvade soldater	12	26	—	—
Indelta soldater	9	9	—	29
Arbetare	6	10	—	11
Lantarbetare	3	3	—	15
Hantverkare	5	6	—	13
Bönder, torpare	36	38	—	146
Övriga (trädgårdsdräng, sjöman, chaufför, lägenhetsägare, byggmästare, fjärdingsman, karusellägare, sjukvårdare, socialvårdsanställd, affärsinnehavare, guldsmed)	7	11	—	4
Yrke okänt	4	4	—	1
	225	410	—	221

av samtliga. Genom att slå fast detta har Heymowski visat upp, dels att tattarna i övervägande grad är svenskättlingar, dels att de i betydande utsträckning är avkomlingar till utövare av socialt lågtstående yrken, allt tankegångar, som länge hävdats av den anti-Etzlerska forskargruppen. »Det faktum att våra dagars 'tattare' är arvtagare till ståndssamhällets pariagrupp förefaller mig vara av central betydelse för förståelsen av det s. k. tattarproblemet. Själva frågan om hur stor procent av resandesläkterna, som kan tänkas ha utländskt påbrå är däremot av mindre vikt» (sid. 25).

Icke desto mindre är detta en i högsta grad intressant fråga, och Heymowski går heller inte förbi den. Självfallet är det bland R-probandernas anor vi har att söka det ev. utländska eller främmande inslaget. Heymowskis resonemang är nu följande. Han har lyckats följa flera av resandesläkterna tillbaka till 1700-talet. Då några notiser om deras nationalitet inte finns i kyrkböckerna, måste man redan på den tiden ha ansett dem som svenskar. Med ledning av deras förnamn indelar H. dem i tre grupper. Till den första räknar han dem som »tattariserats» först under 1800-talet. Dessa måste vara av rent svensk bondehärstamning. Den andra gruppen har Heymowski ej kunnat föra tillbaka till bofasta förfäder, men då de har helt svenska namn och inga indicier talar för ett främmande ursprung, anser förf. dem vara »ättlingar till soldater och andra rotlösa element». Den tredje gruppen har typiskt utländska förnamn: Dietrich, Lorentz, Viedrich etc. Här tänker sig förf. en härstamning dels från tyska legoknektar, dels från tyska skarprättare, som varit verksamma i Sverige. »Vid sidan av de rent

svenska valackare- och lumpsamlarsläkterna finns det således en grupp, vars kärna utgörs av de ursprungligen tyska skarprättardynastierna» (sid. 33).

Och var kommer nu zigenarna in i bilden? Det är påfallande få anor som Heymowski kunnat identifiera som zigenare. Jag har i hans material endast kunnat finna fyra, och frågan är om ens dessa kan anses vara »äkta». Självfallet är det tänkbart att det gömmer sig flera zigenare eller zigenarättlingar bland kända och okända anor till tattarna; av åtskilliga skäl torde zigenarna vara svårare att spåra än andra kategorier, men vore de så många som Etzlers teori förutsätter, skulle detta ofelbart ha kommit till synes både i Heymowskis, Hansens och Flekstads material. I ett fall kan emellertid Heymowski ge exempel på en familj, »som med stor sannolikhet kan ledas tillbaka till en ca 1700 född soldat av zigenarhärstamning» (sid. 33). Från denne eventuelle zigenare stammar två av probanderna. I ett annat fall (och några ytterligare exempel har inte Heymowski) härstammar en proband från en omkring 1800 född zigenare från Holstein.

Obestridligt är sålunda att det i en del tattarsläkter förekommer zigenarblod. Detta har heller av ingen forskare förnekats, men väl har flera hållit före, att det ingalunda varit detta inslag av zigenarblod som så att säga satt igång förtattringsprocessen. Själv skriver Heymowski: »Det är orimligt att tänka sig, att det sannolikt ganska ringa zigenarinslaget skulle vara orsak till 'tattargruppens' karaktär av pariaskikt, dess asocialitet etc. Snarare skulle jag vilja säga, att zigenarinslaget kom som en följd av detta skikts låga status.» Detta är en klok och riktig slutsats.

Är nu Heymowskis material tillräckligt stort för att hans slutsatser skall anses bärkraftiga? Det kan synas, att om man undersöker 30 personer av bort mot 8 000, så skulle basen för undersökningen vara för smal. I detta fall inträffar inte detta, och det av det skälet att tattarna är så insläktade med varann, att med vem man än griper sig an, så kommer man efter någon generation ner till anor, som på ett eller annat sätt är besläktade med snart sagt alla »djupa» tattare. Det är därför troligt, att med vilka nya grupper probander man än försökte samma undersökning, skulle resultatet i allt väsentligt bli detsamma.

Heymowskis avhandling är ett i hög grad värdefullt arbete, som är utfört med grundlighet och omsorg. Den metod som nyttjats har visat sig vara mycket fruktbar och har fört till en historisk aspekt på ämnet, som det är ovanligt att finna i ett modernt sociologiskt arbete. Inom tattarforskningen är det utan tvekan det värdefullaste verk som hittills framkommit. Det är bara synd att ett arbete som detta endast skall föreligga i stencil. Det hade varit värt att tryckas och göras tillgängligt för en bredare allmänhet.

Med dessa vunna nya resultat kan emellertid forskningen inte slå sig till ro. Framför allt är fältforskning av nöden; dylik har Heymowski endast ägnat sig åt i mindre omfattning. Vi måste söka klarlägga den typiska tattarfamiljens alla levnadsbetingelser: bostads-, yrkes- och inkomstförhållanden, seder och bruk, attityder gentemot samhället m. m. Detta blir ett

svårt och tidsödande arbete, men borde samtidigt vara en fascinerande forskningsuppgift för sociologer med etnologiskt-folkloristiskt-historisk förankring. Men arbetet hastar liksom alla traditionsundersökningar. Med all sannolikhet kommer nämligen tattarna att försvinna som folkgrupp, och det därför, att de krafter, som drivit fram »förtattrandet», nästan upphört att verka. Samhället har blivit ett annat. Ingen är längre paria därför att han har ett yrke, som ställer sin utövare lågt på samhällsstegen. Vi har fått en riktigare och humanare inställning till både brott och brottsling. Vi har en utvecklad socialvård, som ger missanpassade och urspårade hjälp. Vi har lämnat den svenska fattigdomen bakom oss med allt vad den betydde för skapandet av slum och ståndsskrankor. Den stigande folkbildningen har gjort oss vidsyntare och tolerantare; själva ordet tattare ger i sin egenskap av pariasmärke våra samveten ett sting. Det ena som det andra arbetar på pariasgruppernas upplösning. En stor del av de gamla resandesläkternas ättlingar kommer därför att assimileras av det svenska samhället och sannolikt bli goda medborgare, en annan del kommer att få tas om hand av fångvårdsanstalter och socialvård. Genom rätt insikt om resandesläkterna och deras problem och genom lämpliga förebyggande åtgärder bör denna sistnämnda grupp kunna göras allt mindre och mindre.

Meddelanden

Socialstyrelsens utlåtande rörande tvångskvarhållande inom barnavården. Socialstyrelsen avgav den 16 mars 1956 utlåtande över de delar av strafflagberedningens yttrande den 12 januari 1956 över barnavårdskommitténs betänkande I om utredningshem (SOU 1955:37) som avser förslag till viss ändring i barnavårdslagen och fråga om tvångskvarhållande inom barnavården. Styrelsen anför härvid bl. a.

Strafflagberedningen föreslår såsom en provisorisk åtgärd i avvaktan på ny barnavårdslagstiftning ett tillägg till 24 § barnavårdslagen, enligt vilket, för den händelse sannolika skäl föreligger för behov av någons omhändertagande för skyddsuppfostran jämlikt 22 § c) eller d) men barnavårdsnämnden finner sig ännu icke kunna ta slutlig ställning till frågan om sådant omhändertagande, nämnden äger föreskriva att han, i avbidan på åtgärd för skyddsuppfostran, skall omhändertas för utredning för sådan åtgärd. Därutöver framhåller beredningen — såvitt nu är i fråga — att de unga, vilka ännu icke kan beredas plats på ungdomsvårdsskola, och vilka nu i viss utsträckning tas om hand tillfälligt på upptagningshem, även i fortsättningen bör placeras där eller på annan anstalt, vari barnavårdsnämnd kan bereda honom plats. För att öka utsikterna att hindra fortsatt brottslighet förordar beredningen omedelbara förhandlingar med kommunala organ i Stockholm, Göteborg och Malmö, där särskilda åtgärder är mest framträdande, för utrustande utan dröjsmål av redan befintliga hem med nödiga personella resurser. I detta sammanhang uttalar beredningen, att frågan om tvångskvarhållande inom barnavården hittills icke har reglerats genom uttryckliga bestämmelser i lag men att den i 32 § barnavårdslagen intagna bestämmelsen, att omhändertagen skall erhålla erforderlig vård ävensom sådan uppfostran som är ägnad att göra honom till en duglig samhällsmedlem, måste, sedd i belysning av stadgandet i 77 § om barnavårdsnämnds rätt att erhålla polishandräckning för att föra omhändertagen exempelvis till ett upptagningshem, anses ge barnavårdsnämnden rätt att tillse att de som intagits i upptagningshem hindras från att rymma.

Vad först beträffar frågan om tvångskvarhållande inom barnavården, vilken lämpligen torde behandlas före den föreslagna ändringen av barnavårdslagen, saknas, såsom strafflagberedningen framhållit, uttryckliga bestämmelser i lag. Barnavårdslagen vilar emellertid på principen, att barnavårdsnämndens befogenheter gentemot en omhändertagen icke sträcker sig längre än föräldrarnas gentemot deras barn. Denna princip har kommit till klart uttryck och lagfästes redan vid barnavårdslagens tillkomst i 37 § 2 mom. första stycket samt har sedan dess bibehållits oförändrad i lagen. Enligt detta stadgande tillkommer beträffande omhändertagen, som ej fyllt 21 år och icke är elev i skola tillhörande barna- och ungdomsvården, barnavårdsnämnden eller den åt vilken nämnden sådant överlåtit, den rätt att ha uppsikt över den omhändertagne och att tukta honom vilken eljest tillkommer föräldrarna. Beträffande elev i skola tillhörande barna- och ungdomsvården stadgas — såvitt nu är i fråga — i 1 mom. samma paragraf, att Konungen meddelar erforderliga föreskrifter om uppsikt och om disciplinära åtgärder.

Föräldrarnas befogenheter i nu nämnt avseende angavs vid tiden för barnavårdslagens antagande i 4 § lagen om barn inom äktenskap och regleras numera i 6 kap. 3 § föräldrabalken. Enligt sistnämnda lagrum har föräldrarna uppsikt över barnet och äger för barnets tillrättavisande använda de uppfostringsmedel som med hänsyn till dess ålder och övriga omständigheter må anses lämpliga.

Det anses utgöra en klar konsekvens av uppsiktsrätten att föräldrarna skall äga befogenhet att ha barnet hos sig eller eljest bestämma dess vistelseort. Eftersom upp-

siktsrätten eljest skulle sakna praktisk betydelse, får det också anses stå utom allt tvivel, att föräldrarna äger utöva ett måttligt tvång för att säkra sin rätt till uppsikt över ett barn, som trotsar deras vilja härvidlag. Tvekan kan sålunda knappast råda därom, att föräldrarna äger befogenhet att hindra ett barn, som står i begrepp att mot deras vilja lämna hemmet från att förverkliga sitt uppsåt, liksom föräldrarna torde vara berättigade att tillfälligt under kortare tid såsom under en kväll eller under en natt på förekommen anledning stänga in ett barn i syfte att förhindra att det olovligen avviker från hemmet. Motsvarande befogenheter tillkommer i enlighet med det tidigare anförda barnavårdsnämnd eller barnhemsföreståndare i förhållande till ett omhändertaget barn. Även en barnhemsföreståndare måste sålunda anses lagligen äga förhindra ett omhändertaget barn, som uppdagas vara i färd med att rymma eller eljest olovligen lämna hemmet, från att förverkliga sitt uppsåt, liksom föreståndaren torde vara berättigad att på förekommen anledning tillfälligt och under kort tid avskilja och isolera ett omhändertaget barn i syfte att förhindra rymning.

Det får vidare anses ligga i sakens natur, att barnavårdsnämnd i viss utsträckning äger vidta yttre anordningar vid ett barnhem för att försvåra för de där omhändertagna att avvika därifrån. Såsom exempel på åtgärder, som härvidlag bör kunna ifrågakomma, må framhållas hemmets förseende med sådana personella resurser att en effektiv tillsyn kan upprätthållas samt låsning under natten av befintliga portar eller ytterdörrar.

Enligt socialstyrelsens mening får det å andra sidan anses uteslutet att barnavårdsnämnd skulle äga inrätta ett upptagningshem eller ungdomshem på sådant sätt, att hemmet eller avdelning därav finge sluten karaktär. Den stränga begränsning av en omhändertagens handlingsfrihet, som skulle bli följden av hans intagning på ett dylikt hem eller en dylik avdelning, går nämligen långt utöver de befogenheter, som kan härledas ur föräldramakten. En sådan total kontroll av den omhändertagnes handlingsmöjligheter kan komma till stånd endast om man väljer behandlingsformen intagning på ungdomsvårdsskola. Barnavårdsnämnd kan ej ens på egen hand överföra omhändertagen till vård på ungdomsvårdsskola utan är härvidlag beroende av medgivande från chefen för socialstyrelsens skolbyrå. Såsom ovan framhållits är ungdomsvårdsskoleeleverna uttryckligen undantagna från tillämpningen av 37 § 2 mom. barnavårdslagen, som reglerar barnavårdsnämnds befogenheter gentemot omhändertagna under 21 år, utan eleverna faller i stället under 1 mom., enligt vilket det tillkommer Kungl. Maj:t att meddela erforderliga föreskrifter om uppsikt och om disciplinära åtgärder. Av förarbetena till barnavårdslagen framgår också, att längre tids isolering såsom medel till förhindrande av rymning eller eljest såsom disciplinär åtgärd avsågs att förbehållas skyddshemmen, vilkas uppgifter genom 1946 års lagändringar övertagits av ungdomsvårdsskolorna. Det må framhållas, att intagning på sluten avdelning sker endast om omständigheterna oundgängligen kräver det och att enligt stadgan isolering i elevs bostadsrum eller särskilt isoleringsrum såsom tillrättavisningsåtgärd må tillgripas endast gentemot elev, som fyllt 15 år, samt att isolering icke må överstiga 3 dygn för elev, som ej fyllt 18 år, och 6 dygn för elev, som fyllt 18 år.

I detta sammanhang vill socialstyrelsen rikta uppmärksamheten på att sådana upptagningshem, som företrädesvis är avsedda för åldersklasser över 16 år, icke är att betrakta såsom barnhem i barnavårdslagens mening. Till följd härav upptas sådana hem icke i den barnhemsplan, varom föreskrift lämnas i 40 §, och ej heller är verksamheten där underkastad socialstyrelsens eller länsstyrelsernas tillsyn enligt bestämmelsen härom i 21 §. Ett exempel på sådana hem utgör Skrubba ungdomshem, där för Stockholms vidkommande en stor del av de unga lagöverträdare som strafflagberedningen åsyftar intas för utredningsändamål eller i avbidan på att plats kan beredas på ungdomsvårdsskola. Avsaknaden vid sådana hem av varje statlig kontroll över verksamheten gör att man icke ens kan överväga, att där företagen behandling av en omhändertagen skulle kunna ta formen av sluten vård.

Beträffande frågan om tvångskvarhållan-

de inom barnavården får socialstyrelsen sålunda sammanfattningsvis som sin mening framhålla, att barnavårdslagen väl måste anses ge föreståndaren för ett upptagningshem befogenhet att på förekommen anledning utöva ett måttligt tvång för att säkra uppsiktsrätten till förhindrande av rymning och att barnavårdsnämnden i viss utsträckning äger föranstalta om yttre anordningar vid hemmet så att rymning försvåras men att hinder föreligger för nämnden att inrätta hemmet på ett sådant sätt att det får en sluten karaktär.

Vad därefter beträffar den av strafflagberedningen föreslagna ändringen av barnavårdslagen har socialstyrelsen intet i och för sig att erinra mot att en bestämmelse införs i barnavårdslagen om rätt för barnavårdsnämnd att i vissa fall omhänderta för utredning. Styrelsen finner dock anledning icke föreligga till en sådan lagändring förrän man i en eller annan form anordnat utredningshem i anslutning till barnavårdskommitténs förslag härom. Om särskilda utredningshem icke anses böra komma till stånd, kan man enligt styrelsens mening tills vidare i avbidan på den förestående nya barnavårdslagstiftningen lita till förfarandet enligt gällande barnavårdslag vid omhändertagande, som rätt tillämpat kan fungera både snabbt och smidigt, jämte möjligheten till därpå följande intagning i ungdomsvårdsskola. Den pågående utbyggnaden av Johannisbergs och Fagareds yrkesskolor leder inom kort till att ytterligare 35 platser ställs till skolbyråchefens förfogande. För att man skall bli i stånd att på ett mera betryggande sätt än hittills placera dem som ännu icke kan beredas plats på ungdomsvårdsskola bör emellertid därutöver, inom de gränser barnavårdslagen får anses ha uppställt i fråga om barnavårdsnämnds befogenheter, lämpliga upptagningshem eller andra anstalter inom storstäderna förses med erforderliga resurser. Socialstyrelsen tillstyrker strafflagberedningens förslag, att förhandlingar för detta ändamål upptas med berörda kommuner.

Skulle den föreslagna ändringen i barnavårdslagen likväl övervägas, måste enligt styrelsens mening även ett beslut om omhändertagande för utredning underställas länsstyrelsens prövning, varjämte beslutet måste omprövas och underställning ske ånyo, om beslut om omhändertagande icke föreligger senast inom viss tid, förslagsvis 14 dagar.

Socialstyrelsens utlåtande över betänkande angående arbetskraftsbehovet inom offentlig verksamhet. Socialstyrelsen avgav den 31 mars 1956 utlåtande över 1949 års arbetskraftsutrednings betänkande angående arbetskraftsbehovet inom offentlig verksamhet (SOU 1955:34). Häri anförs bl. a.

Inledningsvis må framhållas att socialstyrelsen icke ingått på någon detaljgranskning av det av utredningen framlagda statistiska materialet rörande den hittillsvarande utvecklingen på arbetsmarknaden eller av de slutsatser som dragits därav. En dylik granskning skulle bli synnerligen tidsödande bland annat på den grund att utredningen icke alltid redovisat sina källor och metoder.

Utredningen har framhållit, att dess arbete i hög grad försvårats av att fortlöpande sysselsättningsstatistik, som kan tjäna till belysning av den hittillsvarande utvecklingen på hithörande områden, i stor utsträckning saknas och att det därför är angeläget, att man uppmärksammar möjligheterna att förbättra personalstatistiken inom den offentliga verksamheten. Socialstyrelsen vill härtill rent allmänt framhålla, att en relativt ingående sysselsättningsstatistik under senare år har börjat föras inom de centrala ämbetsverken, bland annat för att man skall kunna bli i stånd att följa personalrekryteringen på de verksamhetsområden, som i ena eller andra avseendet sorterar under respektive ämbetsverk. Sedan några år insamlar därjämte statistiska centralbyrån fortlöpande uppgifter rörande hela den i statens tjänst anställda personalen. Som utredningen framhållit saknas emellertid alltjämt fortlöpande personalstatistik för stora delar av den kommunala verksamheten.

Socialstyrelsen finner liksom utredningen angeläget, att möjligheterna att förbättra personalstatistiken tillvaratas och vill i sådant syfte främst förorda, att statistiska centralbyråns personalredovisning snarast utvidgas till att omfatta jämväl personalen

i den kommunala verksamheten. Arbetet med personalredovisningen inom centralbyrån bör samordnas med motsvarande personalstatistik, som utarbetas av de centrala ämbetsverken, så att dubbelarbete undviks.

Utredningen har framhållit, att den offentliga verksamhetens expansion medfört starkt ökade anspråk på arbetskraft med högre utbildning. För närvarande råder brist på bland annat läkare, tandläkare, lärare och tekniker. Vad läkare och tandläkare beträffar bedöms bristen komma att kvarstå under hela det närmast följande årtiondet. Möjligen kommer bristen att till och med bli större, om icke ytterligare tillskott av utländsk arbetskraft kan erhållas. Bristen på akademiskt utbildade lärare i vissa ämnen anses kunna övervinnas tidigast under början av 1960-talet och detta endast under förutsättning att önskemålet om minskning av klassavdelningarnas storlek ställs på framtiden. En starkt markerad bristsituation förutses också beträffande personal med högre teknisk utbildning.

Det är av intresse att sammanställa dessa prognoser med uppskattningen av det framtida antalet årligen avlagda studentexamina. Detta antal ökade mellan åren 1951 och 1955 från omkring 4 500 till omkring 6 000. Mot bakgrunden av den ökade tillströmning till de till studentexamen ledande skolorna, som är att förutse, finner utredningen en fortsatt ökning av det årliga antalet studenter upp till åtminstone 11—12 000 under år 1965 icke vara osannolik. Hittills har omkring hälften av dem som avlagt studentexamen fortsatt sina studier till högskoleexamen. Med oförändrad relation mellan antalet studentexamina och högskoleexamina skulle alltså de yrken som kräver högre utbildning vid angivna tid ha ett fördubblat årligt arbetskraftstillskott till sitt förfogande, under förutsättning att det högre undervisningsväsendet utbyggs i tillräcklig omfattning. En sådan utbyggnad är naturligen ur samhällets synpunkt synnerligen önskvärd. Socialstyrelsen kan biträda utredningens uppfattning, att man ur allmänt sociala synpunkter bör sikta till en utbyggnad av utbildningskapaciteten, så att alla som har förutsättning för och intresse därav kan fortsätta sin utbildning i en eller annan form. Med hänsyn härtill liksom till den brist som otvivelaktigt föreligger inom de ovan berörda yrkesgrupperna — denna brist har förorsakat svårigheter även på de verksamhetsområden, som närmast är av intresse för socialstyrelsen — samt då denna brist icke synes kunna övervinnas med nuvarande kapacitet hos undervisningsväsendet, finner socialstyrelsen en snar och kraftig utbyggnad av utbildningsanstalterna på dessa områden oundgängligen nödvändig. Styrelsen ansluter sig helt till utredningens krav i dessa avseenden.

Socialstyrelsen finner anledning att i det följande uppehålla sig endast vid de partier av betänkandet, som berör frågan om arbetskraftsbehovet på socialvårdens område.

Vad utredningen anfört rörande utvecklingen av verksamheten vid daghem och förskolor, kan socialstyrelsen i huvudsak biträda. Enligt styrelsens mening har man dock — trots att antalet skolbarn på lågstadiet kommer att minska de närmaste åren — anledning att räkna med en något starkare expansion av verksamheten vid eftermiddagshemmen än vad utredningen gjort. Det kan sålunda framhållas, att de växande problemen med de s. k. nyckelbarnen kan tyda på att förvärvsarbetande mödrars barn i skolåldern hittills i alltför ringa utsträckning kunnat beredas plats vid eftermiddagshem.

I likhet med 1946 års kommitté för den halvöppna barnavården anser socialstyrelsen, att barnsköterskor skall utnyttjas endast på spädbarnsavdelningarna och att de i övrigt inom det vårdområde, som det här gäller, bör ersättas med förskolelärarinnor. Från denna utgångspunkt föreligger därför behov av ytterligare ett stort antal förskolelärarinnor. Styrelsen vill icke minst med hänsyn härtill understryka utredningens uttalande rörande behovet av en förstärkning av utbildningskapaciteten hos seminarier för utbildning av här ifrågavarande personal. Härvid måste man hålla i sikte, att avgången i förtid från förskolelärarinnetjänster, enligt vad erfarenheten visar, är större än avgången från tjänster med kvinnliga befattningshavare inom andra jämförbara yrken.

I fråga om personalbehovet vid barnhemmen har utredningen, trots att den hållit en

fortsatt ökning av personalen i förhållande till antalet där omhändertagna barn för trolig, ansett att man på grund av tendenserna till en krympning av barnhemsverksamheten bör räkna med i huvudsak oförändrat personalantal under det närmaste årtiondet. Socialstyrelsen kan ansluta sig till denna bedömning.

Styrelsen har ej heller något att erinra mot utredningens uppskattning av det årliga rekryteringsbehovet bland den ledande personalen på barnhemmen, vilket beräknats till omkring 40. Den särskilt för ifrågavarande personal anordnade utbildningen vid det s. k. sociala barnavårdsseminariet är för närvarande avsedd endast för cirka 25 elever årligen. En ökning av utbildningskapaciteten synes med hänsyn härtill erforderlig.

Beträffande det framtida personalbehovet vid ungdomsvårdsskolorna framhåller utredningen, att utformningen av verksamheten kan väntas få större betydelse än utvecklingen i fråga om antalet platser. Utredningen pekar på, att ungdomsvårdsskoleutredningen i sitt förslag till personalplaner utgår från att verksamheten kommer att bli mer personalkrävande än tidigare. Enligt dessa planer beräknas personalen under en femårsperiod öka etappvis från omkring 400 till omkring 550 år 1960. Socialstyrelsen ansluter sig till detta program men vill framhålla, att arbetstiden för här ifrågavarande personal, som ofta avsevärt överstiger 48 timmar i veckan, behöver förkortas, och att man därför har anledning har att räkna med något större personalbehov. I nuvarande läge kan utvecklingen efter år 1960 icke överblickas.

I vad mån personalbehovet vid de kommunala ålderdomshemmen kommer att öka under åren 1955—1965 beror dels på ändringar i klientelets sammansättning, dels på tillkomsten av nya vårdplatser, dels på en eventuell förkortning av arbetstiden och dels slutligen på vilken effektivering av omvårdnaden och tillsynen, som av kommunerna på olika sätt kan genomföras under ifrågavarande tidsperiod.

Den sedan 1947 fortgående reformeringen av ålderdomshemmen medför, att de många småhemmen minskar i antal och att hem med något större antal platser — mer än 25 vårdplatser — i stället kommer till stånd. Från slutet av år 1953 till slutet av år 1954 ökade platsantalet på egentliga ålderdomshem med 610. Under år 1955 igångsattes ett 70-tal byggnadsföretag (nybyggnader samt om- och tillbyggnader) med i runt tal 2 000 vårdplatser. Det kan därför antas, att under år 1956 tillkommer i det närmaste 2 000 vårdplatser av 1947 års standard. Med hänsyn tagen till bortfallet av vårdplatser i samband med nedläggandet av äldre ålderdomshem kan, enligt socialstyrelsens erfarenheter av utvecklingen i fråga om ålderdomshemsplatsernas antal, ökningen under den kommande 10-årsperioden bedömas komma att ligga mellan 500 och 1 000 platser per år. Härvid har styrelsen förutsett, att vårdplatserna icke i den omfattning, som för närvarande är fallet, utnyttjas för långvarigt kroppssjuka eller för mentalt sjuka åldringar. Därest vederbörande sjukvårdsmyndighet icke ges möjlighet att bereda vård åt de långvarigt sjuka åldringarna, kommer platsantalet vid ålderdomshemmen givetvis att öka ytterligare.

Verksamheten vid ålderdomshemmen kommer att effektiveras, allteftersom det stora antalet småhem minskas och arbetsenheter av rimlig storlek kommer till stånd. En mera aktiv verksamhet vid ålderdomshemmen jämte ökad personlig omvårdnad kommer också att fordra större personal än hittills. Därtill kommer, att den relativa ökningen av antalet större hem medför att tillämpningen av reglerade arbetstider blir vanligare. Ålderdomshemsvården kommer med hänsyn till antydda faktorer att bli alltmer personalkrävande. Behovet av utbildade föreståndarinnor och biträdande föreståndarinnor vid ålderdomshemmen kommer att väsentligt öka i och med genomförande av större vårdenheter, där helt andra krav än hittills måste ställas såväl på föreståndarinnornas som på de biträdande föreståndarinnornas kompetens.

Arbetskraftsutredningen har räknat med, att det nuvarande platsantalet vid ålderdomshemmen under den närmaste 10-årsperioden kommer att vara fullt tillräckligt, om hemmens uppgifter huvudsakligen begränsas till sådana vårdbehövande, som enligt nuvarande uppfattning ej fordrar vård på anstalter för specialistvård. Med hänsyn till vad som i det föregående anförts, torde

man emellertid knappast våga räkna med denna förutsättning. Socialstyrelsen räknar i stället med en total ökning av antalet vårdplatser med minst 5 000 under den närmaste tioårsperioden. Med utgångspunkt härifrån samt från de av utredningen tillämpade principerna för beräkning av personalbehovet anser sig socialstyrelsen böra räkna med en ökning av personalen vid ålderdomshemmen med sammanlagt omkring 2 000 under nästkommande 10-årsperiod.

I fråga om utbildningsbehovet på ifrågavarande område har utredningen stött sig på en av socialstyrelsen år 1950 avgiven utredning av frågan om rekrytering och utbildning av personal vid ålderdomshemmen. Styrelsen har där räknat med att det under de efter år 1950 närmast följande tre femårsperioderna skulle behövas ett tillskott av 75—85 föreståndarinnor per år, medan den hittillsvarande utbildningen genom svenska socialvårdsförbundet icke omfattat mer än ca 30 per år. Beträffande omfattningen av de föreslagna nya kurserna framhölls, att socialvårdsförbundet borde anordna två kurser årligen med sammanlagt 60 elever och att i varje fall två kurser borde anordnas, så snart minst 40 kvalificerade sökande anmälde sig till en årskurs. Inför den utveckling på området som är att vänta måste socialstyrelsen emellertid bedöma utbildningsbehovet såsom avsevärt större, än vad styrelsen vågade räkna med år 1950.

I fråga om nykterhetsvården framhåller utredningen, att man för framtiden inte torde »ha att räkna med någon ytterligare utbyggnad av den slutna alkoholistvården i dess nuvarande form». I anledning härav får socialstyrelsen erinra om att 1946 års alkoholistvårdsutredning i sitt år 1948 avgivna betänkande visserligen förutsatte, att någon radikalare förändring av samhällets nykterhetspolitik icke skulle vidtas, och under denna förutsättning framlade sina förslag till vissa reformer på nykterhetsvårdens område, men att 1954 års riksdag beslöt en långtgående omläggning av samhällets nykterhetsfrämjande verksamhet på olika punkter, bland annat i fråga om alkoholförsäljningen. — Omläggningen skulle äga rum den 1 oktober 1955. Redan före detta datum visade sig de befintliga vårdplatserna otillräckliga för att möta anspråken från nykterhetsnämnder och länsstyrelser. Dessa anspråk har sedan denna tidpunkt ökat ytterligare — vilket åtminstone delvis torde sammanhänga med den nya ordningen för alkoholförsäljningen — och vållat nykterhetsvårdens anstaltsväsende betydande svårigheter, innan åtgärder för att öka vårdplatsantalet hunnit ge resultat. Omkring den 1 maj 1956, efter öppnande av en planerad ny vårdanstalt med 58 vårdplatser i Njurunda och nedläggande av en tillfällig avdelning på vårdanstalten Björstorp, beräknas sammanlagt 1 295 vårdplatser stå till förfogande vid de allmänna vårdanstalterna för alkoholmissbrukare, vartill kommer en tillfällig skogshuggarförläggning med plats för 13 vårdtagare. Till jämförelse kan antecknas, att antalet anstaltsplatser av motsvarande karaktär i början av år 1955 uppgick till 1 104. Tillskottet av de nya vårdutrymmena nödvändiggör en ökning av anstaltspersonalen med uppskattningsvis 35 befattningshavare.

I samband med en framställning till Kungl. Maj:t den 5 mars 1956 med hemställan om uppdrag åt socialstyrelsen att snarast möjligt framlägga förslag till erforderliga åtgärder för att avhjälpa platsbristen vid vårdanstalterna för alkoholmissbrukare, har socialstyrelsen gjort vissa beräkningar rörande behovet av utökning av den slutna vårdens anstaltssystem för den närmare framtiden. Av denna beräkning framgår, att behovet av nya vårdplatser i slutet av år 1956 enligt tre alternativa antaganden rörande storleken av anspråken på vårdplatser från organen för verkställande av intagningar på de allmänna vårdanstalterna skulle uppgå till respektive 384, 685 och 931. Om man med ledning härav utgår från ett platsbehov av ca 400 och från att detta behov under år 1956 täcks med 50 nya vårdplatser vid redan befintliga anstalter samt med anordnande av 350 vårdplatser vid nya anstalter och vidare från att varje ny anstalt kommer att bestå av ca 50 vårdplatser, skulle sju nya anstalter erfordras. Vid envar av dessa anstalter kan beräknas föreligga behov av en befattning som föreståndare, två som assistent (eller husfader), sju befattningar tillhörande vård- eller kökspersonalen samt tre arbetsförmän. Alltså skulle sammanlagt erfordras ett 20-tal kvalificerade befattningshavare

och därutöver ett 50-tal befattningshavare för vård- eller köksarbete samt ett 20-tal arbetsförmän vid de nya anstalterna. Sannolikt behövs därutöver ett personaltillskott av minst ett 10-tal befattningshavare vid de redan befintliga anstalter, vilkas vårdplatsantal enligt ovan skulle komma att utökas. Det sammanlagda behovet av personalökning sedan ifrågavarande upprustning blivit genomförd kan sålunda — mycket grovt — beräknas komma att uppgå till ett hundratal personer. Den fortsatta utvecklingen på ifrågavarande område kan för närvarande icke överblickas.

Vad utredningen anfört rörande den sociala hemhjälpen föranleder ingen socialstyrelsens erinran.

Den öppna socialvården har — om man bortser från den sociala hemhjälpen — endast berörts mera i förbigående. Utredningen framhåller emellertid, att den nuvarande personalen inom socialvården torde komma att befinnas otillräcklig, om arbetet i större utsträckning skall inriktas på »kurativa» eller »människovårdande» uppgifter avseende att förebygga behov av anstaltsvård för barn och ungdom. Det understryks att åtskilliga socialvårdstjänstemän, såsom barnavårdsmän och barnavårdsassistenter, under nuvarande förhållanden handlägger alldeles för många fall för att ur sådana synpunkter kunna ägna tillräcklig uppmärksamhet åt vart och ett av dem. Socialstyrelsen kan vitsorda, att det för närvarande föreligger stor brist på dylik personal. Ytterligare kan i detta sammanhang nämnas socialsysslomän och socialassistenter, fosterbarnsinspektörer, personal vid kommunala nykterhetsnämnder och länsnykterhetsnämnder, socialmedicinsk personal etc. Socialvården tillgodogör sig socialmedicinens och psykologiens landvinningar och inriktar sig i ökad utsträckning på att förebygga anstaltsvård icke blott — som utredningen ifrågasatt — för barn och ungdom, där den förebyggande verksamheten redan nu är dominerande, utan överhuvudtaget över hela det sociala fältet. Det hade varit önskvärt, att utredningen ägnat större uppmärksamhet åt det behov av arbetskraft, som kan föreligga på detta område, och åt den utveckling, som här kan vara att förutse. Denna utveckling är visserligen synnerligen svår att överblicka, men det synes dock otvivelaktigt, att ett fullföljande av de nuvarande intentionerna på socialvårdens område måste medföra ett successivt starkt ökat personalbehov inom den öppna vården.

Rikskonferens om Kommunerna och ungdomen. Socialstyrelsen anordnade tillsammans med socialvårdsförbundet, landskommunernas förbund och stadsförbundet den 20 april 1956 en rikskonferens på Medborgarhuset i Stockholm om Kommunerna och ungdomen. Denna följs av liknande regionala konferenser, den 3 maj i Örebro, den 17 maj i Hälsingborg och den 5 juni i Luleå.

Hälsningsanförandet hölls av chefen för socialstyrelsen, generaldirektören Ernst Bexelius, som bl. a. framhöll, att socialstyrelsen under den senaste tiden iakttagit, hur ungdomsproblemen blivit allt mer påträngande. Den aktuella diskussionen om ungdomsbrottsligheten, allmänhetens reaktion inför yttringarna av denna och de enskilda familjernas svårigheter inför uppfostringsfrågorna har gjort att styrelsen funnit det angeläget — för att inte säga nödvändigt — att fästa uppmärksamheten på de möjligheter som finns för att få till stånd en bättre ungdomsvård.

Konferensen öppnades av chefen för socialdepartementet, statsrådet John Ericsson, som fann det glädjande, att det råder en välvillig inställning inom kommunerna till ungdomsvården. Men just därför bör man lägga särskild vikt vid att finna de rätta formerna för åtgärder i ungdomsvårdande syfte. Beträffande de flesta uppgifter som ålagts statliga och kommunala organ finns detaljerade bestämmelser i lag och författning om hur ärendena skall handläggas. I barnavårdslagen sägs, att barnavårdsnämnden bör verka för förbättrad barna- och ungdomsvård. Man *bör* alltså verka i sådan riktning. Men hur detta skall ske saknas detaljerade anvisningar om. Den kommunala självstyrelsen innebär emellertid inte enbart, att man har rätt att avstå från att vidta åtgärder utan också, och kanske framför allt, att man har rätt att besluta om lämpliga och nödvändiga åtgärder. Det är

riktigt, att staten genom lagar och förordningar inte kräver, att kommunerna skall vidta åtgärder för ungdomsvården. Men vi kanske nu har kommit därhän, att det vore klokt om kommunerna ville visa större aktivitet i dessa frågor.

Aktiva åtgärder i syfte att ge ungdomen bättre möjligheter att använda sin fritid har utan tvivel vidtagits i rätt betydande omfattning under efterkrigstiden. Likafullt är alla ense om att det mesta återstår för att komma fram till en någorlunda tillfredsställande ordning. För att nå därhän vore det lyckligt om de starka, positiva krafter som finns inom våra ideella och andra sammanslutningar i samarbete med kommunerna kunde erhålla större resurser.

En intensivare verksamhet i fråga om åtgärder till förmån för barn och ungdom kostar pengar. När så är förhållandet, blir det alltid fråga om vad som kan vara rimligt att spendera i ena eller andra avseendet. Vi diskuterar ofta och lidelsefullt en sådan avvägningsfråga som uppstår när det gäller att bedöma skäliga pensioner. Nästan alla är överens om att en förskjutning bör äga rum genom bidrag från de aktiva till förmån för de passiva, dvs. pensionärerna. När man diskuterar pensionsfrågan rör det sig om högst avsevärda belopp en viss kategori till godo. I fråga om åtgärder till fromma för barn och ungdom läggs som regel en annan måttstock till grund. Ofta är det så att relativt anspråkslösa belopp blir mycket noggrant granskade innan de ställs till förfogande. Sparsamhet är nödvändig, inte minst med allmänna medel. Riktigt disponerade anslag till förmån för barn och ungdom sparar utgifter av annat slag. Man bör ha klart för sig, att vår ungdom är landets framtid och ha detta i minnet, när man går att fatta beslut.

Bakgrunden till konferensen tecknades av byråchefen Göta Rosén, socialstyrelsen, som hävdade, att de feta tidningsrubrikerna om olika yttringar av ungdomsbrottsligheten endast gäller ett litet mindretal av vår ungdom. Den stora delen av det uppväxande släktet sköter sig väl. Deras liv finns inte återspeglat i tidningarnas spalter. Men vi går mot en tid, då ungdomsskarorna ökar. 1940-talets stora barnkullar blir ungdomar inom en snar framtid. Skall då ungdomsbrottsligheten gripa kring sig, eller skall hälsan i huvudsak bestå?

Ansvaret för utvecklingen måste väl först och främst läggas på ungdomarnas föräldrar. Vi kan aldrig — och vill heller aldrig — ta bort de enskilda föräldrarnas insats, när det gäller att ge sina egna barn den bästa möjliga starten för livet. Föräldrarnas personliga, individuella omvårdnad om den unge är det primära vi har att bygga på.

Ingen vill påstå, att föräldrauppgiften är lätt; den har i alla tider varit förenad med problem. Men man kan däremot med ganska stor bestämdhet påstå, att uppgiften blivit svårare med åren.

De kommuner som ordnat med föräldraträffar, där föräldrar fått diskutera med lärare och barnavårdsnämndernas ledamöter och kanske höra något föredrag om uppfostringsprinciper eller dylikt, har väl blivit överraskade av vilket intresse dessa sammankomster väckt. Lokalerna har inte räckt till. Visar inte detta, att föräldrar i allmänhet känner ett behov av att få ventilera sina problem? Det är ett behov som bör tillgodoses i ökad utsträckning. Det bör lämpligen ske i samarbete mellan skola och barnavårdsnämnd.

Som ett mål för strävandena i dagens aktuella fråga och inför de ökade ungdomskullarna står samhällets medverkan till att försöka skapa fram dels starkare hemenheter och dels lämpliga och tilltalande anordningar för familjen strax utanför hemmet. I detta arbete har såväl kommunstyrelserna som barnavårdsnämnderna en viktig funktion.

Tyvärr måste man nog konstatera en tendens i den nuvarande samhälleliga barnavården att dröja alltför länge med ingripanden, åtminstone med ingripanden som går ut på att skilja barnet från en olämplig miljö — i hemmet, kamratkretsen etc. Man plåstrar med fallet så länge, att när operationen till slut måste vidtas, blir den resultatlös. Ungdomen är ohjälpligt på glid utför. Hade nämnden vidtagit en radikal åtgärd, när barnet ännu inte var förstört, hade utvecklingen kanske blivit en annan. Barnets eller ungdomens framtidsutsikter är större, om inte missanpassningen gått för långt. Ser man på bakgrunden hos flertalet av dagens ungdomar på ungdomsvårdsskolor eller ungdomsfängelser, frågar man sig,

om inte barnavårdsnämnderna borde ha ingripit i miljön långt tidigare.

Bakgrunden till denna och efterföljande konferenser angående Kommunerna och ungdomen är alltså egentligen oron för framtiden. Följer man med uppmärksamhet dagens erfarenheter av familjernas och samhällets kanske litet brydsamma situation med ungdomarna och vet att skarorna i dessa åldrar kommer att svälla ut, vill man försöka ge de ansvariga kommunala myndigheterna en injektion av uppmuntran och inspiration till ett fortsatt intensifierat förebyggande arbete.

Under rubriken *Hur vi ordnat det* talade barnavårdsnämndernas ordförande i Stockholm och Örebro, borgarrådet Hjalmar Mehr och överläraren Eric Fallenius, om ungdomsverksamheten i dessa städer.

Borgarrådet Mehr hävdade i sin redogörelse för vad *Stockholm* gör i ungdomsvårdande syfte, att ungdomsbrottsligheten i Stockholm visserligen är ett allvarligt problem, men att det dock inte är så illa som kan synas av pressuppgifterna. Ungdomsbrottsligheten ökar bl. a. av den enkla orsaken, att ungdomskullarna ökar; utvecklingen av ungdomens allmänna moral är inte oroande.

Ungdomsverksamheten i Stockholm drar visserligen mycket pengar. Men de unga har rätt att fordra, att man nu gör något för dem, ordnar så att de får någonstans att hålla till, något att syssla med på fritiden osv. Det går inte nu att liksom i vår ungdom t. ex. sparka boll på gatan.

Under kommande år skall ägnas större uppmärksamhet åt speciellt de yngre barnens, förskoleåldrarnas, fritidsproblem. Programmet härför omfattar intensifierad självverksamhet för de unga genom exempelvis barnteatrar. Fasta, specialbyggda barnteatrar skall uppföras, där barnen själva får agera och vara publik. Stödet åt musikverksamheten, scoutrörelserna och liknande organisationer ökas i hög grad. Storlekplatser, omfattande stora, fria områden, skall ställas i ordning. För den äldre ungdomen planeras ökat stöd åt redan befintlig föreningsverksamhet och intensifierad verksamhet bland icke föreningsansluten ungdom. Arbetet med ungdomsgårdar och andra ungdomslokaler fortsätts i oförminskad takt. För närvarande finns i Stockholm 90 sådana. Undersökningar har visat, att ungdomsgårdarna verksamt bidragit till att dra ungdomarna bort från gator och danshak. Meningen är att de i framtiden skall hållas öppna även under helgerna. För skinnknuttarna skall byggas speedway- och terrängbanor, ordnas motorkurser, cirklar, föreningar, nöjen och småningom på den vägen något djupare bildning nås.

I fråga om den organisatoriska uppläggningen av denna verksamhet har vi för Stockholms del funnit det vara bäst, att barnavårdsnämnden tar ansvaret för den förebyggande ungdomsvården.

I ungdomsvårdsverksamheten i *Örebro* har man också satsat på ungdomsgårdar framhöll överlärare Fallenius. Den första tillkom år 1941. Den blev en framgång. Lokalerna fylldes snabbt och överfylldes. En andra ungdomsgård tillkom år 1946; den anknöts till det då nyuppförda idrottshuset.

År 1945 anställde staden en ungdomskonsulent. Denne fick i första hand till uppgift att handha ungdomsrådets verksamhet, som fick en omfattande utformning med ungdomsutställningar, ledarkurser, fritidsverksamhet, nöjesanordningar och ungdomssamlingar av olika slag. Efter några år blev det nödvändigt med en samordning, varför ungdomskonsulenten överflyttades på barnavårdsnämnden. Denna åtgärd blev betydelsefull, då man härigenom fick ett organ inom nämnden som speciellt kunde inriktas på att följa utvecklingen på ungdomsfrågans område. Även för Örebros del har alltså barnavårdsnämnden blivit det för den förebyggande ungdomsvården ansvariga organet.

Bostadsfrågan har ju blivit en svår och nära nog olöslig fråga i våra växande städer. Det är därför ganska naturligt, att särskilt ungdomens bostadsfråga har kommit på efterkälken, trots lovvärda försök. Örebro har inte utgjort något undantag. Som en förebyggande åtgärd har därför tillkommit pojk- och flickhem, vilka barnavårdsnämnden driver. Tillkomsten av pojk- och flickhem kan betecknas som något av det värdefullaste som tillkommit i det förebyggande arbetet.

En intressant fas i utvecklingen har varit tillkomsten av det stora bostadsområdet i Rosta där barnavårdsnämnden har fått vara med vid planeringsarbetet. Det inrymmer

omkring 6 000 människor. I området finns barndaghem, två lekskolor, två parkbarnsavdelningar, eftermiddagshem samt ungdomsgård och lokaler för föreningsliv och hobbyverksamhet. Daghemmet och lekskolorna är av gängse typ. Utöver dessa finns 47 familjedaghem på området. Parkbarnsverksamheten, som är en något speciell verksamhet, arbetar på två håll inom området och har egna lokaler, där man kan gå in och äta eller hålla till och leka, när det regnar. Eftermiddagshemmet är inrymt i ungdomsgården. Denna är speciellt byggd för sitt ändamål och omfattar 745 m².

Man frågar sig, om detta kan vara nödvändigt. Barnavårdsnämnden kan nu efter att området bebotts i fyra år konstatera, att det varit synnerligen lyckligt att detta kom till. Genom denna stora anhopning av möjligheter för olika former av sysselsättning har vi praktiskt taget kunnat undvika de vanliga svårigheter som hopar sig inom nya områden. Till saken hör, att den rådande bostadssituationen gjort, att då området stod färdigt för inflyttning, blev det överbelagt med barnfamiljer. Det blev därför en mycket stor anhopning av barn på området. Trots detta har det gått bra. Den främsta orsaken till detta är och har varit, att vi satsat på området med utgångspunkt från moderna familjers behov och de växande ungdomarnas behov.

Statssekreteraren Per Eckerberg, socialdepartementet, redogjorde för *Ungdomsledarutbildningen vid samverkande bildningsförbundens folkhögskola på Visingsö.* Denna är den enda folkhögskola i Sverige som hittills på sitt program tagit upp ett- och tvååriga kurser för ungdomsledare. Den första årskullen hade en påtagligt högre medelålder, 27 år, för eleverna än vad fallet är vid andra folkhögskolor. På grund av uppläggningen av dessa ungdomsledarkurser vill man från skolans sida gärna ha just litet mera mogna elever, med goda förkunskaper och helst någon praktisk erfarenhet av ungdomsarbete.

Samhällsplanering med hänsyn till barn och ungdom behandlades av stadsarkitekten Per Olof Lefvert, Uppsala. Han framhöll bl. a. att man numera söker dela upp trafiken så, att den leds från parkeringsgator eller *parkeringsgårdar intill bostadshusen* via bostadsområdenas lokalgator in på uppsamlande, bredare s. k. matargator, vilka för in trafiken till ännu bredare trafikleder. I de mest renodlade lösningarna är denna differentiering så genomförd, att barnen skall kunna gå från bostaden till skolan och till lekplatsen utan att de överhuvudtaget skall få någon möjlighet att träffa på en bil. För att man härvidlag skall få en renodlad lösning, krävs ett samarbete i planeringen från generalplanen över stadsplanen till ritningarna i detalj av byggnaderna. Bl. a. krävs för att man skall vara konsekvent, att lägenheterna har utgångar både åt lekgården och parkeringsgården, dvs. om det är ett hyreshus, skall trapphuset ha utgång åt båda hållen.

Planerandet för att skilja barn och trafik kan även spåras vid en modern generalplan. Uppdelningen av mark för skilda ändamål görs på så sätt, att lämpligt avvägda bostadsstadsdelar om ca 5 000 personer bildar liksom en enhet, skild från andra sådana stadsdelar genom parkstråk, i vilka de stora snabbtrafiklederna dras förbi stadsdelen. En sådan stadsdel utgör en lämplig skolenhet, och skolans läge inom denna enhet söker man finna i centrum i kontakt med lekfält och idrottsplatser och samtidigt helst så, att alla barn kan gå mellan skolan och hemmet i park och utan att behöva korsa någon gata. Placering av lekplatser av skilda slag är en viktig sak i detta sammanhang. De bör tillfredsställa behoven hos olika åldersgrupper. För de minsta under 3 år kan det räcka med en sandlåda på gårdarna intill bostäderna, så belägen att den med lätthet kan övervakas av mödrarna från bostäderna och då helst från köken, där husmodern befinner sig större delen av dagen.

För de större barnen skall det finnas större lekplatser, som på något sätt bör markeras i generalplanen. Det rör sig om ganska stora ytor som kommunerna måste iordningställa för detta ändamål. Sålunda räknar man med minst ca 10 m² lekyta per barn. Dessa lekplatser bör läggas på lämpliga ställen, så att barnen inte skall behöva gå längre än normalt 150—200 m för 3—6-åringar och 300 m för 7—15-åringar för att komma till en sådan. Man räknar nämligen med att dessa åldersgrupper inte förflyttar sig längre från hemmen för att

uppsöka en lekplats. Vid sidan av sandlådeplatserna bör det sålunda finnas mindre lekplatser inom 150—200 m räckhåll, 1 200 m² stora och försedda med några lekredskap. Dessa bör kompletteras med ett system av större lekplatser inom 300 m avstånd från bostaden. Dessas ytor bör vara minst 2 000 m², och de bör förses med två bollplaner, den ena något större och avsedd för 12—15-åringar, den andra mindre och avsedd för 7—12-åringar.

Ungdomarna, 15—25-åringarna, bör ha tillgång till lokaler och områden för fritidsverksamhet. Medan de vuxna tillbringar sin huvudsakliga fritid i hemmet, förlägger ungdomen till 2/3 sin fritidsverksamhet utanför hemmet. I generalplanen är det nödvändigt att få med idrottsplatser av olika slag, alltså anläggningar för friidrott och bollspel sommartid och i vissa fall för skridskosport vintertid. I större samhällen grupperas dessa med hänsyn till bebyggelsen och bör om möjligt anslutas till skolan, varigenom antalet speciella skolidrottsplatser kan nedbringas. Man har angett en norm om minst 3 m² per invånare för ytan för detta ändamål. Avståndet mellan bostad och idrottsplats bör helst inte överstiga 1,5 km.

Föreståndaren för Birkagården i Stockholm Curt Norell talade om *Att arbeta med ungdom.* Han underströk bl. a. att den psykiatriska och den pedagogiska expertisen menar, att den kris som vi nu upplever, t. ex. i den delfråga som heter ungdomens asocialitet, till avgörande del och innerst är en fråga om störda mellanmänskliga förhållanden. Det är relationen till andra, vanligen till föräldrarna, som inte är som den skall vara, och så blir människan besviken och avskuren från möjligheter till en riktig, harmonisk utveckling. Man rår inte med att vara människa, därför att andra människor i avgörande situationer, vardagens småsituationer, inte gett en den trygghet, den förståelse och vägledning, den hjälp till självförtroende och självrespekt som varenda människa behöver. Får vi inte dessa primära, grundläggande mänskliga behov någotsånär tillfredsställda, utan upplever vi i stället besvikelser där som småbarn och skolbarn och pubertetsungdom, så blir vi kanske aktivt asociala, eller också blir vi — vilket är vanligare och på ett sätt lika illa — skadade i vår förmåga till medmänskliga kontakter.

Ingen materiell standard och inga yttre tillgångar, hur livsviktiga de än är, kan ersätta den brist på medmänsklighet, på personliga kontakter, värme och förståelse som så många lider av. Det är här vi ställs inför det avgörande provet, när det gäller en insats i samlevnaden med barn och ungdom.

Det yttre, materiella, skall ingalunda underskattas. Tvärtom behöver vi — snabbt — mycket mer av bättre bostäder, av lokaler för föreningar och ungdomsverksamhet. Men det vi bäst behöver, det kan man inte utan vidare åstadkomma genom yttre åtgärder. Det är människor som helt enkelt kan se litet medmänskligt på och leva litet medmänskligt med alla dem som av olika orsaker fått en ogynnsam start i tillvaron. Man kan här skjuta in en rad sociala företeelser som möter barn och unga människor och ofta på ett skrämmande sätt förstärker det opersonliga. Om atmosfären i ett hem eller på en barninstitution av något slag blir kall och opersonlig, om en alltför stor skolklass, en alltför trång skolgård gör umgänget med andra mekaniserat, om fritidsarrangemang och nöjesliv, filmer, veckotidningar och mycket annat understödjer det som håller på att avpersonifiera nutidsmänniskan, då samverkar samhället eller det sociala skeendet på ett kusligt och effektivt sätt med de psykologiskt fastställbara krafter som hotar unga människor och deras livsmöjligheter.

Det är viktigt, att vi klart ser detta samspel mellan sociala betingelser och inre psykologiska svårigheter. De slutsatser man då tvingas dra är dessa: Det viktiga just nu, framför allt i större kommuner, är att värna om den personliga rotfastheten, de personliga relationerna, den personliga aktiviteten och skapargläjden, allt det som utvecklar människans egna djupa krafter och stärker hennes hemkänsla i människors gemenskap. Detta måste då vara inte bara ett pedagogiskt program utan också ett socialpolitiskt. Om nämligen sociala anordningar strider mot människans djupa, centrala och kanske försummade behov — om t. ex. en ung människa eller ett barn flyttas hit och dit som en bricka i ett spel — så

gör vi ju uppfostran omöjlig. Ingen trädgårdsmästare gräver upp en planta när som helst och hur som helst och hur ofta som helst, men vi gör det ibland med barn och motiverar det ekonomiskt med att det finns platser här och där blir bäst och billigast så. Ekonomiska och organisatoriska synpunkter får alltså ibland tyvärr gå före de behov som vi alla borde veta, att ett levande människomaterial har, och samhället får sedan ta konsekvenserna av sitt ibland litet kortsynta handlande. Tyvärr får den enskilde lida av det också.

Ett samhälle som bara ser preventivt på ungdomsproblemen, som begränsar dem till uppgiften att skydda ungdomen mot fylleri och asocialitet i olika former, ser ännu inte tillräckligt djupt och produktivt på ungdomsfrågan. Det gäller i stället — och det är en pedagogiskt och kanske också samhällsekonomiskt riktigare syn — att ge unga människor hjälp att så långt det är möjligt utveckla sina inneboende möjligheter, att ta vara på de produktiva och skapande krafter som varje människa bär på.

Höjning av vissa i riksförsäkringsanstalten inköpta livräntor till barn utom äktenskap. När en person önskar fullgöra sin underhållsskyldighet mot ett utomäktenskapligt barn genom erläggande av ett belopp en gång för alla, erfordras som bekant barnavårdsnämndens godkännande, och beloppet skall inbetalas till nämnden. Genom dess försorg skall hos riksförsäkringsanstalten eller svenskt försäkringsbolag inköpas en efter underhållsskyldigheten lämpad livränta åt barnet, såvida inte enligt avtalet hinder möter härför eller nämnden finner, att beloppet må på annat lämpligt sätt användas för barnets underhåll.

Dessa bestämmelser infördes genom 1917 års lag om barn utom äktenskap och har sedermera i sak oförändrade överförts till föräldrabalken. Under årens lopp har närmare 1 200 livräntor av detta slag inköpts hos riksförsäkringsanstalten; antalet för närvarande utgående är omkring 300. Beräkning av det engångsbelopp, som erfordras för en viss månatlig livränta, sker enligt försäkringstekniska grunder, och de av barnavårdsnämnderna inbetalda summorna tillförs en gemensam fond, ur vilken livräntorna utbetalas.

Att underhållsskyldigheten fullgörs genom livränteköp har givetvis ansetts vara till fördel för barnet på grund av den trygghet för en regelbunden utbetalning av bidraget, som en sådan anordning innebär. Med denna har emellertid också följt den nackdelen, att någon kompensation för penningvärdets fall i regel inte kunnat erhållas. I engångsbidragets begrepp har nämligen ansetts ligga, att den underhållspliktige genom erläggande av beloppet slutgiltigt blir befriad från underhållsbördan, och 1952 års lag om höjning av vissa underhållsbidrag är därför inte tillämplig när underhållsskyldigheten fullgjorts genom livränteköp.

Att ett barn sålunda genom livränteköpet skulle komma i en sämre ställning än det kunde haft om den underhållsskyldige själv fortfarande svarat för bidraget måste givetvis framstå som otillfredsställande, och detta föranledde riksförsäkringsanstalten att i slutet av föregående år undersöka, huruvida en höjning enligt grunderna i nyssnämnda lag av de i anstalten före utgången av år 1950 inköpta livräntorna möjligen skulle kunna finansieras av det överskott, som uppkommit på den ifrågavarande livränteverksamheten. Sedan det visat sig, att fondens ekonomiska ställning tillät en sådan anordning, begärde anstalten Kungl. Maj:ts medgivande till höjningen, vilket erhölls den 10 februari 1956. Livräntorna kommer därför att för tiden från och med den 1 januari 1956 höjas med 60 % om inköp skett 1940 eller tidigare, med 30 % om det skett under något av åren 1941—1946 och med 20 % om det skett under något av åren 1947—1950. I allt blir det något över 200 livräntor som förhöjs med sammanlagt omkring 21 000 kronor per år.

Arvid Månsson

Internationella problem på sommarkurser. Svenska FN-föreningen anordnar i juli-augusti två veckokurser i internationella frågor. Den ena förläggs till Gripsholms folkhögskola vid Mariefred den 22—28 juli och den andra till Karlstads stiftsgård Dömle i Deje (Värmland) den 6—11 augusti. Vid den förra kursen står som medar-

rangörer Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet samt Svenska freds- och skiljedomsföreningen. Den senare anordnas gemensamt med den norska FN-föreningen. Till båda kurserna väntas deltagare från hela Norden.

Kursprogrammen omfattar internationella utblickar genom föredrag, gruppstudier, diskussioner och filmförevisningar. Vid sidan om studiet av de världspolitiska tvistefrågorna kommer de välbärgade ländernas tekniska hjälp till de s. k. underutvecklade länderna att ingående studeras under fackmäns ledning.

Gripsholmskursen kommer huvudsakligen att lägga vikten vid överbefolkningen och världens hälsovårdsproblem samt de åtgärder som genom FN och på annat sätt vidtas för att bistå de fattiga länderna att lösa dessa problem. Som föredragshållare medverkar FN-delegaterna Torsten Bengtsson och Agda Rössel samt professor Sven Forsman, doktor Malcolm Tottie och utrikesrådet Sverker Åström.

Vid kursen i Deje kommer utom de tekniska biståndsfrågorna att behandlas nordiskt samarbete och internationell upplysning i skolorna. Föredragshållare vid denna kurs blir chefredaktör Gunnar Franzén, Växjö, professor Ustvedt, Oslo, författarinnan Jo Tenfjord, Oslo, och landshövding Rickard Sandler.

Avgiften är för Gripsholmskursen 95 kronor och för kursen i Deje 85 kronor; häri inkluderas kost och logi. Kurserna är öppna för alla men vänder sig främst till personer inom folkrörelserna som på olika sätt är engagerade i den fria bildningsverksamheten samt till lärare av olika kategorier. De anordnande organisationerna tillhandahåller ett fåtal stipendier. I många fall lämnar även folkrörelserna stipendier.

Ansökan insänds till Svenska FN-föreningen, Lilla Nygatan 4, Stockholm C, för Gripsholmskursen senast den 8 juli och för kursen i Deje senast den 20 juli. Detaljprogram och andra upplysningar kan erhållas hos Svenska FN-föreningen.

PERIODISKA ÖVERSIKTER

Register

	Senast i nr
Allmänt:	
Arvsfonden, allmänna, för varje budgetår	3, 1955
Statliga socialutgifter, årligen	2, 1956
Sociala frågor vid årets riksdag	11, 1955
Socialutgifterna i Sverige, årligen	detta nr
Utlänningar i Sverige, varje kvartal	detta nr
Arbetsmarknaden:	
Frånvarofrekvens vid vissa industriföretag, i regel två gånger per år	4, 1956
Kollektivavtal	1, 1956
Sysselsättning och arbetslöshet, månatligen	
Sysselsättning och löner inom industrin, varje kvartal	3, 1956
Bostäder:	
Bostadsbyggandet i Sverige, årligen	8, 1955
Byggnadsverksamheten i städer och köpingar, varje kvartal	3, 1956
Nykterhetsvård:	
Alkoholistanstalt, intagna på, årligen	10, 1955
Nykterhetsnämndernas verksamhet, årligen	3, 1956
Nykterhetsvårdsklientelets sammansättning, årligen	detta nr
Priser, konsumtion:	
Detaljhandelsomsättning, varje kvartal	detta nr
Detaljprisutvecklingen i Sverige och utlandet, årligen	detta nr
Konsumentprisindex, månatligen	
Socialvård:	
Barnbidrag, allmänna, årligen	4, 1956
Barnavård, samhällets, årligen	3, 1956
Fattigvården, årligen	4, 1956
Fattigvård och barnavård till utlänningar, årligen	3, 1956
Mödrahjälpen, årligen	6, 1955
Social hemhjälp, årligen	7, 1955
Ungdomsvårdsskolornas elever, årligen	detta nr
Ålderdomshemmen, årligen:	
antal platser, vårdtagare m. m.	3, 1956
kostnader och finansiering	7, 1955
statsbidrag	7, 1955

Socialvårdens kostnader och finansiering 1954

Socialvårdens kostnader. En översikt över utgifterna för olika sociala ändamål i Sverige under 1954 lämnas i tab. 1. Sammanställningen är uppgjord i enlighet med principer, som uppdragits av en internordisk expertkommitté.[1]

Översikten omfattar utgifterna till de fyra socialförsäkringsgrenarna, sjukförsäkringen, olycksfallsförsäkringen, arbetslöshetsförsäkringen och folkpensioneringen, samt den huvudsakliga delen av de statliga och kommunala (inkl. landstingens) utgifterna till övriga sociala välfärdsanordningar i Sverige. Vilka utgiftsändamål som medtagits framgår av den specifikation som lämnas i tabellens förspalt.

En begränsning av redovisningen är emellertid nödvändig, då det inte finns någon statistik över kostnaderna för enskild social verksamhet. Den

[1] Nordisk statistisk skriftserie nr 2. Samordning af de nordiske landes statistik vedrørende den sociale lovgivning. København 1955.

enskilda hjälpverksamhet, som på hithörande områden bedrivs av föreningar och stiftelser, redovisar inga andra kostnader än de offentliga bidrag som eventuellt erhållits. Kostnaderna för industriföretagens välfärdsanordningar ingår inte heller i redovisningen.

De skilda verksamhetsgrenarna har i tabellen grupperats på olika huvudgrupper. Huvudkriteriet har härvid varit de huvudsakliga anledningarna till behovet av stöd och hjälp. Efter de fyra huvudgrupperna sjukdom (I), olycksfall i arbete (II), arbetslöshet (III), ålderdom och invaliditet (IV) har införts en särskild grupp för de familjesociala åtgärderna (V). För sistnämnda grupp är motiven av befolkningspolitisk natur, men verkningarna av samma art som inom den allmänna hjälpverksamheten. Därefter följer en grupp (VI) för den allmänna socialhjälpen, fattigvården, den äldsta av Sveriges nuvarande hjälp- och understödsformer. Även bland kostnaderna för försvaret ingår stora utgifter av social karaktär. De största av dessa är ersättningarna till de inkallades familjer (familjebidrag); de har emellertid inte medtagits här, då de är att betrakta som lön till de inkallade. Däremot har medtagits olycksfallsförsäkringens kostnader för personskador vid militär- och krigsolyckor (VII). De sociala ämbetsverkens förvaltningskostnader redovisas för sig nederst på tabellen; en uppdelning på olika socialvårdsgrenar är här svår att göra, enär resp. myndigheter ofta handlägger flera sociala verksamhetsgrenar. De lokala socialvårdsorganens förvaltningskostnader ingår däremot i utgifterna för den förvaltningsgren som utgör deras huvudsakliga verksamhetsområde.

Stora poster i den allmänna socialpolitiken utgör de förmåner som tillkommer arbetare och anställda, bl. a. genom lagarna om normalarbetsdag och om semester. Dessa kostnader är det knappast möjligt att uppskatta i pengar, varför de inte kan upptas i någon social budget.

Utgiftsbeloppen avser de totala nettoutgifterna för olika ändamål (inkl. förvaltningskostnader), vare sig utgifterna täcks av statens, kommunernas och landstingens skatteintäkter eller av avgifter och premier, vilka arbetsgivare och försäkringstagare erlägger till socialförsäkringsorganen. Utgifterna innefattar däremot inte anläggningskostnader för anstalter utan endast driftkostnader. Utgiftsbeloppen är redovisade netto och har sålunda minskats med inkomsterna (ej skatter eller allmänna statsbidrag) inom resp. förvaltningsgrenar.

Tabellen belyser både kostnaderna för dem som lämnat hjälpen och värdet för mottagaren av erhållen hjälp. I kol. 2—6 anges dels de belopp som erlagts till socialvården av skattemedel från staten (kol. 2) och kommuner och landsting (kol. 3), dels de avgifter till socialförsäkringsorganen som influtit från arbetsgivare (kol. 4) och enskilda försäkringstagare (kol. 5). Ökas summan av dessa bidrag (kol. 6) med ränte- och andra inkomster, som socialförsäkringsorganen har av fonder o. dyl. (kol. 7), och minskas med de belopp som dessa organ överfört till fonder (kol. 8), får man fram de totala belopp som under året utbetalts i sociala utgifter och tjänster (kol. 9).

Tab. 1. Utgifter för sociala ändamål, i tusental kr, under år 1954

Utgiftsändamål	Utgifter täckta genom tillskott från					Inkomster av fonder (netto)	Överföring från (+) till (−) fond	Summa sociala utgifter (inkl. adm.)
	staten	kommuner och landsting	arbetsgivare	befolkning	summa			
1	2	3	4	5	6	7	8	9
I. *Sjukdom*	366 563	659 386	80	157 211	1 183 240	2 879	+ 9 780	1 195 899
Sjukförsäkring o. motsvarande hjälp	66 720	5 199	80	157 211	229 210	2 879	+ 9 780	241 869
Allm. hälso- o. sjukvård, sjukhusväsendet, barnmorskeväsendet	278 053	609 537	—	—	887 590	—	—	887 590
Sinnesslövård	13 890	13 090	—	—	26 980	—	—	26 980
Folktandvård	7 900	31 560	—	—	39 460	—	—	39 460
II. *Olycksfall i arbete och arbetarskydd*	10 905	—	135 173	125	146 203	10 432	− 32 904	123 731
Olycksfallsförsäkring	8 015	—	135 173	125	143 313	10 432	− 32 904	120 841
Arbetarskydd	2 890	—	—	—	2 890	—	—	2 890
III. *Arbetslöshet*	77 800	3 145	—	49 483	130 428	10 662	− 23 165	117 925
Arbetslöshetsförsäkring och -understöd	41 083	554	—	49 483	91 120	10 662	− 23 165	78 617
Arbetsförmedling o. yrkesvägledning	24 846	—	—	—	24 846	—	—	24 846
Omskolning av arbetslösa m. m.	238	—	—	—	238	—	—	238
Offentliga arbeten	11 633	2 591	—	—	14 224	—	—	14 224
IV. *Ålderdom, invaliditet m. m.*	1 154 092	208 900	—	198 700	1 561 692	26 766	—	1 588 458
Ålders- o. invalidpensioner	1 107 108	208 900	—	198 700	1 514 708	26 766	—	1 541 474
Vård av vanföra	37 406	—	—	—	37 406	—	—	37 406
Pensionärshem	9 578	..	—	—	9 578	—	—	9 578
V. *Familjer med barn*	717 203	192 877	—	—	910 080	—	—	910 080
Mödra- och spädbarnsvård	15 170	4 350	—	—	19 520	—	—	19 520
Allmänna barnbidrag	524 840	—	—	—	524 840	—	—	524 840
Särskilda barnbidrag	10 840	7 500	—	—	18 340	—	—	18 340
Bidragsförskott	3 896	7 792	—	—	11 688	—	—	11 688
Offentlig barnavård	18 873	71 408	—	—	90 281	—	—	90 281
Skolmåltider	24 755	77 245	—	—	102 000	—	—	102 000
Skolhälsovård	1 890	..	—	—	1 890	—	—	1 890
Hemhjälpsverksamhet	3 591	24 582	—	—	28 173	—	—	28 173
Omkostn. vid bosättningslån	846	—	—	—	846	—	—	846
Hyresrabatter till barnrika familjer	77 323	..	—	—	77 323	—	—	77 323
Annat	35 179	—	—	—	35 179	—	—	35 179
VI. *Allmän och ospecificerad hjälp*	17 650	170 600	—	—	188 250	—	—	188 250
VII. *Utg. f. personskador vid militär- och krigsolyckor*	13 482	—	—	—	13 482	—	—	13 482
Summa I—VII	**2 357 695**	**1 234 908**	**135 253**	**405 519**	**4 133 375**	**50 739**	**− 46 289**	**4 137 825**
Centrala administrationsutg.	44 370	—	5 721	—	50 091	—	—	50 091
Tillhopa	**2 402 065**	**1 234 908**	**140 974**	**405 519**	**4 183 466**	**50 739**	**− 46 289**	**4 187 916**

De totala socialutgifterna uppgick år 1954 till 4 183 milj. kr. De har sedan 1953 ökat med 416 milj. kr (från 3 767 milj. kr) eller 11,0 %.

Försörjningen av åldringar och invalider är den för närvarande mest kostnadskrävande sociala verksamhetsgrenen. Därnäst kommer sjukvården och därefter de barna- och familjevårdande åtgärderna; här är de allmänna barnbidragen den största posten. Kostnaderna för folkpensioneringen och barnbidragen (de allmänna och särskilda) uppgick år 1954 tillsammans till 2 058 milj. kr, eller nära hälften av de totala socialutgifterna.

En översikt över socialutgifternas storlek (i milj. kr) för de olika huvudgrupperna av utgiftsändamål under de senaste åren lämnas i denna tablå.

	Socialutgifter i milj. kr						
	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954
I. Sjukdom	580	642	728	872	1 068	1 095	1 183
II. Olycksfall i arbete	85	123	130	141	157	158	146
III. Arbetslöshet m. m.	72	75	75	69	76	96	130
IV. Ålderdom, invaliditet . . .	826	856	864	1 000	1 131	1 335	1 562
V. Familjer och barn	601	630	655	699	803	836	910
VI. Allmän socialhjälp	116	110	125	127	160	187	188
VII. Personskador vid militär- o. krigsolyckor	11	11	12	12	12	13	14
Summa I—VII	2 291	2 447	2 589	2 920	3 407	3 720	4 133
Centrala förvaltningskostnader .	31	32	33	45	45	47	50
Barnavdrag vid beskattning . .	44	45	46	47	—	—	—
Summa socialutgifter	2 366	2 524	2 668	3 012	3 452	3 767	4 183
% av nationalinkomsten (netto)	10,5	10,7	10,5	9,5	10,2	10,8	11,1

Vid jämförelse med tidigare år måste hänsyn givetvis tas till levnadskostnadernas och penningvärdets förändringar. Sätter man socialutgifterna i relation till nationalinkomsten, som skett på sista raden i tablån, får man ett av penningvärdets och försörjningslägets olikheter oberoende mått på socialpolitikens omfattning under olika år. Under 1954 utgjorde socialutgifterna ca 11,1 % av nettonationalinkomsten mot 10,8 % ett år tidigare och 10,5—10,7 % under åren 1948—1950. Åren 1939 och 1940 var procenttalet omkring 7. I medeltal uppgick socialutgifterna år 1954 till 580 kr per invånare. För en familj om två vuxna och två barn utgör detta drygt 2 320 kr.

Socialutgifternas finansiering. Socialvårdens kostnader bestrids till huvudsaklig del av stat, landsting och primärkommuner genom skattemedel — direkta och indirekta skatter. Av de totala socialutgifterna under år 1954, 4 183 milj. kr, kom 57 % på staten (2 402 milj. kr) och 30 % på primärkommuner och landsting (1 235 milj. kr). Resten utgjordes av avgifter till socialförsäkringsorganen, nämligen 3 % av arbetsgivarnas avgifter till olycksfallsförsäkringen (141 milj. kr) och sammanlagt 10 % av de försäkrades avgifter till sjukförsäkringen (157 milj. kr), arbetslöshetsförsäkringen (49 milj. kr) och folkpensioneringen (199 milj. kr).

Kostnadsfördelningen mellan olika huvudmän är mycket varierande för olika grenar av socialvården. Vissa verksamhetsgrenar finansieras helt av

statliga medel, exempelvis allmänna barnbidragen, mödrahjälpen och arbetsförmedlingen. På en del områden, såsom inom sinnessjuk- och sinnesslövården, alkoholistvården och ungdomsvården, drivs vissa anstalter i statlig regi. I de flesta fall handhas verksamheten av lokala organ, landsting eller primärkommuner, som efter vissa regler erhåller statliga bidrag till kostnaderna. Storleken av dessa bidrag är mycket växlande för olika verksamhetsgrenar. På vissa områden bedriver därjämte enskilda föreningar och stiftelser, understödda av staten, en livlig verksamhet, exempelvis inom barnavård, vanförevård och sjukvård.

Största delen av statens socialutgifter går till folkpensioneringen (1 107 milj. kr), barnbidragen (536 milj. kr) samt hälso- och sjukvården (367 milj. kr). Huvuddelen av landstingens och primärkommunernas socialvårdskostnader kommer på hälso- och sjukvården (659 milj. kr), fattigvården (171 milj. kr), folkpensioneringen (209 milj. kr), skolmåltider (77 milj. kr) samt offentlig barnavård (71 milj. kr).

De sociala utgifterna har den största relativa betydelsen i landstingens budget, där drygt 90 % av deras nettoutgifter går till sociala ändamål. I statens budget hänför sig ungefär en tredjedel och i primärkommunernas ca en fjärdedel av de totala nettoutgifterna till socialvården.

Beträffande de fyra socialförsäkringsgrenarna lämnas i tab. 2 en översikt över kostnadernas fördelning på olika huvudmän.

Inom sjukförsäkringen finansieras drygt 2/3 och i arbetslöshetsförsäkringen nära hälften av kostnaderna med de försäkrades avgifter. Dessa kassors verksamhet understöds av betydande statsbidrag. Inom sjukförsäkringen lämnar dessutom vissa kommuner och arbetsgivare frivilliga bidrag till kassorna. Huvudparten (88 %) av olycksfallsförsäkringens kostnader bestrids av arbetsgivarna. Staten står för kostnaderna för olycksfallsförsäkringen av sina egna arbetare samt dessutom utgifterna för vissa dyrtidstillägg, förvaltningskostnader m. m. Kostnaderna för folkpensioneringen bestrids till huvudsaklig del (72 %) av statsmedel med bidrag dels i form av pensionsavgifter och folkpensioneringsfondens ränteavkastning och dels från kommunerna.

Tab. 2. Kostnadsfördelningen inom de fyra socialförsäkringsgrenarna 1954

Inkomstslag	Sjukförsäkringen	Olycksfallsförsäkringen[1]	Arbetslöshetsförsäkringen	Folkpensioneringen[2]	Sjukförsäkringen	Olycksfallsförsäkringen	Arbetslöshetsförsäkringen	Folkpensioneringen
	1 000-tal kr				Fördelning i procent			
Statsbidrag	66 720	8 015	40 881	1 107 108	28,8	5,2	40,5	71,8
Kommunbidrag . . .	5 199	—	—	208 900	2,2	—	—	13,6
Arbetsgivarbidrag . .	80	135 173	—	—	0,0	87,9	—	—
Försäkrades avgifter .	157 211	125	49 483	198 700	67,7	0,1	49,0	12,9
Räntor, fonder o. dyl.	2 879	10 432	10 662	26 766	1,3	6,8	10,5	1,7
Tillhopa	**232 089**	**153 745**	**101 026**	**1 541 474**	**100**	**100**	**100**	**100**

[1] Inkl. arbetsgivarnas förvaltningsbidrag 5,7 milj. kr.
[2] Inkl. kommunala pensionstillskott.

Arbetsgivarnas avgifter till olycksfallsförsäkring och arbetarskydd torde för industrin i dess helhet uppgå till ca 3 % av deras totala lönesumma. Detta är dock endast en mindre del av deras bidrag till de sociala välfärdsanordningarna i landet. Härutöver kommer nämligen en hel del andra utgifter, som inte redovisas här, men som i utlandet ofta brukar räknas med i »social charges». De betalar t. ex. oavkortad lön till sina arbetare och anställda under den lagstadgade semestern. De har också betydande utgifter för hygieniska inrättningar vid företagen. Dessa utgifter är dock icke kända till sin storlek. Många företag har dessutom nedlagt ett betydande arbete på att bereda sina anställda goda bostäder. Slutligen kan man peka på att de svenska arbetsgivarna har avsevärda utgifter för sociala ändamål i form av kapitalinvesteringar för att öka arbetarnas trivsel och yrkesskicklighet.

G. H—dt

Nykterhetsvårdsklientelet under år 1954

I en tidigare redogörelse i denna tidskrift har redovisats samtliga personer som nykterhetsnämnderna tagit befattning med under 1954; de utgjorde sammanlagt 39 068. På 13 727 av dessa har 1 § alkoholistlagen (Al) varit tillämplig. För dessa svårartade missbrukare har vissa individuella uppgifter infordrats och resultaten av den statistiska bearbetningen av dessa redovisas i det följande.

Tab. 1. Omsättningen inom olika kön och civilstånd

	Kvarstående den 31/12 1953	Nytillkomna under år 1954	Överförda från annan nykterhetsnämnd	Överförda till annan nykterhetsnämnd	Ärendet avslutat under år 1954	Kvarstående den 31/12 1954	Kol. 6 i % av kol. 1
	1	2	3	4	5	6	7
Män	6 362	6 560	366	470	6 294	6 524	102,5
därav: ogifta	2 175	2 521	186	215	2 378	2 289	105,2
gifta	2 960	3 178	79	140	2 971	3 106	104,9
änklingar	177	164	10	9	179	163	92,1
frånskilda	1 050	697	91	106	766	966	92,0
Kvinnor	214	210	15	15	206	218	101,9
därav: ogifta	50	43	3	8	44	44	88,0
gifta	100	112	4	2	102	112	112,0
änkor	19	13	1	1	17	15	78,9
frånskilda	45	42	7	4	43	47	104,4
Summa	**6 576**	**6 770**	**381**	**485**	**6 500**	**6 742**	**102,5**
därav: landsbygd	1 370	1 685	123	178	1 581	1 419	103,6
städer	5 206	5 085	258	307	4 919	5 323	102,2

Bland de 13 727 missbrukarna har 6 576 redovisats som kvarstående från 1953 och 6 770 som nytillkomna fall under 1954, medan 381 fall under året överfördes från annan nykterhetsnämnd. 6 500 fall avslutades under redovisningsåret, 485 överfördes till någon annan nykterhetsnämnd, medan de återstående 6 742 fallen fortfarande var aktuella vid årets slut. I tab. 1 redovisas den totala omsättningen, fördelad på landsbygd och städer samt på olika kön och civilstånd.

Antal fall, fördelade på kön, civilstånd och ålder. Kvinnorna utgör blott en ringa del av nykterhetsvårdsklientelet (till antalet 439 eller 3,2 % av samtliga). Endast 35 av de redovisade kvinnorna hör hemma på landsbygden.

De gifta (män och kvinnor tillhopa) upptar på landsbygden en något mindre andel av hela klientelet än i städerna och även de frånskilda är relativt färre på landsbygden. Jämfört med 1953 har inga större förskjutningar mellan olika civilstånd inträffat, de giftas relativa andel har minskat något, medan de frånskildas har ökat i motsvarande grad. Denna tendens har pågått alltsedan nykterhetsvårdsstatistiken började år 1947; sålunda utgjorde den relativa andelen frånskilda detta år blott 8,4 %; år 1954 var motsvarande tal 14,1 %. Antalet fall inom olika civilstånd på landsbygden och i städerna framgår av denna sammanställning.

	Landsbygd		Städer		Hela riket		
	totalt	%	totalt	%	totalt	1954 %	1953 %
Ogifta	1 452	45,7	3 526	33,4	4 978	36,3	35,9
Gifta	1 405	44,2	5 028	47,7	6 433	46,8	48,1
Änkor o. änklingar	84	2,6	300	2,8	384	2,8	2,9
Frånskilda	237	7,5	1 695	16,1	1 932	14,1	13,1
Summa	**3 178**	**100**	**10 549**	**100**	**13 727**	**100**	**100**
därav: män	3 143	98,9	10 145	96,2	13 288	96,8	96,9
kvinnor	35	1,1	404	3,8	439	3,2	3,1

Frekvensen alkoholister var i genomsnitt på landsbygden 0,9 samt i städerna 3,0 fall, allt räknat på 1 000 av hela folkmängden. Att en person blir rubricerad som alkoholmissbrukare beror på vederbörande nykterhetsnämnds bedömande och till en del torde den konstaterade skillnaden mellan landsbygd och städer kunna förklaras av olikheter vid denna bedömning hos olika nykterhetsnämnder. Detta framgick även av den tidigare redogörelsen över nykterhetsnämndernas verksamhet, vari konstaterades att av samtliga fall 41 % i städerna, men blott 24 % på landsbygden var av den svårighetsgraden att 1 § Al ansågs tillämplig.

I tab. 2 har klientelet uppdelats i åldersklasser. Man observerar särskilt den höga frekvensen i de mellersta åldersgrupperna; inemot hälften av alla fall är mellan 35 och 50 år. På landsbygden är 41 % och i städerna 45 % i dessa åldersklasser. Antal fall inom olika åldersklasser per 1 000 av den manliga befolkningen redovisas i diagrammet på sid. 321. Man märker även

Tab. 2. Klientelets åldersfördelning

Åldersgrupp	Landsbygd		Städer		Hela riket		Därav			
							män		kvinnor	
	totalt	%	totalt	%	totalt	%	totalt	%	totalt	%
—19 år	34	1,1	72	0,7	106	0,8	104	0,8	2	0,5
20—24 »	193	6,1	498	4,7	691	5,0	669	5,0	22	5,0
25—29 »	327	10,3	960	9,1	1 287	9,4	1 260	9,5	27	6,1
30—34 »	372	11,7	1 348	12,8	1 720	12,5	1 657	12,5	63	14,3
35—39 »	355	11,2	1 433	13,6	1 788	13,0	1 715	12,9	73	16,6
40—44 »	497	15,6	1 761	16,7	2 258	16,4	2 177	16,4	81	18,5
45—49 »	437	13,7	1 592	15,1	2 029	14,8	1 963	14,8	66	15,0
50—54 »	417	13,1	1 279	12,1	1 696	12,4	1 636	12,3	60	13,7
55—59 »	260	8,2	777	7,4	1 037	7,6	1 016	7,6	21	4,8
60—64 »	150	4,7	426	4,0	576	4,2	563	4,2	13	3,0
65— »	136	4,3	403	3,8	539	3,9	528	4,0	11	2,5
Totalt	3 178	100	10 549	100	13 727	100	13 288	100	439	100
Medelålder	42,5		42,4		42,4		42,4		41,8	

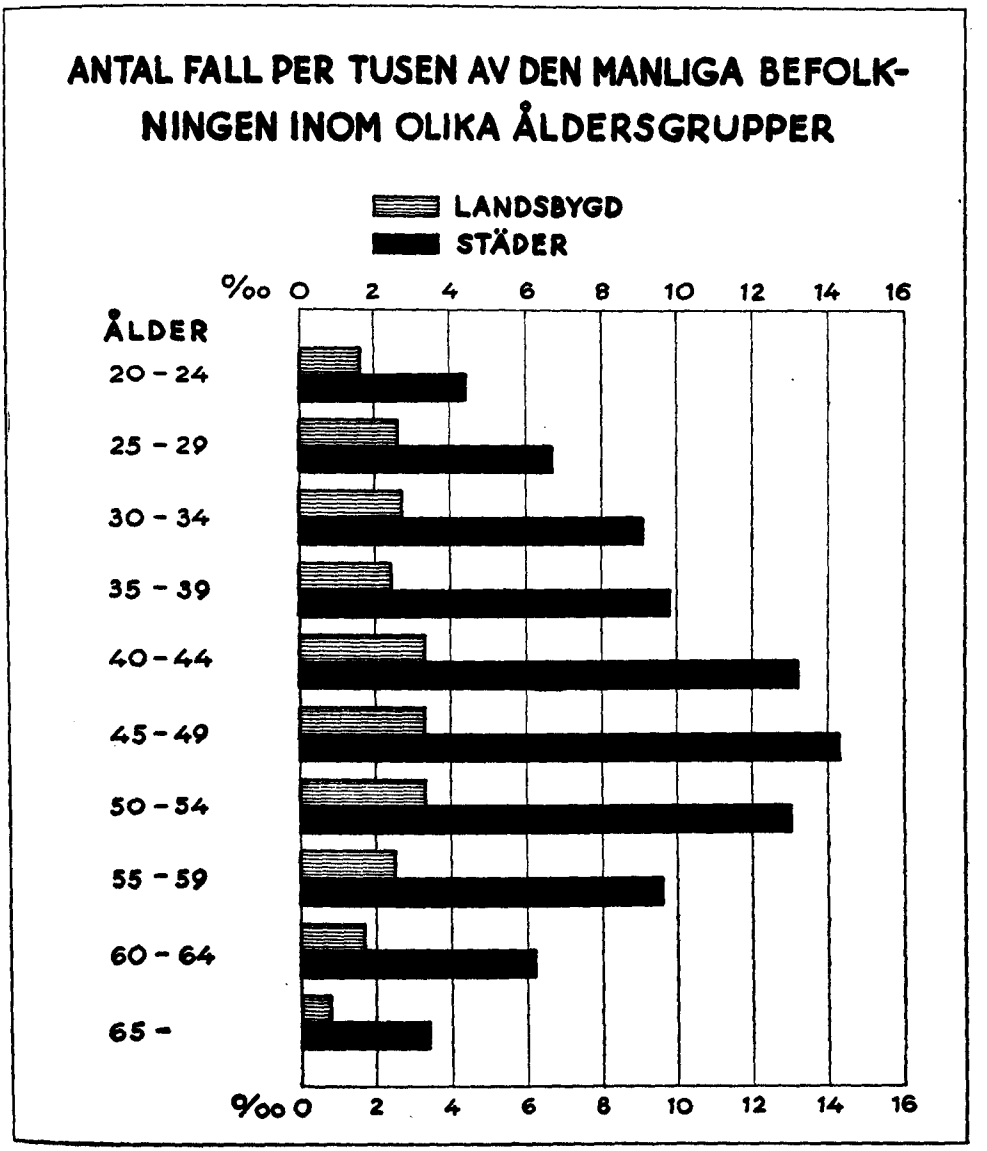
den stora skillnaden mellan landsbygd och städer; i de lägsta åldersklasserna är frekvensen 2 à 3 gånger större i städerna, i övriga 3 à 4 gånger.

Den relativa frekvensen ingripanden är i alla åldersgrupper större mot de ogifta än mot de gifta. Särskilt stor är denna skillnad i de mellersta åldrarna i städerna. Det största talet redovisas för ogifta män i städerna i åldern 50—54 år med 30,3 per 1 000, vilket är 3 à 4 gånger större än för gifta män i samma ålder och ca 5 gånger högre än för ogifta män på landsbygden i denna åldersklass. För kvinnorna är frekvensen obetydlig i alla ålders-

Tab. 3. Antal fall med olika indikationer på landsbygd och i städer

Indikationer	Antal			Procent			
	Landsbygd	Städer	Hela riket	Landsbygd	Städer	Hela riket	
						1954	1953
1. Vara farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv	330	687	1 017	10,4	6,5	7,4	7,6
2. Utsätta någon, för vilken man är försörjningspliktig, för nöd eller vanvård eller eljest grovt brista i sina plikter mot sådan person	707	2 945	3 652	22,2	27,9	26,6	27,3
3. Ligga det allmänna, sin familj eller annan till last	297	922	1 219	9,3	8,7	8,9	8,9
4. Vara ur stånd att ta vård om sig själv	1 058	3 302	4 360	33,3	31,3	31,8	31,8
5. Föra ett för närboende grovt störande levnadssätt	587	1 157	1 744	18,5	11,0	12,7	11,9
6. Under de två senaste åren vara tre eller flera gånger dömd till ansvar för fylleri	859	2 902	3 761	27,0	27,5	27,4	26,8
7. Föra ett kringflackande liv	94	145	239	3,0	1,4	1,7	2,0
8. Brott mot utskrivningsbestämmelserna (48 § Al)	109	862	971	3,4	8,2	7,1	7,1
9. Enligt 25 § Al	—	3	3	—	0,0	0,0	0,1
10. Frivillig intagning på anstalt	98	549	647	3,1	5,2	4,7	4,8

klasser, mellan 0,1 och 0,3 per 1 000 kvinnor. Totalfrekvensen för männen i städerna har sedan föregående år ökat från 8,8 till 9,0 per 1 000 män i åldern 20—80 år. På landsbygden redovisas i detta avseende en ökning från 2,3 till 2,4 per 1 000.

Anmälare och anledning till anmälan. En nykterhetsnämnd kan ingripa mot en person som missbrukar alkohol oberoende av på vad sätt den fått vetskap om fallet. Alltså är det inte nödvändigt att någon formell anmälan föreligger, men regel är att någon enskild person eller något organ anmäler

fallet till nämnden. Nämnas bör också att polis- och åklagarmyndighet ävensom läkare är skyldig att omedelbart till nykterhetsnämnd anmäla sådant fall som bör föranleda ingripande. Då fördelningen av klientelet efter anmälare varierar ytterst obetydligt från år till år, har några uppgifter härom ej bearbetats för år 1954.[1]

En person måste vara hemfallen åt alkoholmissbruk för att alkoholistlagen överhuvudtaget skall kunna tillämpas. För att 1 § i samma lag skall vara för handen fordras dessutom att minst en av de i denna paragraf omnämnda specialindikationerna är för handen. Dessa indikationer framgår av tab. 3, där indikationerna 1—7 är hänförliga till 1 §.

Vanligast förekommer indikation 4 (ur stånd att ta vård om sig själv); för nära en tredjedel av samtliga personer har denna angetts. Därnäst vanligast är återfallsfylleristerna (ind. 6) samt de dåliga försörjarna (ind. 2); vardera av dessa grupper upptar drygt en fjärdedel av samtliga fall. En betydande skillnad mellan landsbygd och städer föreligger beträffande dem som betecknats som störande för närboende (ind. 5), till vilken grupp på landsbygden 19 % och i städerna 11 % av samtliga räknats, samt för dem som återtagits på anstalt för brott mot utskrivningsbestämmelserna (ind. 8) vilka i städerna utgjorde 8,2 %, på landsbygden blott 3,4 %. Inte heller beträffande indikationerna föreligger några större förändringar sedan föregående år.

På en och samma person kan flera indikationer vara tillämpliga och i dessa fall har samtliga räknats. Härigenom blir totalantalet fall inte lika med summan av de olika indikationerna och summan av den relativa fördelningen blir större än 100.

Det föreligger ganska stora skillnader mellan olika civilstånd i fråga om tillämpningen av de skilda indikationerna. De ogifta är mest återfallsfylleristerna och hjälplösa. Bland de gifta har nära hälften betecknats som dåliga försörjare. För änklingarna och änkorna är hjälplöshet den vanligaste indikationen, vilket givetvis sammanhänger med dessas högre ålder. Även de som betecknats som grovt störande är rätt många i denna grupp. Det

Tab. 4. Antal fall med olika indikationer fördelade på civilstånd

Indikationer	Civilstånd				Procent			
	Ogifta	Gifta	Änkl. o. änkor	Frånskilda	Ogifta	Gifta	Änkl. o. änkor	Frånskilda
Farliga	194	681	25	117	3,9	10,6	6,5	6,1
Dåliga försörjare	197	3 066	37	352	4,0	47,7	9,6	18,3
Fattigvårdsfall	392	583	22	222	7,9	9,1	5,7	11,5
Hjälplösa	1 689	1 790	164	717	33,9	27,8	42,7	37,1
Grovt störande	651	751	71	271	13,1	11,7	18,5	14,0
Återfallsfylleristers	2 319	899	81	462	46,6	14,0	21,1	23,9
Kringflackande	180	23	3	33	3,6	0,4	0,8	1,7
Brott mot utskrivningsbestämmelserna	392	305	29	245	7,9	4,7	7,6	12,7
Straffriförklarade	2	—	—	1	0,0	—	—	0,1
Frivilliga	173	280	32	162	3,5	4,4	8,3	8,4

[1] Uppgifter härom för år 1953 finns publicerade i Soc. Medd. 1955, nr 4, sid. 214.

ligger ju i de olika indikationernas karaktär att vissa av dem kommer att dominera för vissa civilstånd. Så är t. ex. de gifta alkoholmissbrukarna ofta våldsamma och misshandlar sin familj eller försummar de att underhålla den. I det förstnämnda fallet betecknas de som farliga, i det senare som dåliga försörjare. Dessa indikationer är betydligt mer sällsynta bland de ej gifta.

Det ligger även i de olika indikationernas karaktär att vissa blir dominerande i vissa åldrar. För att belysa detta redovisas i tab. 5 antalet fall med olika indikationer för olika åldersgrupper. Dåliga försörjare och farliga alkoholister förekommer mest i de mellersta åldrarna. Av dem som är över 60 år har över 40 % betecknats som hjälplösa, inemot 20 % som återfallsfyllerister och ungefär lika många som grovt störande. Den relativa andelen återfallsfyllerister sjunker i stort sett med åldern; sålunda har över hälften av dem som är under 25 år hänförts till denna grupp.

Olika slag av åtgärder. I tab. 6 har sammanställts några huvudsiffror som belyser klientelets fördelning efter de olika åtgärder som vidtagits. I några fall har under redovisningsåret mer än en åtgärd vidtagits mot en och samma person. I dessa fall är vederbörande redovisad under var och en av åtgärderna.

I första hand företas förebyggande hjälpåtgärder av olika slag; ca fyra femtedelar av klientelet hade varit föremål för sådana. Av dessa har flertalet (75 %) inga andra åtgärder, medan resten dessutom varit föremål för strängare grader av ingripanden.

Tab. 5. Antal fall med olika indikationer inom olika åldersgrupper

Ålder	Farliga	Dåliga försörjare	Fattigvårdsfall	Hjälplösa	Grovt störande	Återfallsfyllerister	Kringflackande	Brott mot utskrivn.-best.	Straffriförklarade	Frivilliga
Totalantal										
—24 år	31	58	62	224	93	446	4	2	—	7
25—29 »	89	274	143	359	149	511	11	50	—	58
30—34 »	132	489	178	461	193	597	23	96	—	78
35—39 »	161	539	158	537	194	495	37	138	1	75
40—44 »	167	686	238	696	290	566	34	169	—	117
45—49 »	187	616	168	661	249	394	45	178	—	104
50—54 »	122	510	113	585	243	320	29	150	1	91
55—59 »	65	252	82	388	134	218	29	101	1	55
60—64 »	34	141	38	231	100	107	13	38	—	35
65— »	29	87	39	218	99	107	14	49	—	27
i %										
—24 år	3,9	7,3	7,8	28,1	11,7	56,0	0,5	0,3	—	0,9
25—29 »	6,9	21,3	11,1	27,9	11,6	39,7	0,9	3,9	—	4,5
30—34 »	7,7	28,4	10,3	26,8	11,2	34,7	1,3	5,6	—	4,5
35—39 »	9,0	30,1	8,8	30,0	10,9	27,7	2,1	7,7	0,1	4,2
40—44 »	7,4	30,4	10,5	30,8	12,8	25,1	1,5	7,5	—	5,2
45—49 »	9,2	30,4	8,3	32,6	12,3	19,4	2,2	8,8	—	5,1
50—54 »	7,2	30,1	6,7	34,5	14,3	18,9	1,7	8,8	0,1	5,4
55—59 »	6,3	24,3	7,9	37,4	12,9	21,0	2,8	9,7	0,1	5,3
60—64 »	5,9	24,5	6,6	40,1	17,4	18,6	2,3	6,6	—	6,1
65— »	5,4	16,1	7,2	40,4	18,4	19,9	2,6	9,1	—	5,0

Tab. 6. Klientelets fördelning på olika åtgärder

Åtgärder	Antal			Procent		
	Landsbygd	Städer	Hela riket	Landsbygd	Städer	Hela riket
Hela antalet fall	3 178	10 549	13 727	100	100	100
därav föremål för						
1. förebyggande åtgärder	2 640	8 248	10 888	83,1	78,2	79,3
a) erinran eller varning	1 297	3 422	4 719	40,8	32,4	34,4
b) övervakning enl. 13 § Al	1 297	4 076	5 373	40,8	38,6	39,1
c) » » 28 § »	105	567	672	3,3	5,4	4,9
d) » » 13 o. 28 §§ Al	122	510	632	3,8	4,8	4,6
e) sjukhusvård	201	565	766	6,3	5,4	5,6
f) poliklinikbehandling	372	2 998	3 370	11,7	28,4	24,6
g) avstängning	716	1 214	1 930	22,5	11,5	14,1
h) annan åtgärd	258	1 215	1 473	8,1	11,5	10,7
enbart förebyggande åtgärder	2 085	6 110	8 195	65,6	57,9	59,7
förebyggande åtgärd i kombination med annan åtgärd	555	2 138	2 693	17,5	20,3	19,6
2. förordnande om intagning på anstalt sökt men ej verkställt	271	919	1 190	8,5	8,7	8,7
3. vård på alkoholistanstalt						
a) samtliga vårdade	732	3 136	3 868	23,0	29,7	28,2
b) därav intagna under 1954	319	1 167	1 486	10,0	11,1	10,8
4. eftervård						
a) samtliga	306	1 193	1 499	9,6	11,3	10,9
b) med enbart eftervårdande åtgärder	91	384	475	2,9	3,6	3,5

Förebyggande åtgärder har under 1954 vidtagits mot 10 888 personer; 2 693 av dessa har utöver denna hjälpåtgärd varit föremål för någon annan åtgärd. 6 005 personer hade varit under övervakning enl. 13 § Al (dvs. vanlig förebyggande övervakning som hjälpåtgärd) och 1 304 personer under övervakning enl. 28 § Al (i samband med att resolution för intagning på anstalt sökts). Av dessa personer har 632 under året haft övervakning av bägge ovannämnda slag.

Allvarlig erinran (varning) har meddelats till 4 719 personer, medan 766 personer varit inskrivna på sjukhus och 3 370 fått läkarvårds- eller poliklinikbehandling (dvs. i allmänhet en antabus- eller abstinylkur). Andra hjälpåtgärder har företagits mot 1 473 personer, medan slutligen 1 930 har fått serveringsförbud eller avstängning.

Det föreligger vissa skillnader mellan landsbygd och städer i den relativa fördelningen av de olika förebyggande åtgärderna, som framgår av nedanstående tablå.

Åtgärd	Landsbygd %	Städer %
Erinran	49,1	41,5
Övervakning enl. 13 § Al	49,1	49,4
» » 28 § Al	4,0	6,9
» » 13 o. 28 §§ Al	4,6	6,2
Sjukhusvård	7,6	6,9
Poliklinikbehandling	14,1	36,3
Avstängning	27,1	14,7
Annan åtgärd	9,8	14,7

Tab. 7. Antal fall med förebyggande åtgärder uppdelade efter ålder

Ålder	Erinran	Övervakning	Sjukhusvård	Poliklinikbehandling	Avstängning	Annan åtgärd
Antal						
—24 år	462	431	15	136	130	69
25—34 »	1 138	1 376	153	771	448	371
35—44 »	1 326	1 764	210	1 086	510	462
45—54 »	1 106	1 629	262	981	511	356
55—64 »	501	654	95	332	235	160
65— »	186	191	31	64	96	55
i %						
—24 »	59,7	55,7	1,9	17,6	16,8	8,9
25—34 »	45,1	54,6	6,1	30,6	17,8	14,7
35—44 »	42,2	56,2	6,7	34,6	16,2	14,7
45—54 »	38,9	57,3	9,2	34,5	18,0	12,5
55—64 »	42,0	54,8	8,0	27,8	19,7	13,4
65— »	44,6	45,8	7,4	15,3	23,0	13,2

Av samtliga personer som blivit föremål för förebyggande åtgärder hade på landsbygden närmare hälften och i städerna drygt 40 % fått varning eller erinran. Poliklinikbehandling hade i städerna över en tredjedel av samtliga varit föremål för, på landsbygden var motsvarande tal 14 %. Å andra sidan var avstängningsåtgärd betydligt vanligare på landsbygden (27 %) än i städerna (15 %).

Ser man på de olika förebyggande åtgärdernas fördelning efter klientelets ålder, finner man av tab. 7, att erinran (varning) är vanligast mot de yngre missbrukarna; sålunda har 60 % av dem som är under 25 år fått dylik varning, medan i de andra åldersgrupperna motsvarande tal är 40 à 45 %. Beträffande övervakningen kan inga större differenser iakttas, med undantag av att övervakning är något mindre vanlig bland dem som är över 65 år. Dessa har i stället i större utsträckning fått avstängningsåtgärd. Poliklinikbehandling och sjukhusvård är vanligast i de mellersta åldrarna; sålunda har t. ex. över en tredjedel av samtliga i åldersgrupperna 35—54 år varit föremål för poliklinikbehandling.

Mot 1 190 personer har förordnande om intagning på anstalt sökts, men någon intagning var ännu ej verkställd vid redovisningsårets slut.

Inskrivna på anstalt var 3 868; av dessa var 1 486 nyinskrivna under 1954. Under samma år har 1 480 personer utskrivits (här har alltså de som endast försökspermitterats ej inräknats). Den genomsnittliga vårdtiden var avsevärt längre (23,3 månader) för dem som intagits på KB:s resolution än för dem som intagits på egen ansökan (12,7 månader). En vårdtid på två år eller längre redovisas i städerna för 46 % eller 368 av de 805 personer som intagits på KB:s resolution. På landsbygden var motsvarande tal 37 % eller 80 av 219. För sammanlagt 209 fall (20 %) hade anstaltsvården varat 3 år eller längre.

Den relativa andelen personer som intagits på egen ansökan utgjorde 25,5 % (föregående år 24,7 %). Dylik frivillig intagning är vanligare bland

gifta än bland ogifta samt bland män än bland kvinnor. Däremot föreligger inga större skillnader i detta avseende mellan landsbygd och städer.

I nedanstående tablå redovisas de under året utskrivna fördelade efter anstaltsvårdens varaktighet. Anmärkas bör att de som endast försökspermitterats inte har medräknats, då en försökspermitterad person fortfarande räknas som inskriven på anstalten.

Anstaltsvistelsens längd (i månader)	Antal personer, som intagits på grund av				Samtliga	
	KB:s resolution		egen ansökan			
	Landsbygd	Städer	Landsbygd	Städer	totalt	%
1— 5	4	7	5	22	38	2,6
6—11	9	22	5	25	61	4,1
12	71	237	43	227	578	39,1
13—17	30	77	9	77	193	13,0
18—23	25	94	7	26	152	10,3
24—29	28	129	3	6	166	11,2
30—35	10	72	—	1	83	5,6
36—41	21	57	—	—	78	5,3
42 o. högre	21	110	—	—	131	8,8
Summa	219	805	72	384	1 480	100
Antal månader i genomsnitt 1954	21,7	23,8	12,9	12,7	20,1	—
» » » » 1953	20,9	22,5	11,6	12,8	19,3	—

Av de 1 480 utskrivna personerna har uppgift om försökspermissionens längd lämnats för 1 303. I genomsnitt hade dessa varit permitterade i 11,0 månader, dvs. ungefär hälften av den tid de varit inskrivna på anstalt. Bland dem som varit inskrivna kortare tid än 12 månader var försökspermissionens längd i genomsnitt 4,3 månader medan de som varit inskrivna exakt 12 månader i genomsnitt varit permitterade 8,1 månader. De som varit inskrivna i 1 1/2—2 år hade i medeltal permitterats i 10,1 månader, 2—2 1/2 år i 14,6 månader, 2 1/2—3 år i 16,0 månader, 3—3 1/2 år i 20,4 månader samt de som varit inskrivna mer än 3 1/2 år i 25,4 månader.

Slutligen kan nämnas att eftervård, dvs. övervakning eller annan åtgärd i anslutning till utskrivning från anstalt, vidtagits mot 1 499 personer. Av dessa hade 475 inga andra åtgärder än eftervård, då de utskrivits under ett tidigare år.

T. G.

Ungdomsvårdsskolornas elever år 1955

Antalet ungdomsvårdsskolor samt antalet elever och platser vid dessa vid slutet av åren 1951—1955 framgår av nedanstående tablå.

År (31/12)	Antal skolor	platser	elever	därav på skolorna	villkorligt utskrivna	utackorderade
1951	25	919	1 625	784	864	27
1952	23	809	1 515	663	809	43
1953	23	809	1 440	601	788	51
1954	22	806	1 404	586	725	93
1955	22	763	1 368	649	646	73

Under år 1955 har antalet platser vid skolorna minskat från 806 till 763. Anledningen härtill är framför allt eldens härjningar vid två skolor (Hammargården och Johannisberg). Elevantalet som vid slutet av år 1951 var 1 625 har för varje år minskat och uppgick vid slutet av år 1955 till 1 368. Som framgår av tablån har också de vid motsvarande tidpunkter villkorligt utskrivna eleverna minskat i antal. Detta har resulterat i att vid slutet av år 1955 ca 47 % av eleverna befann sig på skolorna mot 42 % år 1954 och 45 % år 1951.

De förändringar som under år 1955 inträffat framgår av nedanstående tablå, där motsvarande förändringar under år 1954 står inom parentes:

Antal elever som under år 1955 (1954)	
nyintagits	450 (394)
återintagits efter utackordering eller villkorlig utskrivning	431 (353)
utackorderats	86 (102)
villkorligt utskrivits	659 (606)
slutligt utskrivits	369 (331)
utskrivits för avtjänande av straff	98 (80)
» för vård på annan anstalt m. m.	17 (19)

Elevernas fördelning efter ålder och kön var vid slutet av år 1955 följande:

	I skolorna			Villkorligt utskrivna eller utackorderade		
	Pojkar	Flickor	Tillhopa	Pojkar	Flickor	Tillhopa
Antal elever	463	186	649	481	238	719
därav, i %, i åldern						
9—15 år	24,4	8,1	19,7	8,7	1,3	6,3
15—18 »	56,2	47,8	53,8	60,5	35,7	52,3
18 år och däröver	19,4	44,1	26,5	30,8	63,0	41,4

Pojkarna, som utgör ca 70 % av samtliga, var som synes yngre än flickorna.

De barn, som är elever vid ungdomsvårdsskolor har av barnavårdsnämnden omhändertagits för skyddsuppfostran på grund av visad vanart. På

vilket sätt denna vanart tagit sig uttryck framgår i grova drag av nedanstående tablå. Flera vanartsfaktorer har i vissa fall redovisats men den procentuella fördelningen är gjord på basis av antalet elever.

	Pojkar		Flickor	
	Antal	%	Antal	%
Antal elever	944		424	
därav omhändertagna på grund av				
allmän svårfostran	405	42,9	259	61,1
skolkning, skolrubbning	64	6,8	21	5,0
bilån	68	7,2	1	0,2
andra egendomsbrott	754	79,9	106	25,0
misshandel	29	3,1	1	0,2
sexuell vanart	14	1,5	200	47,2
vagabondering	8	0,8	16	3,8
annan vanart	21	2,2	—	—

Som allmänt svårfostrade karakteriseras således ca 43 % av pojkarna och 61 % av flickorna. Den vanligaste orsaken till omhändertagandet av pojkarna är egendomsbrott under det att sexuell vanart är en viktig orsak till omhändertagandet av flickorna. I gruppen »annan vanart» ingår bland annat eldsanläggning, ligabrott m. m.

Den tid de 369 elever, som slutligt utskrevs under år 1955, vistats på ungdomsvårdsskola, varit utackorderade eller villkorligt utskrivna framgår av tablån nedan:

	Vårdsätt I skola	Utackorderade	Villkorligt utskrivna
Antal slutligt utskrivna elever	369	45	364
därav vårdade nedanstående antal dagar			
— 300	99	27	37
300— 500	131	5	77
500—1 000	100	10	163
1 000—1 500	28	3	65
1 500—2 000	9	—	14
mer än 2 000	2	—	8
Vårdtid, medelantal dagar per elev	532	338	747

Praktiskt taget samtliga elever, som slutligt utskrevs, hade alltså dessförinnan blivit villkorligt utskrivna. På skolan hade de i genomsnitt tillbringat ca 18 månader, samt varit villkorligt utskrivna under en tid av ca 25 månader, vilket tillsammans gör ca 3 1/2 år.

J. E.

Utlänningar i Sverige

En översikt för år 1955 och läget den 1 januari 1956

Utlänningar med uppehållstillstånd. Sedan danska, finska och norska medborgare befriats från skyldigheten att ha uppehållstillstånd omfattar antalet gällande tillstånd endast en mindre del av alla utlänningar i landet. Den 1 januari 1956 var antalet uppehållstillstånd 52 033, av vilka 26 803 avsåg män och 25 230 kvinnor. Detta innebär en minskning med 1 138 (2,1 %) sedan den 1 januari 1955, vilken till övervägande delen träffat kvinnorna (929). Förändringarna i övrigt härvidlag framgår av tab. 1.

Sedan passfriheten för nordbor genomförts 1952 kan totalantalet utlänningar i riket ej exakt anges. Enligt uppskattningsvis gjorda beräkningar torde det uppgå till omkring 240 000 vid 1956 års början. I denna siffra ingår även barn samt tillfälligt vistande.

Naturaliserade utlänningar. Under år 1955 har 10 686 förutvarande utlänningar blivit svenska medborgare. I denna siffra, som är den högsta som

Tab. 1. Uppehållstillstånd för utlänningar

Nationalitet	1946	1955				1956		
	1 januari	1 januari	1 april	1 juli	1 oktober	1 januari	därav män	kvinnor
Dansk	2 729	..	..	..	..	..	..	..
Finsk	6 293	..	..	..	..	..	..	..
Isländsk	179	144	144	118	115	..	..	..
Norsk	4 537	..	..	..	..	..	..	..
Baltisk	25 977	12 409	12 097	11 104	10 993	10 720	6 396	4 324
Belgisk	82	101	97	100	99	100	52	48
Brittisk	901	1 005	1 015	990	1 003	1 025	521	504
Fransk	509	633	673	627	642	664	383	281
Italiensk	332	2 419	2 404	2 442	2 504	2 696	1 815	881
Nederländsk	679	1 354	1 359	1 318	1 358	1 378	898	480
Polsk	3 822	3 350	3 182	3 054	2 923	2 799	1 732	1 067
Schweizisk	316	1 037	1 049	1 055	1 151	1 166	774	392
Tjeckoslovakisk	—	546	523	484	475	434	293	141
Tysk	6 250	20 944	21 335	21 290	21 979	21 718	8 494	13 224
Ungersk	805	993	945	936	898	846	468	378
USA-medborgare	669	1 273	1 368	1 354	1 261	1 372	796	576
Österrikisk	—	2 117	2 229	2 303	2 525	2 628	1 412	1 216
Övriga	4 565	4 846	4 816	4 592	4 619	4 487	2 769	1 718
Samtliga	58 645	[1] 58 171	[1] 58 286	[1] 51 762	[1] 52 545	[1] 52 033	[1] 26 803	[1] 25 230

[1] Utom nordbor (fr. o. m. 1956 exkl. islänningar).

Tab. 2. Utlänningar, som enligt uppgifter till statens utlänningskommission erhållit svenskt medborgarskap under år 1955

Förutvarande nationalitet	Enligt Kungl. Maj:ts beslut	Övriga	Samtliga	Förutvarande nationalitet	Enligt Kungl. Maj:ts beslut	Övriga	Samtliga
Argentinsk	1	—	1	Mexikansk	3	—	3
Belgisk	4	—	4	Nederländsk	71	1	72
Bulgarisk	6	—	6	Norsk	532	39	571
Canadensisk	13	11	24	Persisk	2	—	2
Dansk	554	32	586	Peruansk	4	—	4
Danzigsk	13	—	13	Polsk	709	1	710
Egyptisk	2	—	2	Portugisisk	1	—	1
Engelsk	42	6	48	Rumänsk	50	—	50
Estländsk	2 056	1	2 057	Schweizisk	—	6	6
Finsk	2 550	10	2 560	Spansk	8	—	8
Fransk	20	3	23	Sudet-tysk	565	—	565
Gammalsvenskbybo	1	—	1	Tjeckoslovakisk	74	2	76
Grekisk	3	1	4	Turkisk	5	—	5
»Ingermanländsk»	702	—	702	Tysk	1 238	12	1 250
Irakisk	1	—	1	Ungersk	282	—	282
Israelsk	3	—	3	USA-medborgare	61	122	183
Italiensk	75	2	77	Österrikisk	146	—	146
Jugoslavisk	16	—	16	Statslösa	16	1	17
Kinesisk	6	—	6	Statslös finsk	2	—	2
Lettländsk	403	—	403	Statslös rysk	155	—	155
Litauisk	39	1	40	Samtliga	**10 435**	**251**	**10 686**
Luxemburgsk	1	—	1				

någonsin noterats, ingår såväl barn som svenskfödda utländska medborgare, vilka senare i föreskriven ordning återtagit svenskt medborgarskap. 10 435 personer av de under året naturaliserade har upptagits till svenska medborgare efter Kungl. Maj:ts beslut. De svenskblivnas fördelning efter förutvarande nationalitet framgår av tab. 2.

Födda och avlidna utlänningar. Utlänningsstockens minskning till följd av naturalisation är av betydligt större omfattning än minskningen genom dödsfall bland de härvarande utlänningarna. Enligt till utlänningskommissionen inkomna uppgifter var de senares antal 340 under år 1955, vilket är 15 färre än under 1954. Av utländska kvinnor föddes i Sverige 3 198 barn under år 1955 mot 3 072 år 1954. Fördelningen efter nationalitet av de födda och de avlidna utlänningarna redovisas i tab. 3 och 4.

In- och utresor. Den mest väsentliga kvantitativa förändringen av utlänningspopulationen sker till följd av in- och utresor, av vilka de förra något överväger. Efter den nordiska passfrihetens genomförande registreras endast den icke-nordiska resandeströmmen. Denna har efter kriget tilltagit år från år. Under år 1955 inreste 407 550 icke-nordbor i Sverige (tab. 5), vilket är 67 781 eller 20 % fler än under 1954.

Tab. 3. Av utländska kvinnor i Sverige födda barn enligt uppgifter till utlänningskommissionen år 1955

Hemland	Antal barn	Hemland	Antal barn
Argentina	2	Litauen	6
Australien	1	Mexiko	2
Bulgarien	3	Nederländerna	57
Canada	3	Norge	292
Chile	1	Persien	4
Danmark	528	Polen	104
Egypten	3	Portugal	5
Eire	1	Rumänien	5
England	50	Schweiz	49
Estland	141	Sovjetunionen	10
Etiopien	1	Spanien	9
Finland	1 023	Spanska Marocko	2
Frankrike	26	Sudetområdet	19
Grekland	1	Sydafrika	2
Indonesien	1	Syrien	1
»Ingermanland»	57	Tjeckoslovakien	25
Irak	1	Turkiet	7
Island	5	Tyskland	490
Israel	4	Ungern	27
Italien	57	USA	18
Japan	2	Venezuela	1
Jugoslavien	7	Vietnam	1
Kina	2	Österrike	83
Lettland	34	Statslösa	10
Libanon	1	Statslösa ryssar	14
		Summa	3 198

Turiststatistik. Den utländska turismen i Sverige under år 1955 — även den med undantag av nordbor — redovisas i tab. 6. Totalsumman av turisters inresor visar likaså en stark ökning 1955 i jämförelse med 1954 eller

Tab. 4. I Sverige avlidna utlänningar enligt till utlänningskommissionen inkomna uppgifter år 1955

Hemland	Avlidna	Hemland	Avlidna
Canada	2	Schweiz	3
Danmark	24	Spanien	2
Egypten	2	Tjeckoslovakien	2
England	7	Turkiet	1
Estland	55	Tyskland	60
Finland	68	Ungern	3
Frankrike	3	USA	46
Grekland	1	Österrike	4
»Ingermanland»	5	Statslösa	3
Israel	1	Statslösa ryssar	3
Italien	2	Tillhopa	340
Lettland	10		
Nederländerna	6		
Norge	12		
Polen	15		

Tab. 5. Av icke-nordbor företagna inresor till Sverige månadsvis under år 1955

Hemland	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Hela året
Australien . .	57	45	91	136	306	744	1 121	1 101	533	273	89	55	4 551
Belgien . . .	136	111	138	244	348	685	1 185	1 418	514	232	181	134	5 326
Canada . . .	96	107	172	237	348	705	1 049	1 248	466	183	192	216	5 019
Eire	18	9	12	24	38	102	146	124	92	39	26	12	642
Frankrike . .	515	439	714	711	1 196	2 521	6 015	8 353	1 854	821	491	532	24 162
Grekland . . .	66	50	30	54	63	115	188	256	113	102	115	77	1 229
Indien	24	43	48	63	82	163	175	262	137	79	65	41	1 182
Island	112	65	99	135	371	573	463	573	351	214	139	[1] ..	[1] 3 095
Italien	430	276	375	568	564	1 181	3 107	5 478	1 339	700	614	577	15 209
Latinamerika .	126	76	74	150	260	442	688	760	312	183	82	137	3 290
Luxemburg . .	2	5	5	4	11	47	67	104	12	7	2	4	270
Nederländerna	1 018	647	773	1 015	1 581	2 665	4 730	4 988	1 827	1 266	851	870	22 231
Nya Zeeland	15	7	19	39	71	112	219	212	96	51	20	11	872
Portugal . . .	9	14	12	30	34	129	107	126	88	32	15	13	609
Schweiz . . .	486	322	474	513	904	2 512	4 330	3 196	1 018	695	529	417	15 396
Spanien . . .	67	27	93	99	108	254	559	486	296	81	93	72	2 235
Storbritannien	1 306	1 028	1 550	2 608	4 017	6 566	10 489	14 770	7 836	3 018	1 889	1 490	56 567
Sydafrika . .	35	23	35	84	291	680	806	700	290	93	63	55	3 155
Turkiet . . .	35	33	66	33	57	86	113	196	67	46	55	49	886
USA	1 321	1 192	1 808	3 790	6 569	12 797	19 780	17 017	7 605	3 641	2 446	2 166	80 132
Västtyskland .	5 642	3 096	4 405	6 401	8 447	13 992	33 393	28 440	10 086	6 453	4 342	5 002	129 699
Österrike . .	369	298	307	456	578	1 341	2 507	2 365	1 076	651	414	347	10 709
Övriga	932	805	964	1 087	1 280	2 274	2 791	3 885	2 314	2 018	1 507	1 277	21 134
Samtliga	12 817	8 718	12264	18 481	27 524	50 686	94 028	96 058	38 322	20 878	14 220	[1]13554	407 550

[1] Fr. o. m. den 1 dec. 1955 har isländska medborgare befriats bl. a. från skyldigheten att lämna in- och utreseuppgift.

med 37 924 (16,5 %). Turisternas vistelsetid i landet tenderar däremot alltmer att förkortas och har totalt ökat med endast 6,1 % sedan 1954, under det att den genomsnittligt per turist minskat från 15,0 dagar år 1954 till 13,7 dagar under år 1955.

Utlänningar på den svenska arbetsmarknaden. Den 1 januari 1956 var (som visas i tab. 7 och 8) antalet arbetsanmälda utlänningar i riket 124 328. Ökningen under året är mycket stark (14 484 eller 13,2 %) i synnerhet i betraktande av det förhållandet att från siffran över arbetsanmälda omkring 7 000 formellt avförts efter naturalisering under året, ehuru de ju kvarstår i svenskt arbetsliv.

Av de arbetsanmälda var 77 899 män och 46 429 kvinnor, vilket innebär att männen under året ökat med 11 551 (17,4 %) och kvinnorna med 2 933 (6,7 %). Finnarna utgjorde den största gruppen med 46 661 (+ 17,4 %). I storleksordning kommer därefter närmast danskarna med 21 620 (+ 20,9 %), tyskarna med 19 138 (+ 9,3 %), norrmännen med 12 189 (+ 13,0 %), balterna med 8 313 (— 7,3 %), polackerna med 2 557 (— 11 %) och italienarna med 2 522 (+ 27,8 %).

Beträffande fördelningen inom landet förekom de arbetsanmälda utlän-

Tab. 6. Av icke-nordiska turister företagna in- och utresor samt tillbragt vistelsetid i Sverige under år 1955

Hemland	Inresor	Utresor	Vistelse-dagar	Medeltal vistelse-dagar
Argentina	591	595	9 599	16,1
Australien	3 688	3 663	23 636	6,5
Belgien	3 870	3 885	28 545	7,3
Bolivia	11	11	129	11,7
Brasilien	500	492	5 867	11,9
Canada	3 554	3 566	44 508	12,5
Chile	292	292	2 232	7,6
Columbia	179	180	3 003	16,7
Cuba	168	162	1 085	6,7
Ecuador	19	17	350	20,6
Eire	511	507	4 095	8,1
Frankrike	16 594	16 566	137 856	8,3
Grekland	772	767	9 564	12,5
Indien	836	836	7 570	9,1
Island [1]	2 068	2 055	27 384	13,3
Italien	9 601	9 610	100 271	10,4
Jugoslavien	960	963	13 345	13,9
Luxemburg	158	152	1 263	8,3
Mexico	282	285	4 294	15,1
Nederländerna	15 040	15 077	180 303	12,0
Nya Zeeland	667	668	4 667	7,0
Pakistan	154	153	2 262	14,8
Paraguay	10	10	200	20,0
Peru	42	45	556	12,4
Polen	494	486	13 152	27,1
Portugal	488	488	4 902	10,0
Schweiz	9 611	9 594	99 006	10,3
Sovjetunionen	967	985	16 032	16,3
Spanien	1 407	1 402	21 507	15,3
Storbritannien	42 397	42 392	385 128	9,1
Sydafrika	2 313	2 313	16 280	7,0
Tjeckoslovakien	502	500	9 652	19,3
Turkiet	554	548	7 298	13,4
Västtyskland	76 235	76 200	1 400 720	18,4
Östtyskland	1 004	998	27 546	27,6
Uruguay	218	222	3 053	13,8
USA	59 903	59 913	847 679	14,1
Venezuela	144	145	2 865	19,8
Österrike	5 305	5 366	92 648	17,3
Övriga	6 028	6 015	104 196	17,3
Samtliga	**268 137**	**268 124**	**3 664 248**	**13,7**

[1] Endast till 1 december 1955.

ningarna talrikast i Stockholms stad med 26 739 (+ 11,1 %), i Göteborgs och Bohus län 13 807 (+ 21,9 %), i Malmöhus län 11 820 (+ 13,1 %), i Stockholms län 9 965 (+ 13,0 %), i Västmanlands län 7 772 (+ 22,3 %) och i Älvsborgs län 6 916 (+ 3,4 %).

Med hänsyn till yrkesfördelningen sysselsattes 55 528 inom industri och hantverk (+ 14,7 %), 16 621 inom handel m. m. (+ 9,1 %); 15 297 ägnade

Tab. 7. Arbetsanmälda utlänningar i Sverige per den 1 januari 1956, fördelade efter yrkesgrupp

Yrkesgrupp	Samtliga	Därav		
		danskar	norrmän	finnar
I. Jordbruk	3 630	1 757	185	899
Trädgårdsskötsel	1 049	242	56	335
Fiske	63	33	—	10
Skogsbruk	10 555	1 356	1 289	7 128
Tillhopa	15 297	3 388	1 530	8 372
II. Malmbrytning o. metallindustri	26 602	4 316	1 649	9 505
Jord- o. stenindustri	2 047	693	78	587
Träindustri	2 494	380	222	1 208
Pappers- o. grafisk industri	3 125	621	285	1 331
Livsmedelsindustri	3 215	1 130	298	989
Textilindustri	5 649	982	324	1 756
Beklädnadsindustri	6 341	563	678	2 817
Läder-, hår- o. gummiindustri	2 272	769	177	523
Kemisk-teknisk industri	1 030	251	106	370
Byggnadsverksamhet	2 736	901	422	809
Kraft-, belysnings- o. vattenverk	17	4	2	3
Tillhopa	55 528	10 610	4 241	19 898
III. Landtransport	1 271	288	287	328
Luftfart	147	41	89	6
Sjöfart	7 327	1 886	549	2 052
Tillhopa	8 745	2 215	925	2 386
IV. Försäljnings-, reklam- o. affärsverksamhet	2 219	357	476	702
Lagerarbete	1 778	275	225	771
Bank-, försäkrings- o. uppdragsverksamhet	389	17	26	125
Hotell, restauranger o. storhushåll	12 235	1 243	1 575	6 362
Tillhopa	16 621	1 892	2 302	7 960
V. Allmän tjänst	82	26	15	18
Socialvård	83	11	14	18
Tekniska arbetsområden	2 786	333	534	410
Kontorsarbete	3 116	238	313	963
Undervisn., biblioteksarbete o. journalistik	429	26	49	47
Organisations- o. ombudsmannaverksamhet	9	—	3	2
Konstnärlig verksamhet	838	357	49	39
Tillhopa	7 343	991	977	1 497
VI. Hälsovård och sjukvård; hygien	5 987	860	892	2 372
VII. Husligt arbete	9 897	806	881	2 359
VIII. Genomgående yrken	2 736	496	272	1 179
Diversearbete	1 084	303	77	407
Tillhopa	3 820	799	349	1 586
IX. Extra skördehjälp m. m.	22	—	1	5
Elevpraktikarbete	942	58	89	225
Tillhopa	964	58	90	230
X. Beredskaps- o. reservarbete	126	1	2	1
Summa	**124 328**	**21 620**	**12 189**	**46 661**

Tab. 8. Arbetsanmälda utlänningar i Sverige, fördelade efter län och nationalitet, per den 1 januari 1956

Nationalitet / Län	Dansk	Norsk	Finsk	Baltisk	Polsk	Tysk	Italiensk	Övriga	Samtliga
Stockholms stad	2 593	2 541	11 314	1 967	450	4 376	563	2 935	**26 739**
Stockholms län	904	677	4 161	648	121	2 214	379	861	**9 965**
Uppsala	217	100	917	208	43	312	15	174	**1 986**
Södermanlands	736	222	1 957	459	104	473	60	420	**4 431**
Östergötlands	632	249	1 041	472	133	655	165	343	**3 690**
Jönköpings	575	163	625	171	129	474	2	209	**2 348**
Kronobergs	357	64	138	35	43	191	3	71	**902**
Kalmar	184	67	241	87	34	185	14	95	**907**
Gotlands	125	9	87	9	—	37	2	8	**277**
Blekinge	143	23	109	81	25	94	—	58	**533**
Kristianstads	477	50	247	30	42	312	6	73	**1 237**
Malmöhus	5 884	433	1 284	443	385	2 299	159	933	**11 820**
Hallands	442	97	276	138	82	291	7	125	**1 458**
Göteborgs och Bohus	3 065	2 482	2 716	1 517	266	1 889	454	1 418	**13 807**
Älvsborgs	775	628	2 595	1 142	233	857	10	676	**6 916**
Skaraborgs	268	165	613	89	17	385	11	218	**1 766**
Värmlands	1 208	1 012	2 004	117	46	612	11	695	**5 705**
Örebro	739	331	1 846	201	71	738	62	383	**4 371**
Västmanlands	658	450	3 857	289	146	1 171	513	688	**7 772**
Kopparbergs	753	494	2 592	64	115	586	43	437	**5 084**
Gävleborgs	433	265	1 626	97	45	476	9	250	**3 201**
Västernorrlands	126	231	1 840	35	9	195	11	119	**2 566**
Jämtlands	92	848	1 328	4	6	102	15	44	**2 489**
Västerbottens	45	193	663	2	3	92	1	31	**1 030**
Norrbottens	189	395	2 584	8	9	122	7	64	**3 378**
Tillhopa	**21 620**	**12 189**	**46 661**	**8 313**	**2 557**	**19 138**	**2 522**	**11 828**	**124 828**

sig åt jordbruk, fiske och skogsbruk (+ 16,9 %), 9 897 åt husligt arbete (+ 3,3 %), 8 745 åt samfärdsel (+ 21,1 %), 7 343 åt förvaltning, arbetsledning och fria yrken (+ 12,5 %) samt 5 987 åt hälso- och sjukvård (+ 6,6 %).

G. M.

Omsättningen inom detaljhandeln 4:e kvartalet 1955

Socialstyrelsen inhämtar kvartalsvis uppgifter från ett urval av företag inom den enskilda detaljhandeln m. m. rörande värdet av försäljningen under kvartalet. Från konsumtionsföreningar anslutna till kooperativa förbundet erhålls motsvarande uppgifter en gång varje månad.

Statistiken har under 1955 lagts om i vissa avseenden. Bland annat har ett nytt urval av uppgiftslämnare gjorts och nya blanketter utarbetats. Beräkningar på basis av den reviderade statistiken har i fråga om den enskilda detaljhandeln utförts från och med andra kvartalet 1955 och beträffande konsumtionsföreningar från och med juli 1955. Redogörelser för omläggningen har tidigare lämnats i Soc. Medd. 1956: 2. I fråga om statistikens utformning, beräkningsmetodik m. m. hänvisas till denna redogörelse.

Beräkningarna rörande omsättningen under fjärde kvartalet 1955 är baserade på uppgifter från 3 577 »företag» (firmor eller försäljningsställen) inom enskild detaljhandel m. m. och från 206 konsumtionsföreningar. Blanketter hade utsänts till 4 531 enskilda företag. Av dessa tillhörde 3 383 den egentliga detaljhandeln, 695 gruppen restauranger och kaféer och 453 gruppen »betjäningsställen» (frisersalonger, tvättinrättningar etc.). Antalet besvarade blanketter utgjorde inom detaljhandeln 2 641 (78 %), inom gruppen restauranger och kaféer 571 (82 %) och från gruppen »betjäningsställen» 365 (81 %). Samtliga tillskrivna konsumtionsföreningar insände besvarade blanketter.

Vid de beräkningar rörande omsättningens förändringar mellan tredje och fjärde kvartalet 1955, som återges i tab. 1—2, har endast medtagits företag som lämnat uppgifter för såväl tredje som fjärde kvartalet. De indextal som avser försäljningens förändringar mellan fjärde kvartalet 1954 och fjärde kvartalet 1955, liksom även förändringen från år 1954 till år 1955, har beräknats med hjälp av kedjeindextal med kvartalslänkar (1:a kv. 1954 = 100).

Beräkningarna angående omsättningens förändringar mellan 1954 och 1955 har av tekniska skäl måst anknytas till den branschindelning som tillämpades i omsättningsstatistiken före omläggningen vid halvårsskiftet 1955. De i tab. 1 redovisade indextalen för omsättningens förändringar mellan fjärde kvartalet 1954 och fjärde kvartalet 1955 samt mellan hela åren 1954 och 1955 avser sålunda den tidigare branschindelningen under det att de i tab. 2 angivna indextalen avser en reviderad branschindelning.

Tab. 1. Indextal för försäljningens förändringar inom den enskilda detaljhandeln 2a kvartalet 1954—4:e kvartalet 1955

Bransch	Indextal (1:a kvartalet 1954 = 100) för							Indextal för 4:e kv. 1955 (4:e kv. 1954 = 100)	Indextal för 1:a—4:e kv. 1955 (1:a—4:e kv. 1954 = 100)
	2:a kv. 1954	3:e kv. 1954	4:e kv. 1954	1:a kv. 1955	2:a kv. 1955	3:e kv. 1955	4:e kv. 1955		
Livsmedel	109	105	115	102	114	114	121	106	105
Kött och charkuterier	110	109	121	104	117	110	125	104	104
Fisk	118	109	112	102	120	118	112	100	103
Mjölk och bagerier m. m.[1]	108	105	110	102	111	116	122	111	107
Specerier	106	102	115	101	110	110	121	105	105
Frukt och konfektyrer	117	97	114	99	119	115	112	98	104
Lanthandel	115	123	125	102	115	126	127	102	101
Beklädnad	134	104	159	102	142	97	159	100	101
Vävnader och sybehör	109	101	144	103	114	96	146	101	101
Herr- och damkonfektion samt skrädderier[2]	153	110	164	101	162	100	177	108	103
Modister	177	104	199	101	189	108	192	96	102
Päls- och skinnvaror	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Skor	177	130	192	103	187	137	218	114	108
Inventarier	111	117	145	105	117	117	157	109	105
Bosättningsaffärer	101	115	179	101	104	122	211	118	109
Möbler och mattor	87	97	144	99	98	93	131	91	99
Elektriska artiklar	93	96	153	109	92	95	143	93	99
Järnhandel	125	129	140	108	130	131	140	100	108
Guldsmeder, urmakare	122	118	181	110	134	140	180	100	108
Musik, konst, blommor, antikviteter	80	70	124	99	87	64	103	83	94
Böcker och papper	86	114	177	114	94	124	174	99	106
Färger, sjukvårdsartiklar, parfym	132	124	152	107	140	140	159	105	107
Fotoaffärer	125	144	144	110	130	150	151	104	105
Varuhus, basarer	132	129	198	109	158	149	228	115	115
Samtliga branscher	117	112	136	104	123	116	142	105	104

[1] Omfattar grupperna: mjölk och mejerivaror, mjölk och specerier, bagerier och konditorier.
[2] Omfattar grupperna: herrkonfektion, damkonfektion och skrädderier.

Enligt de i tab. 1 återgivna indexberäkningarna har omsättningen i genomsnitt för samtliga branscher undergått en värdemässig stegring av 4 % mellan 1954 och 1955. För fjärde kvartalet 1955 var omsättningen 5 % högre än under motsvarande kvartal 1954. Mellan 1954 och 1955 har omsättningen stigit inom flertalet branscher. Lägre omsättning under 1955 än 1954 har registrerats för bland annat möbler och mattor samt elektriska artiklar. För livsmedelsbranschen steg omsättningen med 5 % och bland

Tab. 2. Indextal (3:e kvartalet 1955 = 100) för försäljningen inom den enskilda detaljhandeln 4:e kvartalet 1955 samt försäljningen (milj. kronor) under 4:e kvartalet 1955

Bransch	Indextal 4:e kv. 1955 (3:e kv. 1955 = 100)	Uppräknade försäljningssummor milj. kr 4:e kv. 1955	Bransch	Indextal 4:e kv. 1955 (3:e kv. 1955 = 100)	Uppräknade försäljningssummor milj. kr 4:e kv. 1955
Livsmedel	106	1 821,4	Färg, parfymer och sjukvårdsartiklar	114	85,6
Beklädnad	164	737,4	Juvelerare	140	31,0
Herrkonfektion	176	178,7	Ur och optik	121	39,3
Damkonfektion	140	107,8	Fotografiska artiklar och fotoateljéer	100	35,2
Herr- och damkonfektion i kombination samt barnekipering	174	164,3	Bok-, pappers- och musikhandel, tidningskiosker	105	255,6
Hatt- och mössbutiker, modebutiker	178	18,5	Tobaksbutiker	113	106,1
Manufakturbutiker och textila varuhus	152	236,1	Antikvitets-, konst-, andra specialbutiker	152	38,5
Päls- och skinn- samt andra specialbutiker	..	..	Lanthandel och skeppshandel (huvudsakligen ej livsmedel)	105	24,2
Skor	151	110,5	Varuhus, basarer	152	242,1
Skobutiker	159	96,7	*S:a detaljhandel*	121	4 139,8
Skomakerier	111	13,8	*Restauranger och kaféer*	79	260,9
Inventarier	148	374,9	Restauranger	77	169,6
Möbler och heminredningstextilier	143	161,6	Kaféer	83	91,3
Bosättning	147	30,1	*Betjäningsställen*	114	112,4
Radio- och belysningsbutiker	151	158,3	Frisersalonger, hygieniska institut	114	52,3
Hemslöjds- och andra specialbutiker	165	24,9	Bad- och tvättinrättningar, begravningsbyråer	114	60,1
Järnvaror, cyklar och sportartiklar	91	184,5	**Samtliga branscher**	**117**	**4 513,2**
Övriga specialbutiker	116	644,8			
Blommor	184	53,4			

övriga branscher med ökad omsättning kan nämnas beklädnad (+ 1 %), skor (+ 8 %), böcker och papper (+ 6 %) samt varuhus och basarer (+ 15 %).

I tab. 2 redovisas omsättningens förändringar mellan tredje och fjärde kvartalen 1955 samt de uppräknade försäljningsbeloppen för respektive bransch under fjärde kvartalet. De sistnämnda försäljningsbeloppen har beräknats på så sätt att uppgifterna från företagen har sorterats efter branschgrupper (undergrupper) och inom var och en av dessa på urvalsgrupp (jfr Soc. Medd. 1956: 2, sid. 117—118). Den sammanlagda försäljningen för företagen inom varje sådan urvalsgrupp har multiplicerats med produkten av urvalskvotens inverterade värde och kvoten mellan antalet företag i urvalet och antalet i beräkningarna ingående uppgifter. Den sammanlagda försäljningen för hela branschen är lika med summan av de på så sätt framräknade försäljningssummorna för urvalsgrupperna inom bran-

Tab. 3. Indextal för detaljförsäljningen och antalet försäljningsställen inom konsumtionsföreningarna under 4:e kvartalet 1955 (4:e kvartalet 1954 = 100) samt under 1:a—4:e kvartalen 1955 (1:a—4:e kvartalen 1954 = 100)

Avdelning	Indextal för			
	4:e kv. 1955 (4:e kv. 1954 = 100)		1:a kv.—4:e kv. 1955 (1:a—4:e kv. 1954 = 100)	
	Detaljförsäljning	Antal försäljningsställen	Detaljförsäljning	Antal försäljningsställen
Livsmedel	108	98	106	98
Charkuteri	96	89	92	89
Fisk	102	95	101	95
Mjölk och bröd	101	92	100	94
Speceri och diverse samt snabbköp	111	101	109	102
Specialbutiker, varuhus	103	101	106	102
Skor	112	92	105	97
Serveringar	105	105	107	102
Samtliga avdelningar	**108**	**98**	**106**	**98**

schen. Som framgår av redogörelsen för statistikens uppläggning anknyter det register, som använts vid urvalet av uppgiftslämnare, till förhållandena i början av 1954. Nybildningar och nedläggningar av företag, som ägt rum efter denna tidpunkt, har ej kunnat beaktas i annan mån än då förändringarna haft direkt beröring med de företagsenheter som ingår i urvalet.

Tab. 4. Indextal för försäljningen och antalet försäljningsställen inom konsumtionsföreningarna under januari 1956 (december 1955 = 100) samt försäljningen under januari 1956 i milj. kronor

Avdelning	Indextal för januari 1956 (december 1955 = 100)		Uppräknade försäljningssummor jan. 1956 milj. kr
	Försäljning	Antalet försäljningsställen	
Summa livsmedel	70	99	157,0
Snabbköp (livsmedel)	72	101	59,4
Speceri och diverse (inkl. butiksbussar)	66	99	65,2
Charkuteri	69	97	13,7
Mjölk och bröd	88	99	17,4
Fisk	85	101	1,3
Restauranger, serveringar	95	99	4,7
Specialbutiker, varuhus	39	100	20,9
Skor	34	100	1,8
Övriga avdelningar	74	86	2,3
Summa detaljförsäljning	64	99	186,7
Summa partiförsäljning	74	—	10,1
Total försäljning i föreningen	**65**	**99**	**196,8**

Partiell aktualisering av registret har dock företagits, och på grundval av denna har urvalet av uppgiftslämnare kompletterats från och med första kvartalet 1956.

I tab. 3 redovisas omsättningsutvecklingen samt förändringen av antalet försäljningsställen inom konsumtionsföreningarna. Indextalen i tab. 3 har beräknats enligt samma metod som tillämpades före omläggningen i juli 1955. Även branschindelningen överensstämmer med tidigare använda indelningsgrunder. Redovisningen i tab. 4 är emellertid gjord enligt den nya branschindelningen, och indextalen är beräknade enligt den metod som tillämpats vid de undersökningar som baserats på det nya urvalet. De uppräknade försäljningssummorna som återges i tabellen har erhållits genom att försäljningssumman för varje urvalsgrupp inom respektive bransch har multiplicerats med urvalskvotens inverterade värde (jfr Soc. Medd. 1956: 2, sid. 123—124). Försäljningssumman för branschen är lika med summan av dessa produkter. Enär samtliga i urvalet ingående föreningar har lämnat uppgifter har någon korrektion med hänsyn till bortfall icke behövt göras.

Av redovisningen i tab. 3 framgår att försäljningen under 1955 för samtliga i tabellen redovisade avdelningar var 6 % högre än under 1954. Det bör observeras att i denna redovisning ingår icke gruppen »övriga avdelningar» och partihandel, vilka däremot ingår i redovisningen i tab. 4. För livsmedel var omsättningsökningen 6 %, för specialbutiker och varuhus 6 %, för skor 5 % och för serveringar 7 %.

A. N-t

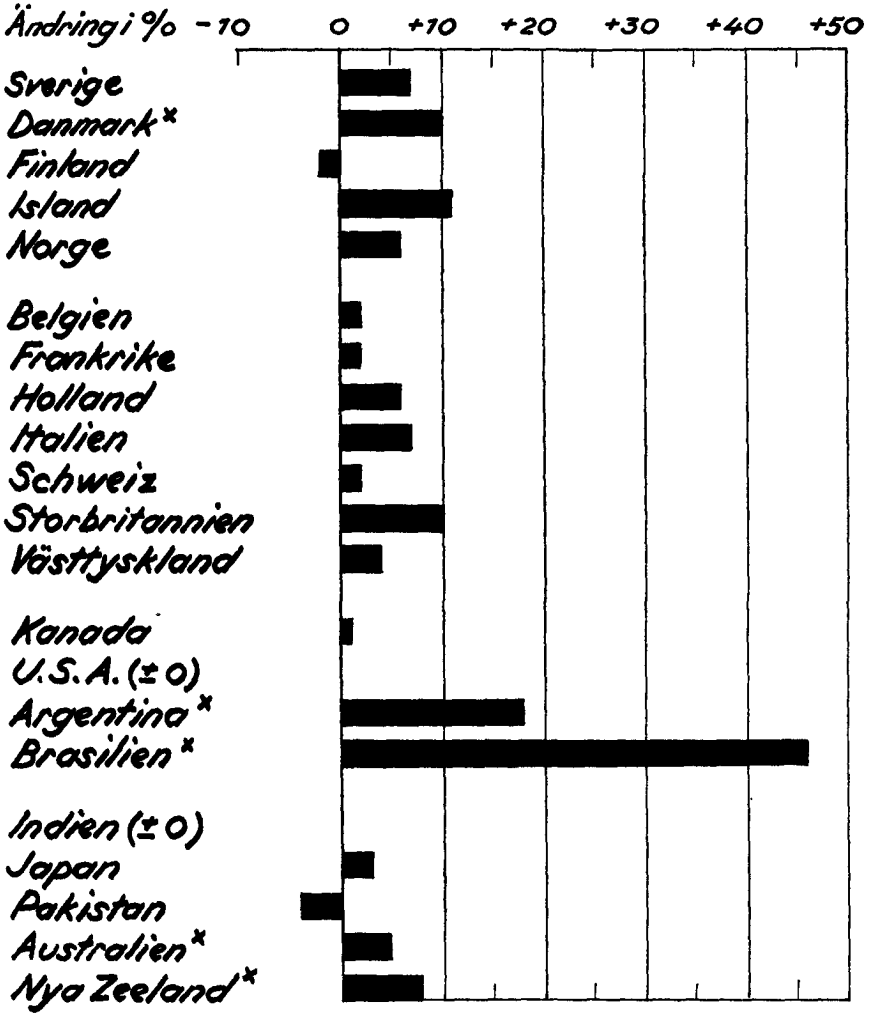
Konsumentprisernas utveckling i Sverige och utlandet

I anslutning till de månatliga redogörelserna i denna tidskrift för detaljprisernas utveckling i Sverige återges här motsvarande beräkningar från vissa främmande länder. Såsom mått på prisnivåns förändringar anges i tabellen de olika ländernas officiella indextal för konsumentpriserna, hämtade ur den av internationella arbetsbyrån i Genève utgivna tidskriften International Labour Review. Indextalen kan endast tjäna som grund för en ungefärlig jämförelse, enär tillvägagångssättet vid indexberäkningarna varierar högst betydligt i olika länder.

I diagrammet ges en översikt av de sammanlagda prisförändringarna i ett urval av länder sedan 1953 fram till december 1955. I några fall är decembertalen ännu ej tillgängliga.

KONSUMENTPRISERNAS FÖRÄNDRINGAR I OLIKA LÄNDER

1953 – DEC. 1955

* För dessa länder anges den procentuella förändringen endast t.o.m. okt. 1955

Konsumentprisindex 1953—1955 (1953 = 100)

	År 1953	År 1954	Okt. 1954	Mars 1955	Okt. 1955	Dec. 1955
Europa						
Sverige	100	101	101	102	106	107
Danmark	100	101	101	105	110	111
Finland	100	100	101	95	98	98
Island	100	101	101	102	109	111
Norge	100	105	106	105	106	106
Belgien	100	101	101	100	102	102
Frankrike	100	100	99	101	102	102
Holland	100	104	105	107	106	106
Italien	100	103	103	104	106	107
Schweiz	100	101	102	101	102	102
Spanien	100	101	101	104	107	107
Storbritannien	100	102	103	104	108	110
Västtyskland	100	100	101	101	103	104
Österrike	100	103	104	104	107	107
Turkiet	100	110	108	112	124	130
Amerika						
Canada	100	101	101	100	101	101
USA	100	100	100	100	100	100
Argentina	100	104	110	114	118	124
Brasilien	100	118	124	133	146	148
Columbia	100	109	107	109	107	109
Mexico	100	105	108	116	129	129
Peru	100	105	107	109	112	112
Afrika						
Egypten	100	96	95	96	96	96
Sydafrikanska Unionen	100	102	103	105	106	106
Asien						
Indien, Delhi	100	98	101	90	96	100
Indonesien	100	106	107	132	154	160
Iran	100	118	119	123	119	121
Japan	100	106	108	106	106	103
Pakistan, Karachi	100	98	99	94	96	94
Australien	100	101	102	102	105	—
Nya Zeeland	100	105	105	106	108	—

B. D.

Konsumentprisindex för mars 1956

Konsumentprisindex för mars 1956 har av socialstyrelsen beräknats till 138. Indextalet har därmed gått upp en enhet från den nivå som gällt under tiden november 1955—februari 1956. Med två decimaler är indextalet för mars 138,31 mot 137,43 för februari. Ökningen beror nästan uteslutande på att priserna på livsmedel samt ved- och kolbränslen stigit ytterligare.

Av indextalen för de särskilda huvudgrupperna av varor och tjänster visar livsmedelsindex för mars en uppgång med 2 enheter. I fråga om övriga huvudgrupper är indextalen oförändrade. För undergruppen bränsle och lyse har indextalet ökat med ytterligare en enhet.

I tab. 1 redovisas såväl totalindex som indextal för de olika huvudgrupperna, varvid här medtagits årsmedeltal för 1951—1955 och månadstal för tiden mars 1955—mars 1956.[1]

Tab. 2 ger en översikt av huvudgruppernas och undergruppernas indextal åren 1954 och 1955 och under de senaste fyra månaderna samt de procentuella förändringarna av indextalen sedan december 1955, beräknat på indextal med två decimaler. Siffran 0 anger en förändring mindre än en halv procent.

Tab. 1. Konsumentprisindex 1951—mars 1956 (År 1949 = 100) [2]

Tidpunkt	Livsmedel	Alkoholhaltiga drycker o. tobak	Bostad, bränsle o. lyse	Därav		Kläder o. skor	Inventarier o. hushåll	Diverse	Totalindex
				bostad	bränsle o. lyse				
1951 årsmedeltal	119	116	110	102	130	124	118	112	**117**
1952 »	134	120	117	108	139	127	127	121	**126**
1953 »	137	122	120	116	129	123	127	124	**128**
1954 »	137	129	122	120	125	123	126	126	**129**
1955 »	144	132	126	124	130	120	127	129	**133**
1955 mars	137	132	123	121	129	120	126	127	**130**
april	140	132	124	121	129	120	126	128	**131**
maj	141	131	123	121	128	120	127	128	**131**
juni	142	131	123	121	128	120	127	129	**131**
juli	147	131	123	121	128	119	127	130	**133**
aug.	146	131	124	121	131	119	128	131	**133**
sept.	148	131	125	121	132	119	128	131	**134**
okt.	148	132	133	134	133	120	128	131	**135**
nov.	151	132	134	134	133	121	128	131	**137**
dec.	152	132	134	134	134	121	128	132	**137**
1956 jan.	151	132	137	135	142	120	129	132	**137**
febr.	152	132	138	135	143	120	128	132	**137**
mars	154	132	138	135	144	120	128	132	**138**

[1] Konsumentprisindex kvartalsvis för tiden december 1949—juni 1954, beräknad på levnadskostnadsindex utan direkta skatter, återfinns i årg. 1954, nr 10 (sid. 633). Månadstalen för juli 1954—februari 1955 se t. ex. årg. 1956, nr 2 (sid. 126).

[2] Talen för månaderna mars, juni, september och december åren 1950—1953 finns publicerade i Soc. Medd. 1954, nr 10 (sid. 633).

Tab. 2. Indextal för olika delposter samt dessas förändringar 1954—mars 1956

Huvudgrupper och undergrupper (1956 års gruppering)	Indextal (1949 = 100)						Vägningstal 1956	Procentuell förändring dec. 1955–mars 1956
	1954	1955	Dec. 1955	Jan. 1956	Febr. 1956	Mars 1956		
Livsmedel	**137**	**144**	**152**	**151**	**152**	**154**	**345**	+ 2
Mjöl, gryn o. bröd	139	144	145	146	146	146	39	+ 1
Mejeriprodukter	125	133	149	149	149	149	66	0
Matfett utom smör	139	143	144	144	144	144	10	—
Ägg	105	115	132	130	129	132	12	—
Kött	164	176	192	196	200	203	23	+ 6
Fläsk	144	163	175	177	179	181	23	+ 3
Charkuterivaror o. köttkonserver	128	138	150	151	152	156	23	+ 3
Fisk och fiskkonserver	137	144	149	148	152	151	12	+ 2
Rotfrukter och grönsaker	142	181	178	174	175	182	19	+ 3
Frukt och bär	112	115	128	124	124	131	37	+ 2
Specerier	184	179	177	176	176	180	54	+ 2
Läskedrycker och svagdricka	121	123	124	124	124	124	8	0
Förtäring utom hemmet	142	149	153	153	154	157	19	+ 2
Alkoholhaltiga drycker o. tobak	**129**	**132**	**132**	**132**	**132**	**132**	**88**	—
Spritdrycker och vin	134	143	144	144	144	144	42	—
Öl	122	122	124	124	124	124	10	—
Tobak	128	127	126	126	126	126	31	—
Bostad, bränsle och lyse	**122**	**126**	**134**	**137**	**138**	**138**	**140**	+ 3
Bostad utan bränsle och lyse	120	124	134	135	135	135	91	—
Bränsle och lyse	125	130	134	142	143	144	49	+ 8
Kläder och skor	**123**	**120**	**121**	**120**	**120**	**120**	**129**	— 1
Kläder	122	118	119	118	118	118	110	— 1
Konfektion	121	120	121	120 [1]	121	120	63	— 1
Underkläder och strumpor	121	103 [1]	102 [1]	102 [1]	102	101	16	— 1
Päls- o. skinnvaror, huvudbonader, handskar m. m.	117	113	113	113	111	113	11	0
Tyger, garner o. sybehör	129	128	130	127	128	129	20	0
Skor	132	132	133	133	132	133	19	0
Inventarier och husgeråd	**126**	**127**	**128**	**129**	**128**	**128**	**92**	0
Möbler	134	135	136	136	133	133	12	— 2
Radio och musikinstrument	109	111	110	113	114	114	7	+ 5
Armatur, husgeråd o. verktyg	129	130	131	131	131	131	29	0
Hushållstextilier	119	121	122	122	121	121	19	— 1
Cyklar, sportartiklar o. leksaker	133	135	136	135	136	136	16	+ 1
Personliga effekter	116	112	112	116	116	116	9	+ 3
Diverse	**126**	**129**	**132**	**132**	**132**	**132**	**211**	+ 1
Sjukvård	122	119	118	122	122	122	15	+ 1
Kroppsvård	119	120	120	120	120	120	14	0
Rengöringsmedel och tvätt	102	98	97	96	96	96	11	0
Undervisning, läsning o. skrivmateriel	140	149	153	154	157	158	22	+ 3
Post och tele	144	147	152	153	153	153	13	0
Nöjen och rekreation	127	129	130	129	129	130	15	0
Resor	127	130	135	135	135	135	42	0
Motorfordon	..	126	128	127	127	127	56	0
Hemhjälp	142	150	156	156	156	156	10	—
Blommor m. m.	126	130	131	131	132	132	13	+ 1
Totalindex	**129**	**133**	**137**	**137**	**137**	**138**	**1 000**	+ 1

[1] Justerat indextal på grund av ändrad gruppindelning (damjumper flyttad från föregående gruppen trikåvaror till gruppen konfektion).

Tab. 3. Prisutvecklingen i Sverige (År 1949 = 100)

Indexserie	År 1955	Aug. 1955	Sept. 1955	Okt. 1955	Nov. 1955	Dec. 1955	Jan. 1956	Febr. 1956	Mars 1956
Kommerskollegii partiprisindex [1]	143	144	144	145	147	148	149	150	151
Finanstidningens » [2]	137	137	138	138	140	142	142	142	143
Konsumentprisindex	133	133	134	135	137	137	137	137	138

[1] Officiell basperiod är år 1935.
[2] » » » juli 1913/juni 1914.

En något utförligare redogörelse för indexberäkningarna för en viss månad lämnas i en stencil, som kan erhållas från Socialstyrelsen, Stockholm 2, i slutet av påföljande månad.

Detaljhandelspriser och partipriser. I tab. 3 sammanställs detaljhandelsprisernas förändringar sedan år 1955 enligt konsumentprisindex med partiprisernas utveckling under samma tid enligt Kommerskollegii och Finanstidningens partiprisindexar. De sistnämnda serierna, som har år 1935 resp. juli 1913/juni 1914 som basperioder, har här omräknats till serier med år 1949 = 100. Jämförelsen kan endast i grova drag visa, hur detaljprisnivån förändrat sig i förhållande till prisnivån i tidigare produktions- och distributionsled.

C. Ö.

Sysselsättning och arbetslöshet

Tab. 1. Antal arbetare inom industrin i mars 1956 jämfört med februari 1956 (Jämförelserna avser endast företag som lämnat uppgifter vid båda rapporttillfällena)

Näringsgrenar[2]	Antal redovisade företag	Antal i mars 1956 redovisade arbetare (exkl. permitterade)			Indextal (febr. 1956 = 100)[1]				Antal frånvarande (%) på grund av personliga skäl
					Anställda arbetare (exkl. permitterade)			I arbete varande arb.	
		Män	Kvinnor	S:a	Män	Kvinnor	S:a		
Gruvindustri	66	13 761	152	13 913	100,5	..	100,5	101,1	6,2
Malmgruvor	55	12 998	151	13 149	100,8	..	100,8	101,6	5,9
Kolgruvor	11	763	1	764	96,1	..	96,1	92,5	12,8
Metall- o. verkstadsindustri	2 389	210 808	16 047	226 855	100,5	100,7	100,5	101,6	7,3
Järn-, stål- o. kopparverk	58	35 634	1 221	36 855	100,2	102,1	100,2	101,6	7,9
Järn- o. stålmanufaktur	453	20 975	2 595	23 570	100,1	101,2	100,2	100,8	6,5
Mekaniska verkstäder	872	89 273	3 951	93 224	100,5	100,4	100,5	101,1	6,6
Reparationsverkstäder	432	9 721	31	9 752	101,4	..	101,4	103,3	4,6
Skeppsvarv	78	22 746	2	22 748	102,3	..	102,3	104,9	10,7
Elektroteknisk industri	191	22 438	6 324	28 762	99,8	100,7	100,0	101,0	8,0
Annan metallindustri	296	10 021	1 923	11 944	99,1	99,7	99,2	100,4	6,6
Jord- o. stenindustri	630	24 849	2 807	27 656	102,2	99,9	102,0	103,5	5,6
Torvindustri	42	410	11	421	100,2	..	101,2	104,4	3,8
Stenindustri	120	3 758	5	3 763	105,8	..	105,8	109,1	4,6
Kalk- o. kritbruk	39	1 462	19	1 481	102,8	..	102,9	105,8	3,4
Cementfabriker	7	1 767	20	1 787	99,4	..	99,4	101,3	6,1
Cementvarufabriker	120	2 413	6	2 419	103,9	..	103,9	106,0	4,6
Tegelbruk	148	4 584	124	4 708	103,8	..	103,7	106,4	6,4
Porslins-, kakel- o. lerg.-ind.	26	3 682	1 807	5 489	99,3	99,9	99,5	99,9	6,0
Glasindustri	76	4 755	795	5 550	100,0	98,9	99,8	100,1	5,4
Annan jord- o. stenindustri	52	2 018	20	2 038	103,0	..	103,2	104,1	8,0
Träindustri	1 281	37 808	1 158	38 966	101,8	98,9	101,7	102,9	4,5
Sågverk o. hyvlerier	457	18 139	270	18 409	103,9	95,7	103,8	105,3	5,0
Lådfabriker	38	753	25	778	103,4	..	103,5	105,7	6,6
Fanér- o. plywoodfabriker	10	1 100	113	1 213	98,9	..	99,3	101,7	4,6
Byggnadssnickerifabriker	241	6 691	71	6 762	99,1	..	99,0	100,2	3,9
Möbelfabriker	319	6 460	242	6 702	100,4	105,2	100,5	100,9	3,7
Svarveri- o. skidfabriker	109	2 651	142	2 793	99,1	..	98,7	99,4	4,7
Annan trävaruindustri	107	2 014	295	2 309	102,0	99,7	101,7	102,4	3,9
Massa- o. pappersindustri	257	43 409	4 800	48 209	100,1	100,9	100,2	101,3	6,8
Massafabriker	68	20 680	358	21 038	100,2	101,4	100,2	101,9	6,4
Pappersbruk o. pappfabr.	65	18 464	2 912	21 376	100,1	101,7	100,3	100,8	7,6
Wallboardfabriker	10	2 158	69	2 227	100,1	..	100,1	100,9	5,7
Papp- o. pappersvaruind.	114	2 107	1 461	3 568	100,6	99,1	100,0	100,8	4,7
Grafisk industri	509	17 413	4 074	21 487	100,1	101,5	100,4	102,0	6,6
Bokbinderier	64	1 678	1 766	3 444	99,1	101,3	100,2	100,3	7,1
Bok- o. accidenstryckerier	255	6 863	1 444	8 307	100,1	101,8	100,4	102,2	5,9
Tidningstryckerier	120	6 799	564	7 363	100,2	102,5	100,4	102,1	7,2
Annan grafisk industri	70	2 073	300	2 373	100,5	99,3	100,3	103,1	6,2
Livsmedelsindustri	797	22 012	9 531	31 543	101,4	97,6	100,2	101,4	7,3
Kvarnar	41	1 025	172	1 197	102,5	..	103,1	105,5	6,9
Bageriindustri	266	4 753	2 490	7 243	100,1	103,9	101,4	102,0	6,7
Sockerindustri	21	2 254	340	2 594	99,1	104,3	99,7	100,9	7,9
Choklad- o. konfektind.	59	1 280	2 344	3 624	100,5	100,2	100,3	102,2	8,3
Mejeriindustri	82	3 202	390	3 592	102,3	95,8	101,5	100,9	8,0
Slakterier o. charkuterier	178	6 712	1 546	8 258	102,1	98,0	101,3	102,9	7,4
Fiskkonservfabriker	50	703	1 099	1 802	103,8	92,2	96,4	98,6	8,0
Fruktkonservindustri	24	541	750	1 291	102,1	79,2	87,4	88,6	6,9
Margarinindustri	9	345	89	434	101,2	..	100,0	101,8	6,2
Annan livsmedelsindustri	67	1 197	311	1 508	103,6	96,3	102,0	102,5	4,3

[1] Indextal har ej beräknats för grupper om mindre än 200 arbetare. — [2] Se not Soc. Medd. 1956: 3, sid. 212.

TAB. 1 (forts.). ANTAL ARBETARE INOM INDUSTRIN I MARS 1956

Näringsgrenar	Antal redovisade företag	Antal i mars 1956 redovisade arbetare (exkl. permitterade)			Indextal (febr. 1956 = 100)				Antal frånvarande (%) på grund av personliga skäl
					Anställda arbetare (exkl. permitterade)			I arbete varande arb.	
		Män	Kvinnor	S:a	Män	Kvinnor	S:a		
Dryckesvaru- o. tobaksind.	166	5 467	1 995	7 462	101,8	101,1	101,6	103,9	7,9
Dryckesvaruindustri	158	5 077	963	6 040	101,8	103,3	102,0	104,3	7,5
Tobaksfabriker	8	390	1 032	1 422	101,8	99,0	99,8	102,3	9,7
Textil- o. beklädnadsind.	944	25 974	45 062	71 036	100,1	100,5	100,4	100,9	6,2
Ylleindustri	72	4 473	4 186	8 659	99,5	99,7	99,6	100,7	6,7
Bomullsindustri	59	7 173	5 748	12 921	99,7	99,9	99,8	100,1	6,9
Linne- o. juteindustri	11	936	1 173	2 109	100,6	99,3	99,9	99,7	11,6
Trikåfabriker	156	1 939	5 850	7 789	100,6	100,6	100,6	100,9	6,3
Sömnadsindustri	409	5 803	22 758	28 561	101,6	100,9	101,1	101,5	5,6
Hatt- o. mössfabriker	40	369	1 309	1 678	100,8	98,9	99,3	98,5	5,2
Annan textil- o. beklädn.ind.	197	5 281	4 038	9 319	99,3	100,9	100,0	101,3	5,1
Läder-, hår- o. gummivaruind.	359	11 770	6 518	18 288	99,3	99,6	99,4	100,0	5,3
Garverier	30	2 093	196	2 289	99,8	..	99,7	100,0	5,4
Päls- o. skinnvarufabr.	80	953	1 015	1 968	97,5	98,7	98,2	97,9	4,9
Skoindustri	119	3 420	2 521	5 941	99,4	100,3	99,8	100,6	4,3
Andra lädervarufabriker	55	797	699	1 496	98,3	100,9	99,5	99,2	5,1
Gummivarufabriker	17	3 613	1 848	5 461	99,7	99,5	99,6	100,2	7,0
Annan läder-, hår- o. gummiv.-industri	58	894	239	1 133	99,4	94,5	98,4	99,6	3,7
Kemisk o. kemisk-tekn. ind.	316	15 042	3 554	18 596	100,5	100,8	100,5	101,9	7,3
Rent kemisk industri	31	5 058	171	5 229	100,6	..	100,8	104,1	8,2
Färg-, olje- o. parfymfabr.	104	3 612	996	4 608	100,4	99,3	100,1	100,2	5,7
Sprängämnesfabriker	7	1 053	405	1 458	99,2	99,3	99,3	100,7	7,4
Tändsticksfabriker	7	993	740	1 733	100,8	102,4	101,5	103,9	8,7
Annan kemisk-tekn. ind.	167	4 326	1 242	5 568	100,7	100,8	100,8	101,2	7,3
Samtl. industrigrupper	**7 705**	**428 313**	**95 698**	**524 011**	**100,7**	**100,2**	**100,6**	**101,6**	**6,7**
Statl. verk o. byggnadsarb.	250	41 084	1 590	42 674	100,2	101,7	100,3	101,5	7,5
Mek. o. elektr. verkstäder	92	11 658	392	12 050	100,5	101,0	100,5	100,9	8,0
Skeppsvarv	3	3 114	31	3 145	100,5	..	100,5	100,7	10,3
Beklädn. verkst., förråd o. d.	58	771	575	1 346	97,7	101,6	99,3	99,9	7,0
Sprängämnesfabriker	3	626	353	979	99,4	102,3	100,4	101,0	3,1
Byggnads- o. anläggn.-arb.	94	24 915	239	25 154	100,2	102,1	100,2	102,0	7,2

Tab. 2. Indextal (uträknade enligt kedjemetod, mars 1955 = 100) för antal anställda arbetare inom industrin

Industrigrupper[1]	1955									1956		
	april	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	mars
Gruvindustri	99,5	100,7	101,8	102,3	102,7	102,0	102,6	103,6	101,9	103,1	103,9	104,4
Metall- o. verkstadsindustri	99,9	99,5	100,5	99,4	99,7	100,4	101,2	101,7	101,6	101,7	102,1	102,6
Jord- o. stenindustri	102,1	103,8	106,9	107,9	107,1	106,4	104,8	103,6	100,5	100,3	96,9	98,8
Träindustri	102,1	102,7	104,5	103,7	102,5	101,3	99,8	97,9	92,4	93,0	93,5	95,1
Massa- o. pappersindustri	100,1	100,3	102,1	102,3	101,6	101,4	101,5	102,0	101,5	102,1	102,5	102,7
Grafisk industri	100,0	100,0	101,3	101,2	100,6	101,1	102,5	103,1	101,9	101,9	102,0	102,4
Livsmedelsindustri	99,9	99,8	103,7	106,0	105,6	106,2	109,1	108,8	101,2	98,8	99,1	99,3
Dryckesvaru- o. tobaksind.	101,7	103,9	111,0	118,7	110,6	106,7	103,6	103,6	109,7	103,0	101,4	103,0
Textil- o. beklädnadsind.	99,1	98,1	97,8	96,9	97,2	98,9	99,7	100,1	99,0	99,7	100,4	100,8
Läder-, hår- o. gummiv.-ind.	99,8	98,3	97,7	95,7	95,6	96,6	97,5	98,0	97,2	97,0	97,1	96,5
Kemisk o. kemisk-tekn. ind.	99,9	99,6	100,0	99,8	98,8	100,1	100,6	100,4	98,8	100,1	100,8	101,3
Samtliga industrigrupper	**100,1**	**100,0**	**101,3**	**100,9**	**100,7**	**101,2**	**101,7**	**101,8**	**100,4**	**100,5**	**100,7**	**101,3**

[1] Se not Soc. Medd. 1956: 3, sid. 212.

Tab. 8. Verksamheten vid arbetsförmedlingarna under mars 1956

	Hela verksamheten				Kvinnliga avdelningar		
	Arbetssök. personer	Lediga platser	Tillsatta platser		Arbetssök. personer	Lediga platser	Tillsatta platser
			Totalt	därav 1-dagsplats			
Summa mars 1953	134 792	118 764	87 572	27 724	37 438	50 567	31 208
» » 1954	146 555	131 194	96 281	28 378	41 361	49 783	30 542
» » 1955	137 790	134 600	93 203	28 723	41 828	51 076	30 393
» febr. 1956	158 277	111 968	81 367	24 981	40 723	40 623	25 091
» mars 1956	146 277	121 068	88 006	27 661	41 106	45 276	27 971
Därav							
Jordbr., trädgårdsskötsel o. fiske	5 888	2 893	1 510	38	352	128	110
Skogsbruk	4 414	2 941	2 140	19	12	3	3
Malmbrytn. o. metallind.	9 624	8 656	4 015	66	575	541	300
Trä-, graf. o. pappersind.	5 455	2 640	1 778	52	407	301	184
Byggnadsverksamhet	38 390	11 601	10 936	251	1	8	8
Övriga industrigrupper	12 349	6 070	3 448	100	5 238	3 259	1 552
Samfärdsel o. handel	23 528	40 638	33 983	14 520	8 603	11 044	7 180
Förvaltning o. fria yrken	12 394	12 190	7 088	2 534	4 998	5 631	2 825
Sjukvård o. husligt arbete	12 734	22 746	14 494	6 266	12 501	22 324	14 349
Därav under 18 år	15 875	12 613	8 509	440	8 050	6 341	4 365

Sociala Meddelanden

Official Journal published monthly by the Social Welfare Board of Sweden

1956, No. 5

CONTENTS

Page

Children at home and at school 281
Where did the tinkers originate? By *C.-H. Tillhagen* 287
Notices:
The Social Welfare Board's opinion concerning the compulsory retention of children . 300
The Social Welfare Board's statement of views on a report concerning manpower requirements in Public Administration 302
National Conference — The municipalities and youth 306
The increasing of certain annuities for illegitimate children paid for in the National Insurance Office 311
International problems at summer courses 311

Periodical surveys

Register 313
Social Welfare — costs and financing 1954 313
The clientele of the Temperance Board in 1954 318
Pupils in the Youth Welfare Schools 1954 327
Foreigners in Sweden. A survey of 1955 and the position as at 1st January, 1956 329
The retail trade turnover in the 4th quarter of 1955 336
The development of consumer prices in Sweden and abroad 340
The consumer price index for March 1956 343
Employment and unemployment 346
Literary survey 352
Book notices 358

The Issue in Brief

Children at home and at school. The article gives an account of an investigation into the relationship between home background and a child's adaptability at school carried out in Stockholm primary schools during the school year 1954—1955. The investigation concerned some 1 400 school children.

Conditions at home were investigated by means of a so-called »attitude grading», which was distributed to the children's mothers for assessment and completion, and by direct interviews with the mothers. The »attitude grading» consisted of a number of statements relating to upbringing taken from debates of recent years. The alternative replies were graded on a five-figure scale, a numerical assessment of the degree of »child interest», i. e. the mother's interest and concern for her child's needs and future. The object of the interviews was to establish such domestic circumstances as the habits of the home, the contact between members of the family, the existence or otherwise of difficulties in bringing up the child, whether the mother was a wage earner etc.

The child's behaviour at school was investigated by three methods. Firstly, the teacher was called upon to make a comparison between all the children, two and two, in respect of bad conduct, secondly, to mark off on a list a large number of concrete examples of behaviour and, finally, to make a numerical assessment of the children's adaptability to the school rules. The teachers were called upon to judge the pupils' adaptability to the norms for the school on the basis of the following characteristics: bad conduct, aggressiveness, carelessness, passitivity, honesty (in the widest sense of the meaning), attentiveness and conformity (i. e. general adaptability to school life).

When the observed degree of adaptability was related to the sense of upbringing of the mother in question as revealed by the investigation, there was found to be a clearly established relationship among boys of all class levels between a less favourably developed understanding for childhood problems on the part of the mother on the one hand, and undesirable conduct at school on the other. The sons of »disinterested» mothers were on the whole worse behaved, more aggressive, careless, passive etc. than the sons of mothers more inclined towards their children. As regards girls, the relationship was not as marked, with the exception of passitivity and attentiveness. The lower the »mother rating» shown by the attitude grading, the more passive and less attentive were the girls. P. 281.

Where did the tinkers originate? On the basis of the thesis written by the Upsala sociologist, Adam Heymowski, the article deals with the origin of the tinkers and the new investigation is compared with the earlier theories based on various investigations carried out in Sweden since the 1920s.

The question of the origin of the tinkers has divided investigators into two camps. The one maintains that the tinkers are of Romany stock while the other claims them to be of Swedish stock, although mainly descendants of practisers of certain despised trades, and probably with some gipsy blood.

The opinion that the tinkers are descendants of gipsies is one of long standing. Advocates of this theory have pointed out the strong influence of Romany in the tinker language as clear evidence of their gipsy origin. Philologists, however, have pointed out that the tinker language cannot be regarded as an offshoot of Romany, but rather as Swedish with a vocabulary influenced by Romany. The tinker language is consequently no proof of the origin of the tinkers but does, on the other hand, indicate certain contacts between tinkers and gipsies.

Heymowski has made a genealogical investigation of a number of gipsies with a view to establishing from which social level and trade groups they claim to originate. To obtain suitable subjects for research he approached such knowledgeable sources as social workers, police authorities, court psychiatrists etc. and selected 30 of the persons classified as tinkers. The ancestors of these 30 subjects were traced as far back as possible. In the case of a number of nomadic families he was successful in tracing the line back to the middle of the 18th century, and in one or two cases to the 17th century, but only the last six generations have been analysed statistically.

Genealogically speaking, these 30 persons can be divided into two separate groups, the one embracing 7 and the other 23 persons. The first group was found to be direct descendants of settled Swedish farmers, smallholders, feudal soldiers and craftsmen. The members of the second group are decended from persons leading a more or less nomadic life and from practisers of certain characteristic, often socially inferior trades. It is in the latter group that we meet representatives of the real tinkers. They can, by and large, be traced back to families who have been vagabonds for generations and who can be shown to be inter-related with practically all the known tinker families. The reason for this inter-relationship is the tinkers' classification as »untouchable». In the old days, social outcasts could hardly acquire an honest and respectable spouse and consequently they were called upon to marry within their own kind.

Half of the traced ancestors of the 30 subjects were related to Swedish farmers and other settled tradesmen. The other half were related to practisers of typical »untouchable» trades such as hangmen, gelders, horsecopers, rag-and-bone men, tinsmiths and pedlars. Some of the latter have Swedish names and no other traits indicating foreign origin. The others have typically foreign names such as Dietrich, Lorentz, Viedrich etc. This can be assumed to indicate descent from the

German mercenaries and the German hangmen who at one time found employment in Sweden. Very few ancestors could be identified as gipsies. P. 287.

The consumer price index for March 1956 drawn up by the Social Welfare Board is 138 (1949 = 100). This is a rise of one point since February 1956. P. 343.

Sociala Meddelanden

Revue officielle publiée par la Direction générale de la Prévoyance sociale (D.G.P.S.) en Suède

1956, No. 5

INDEX

Page

L'enfant dans la famille et à l'école 281
Quelle est l'origine des gitans? Par *C.-H. Tillhagen* 287
Notices:
Avis émis par la D.G.P.S. touchant la garde provisoires des jeunes enculpés 300
Avis émis par la D.G.P.S. touchant le rapport sur le besoin de main-d'œuvre dans les services publics 302
Conférence nationale sur les communes et la jeunesse 306
Majoration de certaines rentes viagères achetées dans les établissements de l'Office National des Assurances pour des enfants nés hors mariage 311
Problèmes internationaux dans les cours d'été 311

Aperçus périodiques

Répertoire 313
Dépenses et financement de la protection sociale en 1954 313
La clientèle des services de soins aux alcooliques en 1954 318
Les élèves des écoles d'éducation surveillée en 1955 327
Etrangers en Suède. Aperçu sur l'année 1955 et situation au 1er janvier 1956 329
Le chiffre d'affaires dans le commerce de détail pendant le quatrième trimestre 1955 336
Le mouvement des prix à la consommation en Suède et à l'étranger 340
L'indice des prix à la consommation pour mars 1956 343
Emploi et chômage 346
Bibliographie 352
Comptes rendus de livres 358

Résumé

L'enfant dans la famille et à l'école. L'article rend compte du résultat d'une enquête touchant la relation entre le milieu familial et l'adaptation de l'enfant au milieu scolaire, effectuée dans les écoles primaires de Stockholm au cours de l'année scolaire 1954—1955. L'enquête a porté sur 1 400 écoliers.

Les conditions familiales ont été étudiées, d'une part au moyen d'un »barême d'attitude» qui était soumis à l'appréciation des mères et auquel elles devaient répondre, d'autre part au moyen d'interviews directs avec les mères. Le barême d'attitude consistait en propos sur des questions d'éducation des enfants, tirés des débats de ces dernières années. Les différentes réponses étaient cotées selon une échelle de valeur à cinq degrés qui fournissait en chiffres un jugement de l'attitude plus ou moins positive de la mère à l'égard de l'enfant, c'est-à-dire sur son degré d'intérêt pour les besoins de l'enfant et la mesure dans laquelle elle en tenait compte. Dans les interviews directs avec les mères on s'efforçait de connaître le milieu familial, habitudes, contact entre les membres de la famille, difficultés possibles dans l'éducation de l'enfant, travail de la mère hors de son foyer, etc.

Le comportement des enfants à l'école a été étudié par trois méthodes. D'une part, on a demandé à l'instituteur de faire une comparaison entre tous les enfants, deux par deux, touchant leur turbulence. Puis le maître a rempli une liste de pointage qui énumérait un grand nombre de traits concrets de comportement. Finalement, les maîtres ont donné des appréciations en chiffres

sur l'adaptation de leurs propres élèves aux règles de l'école. Les maîtres devaient juger l'ajustement des écoliers aux normes de l'école relativement aux traits de caractère suivants: turbulence, agressivité, négligence, passivité, honnêteté (dans une large acception), attention et conformité (c'est-à-dire adaptation générale aux exigences de l'école).

Lorsqu'on a coordonné le degré d'adaptation des écoliers ainsi constaté avec un facteur comme celui de la manière d'envisager l'éducation chez les mères des mêmes écoliers, telle qu'elle est ressortie de l'enquête, une corrélation nette est apparue relativement aux garçons, dans tous les stades de l'enseignement, entre une attitude peu compréhensive de l'enfant chez la mère d'une part, et une conduite indésirable à l'école, d'autre part. Les fils des mères portant un faible intérêt à l'enfant étaient plus turbulents, plus agressifs, négligents, passifs, etc. que ceux des mères qui concentraient un plus grand intérêt sur l'enfant. Cette corrélation était moins accentuée au sujet des filles, à l'exception des caractères de passivité et d'attention. Moins positive était l'attitude des mères à l'égard de l'enfant, d'après le schéma d'attitude, plus passives et plus inattentives étaient les filles. P. 281.

Quelle est l'origine des gitans? En partant d'une étude du sociologue d'Uppsala Adam Heymowski, l'article traite la question de l'origine des gitans et compare les connaissances récemment acquises avec les théories antérieures basées sur différentes enquêtes effectuées en Suède depuis les années 1920.

La question de l'origine des gitans a partagé les chercheurs en deux camps. L'un soutient que les gitans sont des descendants des tziganes, l'autre qu'ils ont une ascendance suédoise, plus précisément que ce sont des descendants de Suédois qui exerçaient certain métiers méprisés mais qui ont vraisemblablement aussi un peu de sang tzigane.

L'opinion que les gitans sont des descendants de tziganes est ancienne. Ceux qui la professent disent que dans la langue des gitans, où il y a de forts éléments de »romani», on trouve une preuve décisive de l'origine tzigane des gitans. Les philologues ont cependant objecté que la langue des gitans ne peut pas être considérée comme venant du romani, mais bien plutôt comme du suédois mêlé d'un vocabulaire romani. La langue des gitans n'apprend donc rien sur l'origine de ceux qui la parlent mais indique qu'il y a eu certains contacts entre les gitans et les tziganes.

Heymowski a examiné la généalogie d'un certain nombre de gitans pour connaître à quelle couche sociale et à quels groupes professionnels appartenaient leurs ancêtres. Pour obtenir des sujets d'étude appropriés il s'est adressé parmi les gitans à »l'opinion éclairée», par exemple à des travailleurs sociaux, des agents de police, des psychiatres légaux, etc. et il a choisi trente de ceux-ci comme personnalités gitanes considérées. Il a suivi l'ascendance de ces trente sujets d'étude aussi loin dans le temps que cela a été possible. Pour quelques familles nomades il a réussi à remonter jusqu'au milieu et jusqu'au début du 18e siècle, dans quelques cas isolés jusqu'au 17e siècle. Seules les six dernières générations ont été étudiées au point de vue statistique.

Par leur généalogie les trente sujets d'étude forment deux groupes entièrement distincts, l'un comprenant sept personnes, l'autre vingt-trois. Le premier groupe se montre descendre directement de paysans suédois établis à demeure, petits fermiers, soldats »cantonnés en province» et artisans. Les membres du second groupe descendent entièrement ou en partie d'individus plus ou moins nomades et qui exerçaient certains métiers caractéristiques, souvent d'une basse catégorie sociale. C'est dans ce groupe que l'on rencontre des représentants de véritables gitans. Ils peuvent dans une large mesure tirer leur origine de familles qui ont été à travers les générations »gens de la route» et qui se montrent être apparentées à pour ainsi dire toutes les familles de gitans connues. La raison de cette consanguinité est la position de parias des gitans dans la société. Les individus rejetés par l'ancienne société ne pouvaient guère trouver femme ou mari dans des familles honorables et rangées. Ils étaient réduits à se marier dans leur propre milieu.

La moitié des ascendants trouvés pour les trente sujets d'étude se range parmi des paysans suédois ou autre gens de métiers sédentaires. L'autre moitié était formée de gens exerçant des métiers décriés typiques, bourreaux, châtreurs de chevaux, maquignons, chiffonniers, étameurs et colporteurs. De ces derniers, certains portent des noms entièrement suédois et rien en eux n'indique une origine étrangère. Les autres ont des prénoms typiquement étrangers, comme Dietrich, Lorentz, Viedrich, etc. On peut présumer ici une descendance de mercenaires allemands d'une part, d'autre part de bourreaux allemands qui ont exercé en Suède. Un nombre remarquablement faible d'ancêtres ont pu être identifiés comme tziganes. P. 287.

L'indice des prix à la consommation pour mars 1956 (sur la base 100 en 1949) a été calculé par la D. G. P. S. s'établir à 138, ce qui signifie une hausse d'une unité depuis février 1956. P. 343.

Litteraturöversikt

(11 mars—10 april 1956)

Socialstyrelsens bibliotek hålls öppet för allmänheten kl 10—15; under sommarmånaderna kl 10—14 (lördagar 9—13)

Tidskriftsartiklar i sociala ämnen [1]

Allmänna sociala frågor

BRAUN, S. Die Bedeutung einer Sozialstatistik im Grossbetrieb. Wirtschaftswissenschaftliche Mitteilungen 1956, nr 2/3.

FAUGERT, R. Social trygghet för internationella transportarbetare. Sv. sjukkassetidning 1956, nr 3.

GLASER, D. Criminality theories and behavioral images. The American journal of sociology mars 1956.

HIMMELSTRAND, U. Vad är sociologi? Populär tidskrift för psykologi och sexualkunskap 1956, nr 1.

LEVIN, H. J. Standards of welfare in economic thought. The quarterly journal of economics 1956, nr 1.

LEVITT, T. The lonely crowd and the economic man. The quarterly journal of economics 1956, nr 1.

QUINCHE, M. A. L'évaluation du travail et les relations humaines. Journal des associations patronales 1955, nr 11.

SÉBILLE, G. L'évolution des bases de l'urbanisme. Les cahiers du musée social 1956, nr 1/2.

ÅBERG, A. Ungdomsvård under debatt. Barnavård och ungdomsskydd 1956, nr 1.

The prevention of juvenile delinquency. International review of criminal policy 1955, nr 7/8.

Sverige

ANDERBERG, L. En storkommun i Skåne. Landskommunernas tidskrift 1956, nr 3.

GETREU, E. Samtal med föräldrar. Barnavård och ungdomsskydd 1956, nr 1.

GUETTLER, K. Maria kom till rådgivningsbyrån. Barn i hem-skola-samhälle 1956, nr 2.

HUSÉN, L. Hur kan vi lösa disciplinproblemen? Barn i hem-skola-samhälle 1956, nr 2.

LARSON, LORENTZ. Serier och sociologi. Folkskollärarnas tidning 1956, nr 10.

LUND, R. De stora årskullarnas problem. Arbetsmarknaden 1956, nr 3.

MÅHL, S. En sjuklighetsundersökning bland Stockholms stads anställda. Sv. stadsförbundets tidskrift 1956, nr 4.

SEGERSTEDT, T. T. Industrifolk på fritid. Studier och debatt 1956, nr 4.

TAKMAN, J. Människotyper i ungdomsarbetet. [Föreläsning.] Sv. socialvårds tidning 1956, nr 3.

TALLBERG, A. Gammal? Fackföreningsrörelsen 1956, nr 12.

WALLBERG, URSULA. Ett nytt försök att analysera det personliga sparandet i Sverige. Ekonomisk revy 1956, nr 3.

Amerikas förenta stater

CARTER, E. A. Policies and practices of discrimination commissions. The annals mars 1956.

COHEN, W. J. Financing public welfare programs. Social security bulletin 1956, nr 2.

EVANS, J. C. & LANE, D. A. Integration in the armed services. The annals mars 1956.

FLEMING, H. C. Resistance movements and racial desegregation. The annals mars 1956.

LEICHTER, O. Tjänstemännen i USA. Handelstjänstemannen 1956, nr 5.

Ceylon

Development planning in Ceylon. International labour review febr. 1956.

Danmark

KALLESTRUP, L. R. De store årgange skal nok klare sig. Arbejderen 1956, nr 6.

Frankrike

HAGMAN, R. Det okända Frankrike. Barnavård och ungdomsskydd 1956, nr 1.

Japan

ALBINSSON, G. Japans ekonomiska problem. Fackföreningsrörelsen 1956, nr 10.

Norge

Ås, A. Psykologien i samhällets tjänst. Populär tidskrift för psykologi och sexualkunskap 1956, nr 1.

Schweiz

SCHMIDT, E. Sozialpolitische Offensive in Basel. Schweizerische Arbeitgeber-Zeitung 1956, nr 11.

[1] I denna avdelning tidigare upptagna artiklar finns införda i ett särskilt kortregister, som är tillgängligt i socialstyrelsens bibliotek.

Spanien

MONIS, F. S. Jurisdiccion competente en cuestiones contenciosas en materia de seguros sociales obligatorios. Revista Iberoamericana de seguridad social sept./okt. 1955.

Arbetarskydd

BANIK, E. Sicherheitstechnische Gesichtspunkte und Erfahrungen bei der Planung und beim Bau von Sprengstoff- und Pulverfabriken für rauchschwache Pulver. Bundesarbeitsblatt. Teil: Arbeitsschutz 1956, nr 3.

WINKLER, C. Strahlenschutz bei der Arbeit mit offenen radioaktiven Präparaten. Bundesarbeitsblatt. Teil: Arbeitsschutz 1956, nr 3.

Sverige

HELLBACHER-THULIN, A. Byggena satsar hårt på skyddsarbetet. Arbetarskyddet 1956, nr 2.

STRIDH, B. & GUSTAFSSON, B. 30 man i staben för Vattenfalls säkerhetstjänst. Arbetarskyddet 1956, nr 2.

Arbetslön och arbetstid

Sverige

EKVALL, ALICE. De satsade sin söndag. Vi 1956, nr 12/13.

Amerikas förenta stater

BRÜGGEMANN, W.-D. Garantierter Jahreslohn und Arbeitslosenversicherung in USA. Bundesarbeitsblatt 1956, nr 5.

Arbetsmarknad och arbetslöshet

DELPEREE, A. Le marché commun et la libre circulation des travailleurs. Revue du travail 1956, nr 2.

Sverige

HEIJBEL, C. A. Industriläkarens roll vid val och placering av arbetskraft. Social-medicinsk tidskrift 1956, nr 3.

Amerikas förenta stater

FRITSCH, B. Die amerikanische Beschäftigungspolitik der dreissiger Jahre im Lichte der Beschäftigungstheorie von Keynes. Schweizerische Zeitschrift für Volkswirtschaft und Statistik 1956, nr 1.

HOWENSTINE, J. Compensatory public works programmes and full employment. International labour review febr. 1956.

Filippinerna

Labour situation in the Philippines. Industry and labour 15 mars 1956.

Latin-Amerika

LOOMIS, C. P. & MCKINNEY, J. C. Systemic differences between Latin-American communities of family farms and large estates. The American journal of sociology mars 1956.

Women's employment in Latin America. International labour review febr. 1956.

Norge

The employment situation in Norway in 1953—54. Industry and labour 15 mars 1956.

Tyskland

REHHAHN, H. Zur Problematik des allgemeinen Arbeitsmarktes und der Schätzung der MdE. Soziale Sicherheit 1956, nr 3.

Befolkningsfrågor

The world's working population. International labour review febr. 1956.

Sverige

HÖÖK, E. Folk så det räcker. Industria 1956, nr 3.

Folkbokföring och statistik. Byggnadsarbetaren 1956, nr 3.

Amerikas förenta stater

ANDERSON, THEODORE R. Intermetropolitan migration: a correlation analysis. The American journal of sociology mars 1956.

Belgien

GIELEN, R. Le vieillissement de la population belge. Revue du travail 1956, nr 1.

Japan

Hård födelsekontroll i Japan. Morgonbris 1956, nr 4.

Tyskland

Die Entwicklung der Sterblichkeit seit dem ersten Weltkrieg. Wirtschaft und Statistik 1956, nr 3.

Bostadsförhållanden och samhällsplanering

Sverige

ANDERBERG, B. Flerfamiljshusets kostnadsvariationer. Byggforum 1956, nr 2.

ERIKSSON, PER E. Dämpad byggnadskonjunktur — lägre byggnadsarbetarlöner? Byggforum 1956, nr 2.

JUNAEUS, H. Småhusbyggandet, en uppgift som kräver kommunernas aktiva medverkan. Sv. stadsförbundets tidskrift 1956, nr 4.

LINDSTRÖM, F. Augustenborgsområdet i Malmö. [Recension.] Sv. socialvårds tidning 1956, nr 3.

Bostadsbygge sysselsätter allt färre man per lägenhet. Byggnadsarbetaren 1956, nr 3.

Bostadssubventioner i praktiken. Sunt förnuft 1956, nr 4.

Byggnadsverksamheten i Göteborg 1955. Statistiska meddelanden från Göteborgs stads statistiska byrå 1956, nr 1.

Amerikas förenta stater

SCHNORE, L. F. The functions of metropolitan suburbs. The American journal of sociology mars 1956.

WEAVER, R. C. Integration in public and private housing. The annals mars 1956.

Danmark

Byggevirksomheden i året 1955. Statistiske efterretninger 1956, nr 21.

Frankrike

LIET-VEAUX. La propriété foncière, facteur de réalisation des programmes d'urbanisme. Les cahiers du musée social 1956, nr 1/2.

Norge

HANSSON, LARS. Den statliga bostadskreditgivningen i Norge. Ekonomisk revy 1956, nr 3.

Föreningsväsen, kollektivavtal och arbetskonflikter

Sverige

RAMSTÉN, N. Företagsnämnder i sifferljus. Fackföreningsrörelsen 1956, nr 9—12.

Amerikas förenta stater

BLOCH, J. W. Founding convention of the AFL-CIO. [American Federation of Labor, Congress of Industrial Organizations.] Monthly labor review 1956, nr 2.

GOLDBERG, J. P. A survey of American labor during 1955. Monthly labor review 1956, nr 2.

Danmark

NIELSEN, V. Tvungen voldgift. Arbejderen 1956, nr 6.

Hälso- och sjukvård

MENDE, W. Seelische Reaktionen und Entwicklungen des Versehrten. Soziale Arbeit 1956, nr 4.

Sverige

BIÖRCK, G. Något om arbetsuppgifterna inom hjärtsjukdomarnas område. Sv. nationalföreningens mot tuberkulos kvartalsskrift 1956, nr 1.

BUNNE, E. Sjukvårdscentraler i Göteborg. Sjukhuset 1956, nr 3.

GEDDA, E. Hygieniska strävanden för skolbyggnadernas utformning och utrustning. Social-medicinsk tidskrift 1956, nr 3.

KENNEDY, A. Sysselsättnings- och arbetsterapi i mental eftervård och arbetsanpassning. Socialmedicinsk tidskrift 1956, nr 3.

LINDAHL, O. Sjukdom — sjukskrivning — arbetsförmåga. Sv. läkartidningen 1956, nr 10.

LINDSTRÖM, E. & GRENHAGEN, I. Poliomyeliten i Stockholm 1953 sedd mot bakgrunden av stadens avloppsförhållanden. Hygienisk revy 1956, nr 3.

LINDVALL, S. Olycksfallsberedskapen vid våra sjukhus. Sjukhuset 1956, nr 3.

MOLANDER, M. E. Synpunkter vid beräkning av vårdplatsbehovet inom ett sjukvårdsområde. Sveriges landstings tidskrift 1956, nr 1.

Danmark

WINGE, K. Er lungetuberkulosen besejret i Københavns kommune eller er den det ikke? Månedsskrift for praktisk lægegerning og social medicin 1956, nr 3.

Österrike

OSSADNIK, W. Tabakkonsum und Erkrankungen der Atmungsorgane. Statistische Vierteljahresschrift 1955, nr 4.

Jordbruksfrågor

Sverige

HOLMSTRÖM, S. Fakta om det nya prissättningssystemet. Hushållningssällskapens tidskrift 1956, nr 2.

SAEMUND, G. Landsbygdens avfolkning och jordbrukets arbetsvolym. Sv. lantarbetsgivareföreningarnas tidskrift 1956, nr 3.

ÅSTRAND, H. Nytt prissättningssystem för jordbruket. Finanstidningen 1956, nr 13.

Amerikas förenta stater

FULMER, J. L. Regression methods of estimating agricultural income of counties. The review of economics and statistics 1956, nr 1.

RUTTAN, V. W. The contribution of technological progress to farm output: 1950—75. The review of economics and statistics 1956, nr 1.

Arealbegränsningar i USA. Hushållningssällskapens tidskrift 1956, nr 2.

Norge

MENGSHOEL, R. Omsetningssamvirket i jordbruket — og forslaget til revisjon av omsetningsloven. Norsk handel 1956, nr 6.

Kooperation

WOOD, J. M. Inter-trading schemes. Review of international cooperation 1956, nr 3.

Sverige

HELLESTEDT, L. Kooperationen enligt 1951 års företagsräkning. Kooperatören 1956, nr 4/5.

NILSSON, KARL. En storförenings födelse. [Konsum, Stockholm 40 år.] Vi 1956, nr 12/13.

Italien

MEISTER, A. Cooperation and rural community centres. Review of international cooperation 1956, nr 3.

Mexico

CORIA, R. R. Productive societies in Mexico. Review of international cooperation 1956, nr 3.

Nykterhetsfrågor

FORSANDER, O. & SUOMALAINEN, H. Alcohol intake and erythrocyte aggregation. Quarterly journal of studies on alcohol 1955, nr 4.

Sverige

COLLETT, J. Ökar antalet alkoholmissbrukare? Alkoholfrågan 1956, nr 2.

HELLGREN, B. Övergångstiden från Stockholms horisont. Tidskrift för nykterhetsnämnderna 1956, nr 2.

Amerikas förenta stater

FEENEY, FRANCIS E. [M. FL.] The challenge of the skid row alcoholic. Quarterly journal of studies on alcohol 1955, nr 4.

KELLER, M. & EFRON, VERA. The prevalence of alcoholism. Quarterly journal of studies on alcohol 1955, nr 4.

LEVINE, J. The sexual adjustment of alcoholics. Quarterly journal of studies on alcohol 1955, nr 4.

MALZBERG, B. Use of alcohol among white and negro mental patients. Quarterly journal of studies on alcohol 1955, nr 4.

Danmark

RÖGIND, S. Statistisk belysning af følgerne af alkoholmisbrug. Danske erfaringer. Alkoholfrågan 1956, nr 2.

Norge

VAGLUM, L. Endringene i den norske rusdrikkloven. Alkoholfrågan 1956, nr 2.

Priser, levnadskostnader, konsumtion

Sverige

BENZEL, R. Tendenser i vår konsumtionsutveckling. Sv. sparbankstidskrift 1956, nr 3.

Amerikas förenta stater

BILKEY, W. J. Equality of income distribution and consumption expenditures. The review of economics and statistics 1956, nr 1.

Belgien

VERMEIRE, P. Lebensstandard der Familien in Belgien. Ausländische Sozialprobleme 1956, nr 3.

Storbritannien

Cost of living advisory committee: report on proposals for a new index of retail prices. Ministry of labour gazette 1956, nr 3.

Socialförsäkring

Sverige

MALM, E. Riksförsäkringsanstaltens tillsyn över de allmänna sjukkassornas verksamhet. Sv. sjukkassetidning 1956, nr 3.

Amerikas förenta stater

DELANEY, MARIE M. Workers covered jointly by old-age and survivors insurance and the railroad retirement program, 1937—52. Social security bulletin 1956, nr 2.

Belgien

BIKKAL, D. La seguridad social en Bélgica. Revista Iberoamericana de seguridad social sept./okt. 1955.

Frankrike

FEUILLY, B. Kostenbeteiligung in Frankreich. Soziale Sicherheit 1956, nr 3.

Schweiz

Die Arbeitslosenversicherung im Jahre 1954. Die Volkswirtschaft 1956, nr 3.

Tyskland

AUERBACH, W. Ein Sozialkabinett denkt laut. Soziale Sicherheit 1956, nr 3.

CAESAR, P. Drei neue Sozialversicherungsgesetze. Bundesarbeitsblatt 1956, nr 5.

HENSEN, H. Existenzsicherheit in der industriellen Gesellschaft. Recht der Arbeit 1956, nr 3.

SCHEWE, D. Die Beschlüsse des Sozialkabinetts zur Sozialreform. Bundesarbeitsblatt 1956, nr 6.

Die Sozialgesetzgebung 1955. Nachrichtendienst des deutschen Vereins für öffentliche und private Fürsorge 1956, nr 3.

Österrike

DOBBERNACK, W. Neuordnung der österreichischen Rentenversicherungen. Soziale Arbeit 1956, nr 3.

Socialvård

BLUME, H. Omsorgen for gamle. Socialt tidsskrift 1956, nr 3.

SCHARMANN, TH. Die Probleme der Rehabilitation Behinderter in internationaler Sicht. Bundesarbeitsblatt 1956, nr 6.

Sverige

BERGH, A. Invalidfordonet och arbetsvården. Sv. vanföretidskrift 1956, nr 3.

HALLSTEN, O. Framtida socialvård. Byggnadsarbetaren 1956, nr 3.

HÖJER, K. J. Några frågetecken kring ålderdomshemmen. DSI-nytt 1956, nr 5.

MELIN, B. Slå vakt om »daltet». Frihet 1956, nr 7.

Daghem i Göteborg. Statistiska meddelanden från Göteborgs stads statistiska byrå 1956, nr 1.

Frankrike

SCHNEIDER, GISELA. Das »Haus der Familie» Lyon. Soziale Arbeit 1956, nr 3.

Tyskland

RUHNKE, W. Die Jugendgerichtshilfe (JGH) in Hamburg. Soziale Arbeit 1956, nr 3.

Statistisk teori

BELOW, F. Über den Erkenntniswert sozialstatistischer Daten. Schweizerische Zeitschrift für Volkswirtschaft und Statistik 1956, nr 1.

DELAPORTE, P. Recherche statistique de facteurs indépendants. Journal de la société de statistique de Paris 1955, nr 7/8/9.

HOFFMAN, F. Die Bevölkerungsstatistik in regionalstatistischer Sicht. Allg. statistisches Archiv 1955, nr 4.

RÜDIGER, W. Neuberechnung des Index der industriellen Nettoproduktion. Wirtschaft und Statistik 1956, nr 3.

SCHUBNELL, H. Der Beitrag der Bevölkerungsstatistik zur Untersuchung der Zusammenhänge zwischen Bevölkerung und Wirtschaft. Allg. statistisches Archiv 1955, nr 4.

SZAMEITAT, K. Die Haushaltung als wirtschaftende Einheit und ihre statistische Erfassung. Allg. statistisches Archiv 1955, nr 4.
THIONET, P. Un problème de sondage parmi les éléments dont la distribution est très dissymétrique. Journal de la société de statistique de Paris 1955, nr 7/8/9.

Undervisning och yrkesutbildning

Sverige

ALEMAN, A. Lärarbristen nu — och sedan? Arbetsmarknaden 1956, nr 3.
BRATT, LISA. Kan man göra den praktiska yrkesorienteringen mer verklighetsbetonad? Yrke och utbildning 1956, nr 1.
FJELLANDER, INGRID. Gymnasisternas yrkesplaner. Nordisk yrkesvägledning 1956, nr 1.
HERLITZ, C. W. Sexualundervisningen i de svenska skolorna. Folkskollärarnas tidning 1956, nr 11.
LUNDBLAD, R. Realskolan under övergångstiden. Från departement och nämnder 1956, nr 5.
PERSSON, GUSTAF. Försöksverksamheten vid Stockholms stads yrkesskolor. Tidskrift för praktiska ungdomsskolor 1956, nr 3.
SVENNILSON, I. En industrihögskola? Ekonomen 1956, nr 5.
THÖRN, O. Yrkesorienteringsmöjligheter i realskolan. Nordisk yrkesvägledning 1956, nr 1.
Utbildningen i centrum. Skogsindustriarbetaren 1956, nr 6.

Amerikas förenta stater

OSBORNE, IRENE & BENNETT, R. K. Eliminating educational segregation in the nation's capital 1951—1955. The annals mars 1956.

Danmark

AALUND, C. Nogle synspunkter vedrörende erhvervsorientering i skolen. Nordisk yrkesvägledning 1956, nr 1.

Finland

KAMU, SIRKKA. Elevernas ålder och deras mognad inför yrkesvalet i mellanskolans högsta klass. Nordisk yrkesvägledning 1956, nr 1.

Norge

AALMO, T. Yrkesorientering i framhaldsskolen. Nordisk yrkesvägledning 1956, nr 1.

Pakistan

FORSELL, E. Får svenska yrkesskolföreningen en krets i Pakistan? Tidskrift för praktiska ungdomsskolor 1956, nr 3.

Tyskland

WELSCH, J. J. Schule und Berufsvorbereitung. Bundesarbeitsblatt 1956, nr 5.

Ut- och invandring

Tyskland

Bilateral agreement on emigration of Italian workers to the Federal Republic of Germany. Industry and labour 15 mars 1956.

Till socialstyrelsens bibliotek inkommen litteratur

AMERIKAS FÖRENTA STATER. Committee on the judiciary. Subcommittee to investigate juvenile delinquency.
Television and juvenile delinquency. Wash. 1956. (Senate. 84th congress, 2d session. Report. 1466.)
Youth employment and juvenile delinquency. Wash. 1956. (Senate. 84th congress, 2d session. Report. 1463.)
ANDERSEN, ARNE B. Arbeidslivet i Stavanger. En statistisk-ökonomisk analyse ved utvalget for kartlegging og fremme av byens arbeidsliv. Utg. av Stavanger kommune. Stavanger 1955.
AUFRICHT, H. Guide to League of nations publications. New York 1951.
CLARK, F., MURRAY, JANET, WEISS, GERTRUDE S., [m. fl.] Food consumption of urban families in the United States. With an appraisal of methods of analysis. Wash. 1954. (Department of agriculture. Agriculture information bulletin. 132.)
DANMARK. Den af Arbejds- og socialministeriet d. 21 okt. 1952 nedsatte lærlingekommission.
Betænkning. Khvn 1956. (Betænkning. 145.)
DANMARK. Det statistiske departement.
Statistiske meddelelser. Række 4. Khvn 1956. Bd 163: H. 2. Ejendomssalg 1954.
— Det ökonomiske sekretariat.
Ökonomisk årsoversigt, Marts 1956. Khvn 1956.
DEWHURST, J. F. & associates.
America's needs and resources. A new survey. New York 1955.
DICKSON, H. Nationalekonomisk teori. En inledande översikt. Sthlm 1955.
FRANKRIKE. Ministère du travail et de la sécurité sociale.
Rapport sur l'application de la législation de sécurité sociale. (Statistiques du 1er janv. 1953 au 31 déc. 1954.) Paris 1955.
FÖRENTA NATIONERNA. Department of economic and social affairs.
The convention on the political rights of women. History and commentary. New York 1955. (Publ. 1955. 4. 17.)
Economic survey of Europe in 1955. Prep. by the Research and planning division. Economic commission for Europe. Geneva 1956. (Publ. 1956. 2. E. 2.)

Non-ferrous metals in under-developed countries. New York 1956. (Publ. 1955. 2. B. 3.)

FÖRENTA NATIONERNA. Economic commission for Europe.
The European housing situation. Geneva 1956. (Publ. 1956. 2. E. 3.)

GANDIL, CHR. Statsmagt og demokrati. Khvn & Sthlm 1956.

HYRENIUS, H., & ZACKRISSON, U. Undersökningar rörande barn i ofullständiga familjer. 1. Utom äktenskap födda barn i Göteborg 1928—1954. Sthlm 1955. (Statistiska institutionen, Göteborgs universitet. Skriftserie. 2.)

HYRESVÄRDERINGSREGLER för industrien. 2., omarb. uppl. Sthlm 1955. (Industriens bostadsförening.)

INTERNATIONELLA ARBETSKONFERENSEN.
39th session, Geneva, 1956.
Report. Geneva 1956.
4 (2). Vocational training in agriculture.
5 (2) Welfare facilities for workers.
8 (2). Living and working conditions of indigenous populations in independent countries.

KORSNÄS AKTIEBOLAG.
100 års utveckling i siffror. En statistisk översikt utarb. av ... *T. Boman*. Sthlm 1955.

PETERSEN, W. Planned migration. The social determinants of the Dutch-Canadian movement. Berkeley and Los Angeles 1955. (University of California publications in sociology and social institutions. Vol. 2.)

PRAIS, S. J. & HOUTHAKKER, H. S. The analysis of family budgets with an application to two British surveys conducted in 1937-39 and their details results. Cambr. 1955. (University of Cambridge. Department of applied economics. Monographs. 4.)

SANDELS, STINA. Utvecklingspsykologiska beteendestudier hos barn i åldern 1 1/2—8 1/2 år. Upps. 1956. (Akad. avh., Gbg.)

SCHWEIZ. Eidgenössisches statistisches Amt.
Statistische Quellenwerke der Schweiz. Bern 1955.
277. Eidgenössische Wohnungszählung 1. Dez. 1950.

STORBRITANNIEN. The committee of enquiry into the cost of the national health service.
Report. Lond. 1956.

— Ministry of pensions and national insurance.
National insurance retirement pensions. Reasons given for retiring or continuing at work. Report. Lond. 1954.

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK. Sthlm 1956.
Ekonomiska och ideella föreningar samt stiftelser.
Kooperativ verksamhet 1954. (Kommerskollegium.)
Jordbruk med binäringar.
Fiske 1954. (Statistiska centralbyrån.)

VÅRDEN av spastiska barn. Norrtälje 1956. (Svenska vanförevårdens centralkommitté. Skriftserie. 4.)

ÅBO. Åbo akademi.
Acta. Åbo 1956.
Humaniora. 21.

Remisser till socialstyrelsen

Förenklad statsbidragsgivning. Betänkande om primärkommunala driftsbidrag avgivet av allmänna statsbidragsutredningen. SOU 1956: 8. (Fi.) Remisstid 15 augusti 1956.

Häkten och arrester. Betänkande avgivet av polisarrestutredningen. SOU 1955: 54. (I.) Remisstid 1 augusti 1956.

Recensioner

Adoption. En vägledning för myndigheter, tjänstemän och förtroendemän, vilka har att syssla med frågor angående adoption. Utg. av Direktionen över allmänna barnhuset i samråd med medicinalstyrelsen och socialstyrelsen. Stockholm 1955. 96 sid. Kr 2,75.

Direktionen över Allmänna barnhuset har i samråd med medicinalstyrelsen och socialstyrelsen utarbetat och utgett en bok om adoptioner. Den är avsedd som vägledning för socialarbetare, läkare, myndighetspersoner och jurister som i sitt dagliga arbete sysslar med adoptionsfrågor. I förordet påpekas uttryckligen att boken ej är avsedd för blivande adoptivföräldrar eller föräldrar vilka önskar lämna sitt barn till adoption. Där påpekas också att boken inte så mycket lämnar bestämda råd för hur man bör handla, utan mera tar upp en diskussion om vilka principer som bör ligga till grund för ett ställningstagande i de enskilda fallen.

Bokens första del upptar ett resonemang om adoption eller icke adoption och om de praktiska arrangemangen i samband med barnets överflyttning till fosterhemmet-adoptivhemmet. Det är mycket väsentliga synpunkter som här diskuteras, och det poängteras hur noggrant och individuellt varje fall måste behandlas. Många människor, ibland även sådana som praktiskt arbetar med dessa frågor, har en förutfattad mening om vad som är principiellt bäst — antingen man nu är inställd på att modern bör ta ansvar för sitt barn och på allt sätt skall försöka behålla det, eller att det bästa är att den ensamma modern lämnar barnet till en familj som bättre kan vårda det.

Här betonas att det gäller att hjälpa modern till ett realistiskt grundat beslut med alla olika aspekter medtagna, men också att det endast är i vissa undantagsfall, då modern t. ex. är helt inkapabel att själv kunna bedöma situationen, som man får utöva någon form av påverkan.

Man bör alltså i allmänhet undvika att påverka modern i någon bestämd riktning och endast sträva efter att orientera henne om de olika möjligheterna, och det diskuteras detaljerat vad som kan anses vara påverkan; skall man t. ex. nämna adoptionsmöjligheten för en moder som själv inte tänker på den och skall en moder, som bestämt sig för adoption, amma sitt barn på BB och senare? Vid varje sådan frågeställning betonas att problemet måste ses individuellt.

Det är också mycket sällan som en moder kan fatta ett definitivt beslut före förlossningen. Och man menar då, att det som regel bör finnas ett par månaders betänketid, innan barnet överhuvudtaget placeras i det tilltänkta adoptivhemmet, då en placering i och för sig innebär en viss påverkan på modern. Därför föreslås, som den lyckligaste lösningen, att barnet den första tiden placeras på ett spädbarnshem eller i ett tillfälligt fosterhem och att det först senare flyttas över till adoptivhemmet. Detta anses också vara bäst för adoptivföräldrarna, då risken för dessa att mista barnet, på grund av att modern ångrar sig, är mindre.

För barnet är väl denna lösning inte alltid idealisk — man kan också tänka sig att kontakten med adoptivföräldrarna är betydelsefull för barnet redan från början — men man refererar till olika psykologiska undersökningar, som visar, att barn är mera känsliga för miljöbyten först efter ett par månaders ålder, men också att det senare ofta är direkt skadligt för barnet att byta vårdare.

I kapitlet om adoptivföräldrarna behandlas ingående frågan om dessas lämplighet och om motiven till adoptionsönskan. Det gäller att söka bedöma adoptivföräldrarnas psykologiska förutsättningar att ge den värme, trygghet och omvårdnad som barnet behöver. Kanske har man förr något övervärderat de yttre förhållandena, dvs. ekonomi, bostad, ställning etc., även om också detta är väsentliga faktorer när det gäller att bedöma barnets framtid.

Att bedöma människor psykologiskt är ju oerhört svårt och socialarbetaren bör ha en så lång och ingående kontakt som möjligt med adoptivföräldrarna i form av samtal och hembesök och detta innan barnet placerats i hemmet.

En väsentlig fråga vid bedömningen är orsaken till att ett par makar önskar adoptera ett barn. I allmänhet är det fråga om barnlöshet, men adoptionsönskan kan ändå vara mera dubbelbottnad än endast en längtan efter ett barn. I boken varnas också för alla fall, där man misstänker att barnet väntas bli en hjälp för att lappa ihop trasiga äktenskap och trasiga nerver. Barnets bästa måste alltid vara nummer ett för adoptionsförmedlaren.

Tidpunkten när själva adoptionen lämpligast kan ske är en svår fråga, då man ju måste ta hänsyn till alla parter. I adoptivföräldrarnas intresse ligger ju att adoptionen ordnas så snart som möjligt. Det känns otryggt så länge barnet inte är riktigt deras och kan tas ifrån dem, om modern skulle ångra sig. Men adoptionsförmedlaren måste också ha tillfälle och tillräcklig tid att studera, hur barnet anpassar sig i hemmet och att det får den vård det behöver. I boken anses en tid av sex månader, från det barnet placerats i adoptivhemmet och till adoptionsansökan inlämnas, vara rimlig.

I fråga om barnets fortsatta utveckling i adoptivhemmet framhålls uttryckligen att barnet så tidigt som möjligt måste få kännedom om sin situation och att adoptionsförmedlaren bör hjälpa föräldrarna till den inställningen, om de från början själva inte har den.

Också frågan om äldre barns adoption tas upp. Det kan t. ex. vara fråga om ett barn som adopteras av moderns make eller om barn som länge varit placerat i fosterhem, och man varnar för de svåra slitningar som barn kan utsättas för, om de under många år vistats i ett hem som de betraktar som sitt eget och därifrån plötsligt förflyttas.

I bokens sista avdelning behandlas de mera juridiska aspekterna på problemet och de sista sidorna upptar ett utdrag ur föräldrabalken, kap. 4, som handlar om adoption.

Genom bokens lugna, resonerande ton och nyanserade sätt att se på problemen, måste den anses vara en mycket värdefull handledning för alla som sysslar med adoptioner. Och den är säkert en nyttig läsning även för många andra som mera periferiskt kommer i kontakt med adoptionsproblemet.

Ett par smärre invändningar kan göras; det påpekas t. ex. ett par gånger att barnet genom adoptionen rycks ur sitt släktsammanhang utan att man samtidigt visar på, att barnet får en ersättning genom adoptivföräldrarnas släktgemenskap, en sak som t. ex. lagstiftningen mer och mer strävar till (Ärvdabalkssakkunnigas förslag den 15 febr. 1954, som också hänvisas till i boken). Vissa frågor ställer man också inför kapitlet Vilket hem är lämpligt att adoptera ett visst barn? Där talas t. ex. om att man som regel skall välja adoptivhem med högre standard än den miljö barnet kommer ifrån för att undvika senare besvikelser. Går man inte här ifrån de vägledande psykologiska synpunkterna och återfaller i gamla tiders klass- och standardsyn på adoptioner? Eller är det bara dunkelt uttryckt?

Men invändningarna är ganska betydelselösa i förhållande till det kloka och sakliga sätt som adoptionsproblemen behandlas på och man hoppas att bokens synsätt skall bli vägledande för alla dem som i sitt arbete sysslar med adoptioner.

Inga Sylvander

Samhällets åtgärder mot lagöverträdare, en orientering med förord av statsrådet Herman Zetterberg och redigerad av förste byråsekreterare Stig Hiljding. Stockholm: Samhällsförlaget; ny omarbetad upplaga 1955. 240 sid. Häftad kr 12, inbunden kr 14.

En av samhällets viktigaste uppgifter har i alla tider varit att bekämpa brottsligheten. Den historiska utvecklingen i kulturländerna kännetecknas i stort av att tyngdpunkten i de statliga ingripandena efterhand förskjutits från att enbart oskadliggöra eller bestraffa en brottsling till att försöka återinpassa honom i samhället och överhuvudtaget verka för förebyggande av brott. Bekämpandet av kriminaliteten är icke längre som i äldre tider en uppgift blott för polismyndigheter och domstolar. I allt större utsträckning har varjehanda statliga och kommunala myndigheter, socialt verksamma institutioner och enskilda, läkare, pedagoger och andra fått ökat inflytande. Hela detta rättsområde omspänner en mångfald skiftande problem med detaljerad lag-

stiftning, från barnavårdslagens regler om skyddsuppfostran av minderåriga till strafflagens bestämmelser om förvaring av farliga brottslingar i säkerhetsanstalt.

År 1949 utkom en handbok över samhällets åtgärder mot lagöverträdare med förord av statsrådet Herman Zetterberg och redigerad av förste byråsekreteraren Stig Hiljding. Boken avsåg bl. a. att vara en kunskapskälla för lekmännen i rättskipningen, nämndemännen, men riktade sig överhuvudtaget till alla socialt verksamma och intresserade medborgare. Handboken föreligger nu i omarbetat skick, som föranletts av ny lagstiftning under den gångna tiden. För innehållet synes en kortfattad redogörelse vara befogad.

De olika brotten och påföljderna av dessa i form av straff och skyddsåtgärder behandlas av professor Ivar Agge i koncis och klar framställning. För en icke-jurist utgör dessa artiklar ett utmärkt sätt att inhämta kunskaper om strafflagen och dess följdförfattningar. I uppsatser av byrådirektör Viktor Hagelberg, stadsfiskal Werner Ryhninger och advokat Ragnar Gottfarb, alla experter på respektive områden, lämnas ingående redogörelser för hur det går till vid polismyndigheternas förundersökning av brott, åklagarmyndigheternas förberedande och utförande av åtal samt försvarsadvokaternas biträde åt den misstänkte.

Samhällets reaktioner mot den som fällts för brottslig gärning brukar sammanfattas under begreppet kriminalvård. Stora förändringar har under senare tid skett på detta område och ytterligare är att förvänta om blott ekonomiska resurser kan ställas till förfogande. Tendensen går mot en fortskridande humanisering av anstaltsbehandlingen och allt större vikt läggs vid kriminalvården i frihet. En god bild av dessa spörsmål får läsaren i en artikel av direktör Gunnar Marnell. Härtill ansluter sig artiklar om den psykiatriska sjukvården av abnorma brottslingar och om behandlingen av ungdomsbrottslingar, skrivna av docent Gunnar Lundquist och byråchef Lars Bolin. För de åtgärder i förebyggande syfte mot uppkomst av brottslighet, som innefattas i begreppet barnavård, lämnas redogörelser av byråchef Göta Rosén och inspektör Erik Kinell. Vidare ger byråchef August Åman en framställning över de ingripanden mot alkoholister, som blivit tillämpliga efter den omläggning av nykterhetspolitiken, som skedde föregående år. Några uppgifter om och ur den svenska kriminalstatistiken lämnas slutligen av förste byråsekreterare Sten Högberg. Kriminalstatistiken har under 1950-talet omlagts och utökats och torde komma att utvecklas än mer för att kunna lämna myndigheterna ett säkrare underlag till bedömning av brottslighetens orsaker och verkningar. Ett sakregister kompletterar artiklarna.

De olika författarnas framställning är genomgående saklig, lättfattlig och överskådlig. Handboken kan därför livligt rekommenderas alla dem som ägnar sig åt rättsvårdande och social verksamhet, både som uppslagskälla och för ett sammanhängande studium över denna del av vårt rättsväsen.

Wolmar Högberg

SOCIALA MEDDELANDEN

1956 · Nr 6

Ensamma mödrars sociala och ekonomiska förhållanden — några data ur en statistisk undersökning

Genom skrivelse från socialdepartementet den 10 juni 1955 fick socialstyrelsen i uppdrag att verkställa en statistisk undersökning med syfte att kartlägga de ensamma mödrarnas förhållanden i socialt och ekonomiskt hänseende. På initiativ av en kommitté inom Stockholms stads barnavårdsnämnd utför stadens statistiska kontor en parallell undersökning, som f. n. är under bearbetning.

I anledning av Stockholmsundersökningen har socialstyrelsens materialinsamling begränsats till övriga delar av riket. För att kunna sammanställa resultat som är giltiga för hela riket har styrelsen haft tillgång till en erforderlig andel av Stockholmsmaterialet.

Undersökningen är baserad på intervjuer vilka utförts av den intervjuarkår som är knuten till statistiska centralbyråns utredningsinstitut. I Stockholm pågick intervjuerna under perioden november 1955—mars 1956 och i övriga delar av riket under september—oktober 1955.

Urvalet. Undersökningen är baserad på intervjuer med 437 ogifta och 470 frånskilda mödrar samt 464 änkor, samtliga med ett eller flera minderåriga barn (födda 1939 eller senare).

Dessa antal är icke proportionella mot totala antalet ensamma mödrar i de olika civilståndsgrupperna. I syfte att för varje grupp erhålla resultat med ungefär samma statistiska precision utvaldes i stället ungefär *lika många* ogifta, frånskilda och änkor.

Medelst ett statistiskt urvalsförfarande utvaldes intervjuobjekten ur mantalslängderna för år 1955.[1] Av det erhållna urvalet medtogs de som vid intervjutidpunkten alltjämt var ensamma mödrar, medan man uteslöt dem som hade gift sig, lämnat barnet i fosterhem etc. Det ursprungliga urvalet blev vidare reducerat genom att 3 % av de ogifta mödrarna, 5 % av de frånskilda och 2 % av änkorna på grund av sjukdom, vägran att medverka eller oanträffbarhet icke kunde intervjuas.

Resultatens tillförlitlighet. Resultaten är (inom vissa gränser) representativa för de mödrar, som var ensamstående vid mantalsskrivningen den

[1] Systematisk sampling ur längderna för de orter som ingår i statistiska centralbyråns s. k. basurval av intervjuområden.

1 november 1954 och som alltjämt var det vid intervjutidpunkten följande år.

Genom att undersökningen är baserad på urval är samtliga resultat omgivna med vissa normala felmarginaler, vilkas exakta storlek emellertid icke genomgående beräknats. Huruvida erhållna skillnader i resultaten för olika grupper varit statistiskt säkerställda har heller icke kunnat rigoröst prövas.

Det bortfall som uppstod på grund av vägran att medverka o. dyl. är av så obetydlig omfattning, att detta icke kan nämnvärt förrycka resultatens representativitet.

Beträffande intervjuuppgifternas tillförlitlighet har vissa kontrollmöjligheter förelegat; bl. a. har de i socialregistren införda uppgifterna utnyttjats. Intervjuuppgifterna visade i regel god överensstämmelse med socialregistrens uppgifter, utom beträffande fattigvården, där mödrarna vid intervjun ofta angett för låga belopp.

Resultaten kan endast i mindre omfattning jämföras med förhållandena för andra samhällsgrupper. På flertalet av de i undersökningen berörda områdena saknas motsvarande statistiskt material och någon kontrollgrupp ur annan population kunde icke konstrueras inom undersökningens ram. En stor del av resultaten måste därför bedömas enbart med utgångspunkt från allmänna värderingsnormer.

Åldersfördelning och barnantal m. m. Totala antalet ensamma mödrar utgjorde enligt

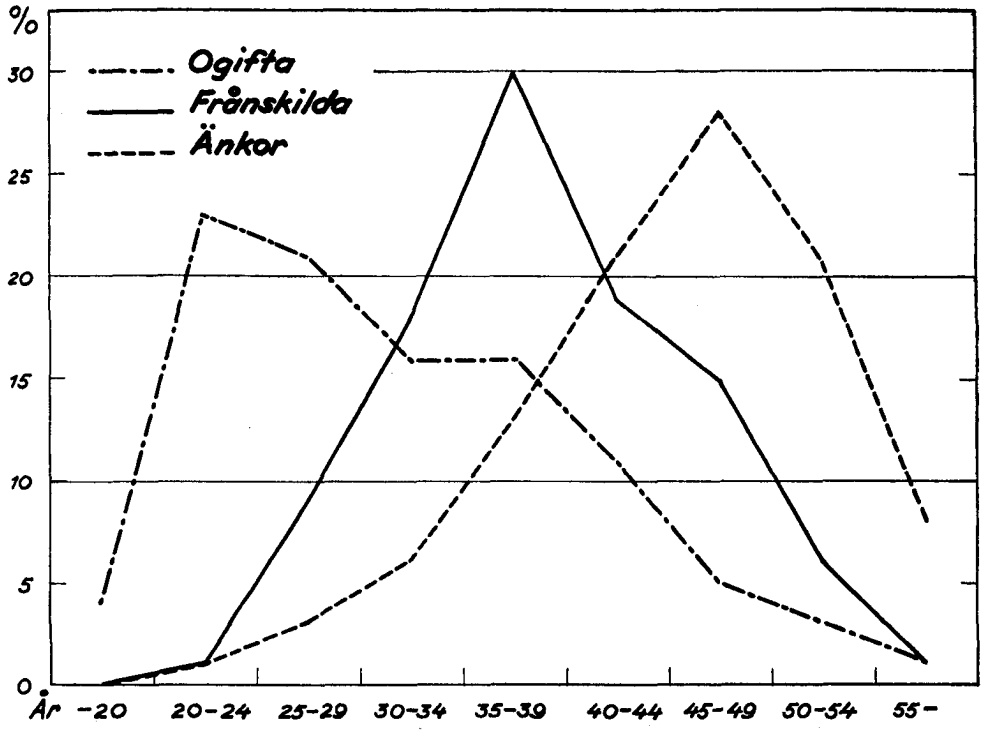
	Folkräkningen 1950	Mödraundersökningen 1954
Ogifta	25 700	25 400
Frånskilda	16 400	23 200
Änkor	20 500	20 400

Antalet änkor och ogifta mödrar har alltså knappast förändrats mellan 1950 och 1954. De utgör en stationär grupp, där avgången genom att barnen blir vuxna, mödrarna gifter sig etc. uppvägs av att lika många nyblivna ensamma mödrar tillkommer. De frånskilda utgör däremot en växande skara som på 4 år ökat med över 40 %.

I fråga om åldersfördelningen skiljer sig de ogifta mödrarna, de frånskilda och änkorna högst väsentligt från varandra, såsom diagrammet på nästa sida utvisar.

Under 30 år var vid intervjutidpunkten ungefär hälften av de ogifta mödrarna mot endast en tiondel av de frånskilda och några få procent av änkorna. Däremot var bara en tiondel av de ogifta över 45 år, men av änkorna mer än hälften.

Flertalet (84 %) av de ogifta mödrarna hade *ett* barn att ta hand om, men av de frånskilda var endast 54 % och av änkorna 57 % ettbarnsmöd-

rar, och resten hade från 2 till 6 hemmavarande minderåriga barn. I genomsnitt hade både de frånskilda och änkorna 1,6 barn — dvs. nästan lika många som en manlig familjeförsörjare i genomsnitt har (1,8), mot 1,2 för de ogifta mödrarna.

Hushålls- och bostadsförhållanden. Änkorna och de ogifta mödrarna fördelar sig ganska likartat efter bosättningsortens typ och storlek; ungefär hälften av dem bor i städer och köpingar med mer än 5 000 invånare och hälften i landsbygdskommuner. Av de frånskilda bor däremot knappt en fjärdedel på landsbygden och resten i städer och köpingar. I Stockholm, Göteborg och Malmö är de frånskilda mödrarnas andel dubbelt så stor som andelen ogifta mödrar och änkor, dvs. 40 resp. 20 och 19 %.

Ortsgrupp	Ogifta	Frånskilda	Änkor
	%	%	%
Stockholm, Göteborg, Malmö	20	40	19
Städer med 50 000—100 000 invånare	5	12	8
Städer med 20 000—50 000 invånare	13	15	14
Städer och köpingar med 5 000—20 000 invånare	10	12	11
Övriga orter	52	22	48
Summa	**100**	**100**	**100**
Hela antalet mödrar	437	470	464

En stor del av de ogifta mödrarna (53 %) bor tillsammans med föräldrar och i några fall andra släktingar. 22 % av dem är sammanboende med en fästman, i regel (senaste) barnets far, och endast 21 % har eget hushåll tillsammans med sina barn. Resten (4 %) är inneboende hos arbetsgivaren.

Av de frånskilda mödrarna hade flertalet eget hushåll. 16 % var sammanboende med en fästman och 13 % med släktingar.

Även änkorna hade i regel eget hushåll, varvid tredjedelen av dem hade vuxna barn, som tillhörde hushållet. 9 % var sammanboende med en man och 9 % med släktingar.

Beträffande mödrarnas bostadsförhållanden kan nämnas, att av de ogifta mödrar som hade eget hushåll 42 % endast förfogade över ett enkelrum, ett spisrum eller rum med kokvrå eller ev. endast tillgång till kök. Av de ogifta som delade hushåll med föräldrar etc. var likaledes 42 % trångbodda i den meningen att de bodde i lägenheter med mer än 2 boende i varje rum.

Av de frånskilda mödrarna med eget hushåll hade flertalet åtminstone rum och kök till sitt förfogande, men endast hälften hade en lägenhet med minst två rum. Bland dem som delade hushåll med anhöriga var trångboddheten nästan lika stor som bland de ogifta mödrarna i delat hushåll.

Änkornas bostadsförhållanden var i fråga om utrymmesstandard något gynnsammare än de övriga gruppernas; av materialet framgår, att för två tredjedelar av dem mannens död icke medförde några förändringar i bostadsförhållandena.

Beträffande såväl trångboddheten som bostadsstandarden i övrigt, varom vissa uppgifter inhämtades, saknas aktuellt och direkt jämförbart statistiskt material för andra barnfamiljer eller övriga grupper i samhället.

Försörjningen. Nedan redovisas först mödrarnas inkomster från andra källor än förvärvsarbete: bidrag från anhöriga, från maken-barnafadern och från samhället. Sedan behandlas mödrarnas arbetsinkomster och villkor på arbetsmarknaden.

Undersökningen visar, att en stor del av de ogifta mödrarna för sin försörjning är beroende av föräldrar och andra släktingar. På landsbygden är det vanligt, att de bor i sina föräldrahem och saknar egna inkomster. 37 % av samtliga hemmaboende ogifta mödrar saknade förvärvsarbete; 85 % av dessa bodde på landsbygden.

I städerna hade däremot även de hemmaboende i regel förvärvsarbete, varvid mormodern bidrog med att se till barnet om dagarna. Två tredjedelar av samtliga förvärvsarbetande ogifta mödrar med småbarn fick på det sättet barntillsynen ordnad.

De skiftande ekonomiska relationerna mellan de hemmaboende ogifta mödrarna och deras föräldrar och släktingar har i övrigt icke närmare kunnat utredas och man har heller icke kartlagt hemmaboendets för- och nackdelar i olika hänseenden.

Änkorna och de frånskilda bor, som nämnts, i mindre omfattning hos sina föräldrar, men har i stället ofta — det gäller speciellt änkorna — hushåll

tillsammans med vuxna barn. Även bland dessa änkor och frånskilda finns stora grupper som saknar förvärvsarbete, men åtminstone änkorna har ofta inkomster av annat slag, och få av dem är för sin försörjning direkt beroende av anhöriga.

Den största andelen icke-förvärvsarbetande finner man bland dem som är sammanboende med en man. I synnerhet de ogifta av denna kategori ägnar sig i regel enbart åt att sköta hushållet.

Underhållsbidragen. De mödrar som icke var sammanboende med barnafadern har redovisat underhållsbidragens faktiska storlek under perioden januari—september 1955.

Underhållsbidrag för egen del hade ingen av de ogifta mödrarna under denna period erhållit. Sådant bidrag utgår i regel endast i samband med barnets födelse, och undersökningen omfattade inte dem som efter 1 november 1954 blivit ensamma mödrar.

Av de frånskilda mödrarna hade en tiondel erhållit underhållsbidrag för egen del.

Storleken av underhållsbidragen till barnen i genomsnitt per månad inom olika slags ortsgrupper redovisas nedan:

Ortsgrupp	Ogifta		Frånskilda		Änkor	
	Antal barn	Bidrag per mån. kr	Antal barn	Bidrag per mån. kr	Antal barn	Bidrag per mån. kr
Stockholm, Göteborg, Malmö	75	54	262	89	9	.
Övriga städer och köpingar med mer än 5 000 invånare	98	48	256	69	13	42
Övriga orter	178	44	146	58	13	40
Hela riket	**351**	**47**	**664**	**75**	**35**	**53**

De redovisade beloppen innefattar även de s. k. bidragsförskotten, som samhället förskotterar till modern då bidraget från fadern uteblir.

Tablån visar att genomsnitten för de ogifta mödrarna ligger avsevärt lägre än för de frånskilda. — Även en del änkor med barn utom äktenskapet redovisas i tablån.

För såväl ogifta som frånskilda mödrar ligger bidragsbeloppen avsevärt högre i storstäderna än på övriga orter.

Av undersökningen framgår, att bidragsbeloppens storlek varierar mycket — det gäller speciellt bidragen till de frånskilda mödrarnas barn.

En fråga huruvida modern hade svårigheter att utfå underhållsbidrag till barnet besvarades jakande av 32 % av de ogifta mödrarna och inalles 46 % av de frånskilda. Dessa hade antingen fått ut underhållsbidraget i form av bidragsförskott under någon del av den undersökta perioden eller eljest erfarit svårigheter i samband med bidragets utbetalning.

Samhällets bidrag. Vad beträffar samhällets hjälp till de ensamma mödrarna finns rörande ogifta och frånskilda knappast något att redovisa utöver de nyss nämnda bidragsförskotten. I samband med barnets födelse får modern ersättning genom den allmänna sjukförsäkringen; hon kan eventuellt

få mödrahjälp, få vistas på mödrahem m. m., men sedan upphör samhällets bistånd och endast det allmänna barnbidraget återstår.

Änkorna har däremot rätt till vissa bidrag. Änkor med barn under 10 år (den åldersgräns som gällde 1955) kan söka s. k. änkebidrag, vars grundbelopp utgör 90 kronor per månad, men som kan kompletteras med kommunala tillägg. Enligt undersökningen erhöll de änkor, som fick bidrag, i genomsnitt ca 100 kronor per månad. Bidraget är inkomstprövat och utgick enligt undersökningen till 16 % av änkorna, vilket motsvarar ungefär en tredjedel av dem som hade barn under 10 år.

Änkepension utgår däremot endast till äldre änkor och berörde endast en obetydlig andel av de ensamma mödrarna.

Särskilt barnbidrag hade 37 % av änkorna för ett eller flera av sina minderåriga barn.[1] Bidragsbeloppet är maximerat till 50 kronor per månad för varje barn. Det genomsnittliga beloppet för den undersökta perioden, januari—september 1955, var något lägre, då i vissa fall nedsatt bidrag utgått och i andra fall åter bidraget varit begränsat till en kortare period.

Att inkomstgränserna för erhållande av särskilt barnbidrag är låga, framgår bl. a. därav att 21 % av de änkor som erhållit kontanta fattigvårdsbidrag inte hade särskilt barnbidrag. Och att bidragsbeloppen både beträffande änkebidrag och särskilt barnbidrag är för små att existera av, visar det förhållandet att 25 resp. 29 % av änkor med nämnda bidrag även erhållit kontanta fattigvårdsbidrag.

Mödrarna kan alltså i regel varken från barnafadern eller från samhället påräkna tillräckliga bidrag till barnens försörjning och än mindre till sin egen.

Av änkorna hade 37 % pension efter mannens tjänst eller livräntor för sig och barnen, men även de beloppen var ofta låga — mer än hälften av änkorna med pensioner redovisade belopp som motsvarade mindre än 300 kr per månad — och 61 % hade förutom pensionen även inkomst av förvärvsarbete.

26 % av de frånskilda mödrarna och 40 % av änkorna hade inkomster av fastighet eller rumsuthyrning, räntor, utdelningar etc. eller bidrag från förvärvsarbetande minderåriga barn, som själva till en del lämnade medel till sitt uppehälle i hemmet. Några väsentliga tillskott till mödrarnas ekonomi innebar detta dock icke — medianbeloppen utgjorde beträffande änkorna ca 90 kr och beträffande de frånskilda ca 70 kr i genomsnitt per månad.

Förvärvsarbetet. Flertalet mödrar av alla tre kategorierna försörjde sig till större eller mindre del genom yrkesarbete. Av de ogifta mödrarna hade 69 %, av de frånskilda 78 % och av änkorna 71 % haft inkomst av tjänst eller rörelse åtminstone under en del av perioden januari—september 1955. Förvärvsarbetets omfattning vid intervjutidpunkten framgår av följande tablå:

[1] Några få procent av de ogifta och frånskilda mödrarna hade särskilt barnbidrag för sina barn.

	Ogifta	Frånskilda	Änkor
	%	%	%
Heltidsarbete	45	53	31
Deltidsarbete	7	13	19
Hemarbete	8	5	13
Utan förvärvsarbete	40	30	37
Summa	100	100	100
Hela antalet mödrar	437	470	464

Som heltidsarbetande har betraktats alla som normalt arbetar minst 36 timmar i veckan och som deltidsarbetande alla som arbetar mindre än 36 timmar i veckan utanför hemmet. Som hemarbetande har räknats de som utför inkomstbringande arbete i bostaden, t. ex. hembiträden, hemsömmerskor, lantbrukare m. fl.

Vad beträffar arten av mödrarnas sysselsättningar visar undersökningen att bl. a. 7 % av änkorna hade egen lantbruksrörelse — 13 % av deras män hade varit jordbrukare — medan få av de ogifta och frånskilda mödrarna återfanns som förvärvsarbetande inom jordbruksnäringen. Till tjänstemannagruppen, representerad av bl. a. affärs- och kontorsanställda, hörde en större andel av de frånskilda än av änkor och ogifta. Städningsarbete förekom bland alla tre kategorierna, men främst bland änkorna. Huruvida de oftare än andra grupper hade dylikt arbete undandrar sig bedömning, men det är värt att lägga märke till att 15 % av alla förvärvsarbetande änkor var städerskor.

Få av de ensamma mödrarna hade, såsom framgår av nedanstående tablå, någon yrkesutbildning som underlag för sitt förvärvsarbete:

Utbildningens art	Ogifta	Frånskilda	Änkor
	%	%	%
Kvalificerad utbildning baserad på real- eller studentexamensnivå	1	6	2
Kortare kurser (upp till 6 mån.) baserade på minst realskolenivå	0	3	2
Utbildning i praktiskt yrke vid läroanstalt, baserad på folkskola	7	4	5
Kortare kurser (upp till 6 mån.) baserade på folkskola	6	11	8
Yrkesutbildning på arbetsplatsen	8	9	6
Utan yrkesutbildning	78	67	77
Summa	100	100	100
Hela antalet mödrar	437	470	464

Endast några få procent av mödrarna hade erhållit utbildning sedan de blivit ensamstående. Ungefär fjärdedelen av änkorna och de ogifta mödrarna och 40 % av de frånskilda svarade jakande på frågan huruvida de vid intervjutidpunkten önskade någon utbildning, omskolning eller fortbildning.

Mödrar med yrkesutbildning hade i något större utsträckning än de andra haft arbete under äktenskapet.

Ungefär hälften av samtliga frånskilda mödrar och två tredjedelar av änkorna hade icke haft något som helst förvärvsarbete under äktenskapet eller endast arbetat sporadiskt.

De yngre mödrarna hade i genomsnitt högre arbetsinkomster än de äldre. Vid intervjutidpunkten utgjorde medianinkomsten av tjänst per månad för förvärvsarbetande i olika åldrar:

	Ogifta	Frånskilda	Änkor
	kr	kr	kr
Under 40 år	500	580	430
40—50 år	460	540	400
50 år och över	420	280	340

Lönerna för yngre ogifta och frånskilda mödrar är något lägre och för övriga ensamma mödrar avsevärt lägre än de medianlöner som i den officiella statistiken redovisas för kvinnlig personal på olika områden. Medianlönen för kvinnliga butiksbiträden var t. ex. i maj 1955 i dyrortsgrupp 3 = 500 kronor och i dyrortsgrupp 5 = 600 kronor. För kvinnliga kontorsbiträden inom industrin var motsvarande belopp i augusti samma år 550 resp. 700 kronor. Skillnaderna i förhållande till de manliga lönerna är markanta: manliga butiksbiträden förtjänade 695 resp. 805 kr och manliga kontorsbiträden i samma ställning som de kvinnliga förtjänade 755 resp. 859 kronor i månaden.

Mödrarnas problem. På en fråga vilket de ansåg vara deras största problem anförde tredjedelen av de ogifta mödrarna och ungefär hälften av änkorna och de frånskilda att det var de ekonomiska svårigheterna. Nästan lika många hade svårigheter med barnens vård och omhändertagande. För en del av dem var bostadsförhållandena det största problemet. Även psykiska svårigheter präglar enligt svaren i stor utsträckning de ensamma mödrarnas tillvaro.

Innebörden av dessa olika problem kan konkretiseras genom några citat.

Svårigheterna för de förvärvsarbetande ogifta mödrarna med eget hushåll sammanfattas bl. a sålunda:

»Man kan nästan aldrig koppla av när man inte har några anhöriga eller vänner som man kan lämna barnet till. Känner mig ensam och har ingen att tala ut med. Tacksam att få tala ut med intervjuaren. Glåpord från hyresvärd och hyresgäster vilka alla är gamla. Är elaka mot barnet. Vågar inte tänka på hur det skall gå om man blir sjuk. Ekonomiska problem.»

Mödrarnas svar på frågan vad de anser är det största problemet, återspeglar olika slag av svårigheter även för de hemmaboende. »Visst har man det bra, men ändå inte ett eget hem», är ett uttalande som förefaller att sammanfatta situationen för åtskilliga av dem. I andra fall ser bilden dystrare ut — trångboddheten, känslan av att ligga föräldrarna till last, sociala fördomar o. a. skapar speciella svårigheter.

Av de frånskilda nämner en att största problemet är:

»Ekonomin. Kan inte konkurrera med andra om t. ex. moderna bostäder, otryggheten vid t. ex. sjukdom. Allt rasar ihop. För låg sjukersättning. Ansvaret för barnen betungande. Kan inte hålla samma standard som andra. Kontaktsvårigheterna. Stämpel 'Frånskild'.»

En annan av dem säger:

»Det svåraste har varit att tiden tillsammans med barnen blivit så kort på grund av förvärvsarbete. Vid hemkomsten är man trött och hetsad och skall fortfarande tänka på att arbeta — barnen bli åsidosatta och det är ett tungt medvetande för modern — och olyckligt för barnen.»

Änkorna är i genomsnitt äldre än de ogifta och frånskilda, vilket ofta återspeglas i svaren på frågan om största problemet:

»Tvånget att försörja sig själv vare sig man orkar eller inte. Tungt att arbeta när krafterna håller på att ta slut på grund av ålderns rätt.»

»Det känns så tråkigt, när man inte är riktigt frisk att behöva ha det så ekonomiskt knappt. Socialhjälp är inte rolig att ta emot.»

Bland de problem som belystes genom undersökningen men som i denna redogörelse icke närmare berörts, kan nämnas: barntillsynen, mödrarnas arbetsbörda och rekreationsmöjligheter samt kontakten med maken-barnafadern.

Slutligen framgick genom undersökningen att flertalet av de ensamma mödrarna ansåg, att samhället borde kunna göra mer för att förbättra deras levnadsvillkor.

E. H—r

De s. k. beroende uppdragstagarna och arbetstagarbegreppets utveckling

Av docent *Axel Adlercreutz*, Lund

1. Under de senaste decenniernas intensiva lagstiftningsarbete på arbets- och socialrättens område har de s. k. beroende uppdragstagarnas ställning tilldragit sig stor uppmärksamhet. Frågan har gällt i vad mån vissa grupper av förvärvsarbetande, som intagit en mellanställning mellan typiska arbetstagare och självständiga företagare, skulle falla inom tillämpningsområdet för lagbestämmelser som avser arbetstagare och därmed åtnjuta för sådana stadgade förmåner. Till dem som gjort anspråk på att betraktas som arbetstagare eller åtminstone få del av samma förmåner hör vissa försäljare och agenter, smååkare, småbrukare som med egna hästar eller bilar utför skogs- eller andra körslor och underentreprenörer vid byggnadsarbeten o. d. Skogskörarna, beträffande vilka rättspraxis är särskilt rikhaltig, skall här lämna det viktigaste illustrationsmaterialet.

Dessa strävanden att uppnå arbetstagarställning har haft ett påtagligt samband med det fackliga oganisations- och förhandlingsväsendets utbredning till sådana mellangrupper, och problemställningen aktualiserades främst på grund av att AD i åtskilliga mål på 1930-talet och början av 1940-talet genom att anta en relativt snäv bestämning av arbetstagarbegreppet utestängde ifrågavarande grupper från arbetsfredslagstiftningens (främst FFL och kollektivavtalslagen) och SemL:s tillämpningsområde. Denna praxis gav 1945 anledning till lagstiftning i syfte att utvidga arbetsfredslagstiftningens (men ej SemL:s) tillämpningsområde, vilket skedde genom bestämmelser om att vid tillämpningen av ifrågavarande lagar beroende uppdragstagare skulle anses som arbetstagare. Ehuru själva termen icke användes i lagtexten infördes därmed begreppet beroende uppdragstagare i svensk rätt.

2. Innan jag går in på vad som förstås med beroende uppdragstagare måste utvecklingen under senare tid av det närstående arbetstagarbegreppet undersökas. Först dock några ord om arbetsavtalen i allmänhet och den här använda terminologin.

Med arbetsavtal förstås alla avtal om arbetsprestation. De kan indelas i tjänste-(anställnings-)avtal och uppdragsavtal. Den arbetspresterande par-

Förkortningar: AD = arbetsdomstolen; ADD = Arbetsdomstolens domar; HD = högsta domstolen; NJA = Nytt juridiskt arkiv; FR = försäkringsrådet; FRP = Referat av försäkringsrådets prejudikat; RFA = riksförsäkringsanstalten; FFL = lagen om förenings- och förhandlingsrätt; HB = handelsbalken; SemL = semesterlagen; OFL = 1916 års lag om försäkring för olycksfall i arbete; YFL = yrkesskadeförsäkringslagen; SFL = sjukförsäkringslagen. Betr. AP och VP se under 2.

ten intar i de förra en mera beroende eller underordnad ställning, i de senare en självständig ställning i förhållande till medkontrahenten. Då — som beteckning på parterna — termerna arbetsgivare (ag) och arbetstagare (at) måste förbehållas tjänsteavtalet (en term som tjänstetagare är icke vedertagen) använder jag för att beteckna den arbetspresterande parten i ett icke specificerat arbetsavtal beteckningen AP, medan motparten, den som har att prestera vederlaget, kallas VP. Resultatet blir följande terminologiska system:

arbetsavtal (VP—AP)

tjänsteavtal (ag—at) uppdragsavtal (ug—ut)

Nämnda termer avser rättsliga relationer, avtalsförhållanden av olika slag, ofta benämnda med uttryck såsom tjänst, anställning, resp. uppdrag, beställning, entreprenad. Då termerna tjänst och anställning i det allmänna språkbruket stundom har en snävare innebörd än här avses — anställd står ofta i motsats till tillfälligt lejd arbetskraft — använder jag efter förebild i domstolspraxis i stället vanligen uttrycket arbetstagarförhållande.

Emellertid används termer som arbetstagare (eller, såsom det vanligen hette i tidigare lagtexter, arbetare), anställda och beroende uppdragstagare också för att ange olika sociala grupper, som visserligen brukar ingå och få sin huvudsakliga bärgning i endera typen av avtalsförhållanden men även kan ingå arbetsavtal av det andra slaget. Det är lämpligare att för dessa socialgrupper använda termer som löntagare resp. självständigt verksamma personer. Det bör påpekas, att termen självständig (eller egen) företagare, som är bruklig och lämplig (ehuru möjligen något snäv till innebörden) för att beteckna den senare gruppen, i juridiskt språkbruk ofta används för att ange part i avtal som här kallas uppdrag. Det kan därför inte undvikas att den också här förekommer i båda betydelserna.

3. I flertalet fall möter det ingen svårighet att avgöra, huruvida en person (AP) är att anse som arbetstagare hos en annan eller inte, m. a. o. huruvida ett anställningsförhållande skall anses vara för handen dem emellan. Det finns i huvudsak två sorters fall, som vållar svårigheter.

a) I den ena typen av fall gäller det att fastställa gränsen gentemot *uppdragstagarna* eller — som det brukar heta — *de självständiga företagarna*. En klar gränsdragning är svår att genomföra, särskilt som vår lagstiftning räknar som arbetstagare även tämligen självständigt verksamma, nämligen de s. k. okontrollerade arbetstagarna, sådana »som utför arbetet i sitt hem eller eljest under sådana förhållanden, att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande» (se SemL 4 §; jfr arbetstidslagen 2 § under a. och arbetarskyddslagen 3 §), varjämte just de beroende uppdragstagarna tillkommit som en särskild grupp. De synes i princip räknas som självständiga företagare (uppdragstagare) men skall på grund av att de i stort sett saknar den för dessa karakteristiska självstän-

digheten anses som arbetstagare vid tillämpningen av arbetsfredslagstiftningen.

b) I den andra typen av fall gäller frågan egentligen inte, huruvida AP är arbetstagare i och för sig utan *vem som skall räknas som hans arbetsgivare,* den för vars räkning arbetet utförs (huvudmannen) eller en mellanman som skaffat honom arbetet och formellt anställt honom. Sådana mera komplicerade avtalsförhållanden (i viss mån trepartsförhållanden) är vanliga i vissa branscher, och mellanmannen hör ofta till den kategori som betecknats som beroende uppdragstagare. Enligt den definition som getts av begreppen arbetsgivare och arbetstagare i arbetarskyddslagstiftningen (liksom den nu upphävda OFL) blir ju avgörande huruvida mellanmannen är självständig företagare eller icke, dvs. kvalificeringen av mellanmannen enligt reglerna för bedömande av fall under a) blir avgörande för frågan, huruvida av mellanmannen anskaffad arbetskraft skall anses vara anställd hos honom eller hos huvudmannen. Denna väl närmast på en slags »odelbarhetsprincip» inom avtalsrätten vilande konstruktion och särskilt de konsekvenser som stundom dragits av den synes icke alltid vara tillfredsställande. Sannolikt bör man här söka sig fram till bättre lösningar genom att räkna med uppdelade arbetsgivarfunktioner och arbetsgivarförpliktelser,[1] men ehuru denna fråga har samband med många grupper av beroende uppdragstagare, kan den inte behandlas närmare här. Den följande framställningen koncentreras alltså kring frågeställningen under a).[2]

4. Någon tillfredsställande definition av begreppet arbetstagare har icke getts i lagstiftningen. Skyddslagstiftningens beskrivning (se t. ex. arbetarskyddslagen 1 §, 2 st.) hänvisar till begreppet självständig företagare, och då det just är gränsen gentemot dessa det gäller, ger denna anvisning inte mer hjälp än att ställa problemet. I rättstillämpningen kan man sägas ha uppgett hoppet att finna någon enhetlig bestämning, ett absolut avgörande kriterium på vem som skall räknas som arbetstagare. Man försöker i stället bilda sig en helhetsuppfattning om rättsförhållandets karaktär på grundval av »samtliga föreliggande omständigheter», en utväg som rekommenderades redan i motiven till 1914 års kommissionslag när det skulle bli fråga om »att avgöra, huruvida en handelsresande är anställd i sin huvudmans tjänst eller ej».

Domskälen får sin prägel härav. Tekniken att nämna ett flertal olika omständigheter som pekar i ena eller andra riktningen gör givetvis rättsfallen mindre användbara som prejudikat än om en bestämd rättsprincip kunnat uttalas. Men genom denna teknik har också domstolarna blivit mindre bundna, vilket kan vara av betydelse på detta rättsområde under stark utveckling.

---

[1] Vad det i realiteten gäller är ju t. ex., vem som skall stå för lönen, semesterförmåner, försäkringsavgifter o. d., vem som skall kunna avskeda, vem som skall svara för viss inträffad skada, för viss lagöverträdelse etc.

[2] Jag kan inte heller behandla t. ex. gränsen mot bolagsavtalet.

5. Vad är det då för slags omständigheter, som kan åberopas vid bedömningen? Från vilka källor kan för avgörandet relevanta fakta hämtas?

För en »klassisk» civilrättslig uppfattning kan betydelse tillmätas endast *avtalets innehåll,* de rättigheter och förpliktelser (dvs. de handlingsregler), som framtolkas ur parternas viljeförklaringar. Att parternas sociala status och det sätt varpå förhållandet mellan parterna faktiskt utformats (eller kan förväntas utformas) skulle kunna inverka på bedömningen av rättsförhållandets art, framstod som otänkbart för ett logiskt juridiskt betraktelsesätt. Ett bekant uttryck härför är det yttrande som AD:s ordförande justitierådet Lindhagen avgav över socialstyrelsens förslag till lagstiftning om beroende uppdragstagare (se prop. 1945, nr 88, sid. 33 f.) och än mer AD:s yttrande i domen 1947, nr 48. AD uppställde där frågan, »huruvida en uppgörelse mellan en uppdragsgivare och en uppdragstagare, som enligt sitt allmänna innehåll utmärker rättsförhållandet såsom en entreprenad, förändrar karaktär därigenom att uppdragstagaren är i den situation, att han kan förutsättas komma att själv utföra det ifrågavarande arbetet helt eller delvis», och klargjorde sin ståndpunkt med ett exempel. Likalydande avtal om grustransporter måste behandlas lika, vare sig AP är ett aktiebolag, en änka, en äldre godsägare, en hemmansägare eller en småbrukare. AD sammanfattade:

> Rättigheter och förpliktelser är enligt samtliga kontrakten fullständigt identiska. Att det vid kontraktens fullgörande visar sig, att hemmansägaren delvis och småbrukaren helt utfört det med åtagandet förenade kroppsarbetet, är en faktisk omständighet, som i fråga om det verkliga rättsliga läget saknar betydelse. På grund av en uppgörelse, som efter sitt innehåll är ett entreprenadavtal, kan entreprenören icke bli arbetstagare därför att han själv utför det erforderliga arbetet.

Detta på avtalsfrihetens principer uttryckligen grundade resonemang är emellertid i varje fall numera icke allmänt accepterat. Belysande är en jämförelse med HD:s viktiga ofta citerade principuttalande i NJA 1949, sid. 768 (rörande skogskörares semesterförmåner):

> Frågan huruvida någon i lagens mening är arbetstagare hos annan eller icke är att bedöma efter vad dem emellan kan anses avtalat, varvid man icke kan inskränka sig till något visst avtalsvillkor såsom ensamt avgörande utan har att beakta alla i samband med avtalet och anställningen förekommande omständigheter. Härvid kan de avtalsslutandes ekonomiska eller sociala ställning vara ägnad att belysa, hur avtalet bör uppfattas. Att förhållandena i varje särskilt fall blir avgörande hindrar icke att, om avtalet är av en mera allmänt förekommande typ, ledning kan hämtas från den uppfattning om rättsläget som eljest mera allmänt gjort sig gällande.

Detta uttalande innebär, att det visserligen gäller att *tolka innebörden i ett avtal* men att man därvid fäster avseende icke blott vid en verbal (ev. skriven) överenskommelse (tänkta handlingsregler) utan även vid parternas »ekonomiska eller sociala ställning» och i samband med anställningen förekommande omständigheter, varmed torde avses hur denna, dvs. förhållandet mellan parterna, *faktiskt* gestaltar sig. Ytterligare kan vid allmänt förekom-

mande avtalstyper *branschkutymer* (vilket inte är något nytt) och, såsom HD särskilt påpekar, en mera *allmän uppfattning om rättsläget* få betydelse. Grupperingen i fackliga organisationer och den attityd som får uttryck däri eller småningom utbildas inom dessa hör alltså till sådana faktorer som kan få betydelse vid bedömningen.[1]

Genom detta principuttalande har HD i jämförelse med AD betydligt vidgat ramen för fakta som kan få betydelse vid ställningstagandet. Några ord bör tilläggas om vad som stundom kallas den *sociala faktorn*,[2] med HD:s uttryckssätt parternas ekonomiska eller sociala ställning.

Speciallagstiftningen för arbetstagare har i allmänhet sin rättspolitiska motivering i ett skyddsbehov, som anses vara särskilt påtagligt, och kanske också med jämförelsevis enkla medel kan tillgodoses, hos sådana som är för sin försörjning huvudsakligen beroende av sin arbetslön. När en person med en social ställning liknande en kroppsarbetares åtar sig en arbetsprestation, pekar den sociala faktorn i riktning mot ett arbetstagarförhållande, dels därför att nämnda skyddsbehov kan anses vara för handen (detta kan ev. ge anledning till analog lagtillämpning) men dels också därför att AP kan antas ha åtagit sig arbetet i egenskap av arbetstagare — hans attityd (ev. som en del av en mer allmän attityd i hans yrkesgrupp, som kanske representeras av en facklig organisation med stor anslutning) är sådan som utmärker löntagaren. Han är t. ex. beredd att underställa sig arbetsledning och förväntar sådan. Denna attityd kan ha sin motsvarighet i en branschkutym av innebörd, att ifrågavarande arbetsuppgifter brukar utföras i ett arbetstagarförhållande.

Men det är väl att märka, att ett socialt skyddsbehov icke alltid föreligger i ett arbetstagarförhållande — det är på intet sätt ett konstitutivt element. Även tjänstemän med utpräglad chefsställning (såsom verkställande direktörer) räknas som arbetstagare. Det kan därför vara anledning att vara försiktig: även om förhandenvaron av den sociala faktorn kan tillåtas verka i positivt arbetstagarkvalificerande riktning, bör kanske inte utan vidare avsaknaden av densamma verka diskvalificerande.

6. Vilka omständigheter har då faktiskt tillmätts betydelse i rättspraxis vid bedömningen av frågan om en AP skall kvalificeras som arbetstagare eller icke? Att gå in på denna fråga i hela dess vidd skulle kräva en ingående analys av ett stort antal rättsfall, som här inte kan genomföras, vartill kommer att praxis inte är enhetlig. Här skall endast — närmast med sikte på HD:s men också i någon mån AD:s praxis — schematiskt anges, vilka faktorer eller kännetecken i den ena och den andra riktningen som mer allmänt synes ha tillmätts betydelse vid ställningstagandet.[3] Första ledet i varje

[1] Att AD icke varit helt främmande för att tillmäta en sådan faktor betydelse framgår t. ex. av ADD 1942, nr 89.

[2] Uttrycket hämtat ur en inom FR (av försäkringsrådet Nordlöf) utarbetad PM ang. arbetstagarbegreppet enligt YFL.

[3] Liknande scheman har uppställts av Schmidt (Kollektiv arbetsrätt, sid. 53) med sikte på den populära uppfattningen i samma fråga och av Bergström (Kollektivavtalslagen, sid. 40) med sikte på AD:s praxis.

punkt pekar på anställning, det andra på uppdrag. Avseende synes ha fästs vid huruvida AP

1) har personlig arbetsskyldighet *eller* ej, dvs. i senare fallet kan överlämna utförandet av arbetet helt eller delvis åt andra, för vilka han svarar;

2) helt eller så gott som helt själv faktiskt utför arbetet *eller* på eget ansvar anlitar medhjälpare;

3) har att utföra honom efter hand ålagda eller påkommande arbetsuppgifter (ställer sin arbetskraft till förfogande) *eller* endast åtagit sig en ev. flera bestämda arbetsuppgifter;

4) är varaktigt och exklusivt anknuten till en VP, ev. är i avtalet förbjuden eller inskränkt i sin rätt att arbeta åt andra, *eller* åtar sig (eller åtminstone är oförhindrad att åta sig) arbete även för andra (också här kan man sålunda liksom under 1—2 skilja på en faktisk och en rättslig sida, ehuru distinktionen här inte haft samma betydelse);

5) är underkastad VP:s arbetsledning och kontroll, har att iaktta bestämd arbetstid och utföra arbetet på anvisad arbetsplats *eller* själv bestämmer sin arbetstid och sättet för arbetets utförande etc.;

6) använder VP:s redskap, maskiner och råvaror *eller* bekostar dessa själv och ev. eljest disponerar naturtillgångar och kapitalutrustning;

7) har någon garanterad lön *eller* är i fråga om vederlaget helt beroende av verksamhetens ekonomiska resultat.

Denna uppställning är ingalunda uttömmande. Bland andra faktorer som synes ha spelat viss roll kan nämnas AP:s anslutning till viss facklig organisation och arbetets beskaffenhet, dvs. huruvida detta varit mycket enkelt eller krävt avsevärd skicklighet, ev. personligt tillstånd eller auktorisation av myndighet.

7. Såsom framhållits är praxis inte enhetlig, beroende inte bara på att olika myndigheter och domstolar har att tillämpa de olika författningarna utan även på att uttalanden i lagmotiv liksom mer eller mindre skönjbara ändamål, som de lagstiftande resp. rättshandhavande instanserna fullföljer, kan vara och faktiskt i stor utsträckning är olika på olika rättsområden. Vidare kan de skiftande förhållandena i olika branscher ha föranlett vissa variationer i rättstillämpningen.

I många lagar som avser arbetstagare har dessutom med hänsyn till sådana ändamål och till praktiska svårigheter av olika slag (framför allt beträffande kontrollen) gjorts särskilda utvidgningar och inskränkningar i tillämpningsområdet genom uttryckliga lagregler (rörande familjemedlemmar, hemarbetare etc.; se t. ex. arbetarskyddslagen 2 §, särskilt under 1, och 3 §). Ytterligare märks, att många gränsfall kan sakna betydelse vid tillämpningen av vissa lagar. Så förutsätter SemL för semesterrätt en viss intensitet i anställningsförhållandet (arbete under 16 dagar per månad eller såvitt angår okontrollerad arbetstagare ca 16 dagsverken per kvartal), vilket medför att helt tillfälliga arbetsprestationer saknar praktisk betydelse

vid tillämpningen av denna lag, medan de kan få betydelse om t. ex. olycksfall inträffat under arbetet och tillämpning av YFL ifrågasätts.

8. Kan man då överhuvudtaget, bortsett från nu nämnda oregelbundenheter, tala om ett enhetligt arbetstagarbegrepp, så att stadgad rättspraxis vid tillämpningen av en lag kan icke blott ge viss ledning utan än mer bli prejudicerande (dvs. tillerkännas samma betydelse som i allmänhet tilläggs prejudikat) vid tillämpning av andra lagar, åtminstone inom relativt näraliggande rättsområden?

Denna fråga kan icke besvaras med ett enkelt ja eller nej. Medan man nog är nödsakad konstatera, att den tills vidare i stort sett måste besvaras nekande, har det dock genom den senaste utvecklingen på området börjat yppas möjligheter till en mer enhetlig bestämning av begreppet, såsom skall utvecklas längre fram i denna artikel, och självfallet vore det ur begreppsredans synpunkt önskvärt, om termen arbetstagare hade samma grundbetydelse i olika sammanhang.

Till utgångspunkt för undersökningen måste här dock tas de två artskilda arbetstagarbegrepp, som man allmänt räknar med i litteraturen och lagförarbeten, nämligen ett civilrättsligt och ett socialt (ofta, t. ex. av Schmidt, kallat socialrättsligt), det förra utbildat vid de allmänna domstolarna och AD, det senare i FR:s praxis vid tillämpningen av OFL. Visserligen bestred AD i domen 1938, nr 112 »förefintligheten ur rättslig synpunkt av två, principiellt skilda arbetstagarbegrepp» men anslöt sig i domen 1947, nr 48 till uppfattningen, att det »på olika områden av rättslivet utbildats två skilda arbetstagarbegrepp», det ena civilrättsligt, vilket anknyter till parternas avtal med varandra, det andra socialt, anknutet »till de sociala förhållandena». Den sociala faktorn skulle alltså vara den särskilt utmärkande komponenten i det senare begreppet. Från de bestämningar av begreppen arbetstagare, tjänst etc. som utbildats vid tillämpningen av skattelagstiftningen, särskilt uppbördsförordningens regler om skatteavdrag, och exekutionslagstiftningen, särskilt införsellagen, måste jag här bortse. Det skall blott påpekas, att man visserligen vid riksdagsbehandlingen av 1945 års uppbördsförordning närmast tänkte sig en anslutning till det civilrättsliga arbetstagarbegreppet men vid tillkomsten av 1953 års uppbördsförordning uttryckligen frigjorde tillämpningen från beroende av detta begrepp och gav centrala uppbördsnämnden ganska fria händer att anpassa praxis efter vad den fann lämpligt ur uppbördssynpunkt.

Följande delvis knapphändiga, beträffande HD dock mera fylliga upplysningar om praxis skall klargöra den viktiga skillnaden mellan det civilrättsliga och det sociala arbetstagarbegreppet.

9. AD, vars bestämning av arbetstagarbegreppet synes ha varit särskilt snäv, har särskilt fäst avseende vid huruvida personlig arbetsskyldighet förelegat eller ej och i enlighet med sin principståndpunkt (se ovan under 5) ansett sig böra bortse från hur förhållandet mellan parterna faktiskt

gestaltat sig. På sådan grund förklarades t. ex. i domen 1942, nr 88 SemL icke vara tillämplig å skogskörare, som arbetade under den s. k. Norrlandsöverenskommelsen och som enligt denna hade att själva anskaffa medhjälpare för huggning o. d.

HD har redan tidigt vid tillämpningen av HB 17: 4 (beträffande arbetstagares förmånsrätt för lön i arbetsgivares konkurs) lagt till grund ett ganska vidsträckt arbetstagarbegrepp, vilket delvis torde sammanhänga med att enligt motiven till en lagändring 1891 även »arbetare, vilka på grund av ett mer tillfälligt arbetsavtal förrättat arbete åt gäldenären», skulle få förmånsrätt för lön (såsom »annan arbetare») i likhet med tidigare endast de fast anställda. Sålunda har skogskörare, som åtagit sig ganska väl avgränsade arbetsuppgifter (alltså icke, såsom är typiskt för anställning, ställt sin arbetskraft till disposition för efter hand ålagda arbetsuppgifter) och som biträtts av sitt husfolk, ansetts som arbetstagare vid tillämpningen av nämnda lagrum (se NJA 1923, sid. 175 och 1924, sid. 274).

Vid tillämpningen av SemL synes inställningen ha varit något snävare, ehuru såsom framgår av det ovan (under 5) citerade uttalandet i NJA 1949, sid. 768 icke så snäv som AD:s. Denna skillnad kan sammanhänga med (förutom de antydda motiven till lagändringen 1891) att det i SemL är fråga om en förmån gentemot en medkontrahent utöver avtalad lön, icke såsom i HB 17: 4 endast om tryggande av möjligheten att utfå avtalad lön.

Sistnämnda fall från 1949 rörande vissa skogskörares semesterförmåner gällde, såsom rubriken till referatet anger, »ägare av mindre jordbruksfastighet, som genom avtal med sågverksbolag åtagit sig att från vissa bestämda skogslotter framköra där avverkat virke mot ersättning efter kubikmassa». De omständigheter som HD åberopade — med resultat att avtalen ansågs vara »i övervägande grad av sådan innebörd som icke låter förena sig med ett arbetstagareförhållande» och sålunda yrkandet om semesterförmåner ogillades — var att skogskörarna »i icke obetydlig omfattning förfogat över sin arbetskraft genom avtal med andra än bolaget», att arbetsuppgifterna var klart avgränsade, att de »skulle nyttja egna hästar och redskap», att de »ägde på sitt ansvar anlita medhjälpare för arbetet» samt att de i arbetet icke skulle »vara underkastade särskild övervakning från bolagets sida och skulle kunna själva bestämma över arbetstiden». Dessutom åberopades en omständighet av rent ekonomisk eller social natur, nämligen att skogskörarna var »självständiga jordbrukare», enligt referatet hemmansägare med »mindre jordbruksfastighet», men uppgift om areal, taxeringsvärde, antal hästar o. d. lämnas icke.

Att denna dom gällde ett gränsfall framgår av dissensen i HD. En ledamot, justitierådet Ericsson, kom till motsatt resultat med hänsyn till

att bolaget såsom innehavare av olika avverkningsrätter i egen regi bedrivit avverkningarna och för virkets utdrivande träffat muntliga avtal med bl. a. Hult och medparter — — —, *att* vid dessa avtal å ömse sidor förutsatts, att ackordstagarna skulle personligen utföra körningarna, *samt att* — — — körningarna, såvitt nu är i fråga, utförts av dessa.

Rättsfallet har ofta påstått innebära, att skogskörarna uteslutits från SemL:s tillämpningsområde. Att denna yrkesgrupp dock icke skurits över en kam framgår av den motsatta utgången i NJA 1948, sid. 381, i vilket skogskörarens sociala ställning och avtalets innehåll var ganska annorlunda än i 1949 års fall och därför också utgången mera given. Fallet gällde en arrendator, som utförde skogskörslor åt jordägaren, ett bolag. De omständigheter, som åberopades i underrättens av alla instanser fastställda dom, var i huvudsak att arrendatorn enligt ett tidigare kontrakt var »skyldig att för bolaget utföra det arbete och de körslor vartill han budades», enligt ett senare kontrakt hade att »i första hand — — — ombesörja körning för bolagets räkning», minst 200 kördagsverken årligen, att arrendeupplåtelsen enligt sitt innehåll åsyftat »att tillförsäkra bolaget stadigvarande arbetskraft för körslor», samt att han faktiskt varit fullt sysselsatt med körslor för bolaget jämte skötseln av arrendebostället, i det han själv utfört nästan samtliga körslor (en son hade utfört de återstående). Därjämte hade bolaget rätt att övervaka arbetets anordnande. Att skogsköraren använde egen häst och vagn kunde under sådana förhållanden inte hindra, att han räknades som arbetstagare. Särskilt märks, att det i detta fall till skillnad från det föregående var fråga om efter hand ålagda arbetsuppgifter. Betydelsefull är också den starka anknytningen till och beroendet av bolaget.

Ytterligare ett fall ur HD:s praxis måste behandlas utförligt, NJA 1955, sid. 345, vilket liksom de anförda fallen från 20-talet gällde tillämpningen av HB 17: 4 å skogskörare. Särskilt 1949 års fall på semesterrättens område torde ha gjort en förnyad prövning i högsta instans befogad.

Skogsköraren i detta mål, E., var ägare av ett hemman om ca 2 tld åker och 27 tld skog och ängsmark, taxeringsvärderad (1952) till 10 800 kr. Han var för sin försörjning beroende av skogskörslor. I målet bevakade han med yrkande om förmånsrätt såsom »annan arbetare» en fordran på 10 000 kr för sådant arbete i ett bolags konkurs. Arbetet hade till största delen utförts av honom ensam med egna hästar och redskap. Endast under några dagar, då E haft ryggskott, hade han haft biträde av annan. Något skriftligt avtal hade icke träffats, blott en muntlig överenskommelse om att E, som även under tidigare år utfört dylikt arbete åt samma bolag, skulle köra virke för dettas räkning »under drivningssäsongen». Sedan hade efter hand bestämts från vilka skogsskiften timmer skulle köras. (Hovrätten räknade här i stället med flera särskilda avtal.) Bolagets verkställande direktör gav vissa direktiv under arbetets gång, men arbetstiden bestämde E själv inom ramen för avtalet. Under samma säsong hade han arbetat även åt ett annat företag, varvid han förtjänat ca 2 800 kr. Det upplystes, åtminstone i hovrätten, att bolaget olycksfallsförsäkrat E såsom arbetare och under tidigare år till honom utbetalat semesterersättning.

Häradsrätten, vars beslut enhälligt fastställdes av HD, fann utrett att E

— om än med biträde av annan under kortare tid — personligen med hjälp av egna dragare och redskap utfört körningen. Då hans jordbruksfastighet icke kan bereda full försörjning, måste han ha inkomster även från annat håll. Under ifrå-

Foto: Karl Hernried

Rättspraxis är särskilt rikhaltig beträffande skogskörarna i frågan om uppdragstagare eller arbetstagare

gavarande tid, hösten 1951—våren 1952, har han huvudsakligen utfört arbete åt bolaget Grana, som har gett direktiv och närmare bestämt från vilka skogsskiften körning skulle utföras.

På grund härav fann häradsrätten E »vara att hänföra till sådan 'annan arbetare' som omförmäles i 17 kap. 4 § HB».

Hovrätten kom till motsatt slut under åberopande av att E »förfogat över sin arbetskraft genom avtal även med andra», att åtagandena innefattade avgränsade arbetsuppgifter (vissa skogslotter), att E »själv skulle hålla häst och redskap», att han »var oförhindrad att på eget ansvar anlita medhjälpare» och »i viss omfattning begagnat sig av denna rätt», att han »icke var underkastad särskild övervakning från bolagets sida» och själv ägde bestämma sin arbetstid, vilken befogenhet han utnyttjat för körslor under samma drivningssäsong för annat företags räkning. Med hänsyn härtill ansågs avtalet med bolaget vara »i övervägande grad av sådan innebörd som icke låter förena sig med ett arbetstagareförhållande». Att bolaget olycksfallsförsäkrat E och utgett semesterersättning kunde »med hänsyn till utredningen i övrigt icke föranleda till annat bedömande av avtalen».

Hovrätten, som så nära som nästan är möjligt följt HD:s motivering i semesterfallet 1949, har tydligen ansett det vara befogat att bringa tillämpningen av de båda lagrummen i överensstämmelse. Det är möjligt att HD icke ansett detta påkallat och endast tagit hänsyn till sin gamla praxis beträffande HB 17: 4, men det är också tänkbart, att andra omständigheter spelat in och att därför HD vid prövning av ett liknande semesterfall kanske skulle inta en annan ståndpunkt än 1949. Åtminstone synes justitierådet Lind i sitt särskilda yttrande mena, att utvecklingen vad angår skogskörare i viss mån runnit förbi 1949 års fall, som ju gällde förhållanden våren 1946, särskilt på grund av senare förändringar i avtalsförhållandena: »Sedan dess har, enligt vad känt är, befästats det förhållandet att skogskörare i förekommande kollektivavtal tillerkännas semesterrätt och att de enligt gängse betraktelsesätt å arbetsmarknaden uppfattas såsom arbetstagare». Han torde syfta på bl. a. ramavtalet av 1948, som gav körarna en mer utpräglad arbetstagarställning än tidigare.[1] Lind fann därför ej anledning att »nu frångå den rättstillämpning som genom HD:s omförmälda domar av år 1923 och 1924 fastslagits med avseende å den särskilda kategori yrkesutövare som skogskörarna utgöra». Detta antyder, dels att han för sin del i princip eftersträvade en enhetlig tillämpning beträffande SemL och HB 17: 4, dels att hans inställning kan bli snävare med avseende på andra yrkesgrupper.

Det påpekas särskilt i häradsrättens av HD fastställda dom, att E utfört arbetet personligen med endast tillfällig hjälp. I de tidigare fallen (1923 och 1924) har det icke verkat diskvalificerande att eget husfolk anlitats vid arbetets utförande. Möjligen (försiktighet är ju särskilt påkallad i denna typ av mål, där ingen särskild omständighet är avgörande, där icke blott minimikraven anges) skulle utgången ha blivit en annan, om t. ex. en person särskilt engagerats för att utföra en stor del av körslorna.

Jag får i det följande anledning att i olika sammanhang återkomma till och närmare kommentera såväl 1949 års semesterfall som detta senaste fall från 1955.

10. FR:s praxis vid tillämpningen av OFL är synnerligen rikhaltig och skiljer sig i vissa avseenden avsevärt från de allmänna domstolarnas och särskilt AD:s. I större utsträckning än som är vanligt i domstolarnas rättstillämpning har FR tagit hänsyn till ekonomiska och sociala faktorer — det är ju detta som skall vara utmärkande för det sociala arbetstagarbegreppet. Bland sådana faktorer märks främst AP:s innehav av kapitalutrustning (maskiner, transportmedel o. d.), verkstad och — beträffande lantbrukare — odlad jord och husdjur, antalet av AP sysselsatta och arbetets omfattning. Däremot har endast i ringa utsträckning avseende fästs vid arbetsavtalets innehåll. För olika yrkesgrupper har utbildats olika regler. Särskilt bekanta är de s. k. byggmästareregлerna, som bl. a. innebar, att

[1] Här må hänvisas till de olika ramavtalens text samt till andra lagutskottet 1950, nr 23, sid. 4 f. — Det bör dock understrykas, att HD i 1949 års fall icke tog ställning till förhållanden som visats motsvara det då gällande ramavtalets (se vidare nedan under 13).

personer som mera tillfälligtvis åtog sig att utföra mindre byggnadsföretag (värdegräns 10 000 kr) ansågs som arbetare, även om de anlitade lejd arbetskraft vid arbetets utförande och själva bekostade material, såvitt de även personligen deltog i arbetet som arbetare. Av dessa regler framgår också, att det i allmänhet även vid yrkesmässig byggnadsverksamhet icke verkade diskvalificerande, om i rörelsen regelbundet sysselsattes blott en anställd. Att AP sysselsatt *en* anställd har i allmänhet icke heller inom andra yrkesområden ansetts i och för sig utgöra hinder för AP att räknas som arbetstagare. Dessa regler antyder ett relativt vidsträckt arbetstagarbegrepp. Men å andra sidan kunde blotta innehavet av en traktor, verkstad eller annan kapitalutrustning, även om den inte användes vid utförande av ifrågavarande arbetsuppgift, verka diskvalificerande. Medan innehavare av *en* häst genom ett principbeslut 1952 (med ändring av tidigare praxis) skulle »med avseende å körningsarbete, han utför med hästen åt andra, i regel anses såsom arbetare enligt olycksfallsförsäkringslagen, såvida icke hans arbete i det föreliggande fallet närmast är att jämföra med ett stadsbuds»,[1] blev innehavare av *två* hästar (utom i vissa fall jordbrukare) betraktade som självständiga företagare, och detta synes ha varit fallet t. o. m. när de utfört arbetet under i övrigt typiska arbetstagarförhållanden.[2] Otvivelaktigt ligger bakom denna rättstillämpning en strävan att fixera lätt konstaterbara kännetecken för att möjliggöra en säker gränsdragning, genomförbar även för gemene man och inte minst därför lämplig ur försäkringssynpunkt. FR har sålunda inte så mycket tagit hänsyn till förhållandena i det konkreta fallet utan kan snarare sägas ha försökt efter social måttstock i möjligaste mån genomföra en uppdelning av förvärvsarbetande i två fasta kategorier. Dock kunde FR inte helt undvika, att en person i sin yrkesutövning i vissa situationer måste behandlas som arbetstagare, i andra som självständig företagare.[3]

Det skulle vara oriktigt att påstå, att FR:s arbetstagarbegrepp varit i alla avseenden vidsträcktare än det civilrättsliga. Det förefaller som om HD i vissa fall mycket väl kunde ha förväntats godta AP som arbetstagare där FR kommit till motsatt resultat. FR:s principer har stundom lett till ganska stötande resultat, t. o. m. ur social synpunkt, vilket sammanhänger med att den sociala eller ekonomiska faktorn verkat så schematiskt i både positiv och negativ riktning (jfr ovan under 5 slutet).

11. Kan dessa olikheter i bedömningen, som knappast har tillräcklig motivering i de olika tillämpade lagarnas olika ändamål,[4] förklaras med en hänvisning till de ojämnheter som alltid kan förväntas, när olika organ handhar tillämpningen av liknande regler? Och kan man nu, när HD uttryckligen erkänt sociala och ekonomiska faktorer som betydelsefulla vid bedömningen

[1] Se FRP 1952, nr 51; även i Löfmark: Försäkring för olycksfall i arbete (1952), sid. 96. Betr. byggmästarereglerna se ibid., sid. 81 f.
[2] Se beslut 29/2 1952, anfört i Löfmark a. a. sid. 97.
[3] Se t. ex. FRP 1939, nr 38, 1945, nr 38 och 1953, nr 15.
[4] Denna frågeställning måste här lämnas åsido.

av denna fråga, fortfarande tala om en *principiell* skillnad mellan det sociala och HD:s variant av det civilrättsliga arbetstagarbegreppet?

Härtill är att svara, att skillnaden knappast ligger i begreppsbestämningens sociala syftning. Avgörande är i stället de skilda *bedömningsmetoderna*. De två arbetstagarbegreppen representeras av två olika tillvägagångssätt att bestämma vem som skall anses som arbetstagare. För den *civilrättsliga metoden* står avtalsförhållandet i centrum, ehuru icke blott det formaljuridiska innehållet utan även andra faktorer får betydelse såsom bidrag till bestämningen av dettas karaktär. Avgörandet framstår som resultatet av en helhetsbedömning av en mängd olika faktorer i det konkreta rättsförhållandet. Metoden är smidig; nackdelen är att resultatet kan vara svårt att förutse med därav följande rättsosäkerhet. Den *sociala bedömningsmetoden* åter tar mera schematiskt fasta på vissa yttre fakta av social och ekonomisk art — antal anställda eller hästar, innehav av viss åkerareal, traktor etc. — och synes, såsom framhållits, snarare åsyfta att åvägabringa en slags indelning i socialklasserna löntagare och självständiga företagare än en bedömning av det konkreta rättsförhållandets art (låt vara att det finns inslag även av en mera civilrättslig bedömningsmetod i FR:s praxis). HD:s metod kan, om man vill markera en skillnad gentemot AD, betecknas som den *socialt betonade civilrättsliga metoden*.

12. Var kommer då de beroende uppdragstagarna in i denna bild? Givetvis bör det vara någonstädes mellan de typiska arbetstagarna och de typiska uppdragstagarna. Men var och hur skall gränsen kring dem dras — frågor som har särskild betydelse när det gäller att fastställa arbetsfredslagstiftningens tillämpningsområde. Tänkte man sig vid lagändringen 1945 något i stil med FR:s sociala arbetstagarbegrepp, så att dettas omfång i princip skulle motsvara arbetsfredslagstiftningens? Ibland framhålls, att det sociala arbetstagarbegreppet genom denna lagändring »vunnit insteg på arbetsfredslagstiftningens område».[1] Men även en civilrättslig bedömningsmetod är tänkbar, varvid de vanligen använda kännetecknens betydelse blott skulle undergå en förskjutning, så att typiska arbetstagarfaktorer inte längre skulle behöva föreligga i samma utsträckning som vid ett arbetstagarförhållande för att ifrågavarande lagar skulle bli tillämpliga.

Det för en beroende uppdragstagare utmärkande är enligt arbetsfredslagstiftningens terminologi, att han »utan att anställningsförhållande föreligger, utför arbete för annans räkning och därvid till denne intager en beroende ställning av väsentligen samma art som en arbetstagares till arbetsgivaren» (cit. efter FFL 1 § 2 st.).

Den beroende uppdragstagaren är alltså enligt denna bestämning en uppdragstagare, icke arbetstagare, ehuru han skall *anses* som sådan vid tillämpningen av arbetsfredslagarna. Med denna lagbestämmelse kom den avgörande gränsen att dras mellan beroende och icke beroende uppdragstagare. Detta tycks tyda på att bedömningen bör ske efter social metod. Av

[1] Schmidt a. a. sid. 52. Jfr Bergström a. a. sid. 43.

betydelse skulle då bli t. ex. att uppdragstagaren själv deltar i arbetet, inte blott organiserar det, och är ekonomiskt beroende av sin arbetsinsats ungefär som en löntagare, att hans insats (eller innehav) av kapitalutrustning icke är överväldigande, att han blott har ett eller ett fåtal egna biträden. Men en sådan allmän social värdering torde inte kunna bli i vart fall ensamt utslagsgivande. En sådan karakteristik skulle t. ex. passa in mycket bra på många skomakare som betjänar allmänheten. Det är tydligen av lagtexten att döma fråga om AP:s beroende icke av vederlaget för arbetsinsatsen i och för sig utan av en annan person, uppdragsgivaren, som skall anses som hans arbetsgivare. Det är fråga om bedömning av ett avtalsförhållande, och då bör det ligga närmare till hands att använda en civilrättslig bedömningsmetod.

AD har ännu inte i något fall haft att ta ställning till denna fråga; någon ledning i domstolspraxis föreligger sålunda inte. Endast socialstyrelsen synes ha uttalat sig med någon tydlighet på denna punkt i den utredning, som lades till grund för ifrågavarande lagändring. Detta uttalande, som kan anses ha blivit godtaget vid frågans senare behandling, ger tydligt vid handen, att en socialt betonad civilrättslig metod bör läggas till grund vid bedömningen. Avgörande borde enligt utredningen »vara den helhetsbild, som erhölles av samtliga föreliggande omständigheter», icke »något visst moment i avtalet eller någon viss faktiskt föreliggande omständighet, som på förhand angivits». Därmed tog utredningen avstånd både från en extremt civilrättslig metod (såsom AD:s med tonvikten på personlig arbetsskyldighet) och en extremt social metod (såsom FR:s, grundad på t. ex. innehav av traktor eller mer än en häst). »Utgångspunkten för skälighetsprövningen synes böra vara arten och graden av det beroende, vari vederbörande uppdragstagare stå till sina huvudmän», hette det vidare. Icke varje slags bundenhet skulle få betydelse, sålunda icke sådan som avsåg priser eller andra försäljningsvillkor, utan endast sådan som gällde t. ex. »anställandet av biträden, skötseln av och ordningen inom uppdragstagarnas företag, dessas öppethållande och därmed jämförliga förhållanden». Den socialt betonade civilrättsliga metoden fick slutligen ett markant uttryck i följande ord, som starkt påminner om HD:s principuttalande några år senare i 1949 års semesterfall:

> Hänsyn bör emellertid tas icke blott till avtalets rättsliga innehåll utan även till det sätt, varpå detsamma tillämpas, och till de faktiska omständigheter, under vilka arbetet utförs. Vederbörandes sociala och ekonomiska ställning bör också spela en viss roll. Det synes vidare böra tillmätas betydelse, om uppdragstagarna själva betraktar sig som likställda med arbetstagare och gett denna sin uppfattning till känna genom anslutning till en efter fackliga principer uppbyggd organisation.[1]

Metoden bör alltså vara densamma som används vid bestämmande av vem som är att betrakta som arbetstagare, men man har givetvis tänkt sig att de olika faktorerna skulle få annan vikt vid bedömningen. Att biträden

[1] Socialstyrelsens utredning, som föreligger blott i stencil, har citerats efter prop. 1945, nr 88, sid. 21.

används regelbundet, att uppdragstagaren använder egna redskap, maskiner och anskaffar material, att hans ersättning är helt beroende av utbytet av verksamheten skall alltså inte hindra, att han räknas som arbetstagare vid tillämpning av arbetsfredslagstiftningen. Men eftersom det gäller en bedömning av hans förhållande till uppdragsgivaren, kan det knappast bli fråga om ett beroende uppdragsförhållande utan att detta antingen har relativt lång varaktighet eller åtminstone är intermittent återkommande. Det krävs icke, att han står i sådant förhållande till blott *en* uppdragsgivare,[1] men det kan icke bli fråga om alltför många för att han skall kunna anses stå i beroende till dem. Även detta krav kan dock möjligen uppluckras i den mån parterna genom organisationsbildning och kollektivavtalssystem blivit s. a. s. fast rubricerade som resp. VP och AP i arbetsförhållanden av ifrågavarande typ.

Uteslutet är måhända icke, att en civilrättslig metod ibland är oanvändbar. När det gäller att avgöra, huruvida en organisation skall tillerkännas förhandlingsrätt enligt FFL och det är svårt att få en bild av hur medlemmarnas avtalsförhållanden är utformade i gemen, blir kanske en mera schematisk social bedömning den enda möjliga. Men då är att märka, att redan kravet på förhandlingsrätt förutsätter motparter i personliga avtalsförhållanden av tämligen fast beskaffenhet. Och om sedan väl organisationen fått förhandlingsrätt och kanske fått igenom ett kollektivavtal, medför detta i allmänhet en sådan normalisering och ev. omformning av villkoren, att ett mer eller mindre tydligt arbetstagarförhållande blir allmänt inom kollektivavtalets tillämpningsområde.

13. Det praktiska resultatet av 1945 års lagändring blev givetvis, att många grupper av förvärvsarbetande, som av FR vid tillämpningen av OFL räknades som arbetstagare, nu förts in även under arbetsfredslagstiftningens tillämpningsområde. Men att det skulle föreligga principiell kongruens mellan FR:s sociala och arbetsfredslagstiftningens utvidgade arbetstagarbegrepp vore för mycket sagt. De olika prövningsmetoderna måste leda till alltför olika resultat. Därtill kommer att OFL uttryckligen icke omfattade hemarbetare och sådana som arbetade på av dem själva bestämt arbetsställe och därför redan av detta skäl många beroende uppdragstagare måste lämnas utanför. Belysande är att socialstyrelsen diskuterade men just på grund av särskilt denna undantagsbestämmelse i OFL icke ville föreslå en motsvarande utvidgning av denna lags tillämpningsområde. Beträffande ifrågasatt ändring av HB 17: 4 åberopades de i detta sammanhang vanliga argumenten om faran för rättssäkerheten inom kreditväsendet av en utvidgad tyst förmånsrätt, varjämte den vaga gränsdragningen förmodades föranleda svårigheter.[2]

Sistnämnda argument anfördes också mot en dylik utvidgning av SemL:s tillämpningsområde. Därjämte framhölls, att behovet av lagändring här minskades i och med att de beroende uppdragstagarna nu skulle få vidgade

[1] Jfr ibid., sid. 20 f.
[2] Betr. OFL och HB 17: 4 se ibid., sid. 23 f. och departementschefens yttrande, sid. 52 f.

möjligheter att kollektivavtalsvägen få krav på semesterförmåner tillgodosedda.[1] Vid genomförandet av den nya SemL samma år 1945 ställdes frågan på framtiden och är för närvarande under utredning.[2] Här skulle sålunda tills vidare fortfarande det civilrättsliga arbetstagarbegreppet användas men samtidigt rekommenderades en inte alltför snäv tillämpning av detta. Så gjordes redan i 1942 års semesterkommittés betänkande (SOU 1944: 59). AD:s metod att fästa särskilt avseende vid den personliga arbetsskyldigheten torde ha legat bakom kommitténs uttalande (sid. 56) om att arbetstagarbegreppet »enligt allmänna grundsatser kan anses äga en något vidare omfattning, än praxis för närvarande ger detsamma», och att vid prövningen icke alltför stor betydelse borde tillmätas »något visst eller vissa avtalsmoment» utan hänsyn tas »till samtliga föreliggande omständigheter». Kommittén framhöll vidare att »ej beteckningen eller ordalagen i och för sig (bör) få vara avgörande, utan särskild vikt bör tillmätas avsikten med överenskommelsen och det sätt på vilket denna tillämpas.» I propositionen yttrades i anslutning till detta kommittéuttalande ganska vagt, att bedömningen kunde »komma att influeras av föreliggande omständigheter av social natur», och vid riksdagsbehandlingen underströks samma synpunkter.[3] Beträffande skogskörare gjordes särskilda uttalanden. Kommittén förklarade, att enligt dess uppfattning »exempelvis en skogskörare, som arbetar enligt det förut åberopade ramavtalet för Norrland och Dalarna eller eljest på motsvarande villkor, (bör) betraktas såsom arbetstagare». Andra lagutskottet anslöt sig härtill med tillägget: »Motsvarande betraktelsesätt torde även kunna tjäna till ledning vid bedömandet av andra frågor på hithörande område».[4]

HD:s principuttalande i 1949 års semesterfall går ju i den riktning som här rekommenderades, ehuru utgången i det konkreta fallet, som just gällde skogskörare, väckte mycket missnöje och oro. Det har påstått att ifrågavarande skogskörare, på vilka ramavtalet icke var tillämpligt,[5] arbetade under liknande villkor och därför enligt särskilt andra lagutskottets nyss citerade uttalande borde ha betraktats som arbetstagare, så bl. a. i de motioner till 1950 års riksdag (AK nr 106, FK nr 172), i vilka yrkades ändring i SemL i anledning av rättsfallet. Motionärerna menade sig av berörda uttalanden under riksdagsbehandlingen »kunna ha rätt att draga slutsatsen att samtliga skogskörare, såväl de som äro kollektivt avtalsbundna som de icke avtalsbundna, skulle bliva delaktiga av semesterlagens förmåner». Detta skulle alltså förutsätta, att *alla* skogskörare arbetade under liknande förhållanden som de på vilka ramavtalet ägde tillämpning. Att så skulle vara fallet, framgår i varje fall icke av uttalandena vid tillkomsten av

[1] Ibid., sid. 23 f. och 52 f.
[2] Prop. 1945, nr 273, sid. 70 f.; andra lagutskottet 1945, nr 27, sid. 18 f. Utredningen av frågan om de beroende uppdragstagarna skall hänföras under SemL och handhas av Arbetstidsutredningen.
[3] Prop. 1945, nr 273, sid. 71 (jfr prop. 1945, nr 88, sid. 60), andra lagutskottet 1945, nr 59, sid. 46.
[4] SOU 1944: 59, sid. 46, andra lagutskottet 1945, nr 59, sid. 46 f. — Föredragande statsrådet ville däremot icke i prop. (nr 273, sid. 71 f.) ta ställning till denna särskilda tolkningsfråga.
[5] Schmidts uppgift härom i Festskrift tillägnad Nils Herlitz, sid. 280, är sålunda icke riktig.

SemL, och HD har i sin dom uttryckligen utgått ifrån att de som var bundna av ramavtalet, vilket behandlar skogskörare som arbetstagare, kan ha haft »i åtskilliga hänseenden — — — andra arbetsförhållanden» än kärandena i målet. Härom synes utredning icke ha förebragts. Av betydelse har otvivelaktigt varit, att kärandena var hemmansägare, icke typiska småbrukare. Å andra sidan synes framgå av domen, att HD icke skulle ha känt sig bunden ens av ramavtalets rubricering; den kan ha berott också »på förhandlingsläget». Även beträffande kollektivavtalsbundna skulle alltså krävas en realprövning (låt vara att HD icke kan få direkt med sådana mål att göra). Andra lagutskottet, som behandlade nämnda motioner, fann också med tydlig syftning på det andra skogskörarfallet NJA 1948, sid. 381, att HD icke behandlat alla skogskörare som självständiga företagare, varför »icke alltför vittgående slutsatser (borde) dragas av rättsfallet». Samtidigt framhöll utskottet som sin uppfattning

att starka skäl talar för att en skogskörare, på vilken ramavtalet äger tillämpning eller som eljest utför sitt arbete under liknande villkor, bör betraktas såsom arbetstagare i fråga om rätt till semester.[1]

14. Under arbetet med att utforma den nya YFL, som antogs 1954 och ersatte OFL, diskuterades på liknande sätt, vilka kategorier som skulle omfattas av den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen. Frågan gällde närmare bestämt, om man skulle anknyta till ett socialt arbetstagarbegrepp av det slag som FR utformat vid tillämpningen av OFL eller till ett civilrättsligt arbetstagarbegrepp, såsom det utformats vid tillämpningen av SemL. Socialvårdskommittén, som 1951 avgav sitt förslag till yrkesskadeförsäkringslag (SOU 1951:25), ansåg visserligen att FR:s praxis blivit svåröverskådlig (sid. 69) och att den klaraste gränsdragningen skulle erhållas genom anknytning till det civilrättsliga arbetstagarbegreppet (sid. 72) men ville av praktiska och sociala skäl icke bryta med den praxis, som utbildat sig på detta område genom att utesluta sådana uppdragstagare, som dittills omfattats av försäkringen (sid. 72 f.). Kommittén tog emellertid till sin uppgift och lade ned mycken möda på att försöka genom generella regler närmare fixera vilka uppdragstagare som jämte arbetstagarna skulle omfattas av försäkringen (sid. 73—85). Det skulle föra för långt att gå in härpå. Socialförsäkringsutredningen, som därefter omarbetade förslaget, intog en annan ståndpunkt beträffande tillhörigheten till den obligatoriska försäkringen, och dess förslag har i detta hänseende genomförts. För att kunna samordna yrkesskadeförsäkringen med sjukförsäkringen, och då närmast med den däri ingående obligatoriska försäkringen för tilläggssjukpenning, anknöts i stället till det civilrättsliga arbetstagarbegreppet. Detta var otvivelaktigt ett djärvt grepp, vars konsekvenser enligt motiven skulle motvägas av att de utestängda grupperna likväl skulle kunna beredas ett relativt betryggande försäkringsskydd genom den med yrkesskadeförsäkringen samordnade sjukförsäkringen och genom möjligheten att teckna frivillig yrkesskadeförsäkring för lång-

[1] Andra lagutskottet 1950, nr 23, sid. 26 f.

varigare skadefall (utöver samordningstidens 90 dagar). Fördelarna av ett enkelt system med relativt klara gränser ansågs med hänsyn härtill mer än väl uppväga de sociala nackdelarna av att många grupper förvärvsarbetande nu icke längre skulle bli obligatoriskt och automatiskt yrkesskadeförsäkrade på VP:s bekostnad.[1]

I den nya lagstiftningen användes därför vid angivande av tillämpningsområdet för ifrågavarande försäkringar samma uttryck som i SemL, dvs. »arbetstagare i allmän och enskild tjänst» (se YFL 3 § och SFL 22 § jämförd med 8 §), och i propositionen förordade departementschefen, »att frågan vem som i förevarande sammanhang skall anses som arbetstagare bedömes med ledning av den praxis som utbildat sig vid tillämpningen av semesterlagen». Därefter framhölls i ett yttrande, delvis identiskt med HD:s principuttalande i 1949 års semesterfall, att bedömningen borde »influeras av föreliggande omständigheter av social natur». Ytterligare förklarade departementschefen i ett annat sammanhang som sin mening

att skogskörare, på vilka gällande ramavtal för skogsbruket äger tillämpning eller som eljest utför sitt arbete under liknande villkor, bör i likhet med de huggare, som deltar i arbetet, betraktas såsom arbetstagare med vederbörande virkesägare som arbetsgivare.[2]

Inskränkningen i tillämpningsområdet för den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen gav under riksdagsbehandlingen (både 1953 och 1954) anledning till protester, vilket föranledde nya uttalanden av andra lagutskottet och departementschefen. Dessa gick huvudsakligen ut på att arbetstagarbegreppet måste »tolkas med en social innebörd» och att domstolar och myndigheter självfallet måste rätta sig efter de anvisningar, som dessa uttalanden innebar.[3] Beträffande skogskörare yttrade departementschefen i första kammarens debatt 1954:

— — — när det gäller hela den grupp av självständiga företagare som vi har representanter för bland småbrukare i Norrland, Värmland, Dalarna och andra skogsbygder, vilka tidvis försörjer sig som skogskörare, bör vi överhuvudtaget inte sätta oss ned och fundera, om den eller den skall bedömas efter civilrättsligt eller socialrättsligt begrepp, utan hela denna kategori skall falla under den nya yrkesskadelagen.[4]

Här uttalas alltså å ena sidan, att skogskörare är självständiga företagare, å andra sidan att de trots lagstiftningens anknytning till det civilrättsliga arbetstagarbegreppet skall omfattas av yrkesskadeförsäkringen utan att detta satt spår i lagtexten. Icke heller detta uttalande synes dock avse *alla* skogskörare. Här nämns särskilt småbrukare men icke hemmansägare och större arrendatorer som icke är bundna av något ramavtal.

---

[1] SOU 1952: 39 särskilt sid. 237 och 240 f.

[2] Prop. 1953, nr 178, sid. 135 och 149. — Prop. 1954, nr 60 med förslag till YFL hänvisade (sid. 41 och 58) till de här citerade uttalandena.

[3] Jfr Rodhe i SvJT 1954, sid. 131 och Schmidt i Festskrift tillägnad Nils Herlitz, sid. 281 f.

[4] FK:s prot. 1954, nr 16, sid. 108 f. — Yrkanden i riksdagen om att låta utreda konsekvenserna av en övergång till det civilrättsliga arbetstagarbegreppet på detta område avslogs med hänvisning till att Arbetstidsutredningen skulle ta upp hela frågan om de beroende uppdragstagarnas ställning.

15. Som exempel på FR:s tillämpning av YFL skall nämnas tre skogskörarfall, som innehåller mycket av intresse men kanske dock icke ger full klarhet om skogskörarnas ställning enligt YFL.

Ett av fallen (Ynr 29/1955) gällde två bröder, som arrenderade ett kyrkoherdeboställe om ca 35 har åker och 15 har äng i Kopparbergs län och som brukade utföra skogskörslor för församlingens (= jordägarens) räkning. De hade tidvis en anställd jordbruksarbetare och annan extra arbetskraft. Bröderna ägde gemensamt en traktor, som dock icke var avsedd att användas för skogskörning, två hästar och en personbil. Ifrågavarande arbete, som synes ha krävt omkring 100 dagsverken årligen, utfördes enligt praxis av arrendatorerna med deras egna hästar. Skriftligt avtal fanns icke. Församlingens intresse i avtalet var huvudsakligen att få timret forslat till viss plats inom viss tid och att arbetet samordnades med huggarnas, varför dagligen en representant för församlingen brukade meddela, vilket timmer som skulle transporteras. Hinder förelåg icke för körarna att använda medhjälpare men det var icke brukligt. Ersättning utgick för transporterat timmer med belopp motsvarande vad domänstyrelsen betalade.

En av bröderna hade råkat ut för olycksfall under skogskörningsarbetet för församlingen våren 1954, sålunda under OFL:s giltighetstid. Beträffande honom beslöt FR att icke göra ändring i RFA:s beslut, enligt vilket han skulle anses såsom självständig företagare och alltså icke var obligatoriskt olycksfallsförsäkrad i detta arbete. Sannolikt har traktorinnehavet härvid spelat in, kanske också arrendejordbrukets storlek. Men i förevarande fall, föranlett av en förfrågan från församlingen hos RFA huruvida arrendatorerna skulle omfattas av den nya obligatoriska yrkesskadeförsäkringen, kom FR till det resultatet, att de var att anse såsom arbetstagare (ett försäkringsråd och arbetsgivarrepresentanterna reserverade sig dock). I detta fall ledde alltså den nya bedömningsmetoden till en utvidgning av tillämpningsområdet i stället för som väntat en inskränkning.

Vilka överväganden som ligger bakom utgången i detta fall är i brist på motivering av beslutet icke lätt att avgöra. Ehuru den sociala faktorn snarast pekar i motsatt riktning förefaller mig resultatet riktigt. För denna utgång talar enligt min mening dels att arbetet i viss mån ufördes i församlingens regi, dels att arrendatorerna enligt praxis utgjorde den arbetskraft, som församlingen litade till för att få ifrågavarande arbetsuppgifter utförda, och detta mot belopp som icke av parterna fastställdes genom något anbudsförfarande. Åtagandet hade ingen typisk prägel av entreprenad.

Även i ett annat fall (Ynr 264/1955) var det fråga om en arrendator som utförde skogsarbete åt jordägaren, här både huggning och körning. Arrendet utgjorde ca 10 har åker jämte betesmark (i Östergötland). Arrendatorn hade egna hästar men ingen traktor. Om skogsarbete stadgades följande i arrendekontraktet: »Allt skogsarbete vid gården skall i den mån det är möjligt utbjudas till och utföras av arrendatorn». Ersättning utgick efter gängse ackordspris på orten. Visst arbete med märkning av träd o. d. utfördes mot timpenning. Arbetet synes icke ha varit omfattande, enligt jord-

ägaren sammanlagt 22 dagsverken under säsongen 1954—55, men utspriddes över hela vintern. Sedan arrendatorn tillträtt 1953 hade han utfört allt skogsarbete åt jordägaren. Eftersom de träffades dagligen, kunde de efter hand muntligen överenskomma om vad som skulle göras.

FR förklarade med ändring av RFA:s beslut att arrendatorn skulle anses som arbetstagare med avseende på skogsarbetet åt jordägaren. Ungefär samma synpunkter som i det förra fallet synes här vara tillämpliga, och här kan icke den sociala faktorn sägas peka i motsatt riktning.

Även det tredje fallet (Ynr 253/1955) gällde en arrendator, S, ehuru här skogsarbetet icke utförts för jordägarens räkning.[1] S, som jämte sin fader och två bröder arrenderade en gård om ca 65 har åker, skadades under skogskörningsarbete åt en godsägare i Östergötland. Avtalet om arbetet hade träffats mellan godsägaren och S, som hade haft rätt att anlita också sina bröder eller andra personer. Åtminstone bröderna torde ha medverkat. Arbetet skulle om möjligt vara avslutat före mitten av maj 1955. Ersättning skulle utgå enligt kollektivavtal (»Mellansvenska avtalet»). Sannolikt har parterna varit bundna av detta, ej blott följt det som norm för ersättningen. Även semesterersättning skulle utgå.

Försäkringsinrättningen förklarade, att S icke kunde anses som arbetstagare, men sedan beslutet underställts FR, blev utgången där den motsatta. Här kan man peka på kollektivavtalet som en viktig faktor. Hur förhållandet mellan parterna eljest gestaltade sig framgår icke tydligt av tillgängliga upplysningar, som icke medger en allsidig belysning av fallet.

I alla dessa fall (med viss reservation för det sistnämnda), kan man peka på faktorer, som ger tillräcklig anledning att räkna ifrågavarande skogskörare som arbetstagare enligt ett civilrättsligt betraktelsesätt och som kan ha varit avgörande för utgången. Men det är också möjligt, att FR helt enkelt följt det yttrande, som avgavs av justitierådet Lind i 1955 års fall (rörande förmånsrätt i konkurs för skogskörare). Detta rättsfall har som det senaste uttrycket för HD:s inställning i frågan haft stor betydelse vid bedömningen. I sitt särskilda yttrande behandlade Lind arbetstagarbegreppets utveckling och kom därvid också in på YFL. Hans yttrande i samband därmed, att det »med hänsyn till uttalanden under förarbetena finnes anledning att antaga, att skogskörare skola anses falla under lagen», synes, såsom framgår av det ovan sagda, gå utöver vad dessa uttalanden innehåller. Möjligt är, att här med »skogskörare» avses endast sådana, som använder hästar, icke bilar eller traktorer, som transportmedel (ramavtalen och andra kollektivavtal gäller hittills blott sådana). I så fall skulle, ehuru det inte framgår tydligt, även detta yttrande vara försett med någon begränsning. Linds analys av utvecklingen gav till resultat, att denna, i och med att »motsättningen mellan det sociala och det civilrättsliga arbetstagarebegreppet — — — i hög grad förlorat i betydelse dels rättsligt dels rent faktiskt,

[1] I den av Blomqvist och Lundberg efter det detta skrevs utgivna kommentaren till YFL uppges emellertid (sid. 22), att även i detta fall arbetet utförts för jordägarens räkning. Att utgången skulle ha blivit annorlunda om det utförts för annans räkning är dock knappast troligt.

— — — kan sägas gå i riktning mot ett enhetligt arbetstagarebegrepp, som i princip är civilrättsligt bestämt *men inbegriper skogskörare*» (kurs. här). Jag återkommer i annat sammanhang till den allmänna utvecklingen (se under 16) och skall här blott uppehålla mig vid uttalandet angående skogskörarna. I likhet med vad som skedde vid riksdagsbehandlingen av lagförslagen ställs dessa här i särklass genom att de i princip räknas som självständiga företagare (och sannolikt därmed som beroende uppdragstagare) och likväl skall inbegripas i arbetstagarbegreppet. Det skall alltså icke ifrågakomma någon bedömning efter civilrättslig metod i skogskörarfallen. En sådan privilegiering i direkt strid mot lagens tydliga grundprincip och utan uttrycklig undantagsbestämmelse står icke i överensstämmelse med våra principer för lagstiftning och lagtolkning.[1] Uttalandet förefaller därför olyckligt men också onödigt därför att det i många, enligt min uppfattning kanske de flesta, fall finns anledning att anse skogskörare som arbetstagare enligt civilrättsliga grunder — Lind pekar ju också på en sådan utveckling. Och i de fall då det inte går, torde det inte finnas anledning att ställa dem i särklass. I mera typiska »rörelse»-fall torde i alla händelser en sådan särställning icke vara påkallad av sociala hänsyn.

Det skulle föra för långt att här gå in även på andra fall som kommit under FR:s prövning. Det skall blott påpekas, att samverkan mellan K. M:t i regeringen, som har att såsom högsta instans pröva frågor om tillämpning av bestämmelserna rörande arbetstagare i SFL, och FR, som är högsta instans beträffande yrkesskadeförsäkringen, etablerats på så sätt, att K. M:t inhämtar yttrande från FR i dylika frågor. I ett sådant ärende har FR förklarat föreståndare för televerkets växelstationer vara att anse som arbetstagare enligt SFL, ehuru de hade en i många avseenden fri ställning; de hade sålunda att anställa och avlöna erforderligt antal biträden och hade ingen avtalsfäst personlig arbetsskyldighet. Ibland anförtroddes föreståndarskapet åt en juridisk person, turistföretag, bruk etc. I sistnämnda fall ävensom när det framgick, att föreståndaren icke alls eller endast i oväsentlig omfattning personligen ägnade sig åt stationens skötsel, ansåg dock FR att undantag måste göras. Jag kan icke gå närmare in på detta fall — det sagda räcker för att visa att man här avlägsnat sig mycket från det betraktelsesätt som AD och då särskilt dess ordförande justitierådet Lindhagen anlade på dessa frågor.

FR:s praxis inger alltså inga farhågor från »social» synpunkt. Icke i något av de fall jag kunnat undersöka har en AP, som enligt bedömningsgrunderna vid tillämpningen av OFL räknats som arbetstagare, uteslutits från YFL:s tillämpningsområde. Ett exempel på motsatsen har anförts, och de torde bli flera. Vissa utväxter från den gamla lagens tid skärs dock sannolikt bort. — FR kan i vart fall förväntas tillämpa ett vidsträcktare arbetstagarbegrepp än vad som framgår av de anvisningar, som RFA före SFL:s och YFL:s ikraftträdande utsände till sjukkassorna »till ledning för bedömning av tillhörigheten till den obligatoriska sjukpenningförsäkringen» (med-

[1] Jfr Rodhe i SvJT 1954, sid. 131 f. och Schmidt i Festskrift tillägnad Nils Herlitz, sid. 279 ff.

del. nr 2/1954), ehuru dessa anvisningar försetts med reservationer av typen »i regel», »i allmänhet». Huvudtankegången där tycks vara att verkligen inskränka arbetstagarbegreppets omfattning till mera typiska tjänsteförhållanden med tonvikt på den personliga arbetsskyldigheten.

16. En summering av rättsutvecklingen på detta område ger till resultat, att trots allt ett i sina grunddrag någotsånär enhetligt arbetstagarbegrepp börjat ta form, i det att det gamla civilrättsliga arbetstagarbegreppet vidgats att omfatta många som enligt tidigare betraktelsesätt var att anse som uppdragstagare. Såtillvida kan jag helt instämma i Linds yttrande i 1955 års rättsfall. Det sociala arbetstagarbegreppet behövs inte längre — det civilrättsliga har getts sådan omfattning, att det torde täcka t. o. m. många som av FR vid tillämpningen av OFL räknades som självständiga företagare.

En tämligen egendomlig ställning i fråga om arbetstagarbegreppets utformning intar formellt sett arbetsfredslagstiftningen genom ändringarna 1945 rörande beroende uppdragstagare. En sådan skall *anses* som arbetstagare, ehuru inget *anställningsförhållande* föreligger. Eftersom begreppen anställning och arbetstagare civilrättsligt sett korresponderar med varandra skulle detta betyda, att de grupper, som enligt AD:s praxis före 1945 års lagändring föll utanför arbetstagarbegreppet, strängt taget icke kan anses inneha anställning. Stadgandet måste emellertid ses och tolkas i belysning av denna tidgare praxis. I den mån AD skulle följa den allmänna tendensen att utvidga arbetstagarbegreppet, vartill tillfälle ännu icke getts,[1] skulle alltså en motsvarande utvidgning ske av begreppet anställning och därmed också en motsvarande inskränkning i omfånget av begreppet beroende uppdragstagare. Möjligen kommer de beroende uppdragstagarna (märk väl i civilrättslig mening) över huvud småningom att räknas som arbetstagare, vilket enligt min mening vore en lämplig lösning (härom mera nedan). I och med att denna utveckling fullbordats, skulle begreppet beroende uppdragstagare kunna utmönstras. Då det genom sin uttryckliga motsatsställning till anställningsförhållande är ägnat att åstadkomma förvirring, vore detta en fördel. I vad mån det fortfarande behövs, är mest beroende på AD:s nuvarande eller framtida inställning i frågan.

Tendensen att hänföra allt fler förvärvsarbetande under arbetstagarbegreppet hänger såsom redan framhållits samman med kollektivavtalets alltmer vidgade användningsområde. Även om 1945 års utvidgning av KAL:s tillämpningsområde innebar, att kollektivavtal enligt denna lag kunde slutas även av vissa icke arbetstagare, medverkar likväl uppenbarligen blotta användningen av kollektivavtalsformen för reglering av arbetsvillkoren till att åstadkomma en omvandling till anställningsförhållande. Redan den fack-

[1] Möjligheterna att AD ställs inför en sådan fråga är väl numera inte stora. Ett tänkbart fall är, att tvist uppstår, huruvida semesterförmåner enligt ett kollektivavtal motsvarar SemL:s minimiförmåner och det görs gällande på VP-sidan, att SemL icke är tillämplig på ifrågavarande AP. Likaså kan fall tänkas, där fråga blir om tillämpning av HB 17:4 på kollektivavtalsreglerade områden (jfr ADD 1945, nr 78). Det sista rättsfallet och enda efter 1945 års ändring, i vilket AD kom i beröring med men dock icke behövde ta ställning till frågan, är ADD 1947, nr 48.

liga organisationsbildningen och den dualism och klara frontställning, som följer med kollektiva förhandlingar, är ägnade att förbinda arbetsgivar-arbetstagar-föreställningar med rättsförhållandet. Och dessutom omformas ofta också detta förhållande genom kollektivavtalens innehåll. Från VP-håll gör sig en tendens gällande att reglera och ev. förbehålla VP befogenhet att leda arbetet och under dess fortskridande ge anvisningar om utförandet. Mycket talande exempel är just den utveckling som försiggått i kollektivavtalen för skogsbruket.

Resultatet blir alltså, att vi under en slags växelverkan mellan både rättsliga och utomrättsliga faktorer går mot ett läge, kännetecknat av att det civilrättsliga arbetstagarbegreppet har samma omfång som arbetsfredslagstiftningens utvidgade arbetartagarbegrepp, vilket brukar betecknas som socialt, ehuru en civilrättslig bedömningsmetod bör användas, och som innefattar beroende uppdragstagare. För min del anser jag det vara önskvärt och ändamålsenligt, att de rättstillämpande organen i vidare mån än som redan skett tar sikte på ett sådant läge. Det nuvarande rättsläget förefaller vara alltför flytande för att vara hållbart. Avgörande blir väl närmast, om HD särskilt vid tillämpningen av SemL är beredd att ta detta steg fullt ut (AD:s praxis har ju numera i detta avseende mindre praktisk betydelse). Justitierådet Lind förefaller, av hans särskilda yttrande i 1955 års fall att döma, vara beredd att frångå sin position i 1949 års fall (han deltog även där i HD:s avgörande) med hänvisning till vad som skett under mellantiden. Ett nytt som prejudikat lämpat semesterfall rörande skogskörare vore välkommet. Men vidare: varför skulle skogskörarna, såsom bl. a. Lind synes förutsätta, ständigt ställas i särklass. Det kan även ur social synpunkt vara lika motiverat att anlägga samma betraktelsesätt på andra yrkesgrupper som brukar betecknas som beroende uppdragstagare. Sedan andra lagutskottet 1945 avgav en rekommendation av sådan innebörd (se ovan vid not 4, sid. 385), tycks andra yrkesgrupper ha tappats bort i de ständigt återkommande monotona uttalandena angående skogskörare.

17. Men finns det möjligheter att komma fram till ett konturfastare arbetstagarbegrepp på denna väg? Kanske genom en viss omorientering av det hittills dominerande synsättet vid bedömningen av frågan vem som skall räknas som arbetstagare. Den ledande synpunkten bör enligt min mening vara, huruvida AP vid utförandet av arbetsprestationen är s. a. s. inlemmad i VP:s företagsorganisation, dvs. ingår — om ock endast tillfälligt — bland dennes personal (at), eller utför prestationen såsom innehavare av eller såsom inlemmad i en företagsorganisation med självständigt syfte (ut eller at hos en främmande VP). Jag har ovan i någon mån anlagt denna synpunkt vid bedömningen av FR:s senaste praxis.

Denna karakterisering av arbetstagarförhållandet, som icke synes vara främmande för svensk domstolspraxis och mot vilken från rättspolitisk synpunkt knappast vägande invändningar torde kunna göras gällande, ligger mera i linje med minoritetens än majoritetens ståndpunkt i 1949 års se-

mesterfall. Jag tänker då närmast på justitierådet Ericssons betonande av att arbetet utförts i bolagets »egen regi». Det var bolaget som organiserade skogsarbetet, och visserligen utfördes arbetsprestationerna ganska självständigt men detta är icke främmande för den svenska uppfattningen av begreppet arbetstagare (jfr »okontrollerad arbetstagare»). Som ett annat uttryck för ett sådant betraktelsesätt vill jag beteckna följande formulering (närmast justitierådet Walins) i HD:s utslag i NJA 1948, sid. 440 rörande tillämpning av införsellagen på en provisionsförsäljare:

Sådana omständigheter har ej förekommit att det kan anses, att B mottagit bolagets uppdrag såsom självständig företagare och utfört arbetet i egen rörelse, utan det är i stället tydligt, att B tillhör den personal som är verksam i bolagets rörelse.

Denna synpunkt bör enligt min mening tillmätas större betydelse än den sociala faktorn, vars utslag i diskvalificerande riktning stundom kan leda till olämpliga resultat. Den sociala faktorn kan ge viss ledning beträffande parternas inställning, beträffande sådant som man brukar hänföra till parternas »förutsättningar» vid avtalets ingående men knappast mera, och branschkutymer torde här ge bättre utslag. Möjligen har den tillmätts för stor betydelse i 1949 års fall (»självständiga jordbrukare»).

De kännetecken på arbetstagare resp. uppdragstagare, som angetts ovan under 6, förlorar givetvis inte sin betydelse i och med en sådan omorientering av synsättet men bör ses i belysning av denna samlande synpunkt. Att AP har t. o. m. ett ganska stort antal anställda bör sålunda inte hindra, att han anses vara arbetstagare hos VP, blott hans verksamhet är helt anknuten till dennes, t. ex. en skräddare med flera anställda som arbetar helt för en konfektionsfirmas räkning.[1] Men detta är givetvis sällan fallet, när en så stor egen apparat står till AP:s förfogande, och man torde kunna utgå ifrån att ju större denna apparat är och ju starkare därför presumtionen är för ett självständigt rörelsesyfte, desto närmare anknytning till en viss VP måste krävas för att ett arbetstagarförhållande dem emellan skall kunna anses föreligga.

Självfallet tarvar denna synpunkt en närmare utveckling och motivering, något som icke kan åstadkommas inom ramen för denna artikel. Inte minst behövs en utredning av frågan vem som skall räknas som arbetsgivare till AP:s biträden i olika situationer (jfr ovan under 3). Jag har här blott kunnat skissera en lösning, som ligger helt i linje med den pågående utvecklingen och kanske kan ge något så när fasta konturer och större enhetlighet åt det nu så flytande arbetstagarbegreppet. För de beroende uppdragstagarnas del innebär den alltså, att de i den mån de verkligen intar en beroende ställning till VP, dvs. är på sätt antytts anknutna till dennes verksamhet, på ett naturligt sätt kan innefattas i arbetstagarbegreppet.

---

[1] Jfr ett sådant fall med 10 anställda i Regeringsrättens årsbok 1932, sid. 193 (inkomst av tjänst, icke av rörelse). Jfr också utgången i ett liknande fall i NJA 1914, sid. 249, vilket gällde »huruvida utländsk undersåte skulle anses genom utförande av visst skrädderiarbete idka sådant näringsfång, som avses i 26 § näringsfrihetsförordningen». Ehuru AP hade en anställd jämte en elev, besvarade HD (med 4 röster mot 3) denna fråga nekande, av den knapphändiga motiveringen att döma på grund av att arbetet utförts helt för en konfektionsfirmas räkning.

Meddelanden

Socialstyrelsens utlåtande över förslag rörande epileptikervården. Socialstyrelsen avgav den 30 april 1956 utlåtande över förslag rörande epileptikervården, framlagt den 12 december 1955 av en av medicinalstyrelsen utsedd delegation (SOU 1955:52). I utlåtandet anför styrelsen bl. a.

De i utredningen ingående vetenskapliga redogörelserna för epilepsiens former, prognos och behandling samt för de ungefärliga intelligensgraderna bland anstaltsvårdade epileptiker synes ge fullt fog för den nya principen, att epileptikervården bör utformas såsom en vårdform för sig och icke längre ingå som en delform av vården av psykiskt efterblivna.

Helt i överensstämmelse med den nya principiella uppfattningen av epileptikervården står kraven att varje sjukdomsfall i erforderlig utsträckning skall utredas samt att epileptiker efter utredning i största möjliga utsträckning bereds tillfälle att stanna kvar i sina vanliga miljöer. Dessa krav är grundade på vetskapen om att de allra flesta epileptiker bevarar mentala och sociala nivåer samt arbetsförmåga intakta och att utsikterna till självläkning är avsevärt större än man hittills ofta föreställt sig. Dylika positiva förutsättningar bör verka pådrivande och uppmuntrande på utvecklingen efter mera fruktbärande linjer än hittills. Att rättssäkerheten inom epileptikervården tillgodoses genom ökad medverkan av läkare i vårdarbetet samt genom uttrycklig föreskrift att retentionsrätt icke får förekomma finner socialstyrelsen följdriktigt.

Beträffande utredningens principiella synpunkter vill styrelsen slutligen biträda meningen att bedömningen och vården av epileptiker väsentligen och i första hand är av medicinsk innebörd. Men samtidigt må erinras om värdet av sociala insatser såsom komplettering av den medicinska vården, i synnerhet i rehabiliteringsverksamheten, den öppna vården och det ordinära arbetslivet.

Även om styrelsen väl inser, att en allmän statistisk undersökning av det relativt begränsade epileptikerklientelet i vårt land är tids- och kostnadskrävande, måste styrelsen beklaga att en dylik undersökning icke utförts. De statistiska upplysningar som samlats från fem—sex olika håll och som avser skilda delklientel ger icke någon sammanhängande bild av klientelet, även om några av undersökningarna är av stort värde. I avsaknad av en fullständig redovisning av sjukdomsformer med fördelning efter kön och åldrar samt geografisk fördelning har utredningen varit hänvisad till uppskattningar. Sålunda uppskattas frekvensen av epilepsi i Sverige för närvarande till ca 5 ‰, dvs. omkring 35 000 individer.

Av särskilt intresse är givetvis att äga en adekvat uppfattning av antalet sjuka barn. Styrelsen finner det anmärkningsvärt att barnen icke ägnats någon samlad uppmärksamhet i utredningen. Utländska undersökningar har gett vid handen att 1/3 av debuterna i sjukdomen inträffar under de 10 första levnadsåren med en anhopning under de tre första levnadsåren och en ny topp omkring 7-årsåldern och att nära hälften av debuterna inträffar under andra decenniet. Redan dessa siffror visar barna- och ungdomsårens framträdande roll för tidig medicinsk diagnostisering, utredning och behandling. Men även ur familje-social synpunkt är de tidiga levnadsåren av stor vikt. Det är en synnerligen tung påfrestning för föräldrarna redan när kramper börjar uppträda hos deras små barn och epilepsi misstänks. Av uppenbart intresse är kännedom om de sjuka barnens och ungdomarnas vistelseplatser och vårdförhållanden: i föräldrahemmet, fosterhem, enskilt vårdhem, lasarettsavdelning, pediatrisk och barnpsykiatrisk klinik, epileptikeranstalt, sinnesslöanstalt etc. En dylik redovisning skulle vara klarläggande i frågan om dimensionering och förläggning av utredningscentra för barn samt av småbarnshem, skolhem, vårdhem för barn och yrkeshem. Att den saknas måste betecknas som en brist.

Ur den sociala barnavårdens synpunkt är

socialstyrelsen angelägen att framhålla vikten ur vårdförebyggande synpunkter av att utrednings-, behandlings-, vård- och rehabiliteringsresurser för barn och ungdomar finns tillgängliga i tillräcklig omfattning och på orter, som i kommunikationshänseende underlättar anlitandet av resurserna. Dessa önskemål gäller för övrigt även i fråga om socialvårdens övriga specialiteter. Varken ungdomsvårdsskolor, alkoholistanstalter eller ålderdomshem bör bereda vistelse och vård åt personer, som lider av svåra anfall eller komplikationer.

I anslutning till vad som nu anförts om barnklientelets roll och platsbehovet synes det styrelsen finnas skäl att ompröva dimensionering och utrustning av de viktigaste utredningscentra. Utredningen framhåller själv, att dessa centra kan beräknas få så stora uppgifter med förstagångsutredningar, kontroller och efterundersökningar, att de kommer att bli belastade till bristningsgränsen. Socialstyrelsen anser, att det vore synnerligen beklagligt om den växande efterfrågan efter medicinsk utredningshjälp, som med all sannolikhet blir en följd av en mera utbredd saklig syn på epilepsisjukdomen, icke skulle kunna tillfredsställas på rimligt sätt. En sådan platsbrist skulle bli så mycket mera beklaglig som den övervägande delen av utredningsfall tillhör barn- och ungdomsåldrarna. Denna omständighet utgör dessutom enligt socialstyrelsens mening ett starkt skäl för kompletter ing av utredningsklinikernas neurologiska expertis med pediatrisk och barnpsykiatrisk expertis.

Socialstyrelsen finner det glädjande att utredningen anser sig ha grund för påståendet att endast ett relativt ringa antal barn — såvitt styrelsen kunnat finna omkring 200 — är i behov av anstaltsvård. Utredningen anser vidare att dessa platser med hänsyn till vårdkvaliteten bör fördelas på de två epilepsisjukhusen Vilhelmsro vid Jönköping och Margarethahemmet vid Knivsta. Socialstyrelsen vill dock icke underlåta att erinra om föräldrarnas reaktion inför utvägen att sända sina sjuka barn långa vägar, vilket i synnerhet gäller i fråga om barn hemmahörande i övre Norrland samt Jämtlands och Västernorrlands län med epilepsifrekvenser avsevärt över riksmedeltalet och stora barnkullar. Styrelsen finner det önskvärt att behov och möjligheter utreds för förläggning av en epilepsisjukhusavdelning för barn och ungdom i närheten av Umeå stad, där ett utredningscentrum torde komma att förläggas. Socialstyrelsen ifrågasätter även lämpligheten — med hänsyn till befolkningsunderlaget i Stor-Stockholm — att, såsom föreslås i utredningen, helt frilägga det enskilda epileptikersjukhuset Stora Sköndal från platser på barnavårdsinstitutioner.

Socialstyrelsen har icke något att invända mot principen att staten skall vara huvudman för den speciella organisationen för epileptikervården, dock att befintliga enskilda epileptikeranstalter skall bestå så länge det ur ekonomiska och vårdsynpunkter befinns fördelaktigt.

Förslaget om en generell dagavgift för anstaltsvården av 3 kronor om dagen föranleder icke någon erinran från styrelsens sida. Denna avgift bör i första hand gäldas av sjukkassa och eljest av den vårdade själv eller försörjningspliktig person. I sista hand bör primärkommunen svara för 3-kronorsavgiften, medan staten står för den resterande delen av de verkliga vårdkostnaderna i enlighet med förslaget.

Vad däremot beträffar ersättningen till den som mottar epileptikerpatienter i kontrollerad familjevård, anser socialstyrelsen att ett bidrag med 3 kronor om dagen är otillräckligt. Jämförelsen med 3-kronorsbidraget till familjevård av alkoholmissbrukare är haltande, därför att beredvilligheten att motta en sådan person i familjevård väsentligen stimuleras av behovet av arbetskraft. Någon motsvarande stimulans torde man icke kunna räkna med i fråga om epileptiker, vilkas placering i god familjevård enligt vad styrelsen inhämtat ofta möter stora svårigheter. Med hänsyn härtill och då styrelsen i likhet med utredningen lägger den största vikt på uppmuntran av öppen vård, vill styrelsen förorda att familjevårdsbidraget får en storlek som ger verklig stimulans åt denna vårdform.

UNICEF:s verksamhet 1955—1956. Styrelsen för FN:s internationella barnfond (UNICEF) sammanträdde i New York den 12—21 mars 1956 under ordförandeskap av dr Balachandra Rajan, Indien.

Debatten om verkställande direktörens, mr Maurice Pate, rapport inleddes av denne med ett anförande, vari han i korthet redovisade fondens finansiella ställning och verksamhetens huvudpunkter.

Fondens inkomster från 72 stater och territorier uppgick under år 1955 till 17,5 miljoner dollar mot 15 miljoner från 61 bidragsgivare år 1954. Finansiellt sett är fondens ställning sund. Om verksamheten, såsom önskvärt är, skall kunna utvidgas krävs ökat finansiellt stöd.

För år 1956 föreligger utfästelser om amerikanskt bidrag om 9,7 miljoner dollar, och bidrag från andra stater till ett sammanlagt belopp av 7 miljoner dollar synes kunna påräknas. Med diverse andra inkomster kan medelstillgången för år 1956 beräknas till mellan 18,5 och 19,5 miljoner dollar. Tillgångarna kan därför väntas förslå för den verksamhet som planerats för detta år.

Fältet är emellertid stort, och rikliga tillfällen till en intensifierad insats i framtiden kommer att erbjudas.

Malariabekämpningen har gett utomordentligt gott resultat och bör fortsättas i större skala. Behandlingen av frambesia har likaledes varit framgångsrik, och de hittills vunna erfarenheterna tyder på att en utvidgning av denna del av verksamheten så småningom skall kunna leda till utrotning av sjukdomen.

Barnutspisningen har hittills i huvudsak tagit sikte på distribution av torrmjölk. Detta bör nu efter hand ersättas av ett hjälpprogram på längre sikt för höjande av mjölkproduktionen i mottagarländerna eller, i de länder där förutsättningar för sådan produktion är mindre gynnsamma, för frambringande av andra proteinrika födoämnen.

En stor del av fondens medel har hittills lagts ned på undersökning och vaccinering av barn mot tuberkulos. Ett flertal länder har nu hemställt om bistånd av UNICEF för att fortsätta kampen mot tuberkulosen utöver vaccinationsstadiet. En viss utvidgning av verksamheten för behandling av trachoma och spetälska synes också angelägen.

Om fonden på ett verksamt sätt skall kunna uppfylla sitt syfte, är det skäl att räkna med en budget på 30 miljoner dollar år 1960.

I den efterföljande debatten uttalades bl. a. en maning till försiktighet vid prövning av nya biståndsprojekt under hänvisning till att fondens verksamhet numera i stor utsträckning fått en annan inriktning än tidigare. Sålunda innebär exempelvis malariabekämpningen ett program på lång sikt, vilket betyder, att fonden påtagit sig finansiella förpliktelser för framtiden.

En redogörelse för FN-sekretariatets sociala byrås verksamhet i fråga om familje- och barnavård lämnades av byråns chef, miss Julia Henderson.

Beträffande familje- och barnavård har FN numera slutfört en serie utredningar rörande barn i behov av särskild vård. Större uppmärksamhet skall nu ägnas frågan om vård av barn i deras egen familjemiljö. Vad man närmast planerar är rådgivning angående de tekniska problem som är förenade med vidmakthållande av familjens levnadsnivå. Sedan generalförsamlingen för år 1956 beviljat större anslag för det ordinarie programmet för tekniskt bistånd, föreligger större möjligheter att tillgodose framställningar från regeringar om sådant bistånd, särskilt för långtidsplanering av socialvårdsprogram.

Administrativa samordningskommitténs arbetsgrupp för långtidsplanering av verksamheten för barn sammanträder i juni 1956 i Genève för att behandla frågan om organisation och ledning av barnavårdsorgan.

En av de viktigaste uppgifterna på socialvårdsområdet är utbildning av personal för socialt arbete. I samarbete med världshälsovårdsorganisationen (WHO) sammankallade FN i december 1955 en expertgrupp i Amsterdam för rådgivning beträffande familjens hälso- och socialvårdsbehov, för tillgodoseende av detta behov erforderlig personal, olika sätt för utbildning av sådan personal och övervakning av personalen i arbetet.

En rapport rörande programmet för frambringande av närande föda i Indien avlades av en av UNICEF och FN:s organisation för livsmedel och lantbruk (FAO) gemensamt utsänd expert, dr King. Denne upplyste, att i samråd mellan indiska myndigheter och representanter för FAO, UNICEF och WHO planer hade uppgjorts för undersök-

ning av möjligheterna att öka tillgången på mjölk, grönsaker och frukt. Det är en angelägen uppgift för UNICEF att lämna de indiska myndigheterna stöd i deras strävanden att upprätta ett större antal kooperativa mejerier, bibringa befolkningen bättre kännedom om olika födoämnens näringsvärde och åstadkomma större produktion av grönsaker.

Programkommittén uppmärksammade i sin rapport vissa allmänna frågor rörande fondens handlingsprogram.

Ett antal aktuella rekommendationer rörande anslag dels för bekämpande av malaria, dels för mödra- och barnavård i Indien inom ramen för lokal samhällsplanering kräver godkännande i princip av projekt på lång sikt, som sålunda innebär finansiella åtaganden för framtiden. Sådana åtaganden är till sin innebörd olika; de mera formella är sådana då styrelsen godkänt ett projekt men beviljat anslag endast för en fas därav; andra hänför sig till väl bedrivna masskampanjer, som det är styrelsens avsikt att söka stödja tills de fullföljts, även om ett formellt godkännande inte föreligger; slutligen har styrelsen iklätt sig åtaganden genom att uppmuntra regional planering för vissa projekt, vilket endast kan ske på lång sikt. Enligt beräkningar utifrån dessa utgångspunkter kommer fondens utgiftsstat för femårsperioden 1956—1960 att sluta på följande belopp per år:

	miljoner dollar
formella åtaganden	5,3
masskampanjer	2,7
regionala projekt	5,6
utspisning av barn	2,5
kostnader för verksamheten ute på fältet	1,5
administrativa kostnader	1,5
summa	19,1

I detta belopp ingår inte anslag för mödra- och barnavårdsorgan (med undantag för de i Indien) eller för konservering av mjölk och andra födoämnen. Utrymme inom ramen för fondens tillgångar måste emellertid beredas även för verksamhet av detta slag till ett belopp av 3—4 miljoner dollar för mödra- och barnavårdsorgan samt av 2—3 miljoner dollar för födoämneskonservering. Likaledes måste medel reserveras för nödhjälp. Totalt kan utgifterna för år 1956 beräknas till 20 miljoner dollar och för år 1957 till mellan 23 och 25 miljoner dollar.

Med anledning av dessa uppgifter framhöll kommittén önskvärdheten av att styrelsen vid varje möte bereds tillfälle att bedöma den finansiella innebörden av olika åtaganden på såväl kort som lång sikt. Den framhöll, att det var av vikt att balans vidmakthålls å ena sidan som hittills mellan olika regioner och olika typer av verksamhet, å andra mellan långtidsåtaganden och kravet på möjlighet att tillmötesgå framställningar beträffande nya projekt, inbegripet nödhjälp. I betraktande härav fann kommittén det vara ägnat att väcka viss oro, att utgifterna enbart för malariabekämpning under de närmaste åren beräknas uppgå till 10 miljoner dollar per år.

Dessa synpunkter underströks i debatten om kommitténs rapport. Det framhölls, att antimalariakampanjen visserligen är ytterst behjärtansvärd; men man får för den skull inte förlora ur sikte, att UNICEF har viktiga uppgifter att fylla även på andra områden. Detta gäller särskilt hävandet av undernärdheten bland barn.

Till svar på dessa påpekanden framhölls, att risken för att fonden skall ikläda sig förpliktelser utöver tillgångarna under de närmaste åren är skenbar. Åtagandena i fråga om regionalt planerade projekt är nämligen inte definitiva utan är sådana som framdeles kommer att underställas styrelsen för godkännande. Risken är sålunda inte, att fonden inte kommer att kunna fullgöra en gång gjorda åtaganden utan snarare att dess bidrag kommer att bli mindre än som är önskvärt med hänsyn till projektens angelägenhetsgrad. De förhållandevis höga utgifterna för malariabekämpningen föranleds av den omständigheten, att verksamheten i två olika regioner samtidigt nått sin höjdpunkt. Fonden kommer inte behöva tillskjuta medel för dessa två regioner efter år 1960. Det finns ingen anledning befara, att anslagen för malariabekämpning skall leda till att andra verksamhetsuppgifter åsidosätts.

Såvitt nu kan bedömas, föreligger goda utsikter för att fonden skall ha tillräckliga medel till sitt förfogande t. o. m. år 1957. Eftersom det huvudsakligen rör sig om långtidsplanering, behövs inte någon mer om-

fattande reservfond, varför nu tillgängliga överskottsmedel kan användas i den mån inkomsterna inte täcker utgifterna. För att verksamheten skall kunna fortsättas i samma skala år 1958 blir emellertid inkomster till ett belopp av mellan 23 och 25 miljoner dollar erforderliga. Det förefaller inte orealistiskt att räkna med att åtminstone 23 miljoner dollar kommer att inflyta.

På särskild fråga förklarade verkställande direktören, att inkomsterna år 1955 var 2,5 miljoner dollar högre än under år 1954. 1956 års inkomster torde komma att öka med ytterligare 2 miljoner dollar. Efterhand som UNICEF:s arbete blir bättre känt, förefaller en årlig ökning av 2—2,5 miljoner dollar inte osannolik. Då beslut om fondens verksamhet senast fattades av generalförsamlingen, ansågs en budget på 30 miljoner dollar erforderlig. Denna siffra har sedermera fått reduceras; men 30 miljoner dollar bör alltjämt sättas som mål på längre sikt.

Ny lag om socialhjälp i Finland. Finska riksdagen antog den 17 februari 1956 en lag om socialhjälp, som ersätter den nuvarande lagen om fattigvård av den 1 juni 1922. Den nya socialhjälpslagen träder i kraft den 1 januari 1957.

I den ännu gällande lagen om fattigvård skiljer man mellan egentlig och förebyggande fattigvård. Dessa två former av socialhjälp har även bibehållits i den nya lagen.

Bland de i lagen intagna bestämmelserna kan främst nämnas följande:

Huvudregeln stadgas i 1 §: »Åt person, som icke genom sitt arbete eller sina egna tillgångar eller annans omvårdnad eller på annat sätt kan erhålla erforderlig försörjning och vård, är kommun pliktig att lämna socialhjälp på sätt i denna lag stadgas.» Kommun är dessutom oförhindrad att för att trygga underhåll och vård av mindre bemedlade bevilja även annat än i 1 § avsett understöd (2 §).

I 3 § sägs, att »envar man eller kvinna är pliktig att försörja och taga vård om sig själv och sin make samt sina minderåriga barn och adoptivbarn.» (Med minderårigt barn avses i lagen person som inte fyllt 16 år.)

Barns skyldighet att dra försorg om sina föräldrar och föräldrars skyldighet att dra försorg även om sina barn över 16 år har bibehållits i lagen. Dock är föräldrar inte skyldiga att försörja sina barn efter fyllda 21 år, och å andra sidan får inte av barn uttas ersättning för socialhjälp, som dess föräldrar erhållit, om barnet, då socialhjälpen gavs, inte fyllt 21 år. Sådan skyldighet föreligger även för barnbarn gentemot far- eller morföräldrar, försåvitt barnet under minst femton års tid vuxit upp under deras skötsel och omvårdnad. Vad som stadgats om barn och föräldrar gäller vice versa om adoptivbarn och adoptivföräldrar (4 §).

Om arbetstagare, sedan han fyllt 20 år, varit anställd hos samma arbetsgivare eller tjänat i samma rörelse eller företag minst tjugo år, och om han under denna tid förlorat sin arbetsförmåga i sådan utsträckning, att han inte kan försörja sig genom arbete och inte kan erhålla sin utkomst av egna medel eller genom makes eller barns omvårdnad, är han berättigad att emot arbete efter förmåga till sin död njuta underhåll av sin arbetsgivare eller dennes arvingar eller av ägaren av rörelsen eller företaget. Ombyte av ägare eller innehavare av rörelse eller företag ändrar inte denna rätt (5 §).

Eftersom det ur socialvårdssynpunkt befunnits önskvärt, att understödstagaren så länge som möjligt skall kunna bo i sitt hem eller eljest i kretsen av sina anhöriga, har stadgats, att socialhjälp i främsta rummet bör ges i form av understöd i hemmet. Formerna för socialhjälp framgår av 11 §: »Socialhjälp lämnas i allmänhet i form av:

1) understöd i hemmet;
2) vård i enskilt hem; eller
3) vård i anstalt.

Såsom socialhjälp betraktas även kostnaderna för i 51 § avsedd förpassning till hemkommun samt erläggande av begravningskostnaderna.»

I lagens 28 § stadgas, att »envar är skyldig att för av kommun erhållen socialhjälp erlägga en ersättning som bestämmes på sätt i 31 § angives». Dock är den som åtnjutit socialhjälp innan han fyllt 16 år inte ersättningsskyldig till kommun härför. För socialhjälp, som meddelats person som fyllt 16 men inte 21 år, skall ersättning inte heller uttas av honom, såvida inte orsaken till hjälpbehovet varit vårdtagarens vårdslöshet,

lättsinniga eller vanartiga leverne eller annan sådan orsak. För socialhjälp som orsakats av tuberkulos, sinnessjukdom, sinnessvaghet, fallandesjuka eller annan sjukdom, som understödstagaren lider av och som kräver långvarig vård, skall heller inte ersättning uttas. Ej heller om den ersättningsskyldiges möjligheter att försörja sig själv och sina anhöriga äventyras genom ersättningens fullgörande (30 §).

Kommun äger enligt 43 § rätt erhålla ersättning av staten för »socialhjälp, som den enligt 1 eller 2 § lämnat

1) person, som icke är finsk medborgare;

2) person, som icke varit mantalsskriven i kommunen året före det, under vilket socialhjälp lämnades; samt

3) person, som visserligen varit mantalsskriven i kommunen året före det, under vilket socialhjälp lämnades, men som det året i sagda kommun erhållit socialhjälp, som avses i 1 §».

Allmän sjukförsäkring i Norge. Norska stortinget antog den 17 februari 1956 en lag om allmän sjukförsäkring, som utvidgar den hittillsvarande sjukförsäkringen till att bli obligatorisk och omfattande hela folket. Den nya sjukförsäkringslagen träder i kraft den 2 juli 1956.

Enligt lagen om sjukförsäkring av den 6 juni 1930 är i princip alla arbetstagare sjukförsäkrade. Övriga kan frivilligt bli medlemmar i sjukförsäkringen, såvida deras hälsotillstånd inte lägger hinder i vägen. Ca 90 % av landets befolkning omfattas av den hittillsvarande sjukförsäkringen.

Den nya lagen gör i princip alla som är bosatta i Norge obligatoriskt försäkrade. Detsamma gäller även vissa grupper som inte är bosatta i Norge men som på annat sätt har sådan förbindelse med landet, att de bör omfattas av försäkringen. Till dessa grupper hör bl. a. norska medborgare som är anställda på norska fartyg och norska medborgare som är i norska statens tjänst i utlandet eller har avlönad anställning hos sådan.

Arbetstagare blir skyldiga att vara försäkrade för läkarvård, sjukhusvård och dagspenning vid sjukdom. Icke-arbetstagare (de med fria yrken, pensionärer osv.) blir skyldiga att vara försäkrade för läkarvård och sjukhusvård samt har möjlighet att frivilligt teckna försäkring för dagspenning vid sjukdom, såvida de har arbetsinkomst.

Barn under 18 år blir försäkrade som familjemedlemmar utan extra försäkringspremie oavsett om de har föräldrar eller ej och utan hänsyn till det sätt de försörjs på. Om en familjemedlem (äkta maka eller barn) har arbetsinkomst som överstiger 1 000 Nkr för ett år, skall vederbörande anmälas till sjukkassan som betalande medlem så länge inkomsten av arbetet varar.

De sjukförsäkrade tillhör alltefter inkomstens storlek någon av nedanstående klasser och har följande dagspenning vid sjukdom:

klass	årsinkomst	dagspenning
1	1 001—2 000 Nkr	3 Nkr
2	2 001—4 000 »	5 »
3	4 001—6 000 »	7 »
4	6 001—8 000 »	9 »
5	8 001— »	10 »

För den som försörjer äkta make eller barn under 18 år, som är försäkrade som familjemedlem, tillkommer 1/3 av dagspenningen, dock lägst 2 Nkr per dag, för den förste försörjde, 2 Nkr per dag för den andre och 1 Nkr per dag för den tredje och följande.

Vid vård på sjukhus utgår 1/3 dagspenning.

För dagspenningen gäller en karenstid om tre dagar. Den utgår för samtliga veckodagar och kan erhållas under högst 52 veckor för en och samma sjukdom. Vid vissa sjukdomar, bl. a. tuberkulos och cancer, kan dagspenning utgå under 104 veckor.

Försäkringen omfattar även fri förlossningsvård och moderskapspenning i 12 veckor (för den som är försäkrad för dagspenning vid sjukdom); härav skall minst 6 veckor infalla efter förlossningen. Moderskapspenningen utgör samma belopp som dagspenning vid sjukdom.

Den sjukförsäkrade skall erlägga premie efter den tariff som fastställs av den sjukkassa vederbörande tillhör. Som tillägg till premien för arbetstagare betalar arbetsgivaren 60 %, kommunen 22 % och staten 20 % av premien. Till premien för icke-arbetstagare utgår bidrag från kommunen med 22 % och från staten med 20 % av premien.

De totala utgifterna för den nya sjukförsäkringen beräknas till något mer än 480 miljoner Nkr per år, vilket innebär en utgiftsökning på drygt 80 miljoner Nkr.

Barnbidragsreformer i Norge. Norska regeringen lämnade stortinget den 23 mars 1956 en proposition med förslag till *höjning av barnbidragen* från 240 till 300 Nkr per år med verkan från den 1 april 1956. Senast höjdes barnbidragen den 1 april 1951; dessförinnan var de 180 Nkr per år.

De norska barnbidragen, som utgår från och med det andra barnet, utgör skattepliktig inkomst och är kombinerade med vissa skattelättnader för barnfamiljerna. Barnbidrag utgår även för första barnet, när det gäller änkors, änklingars, frånskildas och ogifta mödrars barn, liksom också för föräldralösa barn.

I socialdepartementets budgetförslag för 1956—57 räknas med ca 500 000 barnbidragsberättigade och ett sammanlagt utgiftsbelopp för staten på 105 miljoner Nkr. Merutgiften som följd av den föreslagna höjningen kommer att uppgå till ca 30 miljoner Nkr per år, varav 3,75 miljoner faller på kommunerna och 26,25 miljoner på staten.

Samtidigt lade regeringen fram en proposition med förslag om *uppfostringsbidrag* på 600 Nkr per år för barn vars huvudförsörjare avlidit och för barn utom äktenskap, för vilka någon bidragsplikt från fadern inte fastställts. Bidragen föreslås skola utbetalas av de offentliga sjukkassorna.

Dessa uppfostringsbidrag beräknas utgå till ca 32 000 barn, varför den årliga utgiften härför blir drygt 19 miljoner Nkr. Dessa föreslås skola täckas av en särskild premie, som uttas av samtliga sjukförsäkrade, samt av premietillskott från arbetsgivare, kommuner och statsverket på samma sätt som kommer att gälla för den allmänna sjukförsäkringen.

Höjda folkpensioner i Norge. Den 23 mars 1956 avlämnade norska regeringen en proposition med förslag till höjda minimipensioner för folkpensionärerna med verkan från den 1 april 1956.

Dittills gällande minimipensioner, som fastställdes den 1 april 1955, var 1 680 Nkr för ensamstående och 2 520 Nkr för äkta makar. Propositionen föreslår en höjning av dessa belopp med 180 resp. 276 Nkr till 1 860 resp. 2 796 Nkr.

Merutgiften som följd av höjningen beräknas till 35 miljoner Nkr per år, varav 30,5 miljoner kommer på staten och 4,5 miljoner på kommunerna.

Anslag till forskning och experiment inom rehabiliteringsområdet. Försäkringsbolaget Folksam lämnar årligen ett anslag av ca 100 000 kr till forskning och experiment inom rehabiliteringsområdet.

Ansökningar om anslag från det belopp, som kommer att fördelas år 1956, skall insändas före den 1 september 1956 till Folksam, Sekretariatet, Sthlm 7.

Vid ansökan skall fogas:

1. Plan över den forsknings- eller experimentverksamhet för vilken anslag söks.
2. Specificerat kostnadsförslag.
3. Övriga handlingar sökanden önskar åberopa.

Inkomna ansökningar kommer att behandlas av Folksams rehabiliteringsråd, i vilket ingår medicinska sakkunniga, arbetsmarknadsrepresentanter samt övriga för rehabiliteringsfrågor intresserade personer.

Närmare upplysningar kan erhållas per telefon Stockholm 23 75 20, varvid personalchef Knut Lindberg efterfrågas.

PERIODISKA ÖVERSIKTER

Register

	Senast i nr
Allmänt:	
Arvsfonden, allmänna, för varje budgetår	3, 1955
Statliga socialutgifter, årligen	2, 1956
Sociala frågor vid årets riksdag	11, 1955
Socialutgifterna i Sverige, årligen	5, 1956
Utlänningar i Sverige, varje kvartal	detta nr
Arbetsmarknaden:	
Frånvarofrekvens vid vissa industriföretag, i regel två gånger per år	4, 1956
Kollektivavtal	1, 1956
Sysselsättning och arbetslöshet, månatligen	
Sysselsättning och löner inom industrin, varje kvartal	detta nr
Bostäder:	
Bostadsbyggandet i Sverige, årligen	8, 1955
Byggnadsverksamheten i städer och köpingar, varje kvartal	detta nr
Nykterhetsvård:	
Alkoholistanstalt, intagna på, årligen	10, 1955
Nykterhetsnämndernas verksamhet, årligen	3, 1956
Nykterhetsvårdsklientelets sammansättning, årligen	5, 1956
Priser, konsumtion:	
Detaljhandelsomsättning, varje kvartal	5, 1956
Detaljprisutvecklingen i Sverige och utlandet, årligen	5, 1956
Konsumentprisindex, månatligen	
Socialvård:	
Barnbidrag, allmänna, årligen	4, 1956
Barnavård, samhällets, årligen	3, 1956
Fattigvården, årligen	4, 1956
Fattigvård och barnavård till utlänningar, årligen	3, 1956
Mödrahjälpen, årligen	6, 1955
Social hemhjälp, årligen	7, 1955
Ungdomsvårdsskolornas elever, årligen	5, 1956
Ålderdomshemmen, årligen:	
antal platser, vårdtagare m. m.	3, 1956
kostnader och finansiering	7, 1955
statsbidrag	7, 1955

Utlänningar i Sverige under första kvartalet 1956

Den 1 april 1956 var antalet gällande uppehållstillstånd för icke-nordiska utlänningar 52 425, av vilka 27 113 avsåg män och 25 312 kvinnor. I jämförelse med motsvarande siffror vid årsskiftet har en ökning skett med 392, varav 310 gäller män och 82 kvinnor.

Samtliga arbetsanmälda utlänningar i landet uppgick den 1 april 1956 till 124 420, vilket innebär en ökning under det senaste kvartalet med 92 personer. Männen var 77 957 (ökning: 58) och kvinnorna 46 463 (ökning: 34). De arbetsanmäldas yrkesgruppering framgår av efterföljande tabell.

Arbetsanmälda utlänningar i Sverige per den 1 april 1956, fördelade efter yrkesgrupp

Yrkesgrupp	Samtliga	Därav		
		danskar	norrmän	finnar
I. Jordbruk	3 470	1 674	185	888
Trädgårdsskötsel	1 006	244	53	329
Fiske	60	34	—	10
Skogsbruk	10 487	1 373	1 376	7 003
Tillhopa	15 023	3 325	1 614	8 230
II. Malmbrytning o. metallindustri	27 157	4 508	1 683	9 716
Jord- o. stenindustri	2 018	718	77	558
Träindustri	2 419	395	219	1 151
Pappers- o. grafisk industri	3 141	651	288	1 319
Livsmedelsindustri	3 067	1 079	285	922
Textilindustri	5 635	1 063	332	1 747
Beklädnadsindustri	6 275	669	696	2 954
Läder-, hår- o. gummiindustri	2 247	774	179	506
Kemisk-teknisk industri	1 027	250	109	363
Byggnadsverksamhet	2 758	926	425	825
Kraft-, belysnings- o. vattenverk	22	4	3	2
Tillhopa	55 766	11 037	4 296	20 063
III. Landtransport	1 373	324	316	350
Luftfart	144	43	86	6
Sjöfart	7 413	1 980	564	2 015
Tillhopa	8 930	2 347	966	2 371
IV. Försäljnings-, reklam- o. affärsverksamhet	2 134	360	455	662
Lagerarbete	1 725	267	222	744
Bank-, försäkrings- o. uppdragsverksamhet	393	17	27	133
Hotell, restauranger o. storhushåll	12 125	1 244	1 604	6 344
Tillhopa	16 377	1 888	2 308	7 883
V. Allmän tjänst	81	25	14	17
Socialvård	85	11	14	20
Tekniska arbetsområden	2 881	363	570	410
Kontorsarbete	3 173	246	328	995
Undervisn., biblioteksarbete o. journalistik	435	28	53	46
Organisations- o. ombudsmannaverksamhet	10	—	4	2
Konstnärlig verksamhet	904	397	52	39
Tillhopa	7 569	1 070	1 035	1 529
VI. Hälsovård och sjukvård; hygien	6 100	902	887	2 423
VII. Husligt arbete	9 798	805	879	2 365
VIII. Genomgående yrken	2 802	500	278	1 215
Diversearbete	1 010	281	76	388
Tillhopa	3 812	781	354	1 603
IX. Extra skördehjälp m. m.	14	—	1	3
Elevpraktikarbete	899	61	91	220
Tillhopa	913	61	92	223
X. Beredskaps- o. reservarbete	132	1	3	9
Summa	**124 420**	**22 217**	**12 434**	**46 699**

G. M.

Sysselsättning och löner inom industrin i februari 1956

Primärmaterialet. *Månadsstatistiken.* Socialstyrelsen erhåller *varje månad* från företag inom industrin uppgifter om antalet manliga resp. kvinnliga arbetare, som en viss (valfri) dag under en angiven period i slutet av månaden varit a) i arbete, b) anställda i företaget men ej sysselsatta på grund av arbetsbrist, reparationer o. dyl., c) frånvarande av personliga skäl (sjukdom, semester, militärtjänst m. m.). För män och kvinnor tillhopa erhålls dessutom uppgifter om antalet frånvarande på grund av arbetskonflikt. I tab. 1 och 2 avses med »anställda arbetare (exkl. permitterade)» summan av antalen i grupperna a och c.

Kvartalsstatistiken. För den mellersta månaden i *varje kvartal* erhålls från i stort sett samma industriföretag som beträffande månadsstatistiken uppgifter om a) av arbetare uppburen lönesumma och utförda arbetstimmar under en avlöningsperiod (med fördelning på vuxna manliga resp. vuxna kvinnliga arbetare samt minderåriga arbetare och lärlingar), b) antal arbetare, som varit i arbete under hela eller del av avlöningsperioden, c) antal arbetare, som under avlöningsperioden lämnat företaget (efter uppsägning från arbetsgivaren eller på egen begäran), anställts vid företaget, haft deltidsanställning eller haft förkortad arbetstid. I de redovisade lönesummorna skall enligt anvisningarna ej ingå helgdagslön, semesterlön, semesterersättning eller sjuklön.

Uppgifter för de båda slagen av undersökningar erhålls i allmänhet för varje fristående arbetsställe. I vissa fall avser redovisningen dock flera arbetsställen tillhopa. Redovisningsenheterna betecknas i denna redogörelse som »företag». De beräkningar som görs på grundval av dessa undersökningar avser endast företag, för vilka uppgifter lämnats vid båda de redovisningstillfällen som jämförelsen avser.

Fr. o. m. januari 1956 har vissa ändringar vidtagits i den för sysselsättnings- och lönestatistiken tillämpade industrigrupperingen. Sålunda har den grafiska industrin fått bilda en ny huvudgrupp. »Papp- och pappersvaruindustri», som tidigare ingick i gruppen »Pappersvaru- och grafisk industri», redovisas nu under gruppen »Massa- och pappersindustri». Wallboardfabriker, som förut redovisades tillsammans med massafabriker, bildar nu en särskild grupp. I gruppen »Kemisk och kemisk-teknisk industri» redovisas en ny undergrupp »Rent kemisk industri». Denna grupp består av elektrokemiska fabriker, superfosfatfabriker, konstgödselfabriker samt fabriker för framställning av organiska föreningar. Dessa grupper har tidigare ingått i »Annan kemisk-teknisk industri».

Sysselsättningsförhållanden. På grundval av månadsstatistikens uppgifter beräknas för den mellersta månaden i varje kvartal förändringarna i anta-

Tab. 1. Sysselsättning och timförtjänst i februari 1956 för arbetare inom industrin

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Industrigrupper	Anställda arbetare (exkl. permitterade) i februari 1956[1]			Genomsnittlig timförtjänst i februari 1956[2]		Genomsnittlig timförtjänst, kr, för vuxna män inom dyrortsgrupp[2]				
	Indextal (februari 1955 = 100)									
	båda könen	män	kvinnor	vuxna män	vuxna kvinnor	2	3	4	5	2–5
Gruvindustri	103,3	103,5	..	106,1	..	4,43	5,09	5,19	6,34	5,60
Malmgruvor	103,0	103,2	..	106,2	..	—	5,09	5,19	6,34	5,67
Kolgruvor	109,2	109,2	..	104,8	..	4,43	—	—	—	4,43
Metall- o. verkstadsind.	102,8	102,7	104,1	105,0	105,2	4,03	4,40	5,06	5,19	4,59
Järn-, stål- o. kopparverk	103,0	102,6	112,7	105,0	106,9	..	4,46	..	..	4,56
Järn- o. stålmanufaktur	99,1	99,1	99,7	104,3	104,6	4,02	4,27	4,87	5,66	4,37
Mekaniska verkstäder	102,5	102,5	102,8	104,6	104,7	4,08	4,46	4,94	5,32	4,62
Reparationsverkstäder	103,1	103,0	..	106,1	..	3,64	4,11	4,63	5,12	4,49
Skeppsvarv	106,5	106,5	..	106,5	..	..	4,33	5,31	..	4,84
Elektroteknisk industri	105,9	105,7	106,7	105,3	105,3	3,83	4,33	4,64	4,89	4,56
Annan metallindustri	97,8	97,5	99,2	104,2	105,5	3,87	4,28	4,72	5,07	4,42
Jord- o. stenindustri	97,4	97,4	97,3	107,2	108,4	3,79	4,21	4,81	5,64	4,13
Torvindustri	145,4	141,5	—	110,2	..	..	..	—	—	3,54
Stenindustri	95,0	94,9	..	106,6	..	3,67	3,99	..	..	3,99
Kalk- och kritbruk	95,3	94,8	..	105,1	..	..	4,27	..	..	4,14
Cementfabriker	99,9	99,9	..	100,8	..	..	..	—	—	4,29
Cementvarufabriker	91,7	91,4	..	111,0	..	4,42	4,40	..	6,63	4,81
Tegelbruk	91,7	91,2	..	107,3	..	3,70	3,90	..	..	3,84
Porslins-, kakel- o. lerg -ind.	97,1	99,0	93,6	107,5	109,2	3,65	3,95	..	—	3,99
Glasindustri	102,9	102,9	103,0	108,7	109,0	3,77	4,35	..	..	3,88
Annan jord- o. stenindustri	104,0	104,2	..	109,7	..	..	4,91	..	..	4,82
Träindustri	95,3	95,2	98,7	107,0	111,5	3,74	3,94	4,18	4,33	3,93
Sågverk o. hyvlerier	94,5	94,2	..	106,3	..	3,53	3,87	4,09	4,12	3,89
Lådfabriker	101,6	101,3	..	107,0	..	..	3,68	..	..	3,71
Fanér- o. plywoodfabriker	97,2	99,9	..	109,0	..	..	..	..	—	4,28
Byggnadssnickerifabriker	94,4	94,4	..	107,4	..	3,85	4,01	4,27	..	3,95
Möbelfabriker	95,2	95,5	..	106,5	..	3,77	4,12	..	..	3,97
Svarveri- o. skidfabriker	98,3	98,6	..	108,3	..	3,65	3,99	..	..	3,93
Annan trävaruindustri	97,5	96,4	106,1	109,8	..	3,80	3,90	..	..	3,89
Massa- o. pappersindustri	103,4	103,5	102,6	109,9	109,4	4,06	4,40	4,60	4,69	4,39
Massafabriker	102,6	102,3	118,0	110,9	..	4,32	4,50	4,70	..	4,57
Pappersbruk o. pappfabr.	104,2	104,4	103,4	109,7	111,1	4,00	4,34	..	..	4,24
Wallboardfabriker	109,1	109,7	..	107,3	..	—	..	..	—	4,37
Papp- o. pappersvaruind.	101,6	103,2	99,2	105,8	106,7	3,95	4,11	..	..	4,06
Grafisk industri	102,1	102,4	100,8	107,9	109,2	3,97	4,52	5,09	5,31	4,95
Bokbinderier	101,2	100,9	101,5	108,5	109,6	..	4,05	..	5,17	4,62
Bok- o. accidenstryckerier	102,4	103,0	99,5	108,1	110,1	..	4,38	4,60	4,89	4,67
Tidningstryckerier	103,1	102,8	106,0	106,8	105,5	..	4,72	..	5,97	5,35
Annan grafisk industri	99,5	100,3	94,2	110,4	108,8	—	4,22	..	5,09	4,76
Livsmedelsindustri	100,5	99,9	101,9	112,1	110,7	3,69	3,93	4,20	4,51	4,04
Kvarnar	94,8	94,9	..	110,7	..	..	3,71	..	..	3,81
Bageriindustri	101,1	100,2	102,8	110,1	107,3	..	4,03	4,24	4,32	4,12
Sockerindustri	101,5	102,0	98,2	109,7	107,1	3,56	..	..	..	3,84
Choklad- o. konfektind.	94,6	96,3	93,8	106,5	106,5	—	3,76	..	5,01	4,19
Mejeriindustri	98,8	99,0	97,5	113,5	117,2	3,71	3,81	..	..	4,14
Slakterier o. charkuterier	101,3	100,5	104,5	114,2	117,8	3,75	4,04	4,16	4,50	4,07
Fiskkonservfabriker	98,0	93,7	100,4	114,8	118,4	..	3,63	..	..	3,74
Fruktkonservindustri	127,9	117,3	134,6	112,3	109,0	3,87	..	—	..	3,84
Margarinindustri	93,2	96,2	..	110,6	..	—	..	..	..	4,22
Annan livsmedelsindustri	101,2	101,7	100,0	117,9	111,5	..	3,92	..	..	3,96

[1] För grupper om mindre än 200 arbetare har indextal ej beräknats.

[2] Utom i ett par undantagsfall meddelas uppgifter rörande genomsnittlig timförtjänst endast då antalet redovisade företag utgör minst 10 och antalet på en vecka utgjorda arbetstimmar minst 10 000. I uppgifterna ingår ej helgdagslön, semesterlön, semesterersättning eller sjuklön.

TAB. 1 (forts.). SYSSELSÄTTNING OCH TIMFÖRTJÄNST I FEBRUARI 1956 FÖR ARBETARE INOM INDUSTRIN

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Industrigrupper	Anställda arbetare (exkl. permitterade) i *februari 1956*			Genomsnittlig timförtjänst i februari *1956*		Genomsnittlig timförtjänst, kr, för vuxna män inom dyrortsgrupp				
	Indextal (februari 1955 = 100)									
	båda könen	män	kvinnor	vuxna män	vuxna kvinnor	2	3	4	5	2–5
Dryckesvaru- o. tobaksind..	104,6	104,7	104,2	108,2	103,9	3,55	3,74	4,07	4,43	3,97
Dryckesvaruindustri . .	106,1	105,3	110,7	109,5	109,8	3,55	3,73	4,04	4,44	3,96
Tobaksfabriker	98,1	96,9	98,5	100,3	99,4	..	..	..	..	4,09
Textil- o. beklädnadsind. .	101,8	100,6	102,5	106,6	107,0	3,52	3,72	4,01	4,43	3,71
Ylleindustri	101,1	101,8	100,3	106,1	107,1	3,49	3,59	..	..	3,58
Bomullsindustri	98,9	98,4	99,4	107,6	108,2	3,53	3,55	..	—	3,61
Linne- o. juteindustri . .	99,6	99,1	100,0	107,6	106,1	..	..	..	—	3,42
Trikåfabriker	103,0	101,0	103,7	107,4	108,5	3,53	3,90	..	..	3,84
Sömnadsindustri	104,3	104,2	104,4	105,7	105,8	3,61	3,84	4,12	4,39	3,88
Hatt- o. mössfabriker . .	101,8	97,0	103,1	103,8	107,7	..	3,87	..	..	3,92
Annan textil-o. beklädn.ind.	99,3	99,2	99,4	105,9	109,3	3,59	3,81	..	4,53	3,81
Läder-, hår- o. gummiv.-ind.	99,0	98,8	99,2	105,3	106,2	4,08	4,11	4,30	4,86	4,15
Garverier	98,4	97,8	..	103,2	..	..	4,02	..	—	3,99
Päls- o. skinnvarufabriker	106,5	103,0	110,2	104,5	104,5	..	4,05	..	..	4,20
Skoindustri	97,7	98,2	97,0	103,5	104,4	3,80	4,02	..	..	4,01
Andra lädervarufabriker .	104,7	98,9	113,2	103,6	105,6	..	3,90	..	..	4,05
Gummivarufabriker . . .	97,5	99,3	94,3	107,4	110,6	..	..	—	..	4,32
Annan läder-, hår- o. gummiv.-industri	94,9	97,6	86,7	107,3	..	..	3,87	..	..	4,11
Kemisk o. kemisk-tekn. ind.	102,3	102,2	102,8	106,3	107,8	4,24	4,33	4,53	4,59	4,39
Rent kemisk industri . .	103,3	103,3	..	104,5	..	..	4,34	..	..	4,46
Färg-, olje- o. parfymfabr.	101,1	101,5	99,9	107,0	106,8	..	4,36	4,59	4,49	4,46
Sprängämnesfabriker . .	104,4	103,5	106,8	104,9	108,7	..	..	..	..	5,05
Tändsticksfabriker . . .	105,8	101,8	111,7	108,0	105,5	3,43	3,76	—	—	3,75
Annan kemisk-tekn. ind.	100,5	101,1	98,7	107,9	109,9	4,09	3,98	4,19	4,71	4,17
Samtl. industrigrupper	**101,6**	**101,4**	**102,3**	**106,6**	**107,2**	**3,87**	**4,29**	**4,78**	**5,18**	**4,42**

Tab. 2. Indextal (februari 1955 = 100) för antal anställda arbetare (exkl. permitterade) i februari 1956 inom företag av olika storlek (båda könen)

Industrigrupper	Företag, vilka år 1955 i medeltal sysselsatte								
	1—10 arb.	11—25 arb.	26—50 arb.	51—100 arb.	101—200 arb.	201—500 arb.	501—1 000 arb.	över 1 000 arb.	Samtliga grupper
Gruvindustri	..	..	104,8	103,1	104,3	101,9	..	..	103,3
Metall- o. verkstadsindustri .	95,3	99,7	100,8	102,9	105,0	102,5	102,3	103,8	102,8
Jord- och stenindustri . . .	93,2	93,5	92,1	96,3	97,7	100,8	..	100,9	97,4
Träindustri	89,0	94,8	95,6	94,2	98,7	96,0	—	—	95,3
Massa- o. pappersindustri . .	94,5	99,2	100,5	100,0	104,4	104,1	104,0	101,7	103,4
Grafisk industri	102,4	102,2	102,4	101,7	99,9	105,6	..	..	102,1
Livsmedelsindustri	97,9	99,1	98,6	102,8	100,9	102,6	98,0	—	100,5
Dryckesvaru- o. tobaksind. .	102,1	104,6	99,3	104,6	109,9	105,3	—	—	104,6
Textil- o. beklädnadsindustri	93,0	98,0	100,2	100,7	103,5	103,3	102,0	100,9	101,8
Läder-, hår- o. gummivaruind.	93,2	100,2	97,3	100,2	103,3	95,4	..	..	99,0
Kemisk o. kemisk-tekn. ind.	91,8	98,1	100,4	102,9	102,4	105,3	..	..	102,3
Samtliga industrigrupper	**94,3**	**98,2**	**98,7**	**100,5**	**102,9**	**102,4**	**102,4**	**103,2**	**101,6**

Tab. 3. Antal under en vecka avgångna resp. nyanställda arbetare i procent av totalantalet anställda

Industrigrupper	Avgångna arbetare (båda könen)					Nyanställda arbetare (båda könen)				
	febr. 1955	maj 1955	aug. 1955	nov. 1955	febr. 1956	febr. 1955	maj 1955	aug. 1955	nov. 1955	febr. 1956
Samtliga industrigrupper	**0,7**	**0,8**	**1,0**	**0,6**	**0,5**	**0,6**	**0,7**	**1,0**	**0,6**	**0,6**
Därav:										
Trikåfabriker	0,7	1,0	1,2	1,0	0,9	0,7	0,8	1,3	0,7	1,2
Ylleindustri	0,4	0,8	0,9	0,5	0,7	0,5	0,6	0,9	0,6	0,9
Sömnadsindustri	0,8	0,9	1,2	0,8	0,7	0,8	0,6	1,2	1,0	0,9
Skeppsvarv	0,8	0,9	1,4	0,6	0,6	1,0	0,9	1,1	1,1	0,7
Elektroteknisk industri	0,6	0,9	1,4	0,7	0,6	0,7	0,9	1,6	0,8	0,9
Järn- och stålmanufaktur	0,6	0,8	1,1	0,6	0,5	0,8	0,7	1,0	0,6	0,5
Bomullsindustri	0,5	0,8	0,9	0,6	0,5	0,7	0,7	1,0	0,7	0,5
Mekaniska verkstäder	0,5	0,7	0,9	0,5	0,4	0,6	0,7	0,9	0,5	0,5
Sågverk och hyvlerier	0,5	0,8	1,1	1,3	0,4	0,7	1,3	1,0	0,5	0,6
Järn-, stål- o. kopparverk	0,5	0,7	0,8	0,5	0,3	0,7	0,6	1,0	0,5	0,7

let anställda arbetare sedan motsvarande tidpunkt föregående år. Jämförelsen mellan februari 1955 och februari 1956 grundar sig på uppgifter från ca 7 300 företag med omkring 500 000 arbetare.

Tab. 1 (kol. 2—4) anger de procentuella förändringarna mellan februari 1955 och februari 1956 i antalet anställda manliga och kvinnliga arbetare (exkl. permitterade) inom olika industrigrupper. Tabellen utvisar en ökning av antalet anställda i genomsnitt för samtliga industrigrupper med 1,6 % (1,4 % för män och 2,3 % för kvinnor). Den starkaste ökningen visar dryckesvaru- och tobaksindustrin (+ 4,6 %), massa- och pappersindustrin (+ 3,4 %) samt gruvindustrin (+ 3,3 %). Textil- och beklädnadsindustrin har ökat med 1,8 %. Ökningen faller till största delen på arbetare inom större sömnadsföretag. Minskad sysselsättning visar träindustrin (— 4,7 %), jord- och stenindustrin (— 2,6 %) samt läder-, hår- och gummivaruindustrin (— 1 %).

Tab. 4. Antal arbetare med deltidsarbete och korttidsarbete i procent av samtliga arbetare

Industrigrupper	Februari 1955		Februari 1956	
	Deltid	Korttid	Deltid	Korttid
Gruvindustri	0,1	0,9	0,0	0,9
Metall- o. verkstadsindustri	0,4	0,1	0,3	0,9
Jord- o. stenindustri	1,9	1,0	2,5	1,6
Träindustri	0,4	0,2	0,2	1,1
Massa- och pappersindustri	0,5	0,1	0,5	0,1
Grafisk industri	0,6	0,1	0,6	0,1
Livsmedelsindustri	2,3	0,3	2,8	0,3
Dryckesvaru- o. tobaksindustri	0,7	1,8	1,0	1,2
Textil- o. beklädnadsindustri	5,0	1,7	5,3	0,8
Läder-, hår- o. gummivaruindustri	2,9	0,3	2,9	1,3
Kemisk och kemisk-teknisk industri	2,0	0,1	2,2	0,1
Samtliga industrigrupper	**1,4**	**0,4**	**1,5**	**0,8**

Tab. 5. Indextal (november 1955 = 100) över genomsnittlig timförtjänst för arbetare inom industrin i februari 1956

Industrigrupp	Indextal (november 1955 = 100) för			Industrigrupp	Indextal (november 1955 = 100) för		
	vuxna män	vuxna kvinnor	samtliga[1]		vuxna män	vuxna kvinnor	samtliga[1]
Gruvindustri	98,8	..	99,1	Livsmedelsindustri	99,4	100,2	99,5
Malmgruvor	98,8	..	99,2	Kvarnar	101,1	..	100,7
Kolgruvor	..	..	..	Bageriindustri	99,9	98,2	99,4
Metall- o. verkstadsindustri	100,8	101,3	101,0	Sockerindustri	94,2	97,7	94,3
Järn-, stål- o. kopparverk	100,0	102,6	100,2	Choklad- o. konfektind.	102,0	100,6	102,3
Järn- o. stålmanufaktur	99,8	100,2	100,1	Mejeriindustri	100,7	..	101,0
Mekaniska verkstäder	101,3	100,7	101,4	Slakterier o. charkuterier	99,0	99,9	99,3
Reparationsverkstäder	101,1	..	101,9	Fiskkonservfabriker	98,5	102,0	101,4
Skeppsvarv	100,7	..	101,0	Fruktkonservindustri	103,1	99,8	100,2
Elektroteknisk industri	100,5	101,8	100,8	Margarinindustri	101,3	..	101,4
Annan metallindustri	100,4	100,9	100,6	Annan livsmedelsindustri	102,2	98,8	101,6
Jord- o. stenindustri	99,7	100,8	99,7	Dryckesvaru- o. tobaksind.	99,6	98,8	99,9
Torvindustri	99,5	..	99,2	Dryckesvaruindustri	99,9	100,2	100,2
Stenindustri	99,2	..	99,2	Tobaksfabriker	97,9	97,9	98,9
Kalk- o. kritbruk	99,3	..	99,5	Textil- o. beklädnadsind.	100,1	100,5	100,4
Cementfabriker	..	..	..	Ylleindustri	99,5	100,4	99,7
Cementvarufabriker	102,1	..	101,9	Bomullsindustri	99,6	101,2	100,6
Tegelbruk	98,5	..	98,6	Linne- o. juteindustri	100,5	99,9	100,3
Porslins-, kakel- o. lerg.-ind.	100,3	101,5	101,0	Trikåfabriker	100,9	100,4	100,6
Glasindustri	99,6	99,4	99,7	Sömnadsindustri	99,9	100,2	100,5
Annan jord- o. stenindustri	99,5	..	99,6	Hatt- o. mössfabriker	101,2	100,3	100,5
Träindustri	98,9	100,2	99,1	Annan textil- o. beklädn.ind.	100,7	101,0	100,9
Sågverk o. hyvlerier	97,6	..	98,0	Läder-, hår- o. gummivaruind.	100,3	100,2	100,6
Lådfabriker	97,5	..	98,6	Garverier	99,0	..	99,1
Fanér- o. plywoodfabriker	101,5	..	101,7	Päls- o. skinnvarufabr.	101,0	97,7	99,6
Byggnadssnickerifabriker	99,7	..	99,7	Skoindustri	99,8	100,7	100,3
Möbelfabriker	99,7	..	100,0	Andra lädervarufabriker	96,5	100,6	98,1
Svarveri- o. skidfabriker	101,6	..	101,8	Gummivarufabriker	101,5	101,3	101,9
Annan trävaruindustri	100,3	..	100,8	Annan läder-, hår- o. gummiv.-industri	100,9	..	101,9
Massa- o. pappersindustri	99,9	99,5	99,9	Kemisk o. kemisk-teknisk ind.	100,9	101,8	101,1
Massafabriker	100,1	..	100,1	Rent kemisk industri	100,6	..	100,8
Pappersbruk- o. pappfabr.	99,9	99,3	99,9	Färg-, olje- o. parfymfabr.	101,1	100,9	101,6
Wallboardfabriker	98,3	..	98,4	Sprängämnesfabriker	100,8	101,7	101,0
Papp- o. pappersvaruind.	98,5	99,7	99,2	Tändsticksfabriker	99,9	100,7	100,1
Grafisk industri	100,6	99,0	100,8	Annan kemisk-tekn. ind.	101,2	103,4	101,7
Bokbinderier	101,8	99,6	101,6	Samtl. industrigrupper	**100,4**	**100,4**	**100,5**
Bok- o. accidenstryckerier	100,5	99,8	100,7				
Tidningstryckerier	99,9	98,1	100,0				
Annan grafisk industri	102,1	95,8	101,8				

[1] Inkl. minderåriga arbetare.

Tab. 2 visar hur antalet arbetare under samma tid förändrats vid företag av olika storlek inom olika industrigrupper. Företagen har storleksgrupperats efter medeltalet arbetare under år 1955. Tabellen visar att ökningen främst faller på företag med minst 100 anställda arbetare.

Uppgifterna i tab. 3 och 4 har hämtats från kvartalsstatistiken.

Tab. 3 visar antalet avgångna och nyanställda arbetare i procent av antalet i arbete varande arbetare. I februari 1956 utgjorde antalet avgångna

arbetare 0,5 % och antalet nyanställda arbetare 0,6 %; motsvarande tal i februari 1955 var för antalet avgångna arbetare 0,7 % och för antalet nyanställda arbetare 0,6 %. Av de arbetare som lämnat företaget redovisades 13 % som uppsagda av arbetsgivaren.

I tab. 4 redovisas förekomsten av deltidsarbete (inskränkning av arbetstiden som sammanhänger med arbetstagarens personliga förhållanden) samt korttidsarbete (inskränkning av arbetstiden på grund av driftsförhållandena vid företaget) i februari 1955 och i februari 1956 inom olika industrigrupper.

Löneförhållanden. På grundval av kvartalsstatistikens uppgifter om uppburen lönesumma och utgjorda arbetstimmar under en avlöningsperiod i februari lämnas i tabellerna 1 och 5—7 uppgifter om löneläget i februari 1956 samt om löneutvecklingen sedan februari 1955.

I tab. 1 (kol. 5—6) redovisas den genomsnittliga timförtjänstens förändring från februari 1955 till februari 1956 och (i kol. 7—11) den genomsnittliga timförtjänsten i februari 1956 för vuxna manliga arbetare inom olika dyrortsgrupper. Beräkningarna grundar sig på uppgifter från ca 6 700 företag med 21,3 miljoner arbetstimmar. Endast företag som medverkat i undersökningarna såväl i februari 1955 som i februari 1956 ingår i redovisningen.

De i tabellen redovisade timförtjänsterna och motsvarande indextal inkluderar all ersättning för arbetad tid, såsom ackordsöverskott, övertidsersättning, skifttillägg etc. Däremot ingår icke semesterlön eller semesterersättning, helgdagslön eller helgdagsersättning samt ej heller ersättning vid sjukdom eller olycksfall. Inom vissa industrigrupper förekommer ackordsarbete som sträcker sig över flera avlöningsperioder. I sådana fall kan ackordsöverskott som helt eller delvis intjänats under tidigare avlöningsperioder råka utbetalas under redovisningsperioden, och å andra sidan kan ackordsöverskott som intjänats under denna period utbetalas först senare. Denna omständighet bör beaktas vid bedömningen av de här redovisade genomsnittliga timförtjänsterna.

Det bör framhållas, att SAF och LO den 8 februari godkände ett förslag, framlagt av en medlingskommission rörande en samordnad lönerörelse för år 1956. Enligt denna uppgörelse skulle samtliga kollektivavtal, som haft 1-årig giltighet, prolongeras på ett år men med lönerna förhöjda med 3,7 %, alternativt 16 öre per timme (för vuxna arbetare). Inom varje fack för sig skulle förhandlingar upptas om tillämpning av den centrala uppgörelsen. De överenskommelser, som nåddes vid dessa förhandlingar, skulle vara preliminära intill den 15 mars, vid vilken tidpunkt det kunde förutsättas att dylika tillämpningsförhandlingar hunnit slutföras över hela fältet. Det visade sig emellertid, att den härför tillmätta tiden var för knapp. Först den 29 mars kunde SAF och LO meddela, att hinder icke mötte mot att de preliminära överenskommelserna gjordes definitiva och att löneförhöjningarna retroaktivt utbetalades. I regel torde sålunda de nya lönerna ha börjat till-

Tab. 6. Indextal (februari 1955 = 100) för genomsnittlig timförtjänst i Stockholm i februari 1956

Industrigrupper	Genomsnittlig timförtjänst för		Industrigrupper	Genomsnittlig timförtjänst för	
	vuxna män	vuxna kvinnor		vuxna män	vuxna kvinnor
Metall- o. verkstadsindustri .	105,7	104,9	Textil- o. beklädnadsindustri	106,6	107,2
Jord- o. stenindustri	115,4	..	Läder-, hår- o. gummivaruind.	106,4	100,9
Träindustri	112,1	..	Kemisk o. kemisk-teknisk ind.	110,8	108,4
Massa- och pappersindustri .	..	104,4	Samtliga industrigrupper	**107,0**	**107,1**
Grafisk industri	107,7	108,8			
Livsmedelsindustri	112,6	113,0			

lämpas och de retroaktiva lönebeloppen ha utbetalats först under april månad med beräkning från den dag, då det senast gällande kollektivavtalet för resp. fack utlöpt, dvs. i allmänhet den 1 januari eller 1 februari. För säkerhets skull påpekade socialstyrelsen vid utsändandet av blanketterna, att företag som till äventyrs redan under den avlöningsperiod som skulle redovisas, hunnit tillämpa de nya lönebestämmelserna, i stället borde lämna uppgifter avseende den senaste avlöningsperiod, då lönebestämmelserna i fjolårets avtal tillämpades.

De här återgivna uppgifterna om löneläget i februari grundar sig sålunda på uppgifter om de under redovisningsperioden utbetalda lönerna, varvid ingen hänsyn tagits till de vid årets avtalsuppgörelse överenskomna, i regel först under april månad tillämpade och retroaktivt utbetalda lönetilläggen. Socialstyrelsen ämnar sedermera framlägga material i syfte att belysa dessa tilläggs inverkan på lönenivån.

Tab. 7. Indextal (febr. 1947 = 100) för genomsnittlig timförtjänst[1] inom industrin (vuxna män och kvinnor samt minderåriga)

Industrigrupper	febr. 1954	maj 1954	aug. 1954	nov. 1954	febr. 1955	maj 1955	aug. 1955	nov. 1955	febr.[3] 1956
Gruvindustri	202,2	204,8	201,5	209,8	214,4	222,8	217,9	226,6	224,6
Metall- o. verkstadsindustri . . .	199,1	201,9	201,7	204,5	208,0	212,4	212,6	215,8	218,0
därav: verkstadsindustri m. m.[2] .	196,7	199,3	199,1	201,7	205,3	209,4	210,0	212,9	215,2
Jord- o. stenindustri	205,8	215,9	216,8	217,2	219,8	232,3	234,9	237,0	236,3
Träindustri	192,6	203,8	202,8	205,2	205,6	220,0	219,6	222,0	220,0
Massa- o. pappersindustri	205,3	216,0	214,7	217,9	218,1	238,2	238,0	240,9	240,7
Grafisk industri	177,7	179,8	179,4	180,5	183,6	196,5	195,5	196,7	198,3
Livsmedelsindustri	183,4	185,8	185,1	188,6	188,8	209,2	207,7	210,6	209,5
Dryckesvaru- o. tobaksindustri . .	174,5	181,8	179,4	181,2	186,6	197,4	198,8	200,4	200,2
Textil- o. beklädnadsindustri . . .	185,4	189,1	190,0	191,1	193,2	204,8	204,2	205,2	206,0
Läder-, hår- o. gummivaruindustri .	188,5	192,8	194,5	196,4	201,7	208,6	209,2	211,1	212,4
Kemisk och kemisk-teknisk industri	192,5	197,3	197,1	199,9	205,9	215,2	216,3	219,8	222,2
Samtliga industrigrupper	**195,7**	**200,4**	**200,0**	**203,2**	**206,5**	**216,2**	**215,6**	**219,0**	**220,1**

[1] Dessa indextal återspeglar icke den ökning av timförtjänsten som exempelvis den utökade semestern (mellan 1951—1952 resp. 1952—1953) och införande av helgdagsersättningar (mellan 1954—1955, för textilindustrin 1953—1954) medfört.

[2] Häri ingår grupperna järn- och stålmanufaktur, mekaniska verkstäder, reparationsverkstäder, skeppsvarv, elektroteknisk industri och annan metallindustri.

[3] Vid beräkningen av indextalen för februari 1956 har någon hänsyn till senare utbetalda retroaktiva lönetillägg ej kunnat tas. Jämför texten på sid. 408—409.

Tabellen visar bl. a. att den genomsnittliga timförtjänsten inom samtliga industrigrupper mellan februari 1955 och februari 1956 steg med 6,6 % för vuxna män och med 7,2 % för vuxna kvinnor. Den starkaste lönestegringen visar livsmedelsindustrin samt massa- och pappersindustrin. Vid bedömandet av indextalen för löneutvecklingen mellan februari 1955 och februari 1956 måste hänsyn även tas till läget på avtalsmarknaden vid februariundersökningen 1955. Inom vissa industrigrupper hade de nya avtalslönerna för 1955 då i regel hunnit tillämpas (t. ex. inom verkstadsindustrin), medan inom andra industrigrupper uppgörelser träffades först senare (t. ex. för livsmedelsindustrin).

Tab. 5 belyser förändringarna i genomsnittliga timförtjänster mellan november 1955 och februari 1956. Endast företag som medverkat i båda dessa undersökningar ingår i denna redovisning. Tabellen visar, att den genomsnittliga timförtjänsten mellan november 1955 och februari 1956 stigit med 0,4 % såväl för vuxna män som för vuxna kvinnor. För samtliga arbetare — män och kvinnor, vuxna och minderåriga — redovisas en ökning på 0,5 %. Som tidigare påpekats hade de nya kollektivavtalslönerna blott undantagsvis hunnit tillämpas vid februariundersökningen 1956. De indextal som redovisas för löneutvecklingen mellan november 1955 och februari 1956 återspeglar därför ej den avtalsenliga lönestegringen mellan 1955 och 1956.

Tab. 6 belyser förändringarna i de genomsnittliga timförtjänsterna inom olika industrigrupper i Stockholm mellan februari 1955 och februari 1956.

Tab. 7 visar löneutvecklingen sedan februari 1947 för samtliga arbetare (män och kvinnor, vuxna och minderåriga). Som framgår av tabellen har indexserien för massa- och pappersvaruindustrin samt för grafiska industrin omräknats enligt de av socialstyrelsen vidtagna ändringarna i industrigrupperingen, se sid. 403. Efter den gamla grupperingen var indextalet februari 1956 (februari 1947 = 100) 243,1; för massa- och pappersindustri (massafabriker och pappersbruk) och för pappersvaru- och grafisk industri var motsvarande indextal 200,5.

A. O.

Byggnadsverksamheten i städer och köpingar under första kvartalet 1956

Preliminär översikt utarbetad av bostadsstyrelsen

I det följande lämnas vissa uppgifter dels om bostadsbyggandet i städer och köpingar, dels om byggnadsverksamheten för andra än bostadsändamål i sju av rikets största städer.

De nedan lämnade uppgifterna om bostadsbyggandet avser lägenheter i påbörjade, pågående och inflyttningsfärdiga nybyggnader.[1]

[1] Se Sociala Meddelanden 1950: 6, sid. 431.

Tab. 1. Antalet inflyttningsfärdiga lägenheter i nybyggnader i 53 städer[1] under tiden januari 1946—mars 1956

	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956
Hela året	32 437	26 064	24 441	22 670	24 668	22 536	27 548	29 789	33 096	30 116	
1:a kvartalet	8 197	6 871	7 769	5 625	4 869	4 894	6 397	7 223	7 250	6 944	8 905
2:a »	7 243	4 694	5 151	4 194	4 548	5 386	5 994	6 069	7 368	7 625	
3:e »	8 839	7 286	5 134	5 833	7 008	5 352	5 831	5 258	6 593	6 345	
4:e »	8 158	7 213	6 387	7 018	8 243	6 904	9 326	11 239	11 885	9 202	
Januari . .	2 266	1 186	1 546	1 990	1 643	1 803	1 813	2 065	1 806	1 436	1 905
Februari . .	1 495	1 657	2 598	1 793	1 488	1 329	1 994	2 240	2 421	2 008	2 648
Mars . . .	4 436	4 028	3 625	1 842	1 738	1 762	2 590	2 918	3 023	3 500	4 352
April . . .	2 520	1 185	1 685	1 482	1 242	1 905	2 359	2 187	2 441	2 555	
Maj	1 979	1 606	1 298	942	1 431	1 461	1 701	1 483	2 451	2 776	
Juni	2 744	1 903	2 168	1 770	1 875	2 020	1 934	2 399	2 476	2 294	
Juli	2 025	1 846	1 651	1 067	1 638	1 380	1 895	1 032	1 800	1 541	
Augusti . .	2 151	1 618	1 424	1 554	1 941	2 010	1 520	1 381	2 040	1 582	
September .	4 663	3 822	2 059	3 212	3 429	1 962	2 416	2 845	2 753	3 222	
Oktober . .	3 357	2 590	2 080	2 830	2 636	1 768	3 337	3 135	3 213	2 576	
November .	2 257	2 330	1 947	1 686	2 689	2 770	3 083	3 597	3 118	2 922	
December . .	2 544	2 293	2 360	2 502	2 918	2 366	2 906	4 507	5 554	3 704	

[1] De städer, som vid ingången av år 1944 hade mer än 10 000 invånare.

Uppgifterna om byggnadsverksamheten för andra än bostadsändamål avser såväl nybyggda som till-, på- eller ombyggda hus, vilka fullbordats under redovisningsperioden.

Inflyttningsfärdiga lägenheter. I tab. 1 redovisas antalet inflyttningsfärdiga lägenheter under åren 1946—1955 samt under första kvartalet år 1956 i de 53 städer, som vid ingången av år 1944 hade mer än 10 000 invånare.

I tab. 2 redovisas vissa uppgifter om antalet inflyttningsfärdiga lägenheter i städer med mer än 30 000 invånare, städer med 10 000—30 000 invånare, städer med mindre än 10 000 invånare samt i köpingar. I tab. 3 lämnas samma uppgifter för varje enskild stad med mer än 30 000 invånare.

Antalet under första kvartalet 1956 inflyttningsfärdiga lägenheter i de 53 städer, för vilka uppgifter redovisas i tab. 1 har i förhållande till första kvartalet 1955 ökat med 28 % och i förhållande till närmast föregående kvartal minskat med 3 %. Sålunda blev i nybyggnader i dessa städer 8 905

Tab. 2. Antalet inflyttningsfärdiga lägenheter i nybyggnader i olika grupper av städer och köpingar[2]

	1955		1956
	1 kv.	Hela året	1 kv.
Städer med mer än 30 000 invånare	5 224	22 765	6 816
Städer med 10 000—30 000 invånare	2 704	11 007	3 265
Städer med mindre än 10 000 invånare	675	3 403	1 018
Köpingar	1 093	4 518	1 901
Summa	**9 696**	**41 693**	**13 000**

[2] Enligt den administrativa indelningen den 1 januari 1956.

Tab. 3. Antalet inflyttningsfärdiga lägenheter i nybyggnader i städer med mer än 30 000 invånare

Städer	1955		1956	Städer	1955		1956
	1 kv.	Hela året	1 kv.		1 kv.	Hela året	1 kv.
Stockholm	1 623	6 820	1 919	Karlskrona	83	332	104
Göteborg	1 115	4 492	984	Karlstad	126	458	98
Malmö	390	2 184	755	Linköping	301	1 011	262
Borås	297	893	363	Lund	255	472	216
Eskilstuna	81	600	74	Norrköping	8	388	117
Gävle	60	547	105	Solna	123	350	103
Halmstad	87	297	189	Uppsala	54	919	476
Hälsingborg	149	569	160	Västerås	125	1 158	558
Jönköping	116	372	101	Örebro	207	738	203
Karlskoga	24	165	29	Tillhopa	**5 224**	**22 765**	**6 816**

lägenheter inflyttningsfärdiga under första kvartalet 1956, under det att motsvarande antal för första till fjärde kvartalet 1955 var 6 944, 7 625, 6 345 och 9 202.

I samtliga städer och köpingar tillhopa blev 13 000 lägenheter i nybyggnader inflyttningsfärdiga under första kvartalet 1956, vilket i förhållande till första kvartalet 1955 innebär en ökning med 34 %.

En jämförelse med antalet under första kvartalet 1955 inflyttningsfärdiga lägenheter visar en ökning för samtliga redovisade kommungrupper. I städer med mer än 30 000 invånare ökade antalet inflyttningsfärdiga lägenheter med 30 %, i städer med 10 000—30 000 invånare med 21 %, i städer med mindre än 10 000 invånare med 51 % samt i köpingar med 74 %.

Bostadsproduktionen i städer och köpingar under första kvartalet 1956 utgör 31 % av produktionen under år 1955. För städer med mer än 30 000 invånare, för städer med 10 000—30 000 invånare och för städer med mindre än 10 000 invånare är motsvarande procenttal 30 och för köpingar 42.

Lägenheter i påbörjade och pågående nybyggnader (53 städer). För de 53 städer, som vid ingången av år 1944 hade mer än 10 000 invånare, redovisas i tab. 4 antalet lägenheter i nybyggnader, som påbörjats under varje kvartal sedan år 1946 och i tab. 5 antalet lägenheter i hus, som var under bygg-

Tab. 4. Antalet lägenheter i påbörjade nybyggnader i 53 städer under tiden januari 1946—mars 1956

	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956
Hela året	31 800	24 600	21 100	26 800	28 500	23 900	30 500	35 200	32 000	30 300	
1:a kvartalet	8 500	7 200	5 300	5 800	5 600	4 200	6 300	7 200	5 800	4 100	5 600
2:a »	8 400	7 500	4 200	3 300	5 600	3 900	6 000	7 800	7 400	7 100	
3:e »	5 800	4 800	2 900	7 300	8 000	7 200	7 500	9 300	10 500	8 200	
4:e »	9 100	5 100	8 700	10 400	9 300	8 600	10 700	10 900	8 300	10 900	

Tab. 5. Antalet lägenheter i pågående nybyggnader i 53 städer vid slutet av varje kvartal under tiden 31 mars 1946—31 mars 1956

	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956
1:a kvartalet	25 300	24 700	20 400	19 700	24 400	26 800	28 700	31 800	35 700	33 300	33 100
2:a »	26 400	27 500	19 500	18 800	25 500	25 300	28 600	33 500	35 800	32 800	
3:e »	23 500	25 100	17 300	20 300	26 400	27 100	30 300	37 500	39 700	34 700	
4:e »	24 400	23 000	19 600	23 700	27 500	28 800	31 700	37 200	36 100	36 400	

nad vid ingången av varje kvartal under samma tid. Dessa uppgifter är osäkrare än uppgifterna om antalet inflyttningsfärdiga lägenheter. De redovisade antalen har därför avrundats till jämna hundratal.

Antalet lägenheter i hus vilkas uppförande påbörjats under första kvartalet 1956 uppgick till 5 600 eller drygt hälften av motsvarande antal under närmast föregående kvartal. I förhållande till första kvartalet 1955 har antalet påbörjade lägenheter ökat med 37 %. Antalet påbörjade lägenheter fördelar sig med ungefär 2 150 på januari, 1 450 på februari och 2 000 på mars månad.

Antalet lägenheter i hus under byggnad var 33 100 vid slutet av första kvartalet 1956, vilket innebär en minskning med 3 300 lägenheter i förhållande till slutet av närmast föregående kvartal och med 200 lägenheter i förhållande till motsvarande tidpunkt år 1955.

Lokaler för andra än bostadsändamål. En sammanställning av uppgifter avseende golvytan i lokaler för andra än bostadsändamål, fullbordade under första kvartalet åren 1955 och 1956 resp. hela året 1955, redovisas för sju städer i tab. 6 och 7.

Sammanställningarna bygger huvudsakligen på uppgifter, som lämnats av byggnadsnämnderna. I uppgifterna ingår icke byggnader, som uppförts eller ombyggts för statliga myndigheters räkning.

Tab. 6. Golvyta (m²) i fullbordade lokaler för andra än bostadsändamål i sju städer

Städer	1955		1956
	1 kv.	Hela året	1 kv.
Stockholm	54 184	214 330	63 286
Göteborg	26 490	214 845	45 825
Malmö	11 667	88 541	29 686
Norrköping	2 429	14 718	9 511
Hälsingborg	3 880	20 622	35 291
Örebro	17 786	46 503	17 078
Borås	6 273	34 870	4 677
Tillhopa	**122 709**	**634 429**	**205 354**

Tab. 7. Golvyta (m²) i under 1:a kvartalet 1956 fullbordade lokaler för andra än bostadsändamål i sju städer, fördelade efter byggnadsarbetets art samt lokalernas ändamål

Städer	I nybyggda hus	I till- och påbyggda hus	I ombyggda hus	Butiker, kontor, lager m. m.	Verkstäder, fabriker m. m.	Övriga ändamål	Totalt
Stockholm	62 912	374	—	21 875	15 213	26 198	63 286
Göteborg	19 735	5 485	20 605	24 230	4 990	16 605	45 825
Malmö	24 615	1 884	3 187	6 802	3 753	19 131	29 686
Norrköping	5 801	3 489	221	2 997	4 184	2 330	9 511
Hälsingborg	31 500	3 687	104	8 437	4 061	22 793	35 291
Örebro	16 934	128	16	9 541	1 588	5 949	17 078
Borås	3 975	670	32	421	1 279	2 977	4 677
Tillhopa	**165 472**	**15 717**	**24 165**	**74 303**	**35 068**	**95 983**	**205 354**

Under första kvartalet tillkom i de sju städerna lokaler för andra än bostadsändamål med en areal av sammanlagt 205 400 m². Motsvarande areal under första kvartalet 1955 var 122 700 m². *G. Ö.*

Konsumentprisindex för april 1956

Konsumentprisindex för april 1956 har av socialstyrelsen beräknats till 138 eller samma tal som för mars månad. Med två decimaler är indextalet 138,46 för april och 138,31 för mars.

Tab. 1. Konsumentprisindex 1951—april 1956 (År 1949 = 100) [1]

Tidpunkt	Livsmedel	Alkoholhaltiga drycker o. tobak	Bostad, bränsle o. lyse	Därav		Kläder o. skor	Inventarier o. hushållsgeråd	Diverse	Totalindex
				bostad	bränsle o. lyse				
1951 årsmedeltal	119	116	110	102	130	124	118	112	**117**
1952 »	134	120	117	108	139	127	127	121	**126**
1953 »	137	122	120	116	129	123	127	124	**128**
1954 »	137	129	122	120	125	123	126	126	**129**
1955 »	144	132	126	124	130	120	127	129	**133**
1955 april	140	132	124	121	129	120	126	128	**131**
maj	141	131	123	121	128	120	127	128	**131**
juni	142	131	123	121	128	120	127	129	**131**
juli	147	131	123	121	128	119	127	130	**133**
aug.	146	131	124	121	131	119	128	131	**133**
sept.	148	131	125	121	132	119	128	131	**134**
okt.	148	132	133	134	133	120	128	131	**135**
nov.	151	132	134	134	133	121	128	131	**137**
dec.	152	132	134	134	134	121	128	132	**137**
1956 jan.	151	132	137	135	142	120	129	132	**137**
febr.	152	132	138	135	143	120	128	132	**137**
mars	154	132	138	135	144	120	128	132	**138**
april	155	132	137	135	142	120	129	132	**138**

[1] Talen för månaderna mars, juni, september och december åren 1950—1953 finns publicerade i Soc. Medd. 1954, nr 10 (sid. 633).

Tab. 2. Indextal för olika delposter samt dessas förändringar 1954—april 1956

Huvudgrupper och undergrupper (1956 års gruppering)	Indextal (1949 = 100)						Vägningstal 1956	Procentuell förändring dec. 1955–april 1956
	1954	1955	Dec. 1955	Febr. 1956	Mars 1956	April 1956		
Livsmedel	**137**	**144**	**152**	**152**	**154**	**155**	**345**	**+ 2**
Mjöl, gryn o. bröd	139	144	145	146	146	149	39	+ 2
Mejeriprodukter	125	133	149	149	149	149	66	0
Matfett utom smör	139	143	144	144	144	144	10	0
Ägg	105	115	132	129	132	129	12	— 2
Kött	164	176	192	200	203	202	23	+ 5
Fläsk	144	163	175	179	181	182	23	+ 4
Charkuterivaror o. köttkonserver	128	138	150	152	156	157	23	+ 4
Fisk och fiskkonserver	137	144	149	152	151	151	12	+ 2
Rotfrukter och grönsaker	142	181	178	175	182	183	19	+ 4
Frukt och bär	112	115	128	124	131	131	37	+ 1
Specerier	184	179	177	176	180	182	54	+ 3
Läskedrycker och svagdricka	121	123	124	124	124	124	8	0
Förtäring utom hemmet	142	149	153	154	157	158	19	+ 3
Alkoholhaltiga drycker o. tobak	**129**	**132**	**132**	**132**	**132**	**132**	**83**	**0**
Spritdrycker och vin	134	143	144	144	144	144	42	—
Öl	122	122	124	124	124	125	10	+ 1
Tobak	128	127	126	126	126	126	31	—
Bostad, bränsle och lyse	**122**	**126**	**134**	**138**	**138**	**137**	**140**	**+ 2**
Bostad utan bränsle och lyse	120	124	134	135	135	135	91	—
Bränsle och lyse	125	130	134	143	144	142	49	+ 7
Kläder och skor	**123**	**120**	**121**	**120**	**120**	**120**	**129**	**0**
Kläder	122	118	119	118	118	118	110	— 1
Konfektion o. skrädderiarb.	121	120	121	121	120	120	63	— 1
Underkläder och strumpor	121	103[1]	102[1]	102	101	101	16	— 1
Päls- o. skinnvaror, huvudbonader, handskar m. m.	117	113	113	111	113	112	11	— 1
Tyger, garner o. sybehör	129	128	130	128	129	129	20	0
Skor	132	132	133	132	133	134	19	+ 1
Inventarier och husgeråd	**126**	**127**	**128**	**128**	**128**	**129**	**92**	**+ 1**
Möbler	134	135	136	133	133	133	12	— 2
Radio och musikinstrument	109	111	110	114	114	116	7	+ 7
Armatur, husgeråd o. verktyg	129	130	131	131	131	131	29	0
Hushållstextilier	119	121	122	121	121	121	19	— 1
Mopeder, cyklar, sportartiklar o. leksaker	133	135	136	136	136	136	16	+ 1
Personliga effekter	116	112	112	116	116	116	9	+ 3
Diverse	**126**	**129**	**132**	**132**	**132**	**132**	**211**	**+ 1**
Sjukvård	122	119	118	122	122	122	15	+ 1
Kroppsvård	119	120	120	120	120	120	14	0
Rengöringsmedel och tvätt	102	98	97	96	96	96	11	0
Undervisning, läsning o. skrivmateriel	140	149	153	157	158	158	22	+ 4
Post och tele	144	147	152	153	153	153	13	+ 1
Nöjen och rekreation	127	129	130	129	130	130	15	0
Resor	127	130	135	135	135	135	42	0
Motorfordon	..	126	128	127	127	127	56	0
Hemhjälp	142	150	156	156	156	156	10	—
Blommor m. m.	126	130	131	132	132	130	13	— 1
Totalindex	**129**	**133**	**137**	**137**	**138**	**138**	**1 000**	**+ 1**

[1] Justerat indextal på grund av ändrad gruppindelning (damjumper flyttad från förutvarande gruppen trikåvaror till gruppen konfektion).

Indextalet för livsmedel har ökat ytterligare och uppgår till 155 för april mot 154 för mars. Även gruppen inventarier och husgeråd har ökat med en enhet till 129. Däremot har undergruppen bränsle och lyse gått ned två enheter till 142, vilket medfört att index för hela huvudgruppen bostad, bränsle och lyse minskat en enhet till 137. Övriga huvudgrupper är oförändrade.

I tab. 1 redovisas såväl totalindex som indextal för de olika huvudgrupperna, varvid här medtagits årsmedeltal för 1951—1955 och månadstal för tiden april 1955—april 1956.[1]

Tab. 2 ger en översikt av huvudgruppernas och undergruppernas indextal åren 1954 och 1955 samt för dec. 1955 och för februari—april 1956. I tabellens sista kolumn anges de procentuella förändringarna av indextalen sedan december 1955, beräknade på indextal med två decimaler. Siffran 0 anger en förändring mindre än en halv procent.

En något utförligare redogörelse för indexberäkningarna för en viss månad lämnas i en stencil, som kan erhållas från Socialstyrelsen, Stockholm 2, i slutet av påföljande månad.

Tab. 3. Prisutvecklingen i Sverige (År 1949 = 100)

Indexserie	År 1955	Sept. 1955	Okt. 1955	Nov. 1955	Dec. 1955	Jan. 1956	Febr. 1956	Mars 1956	April 1956
Kommerskollegii partiprisindex [2]	143	144	145	147	148	149	150	151	151
Finanstidningens » [3]	137	138	138	140	142	142	142	143	143
Konsumentprisindex	133	134	135	137	137	137	137	138	138

Detaljhandelspriser och partipriser. I tab. 3 sammanställs detaljhandelsprisernas förändringar sedan år 1955 enligt konsumentprisindex med partiprisernas utveckling under samma tid enligt Kommerskollegii och Finanstidningens partiprisindexar. De sistnämnda serierna, som har år 1935 resp. juli 1913/juni 1914 som basperioder, har här omräknats till serier med år 1949 = 100. Jämförelsen kan endast i grova drag visa, hur detaljprisnivån förändrat sig i förhållande till prisnivån i tidigare produktions- och distributionsled.

E. O.

[1] Konsumentprisindex kvartalsvis för tiden december 1949—juni 1954, beräknad på levnadskostnadsindex utan direkta skatter, återfinns i årg. 1954, nr 10 (sid. 633). Månadstalen för juli 1954—mars 1955 se t. ex. årg. 1956, nr 2 (sid. 126).

[2] Officiell basperiod är år 1935.

[3] » » » juli 1913/juni 1914.

Sysselsättning och arbetslöshet

Tab. 1. Antal arbetare inom industrin i april 1956 jämfört med mars 1956
(Jämförelserna avser endast företag som lämnat uppgifter vid båda rapporttillfällena)

Näringsgrenar	Antal redovisade företag	Antal i april 1956 redovisade arbetare (exkl. permitterade)			Indextal (mars 1956 = 100)[1]				Antal frånvarande (%) på grund av personliga skäl
					Anställda arbetare (exkl. permitterade)			I arbetevarande arb.	
		Män	Kvinnor	S:a	Män	Kvinnor	S:a		
Gruvindustri	62	10 498	148	10 646	100,4	..	100,4	100,4	7,9
Malmgruvor	51	9 729	147	9 876	100,4	..	100,4	100,1	7,8
Kolgruvor	11	769	1	770	100,8	..	100,8	104,7	9,5
Metall- o. verkstadsindustri	2 303	204 688	15 810	220 498	99,8	100,1	99,8	100,1	7,1
Järn-, stål- o. kopparverk	52	34 935	1 244	36 179	100,0	101,9	100,0	100,6	7,7
Järn- o. stålmanufaktur	450	21 338	2 607	23 945	99,2	100,2	99,3	99,8	6,0
Mekaniska verkstäder	834	88 771	4 011	92 782	100,1	100,6	100,2	100,3	6,6
Reparationsverkstäder	415	9 317	27	9 344	100,3	..	100,2	100,3	4,6
Skeppsvarv	74	22 566	2	22 568	99,8	..	99,8	100,3	10,2
Elektroteknisk industri	183	18 113	6 127	24 240	99,3	99,5	99,4	99,9	7,6
Annan metallindustri	295	9 648	1 792	11 440	98,4	100,0	98,6	98,3	6,6
Jord- o. stenindustri	604	25 382	2 853	28 235	102,6	98,5	102,2	102,3	5,6
Torvindustri	44	431	6	437	104,1	..	104,0	102,5	5,3
Stenindustri	113	3 579	5	3 584	101,6	..	101,6	101,6	4,5
Kalk- o. kritbruk	34	1 422	26	1 448	103,1	..	103,6	102,5	4,4
Cementfabriker	8	2 118	45	2 163	102,8	..	102,8	102,5	6,1
Cementvarufabriker	114	2 407	7	2 414	103,2	..	103,2	103,1	4,8
Tegelbruk	144	4 837	123	4 960	108,4	..	108,2	108,0	6,4
Porslins-, kakel- o. lerg.-ind.	24	3 670	1 833	5 503	99,9	97,8	99,3	99,9	5,3
Glasindustri	71	4 669	771	5 440	99,9	98,5	99,7	99,8	5,4
Annan jord- o. stenindustri	52	2 249	37	2 286	101,3	..	101,2	102,1	7,6
Träindustri	1 252	36 498	1 097	37 595	100,1	100,2	100,1	100,1	4,5
Sågverk o. hyvlerier	446	17 084	253	17 337	101,2	105,4	101,3	101,7	4,5
Lådfabriker	35	792	25	817	94,0	..	94,1	95,2	5,5
Fanér- o. plywoodfabriker	11	1 205	117	1 322	100,2	..	100,5	99,0	6,1
Byggnadssnickerifabriker	231	6 648	68	6 716	100,8	..	100,8	100,3	4,7
Möbelfabriker	322	6 372	230	6 602	98,9	95,4	98,8	98,7	3,7
Svarveri- o. skidfabriker	111	2 662	137	2 799	97,9	..	97,9	97,6	4,8
Annan trävaruindustri	96	1 735	267	2 002	96,7	100,8	97,2	97,1	4,1
Massa- o. pappersindustri	238	34 831	4 137	38 968	100,3	100,4	100,3	100,5	6,6
Massafabriker	58	15 162	218	15 380	100,4	99,5	100,4	100,4	6,6
Pappersbruk o. pappfabr.	58	16 383	2 648	19 031	100,4	101,0	100,4	100,9	7,1
Wallboardfabriker	9	1 488	35	1 523	99,9	..	100,0	100,1	4,7
Papp- o. pappersvaruind.	113	1 798	1 236	3 034	99,9	99,4	99,7	99,1	5,0
Grafisk industri	502	16 959	3 942	20 901	100,2	98,7	99,9	99,8	6,7
Bokbinderier	65	1 672	1 701	3 373	100,4	98,3	99,4	100,8	5,9
Bok- o. accidenstryckerier	249	6 549	1 386	7 935	99,9	99,6	99,8	99,2	6,4
Tidningstryckerier	115	6 645	528	7 173	100,7	98,5	100,6	100,5	7,4
Annan grafisk industri	73	2 093	327	2 420	99,5	97,3	99,2	98,1	7,1
Livsmedelsindustri	762	20 406	8 956	29 362	99,8	102,0	100,4	100,5	7,2
Kvarnar	37	883	159	1 042	100,7	..	100,7	98,1	9,3
Bageriindustri	247	3 964	1 898	5 862	101,1	102,4	101,5	101,4	6,4
Sockerindustri	22	2 287	383	2 670	100,5	112,3	102,0	103,8	6,3
Choklad- o. konfektind.	58	1 250	2 271	3 521	99,2	98,9	99,0	99,1	8,3
Mejeriindustri	82	3 298	500	3 798	101,2	109,4	102,2	102,5	8,0
Slakterier o. charkuterier	170	6 291	1 481	7 772	97,6	98,6	97,7	97,5	7,7
Fiskkonservfabriker	49	594	1 163	1 757	97,0	105,9	102,3	101,0	8,6
Fruktkonservindustri	23	539	761	1 300	101,9	104,0	103,1	104,5	5,8
Margarinindustri	6	246	30	276	100,4	..	100,4	99,2	8,0
Annan livsmedelsindustri	68	1 054	310	1 364	103,5	98,7	102,4	102,9	3,4

Indextal har ej beräknats för grupper om mindre än 200 arbetare.

TAB. 1 (forts.). ANTAL ARBETARE INOM INDUSTRIN I APRIL 1956

Näringsgrenar	Antal redovisade företag	Antal i april 1956 redovisade arbetare (exkl. permitterade)			Indextal (mars 1956 = 100)				Antal frånvarande (%) på grund av personliga skäl
					Anställda arbetare (exkl. permitterade)			I arbete varande arb.	
		Män	Kvinnor	S:a	Män	Kvinnor	S:a		
Dryckesvaru- o. tobaksind..	158	5 518	2 084	7 602	101,5	103,4	102,0	101,0	8,6
Dryckesvaruindustri . . .	150	5 124	1 045	6 169	101,5	106,3	102,3	101,2	8,3
Tobaksfabriker	8	394	1 039	1 433	101,0	100,7	100,8	100,5	10,0
Textil- o. beklädnadsind. .	927	25 238	44 503	69 741	98,7	99,1	98,9	99,0	6,2
Ylleindustri	69	4 148	4 093	8 241	98,8	100,2	99,5	99,4	7,0
Bomullsindustri	59	7 244	5 960	13 204	98,5	97,8	98,2	98,2	6,9
Linne- o. juteindustri . .	12	1 254	1 325	2 579	99,1	98,1	98,6	99,7	10,7
Trikåfabriker	152	1 818	5 725	7 543	98,6	98,9	98,8	99,0	6,1
Sömnadsindustri	402	5 213	22 126	27 339	98,7	99,6	99,4	99,6	5,6
Hatt- o. mössfabriker . .	38	341	1 194	1 535	98,6	97,7	97,9	98,3	4,7
Annan textil- o. beklädn.ind.	195	5 220	4 080	9 300	98,6	98,1	98,4	98,3	5,6
Läder-, hår- o. gummivaruind.	351	11 356	6 230	17 586	99,2	98,2	98,8	99,2	4,9
Garverier	28	1 835	197	2 032	98,9	..	99,1	98,2	6,1
Päls- o. skinnvarufabr. .	80	933	870	1 803	99,8	92,2	96,0	96,2	4,1
Skoindustri	116	3 367	2 421	5 788	99,4	99,0	99,2	99,5	4,0
Andra lädervarufabriker .	52	800	675	1 475	99,5	99,6	99,5	98,9	5,6
Gummivarufabriker . . .	16	3 560	1 840	5 400	99,2	99,6	99,3	100,7	5,7
Annan läder-, hår- o. gummiv.-industri	59	861	227	1 088	97,8	96,2	97,5	97,5	3,9
Kemisk o. kemisk-tekn. ind.	304	14 240	3 572	17 812	100,1	98,4	99,8	99,6	7,6
Rent kemisk industri . .	30	4 993	174	5 167	100,7	..	100,7	99,0	9,7
Färg-, olje- o. parfymfabr.	97	2 908	1 064	3 972	98,7	99,3	98,9	99,4	5,7
Sprängämnesfabriker . .	6	1 027	367	1 394	100,8	101,1	100,9	100,3	7,8
Tändsticksfabriker . . .	7	995	734	1 729	100,2	99,2	99,8	99,6	8,9
Annan kemisk-tekn. ind..	164	4 317	1 233	5 550	100,4	96,0	99,4	100,2	6,5
Samtl. industrigrupper	**7 463**	**405 614**	**93 332**	**498 946**	**100,0**	**99,6**	**99,9**	**100,1**	**6,6**
Statl. verk o. byggnadsarb.	243	40 906	1 589	42 495	100,9	100,0	100,9	101,1	7,4
Mek. o. elektr. verkstäder	84	11 534	398	11 932	101,5	101,5	101,5	101,6	8,0
Skeppsvarv	3	3 104	31	3 135	99,7	..	99,7	99,2	10,7
Beklädn. verkst., förråd o. d.	59	779	580	1 359	100,9	100,5	100,7	101,8	6,0
Sprängämnesfabriker . .	3	620	351	971	99,0	99,4	99,2	98,4	3,8
Byggnads- o. anläggn.-arb.	94	24 869	229	25 098	100,9	97,0	100,8	101,2	6,8

Tab. 2. Indextal (uträknade enligt kedjemetod, april 1955 = 100) för antal anställda arbetare inom industrin

Industrigrupper	1955								1956			
	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	mars	april
Gruvindustri	101,2	102,3	102,8	103,2	102,5	103,1	103,1	102,4	103,6	104,4	104,9	105,3
Metall- o. verkstadsindustri	99,6	100,6	99,5	99,8	100,5	101,3	101,8	101,7	101,8	102,2	102,7	102,5
Jord- o. stenindustri . . .	101,7	104,8	105,7	105,0	104,3	102,7	101,6	98,6	98,4	95,1	97,0	99,1
Träindustri	100,6	102,4	101,6	100,4	99,2	97,7	95,8	90,4	90,9	91,4	93,0	93,1
Massa- o. pappersindustri .	100,2	102,0	102,2	101,5	101,3	101,4	101,9	101,4	102,0	102,4	102,6	102,9
Grafisk industri	100,0	101,3	101,2	100,6	101,1	102,5	103,1	101,9	101,9	102,0	102,4	102,3
Livsmedelsindustri	99,9	103,8	106,1	105,7	106,3	109,2	108,9	101,3	98,9	99,2	99,4	99,8
Dryckesvaru- o. tobaksind.	102,2	109,1	116,6	108,7	104,9	101,9	101,9	107,9	101,3	99,7	101,3	103,3
Textil- o. beklädnadsind. .	99,0	98,7	97,8	98,1	99,9	100,7	101,1	100,0	100,7	101,4	101,8	100,7
Läder-, hår- o. gummiv.-ind.	98,5	97,9	95,9	95,8	96,8	97,7	98,2	97,4	97,2	97,3	96,7	95,5
Kemisk o. kemisk-tekn. ind.	99,7	100,1	99,9	98,9	100,2	100,7	100,5	98,9	100,2	100,9	101,4	101,2
Samtliga industrigrupper	**99,9**	**101,2**	**100,8**	**100,6**	**101,1**	**101,6**	**101,7**	**100,3**	**100,4**	**100,6**	**101,2**	**101,1**

Tab. 3. Verksamheten vid arbetsförmedlingarna under april 1956

	Hela verksamheten				Kvinnliga avdelningen		
	Arbetssök. personer	Lediga platser	Tillsatta platser		Arbetssök. personer	Lediga platser	Tillsatta platser
			Totalt	därav 1-dagsplats			
Summa april 1953	124 589	119 765	84 189	25 898	37 191	51 719	29 668
» » 1954	130 094	129 871	86 163	24 576	41 879	51 677	29 413
» » 1955	123 032	135 374	87 105	25 528	40 490	53 150	28 744
» mars 1956	146 277	121 068	88 006	27 661	41 106	45 276	27 971
» april 1956	143 457	130 277	92 332	23 644	44 859	49 808	29 563
Därav							
Jordbr., trädgårdsskötsel o. fiske	5 132	4 103	2 647	42	460	498	427
Skogsbruk	5 568	2 694	2 076	36	8	56	44
Malmbrytn. o. metallind.	9 230	9 699	4 703	28	547	518	309
Trä-, graf. o. pappersind.	5 412	2 760	1 898	29	447	302	179
Byggnadsverksamhet	30 863	12 994	12 066	215	2	1	1
Övriga industrigrupper	11 407	6 643	3 864	25	5 471	3 409	1 760
Samfärdsel o. handel	23 042	43 746	35 350	12 985	8 579	12 957	7 889
Förvaltning o. fria yrken	13 844	13 632	8 094	2 634	5 697	6 029	2 945
Sjukvård o. husligt arbete	13 211	24 399	14 810	5 816	12 949	23 960	14 604
Därav under 18 år	18 966	14 407	9 932	97	9 879	6 685	4 871

Tab. 4. Arbetslösheten inom vissa erkända arbetslöshetskassor under 2-månadersperioden januari—februari 1956

Arbetslöshetskassor (1 000-tal medl. vid slutet av februari 1956 inom parentes)	Arbetslöshetsprocent jan.—febr.		Arbetslöshetskassor (1 000-tal medl. vid slutet av februari 1956 inom parentes)	Arbetslöshetsprocent jan.—febr.	
	1956	1955		1956	1955
Lantarbetarnas (33)	12,9	10,7	Byggnadsarbetarnas (130)	15,5	11,0
Skogs- o. flottningsarb. (27)	6,1	6,0	Elektrikernas (20)	2,3	1,8
Gjuteriarbetarnas (12)	2,6	2,2	Murarnas (15)	35,5	26,8
Gruvindustriarbetarnas (12)	2,7	3,3	Målarnas (19)	20,9	22,7
Metallindustriarbetarnas (242)	2,0	1,7	Vägarbetarnas (16)	9,3	8,3
Stenindustriarbetarnas (5)	19,2	16,1	Järnvägsmännens (15)	0,4	0,8
Kem.-tekn. industriarb. (15)	2,0	2,6	Sjöfolkets (19)	6,3	5,9
Fabriksarbetarnas (62)	6,1	4,9	Transportarbetarnas (38)	5,2	4,2
Träindustriarbetarnas (61)	7,5	5,2	Handelsanställdas (81)	[1] ..	1,4
Bokbinderiarbetarnas (12)	0,5	0,6	Handelstjänstemännens (21)	0,2	0,3
Typografernas (15)	0,4	0,4	Arbetsledarnas (32)	0,2	0,1
Beklädnadsarbetarnas (40)	3,9	7,4	Hotell- o. rest.-tj.-m. (3)	1,8	1,1
Bryggeriarbetarnas (8)	1,8	1,8	Industritjänstemännens (83)	0,6	0,6
Livsmedelsarbetarnas (38)	4,2	3,9	Frisörernas (4)	[1] ..	1,4
Sadelmakarnas (5)	12,1	12,7	Hotell-, kafé- o. rest.-anst. (26)	3,4	3,0
Sko- o. läderarbetarnas (10)	3,7	3,8	Musikernas (4)	9,9	10,5
Textilarbetarnas (40)	3,1	3,9	Sveriges arbetares (14)	12,3	9,6
Försvarsverkens civ.-pers. (19)	1,5	1,6			
Bleck- o. plåtslagarnas (4)	6,8	6,2	**Samtliga kassor (1 247)**	[2] **5,3**	**4,6**

[1] Uppgift ännu ej tillgänglig. — [2] Preliminära uppgifter.

Sociala Meddelanden

Official Journal published monthly by the Social Welfare Board of Sweden

1956, No. 6

CONTENTS

Page

The social and economic circumstances of unprotected mothers — some data derived from a statistical investigation 361
The so-called »dependent job-takers» and the development of the term »employee». By *Axel Adlercreutz* 370
Notices:
The Social Welfare Board's expression of views on proposals for the care of epileptics 394
The activities of UNICEF in 1955—1956 395
A new Social Assistance Law in Finland 398
General health insurance in Norway 399
Reforms relating to child allowances in Norway 400
Higher national pensions in Norway 400
Grants for research and experiments in the field of rehabilitation 400

Periodical surveys

Register 401
Aliens in Sweden during the first quarter of 1956 401
Employment and wages in industry in February 1956 403
Building activities in towns and urban districts during the 1st qr. of 1956 . 410
The consumer price index for April 1956 414
Employment and unemployment 417
Literary survey 424
Book notices 430

The Issue in Brief

The social and economic circumstances of unprotected mothers — some data derived from a statistical investigation. The article is based on material taken from an inquiry into the social and economic circumstances of unprotected mothers. This inquiry was conducted by means of interviews with 437 unmarried and 470 divorced mothers and 464 widows, all of them having one or more minor children (born in 1939 or later).

At the time of the interviews approximately half of the unmarried mothers, only one-tenth of the divorcees and a few per cent of the widows were under 30 years of age. On the other hand, only 10 per cent of the unmarried mothers were over 45, while more than half of the widows had reached that age.

The majority (84 %) of the unmarried mothers had *one* child to look after, but of the divorcees only 54 % and of the widows 57 % were mothers of single children, and the remainder had from 2 to 6 minor children living at home.

A large proportion of the unmarried mothers (55 %) live with parents and, in some cases, with other relatives. 22 % of them are living with a fiancé, as a rule the father of the (latest) child, and only 21 % manage a home of their own together with their children. The remainder (4 %) are boarded with their employer.

Of the divorced mothers the majority had their own household. 16 % were living with a fiancé and 13 % with relatives.

The widows, too, as a rule had their own household, but a third of them had grown-up children who were members of the household. 9 % were living with a man and 9 % with relatives.

The investigation shows that a large proportion of the unprotected mothers are dependent for their livelihood on parents and other relatives. In the rural districts, where most of the unmarried mothers are to be found, they live as a rule in their parents' home and to a large extent have no incomes of their own. 37 % of all unprotected mothers were not earning their living.

Those mothers who were not living together with a man or who had children whose father was some other man than the one the mother was living with have accounted for the actual size of their maintenance allowances during the period January—September 1955. For their part, none of the unmarried mothers had received maintenance allowances during this period. Such an allowance is payable, as a rule, only in conjunction with the birth of the child, and the investigation did not cover those who had become unprotected mothers after the 1st November 1954. One-tenth

of the divorced mothers had received a maintenance allowance for their own account.

The maintenance allowance for the children was, on an average per month for the entire country, 47 Kronor per child belonging to an unmarried mother and 75 Kronor for the children of a divorced mother; in the cities the allowances were respectively 54 and 89 Kronor. Difficulties in obtaining maintenance for the child were experienced by 32 % of the unmarried mothers and by 46 % of the divorcees. These categories had either obtained the maintenance allowance in the form of grants advanced during some part of the period under survey or else experienced difficulties in connection with the payment of the allowance.

As to the community's aid to the unprotected mothers, hardly any figures are accounted for in regard to unmarried and divorced mothers apart from the advanced grants just mentioned. The widows, on the other hand, are entitled to certain allowances. Widows with children under 10 (the age limit applicable in 1955) may apply for a "widow's allowance", the basic amount of which is 90 Kronor per month, though it may be supplemented with an extra municipal grant. According to the investigation, those widows who obtained grants received on an average about 100 Kronor per month. The grant is subject to a means test and was paid out, according to the investigation, to 16 % of the widows, corresponding to approximately a third of those with children under 10 years of age. A special child allowance was paid to 37 % of the widows for one or more of their minor children. The amount of this allowance is, at the most, 50 Kronor per month. That the income limits laid down for obtaining a special child allowance are low is evident from the fact, inter alia, that 21 % of the widows who received a public-assistance grant were not in receipt of any special child allowance. P. 361.

The so-called "dependent job-takers" and the development of the term "employee". This article deals with the question of how far certain groups of workers in a gainful occupation who are in an intermediate position between typical employees and independent entrepreneurs are to be regarded as coming within the field of application of legal regulations affecting employees, thereby enjoying such benefits as are laid down therein. Within the category of those who have laid claim to be regarded as employees or at least to participate in the same benefits come certain salesmen and agents, small-scale jobmasters, small freeholders who, using their own horses or trucks, carry on forest-timber and other hauling jobs, and subcontractors in building operations etc. The timber drivers, in regard to whom legal practice in the Labour Court and the Supreme Court covers a particularly wide field, provide the article with the most important material throwing light on the situation.

In the majority of cases there is no difficulty in deciding whether a person is to be regarded as an employee working for another or not. There are, in the main, two types of cases that cause some difficulty.

In the one type of cases it is a question of fixing the limit in relation to the job-takers or — as they are generally called — the independent entrepreneurs. It is difficult to draw a definite line of demarcation, especially as our laws regard as employees even more or less independently active workers, viz. the so-called uncontrolled employees, besides which, it is precisely the dependent job-takers that have emerged as a separate group. In principle they are apparently reckoned as independent entrepreneurs (job-takers), but owing to the fact that, on the whole, they do not possess the independence that is characteristic of the latter they are to be regarded as employees for the purposes of the industrial peace legislation.

In the second type of cases it is not, strictly speaking, a question of whether a person is actually an employee but of *who* is to be regarded as his employer, the person on whose behalf the work is performed (the principal) or a middleman who has procured him the job and formally has employed him. Such more or less complicated contractual conditions (to a certain extent three party conditions) are common in certain branches, and frequently the middleman belongs to the category that is defined as dependent job-takers.

Among the laws the field of application of which is of particular interest in connection with the problems discussed in the article may be mentioned the law governing the right of association and of negotiation, the Holiday Act, the Employment Injury Insurance Act, the Hours of Work Act, the Workers Protection Act and the Health Insurance Act. P. 370.

The consumer price index for April 1956 has been calculated by the Social Welfare Board at 138 (1949 = 100), which is the same figure as that for March 1956. P. 414.

Sociala Meddelanden

Revue officielle publiée par la Direction générale de la Prévoyance sociale (D.G.P.S.) en Suède

1956, No. 6

INDEX

Page

Les conditions sociales et économiques des mères seules — quelques données extraites d'une enquête statistique 361

Les »mandataires dépendants» et l'évolution de la notion d'employé. Par *Axel Adlercreutz* 370

Notices:

Avis émis par la D.G.P.S. sur un projet touchant le soin des épileptiques 394
L'activité d'UNICEF en 1955—1956 395
Nouvelle loi sur l'aide sociale en Finlande 398
L'assurance générale contre la maladie en Norvège 399
Réformes de l'allocation pour enfants en Norvège 400
Majoration des pensions nationales de vieillesse en Norvège 400
Crédits en faveur de la recherche et de l'expérimentation dans le domaine du reclassement 400

Aperçus périodiques

Répertoire 401
Etrangers en Suède pendant le premier trimestre 1956 401
Emploi et salaires dans l'industrie en février 1956 403
Activité du bâtiment dans certaines villes et agglomérations urbaines pendant le premier trimestre 1956 410
L'indice des prix à la consommation pour avril 1956 414
Emploi et chômage 417
Bibliographie 424
Comptes rendus de livres 430

Résumé

Les conditions sociales et économiques des mères seules — quelques données extraites d'une enquête statistique. L'article se base sur la documentation rassemblée par une enquête sur les conditions sociales et économiques des mères seules. L'enquête a procédé par interviews auprès de 437 mères non mariées, 470 mères divorcées et 464 veuves, toutes ayant un ou plusieurs enfants mineurs (nés en 1939 ou depuis).

Au moment de l'interview, la moitié environ des mères non mariées, un dixième seulement des divorcées et quelques pour cent des veuves étaient âgées de moins de 30 ans. Par contre, un dixième seulement des mères non mariées et plus de la moitié des veuves avaient plus de 45 ans.

La plupart (84 %) des mères non mariées avaient la charge d'*un* enfant, mais parmi les divorcées 54 % seulement et parmi les veuves 57 % n'avaient qu'un seul enfant; les autres avaient de 2 à 6 enfants mineurs vivant avec elles.

Une grande partie des mères non mariées (55 %) habitent chez leurs parents et, dans quelques cas, chez d'autres membres de leur parenté, 22 % habitent avec un fiancé, d'ordinaire le père de leur (dernier) enfant, et seulement 21 % ont un ménage à elles avec leur enfant. Les autres (4 %) habitent chez leur patron.

La plupart des mères divorcées ont un foyer à elles. 16 % habitaient avec un fiancé et 13 % avec des parents.

Les veuves aussi avaient en général un foyer à elles, mais un tiers d'entre elles avaient des enfants adultes qui faisaient partie du ménage. 9 % habitaient avec un homme et 9 % avec des parents.

L'enquête montre qu'un grand nombre des mères seules dépendent pour leur subsistance de leurs parents ou de membres de leur parenté. A la campagne, où l'on trouve la majeure partie des mères non mariées, celles-ci vivent d'ordinaire chez leurs parents et sont dénuées pour la plupart de revenu à elles. 37 % de l'ensemble des mères seules n'avaient pas de travail rémunéré.

Les mères qui n'habitaient pas avec un homme ou qui avaient des enfants dont le père était un autre homme que celui avec lequel elles vivaient ont rendu compte de la grandeur réelle de la pension alimentaire pour elles-mêmes pendant la période janvier—septembre 1955. Aucune des mères non mariées n'avait reçu de pension alimentaire pour elle-même pendant cette période. Une contribution de cette sorte n'est versée en général qu'en relation avec la naissance de l'enfant et l'enquête ne portait pas sur les femmes qui étaient devenues des mères seules après le 1er novembre 1954. Des mères divorcées, un dixième d'entre elles avaient reçu une pension alimentaire personnelle.

Les pensions alimentaires aux enfants s'élevaient en moyenne par mois pour l'ensemble du pays à 47 couronnes pour les enfants des mères non mariées et à 75 couronnes pour ceux des mères divorcées; dans les grandes villes, les pensions étaient respectivement de 54 et 89 couronnes. Pour obtenir la pension alimentaire due, 32 % des mères non mariées et 46 % des mères divorcées avaient eu des difficultés. Ou bien elles avaient reçu la pension sous forme d'avance de pension alimentaire pendant une partie de la période étudiée, ou bien eu des difficultés pour se faire verser la pension.

En ce qui regarde l'aide de la société aux mères seules, il n'y a, en dehors des avances de pension alimentaire, presque rien à ajouter relativement aux mères non mariées et aux mères divorcées. Les veuves, par contre, avaient droit à certaines allocations. Les veuves ayant charge d'enfants de moins de 10 ans (limite d'âge appliquée en 1955) peuvent demander une allocation dite de veuve,

dont le montant de base est de 90 couronnes par mois mais peut être complété par des suppléments consentis par les communes. Selon l'enquête, les veuves qui ont bénéficié d'allocations ont reçu en moyenne 100 couronnes par mois. L'allocation n'est accordée qu'après enquête sur le revenu et a été versée à 16 % des veuves, ce qui correspond à peu près à un tiers de celles ayant charge d'enfants de moins de 10 ans. Une allocation spéciale pour enfants était allouée à 37 % des veuves pour un ou plusieurs de leurs enfants mineurs. Le montant maximum de ces allocations spéciales est fixé à 50 couronnes par mois. Le montant-limite des revenus permettant l'octroi de ces allocations spéciales est bas, comme il ressort, notamment, du fait que 21 % des veuves bénéficiant d'un secours en espèces de l'Assistance publique ne recevaient pas d'allocation spéciale pour enfant. P. 361.

Les «mandataires dépendants» et l'évolution de la notion d'employé. La question traitée par l'article est la mesure dans laquelle certains groupes de personnes actives, qui occupent une position intermédiaire entre les employés proprement dits et les patrons ou entrepreneurs indépendants, rentrent dans le champ d'application des dispositions légales visant les employés et bénéficient, par suite, des prestations statuées pour ces derniers. Parmi ceux qui ont revendiqué d'être considérés comme des employés ou au moins de bénéficier des mêmes prestations que les employés, on compte certains vendeurs et agents, de petits cultivateurs qui, avec leurs propres chevaux ou automobiles effectuent des transports forestiers ou autres et les sous-entrepreneurs de travaux de construction ou d'autres travaux. Les transports forestiers, au sujet desquels la jurisprudence du Tribunal du Travail et de la Cour Suprême est particulièrement riche, fournissent à l'article la plus importante documentation d'exemples.

Aucune difficulté, dans la plupart des cas, pour décider si une personne est ou n'est pas à considérer comme employée d'une autre personne. Il existe, en somme, deux sortes de cas présentant des difficultés.

Dans l'un des types de cas il s'agit de fixer la limite à l'égard des mandataires ou — comme on a coutume de dire — des entrepreneurs indépendants. Une claire délimitation n'est pas aisée à établir, en particulier du fait que la législation suédoise compte comme employés même des personnes exerçant une activité assez indépendante, notamment les employés dits incontrôlés, auxquels justement les mandataires dépendants se sont ajoutés comme un groupe spécial. Ils semblent en principe être comptés comme entrepreneurs indépendants (mandataires) mais, en raison de ce qu'ils sont dénués de l'indépendance caractéristique pour ces derniers, sont considérés comme employés dans l'application de la législation sur la paix du travail.

Dans le second groupe de cas, la question n'est pas de savoir si une personne est en soi employée mais de savoir *qui* sera considéré comme son employeur, celui pour le compte de qui le travail est effectué (client) ou un intermédiaire qui lui a procuré le travail et l'a engagée formellement. Des conventions de ce caractère complexe (dans une certaine mesure tripartites) sont fréquentes dans certaines branches et l'intermédiaire appartient souvent à la catégorie qui est désignée comme mandataire dépendant.

Parmi les lois dont le champ d'application est d'intérêt particulier en relation avec les problèmes discutés dans l'article, on peut nommer la loi sur le droit d'association et de négociation, la loi sur les congés annuels, la loi sur l'assurance contre les accidents du travail, la loi sur la limitation de la durée du travail, la loi sur la protection du travail et la loi sur l'assurance contre la maladie. P. 370.

L'indice des prix à la consommation pour avril 1956 (sur la base 100 en 1949) a été calculé par la D. G. P. S. s'établir à 138, soit au même niveau que pour mars 1956. P. 414.

Litteraturöversikt

(11 april—10 maj 1956)

Socialstyrelsens bibliotek hålls öppet för allmänheten kl 10—15; under sommarmånaderna kl 10—14 (lördagar 9—13)

Tidskriftsartiklar i sociala ämnen [1]

Allmänna sociala frågor

ANDENSES, J. En rettssosiolog ser på straffen. Sv. juristtidning 1956, nr 3.

MYRDAL, ALVA. Women on the march. Social welfare april 1956.

REPOND, A. Le développement harmonieux de l'enfant et son passage de la famille à l'école. Familles dans le monde 1956, nr 1.

RÖSSEL, J. Ekonomiska mått och sociala mål. Fackföreningsrörelsen 1956, nr 15.

SCHEYVEN, R. Aider les pays sous-développés. Familles dans le monde 1956, nr 1.

The I. L. O. and the protection of performers, record manufactures and broadcasting agencies. International labour review mars 1956.

Sverige

BESKOW, B. Testningar vid vårdnadsmålsutredningar. Sv. socialvårds tidning 1956, nr 4.

BODSTRÖM, L. Industrins, handelns och hantverkets folk i riksdagen. Olika yrkesgruppers förekomst och storlek åren 1920—1953. Studier och debatt 1956, nr 1.

ERLANDSSON, S. Socialmedicinska synpunkter på pensionsålderns inträde. Social-medicinsk tidskrift 1956, nr 4.

LINDBLOM, P. Perspektiv på socialpolitiken. Bankvärlden 1956, nr 3.

LINDSTRÖM, ULLA. Familjen i focus. Tiden 1956, nr 4.

RÅDSTRÖM, ANNE MARIE. Han lever på prostitutionen. FIB 1956, nr 16.

SÖDERLING, T. Familjen — dyrbar ring att värna. Metallarbetaren 1956, nr 19.

Amerikas förenta stater

SCHOTTLAND, CH. I. Today's children. Social security bulletin 1956, nr 3.

TOMMILA, O. Trötthet på arbetet och dess bekämpande. Försäkringsvärlden 1956, nr 2.

Finland

Socialutgifterna år 1954. Social tidskrift 1956, nr 1/2.

Frankrike

DARIC, J. L'emploi des gens agés en France. Informations sociales 1956, nr 3.

PRESSAT, R. Le remariage des veufs et des veuves. Population 1956, nr 1.

VERSAVEL. Enquête sur l'emploi des gens agés dans l'industrie de la région du Nord. Informations sociales 1956, nr 3.

Indien

VADREVU, P. Social welfare journalism in India. Social welfare april 1956.

Norge

FABRITIUS, H. F. Litt om hörselundersökelser av skolebarn i Nord-Tröndelag. Sosial trygd 1956, nr 4.

Storbritannien

SANDON, F. A regression control chart for use in personnel selection. Applied statistics 1956, nr 1.

Tyskland

BECKER, W. Das Kindeswohl im Scheidungsrecht. Nachrichtendienst des deutschen Vereins für öffentliche und private Fürsorge 1956, nr 4.

TRIESCHMANN, G. Gedanken um ein neues Seemannsgesetz. Recht der Arbeit 1956, nr 4.

Arbetarskydd

Sverige

AHLMARK, A., BRUCE T. & NYSTRÖM, Å. Silikos hos kvartsarbetare i Sverige. Sv. läkartidningen 1956, nr 15.

SPRINGFELDT, B. Den grafiska industrins skyddsproblem. Arbetarskyddet 1956, nr 3.

Arbetslön och arbetstid

Changing wage structures: an international review. International labour review mars 1956.

[1] I denna avdelning tidigare upptagna artiklar finns införda i ett särskilt kortregister, som är tillgängligt i socialstyrelsens bibliotek.

Frankrike

Quelques aspects de la structure des salaires horaires ouvriers dans l'industrie et le commerce en 1954. Etudes statistiques. Suppl. trimestriel du Bulletin mensuel de statistique 1956, nr 1.

Salaires et main-d'œuvre en agriculture en 1955. Etudes statistiques. Suppl. trimestriel du Bulletin mensuel de statistique 1956, nr 1.

Storbritannien

Payment by results. Ministry of labour gazette 1956, nr 4.

Tyskland

POTTHOFF, E. Die betriebswirtschaftliche Seite der Arbeitszeitverkürzung. Wirtschaftswissenschaftliche Mitteilungen 1956, nr 4.

Arbetsmarknad och arbetslöshet

Sverige

CRONER, F. Pensionsålder och full sysselsättning. TCO-tidningen 1956, nr 7.

PETERSSON, OLOF. Fattas det folk på arbetsmarknaden? Företagsnämnderna 1956, nr 1.

SKOGH, S. Nordisk arbetarvärvning. Arbetsgivaren 1956, nr 8.

SKÖLD, P. E. Arbetsmarknaden under full sysselsättning. Tiden 1956, nr 4.

SÖDERLING, T. Var och en efter förmåga. Metallarbetaren 1956, nr 16.

Amerikas förenta stater

WOLFBEIN, S. L. Changing patterns of industrial employment, 1919—55. Monthly labor review 1956, nr 3.

Finland

MEINANDER, MADELEINE. Kvinnan på arbetsmarknaden. Social tidskrift 1956, nr 1/2.

Latin-Amerika

FOX, J. S. Problems of labour administration in Latin America. International labour review mars 1956.

Tyskland

NAGEL, E. Die Arbeitslosigkeit in der Bundesrepublik Deutschland im Lichte der Vollbeschäftigungstheorie. Bundesarbeitsblatt 1956, nr 7.

Befolkningsfrågor

Frankrike

BOCA, A. Recherches sur les structures démographiques de quelques cantons de la région du Nord. Informations sociales 1956, nr 3.

DARIC, J. Le vieillissement de la population en France. Informations sociales 1956, nr 3.

FOURASTIÉ, J. La croissance des classes jeunes et le problème de l'emploi. Population 1956, nr 1.

GIRARD, A. & HENRY, L. Les attitudes et la conjoncture démographique: natalité, structure familiale et limites de la vie active. Population 1956, nr 1.

RYDER, N. B. La mesure des variations de la fécondité au cours du temps. Population 1956, nr 1.

Contribution à l'étude de la mortalité infantile dans la région du nord. Etudes statistiques. Suppl. trimestriel du Bulletin mensuel de statistique 1956, nr 1.

La situation démographique en 1954. Etudes statistiques. Suppl. trimestriel du Bulletin mensuel de statistique 1956, nr 1.

Spanien

DARIC, J. Evolution démographique en Espagne. Population 1956, nr 1.

Bostadsförhållanden och samhällsplanering

Sverige

ENHAGEN, C. O. Pengar till byggen. Försäkringstidningen 1956, nr 2.

GREFELT, E. Den bostadskooperativa sektorn. Att bo 1956, nr 1.

GRUNDSTRÖM, S. Näringslivets lokalisering. Gruvindustriarbetaren 1956, nr 4.

HOLM, L. Bostadstrivselns faktorer. Att bo 1956, nr 1.

JOHANSSON, ALF. Bostäder i vår ekonomi. Att bo 1956, nr 1.

LINDSTRÖM, S. Lokaliseringspolitikens mål. Tiden 1956, nr 4.

RYTTERBRANT, O. Tätorter på landsbygden löser trivselproblemet. Skogsindustriarbetaren 1956, nr 9.

ÅKERMAN, G. Bostadsefterfrågans inkomstkänslighet. Ekonomisk tidskrift 1956, nr 1.

Danmark

MÖLLER, K. Finansiering af boligbyggeri i Danmark. Ekonomisk revy 1956, nr 4.

Tyskland

BERIÉ, H. Arbeits- und sozialpolitische Überlegungen zum Raumordnungsproblem. Bundesarbeitsblatt 1956, nr 7.

GUSTAVSSON, J. Fortsatt rekordproduktion — under bostadspolitisk födslovånda. Att bo 1956, nr 1.

Föreningsväsen, kollektivavtal och arbetskonflikter

Sverige

KUGELBERG, B. Lönerörelsens facit. Finanstidningen 1956, nr 18.

LAGERSTRÖM, N. Lönemangling under statistisk tyngd. Ekonomen 1956, nr 7.

STRAND, A. Årets avtalsrörelse. Finanstidningen 1956, nr 14/15.

[ZEIPEL, V. v.] Ett kvartssekel sedan Daco bildades. TCO-tidningen 1956, nr 8.

ÅMAN, V. Tjänstemännen och den samordnade lönerörelsen. Finanstidningen 1956, nr 16.

Fakta och reflexioner om 1956 års avtalsrörelse med särskild hänsyn till handeln. Svensk handel 1956, nr 8.

Amerikas förenta stater

TÖRNQVIST, K. Vild strejk. [Recension.] Affärsekonomi 1956, nr 7.

Danmark

KOCIK, A. Orolig vår i Danmark. Fackföreningsrörelsen 1956, nr 17.

LUNDBERG, Y. Konflikten i Danmark. Lantarbetaren 1956, nr 9.

På kanten af en samfundsulykke. En redegörelse for begivenhederne under arbejdskonflikten. Nordisk kontakt 1956, nr 6.

Samfund contra arbejdskamp. En oversigt over begivenheder og politiske standpunkter i den stormfulde april. Nordisk kontakt 1956, nr 7.

Finland

FAGER, O. Efter storstrejken i Finland. Fackföreningsrörelsen 1956, nr 16.

HYTÖNEN, M. Revision af de finske forhandlingsmetoder. Arbejdsgiveren (Danmark) 1956, nr 9.

LUNDBERG, Y. Den finska storstrejken en framgång för finska LO. Byggnadsarbetaren 1956, nr 4.

Indien

KENNEDY, V. D. In-plant role of unions in labor relations in India. Monthly labor review 1956, nr 3.

Norge

NORSTRAND, I. Forslag om ny forhandlingsordning for statens tjenestemenn. Fri fagbevegelse 1956, nr 4.

SKAR, A. Spännande facklig uppgörelse i Norge. Fackföreningsrörelsen 1956, nr 18.

Tyskland

BACHMANN, H. Die Lohnordnung gemäss den tatsächlichen Verhältnissen. Recht der Arbeit 1956, nr 4.

Österrike

CRONER, F. Det österrikiska kollektivavtalet för försäkringstjänstemän. Försäkringsvärlden 1956, nr 2.

KUMMER, K. Die Entwicklung des Arbeitsrechtes in Österreich seit 1945. Recht der Arbeit 1956, nr 4.

Hälso- och sjukvård

GEBER, MARCELLE & DEAN, R. F. A. The psychological changes accompanying kwashiorkor. Courrier [du] centre international de l'enfance 1956, nr 1.

Overweight — a health problem. Occupational health bulletin februari 1956.

Sverige

BIRCH-LINDGREN, G. Bli vi efter i utvecklingen? Sjukhuset 1956, nr 4.

BIÖRCK, G. Börjar vi bli mogna för det amerikanska systemet? Sv. läkartidningen 1956, nr 16.

EKFELDT, B. Praktiska erfarenheter av hamnhygieniskt arbete. Hygienisk revy 1956, nr 4.

HALLGREN, R. Några synpunkter på hälso- och sjukvård till sjöss. Hygienisk revy 1956, nr 4.

HAMMARFORS, P. Olägenheter från grannfastighet av rök och bländande ljussken i sovrum. Hygienisk revy 1956, nr 4.

OTTERLUND, A. Några synpunkter på sjöfartsmedicinens uppgifter. Social-medicinsk tidskrift 1956, nr 4.

ROOS, B. Hälsovårdsnämnderna och den hygieniska tillsynen av svenska fartyg. Hygienisk revy 1956, nr 4.

SPAAK, R. Karantänsfrågor och hamnhygien. Hygienisk revy 1956, nr 4.

THYSELL, T. Värmländsk barnpsykiatri — historik och dagens situation. Sv. läkartidningen 1956, nr 15.

VAHLNE G. & KJELLANDER, J. Synpunkter på den bakteriologisk-hygieniska födoämneskontrollen. Hygienisk revy 1956, nr 4.

VAHLQUIST, B. [M. FL.] Organisationen av den lokala spastikervården. Sv. läkartidningen 1956, nr 18.

Canada

HVIID, J. Ring Empire 6—1561, lokal 38. [Barnavården i Canada.] Mentalhygiejne 1956, nr 2.

Italien

SENSANI, ELDA. La psicoterapia di gruppo nei sanatori. Previdenza sociale 1955, nr 6.

Storbritannien

TORBRING, E. & FRANZÉN, B. Engelsk mentalsjukvård. Social-medicinsk tidskrift 1956, nr 4.

Jordbruksfrågor

SUKHATME, P. V. & SHERMAN, P. L. International indices of agricultural production. Monthly bulletin of agricultural economics and statistics 1956, nr 3.

Sverige

FRANKENBERG, R. Nyheter och problem i den jordbruksekonomiska undersökningen efter omläggningen d. 1 jan. 1954. Jordbruksekonomiska meddelanden 1956, nr 3.

LEBERT, H. Försörjningen med jordbruksprodukter 1955. Jordbruksekonomiska meddelanden 1956, nr 3.

ODHNER, C.-E. Jordbruket och världsmarknaden. Svensk handel 1956, nr 8.

SÄKK, K. Jordbruksstöd i ändrade former. Ekonomisk revy 1956, nr 4.

Frankrike

Results of the rural migration policy in France from 1949 to 1955. Industry and labour 15 april 1956.

Kooperation

Egypten

HAGMANN, P. Den kooperativa utvecklingen i det nya Egypten. Kooperatören 1956, nr 6/7.

Schweiz

HAGELTHORN, A. Bostadskooperation i Schweiz. Byggforum 1956, nr 3.

Nykterhetsfrågor

ADLERCREUTZ, E. Alkohol och leversjukdomar. Alkoholpolitik 1956, nr 1.

KULONEN, E., FORSANDER, O. & SUOMALAINEN, H. Några synpunkter på det alkoholfysiologiska forskningsarbetet. Alkoholpolitik 1956, nr 1.

WASHBURNE, CH. Alcohol, self and the group. Quarterly journal of studies on alcohol 1956, nr 1.

Sverige

LUNDQUIST, G. Alkoholismen och dess medicinska behandling. Social-medicinsk tidskrift 1956, nr 4.

TALLBERG, A. Familjen bakom alkoholisten. Reformatorn 1956, nr 17.

Amerikas förenta stater

ASHER, R. W. Supervision of the problem drinker on probation. Quarterly journal of studies on alcohol 1956, nr 1.

BUTTON, A. D. A Rorschach study of 67 alcoholics. Quarterly journal of studies on alcohol 1956, nr 1.

CRAIG, R. D. Pagitane in the treatment of alcoholism. Quarterly journal of studies on alcohol 1956, nr 1.

KELLER, M. & EFRON, VERA. Alcoholism in the big cities of the United States. Quarterly journal of studies on alcohol 1956, nr 1.

THIMANN, J. & GAUTHIER, J. W. Miltown as a tranquilizer in the treatment of alcohol addicts. Quarterly journal of studies on alcohol 1956, nr 1.

Norge

HELGESEN, TH. J. Noen hovedtrekk i alkoholvanene i enkelte norske samfunn. Norsk tidsskrift om alkoholspörsmålet 1956, nr 1.

Priser, levnadskostnader, konsumtion

Norge

Levekostnadsindeks for höyere funksjonærer. Statistiske meldinger 1956, nr 3.

Nye engrosprisindeksberegninger. Statistiske meldinger 1956, nr 3.

Storbritannien

COLE, DOROTHY E. Field work in sample surveys of household income and expenditure. Applied statistics 1956, nr 1.

Socialförsäkring

Oversigt over nordiske folkepensionsordninger. Nordisk kontakt 1956, nr 7.

Sverige

ODHE, TH. Pensionsförsäkring och folkpension. Vi 1956, nr 16.

ÖSTERGREN, B. Folkpension kontra allmänpension. Saco-tidningen 1956, nr 2.

Amerikas förenta stater

HABER, W. Present status of unemployment insurance. Monthly labor review 1956, nr 3.

KRUTE, A. Old-age and survivors insurance: operation of the annual retirement test. Social security bulletin 1956, nr 3.

Frankrike

DEGAS. L'assurance vieillesse. Informations sociales 1956, nr 3.

Italien

VERGOTTINI, M. DE. Prestazioni delle assicurazioni sociale e struttura per età della nopolazione con particolare riguardo all'invecchiamento della popolazione. Previdenza sociale 1955, nr 6.

Storbritannien

VANDYK, N. D. Family allowances. The British journal of sociology 1956, nr 1.

Tyskland

KÖHLER, C. Härten, die bei der Neuregelung der gesetzlichen Rentenversicherungen vermieden werden sollten. Soziale Sicherheit 1956, nr 4.

PETERS, H. Den günstigen Zeitpunkt nicht versäumen! Soziale Sicherheit 1956, nr 4.

SCHULTZ, GERTRAUDE. Die Sozialversicherung von Minderjährigen in Erziehungsheimen. Nachrichtendienst des deutschen Vereins für öffentliche und private Fürsorge 1956, nr 4.

Socialvård

Sverige

NILSSON, GUNNAR. Ny och bättre arbetsvård. Fastighetsarbetaren 1956, nr 3.

— 25 000 stockholmare i behov av arbetsvård. Reformatorn 1956, nr 17.

Canada

HVIID, J. Ring Empire 6 — 1561, lokal 38. [Barnavården i Canada.] Mentalhygiejne 1956, nr 2.

Finland

TARVAINEN, LAURI. Vilken kommun bygger först ett barnhem som familjegrupphem? Finsk kommunaltidskrift 1956, nr 2.

Frankrike

PICQUENARD, S. L'aide sociale aux personnes agées. Informations sociales 1956, nr 3.

SCHOEN. L'aide aux vieux du Haut-Rhin. Informations sociales 1956, nr 3.

Indien

GORE, M. S. After-care programmes. Social welfare april 1956.

SHASTRI, V. V. New methods of tackling an old problem. [Prostitutionen.] Social welfare april 1956.

Central social welfare board. Retrospect and prospect. Social welfare april 1956.

Italien

PALMA, G. Il bilancio dell'istituto nazionale della previdenza sociale per il 1954. Previdenza sociale 1955, nr 6.

Problemi istituzionali della previdenza sociale. Previdenza sociale 1955, nr 6.

Norge

KJELDSEN, AASTA & STORSTEEN, E. Et års erfaringer med »Hjemmehjelp for gamle». Sosialt arbeid 1956, nr 3.

Statistisk teori

AMY, L. Introduction à l'étude des séries cumulées. Journal de la société de statistique de Paris 1955, nr 10/12.

DEMING, W. E. Om simplifications of sampling design through replication with equal probabilities and without stages. Journal of the American statistical association mars 1956.

EDGETT, G. L. Multiple regression with missing observations among the independent variables. Journal of the American statistical association mars 1956.

HARPER, R. Factor analysis as a technique for examining complex data on foodstuffs. Applied statistics 1956, nr 1.

JONES, H. L. Investigating the properties of a sample mean by employing random subsample means. Journal of the American statistical association mars 1956.

LAURENT, A. G. Distribution d'échantillon et de caractéristique d'échantillon quand la population de référence est Laplace-Gaussienne de paramètres inconnus. Journal de la société de statistique de Paris 1955, nr 10/12.

MILLER, L. H. Table of percentage points of Kolmogorov statistics. Journal of the American statistical association mars 1956.

MOSES, L. E. Some theoretical aspects of the lot plot sampling inspection plan. Journal of the American statistical association mars 1956.

WELCH, B. L. On linear combinations of several variances. Journal of the American statistical association mars 1956.

Undervisning och yrkesutbildning

BRUNIUS, T. Utbildningen av industritekniker i USA och Sovjet. Verkstäderna 1956, nr 4.

Sverige

GÅRDSTEDT, B. Yrkesundervisningen och arbetsmarknaden. Byggnadsarbetaren 1956, nr 4.

HOLMSTRAND, S. De nya standardproven. Folkskollärarnas tidning 1956, nr 17.

HUSÉN, T. One-way communication. Om de akademiska undervisningsformerna. Saco-tidningen 1956, nr 2.

LINDMAN, P. Yrkesutbildningens ekonomiska ekvation. Arbetsgivaren 1956, nr 8.

LUND, R. Lärarbehov och lokalproblem inför de stora årskullarna. Arbetsmarknaden 1956, nr 4.

ÅHRÉN, U. Utbildningen i samhällsplanering. Plan 1956, nr 2.

Amerikas förenta stater

CHESTER, T. E. Universitetsutdannelse i sykehusadministrasjon. Det amerikanske eksperiment. Sjukhuset 1956, nr 4.

GOLDSTEIN, H. Recent trends in and outlook for college enrollments. Monthly labor review 1956, nr 3.

Storbritannien

REDELL, MAJA. Sjuksköterskeutbildning i England. Arbetsmarknaden 1956, nr 4.

Tyskland

BRIEFS, P. J. Zur Versicherungspflicht der körperbehinderten Minderjährigen, die sich in beruflicher Ausbildung in Heimwerkstätten befinden. Nachrichtendienst des deutschen Vereins für öffentliche und private Fürsorge 1956, nr 4.

DIETRICH, CHARLOTTE. Vorschläge der Konferenz der deutschen Wohlfahrtsschulen zur Neuordnung der sozialen Ausbildung und ihre Auswirkung in den Ländern. Soziale Arbeit 1956, nr 5.

Ut- och invandring

EK, L. R. Om arbetskraftens rörlighet i Europa. Ekonomisk revy 1956, nr 4.

Frankrike

Balances des migrations d'électeurs de 1950 à 1952. Etudes statistiques. Suppl. trimestriel du Bulletin mensuel de statistique 1956, nr 1.

Indien

SHRIKANT, L. M. The integration of the aboriginal population of India. International labour review mars 1956.

Till socialstyrelsens bibliotek inkommen litteratur

AMERIKAS FÖRENTA STATER. Department of labor. Bureau of labor statistics.

Bulletin. Wash. 1955.

1181. Labor-management contract provisions 1954.

1182. Average retail prices: collection and calculation. Techniques and problems.

1183. Retail prices of food 1953—54.

1184. Analysis of work stoppages 1954.

BJERVE, J. Automasjon i statistikkproduksjonen. Foredrag. Oslo 1956. [Stencil.]

BOLIN, GRETA. Mitt barn är annorlunda. Sthlm 1956.

BOSTADSREFORMEN måste fortsättas! Sthlm 1956. (Hyresgästernas riksförbund.)

CHRISTIE, R. A. Empire in wood. A history of the carpenters' union. Ithaca, N. Y. 1956. (Cornell studies in industrial and labor relations. Vol. 7.)

DANMARK. Det statistiske departement.
Statistiske meddelelser. Række 4. Khvn 1956.
Bd 162: H. 2. Erhvervsgeografisk materialesamling. Folketællingen 1950.

FÖRENTA NATIONERNA. Department of economic and social affairs. Population branch.
Population studies. New York 1955.
22. Age and sex patterns of mortality. Model life-tables for under-developed countries. (Publ. 1955. 13. 9.)
23. Manuals on methods of estimating population. Manual 2. Methods of appraisal of quality of basic data for populations estimates. (Publ. 1956. 13. 2.)

GRÅBY, L. Du och ditt jobb. Sthlm 1956.

INTERNATIONELLA ARBETSBYRÅN.
Studies and reports. New series. Geneva 1956.
43. Problems of wage policy in Asian countries.

INTERNATIONELLA ARBETSKONFERENSEN.
39th session, Geneva, 1956.
Report. Geneva 1956.
1. Report of the Director-General.
2. Financial and budgetary questions.

ISRAEL, J. Self-evaluation and rejection in groups. Three experimental studies and a conceptual outline. Sthlm 1956. (Akad. avh.)

LANTARBETARBOSTÄDERNA. Utg. av Svenska lantarbetareförbundet. Sthlm 1956.

LANTARBETARRÖRELSEN i Halland. Några historiska glimtar. Halmstad 1956.

MALMÖ STADS ÅRSBOK. Utg. av Malmö stads årsboksnämnd. Årg. 41 (1953). Malmö 1956.

MYRDAL, G. Världsekonomin. Övers. fr. författarens engelska manuskript av L. Björk. Sthlm 1956.

NORGE.
Norges offisielle statistikk. Rekke 11. Oslo 1956.
218. Meieribruket i Norge 1953.
220. Norges handel 1954. Del 1.
222. Undervisningsstatistikk. 1952/53.

NYA given för prissättningen på jordbruksprodukter. Sthlm 1956.

NYMAN, G. E. Variations in personality. A multidimensional study on a series of 300 healthy, 20-year-old Swedish army men. Lund 1956. (Akad. avh.)

PEAR, T. H. English social differences. Lond. 1955.

SEGERSTEDT, T. T. Slutna och öppna arbetsgrupper. En studie i social struktur. Upps. & Wiesbaden 1956. (Uppsala universitets årsskrift 1956: 1.)

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1956. Sthlm 1956.
9. Frågan om fortsatt samarbete mellan staten och TGO i LKAB. Förslag till överenskommelser avg. [d. 24 febr. 1956]. (Fi.)
10. Penningvärdeundersökningen: del 3. *Lindberger, L.* Investeringsverksamhet och sparande. Balansproblem på lång och kort sikt. [Avg. d. 25 april 1956.] (Fi.)

STOCKHOLMS STADS STATISTIK. Sthlm 1956.
3. Hälso- och sjukvård. 1.
Stockholms stads hälsovård. 77 (1954).

STORBRITANNIEN. Ministry of labour and national service. Cost of living advisory committee.
Report on proposals for a new index of retail prices. Lond. 1956.

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK. Sthlm 1956.
Folkmängden och dess förändringar.
Folkräkningen d. 31 dec. 1950. 7. Urvalsundersökningar. Statistiken över inkomst. (Statistiska centralbyrån.)
Försäkringsväsen.
Enskilda försäkringsanstalter 1954. (Försäkringsinspektionen.)

TYSKLAND. Statistisches Bundesamt.
Statistik der Bundesrepublik Deutschland. Wiesbaden 1956.
31. Organisation und Technik des Volkszählungswerkes 1950.
50. Bibliographie zum Volkszählungswerk 1950.

UTRIKESDEPARTEMENTET.
Aktstycken. Ny serie. Sthlm 1956.
2: 8. 1945 års svenska hjälpexpedition till Tyskland. Förspel och förhandlingar.

WALE, H. Trätakstolar till bostadshus. Sthlm 1956. (Bostadsstyrelsens skrifter. 19.)

Remisser till socialstyrelsen

Inrikesdepartementet: Angående översyn av gällande bestämmelser om statsbidrag till psykisk barna- och ungdomsvård. [Stencil.]

Recensioner

Gesell, Arnold: Barnet i utveckling. En läkares och barnpsykologs synpunkter. Stockholm: Forum 1955. 165 sid. Kr 16,50.

Arnold Gesell är en av samtidens mest betydande barnpsykologer, vars inflytande har gjort sig märkbart på åtminstone två särskilda områden. Det är han som i en ryktbar tvillingstudie visat upp att undervisning och träning inte kan utöva något märkbart inflytande, om den insätts innan de beträffande organsystemen nått en bestämd neuro-muskulär mognad. Och det är han som kämpat för uppfattningen att det späda barnet kan utveckla en egen rytm för måltiderna, så att lämpliga intervaller uppstår mellan tiderna för intagande av föda.

I den lilla volym som utgetts av Forum under titeln Barnet i utveckling, har några uppsatser av Gesell sammanförts, som dels betonar utvecklingens stabilitet, dels redogör för några forskningsmetoder som Gesell begagnat, dels diskuterar begåvning och efterblivenhet.

Liksom många barnpsykologer före honom faller Gesell nästan i trance inför »den underbara utvecklingen». Genom sina studier över tvillingar har Gesell blivit övertygad om att icke bara den fysiska utvecklingen utan även den psykiska står under utvecklingslagarnas inflytande. Personligheten grundläggs under de första tio levnadsåren, och det hela regleras av utvecklingsprocesser som fortsätter sin verksamhet under tonåren. »Vi får inte misströsta om ett litet barn tar en leksak från en kamrat, om en fyraåring skriker öknamn, skryter och berättar otroliga historier, om en sexåring plötsligt blir aggressiv i ord och handling. Vi gör allt vi kan för att påverka barnets utveckling i önskvärd riktning, men vi måste ta hänsyn till dess mognadsnivå. En sexårig pojke är inte nödvändigtvis fördärvad, om han lägger sig till med någonting som inte tillhör honom. Vid den åldern har han ett vagt sinne för äganderätt, även i avseende å sina egna ägodelar, och han kan ge bort sina finaste leksaker. Han befinner sig på ett stadium, där tingen ännu inte har fått något värde».

Gesell fäller många omdömen av denna pedagogiskt orienterade art, därför att han gjort massor av iakttagelser på normalt begåvade barn ur goda sociala miljöer och med hjälp av talrika medarbetare följt kontinuiteten i deras utveckling. Och det visar sig därvid att vissa åldersfaser kännetecknas av bl. a. rätt starka avvikelser från ett beteende som äldre människor skulle vilja beteckna som önskvärt. En sådan period har vi i sexårsåldern, en annan i pubertetsåren. Men båda gångerna är det starka inre, psykiska spänningar, som ligger bakom det manifesta beteendet.

Med utvecklingens stabilitet menar Gesell det fenomenet att utvecklingen följer bestämda linjer, som till stor del är fixerade redan före födelsen. Samtidigt är utvecklingen hos varje individ plastisk, labil och variabel, så att organismen på ett häpnadsväckande sätt förmår anpassa sig efter omgivningens krav och motstå även ogynnsamma inflytanden. Men i motsats mot de rena miljöteoretikerna betonar han alltså också det medfödda preformerande elementet. Detta spelar hos de psykiskt efterblivna en särskilt påtaglig roll. Gesell har t. ex. under tjugu års tid studerat en efterbliven manlig individ, som då han först undersökte honom var tretton år gammal. Då var hans psykiska utveckling jämförlig med den psykiska nivån hos ett barn på 4 1/2 år. Då pojken var tjugu år, hade den stigit till nivån hos 5 1/2-åringar. Under de därpå följande tretton åren hade han inte ens i smärre detaljer avvikit från den sistnämnda utvecklingsnivån. Hans fysiska assymetri har även bibehållits. Den ena kroppshalvan var redan vid födelsen överutvecklad, och upprepade undersökningar visade att det icke skedde några förändringar under årens lopp. Detta är ett exempel på utvecklingens stabilitet. Defekten grundlades på ett mycket tidigt stadium av fosterutvecklingen men blev likväl bestående under hela livet.

Även då det är fråga om genialiteten framhäver Gesell dess biologiska grund. Det kriterium vi använder på genialitet är kulturellt. Vi betecknar som genier de sällsynta individer som är så överlägset och säreget begåvade att de utövar ett permanent inflv-

tande på kulturen. Men genom ärftlighetsundersökningar och testningar kan vi fastställa att genialiteten är en kombination av egenskaper som sammanförts hos dessa individer på ett så tidigt utvecklingsstadium att kulturen knappast kunnat öva inverkan på desamma.

I slutet av sin bok gör Gesell några anspråkslösa kliniska och sociala utblickar över handikappade barns registrering och diagnosticering. Det som är viktigt i denna framställning är hans krav på tidig diagnosticering av olika utvecklingsrubbningar så att samhället i tid kan ingripa med stödjande och undervisande åtgärder. Dröjer ingripandet för länge försämras dessa barns situation snabbt.

Av Gesells rika produktion har vi förut på svenska Barnens värld och vår. Den boken är innehållsrikare och ger flera sakuppgifter om utvecklingsförloppet under de första åren än den nu omtalade. Tillsammans ger de en god inblick i den moderna barnpsykologins problemställningar och stoff.

Jan Gästrin

Gråby, Lars: Du och Ditt jobb. Praktisk industrisociologi. Tidens förlag. Stockholm 1956. 109 sid. Kr 5,85.

Lars Gråby hade som assistent hand om det praktiska fältarbetet vid en industrisociologisk undersökning 1951—52. Från den tiden har han tydligen bevarat både sitt intresse för detta forskningsområde och sin surt förvärvade skepsis mot dess forskningsresultat.

De senaste åren har det kommit en rad svenska arbeten i industrisociologi. De flesta redovisar undersökningar, behandlar därför ett mycket begränsat område och är skrivna för fackmännen. Gråby vill i stället beröra ett flertal områden, utnyttja de färska svenska arbetena för sin framställning och skriva populärt.

Första kapitlet, »Mätmetoder», ger hans allmänna teoretiska utgångspunkter. Det vetenskapliga arbetet skall göra det möjligt att uppställa prognoser. Men för att göra det behöver man precisera den begreppsapparat man arbetar med och mäta faktorerna, så att måtten blir både tillförlitliga och giltiga. Vidare måste man undersöka ett representativt stickprov företeelser och inte ta ut bara sådana fall som pekar i en viss riktning. Varje slutförd undersökning ger samtidigt en kontroll på begreppsapparaten, och då bör man också påvisa, vilka delar som visat sig olämpliga och föreslå ersättningar för dem.

Det här betraktelsesättet utformar Gråby till fem krav:

1. Begreppsapparaten eller »föreställningsramen» bör redovisas.
2. Måttens tillförlitlighet och giltighet skall fastställas.
3. Observationerna skall göras representativa.
4. Metoderna skall tillåta uppställandet av prognoser.
5. »Föreställningsramen» skall förbättras med ledning av forskningsresultaten.

I andra kapitlet, »Den personliga faktorn», behandlar Gråby bedömning och urvalsprov och ser efter hur de svarar mot hans fem krav.

Gråby stöder sig på Gösta Ekman och anser, att subjektiv bedömning saknar tillförlitlighet och giltighet utom »i någon enstaka, ovanligt välskött vetenskaplig undersökning». Urvalsproven eller lämplighetsproven däremot finner Gråby vara den bästa mätmetod som f. n. tillämpas inom industrisociologin.

När det gäller arbetsvärderingen, som behandlas i kapitel tre, är han inte lika belåten. Det vanliga försvaret för arbetsvärderingen bygger på det höga sambandet mellan lön och värderingsresultat. Gråby visar, att metoden i själva verket siktar på det resultatet och att valet av nyckelarbeten, valet av värderingsfaktorer och valet av vikter för dessa faktorer kan manipuleras för att ge så höga samband som möjligt. Metoden ter sig för Gråby som mera smidig än giltig.

Det intressantaste kapitlet behandlar olycksfallen och den mänskliga faktorn. Gråby refererar en uppsats av Arbous och Kerrich, som behandlar problemet ur rent statistiska synpunkter och bl. a. tar upp de s. k. olycksfåglarna. Det är en gammal erfarenhet från de stora verkstäderna, att en liten del av de anställda träffas av en stor del av olyckorna. Den vanliga förklaringen är, att de som råkar illa ut, gör

det därför att de har en olycksfallsbenägenhet. De är olycksfåglar. Däremot stöter man sällan på tanken, att olycksfallen kan bero på en slump och att om olycksfallen är något så när talrika, måste somliga råka ut för flera olycksfall. Hela det här resonemanget förutsätter emellertid, att de anställda har lika stora olycksfallsrisker i arbetet, vilket naturligtvis är lindrigt sagt sällsynt. Vidare får det inte heller vara så, att den som råkar ut för en olycka därmed blir så skadad, att hans risk för nästa olycka också ökar. Arbous och Kerrich citerar en undersökning av Adelstein på ställverkspersonal vid de sydafrikanska järnvägarna, som förefaller att ha rätt likartade arbetsbetingelser och olycksfallsrisker. Alla har tjänstgjort i tre år. Då använder Adelstein olycksfallen under det första året till att gallra ut de tio värsta olycksfåglarna ur gruppen på 104 ställverksmän. Resultatet framgår av följande tablå:

	1:a året	2:a året	3:e året
Olycksfall i genomsnitt för 104 man	0,557	0,355	0,317
Olycksfall i genomsnitt för 94 man, sedan de 10 mest belastade första året tagits bort	0,393	0,361	0,329

Första året måste ju siffran för de 94 ligga lägre än för de 104, eftersom de 10 mest belastade tagits bort, men de följande åren kastar siffrorna om, så att de 94 ligger *över* de 104. Det resultatet talar ju mot olycksfågelsteorien. Arbous och Kerrich törs emellertid inte avfärda den helt. De nöjer sig med att konstatera, att det hittills insamlade materialet är för magert för att vare sig bekräfta eller avfärda någon av de gängse teorierna.

De återstående kapitlen grupperas vart och ett kring någon färsk industrisociologisk undersökning: Segerstedts och Lundqvists arbete från Huskvarna och Katrineholm, min egen studie »Arbetsgruppen», Gunnar Westerlunds doktorsavhandling om telefonisterna och slutligen Elliot Jaques' bok om Glacier Metal Company. Ur varje arbete tar nu Gråby ut en metodik och diskuterar den från sina utgångspunkter. Attitydundersökningar ingår i alla fyra men spelar väl den största rollen i Segerstedts och Lundqvists undersökning. När Gråby nu tar upp den som kapitel 5, Attityderna på arbetsplatsen, så betyder det, att han i stort sett bortser från de delar av avhandlingen som ligger utanför hans eget intresseområde. Detsamma gäller även de återstående arbetena, men drabbar dem i mycket mindre utsträckning, eftersom Westerlunds och mina egna metodologiska utgångspunkter praktiskt taget sammanfaller med Gråbys.

Som referat blir därför Gråbys bok emellanåt något otillfredsställande. Han är så fast förankrad i sina utgångspunkter, att han inte kan diskutera några andra, än mindre godta dem. Därför blir hans framställning bitvis litet för förenklad. Men i gengäld har han i mitt tycke vunnit en betydande fördel: Han har förmått att redogöra för hela raden av de nyare svenska arbetena i industrisociologi och att bedöma dem ur en enhetlig aspekt. Den aspekten är kanske en aning trång, men för mitt sätt att se är den f. n. en av de bästa man kan välja. Gråbys egen sammanfattning i kapitel 9 är närmast en diskussion kring motsättningen mellan teoretikerns och praktikerns krav på de industrisociologiska undersökningarna, där Gråbys egen ståndpunkt ligger betydligt närmare teoretikerns.

Även om Gråbys korthuggna framställning gör hans bok till en bra introduktion av den moderna svenska industrisociologin, så har den samtidigt karaktär av diskussionsinlägg. Det vore roligt, om de problem han berör kunde tas upp till debatt.

Gunnar Boalt